Naʔinbí Sedó Yôesiví Tu̱u̱ / Nanbí Sedó Jôesiví

Tun

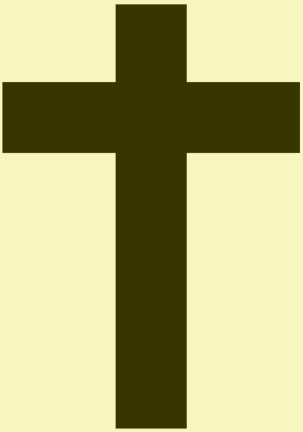

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

Naʔinbí Sedó Yôesiví Tụụ̀ / Nanbí Sedó Jôesiví Tun
New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tewa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naʔinbí Sedó Yôesiví Tụụ̀ (San Juan)/ Nanbí Sedó Jôesiví Tun (Santa Clara)

Copyright Information

© 2012, Bible League International. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tewa (USA)

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 20 May 2025 from source files dated 29 Jan 2022
f775bf1b-8c8a-5c5e-9288-3b9b00387997

Contents

MARK 1
LUKE 40
JOHN 106
ACTS 154
ROMANS 217
PHILIPPIANS 247
1 THESSALONIANS 254
2 THESSALONIANS 260
1 TIMOTHY 264
2 TIMOTHY 273
TITUS 279
PHILEMON 283
JAMES 285
1 PETER 293
1 JOHN 302
2 JOHN 309
3 JOHN 310

I Híwóʾdi Tun Jesus Christ-Vi̱ʾgeḏi Mark Itaʾnandiʾ

John iʾ p'óʾp'oekandiʾḏi Jôesiví tun in t'owa ovâytunphaḏendeʾ

1 Nä̆ʾi-ân namuu iʾ híwóʾdi tun Jesus-vi̱ʾgeḏi, i-á namuu iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí
óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí, iʾbá Jôesi Táḏáví ay ûnmuu.
2 Hä̆nʾoe Jôesi Táḏáví tukheʾbiʾ, Isaiah gin nakhą̆wą̆ʾiʾ, itaʾnan háa Jôesi Táḏá
iví ay itu̱ʾannin, ginnân:
3 Ót'ôeyanbe, naví t'ôepąʾąąʾiʾ uví páaḏé wînsankhâymáa.
Iʾḏân u̱gîʾ in p'ôe wônkhâyʾąmí.
Oe ahkon deeḏi iʾ t'ôepąʾąąʾi ûntu̱hkwíntú̱uní,
"In p'ôe binkhâyʾan iʾ shánkí natsonjiʾigîʾ.
Hä̆ʾi p'ôeʾây-á wáʾ igîʾ bintaʾgeʾan."
4 John iʾ p'óʾp'oekandi-ân iʾ t'ôepąʾąąʾi namuu. Oe ahkon deeḏi Jôesiví tun in
t'owa ovâyt'ôekanhondi ovâytu̱máa, "Unbí t'aywóʾdi binjoeʾan, heḏânho Jôesi
Táḏáḏí wovâyʾowóejé-íḏí, ihayḏânho naaḏi wâyp'óʾp'oeʾąmí."
5 Heḏi hânho báyékí t'owa Judea nangewin heḏá Jerusalem búʾwindá ee
najiʾ iwepiye dimää, heḏi in toʾwên dívít'aywóʾdihą̆ą̆tsiʾannin in Jordan
p'oʾk'ay iwe ovâyp'óʾp'oeʾan.
6 John-bí aa kamä̆yo phóḏí ûnpaʾan, heḏá napújebaʾáamuu, heḏi khowi̱ʾdá
heḏá thaawą̆ą̆ ąp'o ishaaʾi-á ik'oe.
7 Heḏi ginnân in t'owa ovâytu̱máa: "Wí toʾwí naví shánkí tsonan, heḏânho
Jôesi Táḏáḏí wovâyʾowóejé-íḏí, ihayḏânho naaḏi wâyp'óʾp'oeʾąmíkhuu imáaʾi
naví tíʾúugé napowagíʾo, heḏi naa ihay híwóʾdi wóʾmuupí dáyt'ą̆ą̆-íḏí iví anto
wänbo dônmaʾp'ą̆ą̆di-íḏí.
8 Naaḏá p'oeḏiḏąʾ wâyp'óʾp'oeʾoʾ, hewänbo iʾḏá iʾ Yą̆ʾḏâaʾi P'oewąąhąą
wovâysankhâymáa wí p'óʾp'oekan waagibá."

Jesus óep'óʾp'oeʾan

9 Ihayhą̆ą̆bá Jesus oe Nazareth búʾḏí napówá, Galilee nantaa búgeḏi, heḏi
in Jordan p'oʾk'ay iwe John-di óep'óʾp'oeʾan.
10 Heḏi Jesus ee p'oe iweḏi nats'anpeeʾą̆ʾ ihayḏi, makówá nakhuuḏeemändi
iʾ Yą̆ʾḏâaʾi P'oewąąhąą wí k'oʾwee waagibá nawândi imûʾ, heḏi ivîʾḏi isóge.
11 Heḏi wí tun makówáḏí napeeḏi ginnân natú̱: "U̱-á naví ay wísígíʾi-ân
unmuu. Hânho u̱ʾḏi ohíhchan."

Penísendi ikhą̆ą̆ḏe Jesus óehíwóhpíkannamíḏí

12 Ihayḏi iʾ Yą̆ʾḏâaʾi P'oewąąhąąḏi Jesus ahkónupiye óehoʾ.
13 Jónäntą̆ (40) thaa iwe najiʾ, heḏi Satan iʾ Penísendi namuuʾiʾ ikhą̆ą̆ḏeʾ
óehíwóhpíkannamíḏí. Ihayhą̆ą̆ḏi wíyá toʾwí i-áḏí wínaʾänpí, in ahkónuwin
animâa hą̆ą̆wêndąʾmân iwe dijiʾ, hewänbo in makówáwin t'ôepąʾąąʾindiho
óekhą̆geʾnan.

Jesus-di jónu paawóʾin ovâytu̱hkánnan i-áḏí dimú-íḏí

14-15 John iʾ p'óʾp'oekandiʾ oe Judea óepansóge, heḏi tíʾúugéḏí Jesus oe
Galilee-piye namää, Jôesi Táḏáví híwóʾdi tun in t'owa ovâyt'ôekanhondi.
Ovâytu̱máa, "Nää-ânho híwóʾ diwe naná, Jôesi Táḏá nakhâymuu

wovâysígíhóeníḏí. Unbí t'aywóʔdi binjoeʔan, heḏá näʔi Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun bíwą̈yṵ.”

16 Iwáy Galilee p'oekwí kíngé Jesus naphaḏemän dihayḏi, Simon-dá iví tíʔûu Andrew-áḏí dą̈npaʔakanundeḏi ovą̈nmûʔ, indá paawóʔin damuuḏi.

17 Heḏi ovą̈ntṵʔan, “Naa-áḏí bákąʔve. Nää dą̈npaahónde, hewänbo naagîʔ dînt'owahóeníʔin wą̈nhąʔąmí.”

18 Wesebo inbí paʔakanuʔi dą̈njoeʔandi i-áḏí damää.

19 Wíyá hây namää ihayḏi, James-áḏí iví tíʔûu John-dáḏí ovą̈nmûʔ, indá Zebedee-ví ây damuu. Inbí paʔakanuʔi dą̈nkoḏiʔoʔ inbí kophé iwe.

20 Heḏi ovą̈nmûʔḏi ovą̈ntṵʔan i-áḏí damú-íʔin, heḏi inbí táḏá Zebedee ee kophé iwe in t'ôeʔindáḏí ovâyjoeʔandi i-áḏí damää.

Jesus-di wí yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąąą wí senbíʔweḏi óekhehpiye

21 Capernaum búʔay dipówá, heḏi iʔ kaykhanwówá thaa naná dihayḏi Huḏíyoví méesateʔay ee Jesus nats'ṵ́, heḏi in t'owa ovâyhąʔan.

22 Háa Jesus-di ovâyhąʔo waa ovâyháaʔan, gá in senäʔ in Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔin dívíhéeʔan waagibá wíʔihéeʔanpíḏân, hewänbo iʔḏá ovâyhąʔan taʔgendi itsonkhuumáa waagi.

23 Ihayḏibá wí sen iʔ méesate ee nats'ṵ́, i-á wí yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąąḏi óemáa, heḏi itṵwı́nú,

24 “Ánpí díʔan, ṵʔ Jesus Nazareth búʔwiʔ. Ti unʔąą dít'ahąąnú-íḏí gáhân? Naa dînhanginná toʔwí unmuuʔin. Ṵ-á iʔ t'ą̈hkí yą̈ʔḏâaʔîʔ unmuu, iʔ Jôesi Táḏáḏí wóesandiʔ.”

25 Jesus-di iʔ yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąąą óet'eʔyandi óetṵʔan, “Hândąʔdiboʔ, näʔi senbíʔweḏi ópeeve.”

26 Heḏi iʔ yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąąą itṵwı́núḏáháʔ iʔ sen óethąthąkannan iviʔweḏi napeeʔą̈ḏi.

27 T'ą̈hkí in t'owa ovâyháaʔan, heḏi dívítṵʔan, “Hânnan namuu näʔin? Wên ts'ąąmìn hąhkannân imáa, heḏá itsonkhuumáa waa iʔoʔ. In yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąąą wänbo ovâytsonmáa, heḏi indi óeʔaʔgindoʔ.”

28 Heḏi oe Galilee nange i̱ʔge t'ą̈hkí t'owa ivı́ʔgeḏi dit'oe.

Jesus-di báyékí t'owa ovâyhehkháaʔan

29 Iʔ méesate iweḏi dipee, heḏi Jesus oe Simon-dá Andrew-áḏí inbí tewhá iwepiye namää. James-áḏí John-dáḏí wáʔ damää.

30 Dipówá ihayḏi Jesus óetṵʔan Simon-bí jahkwíjo ûntsąwą̈p'íḏehayʔin.

31 Heḏi iʔ kweeví whohte iwepiye namääḏi man diweḏi óeyą̂ʔḏi óeshaa. Iʔ tsąwą̈p'íḏe wesebo ûnhán, heḏi ovâyhúujôn.

32 Nathants'ṵ́ʔ dihayḏi iʔ kaykhanwówá thaa naphaḏe, heḏiho in t'owaḏi in dihayʔin t'ą̈hkí heḏá in toʔwên yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąąḏi ovâymáaʔindá wáy Jesus naʔän diwepiye ovâyhújaʔ.

33 In búʔwnmáa, heḏi indi óeʔaʔgindoʔ.in t'owa t'ą̈hkí ee tewhá phóḏi dívíwéʔgeʔan.

34 Heḏi báyékí t'owa ovâyhehkháaʔan, tobá háawi inbí hay dínmuu wänboʔ, heḏá báyékí yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąąą t'owaviʔweḏi ovâykhehpiye. Hewänbo in p'oewąąhąąą wíʔovâyhíʔmägipí, gá toʔwí namuuʔin dínhanginnândân.

Jesus wíʔbo ijûusuʔan

35 Waʔḏéeḏí Jesus ishaa, heḏi búʔḏí napeeḏi oe hândąʔ naná diwepiye namää, heḏi iwe ijûusuʔan.

36 Simon-dá in wéʾgen i-áḏí dijiʾindáḏí dimää óenuuwą̈-íḏí.
37 Heḏi óeshaa ihayḏi óetu̱ʾan, “T'owa t'ą̈hkíḏí wóetu̱wą̈máa.”
38 Iʾḏi ovâytu̱ʾan, “Jaho gimú-í oʾi wéʾgeʾi búʾ nä̈we tsowa nanáʾ diwepiye, eeje wáʾ Jôesi Táḏáví tun dovâyt'ôeʾą̨míḏí. Hangîʾ-ânkun oʾą̈ą̈.”
39 T'ą̈hkí Galilee nange i̱ʾge Jesus namändi inbí méesate eeje Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôekanhon, heḏá in yą̈ʾḏâapíʾin p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ t'owavíʾweḏi ovâykhehpiyendeʾ.

Jesus-di wí sen naphéetaymuuʾiʾ ônhehkháaʾan

40 Wí sen naphéetaymuuʾi Jesus-víʾpiye naʾą̈ą̈, heḏi idégeʾdisógeḏi pín taʾgeḏi nakhą̈geʾdaʾpóe. Óetu̱ʾan Jesus, “Dînhanginná u̱-á úkoḏiʾin nä̈ʾi phéetay dînjâaʾą̨míḏí, undaʾḏi.”
41 Jesus ivíʾpiye hânho nasehkanäpóe, heḏi ikhóhtą̈ą̈ḏi ivi mandi óetą̈ge, heḏi óetu̱ʾan, “Naa odaʾákun wînhehkháaʾą̨míʾin. Unhehkháapúuwí.”
42 Wesebo iʾ phéetay ûnhándí nahehkháapóe.
43-44 Heḏi Jesus-di óepunjôn, hewänbo páaḏé kaygindi óetu̱ʾan, “Óet'ôeyan, toʾwí wänbo nä̈ʾi úpóe i̱ʾgeḏi wínâat'ôeʾą̨míṕí. Moses itaʾnan Jôesi Táḏáví taʾnin diwe, únkhâyʾą̈ʾ wí hą̈ą̈wí iʾ owhaʾvíʾpiye bînhûuwíʾin Jôesi Táḏá óemä̈äníḏí, in t'owa ovâyhanginʾânnamíḏí íhehkháapóeʾin. Nää ópûn, haʾwâa óʾan.”
45 Hewänbo iʾ sen iweḏi namääḏi báyékí ihéeʾan niʾgeḏi, heḏá háa ûnpóeʾindá t'ą̈mäpiye in t'owa ovâyt'ôeʾan. Háa iʾ sen iʾannin namuuḏi Jesus wíʾûnkoḏipí keeʾeeḏi iʾ búʾ nats'u̱u̱níḏí, heḏiho búʾḏí jáʾwébo wáy tóebo nathaapí iwe iwóyi̱ʾ. Hewänbo ee naʾä̈n diwe in t'owa t'ą̈mäphą̨ʾgeḏi dipóyaʾ.

2

Jesus-di wí sen ûnʾą̨ʾyą̈kankoḏipîʾ ônhehkháaʾan

1 Wí hą̈yu̱ thaa naphaḏe ihayḏi Jesus wíyá oe Capernaum-piye namää, heḏi ivîʾ naʾä̈nnin in t'owa dínhanginpóe.
2 Báyékí t'owa iwe diwéʾgepóe, heḏiho wínajâanáhpí phóḏi núʾ wänbo joe, heḏi Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôeʾan.
3 Wây-á t'owa diʾą̈ą̈, heḏi in diweḏi jónu senäʾdi wí sen ûnʾą̨ʾyą̈kankoḏipîʾ whohpą̨ʾ k'éwéḏí óekán.
4 Hewänbo dit'owabáʾyendi wíḏínkoḏipí Jesus-ví núʾ óekáaníḏí, heḏiho whaʾk'aypiye dipeeḏi Jesus nawin dee taʾge dâyphohkíḏi, heḏi whohpą̨ʾ wóegé iʾ sen ûnʾą̨ʾyą̈kankoḏipîʾ oe áagépiye óewaje.
5 Dâywą̈yu̱máaʾin Jesus-di ovâymûʾ ihayḏi iʾ nahayʾiʾ óetu̱ʾan, “Naví ay, uví t'aywóʾdi úʾowóʾjen.”
6 Hewänbo wên Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʾoʾin iwe dikw'óʾnin ginnân díviʾánshaamáa:
7 “Háaḏan nä̈ʾi sen gin ihíʾmáa? Jôesi Táḏáḏą̨ʾmân ûnk'óe t'aywóʾdi iʾowóejé-íḏí, heḏiho gin nä̈ʾi sen ihíʾmáaḏí Jôesi Táḏá óeʾaʾginhą̨núndeʾ.”
8 Wesebo Jesus wíʾbo ûnhanginpóe háa kaaḏibo díviʾánshaamáaʾin, heḏi ovâytu̱ʾan, “Heḏi háaḏan haʾwâa úviʾánshaamáa?
9 Nä̈ʾi sen ûnʾą̨ʾyą̈kankoḏipîʾ dótu̱ʾandá, ‘Uví t'aywóʾdi úʾowóʾjen,’ háa dótu̱ʾandá, ‘Uví whohpą̨ʾay mänkeʾḏi ójíyé,’ wéʾi-an shánkí wínabâapuʾwanpí heḏânho bînmúuníḏí háa taʾgendi dînkoḏiʾin háa joe?

10 Nää häą̈wí dókhâymáa wâykeeyąmíḏí naa t'ąhkí t'owagîʼ oʼaypụyą̈ʼi
dînk'óeʼin nää oepáa k'aydi t'aywóʼdi dovâyʼowóejé-íḏí wáʼ." Heḏáháʼ iʼ sen
ûnʼąʼyąkankoḏipîʼ óetụʼan,
11 "Wítụmáa, ówı́nú, uví whohpąʼay mänkeʼḏi uvíʼpiye unmú-í."
12 Heḏi iʼ sen wesebo iwı́nú, heḏi iví whohpąʼ ikêʼḏi napee. T'ąhkíḏíbo
óemûʼḏi ovâyháaʼandi ditụ́, "Wên häą̈wên giʼmin wáymûu wänbo wíʼâymûʼpí,"
heḏi Jôesi Táḏá kw'áayébo óemáa.

Jesus-di Levi óetụʼan óeyụ́hûuwíʼin

13 Jesus iʼ búʼḏí napeeḏi oe p'oekwı́ kíngépiye wíyá namää. Báyékí t'owa
iviʼpiye dimää, heḏi ovâyhąʼoʼ.
14 Heḏi Capernaum-piye nawáymän dihayḏi wí sen Levi gin nakhąwą̈ʼiʼ
óemûʼ iʼ phahsan chą̈ʼ dâywéʼgeʼoʼi tewháʼay ee naʼändí, i-á Alpheus-ví
ay ûnmuu, heḏá tax phahsandi-ân namuu. Jesus-di Levi óetụʼan, "Naa-áḏí
ókąʼve," heḏi iwı́núḏí Jesus-áḏí namää.
15 Báyékí wây-á tax phahsannin heḏá wây-á t'owa-á Jesus-áḏí dijiʼ, näʼin
wéʼgen t'owa in Pharisees-di ovâytụmáa t'ôeyanpíʼin gin. Wí thaa Levi-ví
tewhá ee näʼin t'owa Jesus-áḏí iví khą̈geʼnindáḏí dívíhúujoʼ.
16 Heḏi wên Huḏíyoví khuu dâyhąʼoʼin senäʼ, indá Pharisee t'owa iweḏiʼin
dimuuʼindi Jesus óemûʼ näʼin giʼmin t'owa-áḏí ihúujoḏi. Heḏi Jesus-ví
khą̈geʼnin ovâytsikaʼyan, "Háaḏan näʼin tax phahsannindáḏí heḏá näʼin
t'ôeyanpíʼindáḏí ihúujoʼ?"
17 Jesus nat'oeḏi ovâytụʼan, "In dihayʼindąʼmân wí woekandi díntáy, in di-
haypíʼindá joe. Naa oʼą̈ą̈ in toʼwên t'aywóhkannin dimuuʼin dínhanginnáʼnin
dovâytụʼą̈ąmíḏí inbí t'aywóʼdi dâyjoeʼąmíḏí, in toʼwên inbí wówátsi taʼge
dâyhon gin diʼánde'indá joe."

Jesus óetsikaʼyan hąąḏą̈ iʼgeḏi

18 Ihayhą̈ąbá John iʼ p'óʼp'oekandiví khą̈geʼnindáḏí in Pharisee t'owaví
khą̈geʼnindáḏí dívíhąąḏą̈ʼoʼ, heḏi wên t'owa Jesus ûnpówáʼindi óetsikaʼyan,
"Háaḏan John-bí khą̈geʼnindáḏí in Pharisees-víʼindáḏí dívíhąąḏą̈ʼoʼ, uvîndá
joe?"
19 Jesus-di ovâytụʼan, "Dínkhóhtsąąshánkíʼeeḏináʼ dihayḏi, ti iʼ soyingiví
k'emaʼin dívíhąąḏą̈ʼo waʼḏi indáḏí najiḏibo'? Joe, háʼto haʼwâa díví'ąmí
waʼḏi indáḏí dínʼändí.
20 Hewänbo owáy hą̈ą̈ḏi iʼ soyingi inbíʼweḏi óekhuwakhâymáa, ihayḏânho
dívíhąąḏą̈khâymáa." *

Jesus-di ovâythayyan in Húḏíyoví hay owáyḏíʼi khuu-á heḏá iví ts'ąąbi khuu-á wíḏänwóndepíʼin

21 "Toʼwí wänbo wên to khannin deeḏi wên aaʼay ts'ąąmin wíʼit'iʼk'úyaʼpí.
Haʼwâagi iʼandá, dâyʼowíḏiḏi in aaʼay nat'iʼk'óeʼin nats'ú̱ụ́ní, heḏá shánkí
wänbo-á in to-á nasiveḏee-í.
22 Heḏi toʼwí wänbo wí úuva p'oe ts'ąąbi wíʼikuuḏepí wí k'úwá khowa
p'oemúu khandi eeje. Haʼwâagi iʼandá, iʼ úuva p'oe nakaypóeḏí nasôeḏi iʼ
p'oemúu napání, heḏá iʼ méena-á nachaʼḏee-í. Úuva p'oe ts'ąąbi-á p'oemúu
ts'ąąbi eejân ûnkuukhâyʼą̈ʼ."

Jesus óetsikaʼyan kaykhanwówá thaa i̱ʼgeḏi

* **2:20** Jesus wíʼbo ivı́ʼgeḏi ihíʼmáa. I-á iʼ soyingi waagiʼbá namuu, heḏi iví khą̈geʼnindá iʼ soyingiví k'emaʼin waaginbá-á dimuu.

23 Wí thaa, kaykhanwówá thaa naná'di', wí táhtân nava i̱'ge Jesus-áḏí iví
khäge'nindáḏí dimän, heḏi in khäge'nin dâytákʼéthehondi dâykoehon.
24 Heḏi in Pharisee tʼowaḏi Jesus óetu̱'an, "Háaḏan uví khäge'nin ha'wâa
díví'o'? Háa díví'o'in kaykhanwówá thaa naná' diwe nakhäak'óe."
25-26 Jesus-di ovâytu̱'an, "Hewänbo bîntunnanpí'an háa David hän'oe
i'annin, Abiathar na'owha'pʼó'ḏéḏî'än dihayḏi. David-dá heḏá in senä' i-áḏí
diji'indáḏí dihąhsêndi wí hääwí dâykʼo'í'in wíḏâymáapí, heḏiho Jôesi Táḏáví
tewhá ee ditsʼú, heḏi i' pává ee nasaa'i David ihógiḏi ikʼoe, heḏá in senä' i-áḏí
diji'indá wá' ovâymägi, tobá i' pává Jôesi Táḏágî' ûnwijesaa wänbo', heḏiho in
owha'ḏą'mân dínkʼóe dâykʼo'íḏí.
27 Jôesi Táḏáḏí tʼowa ovâykhíje i' kaykhanwówá thaa dâywänpi'a'geeníḏá
joe, hewänbo i' kaykhanwówá thaa-á tʼowa ovâymägi ovâykhäge'namíḏí.
28 Heḏiho naa, tʼähkí tʼowagî' o'aypu̱yä'i' omuu'i dînkʼóe otú̱u̱níḏí háa
tʼowa kaykhanwówá thaa iwe wänbo dínkoḏi'in díví'ąmíḏí."

3

Kaykhanwówá thaa iwe Jesus-di wí sen namantʼaamuu'i' ônhehkháa'an

1 Jesus i' Huḏíyoví méesate'ay ee wíyá natsʼú, heḏi wí sen wáyhángéḏí
namantʼaamuu'i' iwe na'än.
2 Heḏi in tʼowaḏi Jesus ąyîngiḏi óemúnde', tigúba kaykhanwówá thaa i' sen
ônhehkháa'ąmí, heḏi ônhehkháa'andá ônt'e'pʼêeḏe-í.
3 Jesus-di i' sen namantʼaamuu'i' óetu̱'an, "Nä'in tʼowaví páaḏépiye ówi̱nú."
4 Heḏáhá' Jesus-di ovâytsika'yan, "Kaykhanwówá thaa wé'i-an gínkʼóe
ívi'ąmíḏí: Ti wí to'wí âykhäge'namí háa âywą'ąmí? Ti gínkhây'ä' wí to'wí iví
wówátsi ây'aywoení'in háa âyháyjí'in?" Indá háabo wíḏitú̱hpí.
5 Heḏi Jesus ibéeḏí tyîngiḏi óemúnde', tigúba kʼaygi ovâymúnde', gá
wíḏisígítaachanpoe'opíḏân, heḏi wíḏisehkanäpóepíḏí óewą'an. Heḏáhá' i' sen
óetu̱'an, "Ókhóhtää." Heḏi ikhóhtääḏi iví man ûnwówaḏi páaḏédí ûnmuu
waagibá ûnpóe.
6 In Pharisee tʼowa dipee, heḏi wesebo Herod-ví kʼema'in ovâyhée'an wên
hí' dâykʼúuwíḏí hádíḏí Jesus óeháyjí'in.

Báyékí tʼowa oe pʼoekwi̱ kíngépiye Jesus-áḏí dimää

7 Jesus-áḏí iví khäge'nindáḏí iweḏi dívíjâa'an, heḏi oe pʼoekwíngépiye
dimäädi báyékí tʼowa dínwóemää. Nä'in tʼowa di'ää oe Galilee nangeḏi, Judea
nangeḏá,
8 Jerusalem bú'ḏá, Idumea nangeḏá, Jordan pʼo' pʼänäḏá, heḏá Tyre bú'
Sidon bú' tsowaḏá. Nä'in tʼowa-á háa i'o' i̱'geḏi ditʼoeḏi ivi'piye dimää.
9 Heḏi Jesus iví khäge'nin itu̱'an wí kophé ûnkhâychaní'in, in báyékí tʼowaḏi
wí'óetʼäämá've-ípíḏí.
10 Báyékího ovâyhehkháa'an, heḏiho nää-á tʼähkí in dihay'in ivi'piye
dívítʼä'tʼä'máa óetäägé-íḏí.
11 Heḏi in tʼowa in yä'ḏâapí'in pʼoewąąhąąḏi ovâymáa'indi óemû'ḏi iví
páaḏépiye dívídége'dikwʼóḏi, heḏi dívítu̱wi̱nú, "Ṵ-á Jôesi Táḏáví ay-ân unmuu."
12 Hewänbo kay'indi in yä'ḏâapí'in pʼoewąąhąą ovâykhąąkʼû' wíḏitú̱'be-
ípíḏí to'wí namuu'in.

Jesus-di tä'ḏi wíje senä' ovâyde'man iví khäge'nin dimúunníḏí

13 Jesus okú iʼpiye namää, heḏi in toʼwên nadaʼin ovâytu̱hkánnan, heḏi ee
naji iʼwepiye dimää.
14 In diweḏi tä̱ʼḏi wíje senäʼ ovâydeʼman i-áḏí dimú-íḏí, heḏá ovâypunjôeníḏí
iví tun in t'owa ovâytunphaaḏé-íḏí.
15 Heḏá inbá ovâyk'ûʼ in yä̱ʼḏâapíʼin p'oewąąhâą t'owavíʼweḏi
ovâykhehpeeyé-íḏí.
16-19 Ginnân in senäʼ dikhąẃą̈: Simon (i-á Jesus-di Peter gin wáʼ
óekhąẃą̈mägi), James-á John-dá (näʼindá Zebedee-ví ây ûnmuu, hewänbo
Jesus-di ovä̱nkhąyä̱ʼ Boanerges gin, heḏi näʼin khąẃą̈ Boanerges-á Greek-ví
tundi "Kwąhtąą" gân namuu), Andrew-á, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-
á, Thomas-á, James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Thaddeus-á, Simon-dá (i-
á in Zealot t'owa iweḏiʼi namuuwän*), heḏá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus
óekṵhpekhâymáaʼi-á namuu).

Ditṵ Penísendiḏi Jesus óekhä̱geʼmáaʼin

20 Jesus wí tewhá ee nats'ṵ́, heḏi báyékí t'owa wíyá diwéʼgepóeḏí Jesus-á iví
khä̱geʼnindá húu wänbo wíʼovâymähpí.
21 Heḏi iví maatuʼin háa ûnpoeʼoʼin dínhanginpóeḏí ûnkenmää. "Háḏée iví
hangintan wíʼimáapí" gin ditû̱ʼ.
22 Wên Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼin oe Jerusalem búʼḏí diʼä̱ä̱ʼin wáʼ ditû̱ʼ,
"Jesus-á Penísendiḏi óemáa. In yä̱ʼḏâapíʼin p'oewąąhâąví p'óʼḏéḏîʼ dínmuuʼiʼ,
Beelzebul gin nakhąẃą̈ʼiʼḏân óekhä̱geʼmáa in yä̱ʼḏâapíʼin p'oewąąhâą
t'owavíʼweḏi ovâykhehpeeyé-íḏí."
23 Heḏi Jesus-di in t'owa iviʼwe ovâywéʼgeʼandi näʼi híʼ wên óʼgéḏíʼay
waagiʼbá namuuʼiʼ ovâytu̱ʼan ovâyhą́ʼąmíḏí: "Háḏíḏan Satan iʼ Penísendi
namuuʼiʼ ûnkoḏi wíʼbo ipikhehpeeyé-íḏí?
24 Ti wíʼúnhanginnáhpíʼan wí nangewin t'owa wíʼbo dívípihänboḏá, háʼto
inbí nange dínkâypúuwí.
25 Heḏi t'owa inbí k'aygi ee wíʼbo dívípiyándeḏáhoʼ, háʼto híwó inbí k'aygi
dínpúuwí.
26 Heḏi hanbá Satan iví khä̱geʼnindáḏí iyándeḏá, háʼto nakâypúuwí,
hewänbo iwebo iví kay ûnhą́ąní.
27 "Toʼwí wänbo wíʼûnkoḏipí wí sen nakayʼiví tewhá ee nats'ṵ́ṵníḏí
iví hä̱ä̱wí ônsänhóeníḏí, páaḏé iʼ sen nakayʼiʼ óewhisógepíḏíboʼ.
Óewhisógeḏiḏąʼmânho ônsänhóení iví hä̱ä̱wí.
28 "Taʼgendi wâytu̱máa, nakoḏi ovâyʼowóejé-íḏí t'owaví t'aywóʼdi t'ä̱hkí
heḏá t'ä̱hká inbí híʼḏí Jôesi Táḏá óeʼaʼginhą́núndeʼi-á.
29 Hewänbo toʼwí iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhâąvíʼgeḏi aʼginkhąnuḏi ihíʼmáaḏá,
Jôesi Táḏáḏí háʼto hänhay wänbo ônʼowóejé-í. Wên t'aywóʼnin iʼo háʼto
hänhay wänbo naʼowójéḏee-íʼin."
30 Haʼwâagi Jesus ihéeʼan gá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼin ditṵ́ḏân, "I-á wí
yä̱ʼḏâapîʼ p'oewąąhâąḏi óemáa."

Jesus-ví jíyá-á tíʼûuwindá ûnpówá

31 Ihayhä̱ä̱bá Jesus-ví jíyá-á iví tíʼûuwindá iʼ tewhá wáy naʼän diwe dipówá,
heḏi jáʼwé dívítsíkhawindi wí toʼwí Jesus ûntu̱hkánts'ṵ́.
32 Báyékí t'owa ee naʼän dee dikw'ôn, heḏi óetu̱ʼan, "Uví jíyá-áḏí uví
tíʼûuwindáḏí oe jáʼwé dijiʼ heḏi wóetu̱wä̱máa."

---

* **3:16-19** In Zealot t'owa-á Israel nangegîʼ dívíhänboʼ in Rome-ʼin ovâykhehpeeyé-íḏí

33 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Wây-á t'owa dijiʔ jíyá-á tíʔûuwindá waaginbá
dimuuʔin naagîʔ.”
34 Hedi in t'owa dibûukw'óʔnin ovâybéepu̱wa̱máadí natú̱, “Näʔin wáʔ naví
jíyá-á naví tíʔûuwindá dînmuu.
35 Toʔwên háa Jôesi Tádá nadaʔ waa díví́ʔoʔinnânho naví tíʔûuwindá naví jíyá-
á dînmuu.”

Jesus-di wên ha̱hkangíʔin óʔgédí koʔji i̱ʔgedi in t'owa ovâytu̱ʔan

4

1 Jesus-di in t'owa oe p'oekwí kíngé wíyá ovâyha̱ʔoʔ, hedi ee najiʔ iwe báyékí
t'owa dívíwéʔgeʔandi wí kophé naʔän diwe itógidi isóge, hedi t'a̱hkí in t'owa
ee nange p'oekwí kíngé dívíwóyíʔ.
2 Iwe ovâyʔóʔgédíʔan báyékí ha̱a̱wí ovâyha̱ʔa̱mídí. Wên óʔgédí ovâytu̱ʔannin
ginnân namuu:
3 “Bít'ôeyan. Wí koʔjikwoʔi namää iví koʔji wóegé, hedi ee nava i̱ʔge
ikoʔjiwádе.
4 Wáy wí koʔji in p'ôeʔay nava pínu nak'óe i̱ʔge najemu, hedi in tsídé
dipówádí t'a̱hkí dâyk'oe.
5 Wíyá koʔji-á nak'uuná ʔ deedá najemu, báyékí wínanankw'óhpí iwe, hedi
wa̱hphade wínanank'aanáhpídí iʔ nan nasúwádí wesebo natsijópúpóe.
6 Hewänbo iʔ than napee ihaydi, t'a̱hkí nat'aadi óephaha̱nú, ihay
wínapúutsiyedipídí.
7 Wíyá koʔji-á wa̱a̱ʔi phéʔya̱vi jâa-á najemu, hedi iʔ phéʔya̱vi nasôedi iʔ koʔji
óeʔánhógidi ha̱a̱bo wínapaapí.
8 Hewänbo wíyá koʔji-á híwóʔdi nan diwá najemu, hedi napeedi nasôe, hedi
wáy wí koʔji iwedi powintä̱ maʔkw'anukí shánkí napaa, wíyá iwedi sígíntä̱-á,
hedá wíyá iwedá tägintä̱-á.
9 Toʔwên naví híʔ dit'oeʔindá híwó dívít'ôeyaaníʔin dínkhâyʔä̱ʔ.”
10 Jesus wíʔbo najiʔ ihaydi, iví tä̱ʔdi wíje kha̱geʔnindá hedá in wéʔgen i-ádí
dijiʔindá oetsikaʔyan hânnan näʔin óʔgédí natundaʔin.
11 Ovâythayyandi natú̱, “Jôesi Tádádí wovâymägi íkaʔpóewídí hádídí iʔdi nää
t'owa ovâysígíhónde ʔ i̱ʔgedi, hewänbo in wéʔgen t'owa dikaʔpowadaʔpíʔindáho
dovâyha̱ʔodi óʔgédídaʔ dovâytu̱máa hedânho wídikaʔpóewípídí.
12 Jôesi Tádáví taʔnin diwe ginnân inbíʔgedi nataʔmuu:
Tobáháa ha̱a̱di wänbo t'a̱hkí dâymúnde wänbo
wídínkeepoeʔopí,
hedá ha̱a̱di wänbo t'a̱hkí dit'oeʔo
hewänbo wídikaʔpóyaʔpí.
Dínkeepoeʔodá hedá dikaʔpóyaʔdá Jôesi Tádáví ʔpiye dívíbée-í hedi iʔdi
ovâyʔowóejé-í.”

Jesus-di ovâythayyan iʔ koʔji i̱ʔgedi

13 Hedi Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Ti näʔin ha̱hkangíʔin óʔgédí iʔ koʔji
i̱ʔgedi wíʔíkaʔpóyaʔpíʔan? Hádídan iʔ wéʔgeʔi ha̱hkangîʔ óʔgédí wâytu̱máaʔiʔ
íkaʔpóewí?
14 Näʔi koʔji iʔ sen ikoeʔi Jôesi Tádáví tun waagiʔbá namuu.
15 Wí koʔji in p'ôeʔay i̱ʔgepiye najemu nanankâymuu eedi, hedi wên t'owa
näʔi nan waaginbá dimuu. Näʔi Jôesi Tádáví tun dit'oedi wesebo i Penísendi
Satan naʔa̱a̱di inbíʔwedi ovâyhónde ʔ.

16 Wíyá koʔji-á nak'uuná ʔ deeḏá najemu, heḏi wây-á wên t'owa-á näʔi
wąähphaḏe k'aapîʔ nan waaginbá dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oeḏi wesebo
híhchandi dâysígíʔoʔ.
17 Hewänbo wíḏipúumuupí waaginbá dimuu. Pín taʔgeḏi
wíḏíviwąyundepíḏí hây tąhkíḏąʔ diyąąpoeʔo. Dâyt'ôephaḏendeḏáháʔ t'owaḏá
ovâywąʔoʔ näʔi Jôesi Táḏáví tun namuuḏi, heḏiho wesebo inbí wąyu dínhándeʔ.
18 Wíyá koʔji-á wąąʔi phéʔyąvi jâa-á najemu, heḏi wây-á wên t'owa-á iʔ tun
dit'oeḏi näʔi nan waaginbá dimuu.
19 Báyékí hąąwí nää oepáa k'aydiwiḏi ovâyʔąyîngimäʔ, heḏi hânho
dâychąʔsígíḏí in taʔgen namuu iweḏi díviháng eʔoʔ, heḏá báyékí wíyá hąąwí-
á didaʔ, heḏiho iʔ koʔji óeʔánhógi waagibá dínpoeʔo, indá Jôesi Táḏáví híʔ
dâyʔóḏęʔdeḏi wên híwó wänbo wíʔovâyʔohpí.
20 Wíyá koʔji-á híwóʔdi nan deeḏá najemu, heḏi wây-á wên t'owa-á näʔi
híwóʔdi nan waaginbá-á dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oeʔoḏi dâysígíʔoʔ, heḏi
híwóʔdi hąąwí díviʔoʔ. Iʔ koʔji powintą́ háa sígíntą́ háa tągintą́ maʔkw'anukí
shánkí napaa waagibá, näʔin t'owa iweḏi wáy wên shánkí híwó díviʔo wây-á
wênbíʔweḏi."

Jesus-di wên phakó i̯ʔgeḏi ovâytuʔan

21 Heḏi wáʔ ovâytuʔan, "Ti wên phakó bînts'úyaʔ wên t'ún napekicháʔnin
phoʔ háa whohte phoʔ bînkêeníḏíʔ? Joe, wên phakóbay-á dâykéeʔí wáy
nakohkeet'ôení iwepíʔan.
22 Heḏi hanbá t'ąhkí hąąwí nää nakaamuu wänbo nakeepúuwí, i
díviʔoʔ. Iʔ koʔji powintą́ háa sígíntą́ háa tągintą́ maʔkw'anukí shánkí napaa
waagibá, näʔin t'owa iweḏi wheḏi hąąwí nää nakaʔpowamuupí wänbo-á
nakaʔpowaḏee-í.
23 Toʔwên naví híʔ dit'oeʔindá dínkhâyʔąʔ híwó dívít'ôeyaaníʔin.
24 "Hewänbo ąyîngiḏi bít'ôeyanbe. Wí hi̯yąąwän úvít'ôeyandáhoʔ, wí
hi̯yąąwän íkaʔpóewí. Hewänbo híwó úvít'ôeyandá híwó wáʔ íkaʔpóewí, heḏá
shánká íhąhpúuwí.
25 Toʔwí nakaʔpówáʔi-á shánkí óekaʔpowamąání. Hewänbo toʔwí híwó
nakaʔpówápîʔ-á, iʔ waagibá, näʔin t'owa iweḏi whi̯yąąʔ nakaʔpówáʔiʔ
ônkaayąmí."

Wíyá wí koʔji i̯ʔgeḏi ovâytuʔan

26 "Naaḏi wâythayyąmí háa Jôesi Táḏáví hąhkan ûnmuu waa. Ginnân waag-
inbá namuu: Wí sen nava iwe ikoʔjiwáḏe.
27 Khun waagi iʔ sen najókhąyąʔ, heḏá hédén waagá ishaaḏeʔ. Iʔ koʔji-á
natsijópúpuwamändi nasôemän, hewänbo iʔ sen wíʔûnhanginnáhpí háaḏí gin
napoeʔoʔin.
28 Iʔ nan diweḏi napipee. Páaḏé napee, heḏá natútoḏee, heḏá nakâypóe.
29 Heḏi nakâypóe ihayḏá iʔ táhtsaa tsijóḏí its'âʔ, táhtsaa ihayḏi nanândi."

Mustard koʔji i̯ʔgeḏi ovâytuʔan

30 Jesus-di wíyá ovâytuʔan, "Naaḏi wâytuhkankhâymáa háawin Jôesi Táḏáví
hąhkan ûnmuuʔin. Näʔi hąhkangîʔ híʔ wâytuʔąmí wâythayyąmíḏí háa
ûnwaḏeḏee-íʔin:
31 Ûnpúuwí háa wí mustard tân ûnpoeʔo waagibá. Näʔi tândá shánkí
hínchąąʔi namuu iʔ wéʔgeʔi koʔji t'ąhkíviʔweḏi,

32 hewänbo óekoeḏi napee ihayḏi, shánkí nasôeʼo iʼ wéʼgeʼi
nakoʼondiviʼweḏi. Heḏi nasôeḏi heʼendi nawaʼjáykhóepoeʼo, heḏá in tsíḏéʼây-
á iʼ waʼjáykhóe eeḏá naʼóhkhunnáʼ deeḏi dâyyą̈hpaʼ.”
33 In t'owa ovâyhą́ʼoḏi báyékí hą́hkangîʼ óʼgédíʼây giʼbibá ovâytụʼan, hą̈yụ́
dínt'ôeyankoḏi ihay.
34 Giʼbi híʼḏíḏąʼ nä̈ʼin t'owa ovâyhą́ʼan, hewänbo wíʼbo iví khą̈geʼnindáḏí
najiʼ ihayḏi indáho iʼḏi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí ovâythayjoʼ.

Jesus iʼ wąą hândąʼ iʼan

35 Iʼ thaabá nakin dihayḏi iví khą̈geʼnin itụʼan, “Jaho gimú-í oe p'oekwı̨ʼ
p'ą̈näpiye.”
36 Heḏiho t'ą̈hkí in t'owa ovâyjoeʼandi in tą̈ʼḏi wíje khą̈geʼnin iʼ kophé iwe
dívítógiḏi indáḏí óehoʼ. Wây-á kophé wáʼ iwe dikw'ó.
37 Heḏi wí wąą hânho kayʼi napówá, heḏi iʼ kophé búge nap'oʼts'úyaʼdi
nap'ohpiḏemän.
38 Iʼ kophé tíʼûupiye p'ônwéḏé eeḏi Jesus najókhąwą̈k'óe, heḏi iví
khą̈geʼnindi óejóhsandi óetụʼan, “Hą́hkandiʼ, ti ą́yîngi wíwóemähpíʼan naʼin
díp'ot'akhąnukhâyʼoʼ?”
39 Jesus ishaa, heḏi kaygindi óehéeʼan iʼ wąą, heḏá iʼ p'oekwîndá óetụʼan,
“Ánpí ók'uʼ.” Heḏi iʼ wąą nahándí t'ą̈hkí nahángípóe.
40 Heḏi Jesus iví khą̈geʼnin itụʼan, “Háaḏan íkhunwôedaʼ? Ti in wą̈yụ
wívînmáapíʼan?”
41 In khą̈geʼnin hânho dikhunwôedaʼ, heḏi dívítụmáa, “Háawi sennan näʼi
namuu? Wąą̈ḏi wänbo p'oeḏi wänbo-á óeʼaʼgindoʼ.”

5

Jesus-di báyékí yą̈ʼḏâapíʼin p'oewąąhą̂ą wí senbíʼweḏi ovâykhehpiye

1 P'oekwı̨ʼ p'ą̈näpiye diphaḏeḏi in Gerasene-bí nange iwe dipówá.
2 Iʼ kophé iweḏi Jesus nawą́ʼ dihayḏi, wí sen peníbégeḏi napee óejay-íḏí. Näʼi
sendá wí yą̈ʼḏâapîʼ p'oewąąhą̂ą̈ḏi óemáa.
3 I-á t'owápho eeje nathaa, wáy dâypeníkhą̈ʼkw'óeʼó iwe. Óewhiʼowän, hebo
wínawhisogeḏeeʼipí, kaḏénaḏi wänbo joe.
4 Hą̈yą̈nbo óekwą̈k'ukhúwhiʼan, heḏá kaḏénaḏá óemanwhiʼan, hewänbo iʼ
kaḏéna itą̈ą̈ḏi its'ándeʼ, iʼ kwą̈k'ukhúto-á ithándeʼ, heḏi nää toʼwí wänbo
wíʼûnkoḏipí óesahą́ąnú-íḏí, ívíwo nakayḏi.
5 Khụụ-á thaa-á penípho eeje heḏá okú i̱ʼgá najiḏi itụwı̨́núndeʼ, heḏá k'uuḏá
ipits'ándeʼ.
6 Heḏi Jesus kayi̱ʼ najiḏi óemûʼḏi iviʼpiye iʼą̈ą̈, heḏi iví páaḏépiye
idégeʼdisóge.
7-8 Jesus-di iʼ yą̈ʼḏâapîʼ p'oewąąhą̂ą óetụʼan, “Näʼi senbíʼweḏi ópeeve.” Heḏi
kaygi itụwı̨́núḏí iʼ p'oewąąhą̂ą natú, “Háaḏan ánpí wíḏíʼohpí, Jesus, ụ Jôesi
Táḏá iʼ shánkí kw'áye naʼändiví ay unmuuʼiʼ? Naaḏi Jôesi Táḏáví páaḏépiye
wídaʼmáa, wíḏít'ôephaḏekannamípí.”
9 Jesus-di óetsikaʼyan, “Hânnan unkhą́wą̈?” “Gá Báyékí gân” gin natú iʼ sen,
“gá naʼindá báyékí gijiḏân.”
10 Heḏi kayʼindi iʼ sendi Jesus óedaʼmáa näʼin yą̈ʼḏâapíʼin p'oewąąhą̂ą
wíʼovâysaanípí näʼi nangeḏi.
11 Iwe tsowa wáy báyékí pehtsuḏe dihúujiʼ ee okú wáhkí,

12 hedi in yą̈ʔdâapíʔin p'oewąąhąądi Jesus kayʔindi óedaaʔan, “Naʔin oʔin
pehtsudevíʔge dísân inbí túʔ eeje ívítôenídí.”
13 Háa didaʔpóeʔin Jesus-di ovâymągi, hediho in yą̈ʔdâapíʔin p'oewąąhąąą
iʔ senbíʔwedi dipeedi in pehtsude eeje dívítógi. In pehtsude-á oe wáhkídí
p'oekwíʔ diwepiye díviʔą̈ą̈wąveedi dívíp'ot'ahąnú. Näʔin pehtsude madi wíje
maapaasôn (2,000) ihay dijiʔ.
14 In dâypehtsudeʔąyînmáaʔin dishavemää, hedi iwáy búʔ hedá búʔdí jáʔwé-á
háa napóeʔin dâyt'ôehoʔ. Hediho in t'owa dâymúunídí dimää.
15 Jesus-víʔwe dipówá ihaydi iʔ sen báyékí yą̈ʔdâapíʔin p'oewąąhąąą iviʔwedi
ônkhehpiyeʔiʔ óemûʔ. Nää-á naʔaamuu hedá iví hangintandá imáa. Óemûʔ
ihaydi dikhunwôedaʔpóe.
16 In t'owa háa napóeʔin dâymûʔindi in t'owa dipówáʔin ovâytuʔan iʔ
senbíʔgedi háa óeʔannin, hedá háa in pehtsude dínpóeʔindá.
17 Ihaydáháʔ in t'owadi hânho kayʔindi Jesus óedaaʔan inbí nangedi ijâatą̈ą̈-
ídí.
18 Jesus iʔ kophé iwe itohon dihaydi, iʔ sen in yą̈ʔdâapíʔin p'oewąąhąąą
iviʔwedi ônkhehpiyeʔiʔdi pín taʔgedi óedaaʔan, “Ụ-ádí dípunmää.”
19 Hewänbo Jesus-di wíʔóepunmągipí. Óetuʔan, “Uviʔpiye ópûndi uví t'owa
ovâyt'ôeʔąmí t'ą̈hkí háa iʔ shánkí natsonjiʔiʔdi ụgíʔ wônʔannin, hedá háa
uviʔpiye nasehkanäpóeʔindá.”
20 Hediho iʔ sen iʔ nange Tą̈ Búʔwi Nange gin dâytuʔoʔ iwepiye namää, hedi
háa Jesus-di ônʔannin ovâyt'ôeʔan. T'ą̈hkí in t'owa dit'oeʔin ovâyháaʔan.

Jesus-di wí kwee ûnʔûnp'oepeeʔiʔ ônhehkháaʔan, hedá wí aʔyụ́ nachuuʔi-á óewówápaa

21 Jesus iʔ kophé iwedi p'oekwíʔ p'ą̈nädi nawáyʔą̈ą̈ ihaydi, p'o kíngé wáy
najiʔ iwe báyékí t'owa diwéʔgepóe.
22 Hedi wí sen, Jairus gin nakhąwą̈ʔi naʔą̈ą̈, i-á in Hudíyoví méesateʔaywi
p'óʔdédíʔ namuu. Iʔdi Jesus óemûʔdi iví páadépiye idégeʔdisóge
óekhą̈ageʔdaaʔąmídí,
23 hedi pín taʔgedi óetuʔan, “Naví ayúkáy dînchuwamääʔą̈. Naví k'aygipiye
unmú-í hedi uví mandi nâatą̈ą̈gé-í, hedânho nawôewa-í hedá nawówáyę̨ę̨ní.”
24 Hediho Jesus i-ádí namää.
Báyékí t'owa dänwóemää, hedi indi Jesus óet'ą̈ʔt'ą̈ʔchą̈nuhon.
25 Wí kwee wáʔ ûnwóemän, i-á nap'óehaydi tą̈ʔdi wíje (12) pąąyo iví ûnp'oe
wíʔûnwóyíʔdee'ipí.
26 Ikhą̈ageʔtụwą̈máadí iví hą̈ą̈wí t'ą̈hkí ikụʔch'áadáháʔ iví chą̈ʔdá
ihąnú, hewänbo in woekannindi shánkí óewänpit'ôephadekannan, hedi
óekhą̈ageʔnamíviʔwedi shánká nahaypóe.
27 Näʔi kwee-á Jesus-víʔgedi nat'oe, hediho iví tíʔûuphąʔgedi t'owa jâa nats'ụ́
iví k'éwéʔin to ôntą̈ą̈gé-ídí.
28 Ginnân iʔánshaamáa: “Jesus-ví k'éwéʔin to k'áygédí wän dôntą̈gedibo
owôewa-í.”
29 Hedi ôntą̈gedi wesebo iví ûnp'oe ûnwóyíʔdee, hedi iví túʔ iwe
nataachanpóe iví tąwą̈ ûnhehkháapóeʔin.
30 Wesebo Jesus ûnhanginpóe iví pínnándí toʔwí nahehkháapóeʔin, hedi in
t'owa jâadi ibéedí natụ́, “Toʔdan naví aa dîntą̈ge?”
31 Iví khą̈ageʔnindi óetuʔan, “Näʔin báyékí t'owadi uʔ wóet'ą̈ʔt'ą̈ʔchą̈numáadí
ovâymúndepíʔan, hediho háadan untûʔ, ‘Toʔdan naa dítą̈ge?’ gin”

32 Hewänbo Jesus-á ibéemáa, toʔḏan óetäge̱ʔin óemúuníḏí.
33 Iʔ kwee ûnhanginpóe háa ûnpóeʔin, heḏi nakhunwôedaʔpóeḏáháʔ
nathạthạpóe, heḏi Jesus-víʔpiye namääḏi iví páaḏépiye idégeʔdisóge, heḏi
óetụʔan taʔgendi háa iʔannin.
34 Jesus-di óetụʔan, “Naví ay, uví wäyụ úmuuḏi unhewówa. Ánshaaginpíḏíbo
ópûn. Unhehkháamúuní-áhay.”
35 Waʔḏi ihíʔmáa ihayḏibo wên senäʔ iʔ méesatewi p'óʔḏéḏîʔvíʔweḏi dipówá,
heḏi óetụʔan, “Janbo Jesus-á ibéemáa, toʔḏan irus, iʔ hą́hkandi ánpí óʔan, uví
ayụ́káy-á ho úchuu.”
36 Hewänbo Jesus-di háa ditû̱ʔ wänbo wíʔovâyʔą́yîngiʔanpí, heḏi näʔi tsondi
óetụʔan, “Wíʔunkhunwôedaʔípí, ówänpiwą̈yụ́.”
37 Heḏi Peter-á James-á heḏá John-dá, James-ví tíʔûu ûnmuuʔiʔ, indąʔ i-áḏí
ovâypunmägi.
38 Iʔ tsondiví tewhá jáʔwé napówá ihayḏi hânho díntû̱ʔdi nat'oe. Wáy wên
diséejiʔ, wây-á wêndá dívísíhtụwı́́núndeʔ.
39 Heḏi nats'ụ́ʔ dihayḏi ovâytụʔan, “Háaḏan hânho úntû̱ʔ, háaḏan íséejiʔ? Iʔ
ayụ́káy-á wínachuupí, nawänpijókhąwą̈k'óe-á.”
40 In t'owaḏi ônwänpip'áhkaa. Heḏiho Jesus-di t'ą̈hkí ovâykhehpiye, heḏi iʔ
ayụ́káyví táḏá-á jíyá-á in poje khą̈geʔnindá i-áḏí ovâyhondi iʔ wêe íve iʔ ayụ́káy
nak'óe ee dits'ụ́.
41 Iʔ ayụ́káyví man ônyą̂ʔḏi Huḏíyoví tundi óetụʔan, “Talitha kum.” (Näʔi híʔ
ginnân natundaʔ: “Óshaa ayụ́káy gân wítụmáa.”)
42 Wesebo ishaaḏi ijíyé (i-á tą̈ʔḏi wíje pąąyo ihayʔi namuu), heḏi hânho
ovâyháaʔan.
43 Jesus-di kayʔindi ovâykhą̂ąʔan toʔwí wänbo wíḏâyhanginʔânnamípíʔin háa
napóeʔin, heḏi ovâytụʔan iʔ ayụ́káy óehúujôeníʔin.

6

Oe Nazareth búʔ Jesus óejoegiʔan

1 Iweḏi Jesus napeeḏi iví khą̈geʔnindáḏí iví ówîngepiye namää.
2 Iʔ kaykhanwówá thaa napówá ihayḏi Huḏíyoví méesateʔay ee ovâyhą́ʔoʔ,
heḏi in báyékí t'owa iwe dikw'óʔnin dívít'ôeyannin ovâyháaʔan, heḏi ditụ́,
“Wą̈hą̈ą̈-an näʔi natû̱ʔdi t'ą̈hkí ûnhanginpóe, heḏi toʔḏan óehangintanmägi?
Háḏíḏan näʔi pínnán t'ôe iʔoʔ?
3 Ti i-á iʔ phéʔt'ôeʔiʔḏąʔ wínamuupíʔan, Mary-ví ay-á? Ti näʔin senäʔ James-
á Joses-á Judas-á Simon-dá iví tíʔûuwin wíʔûnmuupíʔan? Heḏá in kwiyą̈ʔ iví
tíʔûuwin ûnmuuʔin wáʔ, ti naʔindáḏí wíḏijihpíʔan?” Gin in t'owa ditû̱ʔ gá i-áḏí
híhchan wíḏínpóepíḏân.
4 Heḏi Jesus-di ovâytụʔan, “Wí Jôesi Táaví tukheʔbi-á wą̈hą̈ą̈ wänbo t'ą̈hkí
óeʔaʔgin, hewänbo iví nange iwá joe, iví t'owa-áḏá joe, heḏá iví k'aygi wänbo-
á joe.”
5 Heḏi wên hı́yą̈ą̈ḏiḏąʔ t'owavîʔḏi imank'ûʔḏi hehkháa ovâymägi, hewänbo
wíyá pínnán t'ôe wänbo wíʔûnkoḏipí iʔąmíḏí.
6 Inbí wą̈yụpíḏí óeháaʔan.

Jesus iví tą̈ʔḏi wíje (12) khą̈geʔnin isan iví t'ôe díviʔąmíḏí

Ee búʔây i̱ʔge Jesus namändi ovâyhą́hkanhon.

7 Heḏá in tä̱ʼḏi wíje (12) khä̱geʼnin iviʼpiye ovâywéʼgetu̱ʼandi wíʼjendi
ovâypuwaʼan, heḏi iví t'ôe díviʼą̨míḏí ovâysan. Dimääpíḏíboʼ iʼḏi ovâyk'ûʼ in
yä̱ʼḏâapíʼin p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ ovâyt'aaníḏí.
8 Ginnân ovâyjôn: "Ímän dihayḏi uḏuphéḏą̨ʼmân bînhûuwí, wíyá hä̱ä̱bo-
á joe — wí koegîʼ wänbo joe, heḏiháa wí múu bînhä̱ä̱wíkuu-ígîʼ wänbo joe,
heḏiháa wí chä̱ʼ únmúhtoʼondi wänbo joe.
9 Unbí anto únto'ondą̨ʼ bînhûuwí, heḏá wíje to-á wívînhûuwípí."
10 Ovâytu̱ʼan wáʼ, "Wä̱hä̱ä̱ ímää wänboʼ, wí tewhá ee wovâysígíʼandi eebo
úvíwóyı̨ʼní, iʼ búʼḏí ímää píhay.
11 Hewänbo wä̱hä̱ä̱ wovâysígíʼanpíḏá, heḏiháa wovâyt'ôeyanpíḏá, iweḏi
ípeemän dihayḏi unbí anto iweḏi bînnaʼjeepêeḏi-í in t'owa dínhanginnáaníḏí
híwó wíḏíviʼanpíʼin."
12 Heḏiho iví khä̱geʼnin iweḏi dimääḏi in t'owa ovâyt'ôeʼan inbí t'aywóʼdi
dâyjoeʼą̨míḏí.
13 Báyékí yä̱ʼḏâapíʼin p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ t'owavíʼweḏi ovâykhehpiye, heḏá báyékí
t'owa dihayʼindá olive ką̨ʼp'oe-á ovâyʼä̱yu̱ḏi hehkháa ovâymäg̃i.

John iʼ p'óʼp'oekandi óehay

14 Heḏi Herod iʼ nangewi tsondi namuuʼiʼ ûnhanginpóe háa napuwamännin,
in t'owa t'ä̱hkí Jesus-víʼgeḏi dívíhíʼmáaḏí. Wên ditû̱ʼ, "I-á John iʼ p'óʼp'oekandi
namuu nawáywówápóeʼiʼ, heḏân kavêe näʼi pínnán t'ôe iʼoʼ."
15 Wây-á ditû̱ʼ, "Elijah-ân namuu." Heḏá wây-á wêndá ditû̱ʼ, "In wéʼgen
Jôesi Táḏáví tukheʼmin diweḏiʼi-ân namuu, in hänʼoeʼin tukheʼmin waagiʼbá
namuu."
16 Hewänbo Herod nat'oe ihayḏi, i-á natú̱, "John iʼ p'óʼp'oekandi-ân namuu,
iʼ to otsonpóe óek'éʼts'âa-íʼi-ân nawáywówápóe."
17 Haʼwâa Herod natú̱ gá hänhay natsonpóeḏân John óepankáyjíḏí heḏá
pantewhá ee óewhisôege-íḏí. Iví kwee Herodias-gîʼ ginho iʼan. Näʼinnânho
napóe: Herod wí tíʼûu ûnʼän, Philip gin nakhą́wą̨ʼiʼ, heḏi tobá Herodias-á
Philip-ví kwee ûnmuu wänboʼ, Herod-di óekhóʼyą̨ʼ.
18 Heḏi John-di Herod óetu̱máa, "Híwó wínamuupí uví tíʼûuví kwee
mânkáyjíḏí."
19 Heḏânho Herodias-di John óet'ayḏi nadaʼ toʼwíḏí óeháyjíʼin, hewänbo
wíʼûnkoḏipí,
20 gá Herod-di John óekhunwôedaʼḏân. Herod-dá ûnhanginná John iví
wówátsi taʼge ihonnin heḏá yä̱ʼḏâaʼi-á namuu, heḏiho ônʼaywondeʼ. Herod
óehı̨ʼan John-bí híʼ ôntôeyaaníḏí, hewänbo ônt'ôeyandeḏi háa iʼánshaaʼą̨míʼin
wíʼishaaḏepí.
21 T'ôeḏiwän híwó ûnpóe Herodias. Herod-ví aycha thaa ûnnândi
ishánkíʼeeḏipaa, heḏi in tsonnindá in sundaḏo p'óʼḏédíʼindá heḏá in
koḏit'owa senäʼ Galilee-windá ovâyhúutu̱ʼan.
22 Heḏi Herodias-ví aʼyú̱ ûnts'ûndi ovâyjáḏe, heḏi Herod-á in
ovâyhúutu̱ʼannindá ovâyhı̨ʼan iví shaḏe. Heḏiho Herod-di iʼ aʼyú̱ óetu̱ʼan,
"Dídaaʼan naa hä̱ä̱wí undaʼiʼ, heḏi naaḏi iʼ wímäänî."
23 Iví tun imäg̃i Jôesi Táḏáví páaḏépiye ginnân: "Hä̱ä̱wí undaʼpóeʼiʼ, naaḏáho
wímäänî, naví nan wänbo píngé hayḏi wímäänî."
24 Heḏi iʼ aʼyú̱ napeeḏi iví jíyá óetsikaʼyan, "Hä̱ä̱-an odaʼpúuwí?" Iví jíyáḏí
óetu̱ʼan, "Gá John iʼ p'óʼp'oekandiví p'ônnân undaʼpúuwí."

25 Iʔ aʔyṵ iwą̈näho'ʔḏi wesebo ee Herod naʔän dee nats'ṵ, heḏi óetṵʔan: “Naa
odaʔ wesebo dímääníʔin wên są̈ʔwé pháagîn diweḏi John iʔ p'óʔp'oekandiví
p'ôn.”
26 Herod nat'oeḏi báyékí nachanpóe, hewänbo in senäʔ dikw'óʔninbí
páaḏépiye iví tun imägiʔin namuuḏibo wínadaʔpí “joe” gin óetṵʔą̨míʔin.
27 Heḏiho wí sundaḏo ą́yi̱ʔdiʔ óepunjôn John óek'éʔts'âa-íḏí pan tewhá ee, iví
p'ôn ônkáyjíḏí.
28 Heḏi iʔ sundaḏo han iʔandi John-bí p'ôn wên są̈ʔwé pháagîn diweḏi ônmaa.
Iʔ aʔyṵ ônʔandáháʔ i aʔyṵḏá iví jíyá-á ônʔan.
29 John-ví khą̈geʔnin dínhanginpóe ihayḏi diʔą̈ą̈ iʔ pení dâykáyjíḏí, heḏi
dâykhą̈ʔk'ûʔ.

Jesus in p'ánú maapaasôn (5,000) senäʔdá in wéʔgen t'owa-á ovâyhúujôn

30 Jesus-ví t'ôekhuwaʔin Jesus-víʔpiye diwáyʔą̈ą̈, heḏi t'ą̈hkí háa díníʔan waa
heḏá hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dâyhą́ʔannindá óet'ôeʔan.
31 Báyékí t'owa diʔą̈ʔą̈ḏá dimäąʔą̈ḏá Jesus-á iví khą̈geʔnindá húu wänbo
wíʔovâymähpí. Heḏiho Jesus iví khą̈geʔnin itṵʔan, “Jaho gimú-í oe hândą̨ʔ
naná ʔ diwepiye wíʔbo giyę̨ę̨níḏí, heḏi owe ívíkaykhanwówáʔą̨mí.”
32 Heḏiho kophé iweḏi oe hândą̨ʔ naná ʔ diwepiye dimää.
33 Hewänbo dívíjâaʔandi báyékí t'owa iʔ búʔây i̱ʔgeʔindi ovâymûʔ, heḏi
ovâytaa, heḏi oe p'oekwi̱ kíngé nangeḏibo díví ʔą̨ʔyṵṵʔandi Jesus-ví páaḏébo
dipówá.
34 Jesus iʔ kophé iweḏi nawhąveʔą̈ḏi in báyékí t'owa ovâymûʔ, heḏi inbíʔpiye
nasehkanäpóe gá wên k'úwá waagibá ą́yi̱ʔdipíḏíbo dijiḏân, heḏiho báyékí
hą̈ą̈wí ovâyhą́ʔan.
35 Nakinmän dihayḏi iví khą̈geʔnin iníʔpiye diʔą̈ą̈ḏi óetṵʔan, “Năwe
naʔahkonná, heḏá nää-á nakinmän.
36 Năʔin t'owa ovâypunjônbe iʔ nava hą̈ą̈ tsowa nanân deejepiye heḏá iʔ
búʔây eejepiyá, dâyhą̈ą̈wíkuumä-íḏí díví́hṵ́ṵyą̨míḏí.”
37 Hewänbo Jesus-di ovâytṵʔan, “Undiḏânho bînhújôení.” Indi óetṵʔan,
“Hádíḏan ây̨ʔą̨mí? Ti undaʔ gimú-íʔin wáygín tą̈gintą̈ (200) thaa t'ôe díníʔandi
wáʔâa âyhą́ą̨nú-íḏí koegîʔ âykuumä-íḏí, heḏá âymąäání dâyk'oʔíḏí?”
38 Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Hą̈yṵ́-an koegîʔ bînmáa? Ja binmúʔḏí.” Hą̈yṵ́
dâymáaʔin dínhanginpóe ihayḏi ditṵ́, “P'ánú páváʔây heḏá wíje paʔây-á.”
39 Heḏi in t'owa t'ą̈hkí ovâytṵʔan ee táa tsą́wą̈ eeḏi díníbóeḏíkw'ôení.
40 Heḏi díníwhaaḏikw'óḏi tą̈gin tą̈gindá (100’s) heḏá p'ánän tą̈gindá (50’s).
41 Jesus iʔ p'ánú pává heḏá in wíje paa-á ihógi, heḏi makówápiye ibéeḏí
ikṵʔdaaʔandi iʔ pává-á heḏá in paa-á iháve. Heḏáháʔ iví khą̈geʔnin ovâyʔan
in t'owa ovâyphaaḏé-íḏí.
42 T'ą̈hkí in t'owa díníhṵ́ṵyandi díníshṵʔan,
43 heḏi iví khą̈geʔnin tą̈ʔḏi wíje (12) t'ún p'éeḏí iʔ dínphaḏeʔi pává heḏá paa-á
dâywéʔgeʔan.
44 In senäʔdą̨ʔbo díníhṵ́ṵyannin p'ánú maapaasôn (5,000) ihay dijiʔ.

Jesus p'oe kw'áayé najiʔ

45 Wesebo Jesus iví khą̈geʔnin ijôn iʔ kophé iwe dínítôeníḏí, heḏi ovâytṵʔan
oe p'oekwi̱ʔ p'ą̈näpiye dipáaḏémú-íʔin, Bethsaida búʔay nanáʔ diwepiye. Hebo
i-á iwebo iwóyi̱ʔ in t'owa ovâypunjôeníḏí.
46 Heḏi in t'owa ovâyjoeʔandi okú kw'áyepiye namää ijûusuʔą̨míḏí.

47 Nakhunpóe ihaydi iʼ kophé oe p'oe pinudi namän, hedi Jesus-á wíʼbo-á
ee nan deedi najiʼ.
48 Hânho dívít'ôekanhondi ovâymûʼ, iʼ wąądi páadépiye wíʼovâypunmähpídí.
Hédénpiye naná dihaydi p'oe kw'áayé najiʼ ovâykâanídí, hedi
ovâyphadekhâymáawän.
49 In khägeʼnindi p'oe kw'áayé najidi óemûʼ, hedi wí p'oewąąhąą iʼ namuu
gin diʼândi dívítụwínú dikhunwôedaʼ waa,
50 gá t'ąhkídí óemûʼdi dívípíhąądân. Hewänbo wesebo ovâytụʼan, "Unbí
píʼnä khóʼjé íkaymúuní. Naa Jesus-ân omuu. Wíʼíkhunwôedaʼípí."
51 Hedi iʼ kophé iwe indádí ipitógi, hedi iʼ wąą nahán. Hânho ovâyháaʼan,
52 gá dikaʼpowakâymuudân. Waʼdi wídikaʼpóyaʼpí taʼgendi toʼwí namuuʼin,
tobá iʼ páváadí wí pínnán t'ôe iʼan wänbo.

Oe Gennesaret nange Jesus-di in dihayʼin ovâyhehkháaʼan

53 Oe p'oʼ p'ąnäpiye diphadedi Gennesaret nange dipówá, hedi iʼ kophé
dâywhisóge.
54 Iʼ kophé iwedi dipee ihaydi wesebo in t'owadi Jesus óetaa.
55 Wáygé najiʼin dínhanginpóe ihaydi, in t'owa t'ąhkí díví'ąʼyụụʼan in di-
hayʼin inbí whohpąʼ wóegé ovâykáanídí.
56 Wąhąą Jesus namää wänboʼ, háa búʼây iʼge, háa búʼ heʼendi iʼge, hedihá a
búʼ jáʼwé iwe in t'owadi näʼin dihayʼin bûu píngé iwe ovâykw'óeʼó, hedá
pín taʼgedi óedaaʼoʼ iví toʼ k'áygédí wän ôntąągé-ídí, hedi t'ąhkí in óetągeʼin
dihehkháapóe.

7

In hänʼoeʼinbí hąhkan

1 In Pharisee t'owa-á hedá wên Hudíyoví khuu dâyhąʼoʼindá Jerusalem-di
diʼąądi Jesus-víʼwe dívíwéʼgeʼan.
2 Hedi indi ovâymûʼ Jesus-ví khägeʼnin dívíhúujodi dívímanʼowídipídíboʼ in
Hudíyoví khuu waa.
3 Näʼin Pharisees-á hedá t'ąhkí in wéʼgen Hudíyo-á wídívíhúujopí páadé
dívímanʼowídipídíboʼ, háa in hänʼoeʼin Hudíyoví khuu dínmuu waagi.
4 Hedi wáy dâyhąąwíkụʼch'áade iwedi diʼąądi wídívíhúujopí páadé gin
dívímanʼowídipídíboʼ; hedá báyékí hąʼbi khuu-á dâyʼaʼgindoʼ. Inbí k'édé-á
p'onbay-á sänbáy-á dâyʼowídínde háa namúuní waagi. Gin dínmuu inbí khuu.
5 Hedi näʼin Pharisees-á näʼin Hudíyoví khuu dâyhąʼoʼindá indi
Jesus óetsikaʼyan, "Háadan uví khägeʼnin in hänʼoeʼin seʼdaaví khuu
dâyʼaʼginnamíví'wedi, inbí húugîʼ dâyk'oʼ waʼ dívímanʼowídipídíbo háa
nakhâyʼąʼ waagi?"
6-7 Iʼdi ovâytụʼan, "Un paa waaginbá úvíjánúmáaʼin ímuuʼin, hänʼoe híwó
Isaiah-di unbí'gedi itaʼnan háawin t'owa ímúuníʼin. Ginnân háa Jôesi Tádá
natų̣ʼin itaʼnan:

Näʼin t'owa híwó navíʼgedi dívíhéeʼo sóphogedi,
hewänbo inbí píʼnädá han wídíchąąpí.
Ditų̣ʼ naa díʼaʼgin, hewänbo wídínchąʼmuupí,
gá t'owaví híʼdąʼ dâyhąʼodân, hedá ditų̣ʼ inbí híʼ-á naví hąhkan dînmuu.

8 Háa Jôesi Tádá natsonpóeʼin bînjoegiʼoʼ, hedi t'owaví khuu-á bînhónde.
9 "Íchanpóe hânho únhanginnân waa, háa Jôesi Tádá natsonpóeʼin
bînhânge'odi unbí khuu bînʼaʼginnamídí.

10 Moses natṷ́hpíʾan,
Unbí táḏáʾin jíyáʾin bînʾaʾginnamí.
Heḏá wáʾ natṷ́,
Toʾwí iví táḏávı̨ʾgeḏi háa iví jíyávı̨ʾgeḏi híwóhpí ihéeʾandi, i-á óeháyjí.
11-12 Hewänbo undá ginnân ítṷ̂ʾ: Wí toʾwí ûnʾą̈ʾ iví táḏá háa iví jíyá itṷʾą̂ąmíʾin,
‘Naví häą̈wí i̦ʾgeḏi otṷ̂ʾ Korban gin.’ (Huḏíyoví tundá Korban natundaʾ,
‘Näʾi häą̈wí-áho Jôesi Táḏá dómägi’ gin.) Heḏi tobá iʾ häą̈wíḏí iʾ táḏá
háa iʾ jíyá óekhäągeʾnamí wänboʾ, näʾi toʾwí gin natṷ́ʾi häą̈wí wänbo ingîʾ
wívînkanmäänípí.
13 Báyékí häą̈wí haʾwâagi bînʾoʾ, heḏiho unbí khuu bînhą́ʾoḏi Jôesi Táḏáví híʾ
wíʾûnchą̈ʾmuupí waa bînkanmáa.”

Iʾ häą̈wí Jôesi Táḏá natṷ̂ʾdi yą̈ʾḏâapîʾ namuuʾin

14 In t'owa wíyá ovâywéʾgeʾan dihayḏi, Jesus-di ovâytṷʾan, “T'ä̈hkíḏíbo
bít'ôeyan, heḏânho íkaʾpóewí.
15 Háawi wí häą̈wí namuu wänbo t'owa dâyk'oʾiʾḏá yą̈ʾḏâapíʾin wíḏipoeʾopí.
Hewänbo häą̈wí híwóhpîʾ inbí píʾnä khóʾjé iweḏi dínpeeʾiʾḏáho yą̈ʾḏâapíʾin
dipoeʾo.
16 Toʾwí nakaʾpowadaʾi-á ûnkhâyʾą̈ʾ it'ôeyaaníʾin.”
17 In t'owa ovâyjoeʾan dihayḏi iví tewhá ee nats'ṷ́, heḏi iví khäągeʾnindi
óetsikaʾyan näʾi híʾ hânnan natundaʾin.
18 Heḏi ovâytṷʾan, “Ti un wáʾ kaʾpowapíʾin ímuu? Ti wíʾúnhanginnáhpíʾan
wí toʾwí yą̈ʾḏâapîʾ wínapoeʾopí wí häą̈wí iví jáʾwéḏí ûntsʾûndiḏi,
19 gá näʾi häą̈wí wíʾûnts'úyaʾpíḏân iví píʾnä khóʾjé, hewänbo iví see iwáhoʾ,
heḏi iví túʾ iweḏi ûnwänpiphaḏeʾ.” (Näʾi ovâytṷʾandi Jesus-di ovâyhą́ʾan t'ä̈hkí
koegîʾ-á híwóʾdi namuu óek'oʾígîʾ).
20 Heḏáháʾ ovâytṷʾan, “Häą̈wí wí toʾwíví píʾnäḏí ûnpeeʾiʾḏibâa yą̈ʾḏâapîʾ
napoeʾo.
21-22 Híwóhpí ánshaa wí toʾwí iví píʾnä khóʾjé imáaḏí i-á nasändaʾ;
nat'owat'akhą̨nudaʾ; wínakhóhtsą̨ąʾänpí wänbo toʾwí-áḏí iwhohkumáa; háa
tobá nakhóhtsą̨ąʾän wänboʾ, wíyá toʾwíví kwee-áḏí háa sendáḏí iwhohkumáa;
häą̈wí wéʾgen t'owa dâymáaʾi-á nadaʾ; jänäkíkandi namuu; nahójo; háa
nawänpidaʾ waagi iʾoʾ; nathúut'óe; t'owavı̨ʾgeḏi híwóhpí ihéeʾoʾ; ichą̨ąʾoʾ;
t'ôeyanpîʾ namuu.
23 Näʾi yą̈ʾḏâapîʾ häą̈wí wí toʾwíví píʾnä khóʾjé iweḏi ûnpeeḏi, iʾḏibâa
yą̈ʾḏâapîʾ óepaʾ.”

Wí kweeví wą̈yṷ

24 Jesus iʾ nange ijoeʾandi Tyre búʾ tsowapiye namää, heḏi wí tewhá
ee nats'ṷ́. Wínadaʾpí toʾwí wänbo ûnhanginnáaníʾin ee naʾännin, hewänbo
wíʾûnkoḏipí ikaayą̨míʾin.
25-26 Heḏi wí kwee Jesus-vı̨ʾgeḏi nat'oeḏi wesebo ee naʾän deepiye namää.
Näʾi kwee-á Syrophoenicia-wi namuu, heḏiho koḏi Huḏíyo wínamuupí.
Iví ayṷ́káy wí yą̈ʾḏâapîʾ p'oewą̨ąhą̂ą̨ḏi ônmáa, heḏi Jesus-ví páaḏépiye
idégeʾdisógeḏi kaygindi óedaaʾan iʾ yą̈ʾḏâapîʾ p'oewą̨ąhą̂ą̨ iví aʾyṷ́víʾweḏi
ônkhehpeeyé-íḏí.
27 Jesus-di iʾ kwee óetṷʾan, “Naa wíḏînkhâyʾą̈hpí in wéʾgen t'owa
dovâykhäągeʾnamíʾin, in Huḏíyo t'owa dovâykhäągeʾnanpíḏíboʾ. Ṷʾ páaḏé
wíkhäągeʾnandá, in áyyą̈ą̈ví húugîʾ in tséʾây dovâymäʾ waagibá namúuní.”

28 Iʔ kweeḏi óetṵʔan, “Nanbí Sedó, háa untṵ́ waa taʔgen namuu. Hewänbo iʔ
pávátą̈ määtsa phoʔ in áyyą̈ą̈ dínjemuʔiʔ in tséʔây wänbo dâyk'oʔ.”
29 Jesus-di óetṵʔan iʔ kwee, “Híwó untṵ́ḏího naaḏi iʔ yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąąą
uví ayṵ́káyvíʔweḏi dônkhehpiye. Jaho uvíʔpiye ópûn.”
30 Heḏi iʔ kwee ivîʔ napówá ihayḏi, iʔ aʔyṵ́ whohte eeḏi nak'óeḏí óemûʔ, heḏi
iʔ yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąąą ho ûnpee.

Jesus-di wí sen tunpîʔ namuuʔiʔ ônhehkháaʔan

31 Tyre búʔḏí Jesus napeeḏi Sidon búʔ i̱ʔge naphaḏe, heḏá iweḏá Galilee
p'oekwíngépiye naváymää, iʔ nange Tą̈ Búʔ Nange gin dâytṵʔoʔ iwe.
32 Heḏi wí sen ojet'aaʔi namuuʔi heḏá tunpî-á ônkán, heḏi pín taʔgeḏi
óedaaʔan iʔ sen óetą̈ą̈gé-íḏí ônhehkháaʔą̨míḏí.
33 Heḏi iʔ sen in t'owaviʔweḏi wíʔboʔ óejâaʔan, heḏi iví mankhṵ́ iʔ senbí
oje phóge itógi, heḏáháʔ imankhṵ́sóp'oʔandi iʔ senbí hän ônẗą̈ge.
34 Heḏi makówápiye ibéeḏí kaygi ihą̨ą̨ʔan, heḏi iʔ sen óetṵʔan, “Ephatha” gin.
(NäʔI tun Ephatha-á “nakhuuḏee-í” gân natundaʔ Huḏíyoví tundi.)
35 Wesebo iʔ senbí ojepho ûnkhuuḏee, iví händá ûnjuḏeḏee, heḏi thayʔeeḏi
ihéeʔan.
36 Heḏi Jesus-di in t'owa ovâykhą̨ą̨ʔan toʔwí wänbo wíḏâyt'ôeʔą̨míṕíḏí,
hewänbo indá shánkí ovâykhą̨ą̨ʔandá shánká dâyt'ôeʔan.
37 In t'owa dit'oeḏi hânho ovâyháaʔan, heḏi ditṵ́, “Hą̈ą̈wí t'ą̈hkí híwó iʔoʔ. In
ojet'aaʔin wänbo dit'oeʔo, in tunpíʔindá dívíhéeʔoʔ.”

8

Jesus-di in jónu maapaasôn (4,000) t'owa ovâyhúujôn

1 Ihayhą̈ą̈bá wây-á báyékí t'owa diwéʔgepóe, heḏi hą̈ą̈wí wänbo dâyk'oʔígîʔ
wíḏâymáapí. Jesus iví khą̈geʔnin itṵʔandi ovâytṵʔan,
2 “Naa näʔin t'owavíʔpiye osehkanäpóe. Poje thaa naa-áḏí dijiʔ, heḏi nää-á
hą̈ą̈wí koegîʔ wänbo wíḏínphaḏepí.
3 Heḏi dihąhsêndibo inbíʔpiye dovâypunjôndá, wáy p'óegébo hąąḏi dikaanú-
í, wáy wên kayi̱ʔdi diʔą̈ą̈ḏi.”
4 Iví khą̈geʔnindi óetsikaʔyan, “Wą̈hą̈ą̈-an nää ahkon deeḏi wí koegîʔ
âyhóení, näʔin t'owa âyhúujôeníḏí?”
5 Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Hą̈yṵ́ pává-an bînmáa?” Ditṵ́, “Tsé ihay.”
6 Jesus-di in t'owa ovâytṵʔan ee nange dívíkw'ôení gin. Heḏáháʔ iʔ pává
ihógiḏi ikṵ́ʔdaaʔan, heḏi iháveḏi iví khą̈geʔnin ovâyʔan in t'owa ovâyphaaḏé-
íḏí, heḏi han díví́ʔan.
7 Wên hą̈yṵ́ paʔây wáʔ in khą̈geʔnin dâymáa, heḏi Jesus ikṵ́ʔdaaʔandi in
khą̈geʔnin ovâytṵʔan dâyphaaḏé-íʔin.
8 In t'owa dívíhṵ́ṵyandi híwó dívíshṵʔan, heḏi in khą̈geʔnin tsé ihay t'ún
p'éeḏí iʔ dínphaḏeʔiʔ koegîʔ dâywéʔgeʔan.
9 NäʔIn t'owa dívíhṵ́ṵyannin maḏi jónu maapaasôn (4,000) ihay dijiʔ.
10 Heḏi Jesus-di in t'owa ovâypunjôndi wesebo iʔ kophé iwe itógi iví
khą̈geʔnindáḏí, heḏi Dalmanutha nangepiye dimää.

In Pharisee t'owaḏi Jesus óedaaʔan wên pínnán t'ôe iʔą̨míḏí

11 In Pharisee t'owa diʔą̈ą̈ heḏi Jesus óetṵhänmáa. Óedaʔmáa wên taa
makówáḏí ovâykeeyą̨míḏí, gą̈ óetayi̱ʔníʔin didaʔḏân.

12 Jesus kaygi ihą̨ąʾandi ovâytu̱ʾan, “Háaḏan un nääwin t'owa wên taa
bînmúuníʾin ídaʾ? Taʾgendi wâytu̱máa, un t'owa wí häą̈wí haʾwâagiʾi-á
wíwâykeekankhâymáapí.”
13 Heḏi ovâyjoeʾandi wíyá iví kophé iwe itógi, heḏi iwáybun oe
wáyhánäpiyebá.

Jesus iví khą̈geʾnin ihéeʾan in Pharisee t'owa-á heḏá Herod-á inbí hą̨hkan niʾgeḏi

14 Jesus-ví khą̈geʾnin dínʾóḏe dâypáváhûuwíḏí — wí wêe pávą́ḏą̨ʾ iʾ kophé iwe
indáḏí dâymaa.
15 IʾḏI ovâytu̱ʾan, “BíʾąyÎngiʾan hą̈ʾin Pharisee-ví oewáaseeḏi, heḏá Herod-
vîʾdá.” *
16 Heḏi in khą̈geʾnin wíʾnä táye dívítu̱ʾan, “Háaḏan gin natú̱? Gá maḏi
wíʾâypávámaapíḏân.”
17 Háa ditû̱ʾnin Jesus ûnhanginpóe, heḏi ovâytsikaʾyan, “Háaḏan ítû̱ʾ
wívînpávámaapíʾin? Ti háa otundaʾin waʾḏi wíʾúnhanginpoeʾopíʾan, heḏiháa
waʾ wíʾíkaʾpóyaʾpíʾan? Ti íkaʾpowakâymuu?
18 Ítséemuu, heḏi háaḏan handi wíʾúnkeet'óepí? Heḏá íʾojemuu, heḏi háaḏan
handi wíʾít'oeʾopí?
19 Ti wíʾúnʾánshaapíʾan háa dáyʾannin? Näʾi p'ánú pává in p'ánú maa-
paasôn (5,000) t'owagîʾ dovâyháve ihayḏi, hą̈yú̱ t'únnan iʾ dínphaḏeʾi koegîʾ
bînwéʾgeʾan?” Óetu̱ʾan, “Tą̈ʾḏi wíje (12) ihay.”
20 “Heḏá tsé ihay pává in jónu maapaasôngîʾ-á (4,000) dovâyháve ihayḏi,
hą̈yú̱ t'únnan iʾ dínphaḏeʾi koegîʾ bînwêʾgeʾan?” Ditú̱, “Tsé ihay.”
21 Heḏi ovâytu̱ʾan, “Heḏi háaḏan waʾḏi wíʾíkaʾpóyaʾpí iʾ oewáasee i̱ʾgeḏi
wâytu̱ʾandi?”

Oe Bethsaida búʾay Jesus-di wí sen tsíʾt'aaʾi namuuʾiʾ ônhehkháaʾan

22 Oe Bethsaida búʾay dipówá, heḏi wên t'owaḏi wí sen tsíʾt'aaʾi namuuʾi
Jesus-víʾwe óekán. Pín taʾgeḏi indi Jesus óedaaʾan näʾi tsíʾt'aaʾiʾ óetą̈ą̈gé-íḏí
ônhehkháaʾąmíḏí.
23 Jesus-di iʾ tsíʾt'aaʾiʾ óepahkêʾ, heḏi oe búʾḏí jáʾwépiye óepahoʾḏi tsée
eeḏi wí sóʾp'oeḏi óeʾą̈yu̱, heḏá iví mandá óetą̈geḏi óetsikaʾyan, “Ti hą̈ą̈wí
úkeepoeʾo?”
24 Iʾ tsíʾt'aaʾiʾ ipu̱wą̈béeḏí natú̱, “T'owa dijiḏi dovâymúndeʾ, hewänbo hą̈ą̈wí
wí tay waagibá dínchąą̨.”
25 Heḏi wíyá iʾ senbí tsée Jesus-di ôntą̈ge. Nää-á iʾ tsíʾt'aaʾi hânho
ipu̱wą̈khą̈ą̈ḏi nawówa, heḏi wesebo hą̈ą̈ t'ą̈hkí keeʾeeḏi ûnkeepóe.
26 Heḏi Jesus-di iʾ sen iviʾpiye óepunjÔndi óetu̱ʾan, “Hą̈ą̈ búʾ
wíʾunwáyts'ú̱ú̱nípí.”

Peter natú̱ toʾwí Jesus taʾgendi namuuʾin

27 Jesus iví khą̈geʾnindáḏí iʾ búʾây eeje Caesarea Philippi búʾ tsowa eejepiye
namää. Dimän dihayḏi iví khą̈geʾnin itsikaʾyan, “To-an naa omuu gân näʾin
t'owa ditû̱ʾ?”
28 Óetu̱ʾan, “Wên ditû̱ʾ John iʾ p'óʾp'oekandi-ân unmuu. Wây-a wêndá ditû̱ʾ
Elijah-ân unmuu, heḏá waʾḏi wáyjé wêndá ditû̱ʾ wí Jôesi Táḏáví tukheʾmin
diweḏiʾi-ân unmuu.”

---

* **8:15** Jesus “oewáasee” gin natú̱ḏí inbí hą̨hkan niʾgeḏân ihíʾmáa, hewänbo in khą̈geʾnin
wíḏikaʾpówápí.

29 Heḏi ovâytsikaʾyan, “Heḏi undá, to-á naa-á omuu gân íʾánde?” Peter-di
óetu̱ʾan, “Gá iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesóge̦ʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí, i-ân unmuu.”
30 Heḏi kaygindi ovâykhâa̦k'ûʾ wíyá toʾwí wänbo wíḏâyhanginʾânnamípíḏí
toʾwí namuuʾin.

Jesus ihéeʾan it'ôephaḏekhâymáa i̦ʾgeḏi heḏá nachuwagíʾo i̦ʾgeḏá

31 Heḏi ihayḏi háa ûnpuwagíʾo i̦ʾgeḏi ovâyhéeʾandi ovâytu̱ʾan, “Năʾin
nakhâyʾä̤ʾ napúuwíʾin: Naa, t'ä̤hkí t'owagîʾ oʾaypu̱yä̤ʾiʾ omuuʾi
báyékí dont'ôephaḏekhâymáa, heḏi in Huḏíyo tsonninḏáḏí in owhaʾ
p'ó̤ʾḏédíʾindáḏí heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhá̤ʾoʾindáḏí wéʾge naa
díjoegikhâymáaḏá wíḏísígíkaykhâymáapí. Díkheʾkhâymáa, hewänbo poje thaa
iwe owáywówápuwagíʾo.”
32 Năʾi hä̤ä̤wí thayʾeeḏi ovâytu̱ʾan, heḏi Peter-di óehânge̦ʾandi óetu̱ʾan,
“Haʾwâa wíʾuntúu̱nípí.”
33 Jesus ibéeḏí in wéʾgen khä̤ge̦ʾnin ovâymúndeʾ, heḏi Peter óet'eʾyandi
óetu̱ʾan, “Satan, Penísendiʾ, naviʾʾweḏi óha̤ḏi. U̱-á t'owa waabá biʾánshaamáa,
Jôesi Táḏá iʾánshaaʾo waagá joe.”

Háa t'owa dínkhâyʾä̤ʾ díviʾa̦míʾin Jesus óeyu̱u̱hûuwíʾin didaʾḏi

34 Heḏáháʾ iví khä̤ge̦ʾnindá in wéʾgen t'owa t'ä̤hká ovâywéʾge̦ʾandi
ovâytu̱ʾan, “Toʾwên naa-áḏí dikä̤ʾä̤ä̤daʾindá wíḏínkhâyʾä̤hpí háa diwänpidaʾ
waa díviʾa̦míʾin, hewänbo inbí phéʾwin dâyhûuwí, heḏá naa-á díyu̱u̱hûuwí. †
35 Toʾwên inbí wówátsi dâywänpiʾaywoeníʾin didaʾindá inbí wówátsi
dipeḏeegíʾo. Hewänbo toʾwên inbí wówátsi naagîʾ heḏá Jôesi Táḏáví híwóʾdi
tungîʾ-á dívímägiʾin, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí.
36 Tobá wí toʾwí hä̤ä̤wí t'ä̤hkí nää oepáa k'ayḏi nakw'óʾdi ihógi wänboʾ,
wéʾinnan wên híwó óekhâymáa iví wówátsi iwáyhoʾḏi?
37 Wí toʾwí wíʾûnkoḏipí hä̤ä̤wí wänbo imäänídí iví wówátsi
nawáyt'anpúuwíḏí.
38 In näänin t'owa t'aywóhkannin dimuuʾin Jôesi Táḏá dâyjoegiʾan, wí kwee
iví sen ijoegiʾan wíyá piʾwíví sendáḏí ithaayé-íḏí waagibá. Naa t'ä̤hkí t'owagîʾ
oʾaypu̱yä̤ʾiʾ omuuʾi nää oepáa k'aydipiye owáyʾä̤ʾ, naví Táḏáví saʾwóʾdi
kohthay wóegé heḏá in yä̤ʾḏâaʾin makówáwin t'ôepa̦ʾa̦ʾin wóegá oʾä̤ʾ. Heḏi
toʾwên nää naa díwôedaʾin heḏá naví há̤hkandá dînwôedaʾindá, naaḏi wáʾ
dovâywôedaʾkhâymáa owáy iʾ thaa owáyʾä̤ʾi napówá ihayḏi.

9

1 “Taʾgendi wâytu̱máa, Jôesi Táḏáḏí iví kay ûnmuuʾin wovâykeeya̦mí heḏi
bînpu̱wä̤khâymáa naa tsondi omuuʾin. Năʾin napúuwí waʾḏi wáy wên näwe
íjiʾin íhánpíḏíboʾ.

Háa Jesus ûnchą̤a̦ waa ûnʾegópóe

2 Sí thaa naphaḏe ihayḏi Jesus-di Peter-á James-á John-dá i-áḏí ovâyhoʾ,
heḏi wên p'in tu̱wä̤ʾin kw'áyepiye wíʾbo dimää, heḏi inbí páaḏépiye Jesus háa
ûnchą̤aʾin ûnʾegópóe.
3 Iví aa hânho ts'ä̤ʾi ûnʾots'ápóe, tóebo háʾto iʾ aa ihay ts'ä̤ʾi iʾowêeḏi-í.
4 Heḏi Moses-áḏí Elijah-áḏí tsíkhagipí dakeepóe, heḏi Jesus-áḏí dänhíʾmáa.

† **8:34** Năʾin natundaʾ, dikhâymúuní dâyt'ôephaaḏé-íḏí, Jesus in phéʾwin deeḏi it'ôephaḏe waagibá.

5 Peter-di Jesus óetu̱ʾan, “Hą̱hkandiʾ, híwó namuu näwe gikw'ôndi. Jaho
poje óhkhun tewháʾây âyk'wôení, wêe u̱ʾgîʾ, wíyá Moses-gîʾ-á, heḏá wíyá
Elijah-gîʾ-á.”
6 Moses-áḏí Elijah-áḏí dakeepóeḏí in khäge̱ʾnin hânho ovâypíhą̈ą̈, heḏânho
haʾwâa Peter natú̱, gá háa natú̱u̱níʾin wíʾûnhanginnáhpíḏân.
7 Heḏi wí okhúwá napówáḏí ovâyʾóhkhunnan, heḏi näʾin tun okhúwá jâaḏiḏi
napee: “Näʾi-ân naví ay dînmuu donsígíʾiʾ. Iʾ bînt'ôeyaaní.”
8 Wesebo i̱ʾge t'ą̈hkí dívíbée, hewänbo Jesus-dą̱ʾmân dâymûʾ, wíyá hą̈ą̈wí
wänbo-ájoe.

Jesus óetsikaʾyan Elijah nawáyʾą̈ʾ i̱ʾgeḏi

9 Oe p'in kw'áyeḏi diwhąveʾą̈ʾ ihayḏi Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Toʾwí wänbo
hą̈ą̈wí bînmûʾin wívînt'ôeʾą̨mípí, owáy naa t'ą̈hkí t'owagîʾ oʾaypu̱yą̈ʾiʾ
ochuuḏi wíyá owáywówápóe píhay.”
10 Iví tun ônʾaʾgin, hewänbo wíʾnä táye dívítsikaʾyan, “Hânnan namuu näʾin
tun, wíyá nawáywówápúuwí i̱ʾgeḏi?”
11 Heḏi Jesus óetu̱ʾan, “In Huḏíyoví khuu dâyhą̈ʾoʾin ditû̱ʾ, iʾ toʾwí Jôesi Táaḏí
óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí naʾą̈ą̈píḏíboʾ Elijah-á napowagíʾo.
Háaḏan haʾwâa ditû̱ʾ?”
12 Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Taʾgendi Elijah páaḏébo naʾą̈ą̈-íʾin nakhâyʾą̈ʾ-ákun,
hą̈ą̈wí t'ą̈hkí ikhâyʾą̨míḏí. Heḏi hânnan nataʾmuu naa t'ą̈hkí t'owagîʾ
oʾaypu̱yą̈ʾivi̱ʾgeḏi? Gá ginnân: Báyékí dont'ôephaḏekhâymáa, heḏá t'owaḏá
díjoegikhâymáa.
13 Hewänbo naaḏi wâytu̱máa, Elijah ho naʾą̈ą̈-ákun, heḏi híwóhpí óeʾan in
t'owaḏi háa didaʾ waagi. Jôesi Táḏáví taʾnin diwe ivi̱ʾgeḏi ûntaʾmuu háa
óekhâymáaʾin.” *

Jesus-di wí yą̈ʾḏâapîʾ p'oewą̨ąhą̨ą wí enúkáyvíʾweḏi ônkhehpiye

14 Jesus-ví wéʾgen khäge̱ʾnin dijiʾ iwe tsowa dipówá, heḏi báyékí t'owa
bûukʼúwákí diwindi dâymûʾ. Wên Huḏíyoví khuu dâyhą̈ʾoʾindá heḏá in
khäge̱ʾnindá dívítu̱hänmáa.
15 In t'owaḏi Jesus óemûʾḏi ovâyháaʾan, heḏi iviʾpiye díviʾą̈ą̈
óesengitu̱ʾą̨míḏí.
16 Jesus-di ovâytsikaʾyan, “Háaḏan úvítu̱hänmáa?”
17 Näʾin t'owa jâageḏi wí sendi óetu̱ʾan, “Hą̈hkandiʾ, naví eʾnú wînmaa, i-á
wí yą̈ʾḏâapîʾ p'oewą̨ąhą̨ąḏi óemáaḏí wíʾûnhíʾkoḏipí.
18 Heḏi hą̈ą̈ḏi wänbo näʾi p'oewą̨ąhą̨ą it'ôeʾandi iʾ eʾnú oe nangepiye
óekanundeʾ, heḏi iʾ eʾnú-á nasóʾokhópeeʾiḏá iwą̈pú̱ts'îndoʾ, heḏá tą̨ąsuugiʾbo-
á napoeʾo. Uví khäge̱ʾnin dovâydaaʾan näʾi p'oewą̨ąhą̨ą ônkhehpeeyé-íḏí,
hewänbo wíḏínkoḏipí.”
19 Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Un t'owa-á wą̈yupíʾin ímuu. Hą̈ą̈ḏi puwahay-an
undáḏí oyę̨ę̨ní úvíwą̈ą̈yú-íḏí, hą̈ą̈ḏi puwahay-an undáḏí dáyyą̈ą̈ʾą̨mí? Jaʾ iʾ
enúkáy naviʾpiye binmáʾ.”
20 Heḏi óemaaḏi iʾ p'oewą̨ąhą̨ąḏi Jesus óemûʾḏibo näʾi enúkáy
óethąthą̨kannan, heḏi iʾ eʾnú nakanuḏi ijánúmáa, heḏá nasóʾokhópeeʾi.
21 Jesus-di iʾ enúkáyví táḏá óetsikaʾyan, “Hą̈ą̈ḏi waabo-an gin ûnpoeʾo?” Iʾ
táḏáḏí óetu̱ʾan, “Gá hi̱yą̈ą̈ʾi namuuḏibo-ân.

* **9:13** “Elijah” gin Jesus natú̱ḏí, John iʾ p'óʾp'oekandivi̱ʾgeḏi ihíʾmáa.

22 Heḏá hą̈yän wänbo iʼ p'oewąąhąąḏi phaa iwe heḏá p'oe eewá
óechą̈nundeʼ óeháyjíḏí. Úkoḏiḏáho nanbíʼpiye dísehkanäʼan, háawin wên
wänbo wên khą̈geʼ díʼan."
23 Jesus-di óetụʼan, "Háaḏan dítụmáa, 'Úkoḏiḏáhoʼ?' Toʼwí iwą̈yundeʼi-á
ûnkoḏi hą̈ą̈wí namûuge iʼąmídí."
24 Wesebo näʼi enúkáyví táḏá kaygindi natṹ, "Naa dáywą̈yundeʼ,
díkhą̈geʼnan wíyá shánkí dáywą̈ą̈yṹ-íḏí."
25 Jesus-di wây-á báyékí t'owa ąʼyụụgi dívíkhąḏimáʼḏí ovâymûʼ, heḏi we-
sebo näʼi yą̈ʼḏâapîʼ p'oewąąhąą óet'eʼyandi óetụʼan, "Ṹ yą̈ʼḏâapîʼ p'oewąąhąą,
ụʼḏi t'owa ovâyʼojet'aaʼoʼiʼ, tunpíʼindá ovâypaʼiʼ, naaḏi wítụmáa, näʼi
enúkáyvíʼweḏi ópeeve, heḏi wíyá wíʼunts'ṹụnípí."
26 Iʼ p'oewąąhąą itụwı́núḏí näʼi enúkáy óekanuḏi hânho óethąthąkannan,
heḏáháʼ ivíʼweḏi ûnpee. Iʼ enúkáy wí pení waabá ûnchąą, heḏiho in t'owaḏi
óemûʼḏi ditṹ, "I-áho nachuu."
27 Hewänbo Jesus-di iʼ enúkáyví man ônyą̂ʼḏi óekwı̨nukhą̈geʼnandi iwı́nú.
28 Heḏi Jesus wí tewhá ee nats'ṹ, heḏi ivi khą̈geʼnindi wíʼbo óetsikaʼyan,
"Háaḏan naʼin wígínkoḏipí iʼ yą̈ʼḏâapîʼ p'oewąąhąą âykhehpeeyé-íḏí?"
29 Jesus-di ovâytụʼan, "Úvíjûusuʼoḏiḏąʼmân únkoeḏí-í wí yą̈ʼḏâapîʼ
p'oewąąhąą giʼbibá bînkhehpeeyé-íḏí."

Jesus nachuwagíʼo ı̨ʼgeḏi wíyá ihéeʼan

30 Jesus-áḏí ivi khą̈geʼnindáḏí iweḏi dimää heḏi Galilee nange ı̨ʼge diphaḏe.
Jesus wínadaʼpí toʼwí wänbo ûnhanginpúuwíʼin wą̈hą̈ą̈ najiʼin, gá dimändibo ivi
khą̈geʼnin ovâyhąhkanhondân.
31 Ovâytụmáa, "Naa t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypụyą̈ʼiʼ omuuʼi wây-á t'owaví
mangepiye díkáaní. Indáho díkheʼkhâymáa, hewänbo poje thaa iwá wíyá
owáywówápuwagíʼo."
32 In khą̈geʼnin näʼi hą̈ą̈wí Jesus-di ovâytụmáaʼi wíḏikaʼpóyaʼpí, hewänbo
diwôedaʼ óetsikaʼyą̂ąmíḏí ı̨ʼgeḏi.

To-an iʼ shánkí hayʼi namuu?

33 Capernaum búʼay dipówá, heḏi wí tewhá ee dits'ṹ. Jesus-di in khą̈geʼnin
ovâytsikaʼyan, "Oe p'óegé giʼą̈ḏi hą̈ą̈ ı̨ʼgeḏan úvítụhänmáa?"
34 Indá hândąʼ dik'wó, gá oe p'óegé dijiḏi wéʼi-angú in diweḏi iʼ shánkí hayʼi
namuu ı̨ʼgeḏi dívítụhänmáʼḏân.
35 Jesus isóge, heḏi näʼin tą̈ʼḏi wíje (12) khą̈geʼnin ovâywéʼgeʼandi
ovâytụʼan, "Toʼwí iʼ p'óʼḏédîʼ namúuníʼin nadaʼḏá, i-á ûnkhâyʼą̈ʼ tíʼúugéʼi
namúuníʼin, heḏá t'ą̈hkíví khą̈geʼdi-á."
36 Heḏi Jesus-di wí ay óepahkêʼḏi inbí páaḏépiye óehoʼ, heḏáháʼ näʼi ay
óebaʼaaʼandi ovâytụʼan,
37 "Toʼwíḏí naa dídaʼḏi wí ay näʼi ay waabá óesígíkéndeḏi, naa wáʼ
dísígíkénde waabá iʼoʼ. Heḏi toʼwí naa dísígíkéndeʼiʼḏá naaḏąʼbá
wíḏísígíkéndepí, hewänbo iʼ toʼwí naa dísandiʼ wáʼ óesígíkéndeʼ."

Toʼwíḏí Jesus-víʼpiye háa nachąąpîʼ-á ivíʼnäpiye napoeʼo

38 John-di óetụʼan, "Háhkandiʼ, tóewí sen âymûʼ yą̈ʼḏâapíʼin p'oewąąhąą
t'owavíʼweḏi ovâykhehpiyendeḏi uví khąwą̈ natṹʼdi, heḏi âytụʼan han
wíʼiʼąmípíʼin, naʼin diweḏiʼi wínamuupíḏí."
39 Hewänbo Jesus natṹ, "Toʼwí giʼbi wívînkhąąʼąmípí. Toʼwí namuuʼi naví
khąwą̈ natṹʼdi ipínnánt'ôeʼandi-á wesebo híwóhpí navı̨ʼgeḏi wíʼihéeʼąmípí.

40 Toʔwí nanbíʔpiye háa wínachąąpîʔ-á nanbíʔnäpiyebá napoeʔo.
41 Taʔgendi wâytụmáa, toʔwí wí p'oe wänbo wovâysụwąjôndi, naví'in
ímuuʔin ûnhanginnândi, i-á Jôesi Táḏáḏí óewáʔâakhâymáa."

Jesus t'aywóʔdi ịʔgeḏi ihéeʔan

42 "Heḏi toʔwíḏí wêe wänbo näʔin hí'ínnin naví'piye díviwąyundeʔin diweḏi
óet'aywóhąʔandá, shánkí híwó iʔ toʔwí ûnpúuwíwän waʔḏi han óehąʔanpíḏíbo
wí k'uu kháaʔi iví k'áy eeḏi ônwhisôege-íʔin heḏi mâap'oe iwe óechąąnú-íʔin.
43 Heḏi wéhpêe mandi úvít'aywóʔdoḏá, shánkí híwó namuu bînts'âa-íʔin,
wíyá indi úvít'aywóʔnâamíviʔweḏi. Tobá wéhpêeḏąʔ ímanmuu wänboʔ, shánkí
híwó namuu wówátsi nahándepíʔin bînkáyjíḏí, péyégépiye ímú-íviʔweḏi wíʔgín
ímanmuuḏi.
44 Oe péyégá t'owa hänhay wänbo t'ąhkí dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏá iʔ phaa
hänhay wänbo napąąʔąpîʔḏá ovâyphahkhąnukhâymáa.
45 Heḏi wéhpêe ândi in taʔgeʔin p'óegéḏí wovâyhângeʔoḏá, shánkí híwó na-
muu bînts'âa-íʔin wíyá indi úvít'aywóʔnâamíviʔweḏi. Tobá wéhpêeḏąʔ íʔânmuu
wänboʔ, shánkí híwó namuu wówátsi nahándepíʔin bînkáyjíḏí, péyégépiye
wovâychąąnú-íviʔweḏi wíʔgín íʔânmuuḏi.
46 Oe péyégá t'owa hänhay wänbo t'ąhkí dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏá iʔ phaa
hänhay wänbo napąąʔąpîʔḏá ovâyphahkhąnukhâymáa.
47 Heḏi wéhpêe tséedí híwóhpí hąąwí wovâypụwąʔoḏá, shánkí híwó namuu
bînwhahkáyjíʔin, wíyá indi úvít'aywóʔnâamíviʔweḏi. Tobá wéhpêeḏąʔ ítséemuu
wänboʔ, shánkí híwó namuu oe makówápiye ímú-íḏí, péyégépiye wovâychąąnú-
íviʔweḏi wíʔgín ítséemuuḏi.
48 Oe péyégá t'owa hänhay wänbo t'ąhkí dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏá iʔ phaa
hänhay wänbo napąąʔąpîʔḏá ovâyphahkhąnukhâymáa.
49 "Toʔwên t'ąhkí phaaḏi ovâyʔąąyąąkhâymáa. †
50 Ąąyąą híwóʔdi namuu, hewänbo iʔ ąąyąą naʔąhhándáhoʔ, háʔto wíyá
ąhsąąʔi napúuwí. Undá únkhâyʔąʔ ąąyąą naʔąhhándepîʔ waaginbá ímúuníʔin,
heḏi tsąąginpíḏíbo wéʔge ítháaní."

10

Jesus khótsąąwije ịʔgeḏi óetsikaʔyan

1 Jesus iweḏi ijâaʔan, heḏi Judea nangepiye namääḏi Jordan p'oʔ p'ąnäpiye
naphaḏe. Iwe wây-á báyékí t'owa iví núʔ díviwéʔgeʔan, heḏi hąąḏi waa iʔan
waagi in wáʔ ovâyhąʔan.
2 Heḏi wên Pharisee t'owa ûnpówáḏí óetsikaʔyan, "Ti híwó namuu wí sen
nakhóhtsąąʔändiʔ iví kweeviʔweḏi ithaaweejé-íḏí? Hân iʔ tsontun natụ̂?" Gin
ditụ Jesus óetayịʔníḏí, tigúba híwóhpí natụhpee-í.
3 Jesus-di ovâytsikaʔyan, "Hân Moses-di wovâyjôn?"
4 Indi óetụʔan, "Moses-di näʔin tun dînjoeʔan: Wí sen wên khóhtsąąwije
taʔnin itaʔnamí heḏi handiḏi iví kwee ijoeʔąmí."
5 Jesus-di ovâytụʔan, "Hewänbo Moses-di haʔwâagi wovâytaʔk'ûʔ gá
t'ôeyanpíʔin ímuuḏân, unbí kwiyąʔ bînwänpijoekanmáaḏíboʔ.

† **9:49** Näʔi hí'-á kâyʔi namuu gikaʔpóewíḏí. Wáy wên t'owa diʔánde ginnân natundaʔin: Hänʔoe in Huḏíyo dâyʔanimâahąnúnde Jôesi Táḏá óemäänídí, heḏi dínkhâyʔąʔ iʔ píví dâyʔąąyąąʔąmí'in wínahaʔḏänpúuwípíḏí. In t'owa Jôesi Táḏáví'piye díviípimägiʔindá dâyt'ôephaaḏé-í, hąąwí phaaḏi ovâyphahąnunde waagibá, hebo näʔi t'ôephaḏe namuuḏi shánkí híwóʔnin dimúuní.

6 Hewänbo oe ts'anpáaḏé nanân diwe Jôesi Táḏáḏí sendáḏí kwee-áḏí
ovǎnkhíjé.
7 Heḏi natṵ́ wí sen ikhóʔyą̣ʔḏáhoʔ, iví táḏá-á iví jíyá-á ijoeʔą̣míʔin ûnkhâyʔạ̈ʔ.
8 Heḏiho iʔ sendá iʔ kwee-á wêe tûu ûnp'oeḏą̣ʔ dapoeʔo, heḏiho wíje
wíḏamuupí, wêeḏą̣ʔ damuu.
9 Heḏânho in toʔwên Jôesi Táḏáḏí ovǎnwónnindá toʔwí wänbo
wíʔûnkhâyʔą̈hpí ovǎnweejé-íʔin."
10 Iʔ tewhá ee diwáyts'ûndi iví khą̈geʔnindi näʔi híʔ i̱ʔgeḏi óetsikaʔyan.
11 Heḏi ovâytṵʔan, "Wí sen iví kwee ijoeʔandi wíyá kwee-áḏí ikhóʔyą̣ʔḏá, iví
kweeveʔpiye t'aywó iʔoʔ.
12 Iʔ kwee wáʔ, iví sen ijoeʔandi wíyá sendáḏí ikhóʔyą̣ʔḏá, iví senbíʔpiye
t'aywó iʔoʔ."

Jesus-di in hi̱ʔínnin ovâysígíhógi

13 Wên t'owa inbí áyyą̈ą̈ Jesus-víʔwe dâykán iʔḏi ovâytą̈ą̈gé-íḏí, heḏi iví
khą̈geʔnindi in t'owa ovâyt'eʔyandi ovâytṵʔan haʔwâa wíḏíviʔą̣mípí.
14 Heḏi Jesus-di in khą̈geʔnin háa díviʔoʔin ovâymûʔḏi inbíʔpiye híhchan
wínachą̣apí, heḏi ovâytṵʔan, "In hi̱ʔínnin áyyą̈ą̈ naviʔpiye binkąʔą̈ą̈mää,
wívînkhą̣ą̣ʔą̣mípí, gá toʔwên näʔin áyyą̈ą̈ waaginbá dimuuʔindá Jôesi Táḏáviʔin
ûmuuḏân.
15 Taʔgendi wâytṵmáa, toʔwí wänbo Jôesi Táḏávîʔ wínapúuwípí wí hínchą̈ą̈ʔiʔ
ay waagibá iwą̈yṵpíḏí."
16 Heḏáháʔ in áyyą̈ą̈ ovâybaʔaahógiḏi wíʔínbo ovâytą̈geḏi ingîʔ ovâyjûusuʔan.

Wí sen koḏit'owa namuuʔiʔ Jesus-víʔpiye naʔą̈ą̈

17 P'óegé wíyá Jesus nats'anmän dihayḏi wí sen iviʔweą̈ą̈ naviʔpiye
binkąʔą̈ą̈piye iʔą̈ą̈kán, heḏi idégeʔdisógeḏi óetṵʔan, "Híwóʔdi hą̣hkandiʔ, hân
dáyʔą̣mí heḏânho in wówátsi nahándepíʔin donkáyjíḏí?"
18 Jesus-di óetsikaʔyan, "Háaḏan naa híwóʔdi gin dítṵʔoʔ? Jôesi Táḏáḏą̣ʔmân
híwóʔdi namuu, wíyá toʔwí-á joe.
19 Jôesi Táḏáví tsontun ho mântaa. I-á natṵ́ wívînt'owat'ahą̣anú-ípí,
wíyá toʔwíví kwee-áḏí háa sendáḏí wíʔúvíwhohkwomáʔve-ípí, wíʔúvísą̈ʔmamípí,
t'owaví̱ʔgeḏi wíʔúvíhójoʔą̣mípí, hójo waagiḏibo t'owaví hą̈ą̈wí wívînhóenípí,
unbí táḏá-á jíyá-á bînʔaʔginmáʔve-í."
20 Óetṵʔan iʔ sendi, "Hą̣hkandiʔ, naa enúkáy omuuḏiboʔ t'ą̈hkí näʔi tsontun
dóʔaʔgin."
21 Jesus-di sígíḏí taʔgebo óemúndeḏi óetṵʔan, "WaʔḏI wây-á háawên útáy
biʔą̣míʔin. Jaho ópûn, hą̈ą̈wí úkw'óʔdi t'ą̈hkí mänkṵʔch'âaní, heḏi iʔ chą̈ʔ
mänhógiʔiʔ in t'owa sehkanäwó diwówájiʔin ovâymą̈ąní, heḏânho oe makówá
koḏit'owa unmúuníḏí. Heḏi nâakṵʔch'áaḏá ovâymą̈giḏá naa-áḏí ókąʔve."
22 Näʔin nat'oe ihayḏi iʔ sen naboʔaats'aypóe, heḏi iví píʔnä khóʔjé
ûnkháapóeḏí iweḏi namää, gá báyékí hą̈ą̈wí ûnkw'ôndân heḏiho
wínakṵchadaʔpí.
23 Jesus ipṵwą̈béemáa, heḏi iví khą̈geʔnin itṵʔan, "Báyékí kâyʔin namuu
wí toʔwí nakoḏit'owamuuʔi háa Jôesi Táḏá natṵ́ waa díviʔą̣míḏí heḏânho
ovâyʔaywoeníḏí."
24 Näʔi híʔḏí in khą̈geʔnin ovâyháaʔan, hewänbo Jesus-di wíyá ovâytṵʔan,
"Naví ây, ívíwo nabâapuʔwan wí toʔwí háa Jôesi Táḏá natṵ́ waa iʔą̣míḏí heḏânho
ônʔaywoeníḏí.

25 Nabâapuʔwan wí kamäyo wên agúusa tsípho i̱ʔge nats'ú̱ṇíḏí, hewänbo
shánkí nabâapuʔwan wí toʔwí koḏit'owa namuuʔi háa Jôesi Táḏá natú̱ waa
iʔa̱míḏí heḏânho ônʔaywoeníḏí.”
26 Näbâa shánkí ovâyháaʔan in khä̱̈geʔnin, heḏi wíʔnä táye dívítsikaʔyan, “Gin
namuuḏá to-an ûnkoḏi ûnʔaywondee-íḏí?”
27 Jesus-di taʔgebo ovâymúndeḏi ovâytu̱ʔan, “Toʔwí wänbo wíʔbo wíʔûnkoḏipí.
Jôesi Táḏáḏa̱ʔmân ûnkoḏi t'owa ovâyʔaywoeníḏí. Jôesi Táḏá-á hä̱̈wí t'ä̱̈hkí
ûnkoḏi iʔa̱míḏí.”
28 Peter-di óetu̱ʔan, “Úhanginná hä̱̈wí t'ä̱̈hkí âyjoeʔannin u̱-áḏí gimú-íḏí.”
29 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Taʔgendi wâytu̱máa, naa omuuḏibo heḏá Jôesi
Táḏáví híwóʔdi tun ûnmuuḏibo-á, toʔwí ijoeʔandi iví tewhá, háa iví tíʔûuwindá
páʔḏâyindá, háa iví táḏá-á jíyá-á, háa iví ây-á, háa iví nava-á,
30 i-á taʔgendi tä̱̈gintä̱ (100) maʔkw'anukí shánkí ihóení, tewhá-á, tíʔûuwindá
páʔḏâyʔindá, jíyáʔindá, ây-á, nava-á — heḏá it'ôephaḏekhâymáa iví wä̱̈yu̱
ûnmuuḏi. T'ä̱̈hkí näʔi ihóení waʔ nää oepáa k'ayḏi nawówájiʔ ihayḏi, heḏá iví
wówátsi nää oepáa k'ayḏi ûnboʔwan dihayḏá wówátsi nahándepíʔindá ikáyjí.
31 Hewänbo báyékí t'owa nää p'óʔḏéḏíʔin dimuu waa dínchą̨ą̨ʔindá tíʔúgéʔin
dipúuwí; heḏi báyékí t'owa-á nää tíʔúugéʔin dimuu waa dínchą̨ą̨ʔindá
p'óʔḏéḏíʔindá dipúuwí.”

Powingîʔ Jesus iví khä̱̈geʔnin itu̱ʔan nachuwagíʔoʔin

32 In p'óegé dimän Jerusalem búʔpiye, heḏi iví khä̱̈geʔninbí páaḏé Jesus
namän. In khä̱̈geʔnindá wíḏínhanginnáhpí háa díví́ʔánshaaʔa̱míʔin, heḏá in
wéʔgen t'owa iví tíʔúugé dimännindá dikhunwôedaʔ. In tä̱ʔḏi wíje khä̱̈geʔnin
iví́ʔpiye wíyá ovâyhângeʔan, heḏi háa ûnpúwágíʔoʔin ovâytu̱ʔan.
33 Natú̱, “Bít'ôeyan, nää-á Jerusalem-piye gimän, heḏi naa, t'ä̱̈hkí t'owagîʔ
oʔaypu̱yä̱ʔiʔ omuuʔiʔ t'owaḏi díkáaní in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in Huḏíyoví
khuu dâyhá̱ʔoʔindá inbí mange. Indáho ditú̱ṇní naa dînkhâyʔä̱ʔ ochuu-íʔin,
heḏá in Huḏíyo dimuupíʔin t'owaví mangá díkáaní.
34 NäʔIndi dînp'áhkaakhâymáa, heḏá díʔohphaykhâymáa. Púwhí̱ʔdí
díwhä̱̈ḏikhâymáa, heḏá díkheʔkhâymáa. Hewänbo poje thaa iwe
owáywówápúuwí.”

James-áḏí John-dáḏí hä̱̈wí dadaʔpóe

35 Ihayḏibá James-áḏí John-dáḏí Zebedee-ví ây damuuʔin Jesus-víʔpiye
damää, heḏi óetu̱ʔan, “Há̱hkandiʔ, naʔin hä̱̈wí gadapúuwí heḏi u̱ʔḏi
dînʔa̱míʔin gadaʔ.”
36 Ovä̱ntsikaʔyan, “Hä̱̈-an dadaʔ wä̱nʔa̱míʔin?”
37 Óetu̱ʔan, “Owáy untsondisogeḏee ihayḏi, naʔin uví khóe gamúuníʔin
gadaʔ, wêe koʔḏíngéḏí, wêe-á yä̱ʔmängéḏá.”
38 Jesus-di ovä̱ntu̱ʔan, “Undá wíḏänhanginnáhpí hä̱̈wí dadaʔin. Ti dänkoḏi
dänt'ôephaaḏé-íḏí naa dont'ôephaḏekhâymáa waabá? Heḏi naa hä̱̈wí kháaʔi
donphaḏekhâymáa waabá, ti dänkoḏi dänphaaḏé-íʔin?”
39 Óetu̱ʔan, “Gänkoḏi-ákun.” Jesus-di ovä̱ntu̱ʔan, “Taʔgendi undá wáʔ
dänt'ôephaḏekhâymáa, heḏá hä̱̈wí kháaʔi dänphaḏekhâymáa, naa dînpúuwí
waabá.
40 Hewänbo naa wíḏînk'óepí naví khóe wä̱ndeʔmamíʔin koʔḏíngéḏá
yä̱ʔmängéḏá. Jôesi Táḏáḏa̱ʔmân ûnk'óe ovâydeʔmamíḏí toʔwên ha̱ʔmin
dimúuníḏí.”

41 In wéʾgen tä̱ khä̱geʾnin James-á John-dá inbí híʾ i̱ʾgeḏi dínhanginpóe ihayḏi inbíʾpiye dit'ayyaapóe.
42 Heḏiho Jesus t'ä̱hkí iví khä̱geʾnin iwéʾgeʾandi ovâytu̱ʾan, “Únhanginná in Huḏíyo dimuupíʾin t'owaví tsonnin hânho ditsont'óe, heḏá inbí t'owa-á ovâytsonmáʾve-íʾindá diwänpidaʾ.
43 Hewänbo undá wíʾúnkhâyʾä̱hpí ha̱ʾmin ímúuníʾin. Toʾwí un diweḏi hayʾi namúuníʾin nadaʾḏá, i-á unbí khä̱geʾdiḏa̱ʾ namúuníʾin ûnkhâyʾä̱ʾ.
44 Heḏi toʾwí p'óʾḏéḏîʾ namúuníʾin nadaʾḏá, i-á wí pant'ôeʾi un t'ä̱hkígîʾ waagiʾbá namúuníʾin ûnkhâyʾä̱ʾ.
45 Naa wänboʾ, t'ä̱hkí t'owagîʾ oʾaypu̱yä̱ʾiʾ omuuʾi-á oʾä̱ä̱ t'owa dovâykhä̱geʾnamíḏí, indi naa díkhä̱geʾnamíḏá joe. Oʾä̱ä̱ ochuu-íḏí, heḏá naví wówátsi-á dáywáʾâa-íḏí t'ä̱hkí t'owa dínkoeḏí-íḏí inbí t'aywóʾdi iweḏi dimaʾp'ä̱níḏí.”

Jesus-di wí sen natsíʾt'aamuuʾiʾ iví keetan óemägi

46 Oe Jericho búʾ Jesus iví khä̱geʾnindáḏí báyékí t'owa-áḏí dipówá, heḏi iweḏi dipeemän dihayḏi wí sen tsíʾt'aaʾi namuuʾiʾ owáy p'ôe hángé wáy nahä̱ä̱daʾän, i-á Bartimaeus gin nakhä̱wä̱, Timaeus-ví ay ûnmuuʾiʾ.
47 Bartimaeus-á nat'oe Jesus oe Nazareth búʾwi naʾä̱ʾin, heḏi itu̱wí̱nú, “Jesus, u̱ David-ví ây iweḏiʾiʾ unmuuʾiʾ, naviʾpiye ósehkanäpuwave.”
48 Báyékí t'owaḏi iʾ sen óet'eʾyandi óetu̱ʾan, “Hândä̱ʾdiboʾ.” Hewänbo i-á shánkí kaygá itu̱wí̱nú, “U̱ David-ví ây iweḏiʾiʾ unmuuʾiʾ, dísehkanäʾan.”
49 Jesus iwóyí̱ʾdí ovâytu̱ʾan, “Bintu̱ʾan naʾä̱ä̱-íḏí.” Indi iʾ tsíʾt'aaʾiʾ óetu̱ʾan, “Jesus-di wóetu̱hkánmáa. Ówí̱nú, óhíhchanpuwave.”
50 Iʾ sen iví k'éwéʾin to ip'ä̱ḏi, heḏi wesebo iwí̱núḏí Jesus-víʾpiye namää.
51 Jesus-di óetsikaʾyan, “Hânnan wîn'ä̱mí'innan undaʾ?” Iʾ sendi óetu̱ʾan, “Gá dînkeepúuwíʾinnân odaʾ, Nanbí sedó.”
52 Jesus-di óetu̱ʾan, “Ópûn, uví wä̱yu̱ úmuuḏânkun unwówa.” Heḏi wesebo iʾ sen ûnkeepóeḏí Jesus-áḏí namää.

11

Jesus oe Jerusalem búʾ óesígíkêʾ

1 Jesus-á iví khä̱geʾnindáḏí Jerusalem búʾ tsowa dipówá. Iwe wí okú nak'óe “Olive Okú” gin dâytu̱ʾoʾ, heḏi näʾi okú iwe núʾ wáy näʾin wíje búʾây daná, Bethpage-áḏí Bethany-áḏí. Heḏi wíje iví khä̱geʾnin ovänsan dapáaḏémú-íḏí.
2 Oväntu̱ʾan, “Jaho bápûn hä̱ʾi búʾay nanbí páaḏépiye nanân diwepiye, heḏi dats'ú̱ʾ dihayḏá wí búduʾay dänshaa-í nawhiwindi, i-á waʾ wáymûu wänbo toʾwí wänbo wíʾiʾíhsógepí. Dänwhisuuḏi dänmáʾí näwe.
3 Heḏi toʾwíḏí wovänsikaʾyandáhoʾ, ‘Háaḏan haʾwâa dänʾoʾ?’, ginnân dänu̱ʾä̱mí: ‘Gá Nanbí Sedó iʾ ûntáyḏân, heḏi hây napóeḏíbo wônwáymáʾí.’ ”
4 Damäädi wí búduʾay p'ôe hángé wên phóḏi núʾ nawhiwindi dänshaa.
5 Heḏi dänwhisuuḏeḏi in t'owa iwáygé diwinnindi ovänsikaʾyan, “Hânnan dänʾoʾ? Háaḏan hä̱ʾi búduʾay dänwhisuuḏeʾ?”
6 In khä̱geʾnin háa Jesus-di oväntu̱ʾan waa datú, heḏiho ovänmägi.
7 Iʾ búduʾay Jesus ônhoʾ, heḏi inbí k'éwéʾin to dänp'ä̱ḏiḏi iʾ búdu k'éwé ônpa̱ʾk'ûʾ, heḏi Jesus iʾíhsóge.

8 Heḏi wáy Jesus óeʔíhon niʔge báyékí t'owa inbí k'éwéʔi to oe teʔp'óegé
ônpąʔkwohon, heḏi wây-á wéʔgendá dâytaykhóepąʔkwohon, iʔ nava iwe
dâyts'âʔiʔ.
9 Heḏi in toʔwên páaḏé dimännindá heḏá in tíʔúugé ûnwóeʔą̈ʔindá
dívítụhkwinuhon, “Wísígíkénde ʔ.” “Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí wóesan, heḏiho
híwó wóeʔâąmí.”
10 “Híwó úpúuwí gá untsondisogeḏee-íḏân, nanbí thehtáy pahpâa David
natsondiʔän waagibá.” “Jôesi Táḏá oe makówá naʔändi-á hayʔi namuu.”
11 Heḏi Jerusalem búʔpiye Jesus namäädi iʔ méesate hayʔi ee nats'ụ́, heḏi
ibéemáaḏí häąwí t'ąhkí imúndeʔ. Hebo nathíʔêemändibo in tąʔḏi wíje (12)
khągeʔnindáḏí oe Bethany búʔaypiye namää.

In fig tay nabaymuupíʔin

12 Wíyá tháwän Bethany-ḏi dipee, heḏi Jesus nahąhséhpóe.
13 Hây kayiʔ diwe wên fig tay nachândi imûʔ nakaamuuḏi. Iwepiye
namää imúuníḏí tigúba na-fig-muuʔin, hewänbo iwe napówá ihayḏi fig wänbo
wíʔishaapí, waʔḏi na-fig-púuwí ihayḏi wínanáhpíḏí.
14 Heḏi Jesus-di in tay óetụʔan, “Uvíʔweḏá toʔwí wänbo wíyá wíʔi-fig-k'oʔípí.”
Iví khągeʔnin háa natụ́ʔin dit'oe.

Jesus iʔ méesate hayʔi iweḏi in dâyhąąwíkụʔcháaḏeʔin ovâykhehpiye

15 Jerusalem búʔpiye wíyá dimää, heḏi Jesus iʔ méesate hayʔi eepiye
namää, heḏi in t'owa dâyhąąwíkụʔch'áaḏeʔindáḏí in dâyhąąwíkumändeʔindáḏí
iweḏi ovâykhehpiye, heḏi in dâychąʔegóʔoʔinbí määtsa-á heḏá in
dâyk'oʔweekụʔch'áaḏeʔinbí púwéḏé-á ovâyjánú.
16 Heḏi toʔwí wänbo oe-á nää-á ee méesate íve wíʔovâyphaḏemägipí inbí
häąwí wóegé.
17 Heḏi in t'owa ovâyhąʔandi ovâytụʔan, “Jôesi Táḏá iví taʔnin diwe ginnân
natụ́hpíʔan:
Naví tewhá-á t'ąhkí nangeʔin t'owa dívíjûusuʔąmígîʔ namuu,
hewänbo undá bînʔegóʔandi sänmin dívíkaakw'ôenígîʔ napóe.”
18 In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔindá háa
natụ́ʔin dit'oe, heḏi iweḏi páaḏépiye háḏíḏí óeháyjíʔin dâytụwąmáa, hewänbo
óekhunwôedaʔ, iví híʔḏí in t'owa ovâyháaʔoḏi.
19 Nakin dihayḏi Jesus-á iví khągeʔnindáḏí ee búʔḏí dipee.

Háa in fig tay iweḏi dihąhpóe waa

20 HéḏéndÍ napóe ihayḏi p'óegé dimändi in fig tay Jesus-di óehéeʔannindá
púʔḏíbo nat'aaḏi dâymûʔ.
21 Peter háa Jesus natụ́ʔin ûnʔánpówá, heḏi óetụʔan, “Hąhkandiʔ, in tay
untụ́ʔin háʔto híwó napúuwíʔin t'ąhkí nat'aa.”
22 Jesus-di ovâytụʔan, “Bíwąyụ́ Jôesi Táḏá-á häą t'ąhkí iʔąmíʔin ûnkoḏi.
23 Taʔgendi wâytụmáa, toʔwí näʔin p'in itụʔandi, ‘Ótégé, oe mâap'oe
iwe ópichąnú,’ heḏi háa natụ́ waa napúuwí gin iwąyundeḏá, ônʔąmí-ákun.
Hewänbo pín taʔgeḏi iwąąyụ́-íʔin ûnkhâyʔąʔ.
24 Heḏân wâytụmáa, úvíjûusuʔandi iʔ häąwí bîndaaʔandi taʔgendi bînhóeníʔin
úvíwąyundeḏáhoʔ, heḏáho bînhóení-áheʔ.
25 Hewänbo häądi úvíjûusuʔoʔ ihayḏi, toʔwíviʔpiye híwó wíʔíchąąpíḏí, i-á
bînʔowóejé-í, heḏânho unbí Táḏá oe makówá naʔändiʔḏi unbí t'aywóʔdi wáʔ
wovâyʔowóejé-íḏí.

26 Hedi wên t'owa bînʾowójépídá, Jôesi Tádá oe makówá naʾändiʾdi háʾto
unbí t'aywóʾdi wovâyʾowóejé-í.”

Jesus óetsikaʾyan toʾdan ônk'ûʾ iví t'ôe iʾamídí

27 Jerusalem búʾ diwáypówá ihaydi iʾ méesate hayʾi ee nats'ú. Iwe najiʾ
ihaydi in owhaʾ p'óʾdédíʾindá in Hudíyoví khuu dâyháʾoʾindá hedá wây-á in
Hudíyoví tsonnindá ûnpówá.

28 Indi óetsikaʾyan, “Háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa biʾo waa biʾamídí?
Toʾdan in taʾgen wônk'ûʾ näʾi häähwí nâaʾamídí?”

29 Jesus-di ovâytuʾan, “Nää-á naadá wáʾ un wéhpêe tsika wâytsikaʾyami,
hedi dítuʾandá, naadá wâytuʾâami toʾwídí in taʾgen dînk'ûʾin näʾi häähwí
dóʾamídí.

30 Dítuʾan, toʾdan John ônk'ûʾ t'owa ovâyp'óʾp'oeʾamídí, ti Jôesi Tádádí háa
t'owadi ônk'ûʾ?”

31 Hedi wíʾnä táye dívítumáa, “Jôesi Tádádí John ônk'ûʾ gin gitúdáhoʾ, Jesus-
di dítsikagíʾo, ‘Hedi háadan handi háa John natúʾin wíʾúvíwäyupí?’.

32 Hewänbo wígitúunípí, ‘T'owadidaʾ ônk'ûʾ gin.” (In t'owa
dâykhunwôedaʾdibo haʾwâa ditú, gá t'ähkí in t'owa dívíwäyundedân John-dá
Jôesi Tádáví tukheʾbi ûnmuuʾin.)

33 Hediho indi Jesus óetuʾan, “Naʾindá wígínhanginnáhpí toʾwídí ônk'ûʾin.”
Hedi Jesus-di ovâytuʾan, “Hedáhoʾ, naadi wänbo wáʾ wíwâytuʾamípí toʾwídí
in taʾgen dînk'ûʾin dóʾamídí näʾi häähwí dóʾoʾiʾ.”

12

Jesus-di in yäʾdâapíʾin úuva áaphäää áyíʾninbíʾgedi ovâytuʾan

1 Jesus-di in tsonnin näʾi háhkangíʾin óʾgédí ovâytuʾan: “Wí sen
iʾúuvaʾáakhähsaa, hedi iʾ nava iphéʾahkhaayan, iʾ k'uu iwá iphoyää iʾ úuva
ip'omap'ee-ígíʾ, hedi wí tewhá tuwäʾi-á ik'ûʾ iví nava iʾáyíʾnamídí. Hedáháʾ
iʾ nava wên senäʾ úuva áaphäää áyíʾnin dimuuʾin ovâypíyémägidi wíyá piʾwí
nangepiye namää.

2 Iʾ úuva nap'eʾyin dihaydiho wí t'ôeʾiʾ iʾ nava iwepiye óesan hedânho in
senäʾ dâynavapíyéʾannindi iʾ úuva nayämuʾiʾ óemäänídí.

3 Hewänbo indi iʾ t'ôeʾiʾ óeyâʾdi óewhädi, hedi mandaʾdibo óewáybun.

4 Hedi iʾ sendá wíyá t'ôeʾi-á óesan. Indi i-á p'óʾdá óewhädi, hedá jänäkí-á
óeʾan.

5 Hedá wíyá t'ôeʾi-á óesandi-á óehay. Hedá wây-á wên t'ôeʾindá ovâysan. Wáy
wên in ovâywhädi, wây-á wêndá ovâyhánú.

6 Hedi iví aydaʾ ûnjoekandee, iʾ isígíʾiʾ. Näʾiho t'äʾgediho in
dâynavapíyéʾanninbíʾwepiye óesan. Natú, ‘Madân naví ay-á dînʾaʾgeení.’

7 Hewänbo indá wéʾge dívíhéeʾandi ditú, ‘Näʾi-ânkun namuu näʾi häähwí
t'ähkí ûnjoepuwagíʾoʾiʾ. Jaho âyháyjí, hedi näʾi häähwí nayämuʾi-á nanbîʾ-á
gínmúuní.’

8 Hediho iʾ ay óeyâʾdi óehay, hedi iʾ nava iwedi óep'égi.”

9 Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsikaʾyan, “Hân näʾi nava ivîʾ ûnmuuʾiʾ iʾamí?
Gá namäädá in senäʾ dâynavapíyéʾannin ovâyháanú-í, ihaydá iʾ nava-á wây-á
toʾwêndá ovâypíyémäání.

10 Bîntunnanpíʾan näʾi híʾ Jôesi Tádáví taʾnin diwe nataʾmuuʾiʾ:
Iʾ k'uu in tewhátehpaaʾin dâyjoegiʾandi-á,
nää shánkí natáyʾi k'uu tehpaa béʾdí napóe.

11 Iʔ shánkí natsonjiʔi gin iʔan,
heḏi naʔin âymûʔḏi díháaʔan.”
12 In Huḏíyoví tsonnin dínhanginná Jesus-á näʔi híʔ inbí̱ʔgeḏiho ihéeʔannin,
heḏi didaʔ óepankáyjíʔin, hewänbo in t'owa dâykhunwôedaʔmáaḏí
wíʔóepankêʔpí, heḏi iweḏi dimää.

Jesus tax wáʔâa i̱ʔgeḏi óetsikaʔyan

13 Tíʔúugéḏí in Huḏíyo tsonnindi wên Pharisee t'owa-á heḏá Herod-ví
k'emaʔindá Jesus-víʔpiye ovâypunjôn häą̈wí óetsikaʔyąmíḏí. Didaʔ óekáyjíʔin
híwó wíʔihíʔmáapíḏí.
14 Heḏi ûnpówáḏí óetụʔan, “Háhkandiʔ, gínhanginná uví híʔ-á taʔgen úmuuʔin,
ụʔḏá t'ąhkí t'owa handąʔbá ovâymáa, háa t'owa dínwänpichąą waa háabo
wíʔunmuupí, heḏiho taʔgendá Jôesi Táḏáví khuu i̱ʔgeḏá t'owa ovâyhąʔoʔ.
Dítụʔan, hânnan nanbí tsontun gíntûʔ? Ti híwó namuu in Rome-winbí
tsondi Caesar ây-tax-wáʔâa-íḏí háa joe? Ti gínkhâyʔą̈ʔ âywáʔâa-íʔin háa joí
óetsikaʔyąmíḏí. Didaʔ é?”
15 Hebo Jesus ûnhanginná gin óetsikaʔmáaḏí inbí ánshaaho taʔge
wíḏâymáapíʔin, heḏiho ovâytụʔan, “Háaḏan dítayindeʔ? Wí denarius chą̈ʔ
dînmáʔ naa dómúuníḏí.”
16 Ônmaaḏi ovâytsikaʔyan, “Toʔví ts'ay-an näʔi chą̈ʔ eeḏi ûnk'óe, heḏá toʔví
khąwą̈-á?” Óetụʔan, “Gá Caesar-víʔinnân.”
17 Jesus-di ovâytụʔan, “Heḏáhoʔ, häą̈wí Caesar-vîʔ ûnmuuʔi Caesar-bá
binmää, heḏi wáʔ häą̈wí Jôesi Táḏávîʔ ûnmuuʔi-á Jôesi Táḏá-á binmää.” Heḏi
iví híʔḏí báyékí ovâyháaʔan.

In Sadducees-di Jesus óetsikaʔyan in dichuuʔin diwáywówápúuwí i̱ʔgeḏi

18 Näʔin Sadducee t'owa Jesus-víʔpiye diʔą̈ą̈, häą̈wí óetsikaʔyąmíḏí. (In
Sadducees-á díviwą̈yundeʔ in t'owa dichuuʔin háʔto wíyá diwówápúuwí.)
19 Indi óetụʔan, “Háhkandiʔ, Moses-di näʔin tsontun dîntaʔnan: Wí sen
âypíḏíbo nachuuḏi iví kwee waʔ ûnwówájiḏá, iʔ senbí tíʔûu ûnkhâyʔą̈ʔ iʔ kwee-
áḏí ikhóʔyąą-íʔin, heḏânho dǎnʔâykw'ôenídí iʔ páʔḏâyví khąwą̈ ônhûuwíḏí.
20 Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tíʔûuwin senäʔ dijiʔ. Iʔ shánkí páaḏéʔiʔ
ikhóʔyąʔ, hebo âypíḏíbo nachuu.
21 Iʔ eeḏiʔi-á wáʔ iʔ kwee-áḏí ikhóʔyąʔ, heḏi näʔi sen wáʔ âypíḏíbo-áho nachuu.
Heḏi iʔ powageʔi-á hanbá ûnpóe.
22 Heḏi handąʔ t'ąhkí in tséḏí dijiʔin tíʔûuwin dínpóe, t'ąhkí wíʔínbo iʔ kwee-
áḏí díviḱhóʔyąʔḏi wêe wänbo wí ay wíḏâysógepí. T'ą̈ʔgeḏá iʔ kwee-á wáʔ
nachuu.
23 Näʔin tsé ihay tíʔûuwin iʔ kwee-áḏí dikhóhtsąąkw'ônwän, heḏiho dítụʔan,
owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihayḏi, toʔwíví kwee-an ûnmúuní?”
24 Jesus-di ovâytụʔan, “Gindiḏân ípeḏeekw'ó, wíʔúnhanginnáhpíḏí Jôesi
Táḏáví taʔnin háa ûntûʔnin, heḏá wáʔ wíʔúnhanginnáhpí Jôesi Táḏá-á hânho
nakayʔin.
25 Owáy in dit'ahánnin t'owa diwáywówápóe ihayḏi, senäʔdá kwiyąʔdá
háʔto wíyá díviḱhóʔyąą-í, gá gindiḏi in makówáwin t'ôepąʔąąʔin waaginbá
dimúuníḏân.
26 In t'owa dichuuʔin diwáywówápúuwí i̱ʔgeḏi dítsikaʔmáa, hewänbo
bîntunnanpíʔan háa Moses-ví taʔnin diwe ûntaʔmuuʔin in wą̈ą̈ʔi phéʔyą̈vi
nakojeʔ niʔgeḏi itaʔnan diwe. Ihayḏi Jôesi Táḏáḏí ginnân Moses óehéeʔan:
Naa-ân omuu Jôesi Táḏá,

Abraham-dá Isaac-á Jacob-á inbí Jôesi omuu.
27 Näʔin senäʔ dichuu wänbo taʔgendi diwówájiʔ, gá Jôesi Táḏá-á in
diwówájiʔinbí Jôesi dínmuuḏân, in dichumuuʔinbîʔ-á joe. Heḏânkun t'ą̈hkí
ípeḏeekw'ó úvíwą̈yundeḏi in dichuuʔin háʔto diwáywówápúuwíʔin."

In shánkí kayʔin tsontun

28 Wí sen in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔin diweḏiʔi nat'oe dívíhíʔmáaḏí, heḏi
Jesus-di híwóʔnin híʔ ovâymągiʔin ûnhanginná, heḏiho Jesus-víʔpiye namäädi
óetsikaʔyan, "Wéʔinnan t'ą̈hkí Jôesi Táḏáví tsontun diweḏi in shánkí kayʔin
ûnmuu?"
29 Jesus-di óetu̱ʔan, "Näʔinnân in shánkí kayʔin namuu:
Un Israel t'owa bít'ôeyan,
Nanbí Jôesi iʔ shánkí natsonjiʔi namuuʔiʔ iʔ wêeḏąʔ Jôesi naʔándiʔ namuu,
30 heḏi undá únkhâyʔą̈ʔ näʔi shánkí natsonjiʔiʔ unbí Jôesi únmuuʔi-á pín taʔgeḏi
bînsígí-íʔin,
unbí píʔnä khóʔjé-á, unbí hą̈ą iwá, unbí ánshaaḏá, heḏá unbí kay t'ą̈hkíḏá.
31 Heḏi näʔindá in eeḏiʔin tsontundá namuu:
Háa un wíʔbo úvípisígí waagibá
wéʔgen t'owa wáʔ bînsígíhûuwí.
Wây-á tsontun näʔin wíjeví shánkí hayʔin namuuʔin wínak'óepí."
32 Näʔi Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔiʔḏi Jesus óetu̱ʔan, "Hą́hkandiʔ, híwó
bihéeʔan. In taʔgen namuu untú̱ waa, wêeḏąʔ Jôesi naʔän, heḏi wíyá Jôesi-á
wínaʔänpí, iʔḏąʔ.
33 Híwó namuu animâa âyhûuwíʔin oe méesate eepiye âyphamää-íḏí Jôesi
Táḏá âymääníḏí, heḏá wíyá hą̈ą̈wí-á âymääníʔin. Hebo shánkí híwóʔnin
namuu Jôesi âysígí-íʔin nanbí píʔnä khóʔjé-á, nanbí hangintandá, nanbí kay
t'ą̈hkíḏá, heḏá wáʔ wây-á t'owa-á âysígíhûuwíʔin ívípisígí waabá."
34 Jesus ûnhanginná näʔi sendi híwóʔdi híʔ óemągiʔin heḏi óetu̱ʔan, "Ụ-á
híyą̈ą̈ḏąʔ útáy unkhâymúunídí Jôesi Táḏáví tsonkhuu mânsígíkáyjídí." Heḏi
iweḏi t'ą̈hkíḏíbo diwôedaʔpóe Jesus wíyá hą̈ą̈wí óetsikaʔyą̈ąmíḏí.

Iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí, toʔví ay-an ûnmuu?

35 Jesus-di iʔ méesate hayʔi ee ovâyhą́ʔoḏi ovâytu̱ʔan, "Heháaḏan in
Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔin ditû̱ʔ, iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa
ovâyʔaywoeníḏí David-ví ây iweḏiʔiʔḏąʔ ûnmuu?
36 Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ąḏi David óehą́ʔandi David-bo ginnân natú̱:
Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí óetu̱ʔan naví tsondi hayʔiʔ,
'Naví koʔḏíngédí ósoge,
heḏi uví hänmin dovâyt'aaní heḏá uví mange wînkáaní.'
37 Näʔi toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí David-
dibo iví tsondi hayʔi gin óetu̱ʔoʔ. Gin namuuḏá háḏíḏanho David-ví ây
iweḏiʔiʔḏąʔmân ûnmúuní?"

Jesus iví khą̈geʔnin itu̱ʔan in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔin waaginbá wíḏimúunípí

In báyékí t'owa híhchangiḏi dívít'ôeyande Jesus-di ovâyhą́ʔoḏi.
38 Ovâytu̱ʔan, "Näʔin t'owa Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔin dimuuʔinbíʔweḏi
bíʔáyîngiʔan. To whaaḏiʔin ditoʔondi dijiʔ dâykeeyąmíḏí toʔwên dimuuʔin,
heḏá ovâyhą́ʔan t'owaḏi aʔgindi ovâysengitu̱ʔą̈ąmíʔin iʔ búʔ pinge i̱ʔge dijiḏi,
39 heḏá wáʔ in Huḏíyoví méesate eeje heḏá nashánkíʔeeḏiná dihayḏá in
tsonninbí soge eeḏi dívíkw'ôeníʔin didaʔ.

40 Kwiyä̱ʾ inbí senäʾ dínchuuʾinbí tewhá ovâykweeḏeʾ, heḏáháʾ thaa t'ä̱hkí
díví́jûusuʾoḏi híwóʾnin dimuu waagi dívípiḏaʾoʾ. Gin díví́ʾoḏi Jôesi Táḏáḏí
shánkí ovâytuhchä̱nukhâymáa.”

Wí kwee iví sen ûnchuuʾi-á iví chä̱ʾ t'ä̱hkí Jôesi Táḏáví́ʾpiye imägi

41 Jesus iʾ méesate hayʾi íve iʾ chä̱ʾ phébay nú ʾ isógeḏi in t'owa inbí
chä̱ʾ dâykuuḏeḏi ovâymúndeʾ. Báyékí in koḏit'owa dimuuʾindá báyékí
dâychä̱ʾkuuḏeʾ.

42 Heḏi wí kwee iví sen ûnchuuʾi sehkanäwó nawówájiʾi-á napówáḏí wíje
chä̱ʾ p'í́ʾin itógi, hí́yä̱äḏa̱ʾ iʾ chä̱ʾ namuu.

43 Heḏi Jesus iví khä̱geʾnin iwéʾgeʾandi ovâytu̱ʾan, “Taʾgendi wâytu̱ʾä̱amí,
näʾi kwee iví sen ûnchuuʾi sehkanäwó nawówáji wänbo iʾ chä̱ʾ phébay iwe
shánkí itógi t'ä̱hkí in wéʾgen dâykuuʾinbí́ʾweḏi.

44 In wéʾgendáho iʾ chä̱ʾ dínphaḏe iweḏi dívímägi, hewänbo näʾi kwee-á
báyékí ûnkw'óhpí wänbo hä̱yú̱ imáaʾi t'ä̱hkí itógi — iví wówátsi iʾa̱mígîʾ t'ä̱hkí
imägi.”

13

Jesus iví khä̱geʾnin itu̱ʾan iʾ méesate hayʾi-á t'owa dâynayu̱khâymáa

1 Jesus iʾ méesate hayʾi iweḏi napeemän dihayḏi, wêe iví khä̱geʾnin di-
weḏiʾiʾḏi óetu̱ʾan, “Há̱hkandiʾ, námúʾḏí näʾi saʾwóʾdi tewhá näwe nakw'óʾdiʾ,
heḏá iʾ saʾwóʾdi k'uuḏi napaʾandi-á.”

2 Jesus-di óetu̱ʾan, “Näʾi tewhá heʾendi nää nâamúndepí́ʾan. Hewänbo t'ä̱hkí
hä̱ʾi-á t'owa dâynayu̱khâymaa, heḏi wêe wänbo wí k'uu hä̱ʾi tehpaa iweḏi
wínateʾḏeegí́ʾopí.”

Jesus-di ovâytu̱ʾan báyékí t'ôephaḏe naʾä̱ʾin

3 Jesus iʾ okú “Olive Okú” gin dâytu̱ʾoʾ eeḏi napeeḏi wí́ʾbo isóge, heḏi
p'ohuuge onä p'ä̱näbo iʾ méesate hayʾi imúndeʾ. Heḏi Peter-á, James-á, John-
dá, Andrew-á diʾä̱äḏi óetsikaʾyan,

4 “Ti dítu̱ʾä̱amí, hänhay-an näʾi hä̱äwí i̱ʾgeḏi dítu̱ʾandi napuwagí́ʾo? Hä̱ä-an
nakeepúuwí heḏânho gínhanginnáaníḏí hä̱äḏi nats'anpúuwí́ʾin?”

5 Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Bí́ʾä̱yîngiʾan toʾwíḏí wänbo pihá̱a
wíwovâywä̱yu̱ʾa̱mípíḏí.

6 Báyékí t'owa naví khä̱wä̱ i̱ʾgeḏi dikä̱ʾä̱ägí́ʾo, heḏi wí́ʾínbo ditú̱u̱ní innânho
dimuu iʾ toʾwí Jôesi Táḏäḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí. Gindiḏi báyékí
t'owa inbí hójo ovâywä̱yu̱kankhâymáa.

7 Hewänbo t'owa tsowa dithaaʾin háa kayi̱ʾ dithaaʾin dívíhänboʾ i̱ʾgeḏi
ít'oeḏá, wíwovâyʾä̱yîngimäänípí. Nakhâyʾä̱ʾ näʾi hä̱äwí napúuwí́ʾin, hewänbo
owáy napóe ihayḏá iʾ t'ä̱ʾgeʾi thaa waʾḏi wínaʾä̱hpí.

8 T'owa wêe nangewin dívíhänkhâymáa wây-á t'owa wíyá wêe
nangewindáḏí, heḏá nangewin tsonnindá wáʾ dívíhänkhâymáa. Wáyjé t'ä̱hkí
nananʾa̱ʾyä̱puwagí́ʾo, heḏá báyékí dihaa̱puwagí́ʾo. Hewänbo näʾi hä̱ä̱wí-á wí
kwee páaḏé naʾejehay waagiʾbá namuu, waʾḏi shánkí napuwagí́ʾo.

9 Undá wí́ʾbo bí́ʾä̱yîngiʾan. Wovâypankhonkhâymáaḏá tunjó wháagépiyá
wovâyhûuwí, heḏi iʾ Huḏíyoví méesate eeje wovâywhä̱ḏikhâymáa. Naa
omuuḏi in nangewin p'óʾḏéḏí́ʾinbí́ʾpiye heḏá wéʾgen tsonninbí́ʾpiyá
wovâyhûuwí, navi̱ʾgeḏi bînt'ôeʾa̱míḏí.

10 Hewänbo waʾḏi iʾ t'ä̱ʾgeʾi thaa napówápíḏíboʾ, Jôesi Táḏáví hí́wóʾdi tun
t'ä̱hkí nangeʾin t'owa ovâyt'ôeʾa̱mí́ʾin nakhâyʾä̱ʾ.

11 Owáy wovâypanhógiḏi tunjó wháagé wovâykándí, waʼ ípówápíḏíbo
wíwovâyʼáyîngimäänípí háa iwe ítṷṷníʼin, hewänbo ihayḏi iʼ híʼ
Jôesi Táḏáḏí wovâte eeje wovâywhäḏikhâymáa. Naa omuuḏi in
nangewin p'óʼḏéḏíʼinbíʼpiye heḏá wéʼaymägiʼi-áho ítṷṷní. Undá wíʼbo
wíʼúvípihíʼkhâymáapí, iʼ Yäʼḏâaʼi P'oewąąhąąḏân wovâykhägeʼkhâymáa
bînhéeʼąmíḏí.
12 T'owa inbí tíʼûuwin páaḏéʼin inbí hänminbí mangepiye ovâykáaní
ovâyhąąnú-íḏí, heḏi in táḏáʼindá hanbá inbí ây dâykhâymáa, heḏá in ây-á inbí
táḏáʼin jíyáʼinbíʼpiye dívíhänsaaḏi tson diwe ovâykwohkhâymáa ovâyhąąnú-
íḏí.
13 Báyékí t'owaḏi wovâyt'aykhâḏéḏíʼinbíʼpiye heḏá wéʼymáa naviʼin
íwänpimuuḏi, hewänbo in toʼwên dívít'ôephaḏeyäąʼannin dichuu píhay, indá
ovâyʼaywoení."

Jesus-di iʼ Naháʼḏänkant'óeʼivíʼgeḏi ovâytṷʼan

14 "Jôesi Táḏáví taʼnin diwe Daniel itaʼnan iʼ Naháʼḏänkant'óeʼivíʼgeḏi, iʼ
Jôesi Táḏáḏí wänbo óet'ayʼiʼ. (Bîntunnanpíʼan, heḏi únkhâyʼąʼ íkaʼpóewíʼin.)
Owáy ee ûnkhâyʼąhpíʼwe nawindi bînmûʼḏi, ihayḏáho un Judea nange
íkw'óʼnin únkhâyʼąʼ oe okú iʼpiye íjáaníʼin.
15 Heḏi wí toʼwí iví whaʼk'ay iwe najiʼiʼ iweḏi nawândi wíʼûnkhâyʼąhpí
ihayjêeʼąmíʼin iʼ tewhá ee nats'ṷṷníḏí wí häąwí wänbo ikáyjíḏí.
16 Heḏi toʼwí nava iwe najiʼi-á wíʼibuunípí iví k'éwéʼin to wänbo ikáyjíḏí.
17 Owáy iʼ thaa napówá ihayḏá, sehkanä in kwiyąʼ disâamuuʼin heḏá in
dâyʼâytsäąʼoʼindá, gá ingîʼ-á nakâypúuwíḏân dijáaníḏí.
18 Úvíjûusuʼąmí näʼi häąwí teʼnúḏí wínapúuwípí,
19 gá báyékí t'ôephaḏe naʼäḏân. Jôesi Táḏá näʼi nan oepáa ikhíjé waabo
t'owa dâyt'ôephaḏendeʼ, hewänbo owáy iʼ thaa napówá ihayḏá shánkí báyékí
dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏi háʼto wíyá haʼwâa dâyt'ôephaaḏé-í.
20 Hewänbo in toʼwên Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí ovâydeʼmannin dimuuḏihoʼ,
in t'owa báyékí thaa wíʼovâyt'ôephaḏepäkhâymáapí, gá imägiḏá toʼwí wänbo
háʼto nawówáyêeníḏân.
21 "Heḏi ihayḏá t'owa ditṷḏáhoʼ, 'Binmúʼḏí, nääwân najiʼ iʼ toʼwí Jôesi
Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoeníḏí,' heḏiháa wây-á ditṷḏá, 'Oe-ân najiʼ,'
háa ditṷ waa wíʼúvíwäąąyṷ-ípí,
22 gá hójoʼin in t'owa dikäʼąągíʼoḏân heḏi wên ditṷṷní innânho dimuu iʼ toʼwí
Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoeníḏí, heḏá wêndá ditṷṷní Jôesi Táḏáví
tukheʼmindá dimuu. Näʼin hójoʼindá wên pínnán taa-á dâykeeyąmí in t'owa
ovâyháaʼąmíḏí, heḏi inbí hójoḏibo in Jôesi Táḏáḏí ovâydeʼmannin in taʼgen
namuuʼin diweḏi ovâyhângeʼąmí, ho nakoḏiḏi.
23 Undá bíʼáyîngiʼan. Wâytṷmáa häąwí t'ąhkí napúuwí i̱ʼgeḏi waʼ
napóepíḏíboʼ."

Iʼ toʼwí t'ąhkí t'owagîʼ naʼaypṷyäʼi nawáyʼäʼ

24 "Heḏi iʼ thaa nanáʼ dihayḏi häʼin t'ôephaḏe nahán dihayḏi, iʼ than
nakhunpuwagíʼo, iʼ p'óethay wänbo wínakeepúuwípí.
25 In agóyó-á makówáḏá dijaymú-í, heḏá t'ąhkí oe makówá nasaaʼi-á
naʼąʼyäpúuwí.
26 Heḏi ihayḏi in t'owaḏi naa t'ąhkí t'owagîʼ oʼaypṷyäʼiʼ omuuʼiʼ okhúwá
jâa oʼäḏi dímúuní, báyékí pínnán kay wóegé heḏá saʼwóʼdi kohthay wóegá
oʼäą-í.

27 Hedi in makówáwin t'ôepąʔąąʔin dovâypunjôení in dovâydeʔmannin
ovâywéʔgeʔąmídí p'inpiyedá tsânpiyedá aakonpiyedá thanpiyedá, wéngé
t'ąhkí nää oepáa k'aydi dikw'óʔnin deejedá ovâywéʔgeʔąmí."

Jesus-di wên fig tay iʔgedi ihéeʔan häąwí ovâyhąʔąmídí

28 "Wên fig tay binmúʔdí häąwí íhąhpúuwídí. Iʔ taykhóeʔây
naʔohphuupoeʔodi nats'antsąwąpuwamän dihaydi, únhanginná
natąʔánpowaʔąʔinpíʔan.
29 Hedi gindidibá owáy näʔi häąwí iʔgedi wâyt'ôeʔan bînmûʔ ihaydá
únhanginnáaní púnúʔ nanáʔnin naa owáyʔąą-ídí, phódi núʔ owin waagi
namúuní.
30 Taʔgendi wâytumáa, t'ąhkí in nääwin t'owa háʔto dihąąní waʔdi näʔi
häąwí t'ąhkí páadé nats'anpoeʔopídíboʔ.
31 Makówá-á hedá oepáa k'aydá t'ąhkí nakhangíʔo, hewänbo naví tundá
háʔto dînhąąní."

Häądi Jesus nawáyʔąʔin toʔwí wänbo wíʔûnhanginnáhpí

32 "Hewänbo häądi näʔi häąwí napuwagíʔoʔin toʔwí wänbo taʔgendi
wíʔûnhanginnáhpí. In makówáwin t'ôepąʔąąʔin wänbo wídínhanginnáhpí, hedá
naa Jôesi Tádáví ay omuuʔi wänbo-á widînhanginnáhpí. Jôesi Tádądąʔmân
ûnhanginná.
33 Hediho bíkhâyʔandá bíʔąyîngiʔan, häądi näʔi häąwí napuwagíʔoʔin
wíʔúnhanginnáhpídí.
34 Gin waagibá napúuwí: Wí sen iví tewhá ijoeʔandi wáy kayiʔpiye
namääді iví t'ôeʔin ovâyk'ûʔ iví häąwí ônʔąyîngiʔąmídí hedá háa inbí t'ôe
dâyʔąmíʔindá ovâyjôn, hedi iʔ phódi ąyíʔdiʔ óetuʔan nakhâymúunídí. In t'ôeʔin
wídínhanginnáhpí häądi näʔi sen nawáyʔąʔin.
35 Näʔi sen waagiʔbá naa omuu, hediho íkhâymúuní, wíʔúnhanginnáhpí
häądi owáyʔąʔin — hádeewáy kindi, háa khun pinudi, háa hédénpiye, háa
nathanpeeʔąʔ ihaydi.
36 Úvíʔąyîngiʔanpídá wáy tsíkhagipí opówádí íjóʔkw'ôndibo wâyshaa-í.
37 Háa un wâytuʔan waa, t'ąhkí t'owa-ân hanbá dovâytumáa: Íkhâymúuníʔin
únkhâyʔąʔ."

14

Wên hiʔ dâyk'ûʔ Jesus óekáyjídí

1 Waʔ wíje thaa ûntáy in Hudíyoví shánkíʔeedi Passover gin dâytuʔoʔi
dínpóewídí, ihaydi iʔ pává oewáaseepîʔ dâyk'oʔ. In owhaʔ p'óʔdédíʔindá hedá
in Hudíyoví khuu dâyhąʔoʔindá dâytuwąmáa hádídí kaadibo Jesus óekáyjíʔin
óeháyjídí.
2 Ditú, "Nää-á waʔdi näʔin shánkíʔeedi napoeʔodi wíʔíviʔąmípí. HaʔwâaÍ
íviʔandá, wáy näʔin t'owadi naʔin díyąą-í."

Oe Bethany búʔay Jesus saʔwó nasundi kąʔp'oe ônʔewe

3 Ihayhąądibá Jesus oe Bethany búʔay najiʔ, hedi wí sen Simon gin
nakhąwąʔivîʔ ihúuhoʔ, näʔi sendá naphéetaymuuwän. Jesus nahúuʔän dihaydi
wí kwee wên p'onbayʔay imáadí nats'ú, indá k'uu ts'ąʔiʔdi ûnpaʔan hedi wí
kąʔp'oe "nard" gin dâytuʔoʔiʔ ûnkuʔun. Näʔi kąʔp'oe-á saʔwóʔgí nasun hedá
hânho-á nachąʔmuu. Hedi iʔ kwee in p'onbayʔay k'áy iháve, hedi näʔi kąʔp'oe-
á Jesus-ví p'óʔdé ônʔewe.

4 Wên t'owa iwe dikw'óʔnin dâymûʔḏi dit'ayjiʔ, heḏi wíʔnä táye dívítṵmáa,
“Háaḏan näʔi ką̨ʔp'oe-á ipeḏeeʔan?
5 Powin tą̈gintą̈ (300) thaa t'ôe díviʔandi wáʔâaḏi nakṵhchaḏee-íwän, háa
maḏi shánkí wänboʔ, heḏi iʔ chą̈ʔ in sehkanäwó diwówájiʔin ovâymääníwän.”
Heḏi iʔ kwee-á hânho óetunsúuʔan.
6 Jesus-di ovâytṵʔan, “Iʔ kwee ánpí binʔan. Háaḏan bînt'aymáa? Híwóho
saʔwóʔgí naa díʔan.
7 Hą̈ą̈ḏi wänbo in sehkanäwó diwówájiʔin t'owa undáḏí únkwoʔní, heḏiho
hą̈ą̈ḏi wänbo näwe hą̈ą̈wí híwó bînʔą̨míʔin ídaʔḏá, únkoḏi bînʔą̨míḏí. Hewänbo
naa-á näwe hänhay wänbo t'ą̈hkí undáḏí wíʔochangíʔopí.
8 Näʔi kwee hą̈yṵ́ ûnkoḏi ihay iʔan. Waʔḏi in pení ovâykhą̈ʔkw'óḏipíḏíboʔ
inbíʔḏi dâyką̨ʔp'oeʔewendeʔ, heḏi hanbá iʔḏi naa díʔan waʔḏi ochuupíḏíboʔ.
9 Taʔgendi wâytṵmáa, wą̈hą̈ą̈ wänbo näʔin Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun
ônphaḏendeʔ eeje nää oepáa k'aydi t'ą̈hkí, háa näʔi kwee iʔannin ovâyt'ôeʔą̨mí,
ivíʔgeḏi díviʔánshaaʔą̈ą̨míḏí.”

Judas nahíje Jesus óekṵʔp'âyníḏí

10 Heḏi Judas Iscariot, wí in tą̈ʔḏi wíje khą̈geʔnin diweḏiʔi namuuʔiʔ, in
owhaʔ p'óʔḏéḏíʔinbíʔwepiye namää Jesus óekṵʔp'âyníḏí.
11 Heḏi näʔin owhaʔ dit'oe ihayḏi t'ą̈hkí dihíhchanpóe, heḏi inbí tun Judas
óemägi chą̈ʔ óewáʔâa-íḏí. Heḏiho iweḏi Judas itṵwą̈máa hádíḏí Jesus inbí
mange óekáaníʔin, hą̈ą̈ḏi ûnkoḏi ihayḏi.

Jesus-áḏí iví khą̈geʔnindáḏí dimän iʔ Passover shánkíʔeeḏi koegîʔ dâyk'oʔíḏí

12 In Huḏíyo dínshánkíʔeeḏipoeʔo, iʔ oewáaseepîʔ pává dâyk'oʔiʔ. Iʔ páaḏéʔi
shánkíʔeeḏi thaa in k'úwáʔây dâyhą̨́núndeʔ, Passover koegîʔ gin dâytṵʔoʔi
dâyk'oʔíḏí. Heḏi Jesus-ví khą̈geʔnindi óetsikaʔyan, “Wą̈hą̈ą̈-an naʔin gimú-íʔin
undaʔ hą̈ą̈wí âykhâyʔą̨míḏí iʔ Passover koegîʔ âyk'oʔíḏí?”
13 Heḏi wíjeḏi in khą̈geʔnin ovänsan dänʔą̨míḏí. Ovänṵʔan, “Oe Jerusalem
búʔpiye bápûn, heḏi wí sen wên p'onbay ihondiʔḏi wovänjay-í. I-áḏíbá damú-
í.
14 Heḏi wáy i-á nats'ûndá iʔ sen iví tewhá ûnmuuʔiʔ dänṵʔą̨ą̨mí, ‘Nanbí
hą̨hkandiʔḏi dítṵʔan wítsikaʔyą̨ą̨míḏí, Wéʔi íve-an naagîʔ dînmuu, eewân naví
khą̈geʔnindáḏí näʔi Passover koegîʔ âyk'oʔí?’
15 Heḏi iʔ sendi wí whaʔk'ay íve hayʔi wovänkeeyą̨mí, hą̈ą̈ t'ą̈hkí gíntáyʔi
nakw'ôndi. Ee-áho iʔ koegîʔ dänkhâyʔą̨mí.”
16 Heḏiho in khą̈geʔnin damäädi iʔ búʔ iwe dats'ṵ́, heḏi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí háa
Jesus natṵ́ waagibá dänshaa, heḏiho iʔ Passover koegîʔ dänkhâyʔan.
17 Nakin dihayḏi Jesus-á iví khą̈geʔnindáḏí iʔ tewhá eepiye dimää.
18 Dihúukw'ôn dihayḏi Jesus-di ovâytṵʔan, “Taʔgendi wâytṵmáa, wêe un
naa-áḏí úvíhúujoʔin diweḏiʔiʔḏi naa díkṵhpekhâymáa.”
19 In khą̈geʔnin dihaachanpóe, heḏi wíʔínbo óetṵʔan, “Ti naa-ân gin dáyʔą̨mí?
Naa-á háʔtoʔ.”
20 Jesus-di ovâytṵʔan, “Wêe un tą̈ʔḏi wíje iweḏi naa-áḏí iví pává näʔi są̈ą̈ iwe
ip'ohtôeníʔiʔ, iʔḏân díkṵhpekhâymáa.
21 Naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypṵyą̈ʔiʔ ochuwagíʔo, Jôesi Táḏáví taʔnin diwe
nataʔmuu waagi. Hewänbo näʔi toʔwí díkṵhpekhâymáaʔi-á t'ôephaḏe ûnpúuwí.
Shánkí híwó iʔ sen ûnpúuwíwän naʔaypṵyą̈píḏí.”

Jesus-ví t'ą̈ʔgeʔin kindiʔin húukan

22 Dívíhúujoʾ ihaydi Jesus wí pává ikêʾdi Jôesi Tádá óekúʾdaaʾan, hedáháʾ
iháveḏá iví khäge̱ʾnin ovâymägi, hedi ovâytụʾan, “Binhóʾgí, näʾi-á naví túʾ
dînmuu.”
23 Hedáháʾ wên k'éḏé ikêʾdi wíyá Jôesi Táḏá óekúʾdaaʾandi ovâymägi, hedi
t'äḩkídíbo wí dâysụwäḩ.
24 Hedi ovâytụʾan, “Näʾi-á naví ûnp'oe dînmuu. Naví ûnp'oe-á t'äḩkí t'owagîʾ
donchaʾgíʾo, hedi owáy gin naa dáyʾandiho Jôesi Táḏáví tun imägiʾi ho
ûnpúuwí.
25 Taʾgendi wâytụmáa, háʾto wíyá dóméenasụụwäḩ-í owáy Jôesi Táḏáḏí naa
dítsondisóge píhay, hedi ihayḏá wíyá piʾwí méena waagibá dósụwäḩkhâymáa.”
26 Hedi dâyjûusukhaʾwandi iʾ tewhá iwedi dipee, hedi oe Olive Okú gin
dâytụʾoʾ iwepiye dimää.

Jesus-di Peter óetụʾan, “Ụ-á powin untúụní naa wíḏítaapíʾin”

27 Dimändi Jesus-di ovâytụʾan, “Jôesi Táḏáví taʾnin diwe ûntaʾmuu háa iʾ
natúʾin, ginnân:
‘Naaḏi iʾ k'úwá ą́yíʾdiʾ dóháyjí,
heḏi in k'úwá dívíwaḏegíʾo.
Haʾwâabá un únpuwagíʾo. Naa díkheʾkhâymáaḏáháʾ undá t'äḩkíḏí díjoeʾandi
úvíwaḏekhâymáa.
28 Hedi owáy owáywówápóe ihayḏá Galilee nangepiye unbí páaḏé omän.”
29 Peter-di óetụʾan, “Tobá t'äḩkíḏí wóejoeʾan wänboʾ, naaḏá háʾtoʾ.”
30 Hewänbo Jesus-di óetụʾan, “Näʾin taʾgendi wítụʾäąmí: Nääaví taʾnin diwe
ûntaʾmuu háa iʾ natúʾin, ginnân:
‘Naaḏi iʾ k'úwá ą́yíʾdiʾ dóháyjí,
heḏi in k'úwá dívíwaḏegíʾo.
Haʾwâabá un únpuwagíʾo. Naa díkheʾkhâymáaḏáháʾ undá t'äḩkíḏí näʾi
khunboʾ, wí dee sen waʾḏi wáygín ikinpíḏíboʾ ụ-á powin untúụní naa
wíḏítaapíʾin.”
31 Hewänbo Peter-di shánkí kayʾindi óetụʾan, “Tobá ụ-áḏí naa díhay wänboʾ,
naa háʾto hänhay wänbo otúụní wíwítaapí gin.” Hedi t'äḩkí in wéʾgen
khäge̱ʾnin hanbá ditú.

Jesus oe Gethsemane ijûusuʾan

32 Näʾi tay jâa iwe dipówá, Gethsemane gin dâytụʾoʾ, hedi Jesus iví
khäge̱ʾnin itụʾan, “Näwe bíkw'oʾ. Naaáaḏáháʾ undá t'äḩkíḏí oʾäämú-í
dáyjûusuʾąmíḏí.”
33 Hewänbo Peter-á James-á heḏá John-dá i-áḏí ovâyhoʾ. Ihaydi
khunwôedaʾḏi óemáa heḏá iví píʾnä ûnkháapóe.
34 Hedi ovâytụʾan, “Naví píʾnä khóʾjé hânho otaachanpoeʾoḏi hääwí ochuu-
í waa ochąą. Näwebo úvítsíkhakw'ôení heḏá ą́yîngiḏi bíkwoʾbe.”
35 Wíyá hây namäädi iwe nange iseewhaaḏik'ûʾ, hedi ijûusuʾan näʾin
nats'anpuwagíʾoʾin wíʾûnpúuwípí, nakoḏiḏáhoʾ.
36 Ginnân ijûusuʾan: “Naví Táḏá, ụ-á häą t'äḩkí úkoḏi biʾąmíḏí. In t'ôephaḏe
donkhâymáaʾin naa odaʾ dînjâaʾąmíʾin. Hewänbo tobá napúuwí háa ụ-á undaʾ
waa, háa naa odaʾ waagá joe.”
37 Hedi in poje khäge̱ʾnin dikw'ôn diwepiye nawáymääḏi dijókhąwäḩkw'ôndi
ovâymûʾ, hedi ovâyjóhsandi Peter óetụʾan, “Simon, háaḏan unjókhą́? Ti wí hây
täḩkí wänbo wíʾúkoḏipíʾan ą́yîngiḏi unchaníḏí?

38 Á̧yîngiḏḏi bíkwoʾbe heḏá bíjûusuʾan, heḏânho wovâytayindeʾ ihayḏi
híwóhpí wíʾúvíʾą̨mípí. Pín taʾgeḏi híwó úvíʾą̨míʾin ídaʾ, hewänbo unbí túʾḏá
wíʾíkaypí."
39 Heḏáháʾ nawáymääḏi háa hãnhay ijûusuʾan waagibá wíyá ijûusuʾan.
40 Heḏi iví khą̈geʾninbíʾwepiye nawáyʾą̈ą̈ḏi wíyá ovâyjóhshaa, hânho
dikayhándí, heḏi wíḏínhanginnáhpí háa óetu̱ʾą̨míʾin.
41 Heḏi powingîʾ ijûusuʾandi nawáyʾą̈ą̈ḏi ovâytu̱ʾan, "Ti waʾḏi íjóʾkw'ó
heḏá úvíkaykhanwówáʾo'? Hą̈hayḏą̨ʾdibo'" Ihayḏiho naná. Nää-á toʾwíḏí in
t'aywóhkanninbí mange díkáaní naa, t'ą̈hkí t'owagîʾ oʾaypu̱yą̈ʾiʾ omuuʾiʾ.
42 Bíwí̧nú, gimú-íhoʾ. Binmúʾḏí, iʾ díku̱ʾp'égiʾi ho napówá."

Jesus óepankêʾ

43 Waʾḏi ihíʾmáa ihayḏi Judas napówá, i-á wêe in tą̈ʾḏi wíje khą̈geʾnin
diweḏiʾiʾbá namuu. Báyékí wây-á t'owa i-áḏí dijiʾ. In owhaʾ p'óʾḏédîʾindá
heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą̈ʾoʾindá heḏá in Huḏíyoví tsonnindá näʾin t'owa
ovâysan tsijó phá̈ʾ-á phé-á wóegé.
44 Dipówápíḏíbo Judas, iʾ Jesus óeku̱ʾp'égiʾiʾḏi ho ovâytu̱ʾan in t'owa, "Iʾ sen
dóp'ohtsą̈ą̈khâymáaʾi-áho iʾ namuu. Bînpankáyjí heḏi á̧yîngiḏi bînhûuwí."
45 Heḏi Judas wesebo Jesus-víʾpiye namääḏi óetu̱ʾan, "Hą̈hkandiʾ," heḏi
óep'ohtsą̈ą̈,
46 heḏi in t'owaḏi Jesus óeyą̈ʾḏi óepanhoʾ.
47 Wí Jesus-ví khą̈geʾdiʾ iwe núʾ nawindi iví tsijó phá̈ʾ iwhahkêʾḏi iʾ owhaʾ
p'óʾḏédîʾví t'ôeʾiʾ p'óʾḏé óewhą̈ḏi, heḏi iví oje heʾyinbo ônt'ǫ́ʾts'âʾ.
48 Heḏi Jesus-di in t'owa ovâytu̱ʾan, "Háaḏan tsijó phá̈ʾ-áḏí phé-áḏí
íkhehpówá dípankáyjíḏí wí jänäkíkandiʾ omuu waabá?
49 Thamuwaagi iʾ méesate hayʾi ee naa undáḏí ojiʾ wâyhą̈ʾoḏi, heḏi
wíḏípankêʾpí. Hewänbo nää-á gin úvíʾoʾ, háa Jôesi Táḏáví taʾnin diwe ûntą̈ʾ
waa napúuwíḏí."
50 Heḏi t'ą̈hkí iví khą̈geʾnindi óejoeʾandi dijân.
51-52 Wí eʾnú wáʾ wên aa ts'ą̈ʾindą̨ʾ naʾaamuuḏi Jesus ûnwóejiʾ, heḏi in
t'owaḏi óeyą̈ʾ, hewänbo najândi in aaḏą̨ʾ dínjoepóe.

In Huḏíyo tunjowaʾdi Jesus iviʾgeḏi óetsikaʾmáa

53 Jesus iʾ owhaʾ shánkí p'óʾḏédîʾvíʾpiye óehoʾ. Eebá in wéʾgen p'óʾḏédîʾin
owhaʾ-á, in tsonnindá, in Huḏíyoví khuu dâyhą̈ʾoʾindá dívíwéʾgeʾan.
54 Jesus óehon dihayḏi Peter-á tíʾúugá kayi̧ʾdiḏibo-á nawóemän, heḏi iʾ
p'óʾḏédîʾ owhaʾví tewhá tehpaa búge nats'ú̧, heḏi in sundaḏo á̧yi̧ʾnindáḏí
isóge isúwáʾą̨míḏí ee naphaa iwe.
55 Oe íve in owhaʾ-áḏí heḏá in tunjowaʾ dimuuʾindáḏí dâytu̱wą̈máa wí
toʾwí híwóhpí Jesus-vi̧ʾgeḏi ihéeʾą̨míḏí, heḏânho Jesus óeháyjíḏí, hewänbo
wíḏâyshaapí.
56 Báyékí t'owa ivi̧ʾgeḏi dívíhójoʾan, hewänbo handą̨ʾ wíḏitúhpí.
57-58 Ihayḏi wên hójoʾin dívíwí̧núḏí ginnân ditú̧: "Git'oe natú̧ḏí, 'Näʾi méesate
hayʾi t'owa dâytegeʾi dónayu̱khâymáa, heḏi poje thaa iwe wíyá méesate t'owa
dâyk'ûʾpîʾ naa dótegegíʾo.' "
59 Hewänbo näʾin t'owa wänbo wíʾínbo handą̨ʾ wíḏitûʾpí.
60 Heḏáháʾ iʾ owhaʾ p'óʾḏédîʾ in t'owa t'ą̈hkíví páaḏépiye iwí̧núḏí Jesus
óetsikaʾyan, "Ti háabo wíʾuntú̧u̱nípíʾan näʾi hą̈ą̈wí indi wônchą̈nundeʾ i̧ʾgeḏi?"

61 Hebo Jesus-á tunginpí nawindi háabo wíʾóetu̱ʾanpí. Wíyá iʾ owhaʾ p'óʾdéd̲îʾd̲i óetsikaʾyan, “Ti u̱-ân unmuu iʾ toʾwí Jôesi Tád̲ád̲í óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníd̲í? Ti u̱-ân iʾ âyʾaʾginmäʾiví ay unmuu?”
62 Jesus natú̱, “Naa-ânkun omuu, hed̲i un t'ä̱hkíd̲í dípu̱wä̱khâymáa naa, t'ä̱hkí t'owagîʾ oʾaypu̱yäʾiʾ oʾändí iʾ toʾwí t'ä̱hkí kay imáaʾiví koʾd̲íngéd̲í. Hed̲á makówád̲í okhúwá jâad̲i oʾä̱d̲i dípu̱wä̱khâymáa.”
63 Haʾwâagi Jesus natúd̲í iʾ owhaʾ p'óʾd̲éd̲îʾ iví k'éwéʾin to isíve, in t'owad̲i óemúuníd̲í nat'ayʾin, hed̲i natú̱, “Wây-á toʾwên wígíntáypí ivíʾged̲i dívíhéeʾä̱míd̲í.
64 Háa natú̱ʾin ít'oepíʾan. Natú̱ i-á Nanbí Sedó Jôesi Tád̲á waagiʾbá namuu. Hânnan ídaʾ âyʾä̱míʾin?” T'ä̱hkíd̲íbo ditú̱, “Gá óeháyjí-ân, híwóhpí âyshaad̲i.”
65 Hed̲i wêndi Jesus óeʾohphay, hed̲i óetsíwhiʾandi óemahpúud̲í óetu̱ʾan, “Dítu̱ʾan toʾd̲an wóemahpúuʾin.” Hed̲i in méesatewin sundad̲od̲i óeyä̱ʾd̲i hä̱yänbo óemapháve.

Peter-di ovâytu̱ʾan Jesus wíʾóetaapíʾin

66-67 Peter oe áagé iʾ tewhá tehpaa búgebo waʾd̲i najiʾ, hed̲i wí aʾyú̱ iʾ owhaʾ p'óʾd̲éd̲îʾví t'ôeʾi namuuʾi Peter-víʾwe napówád̲í óemûʾ isúwáʾod̲i, hed̲i óed̲amúnded̲i óetu̱ʾan, “Ṵʾ wáʾ Jesus Nazareth-wi-ád̲í unjiwän.”
68 Hewänbo Peter natú̱, “Joe, naa-á joe. Naa wíʾokaʾpóyaʾpí hä̱ä̱wí i̱ʾged̲i bihíʾmáaʾin.” Hed̲i iwed̲i napeed̲i in tehpaa phód̲i núʾpiye namää.
69 Iʾ aʾyú̱d̲í wíyá óemûʾ, hed̲i in iwe diwinnin ovâytu̱ʾan, “Näʾi sen in Jesus-víʾin diwed̲iʾiʾbá namuu.”
70 Hebo Peter wíyá natú̱, “Naa-á joe.” Hây napóe ihayd̲i in diwin diwed̲i wí toʾwíd̲í Peter óetu̱ʾan, “Taʾgendi u̱-á Galilee-wibá unmuud̲ibo Jesus-ád̲íbá unjiwän.”
71 Peter natú̱, “Jôesi Tád̲ád̲í dítuhchä̱ä̱nú-í taʾge dáyhíʾmáapíd̲í. Hä̱ʾi sen ivi̱ʾged̲i úvíhíʾmáaʾi-á wíd̲ótaapí.”
72 Ihayd̲ibá wesebo wí dee sen ikin. Hed̲i Peter ûnʾánpówá háa Jesus-di hänwaa óetu̱ʾannin: “Waʾ iʾ dee sen wáygín ikinpíd̲íboʾ, u̱-á powin untú̱u̱ní naa wíd̲ítaapíʾin.” Hed̲i Peter hânho isíhtä̱ä̱.

15

Jesus-á Pilate-víʾpiye óetsondiwekán

1 Waʾd̲éed̲í nanân dihayd̲i in owhaʾ p'óʾd̲éd̲íʾindá, in tsonnindá, in Hud̲íyoví khuu dâyhä̱ʾoʾindá hed̲á t'ä̱hkí in tunjowaʾ dimuuʾindá dívíwéʾgeʾan háa díví̱ʾä̱mí i̱ʾged̲i dívíhéeʾä̱míd̲í. Hed̲i Jesus óewhiʾandi iwed̲i óehoʾd̲i Pilate-ví mange óekán.
2 Pilate-di Jesus óetsikaʾyan, “Ti u̱-á in Hud̲íyoví tsondi hayʾi unmuu?” Jesus-di óetu̱ʾan, “Háa u̱ʾbo untú̱ waa.”
3 Hed̲i in owhaʾ p'óʾd̲éd̲íʾindi báyékí híwóhpîʾ Jesus ônchä̱nundeʾ.
4 Hed̲áháʾ Pilate-di wíyá óetsikaʾyan, “Ti háabo wíʾuntungíʾopíʾan? Ti näʾi báyékí híwóhpîʾ u̱ʾ wônchä̱nunded̲i wíʾunt'oepíʾan?”
5 Hebo Jesus-á waʾd̲i háabo wínatú̱hpí, hed̲i Pilate óeháaʾan.

Jesus óeháyjí, hewänbo Barabbas-á óemaʾp'ä̱d̲i

6 Pä̱ayo waagi näʾi Passover shánkíʾeed̲i dínnân dihayd̲i, wí wêe pan Pilate-di óemaʾp'ä̱d̲índeʾ, toʾwí in t'owa didaʾiʾ.

7 Wí sen Barabbas gin nakhą́wą̈ʔi-ádí wây-á senäʔdádí dipankw'ó, indá
iʔ búʔ iweʔin t'owa ovâyt'eʔyaʔnandi in p'óʔdédíʔinbíʔpiye dívíhänsaa, hedi
ihaydi dâyt'owat'ahą́nú.
8 In t'owa Pilate-ví núʔpiye dívíhą́di óedaaʔą́mídí ovâyʔą́mídí pąąyo waa iʔo
waa.
9 Pilate-di ovâytsikaʔyan, “Ti näʔi Jesus wâymaʔp'ą̈ą̈di-íʔin ídaʔ, un Hudíyoví
tsondi hayʔi únmuuʔiʔ?”
10 Haʔwâa Pilate natú gá ûnhanginnândân in owhaʔ p'óʔdédíʔindi Jesus
óethúumáadíbo iviʔwe óemangekánnin.
11 Hewänbo in owhaʔ p'óʔdédíʔindi in t'owa báyékí ovâyhéeʔan Pilate
óedaaʔą́mídí Barabbas-ân óemaʔp'ą̈ą̈di-ídí, Jesus-á joe.
12 Hediho Pilate-di wíyá in t'owa ovâytsikaʔyan, “Hedi hânnan dóʔą́mí näʔiʔ,
iʔ bînkhą́yą̈ʔdeʔi Hudíyoví tsondi hayʔi gin?”
13 In t'owa dívítụwı́nú, “Wên phéʔwin deedi nát'óhtą̈gek'uʔ!”
14 Pilate-di ovâytsikaʔyan, “Háadan gin dóʔą́mí? Háawin t'aywóʔninnan
iʔan?” Indá shánká dívítụwı́nú, “Phéʔwin deedi nát'óhtą̈gek'uʔ!”
15 Pilate nadaʔ in t'owa ovâyhíhchannamíʔin, hediho Barabbas óemaʔp'ą̈di.
Ihaydá natsonpóe Jesus óewhą̈ą̈níʔin, hedi in sundadoví mange óejoeʔan
phéʔwin deedi óet'óhtą̈gek'úuwı́dí.

In sundadodi Jesus óejänäkíʔan

16 Páadé Jesus ee Pilate-ví tunjó tewhá tehpaa búge óets'úde, hedi in wéʔgen
sundado t'ą̈hkí ovâywéʔgetụʔan.
17 Hedi wên p'í tsą́ąwą̈ʔin k'éwéʔin to óetógi, tsondi hayʔiví aa waagiʔbá
namuuʔin, hedá wên wą̈ą̈khän dâyʔophídéʔannindá óep'óhtógi.
18 Hedi óejänäkísengitụʔandi óetụʔan, “Hân unʔän, Hudíyoví tsondi hayʔi
unmuuʔiʔ.”
19 Hedi hą̈yänbo p'óʔdé óewhą̈ʔ wên phédí, hedá óeʔohphaydeʔ, hedá
dívídégeʔdikw'óeʔódí óeʔaʔgin waa-á díviʔan.
20 Óesúugímáadí dívíbowa ihaydi, in p'í tsą́ąwą̈ʔin to óep'ą̈didi ivîndá
óewáytógi. Ihaydáháʔ iwedi óehoʔ phéʔwin deedi óet'óhtą̈gek'úuwı́dí.

Jesus phéʔwin deedi óet'óhtą̈gek'ûʔ

21 Ihaydibá wí sen Simon gin nakhą́wą̈ʔiʔ oe nava iwedi iʔ búʔ eepiye naʔą̈ʔ.
I-á Cyrene búʔwi namuu, hedi Alexander-ádí Rufus-ádí iví ây ûnmuu. In
sundadodi näʔi sen óekaygiʔan Jesus-ví phéʔwin ônhûuwı́dí,
22 hedi Jesus in okú Golgotha gin dâytụʔoʔ iwe óehoʔ. (NäʔIn tun Golgotha-á
“p'óhkhúbay” ginnân namuu.)
23 Hedi wí méena-ádí näʔi woe myrrh gin dâytụʔoʔi-ádí dawóemuuʔiʔ óemągi,
hewänbo wíʔisụwą̈pí.
24-25 Hédéndí whą̈nu iwe naná phéʔwin deedi óet'óhtą̈gek'ûʔ ihaydi. In
sundado-á díviʔáywan iví aa dívíweejé-ídí.
26 Hedi wên phéphaʔay phéʔwin kw'áye dâyt'íʔk'ûʔ eedi hą̈ą̈wí dâytaʔnan in
t'owa dínhanginnáanídí hą̈ą̈wí i̧ʔgedi óetuhchą̈nundeʔin. “In Hudíyoví tsondi
hayʔiʔ” gin dâytaʔnan.
27 Hedi wên wíje sänmin wáʔ i-ádí ovą̈nt'óhtą̈gek'ûʔ, iʔ wêe koʔdíngédí, iʔ wêe-
á yą̈ʔmängédá.
28 Hediho gin napóe háa Jôesi Tádáví taʔnin diwe ûntaʔmuu waa:
“I-á wáʔ wí jänäkíkandi-ân namuu” gin t'owa ditúụní.

29 Hedi in t'owa diphade̱ʔnin dívíp'ônwádáʔo ʔ óeháachannamídí, hedá
t'ä̱mägá óetumáa. Ditú, “Ú-ân näʔi méesate hayʔi nâanayukhâymáawän, hedi
poje thaa iwebo wíyá nâakuhkhâymáawän.
30 Nää-á wíʔbo ópiʔaywon, hä̱ʔin phéʔwin diwedi ówhanbe.”
31 In owhaʔ p'óʔdédíʔindádí hedá in Hudíyoví khuu dâyhä̱ʔoʔindádí wáʔ Jesus
ônp'áhkaadi ditúʔ, “Wéʔgen t'owa-áho iʔdi ovâyʔaywondeʔ, hewänbo wíʔbo-á
ipiʔaywoenídí wíʔûnkodipí.
32 Näʔi sendá iʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí na-
muudáhoʔ, hedá Israel nangewi tsondi hayʔi-á namuudáhoʔ, i-á ûnkhâyʔä̱ʔ
hä̱ʔin phéʔwin diwedi nawä̱ä̱níʔin âymúunídí, hedânho iviʔpiye ívíwä̱äyú-ídí.”
Hedi in wíje i-ádí phéʔwin deedi dawhiʔk'óeʔindá wáʔ óejänäkítumáa.

Jesus nachuu

33 Taagepiye nanáʔ dihaydi iʔge t'ä̱hkí nakhunpóe thíʔêedi poje puwahay.
34 Hedi poje iwe napóe ihaydi, kaygibo Jesus Hudíyoví tundi natú, “Eloi,
Eloi, lama sabachthani?” (NäʔI híʔ-á ginnân namuu: Naví Jôesi, naví Jôesi,
háadan díjoeʔan?)
35 Wên t'owa núʔ diwinnin háa natú waa dit'oe, hedi ditú, “Bít'ôeyan, Elijah
óekhä̱yä̱ʔdeʔ.”
36 Wí toʔwí iʔä̱ä̱ wên hää̱wên nap'ohsaadeeʔin ikáyjídí, hedi wí méena
ojohayʔi iwe ip'ohtógidi wên poesú hayʔin diwedi ôntege ip'ohúunídí, hedi
natú, “Âymúuní tigú Elijah naʔä̱ä̱-í näʔin phéʔwin diwedi óewä̱ä̱ve-ídí.”
37 Hedi Jesus kaygi itumínúdí t'ä̱ʔgedi ihä̱ä̱ʔan.
38 Ihaydibá in aa nakhaanáʔnin iʔ méesate hayʔi khóʔjé nawhiʔwonnin
nasivedee, kw'áyedibo áagéhay pínu-á nasivedee.
39 Hedi iʔ sundado p'óʔdédîʔ Jesus-ví páadépiye nawindi hádídí Jesus
nachuuʔin imûʔ, hedi natú, “Taʔgendi näʔi sendá Jôesi Tádáví ay ûnmuu.”
40 Wên kwiyä̱ʔ wáʔ iwe dijiʔ, indá hây kayiʔ diwedi dâymúndeʔ. NäʔIn poje
dikhä̱wä̱ Salome-á, Mary-á (i-á Magdala búʔwi namuu), hedá wíyá wêe Mary-
á (i-á Joses-á hedá James iʔ tíʔúugéʔi-á inbí jíyá dänmuu).
41 NäʔIn poje kwiyä̱ʔ Jesus-ádí dimändi óekhä̱geʔmáa waʔdi oe Galilee najiʔ
ihaydi, hedi näʔindá i-ádí wây-á kwiyä̱ʔdádí Galilee-di Jerusalem-piye wéʔge
diʔä̱ä̱.

Jesus t'owápho ee óetógi

42-43 Ihay thaa-á in Hudíyo dívíkhâyʔoʔ, gá wíyá tháwändá kaykhanwówá
thaa nanáanídân. Hedi nakinpuwamän dihaydi wí sen Joseph gin nakhä̱wä̱ʔi
napówá, i-á Arimathea búʔwi namuu, in tunjowaʔ diwedi ʔiʔbá namuu
hedá naʔaʔginmuu, hedi natsíkhajiʔ Jôesi Tádádí óesôege-ídí iʔ toʔwí t'owa
ovâyʔaywoeníʔiʔ. Wesebo khunwôedaʔginpídí Pilate-víʔpiye namää iʔ pení
óedaaʔä̱mídí.
44 Jesus ho nachuuʔin Pilate nat'oedi hânho óeháaʔan, hedi in sundadoví
p'óʔdédîʔ óetsikaʔyan háa taʔgendi Jesus nachuuʔin háa joe.
45 Óetuʔan nachuu-ákun, hediho Joseph iʔ pení óehûuwiʔin óemägi.
46 Hedi Joseph wên aa ts'ä̱ʔin ikumä, hedi iʔ pení in phéʔwin diwedi
óewä̱ä̱vedi in aadi óeʔánnan. Hedáháʔ iʔ pení wí t'owápho dâykídi iwe óetógi,
hedi wí k'uu hayʔiʔ iʔ pho iwe itidisóge.
47 Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary, iʔ Joses-ví jíyá unmuuʔi-á, dänmûʔ
wáygé Jesus óek'ûʔin.

16

Jesus nawáywówápóe

1 Iʔ kaykhanwówá thaa naphaḏe ihayḏi Salome-á, Mary Magdalene-dá,
heḏá wíyá Mary, i-á James-ví jîyá ûnmuuʔi-á, wí saʔwó nasundiʔ woe dâykumä,
Jesus óeʔääyṵ-íḏí.
2 Dumîngu iwe héḏéndí héʔḏibo nathanpeeʔäʔ ihayḏi, iʔ t'owápho eepiye
dimää.
3 Waʔ dimän dihayḏi wíʔnä táye dívítsikaʔmáa, “Toʔḏan iʔ k'uu dînhânge ʔąmí
iʔ t'owápho iweḏi?” (Nä̆ʔi k'uu-á ívíwo hayʔi namuu.)
4 Heḏi dívíbéeḏí iʔ k'uu ho nahânge muuḏi dâymûʔ.
5 Heḏiho dits'ṵ́ ee t'owápho ee, heḏi wí eʔnú wên ts'äʔin to whaaḏiʔin
natoʔondi koʔḏíngéḏí naʔändí óemûʔ, heḏi ovâypíhäą̈.
6 Hebo iʔḏi ovâytṵʔan, “Wíʔíkhunwôedaʔípí. Jesus oe Nazareth-wi
bîntṵwąmáa, iʔ phéʔwin deeḏi óet'óhtągek'ûʔiʔ, hebo i-á nää wínaʔänpí,
i-á nawáywówápóe. Binmúʔḏí häą́ óek'ûʔ iwe.
7 Bípûn, Peter-á in wéʔgen khągeʔnindá bîntṵʔąąmí, ‘Jesus unbí páaḏé oe
Galilee-piye namän, heḏi iwe bînmúuní, háa wovâytṵʔan waa.’ ”
8 Heḏi iʔ t'owápho iweḏi dipeeḏi dijân, ovâypíhäą̈ḏi dithąthąpoeʔo. Hânho
dikhunwôedaʔḏi toʔwí wänbo háabo wíḏâytṵʔanpí. *

Mary Magdalene-di Jesus óemûʔ

9 Dumîngu naná ʔ diwe Jesus nawáywówápóe ihayḏi, Mary Magdalene-
bíʔpiye páaḏé ipikeeyan. Nä̆ʔi kwee-á namuu iʔ Jesus-di in tsé ihay yäʔḏâapíʔin
p'oewąąhąą ônkhehpiyeʔiʔ.
10 Heḏi Mary namäädi Jesus-ví k'emaʔin diboʔaaḏi heḏá diséejiḏi ovâyshaa,
heḏi háa ûnpóeʔin ovâyt'ôeʔan.
11 Hewänbo Jesus nawáywówápóeḏí Mary-ḏi óemûʔin dit'oeḏi wíḏívíwäyṵpí.

Wíjeḏi Jesus óemûʔ

12 Jesus pihá a ûnchąąḏi wên wíjeviʔpiye ipikeeyan, indá Jerusalem búʔḏí iʔ
nava iwepiye dapeemän.
13 In wíje iʔ búʔpiye dänwáybun, heḏi háa dä̆nmûʔ waa in wéʔgen Jesus-ví
khägeʔnin ovâyt'ôeʔan, hewänbo wíḏívíwäyṵpí.

Jesus-ví täʔḏi wêe khągeʔnindi óemûʔ

14 Tíʔúugéḏí in täʔḏi wêe khągeʔnin dívíhúujoʔ ihayḏi Jesus inbíʔpiye wíyá
ipikeeyan, heḏi wäyṵpíʔindá p'óhkâyʔindá dimuuḏi ovâyt'eʔyan, in toʔwêndi
nawáywówápóeʔin óemûʔin wíʔovâywäyundepíḏí.
15 Heḏáháʔ ovâytṵʔan, “Jaʔ nää oepáa k'ayḏi t'ąhkí bípûn, heḏá t'owa t'ąhká
Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun bîntunphaaḏé-í.
16 T'ąhkí toʔwên dívíwäyundeʔindá heḏá ovâyp'óʔp'oeʔannindá
ovâyʔaywoení. Hewänbo toʔwên dívíwäyundepíʔindá ovâytuhchąnukhâymáa.
17 In dívíwäyundeʔin naaḏi dovâyk'úuwí nä̆ʔi pínnán t'ôe dâyʔąmíḏí: In
yäʔḏâapíʔin p'oewąąhąą t'owavíʔweḏi dâykhehpeeyé-í, heḏá pihá awi tundá
dívíhéeʔąmí.
18 Diʔânpíḏíbo dâypääyṵhógiḏi, háa häąwí nakheʔt'óeʔi dâysṵwäḏi, háʔto
háabo dipúuwí; heḏá inbí mandi in t'owa dihayʔindá ovâytäągeḏi, indá di-
hehkháapúuwí.”

---

* **16:8** Nä̆ʔi híʔ nää 9-20 nataʔmuuʔi-á iʔ shánkí hehäąwi Mark-ví taʔdi gínkw'óʔ deeje wínataʔmuupí.

Jesus makówápiye napee

19 Hedi Jesus iʔ shánkí natsonjiʔiʔdi ovâyhíʔbowa ihaydi, makówápiye napee,
hedi Jôesi Tádáví koʔdíngédí isóge.
20 Iví khägeʔnin iwedi dimää t'owa wäh̨äą̈ t'ąhkí iví tun
ovâyt'ôekanhûuwídí, hedi Jôesi Tádádí ovâykhägeʔnan, hedi iʔ pínnán t'ôe
napoeʔoʔiʔdi in t'owa ovâykeeyan taʔge díviíhíʔmáaʔin.

I Híwóʔdi Tun Jesus Christ-Vı̨́ʔgeḏi Luke Itaʔnandiʔ

1-2 Híwóʔdi k'ema Theophilus: Báyékí t'owa háa dínkoḏi waa dâytanan t'ą̈hkí
iʔ hą̈ą̈wí wáy wên nanbí tíʔûuwin páaḏéʔin páaḏé iweḏibo dâymûʔiʔ. Įʔgeḏá
naʔin dítu̱ʔan, heḏi ą́yîngiḏi háa dâymûʔ waa dâytaʔnan.
3 Naa wáʔ hą̈ą̈wí páaḏé iweḏibo nakoḏipóeʔiʔ ą́yîngiḏi dónuwą̈, heḏi naa
ochanpóe híwó namúuníʔin u̱gîʔ dótaʔnamídí näʔi hą̈ą̈wí háa napóe waagi.
4 Naa gin waagi dáyʔoʔ heḏânho úkoḏihanginnáaníḏí iʔ hą̈ą̈wí Jesus-vı̨́ʔgeḏi
wóehą̨ʔandiʔ taʔgen namuuʔin.

John iʔ p'óʔp'oekandi naʔaypu̱yą̈ą́gíʔo

5 Herod oe Judea nange natsonnän dihayḏi, wí owhaʔ Zecharias gin
nakhą́wą̈ʔi naʔän. I-áḏí wây-á owhaʔ-áḏí wéʔge dívít'ôemáa, indá Abijah-ví
t'owa dimuu. Zechariah-ví kwee-á Elizabeth gin ûnkhą́wą̈, heḏi iʔ wáʔ wí
owhaʔví ay ûnmuu.
6 Zechariah-áḏí iví kwee-áḏí inbí wówátsi taʔge dänhon háa Jôesi Táḏá nadaʔ
waagibá. Ą́yîngiḏi Jôesi Táḏáví tsontun dänʔaʔgindoʔ heḏá háa Jôesi Táḏá
natsonpóe waagibá dänʔan.
7 Hebo Elizabeth-á âypîʔ namuuḏi wídänʔayʔänpí, heḏá nää-á kwijó-á sedó-
á dapaa.
8 In Zechariah-ʔinbí thaa dínpóe dívít'ôeʔą́míḏí, heḏiho Zechariah-á Jôesi
Táḏágîʔ iví owhaʔ t'ôe iʔoʔ.
9 In owhaʔ dâykhą́wą̈whahónde dâydeʔmamíḏí toʔwí Nanbí Sedó Jôesiví
méesate hayʔi pingewi íve iwe nats'ú̱uníʔiʔ, iʔ saʔwó nasundiʔ hą̈ą̈wí
iphahą́ą́nú-íḏí. Heḏi nää Zechariah-ví khą́wą̈ ônwhahkêʔ, heḏiho nats'ú̱.
10 Ee íve iʔe̱e̱yą̈ą̈ʔoʔ ihayḏibá oe jáʔwé báyékí t'owa-á dívíjûusuʔoʔ.
11 Tsíkhagipí iʔ määsa koʔḏíngéḏí iʔ e̱e̱yą̈ą̈ nacháʔ diwe wí makówáwi
t'ôepą́ʔą́ʔi Jôesi Táḏáchariah-áḏí iví kwee-áḏí ḏí óesandiʔ nakwinuḏee.
12 Zechariah óepíhą̈ą̈ iʔ makówáwi t'ôepą́ʔą́ʔiʔ óemûʔḏi, heḏi khunwôedaʔḏi
óemáa.
13 Hewänbo iʔ makówáwi t'ôepą́ʔą́ʔiʔḏi óetu̱ʔan, “Zechariah,
wíʔunkhunwôedaʔípí. Jôesi Táḏáḏí uví jûusu wônsígíʔan. Elizabeth uví kwee
úmuuʔi wí enúkáy iʔayyą́mí, heḏi John gin nâakhą́yą̈ʔní.
14 Owáy naʔaypu̱yą̈ ihayḏi báyékí híhchan uvîʔ úmúuní, heḏá báyékí wây-á
t'owa wáʔ dihíhchanpúuwí.
15 I-á Jôesi Táḏáví heʔennin senäʔ diweḏiʔi namúuní. I-á wíʔûnkhâyʔą̈hpí
iméenasu̱u̱wą̈-íʔin háa wíyá hą̈ą̈wí naháapúuwíʔi-á, heḏi nats'anʔaypu̱yą̈ḏiboʔ
iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą́ą́hą́ą́ pín taʔgeḏi imáʔve-í.
16 IʔḏÁ báyékí in Israel-win t'owa inbí Jôesi iʔ shánkí natsonjiʔi na-
muuʔiníʔpiyeʔ ovâywáymáʔí.
17 Uví ay-á iví píʔnä khóʔjé i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą́ą́hą́ą́ imáʔve-í, Elijah-ḏi iví
píʔnä khóʔjé óemáa waabá, heḏá Elijah waabá-á natu̱hkáy-í. I-á Nanbí Sedógîʔ
napáaḏémú-í Nanbí Sedóví tun wóegé, heḏá táḏáʔindá ovâykhą̈geʔnamí inbí
áyyą̈ą̈-á wíyá dâysígí-íḏí, heḏá in dit'ôeyanhą́hpíʔindá ánshaa-á ovaymäänní
heḏânho in toʔwên inbí wówátsi taʔge dâyhonnin waaginbá dimúuníḏí. IʔḏÍ

in t'owa ovâykhâyʔąmí heḏânho iʔ shánkí natsonjiʔiʔ óesígíʔąmíḏí" gin iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔḏi Zechariah óetụʔan.

18 Zechariah-ḏi i makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔ óetụʔan, "Hebo hândiḏan taʔgendi dînhanginnáaní näʔi untṷʔi napúuwíʔin? Naa ho sedó omuu, naví kwee-á wáʔ hânho kwijó dînmuu."

19 Iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔḏi óetụʔan, "Naa Gabriel-ân omuu. Naa hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí Jôesi Táḏáví núʔ owin. IʔḏânKun naa dísan wíhéeʔą́míḏí heḏá näʔi híwṷʔdi tun wînmáʔíḏí.

20 Híwóʔ ót'ôeyan. Híwó nanáʔ dihaydi háa naa otṷ waa napúuwí. Hewänbo ụ-á näʔi wítụʔandiʔ wíviwą̈yụpídíhoʔ tunpîʔ unpúuwí, iʔ ay naʔaypụyą̈ píhay."

21 Oe jáʔwé in t'owaḏi Zechariah waʔḏi óetsíkhaʔmáa, heḏi dívítụmáa, "Heháaḏan thaa t'ą̈hkí óehoʔ iʔ méesate íveḏi napee-íḏí?"

22 Heḏi napee ihayḏá wíʔûnhíʔkoḏipí, heḏihoʔ in t'owa dínhanginpóe wí hą̈ą̈wí ûnkeepóeʔiʔ iʔ méesate íve imûʔin. Tunpîʔ najoekandeeḏi iví mandiho ovâyhéeʔan.

23 Wí hą̈yṷ thaa naphaḏe ihaydi iví owhaʔwi t'ôe ûnboʔwandi iníʔpiye iweehoʔ.

24 Wí hą̈yṷ jâaḏi naphaḏe ihayḏá Zechariah-ví kwee ûnsáhpóe, iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔḏi óetụʔan waa, heḏi p'ánú p'óe iví k'aygiḏi wínapeepí.

25 Heḏi natṷ, "Nanbí Sedó Jôesi TáḏáḏÍ naagîʔ näʔi dînʔan. Näbâa t'ôeḏiwän naa-áḏí híwóʔdi namuu. Naa owôedaʔwän wíḏáyʔâyjohpíḏí, hewänbo nää-á naví wôedaʔ dînjâaʔan."

Mary óetụʔan nasáhpúuwíʔin heḏá iví ay-á iʔ aywondi namúuníʔindá

26 Elizabeth sí p'óe nasâamuu ihaydi Jôesi TáḏáḏÍ wí makówáwi t'ôepąʔąąʔi Gabriel gin nakhą́wą̈ʔiʔ óesan i búʔay Nazareth gin dâytụʔoʔ iwepiye, oe Galilee nange nanáʔ diwe.

27 Wí khóhtsąąpîʔ aʔyṷ Mary gin nakhą́wą̈ʔiníʔpiye Gabriel óesan. Mary-áḏí wí sen Joseph-áḏí dakhóhtsąątunpą̈ʔän, heḏi Joseph-á David-ví ây iweḏiʔiʔbá namuu.

28 Heḏi Gabriel-di näʔi sengitundi Mary óejay: "Híhchandibo unmúuní ụ Jôesi TáḏáḏÍ hânho wóesígíʔiʔ. Jôesi Táḏáḏá-á ụ-áḏí najiʔ."

29 Mary näʔin nat'oe ihaydi háa iʔánshaaʔąmíʔin wíʔishaapí, heḏi napitṷ, "Hângúba näʔi sengitun natundaʔ?"

30 Heḏi iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔḏi óetụʔan, "Mary, wíʔunkhunwôedaʔípí. Jôesi TáḏáḏÍ wóesígíʔin wônkeekankhâymáa.

31 Ót'ôeyan, ụ-á unsáhpúuwí, heḏi wí enúkáy biʔayyąmí, i-á Jesus gin nâakhą́yą̈ʔní.

32 I-á báyékí hayʔi namúuní, heḏi iʔ shánkí kw'áyeʔi namuuʔiʔḏi óetụʔą̈ąmí 'Naví ay unmuu' gin, heḏi Nanbí Sedó Jôesi TáḏáḏÍbá tsondi hayʔi óesôege-í, iví heha̧ą̈wi thehtáy pahpâa David-á tsondi hayʔi namuu waagibá.

33 IʔḏÁ hänhay wänbo t'ą̈hkí in Israel t'owaví tsondi dínmúuní. Iví tsonkhuu-á háʔto hänhay wänbo ûnhą́ąní."

34 Mary-ḏi iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔ óetsikaʔyan, "Hândiḏan näʔi napúuwí waʔḏi wí sendáḏí wóʔthaapídí?"

35 Iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔḏi óetụʔan, "Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą úwą́ąní, heḏi i shánkí kw'áyeʔi namuuʔiʔḏi iví pínnándí wóetą̈ą̈gé-í, heḏiho i ay shánkí yą̈ʔḏâaʔi biʔayyandiʔ Jôesi TáḏáVí ay gin óetụʔą̈ąmí.

36 Uví maatuʔi Elizabeth wáʔ sí p'óe nasâamuu tobá ho nakwijópaa wänboʔ,
heḏi wí enúkáy iʔayyąmí, tobáháa âypîʔ namuu gin t'owa diʔân wänboʔ.
37 Jôesi Táḏá-á hą̈ą̈ t'ą̈hkí ûnkoḏi."
38 Mary-ḏi óetụʔan, "Naa Nanbí Sedó Jôesi Táaví t'ôeʔiʔ omuu. Odaʔ hą̈ą̈ t'ą̈hkí
untṵʔi naa dînpṵuwíʔin." Ihayḏihoʔ i makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔḏi óejoeʔan.

Mary oe Elizabeth-víʔpiye namää

39 Wí hą̈yṵ thaa ihayḏi Mary ikhâyʔandi wí búʔay iwepiye iwą̈näho?, iʔ búʔ-á
oe Judea nange naʔokúnáʔ niʔge nak'óe.
40 Zechariah-ví tewhá iwepiye namää, heḏi nats'ûndi Elizabeth
óesengitụʔan.
41 Elizabeth-á Mary-ví sengitun nat'oe ihayḏi iʔ ay iví seephoge imáaʔiʔ
iʔąʔyą̈ʔnan. Elizabeth iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą pín taʔgeḏi imáaḏí kaygi natṵ,
42 "Jôesi Táḏáḏá ụgîʔ híwóʔdi hą̈ą̈wí wônʔan, shánkí híwó wänbo t'ą̈hkí in
wéʔgen kwiyą̈ʔgîʔvíʔweḏi, heḏá wáʔ iʔ toʔwí úʔaypụyą̈gíʔoʔi híwóʔbá ônʔąmí.
43 Ụ-á Nanbí Sedóví jíyá unmuu, heḏiho háaḏan näʔi hą̈ą̈wí hayʔi naa
dînpúuwí navîʔ unpụwą̈ʔą̈ą̈di?
44 Ti úhanginná, unpówáḏí uví sengitun ot'oe ihayḏiboʔ, näʔi ay naví seep-
hoge donmáaʔiʔ nahíhchanpóeḏí iʔąʔyą̈ʔnan.
45 Heḏi híhchandi ụ-á unmúuní, gá Jôesi Táḏáví tun wóemägiʔin úpuwagíʔo gin
biwą̈yundeḏân."

Mary hânho híhchandi ihéeʔoʔ

46-47 Heḏi Mary natṵ, "Pín taʔgeḏi otṵụní Nanbí Sedó Jôesi Táḏá-á hayʔi
namuuʔin, heḏi naví píʔnä khóʔjé-á hânho ohíhchan gá i-á naví aywondi
dînmuuḏân.
48 Jôesi Táḏáḏí naa iví t'ôeʔiʔ omuuʔi díʔánshaaʔan, tobá kw'áyeʔi wóʔmuupí
wänboʔ, heḏi nää thaa iweḏi páaḏépiyá t'ą̈hkí t'owa ditṵụní iʔḏá naagîʔ híwó
dînʔannin.
49 Taʔgendi iʔ shánkí tsonkhuu imáaʔiʔḏá báyékí naagîʔ dînʔan. I-á
yą̈ʔḏâaʔiḏąʔ namuu.
50 Jôesi Táḏá-á in toʔwên iʔ óeʔaʔginninbíʔpiye nasehkanäpoeʔo, in ho
diʔâypụyą̈ʔindá heḏá in diʔâypụyą̈gíʔoʔindá wáʔ.
51 Báyékí nakayḏi heʔendi hą̈ą̈wí iʔoʔ, heḏi in toʔwên inbí píʔnä khóʔjé
dijêngiʔánshaamuuʔin t'ą̈mäpiye ovâywáḏénde?.
52 In toʔwên tsonkhuu dâymáaʔin waa dichąąʔin áagépiye iʔḏi ovâywą́vénde?,
hewänbo in heʔennin dimuupíʔindá shánkí kw'áye ovâytegende?.
53 In dihąhséʔnindá híwóʔdi hą̈ą̈wí ovâymäʔ dishụʔmúuníḏí, hewänbo in
koḏit'owa dimuuʔindá hą̈ą̈wípídíbo-á ovâyjâatą̈ą̈deʔ.
54-55 Háa nanbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʔin ovâytụʔan waa iʔoʔ. NaʔIn
Israel-ʔin iví t'ôeʔin gimuuʔin díkhą̈geʔdoʔ, heḏi wíʔûnʔóḏepí hą̈ą̈ḏi
wänbo t'ą̈hkí Abraham-dáḏí heḏá t'ą̈hkí Abraham-bí ây iweḏiʔindáḏí
ovâysehkanäʔąąmíḏí" gin Mary natṵ.
56 Heḏi Mary poje p'óe Elizabeth-víʔweboʔ iwóyṵʔ, heḏáháʔ iviʔpiyá iweehoʔ.

John iʔ pʼóʔpʼoekandi naʔaypụyą̈

57 Iʔ thaa Elizabeth iʔayyąmíḏí ûnpówá, heḏi wí enúkáy iʔayyan.
58 In toʔwên iví tsowa dithaaʔindá heḏá iví maatuʔindá dínhanginpóe
Nanbí Sedó Jôesi Táḏá iviʔpiye híwóʔdi namuuʔin, heḏá indá Elizabeth-áḏá
díviíhíhchanmáa.

59 Wí jâaḏi naphaḏe ihayḏi in t'owa diwáyʾäą̈, iʾ enúkáy in Huḏíyoví k'ewe
taaḏi óetaaʾąmíḏí. Iví táḏá Zechariah waabá óekhąyąʾkhâymáa in t'owaḏi,
60 hewänbo iví jíyá ûntṵ, “Haʾwâagá joe. John gân âykhąyąʾní.”
61 Indi óetṵʾan, “Hewänbo wéʾi wí wänbo uví maatu t'owa haʾwâa
wínakhąwąpí.”
62 Heḏi inbí mandi iʾ ayví táḏá óehéeʾan óetsikaʾyąmíḏí hânnan i ay
óekhąyąʾníʾin nadaʾ.
63 IʾḏI wên häą̈wên ovâydaaʾan eeḏi itąʾnamíḏí, heḏi wên phéphaʾay ônʾandi
ginnân itaʾnan: “John gin iví khąwą̈ ûnmuu.” T'ąhkíḏíbo ovâyháaʾan.
64 Wesebo nahänjuḏeḏeeḏi nahíʾḏee, heḏi natṵʾ Jôesi Táḏá-á hayʾi na-
muuʾin.
65 T'ąhkí inbí tsowa dithaaʾin diʾánde hânnangú napóe, heḏá t'ąhkí oe Judea
nange naʾokúná ʾ niʾge dithaaʾindá i̱ʾgeḏi dívíhíʾmáa.
66 T'ąhkí dit'oeʾin näʾi häą̈wí i̱ʾgeḏi díví ʾánshaamáa, heḏi dívípitsikaʾmáa,
“Háawi-angú näʾi ay namúuní?” Heḏi taʾgendi Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí iví
mange iʾ ay óemáa.

Háawi John namúuní i̱ʾgeḏi Zechariah ihéeʾoʾ

67 John-bí táḏá Zechariah ûnmuuʾiʾ iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhą̈ą pín taʾgeḏi imáaḏí
wí Jôesi Táḏáví tukheʾbi waabá ihéeʾandi ginnân natṵ:
68 “Jaho gitṵṵní Nanbí Sedó Jôesi Táḏá hayʾi namuuʾin, i-á Israel-ví Jôesi
dínmuu, gá naʾin iví t'owa gimuuʾinbíʾpiye gínʾą̈ą̈ḏân díkhą̈geʾnamíḏí heḏá
nanbí hänminbí mangeḏá díma ʾp'ą̈ą̈ḏi-íḏá.
69 Jôesi Táḏáḏá wí hânho kayʾi aywondi naʾin dímägi. David-á hänʾoe Jôesi
Táḏáví t'ôeʾi ûnmuu, heḏá näʾi aywondi-á David-ví ây iweḏiʾiʾbá ûnmuu.
70 Jôesi Táḏáḏí dít'ôeʾan gin ikhâymáaʾin, heḏi iʾ híʾ iví hänʾoeʾin yą̈ʾḏâaʾin
tukheʾminbí sóphogeḏi dînsan.
71 Natṵ naʾinbí hänminbíʾweḏi dînʾaywoení, in dít'ayʾinbí mangeḏi
díjâaʾąmí.
72 Natṵ nanbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʾinbíʾpiye nasehkanäpúuwí heḏá
wáʾ in yą̈ʾḏâaʾin tun Abraham-dáḏí ik'ûʾindá háʾto ûnʾôeḏe-í.
73-74 Jôesi Táḏáḏí iví tun taʾgendi Abraham óemägi nanbí hänminbí
mangeḏi díwhahóníḏí, heḏânho gínkoeḏí-í khunwôedaʾginpíḏíboʾ iʾ
âyʾaʾginmääníḏí,
75 heḏânho gin ívíkanhondibo t'ąhkí naʾinbí wówátsi thaa yą̈ʾḏâaʾin gimúuní,
heḏá taʾgebo-á nanbí wówátsi-á âyhûuwí” gin Zechariah natṵ.
76 Ihayḏá i ay-á óetṵʾan, “Naví ay, ṵ-á iʾ shánkí kw'áye naʾändi namuuʾiví
tukheʾbi gin wóetṵʾą̈ą̈mí. Heḏá ṵ-á iʾ shánkí natsonjiʾiví páaḏé unmú-í in p'ôe
igîʾ mânkhâyʾąmíḏí.
77 Ṵʾḏá iví t'owa ovâyhanginʾânnamí ovâyʾaywoeníʾin inbí t'aywṵʾdi-á
dínʾowṵʾyendi.
78 Nanbí Jôesi-á gin iʾąmí gá hânho nasehkanät'óeḏân, heḏiho iʾ toʾwí iʾ
thanbí muwą̈thay waagiʾbá namuuʾiʾ oe kw'áyeḏi nanbíʾpiye naką̈ʾą̈ą̈giʾo,
79 heḏi in toʾwên in chuwa dâykhunwôedaʾḏi khun niʾge dimännindáho
iʾḏi ovâykomąąní. Iʾḏáhoʾnaʾin díkhą̈geʾkhâymáa heḏânho ánshaaginpíḏíbo
giyę̨ę̨níḏí” gin Zechariah natṵ.
80 John nasôeḏi iví hangintan wáʾ ûnsôe, heḏi tíʾúugéḏí ihayḏá ahkónu-á
nathaa, in Israel-ʾinbí jâa its'ant'ôeʾan píhay.

2

Háa Jesus naʔaypu̱yą̈ waa

1 John iʔ p'óʔp'oekandi naʔaypu̱yą̈ iwáyḏíbá iʔ Rome-wi tsondi shánkí hayʔi
Caesar Augustus gin nakhą́wą̈ʔiʔḏi t'ą̈hkí t'owa iʔ nange itsonmáa eejewin
ovâyt'ôephaḏe dívíkhą́wą̈taʔkwogihûuwíḏí.
2 Nää páaḏé in t'owa dívíkhą́wą̈taʔkw'óḏi Quirinius oe Syria nange nat-
sondimuu ihayḏi.
3 Heḏiho t'ą̈hkí t'owa inbí thehtáy pahpáʔinbí búʔpiye dimää
dívíkhą́wą̈taʔkw'ôeníḏí.
4 Joseph wáʔ ikhą́wą̈taʔkugihoʔ. I-á Galilee nange naináʔ diweḏi Nazareth
búʔaydi napee, heḏi wíyá búʔay oe Judea nange Bethlehem gin dâytu̱ʔoʔ
iwepiye namää. Joseph-á David-ví ây iweḏiʔiʔbá namuu, heḏi David-á
Bethlehem iwewi-á namuu, heḏiho Joseph iwepiye ûnpu̱hpóe.
5 Joseph-di Mary i-áḏíbá óehoʔ. Indá dakhóhtsą̨ą̨tunpą̈ʔän, heḏi Mary-á
nasâamuu.
6 Bethlehem dajiʔ ihayhą̈ą̈bá iʔ thaa napówá Mary iʔayyą̨míḏí.
7 Heḏi iví páaḏéʔiʔ ay iʔayyan, heḏi aaʔây iwe óeʔánnankíḏí i hą̈ą̈panbí
húuphébay iwe óek'ûʔ, gá ee dívíwhoʔkw'óeʔóʔi tewhá iwe wínajâanáhpíḏân.

In makówáwin t'ôepą̨ʔą̨ʔindi in k'úwá ą́yı̨ʔnin ovâyhéeʔan

8 Iwáy búʔay tsowa wáy wên k'úwá ą́yı̨ʔnin dikw'ó, indá khu̱ʔḏéeḏí oe
ahkónu inbí k'úwá dâyʔą́yînmáa.
9 Jôesi Táḏáḏí wí makówáwi t'ôepą̨ʔą̨ʔiʔ inbíʔpiye ovâysan, heḏi inbí
páaḏépiye tsíkhagipí dínkwı̨nuḏee, heḏi Nanbí Sedó Jôesiví kohthayḏi
ovâyʔánhógiḏi hânho dikhunwôedaʔpóe.
10 Heḏi iʔ makówáwi t'ôepą̨ʔą̨ʔiʔḏi ovâytu̱ʔan, "Wíʔíkhunwôedaʔípí. Bít'ôeyan,
naaḏá híwóʔdi tun wâymáʔ, t'ą̈hkí t'owa hânho ovâyhíhchannamíḏí.
11 Nää thaa oe David-ví búʔ wí aywondi ungîʔ naʔaypu̱yą̈. I-á iʔ toʔwí namuu
Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí, i-á iʔ shánkí natsonjiʔi namuu.
12 Heḏi näʔin bînmúuní únhanginnáaníḏí háa wáytu̱ʔan waa taʔgen namuuʔin:
Wí ay bînshaa-í aaʔây iwe naʔánmuuḏi, hą̈ą̈panbí húuphébay iwe nak'óeḏí."
13 Tsíkhagipí iʔ makówáwi t'ôepą̨ʔą̨ʔi-áḏí wây-á báyékí mákówáwin
t'ôepą̨ʔą̨ʔin dikeepóe. T'ą̈hkíḏíbo Jôesi Táḏáv̨ı̨ʔgeḏi híwó díví́hí́ʔmáaḏí ditų̂ʔ,
14 "Makówá kw'áayé t'ą̈hkí ditúu̱ní Jôesi Táḏá-á hânho hayʔi namuuʔin,
heḏi nää oepáa k'ayḏá in toʔwên Jôesi Táḏá óehíhchanmäʔindá ánshaaginpíḏíbo
dikwoní."

In k'úwá ą́yı̨ʔnin Jesus óemúuníḏí dimää

15 In makówáwin t'ôepą̨ʔą̨ʔin makówápiye diwáypee ihayḏi in k'úwá ą́yı̨ʔnin
wíʔnä táye dívítu̱máa, "Jaho Bethlehem-piye gimú-í näʔin napóeʔin âymúuníḏí,
įʔgeḏi Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí naʔin díhanginʔânnan."
16 Heḏiho dívíwą̈näohoʔḏi Mary-á Joseph-á heḏá iʔ ay ee hą̈ą̈panbí húuphébay
iwe nak'óeḏá ovâyshaa.
17 Iʔ ay óemûʔ ihayḏi háa in makówáwin t'ôepą̨ʔą̨ʔindi ivı̨ʔgeḏi ovâytu̱ʔan
waa ditunjiʔ.
18 T'ą̈hkí in iwe dijiʔin ovâyháaʔan iʔ hą̈ą̈wí in k'úwá ą́yı̨ʔnindi ovâyt'ôeʔandi
dit'oeḏi.
19 Mary-á näʔi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí napóeʔi wíʔûnʔóḏepí, heḏi hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí
įʔgeḏi iʔánshaamáa.

20 In k'úwá ą́yíʔnin inbí k'úwá dijiʔ iwepiye diwáymää, heḏi Jôesi Táḏá-á
kw'áayébo ʔ óemáaḏí ditų̭ʔ hânho hayʔi namuuʔin, gá näʔiʔ häą̈wí dâymṷ̂ʔi-á
dit'oeʔi-á namuuḏân. Tą̈hkí háa i makówáwi t'ôepąʔą̨ąʔiʔḏi ovâytṷʔan waagibá
napóe.

Jesus iʔ méesate hayʔi eepiye óehoʔ

21 Wí jâaḏi naphaḏe ihayḏi iʔ ay in Huḏíyoví k'ewe taaḏi óetaaʔan, heḏi Jesus
gin óekhą́yą̈ʔ. Näʔin khą́wą̈-á iʔ makówáwi t'ôepąʔą̨ąʔiʔḏi óemägi waʔḏi iví jíyá
ûnsáhpóepíḏíboʔ.
22 Heḏi ihayḏiho napóe dänʔą̨míḏí háa Moses itaʔnan waa, in Huḏíyo inbí
khuu dínmuuḏi dínkhâyʔą̈ʔ díviʔą̨míʔin wí ay naʔaypṷyą̈ ihayḏi, heḏihoʔ iʔ ay
oe Jerusalem-piye dänhoʔ, iʔ méesate hayʔi iwe Jôesi Táḏá óetṷʔą̨ąmíḏí, "Nanbí
ay wímäání."
23 Gin dänʔan gá näʔin tsontun Jôesi Táḏáví taʔnin diwe ûnk'óeḏân:
T'ą̈hkí in páaḏé diʔâypṷyą̈ʔin eʔnûn áyyą̈ą̈-á Jôesi Táḏá óemäání.
24 Heḏá wáʔ nataʔmuu in jíyáʔindá wíje k'oʔwee háa wíje tsíḏéʔây haʔwâagiʔin
dâyhûuwí, heḏi näʔin tsíḏé dâyhayḏi Jôesi Táḏá óemäání. Heḏiho Mary-á wáʔ
han ikhâymáa.

Háa Simeon Jesus-vi̧ʔgeḏi natų̭ waa

25 Oe Jerusalem wí sen nathaa Simeon gin nakhą́wą̈ʔiʔ. Iví wówátsi-á taʔge
ihon, heḏá Jôesi Táḏáví khuu-á ônʔaʔgin. Natsíkha Jôesi Táḏáḏí in Israel-ʔin inbí
t'ôephaḏe iweḏi ovâywhahóeníḏí, heḏi iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą i-áḏí najiʔ.
26 Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏibá Simeon óehanginʔânnan wínachuwagíʔopíʔin iʔ
toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí óemûʔpíḏíboʔ.
27 Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi iʔ hayʔi méesate ee Simeon óets'úḏe. Jesus-ví jíyá-
áḏí táḏá-áḏí iʔ wáʔ óets'úḏe, heḏânho indi igîʔ ônʔą̨míḏí háa nakhâyʔą̈ʔin Jôesi
Táḏá natsonpóe waagibá.
28 Dits'ṷ́ʔ dihayḏi Simeon-di iʔ ay óekêʔ, heḏi Jôesi Táḏá óekṷ́ʔdaaʔandi
ginnân natų̭:
29 "Nanbí Sedó Jôesi, näbâa hîn naa uví t'ôeʔiʔ omuuʔi híhchandi díchuwamää,
uví tun bimägi waagibá.
30 Naa ohíhchan, gá nää-á naví tséeḏí iʔ aywondi ṷʔḏi dînsandiʔ dópimûʔḏân.
31 Heḏi näʔindá biʔan t'ą̈hkí nangeʔin t'owa dâymúuníḏí.
32 Näʔi aywondi-á wí ko waagibá namúuní uví p'ôe in Huḏíyo dimuupíʔin
ovâykeeyąmíḏí, heḏi iʔ namuuḏi uví t'owa Israel-ʔindá heʔennin dipúuwí."
33 Gin Simeon iʔ ayvi̧ʔgeḏi ihéeʔandi iʔ táḏá-á jíyá-á hânho ovänháaʔan.
34 Heḏáháʔ Simeon-di Jôesi Táḏá óedaaʔan híwóʔdi thaa ovänmäänídí, heḏá
Mary-á óetṷʔan, "Wáy wên in Israel-ʔin iʔ óesígíkáyjí, heḏiho ovâyʔaywoení,
hebo wây-á wêndá wíʔóesígíkáyjípí heḏiho dipeḏee-í. IʔḏÁ t'ą̈hkí t'owa háa
Jôesi Táḏá nadaʔ waagi ovâykeeyąmí, hewänbo in t'owaḏá óejoegikhâymáa,
35 heḏi báyékí t'owa háa inbí píʔnä khóʔjé diʔánshaamuu waa ovâykeeyąmí.
Heḏi ṷ-á báyékí mänt'ôephaḏekhâymáaḏí wí toʔwíḏí wí tsijó pháʔḏí uví pín
wônjún waagibá unchąą-í."

Anna ikṷ́ʔdaaʔan

36 Heḏá iwebá wí kwee Anna gin nakhą́wą̈ʔi wáʔ najiʔ, i-á wí Jôesi Táḏáví
tukheʔbibá namuu. Näʔi kwee-á Phanuel-ví aʔyṷ́ ûnmuu, heḏi Asher-á iví
hehą̈ą̈wi thehtáy pahpâa ûnmuu.

37 Tsé ihay pąąyo nakhóhtsąąʔänwän, heḏi khávéntąʔḏi jónu (84) pąąyo
ûnná iví sen ûnchuu iweḏi. Hąąḏi wänbo t'ąhkí iʔ méesate hayʔi iwe najiʔ, heḏi
hąyänboʔ ihąąḏäʔoḏá ijûusuʔoḏá khụụ-á thaa-á Jôesi Táḏá óeʔaʔginmäʔ.
38 WaʔḏI Simeon ihíʔmáa ihayḏibá iʔ kwee nats'ú, heḏi iʔ aygîʔ Jôesi
Táḏá óekúʔdaaʔan, heḏá ivíʔgeḏá ovâyt'ôeʔan t'ąhkí in Jerusalem-win
ditsíkhakw'óʔnin Jôesi Táḏáḏí ovâymaʔp'ąąḏi-íḏí.

Joseph-áḏí Mary-áḏí oe Nazareth búʔaypiye dänweehoʔ

39 Joseph-áḏí Mary-áḏí dänʔan háa Nanbí Sedó Jôesiví tsontun diwe nak'óe
waagibá, ihayḏáháʔ inbí búʔay Nazareth-piye dänweehoʔ, i-á Galilee nangá
nak'óe.
40 Heḏi iʔ ay nasôʔḏi nakaypoeʔo heḏá báyékí hangintandá imáa, heḏá Jôesi
Táḏáḏá báyékí óekhąągeʔmáa.

Jesus-di in hąhkannin iʔ méesate hayʔi ee ovâyhéeʔan

41 Pąąyo p'óe waagi iʔ Passover shánkíʔeeḏi dínnáʔ dihayḏi, Jesus-ví jíyá-á
táḏá-á oe Jerusalem-piye damääʔą.
42 Heḏiho Jesus tąʔḏi wíje (12) pąąyoʔi namuu ihayḏi Jerusalem-piye dimää,
hąąḏi waa díviʔo waagibá.
43 Iʔ shánkíʔeeḏi dínk'ewe dihayḏi in t'owa dívíweehondi, Jesus-á Jerusalem-
bo iwóyíʔ. Hewänbo iví táḏá-á jíyá-á wíḏänhanginnáhpí iwe iwóyíʔnin.
44 Indá daʔánde wây-á t'owa indáḏíbá dimännindáḏí najiʔin, heḏi wí thaa
t'ąhkí Jerusalem diweḏi damää. Ihayḏi inbí k'emaʔin deeje heḏá inbí
maatuʔin deejá óenuwą,
45 hewänbo wíʔóeshaapíḏí Jerusalem-piye dänwáybun óenuuwą-íḏí.
46 Wíje thaa naphaḏe ihayḏi iʔ méesate hayʔi ee in Huḏíyoví hąhkannindáḏí
óeshaa. Háa díviíhíʔmáaʔin iʔḏi ovâyt'ôeyande heḏáháʔ báyékí hąąwí
ovâytsikaʔmáa.
47 Iví hangintandá heḏá iví híʔ in hąhkannin ovâytụmáaʔiʔḏá t'ąhkí t'owa
dit'oeʔin ovâyháaʔan.
48 Iví táḏá-á jíyá-á wíḏänhanginnáhpí háa dänʔánshaaʔąmíʔin. Iví jíyáḏí
óetụʔan, "Naví ay, háaḏan gin naʔin díʔan? Ti wíʔúhanginnáhpíʔan ụʔḏi báyékí
ąyîngi uví táḏá-áḏí naa-áḏí dímägi, heḏá t'ąmäpiye wítụwąmáa?"
49 Jesus-di ovǎntụʔan, "Ti wíḏänhanginnáhpíʔan naa dînkhâyʔąʔ naví TáḏáVí
tewhá ee ochaníʔin?"
50 Hewänbo háa ovǎntụʔannin wíḏakaʔpówápí.
51 Iví táḏá-á jíyá-á indáḏíbá oe Nazareth-piye nawáymää, heḏi t'ąhkí háa
óetụʔan waa iʔaʔgindoʔ. Iví jíyá nąʔi hąąwí t'ąhkí napóeʔi wíʔûnʔóḏéndepí.
52 Heḏi Jesus-á nasôemändi shánkí báyékí hangintandá ihónde, shánkí
nasenpuwamän, heḏi Jôesi Táḏáḏáḏí in t'owa-áḏí shánkí wänbo óesígí.

3

John iʔ p'óʔp'oekandiʔḏi Jôesiví tun in t'owa ovâytunphaḏendeʔ

1-2 Tiberius Caesar t'ąhkí iʔ Rome-wi nange tąʔḏi p'ánú (15) pąąyoḏi nat-
sonjiʔ ihayḏi, Zechariah-ví ay John iʔ p'óʔp'oekandiʔ oe ahkónu najiʔ, heḏi Jôesi
Táḏáḏí óetụʔan iví híʔ ônt'ôeʔąmíḏí. Ihayhąąbá Pontius Pilate Judea nangewi
tunjó namuu, Herod-á oe Galilee nangá natsonnän, Herod-ví tíʔûu Philip-á
oe Iturea nange heḏá Trachonitis nangá natsonnän, Lysanius-á oe Abilene
nangá natsonnän, heḏá Annas-áḏí Caiaphas-áḏí owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá damuu.

3 Hedi John t'ąmäpiye Jordan p'oʔk'ay tsowa iʔge najidi in t'owa Jôesiví tun
ovâyt'ôekanhon. Ovâytumáa, “Unbí t'aywóʔdi binjoeʔan hedânho Jôesi Tádádí
wovâyʔowóejé-ídí, hedá naadá wâyp'óʔp'oeʔamí.”
4 Hedi näʔi háa John iʔo waa Jôesi Tádáví tukheʔbiʔ Isaiah iví taʔnin diwe ho
itaʔnan. Ginnân ûntaʔmuu:
Wí toʔwí oe ahkon deedi ûntuhkwíntúuní,
‘In p'ôe binkhâyʔan iʔ shánkí natsonjiʔigîʔ.
Häʔi p'ôeʔây wáʔ igîʔ bintaʔgeʔan.
5 T'ąhkí hégeʔây napidedee-í.
T'ąhkí okú-á p'indá natayedipúuwí.
Wáy namäägináʔ deejá nataʔgepúuwí,
hedi iʔ p'ôe nabôebôenáʔdiʔ nataʔgepúuwí.
6 Hedi t'ąhkí t'owa dâymúuní Jôesi Tádádá t'owa ovâyʔaywondeʔin.’
7 Hânho báyékí t'owa dimääʔą John-di ovâyp'óʔp'oeʔamídí. IʔDi ovâytumáa,
“Un pąäyu wí phaa iwedi íshavemännin waaginbá ímuuʔin, toʔdan wovâytuʔan
háa úvíʔamíʔin, hedânho Jôesi Tádádí wíwovâytuhchąänú-ípídí?
8 Híwó úvíʔąamí hedânho nakeepúuwídí unbí t'aywóʔdi taʔgendi
bînjoeʔannin. Wíʔíjêngitúunípí, ‘Abraham-bí ây iwediʔinbá gimuu.’ NäʔIn
wâytuʔamí, Jôesi Tádá-á nadaʔdáho ûnkodi näʔi k'uu nääyé nak'wóʔdidi wây-á
Abraham-bí ây ovâypaʔídí.
9 Näähо gin waagibá napoeʔo: Wí k'uuwée-á ho nakhâymuu wí tay púu núʔ
óets'âa-ídí. T'ąhkí iʔ tay nabaypoeʔopîʔ-á óets'âa-í, hedi phaa iwe óechąänú-í.”
10 Hedi in t'owadi óetsikaʔyan, “Hân gínkhâyʔą íviʔamíʔin háa untú waa
wígínpúuwípídí?”
11 IʔDi ovâytuʔan, “Gá ginnân: Wí toʔwí wíje k'éwéʔin to ûnk'óedáhoʔ,
i-á ûnkhâyʔąʔ wéhpêe wí toʔwí ûnk'óepîʔ óemääníʔin. Hedi wí toʔwí
ûnkoegîʔbáʔyendi-áho ûnkhâyʔąʔ wí toʔwí ûnkoegîʔkw'óhpîʔ óemääníʔin.”
12 Wên tax phahsannin iviʔpiye dimää ovâyp'óʔp'oeʔamídí, hedi ditsikapóe,
“Hąhkandiʔ, heyâa naʔindá, hân íviʔamí?”
13 IʔDi ovâytuʔan, “Iʔ chąʔ häyú unbí tsonnindi wovâytuʔan ihaydąʔmân
bînwéʔgeʔamí.”
14 Hedá wên sundado-á ditsikapóe, “Heyâa naʔindá, hândá íviʔamí?” IʔDi
ovâytuʔan, “Häyú wovâywáʔâaʔiʔdi bíhíhchannan. T'owa wívînkaygiʔamípí
wíyá shánkí wovâymäänídí, hediháa in t'owa híwóhpí wídíviʔanpídáhoʔ,
wíʔovâytuʔąamípí híwóhpí díviʔannin wí chąʔ inbíʔwedi bînhóenídí.”
15 In t'owa dichanpoeʔo wí häąwí hayʔi napuwagíʔo waagibá, hedi John i
p'óʔp'oekandiviʔgedi báyékí díviʔánshaamáa, tigúba i-ân namuu iʔ toʔwí Jôesi
Tádádí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí.
16 Hedi John-di t'ąhkídíbo ovâytuʔan, “Naadi p'oedidąʔ wâyp'óʔp'oeʔoʔ,
hewänbo wí toʔwí naví shánkí tsonkhuu imáaʔi napowagíʔo, naa ihay híwóʔdi
wóʔmuupí iví anto wänbo dônp'ąädi-ídí. IʔDá wíyá piʔwí p'óʔp'oekan waagibá
wovâymäänі. Wáy wên un iʔ Yąʔdâaʔi P'oewąąhąą wovâymäänі, wáy wêndá
phaadá wovâytuhchąänú-í.
17 I-á nakhâymuu t'owa ovâyweejé-ídí, wí toʔwí iʔ táhtân iʔ tákhowa iwedi
iwijende waagibá. Iʔ táhtân iwéʔgeʔan dihaydi tebay iwe ikuu-í, hewänbo iʔ
tákhowa-á wí phaa hänhay wänbo naphahpąądipîʔ iwe ich'âaní.”
18 Shánkí wíyá tun giʔbibá John-di kayʔindi in t'owa ovâyhéeʔan, Jôesi Tádáví
híwóʔdi tun ovâyt'ôeʔodi.

19-20 Heḏá John-di Herod wáʾ óetṵʾan iʾ kwee Herodias-áḏí t'aywó iʾannin.
Tobá Herodias-á Herod-ví tíʾûuví kwee ûnmuu wänboʾ ônkêʾ. Báyékí wíyá
t'aywóʾdi-á Herod iʾan, heḏá wáʾ John óepansóge, heḏi näʾin in shánkí
p'ändíkîʾ iʾannin namuu.

Jesus óep'óʾp'oeʾan

21 John-di t'ą̈hkí in t'owa ovâyp'óʾp'oeʾoʾ ihayḏi Jesus wáʾ óep'óʾp'oeʾan.
Heḏi iwebá Jesus ijûusuʾoʾ ihayḏi makówá nakhuuḏee,
22 heḏi iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąą wí k'oʾwee waagibá natúʾmuuḏi nawândi
Jesus-vîʾḏi isóge, heḏá wí tun makówáḏí napeeḏi ginnân natṵ: "Ṵ-á naví ay
wísígíʾi-ân unmuu. Hânho ṵʾḏi ohíhchan."

Jesus-ví páaḏé ką̈ʾą̈ʾin t'owa ûnmuuʾin

23 Jesus-á maḏi powintą̈ (30) pąąyoʾi namuu páaḏé its'anhą́hkanjíyé ihayḏi.
T'owa-á diʾân i-á Joseph-ví ay namuuʾin. Joseph-á Heli-ví ay ûnmuu.
24 Heli-á Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-á Levi-ví ay ûnmuu, Levi-á Melchi-ví
ay ûnmuu, Melchi-á Jannai-ví ay ûnmuu, Jannai-á Joseph-ví ay ûnmuu,
25 Joseph-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Amos-ví ay ûnmuu, Amos-
á Nahum-bí ay ûnmuu, Nahum-dá Esli-ví ay ûnmuu, Esli-á Naggai-ví ay ûnmuu,
26 Naggai-á Maath-ví ay ûnmuu, Maath-á Mattathias-ví ay ûnmuu,
Mattathias-á Semein-bí ay ûnmuu, Semein-dá Josech-ví ay ûnmuu, Josech-á
Joda-ví ay ûnmuu,
27 Joda-á Joanan-bí ay ûnmuu, Joanan-dá Rhesa-ví ay ûnmuu, Rhesa-á
Zerubbabel-ví ay ûnmuu, Zerubbabel-á Shealtiel-ví ay ûnmuu, Shealtiel-á
Neri-ví ay ûnmuu,
28 Neri-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Addi-ví ay ûnmuu, Addi-á Cosam-bí
ay ûnmuu, Cosam-dá Elmadam-bí ay ûnmuu, Elmadam-dá Er-ví ay ûnmuu,
29 Er-á Joshua-ví ay ûnmuu, Joshua-á Eliezer-ví ay ûnmuu, Eliezer-á Jorim-bí
ay ûnmuu, Jorim-dá Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-dá Levi-ví ay ûnmuu,
30 Levi-á Simeon-bí ay ûnmuu, Simeon-dá Judah-ví ay ûnmuu, Judah-á
Joseph-ví ay ûnmuu, Joseph-á Jonam-bí ay ûnmuu, Jonam-dá Eliakim-bí ay
ûnmuu,
31 Eliakim-dá Melea-ví ay ûnmuu, Melea-á Menna-ví ay ûnmuu, Menna-á
Mattatha-ví ay ûnmuu, Mattatha-á Nathan-bí ay ûnmuu, Nathan-dá David-ví
ay ûnmuu,
32 David-á Jesse-ví ay ûnmuu, Jesse-á Obed-ví ay ûnmuu, Obed-á Boaz-ví ay
ûnmuu, Boaz-á Salmon-bí ay ûnmuu, Salmon-dá Nahshon-bí ay ûnmuu,
33 Nahshon-dá Amminadab-ví ay ûnmuu, Amminadab-á Ram-bí ay ûnmuu,
Ram-dá Hezron-bí ay ûnmuu, Hezron-dá Perez-ví ay ûnmuu, Perez-á Judah-ví
ay ûnmuu,
34 Judah-á Jacob-ví ay ûnmuu, Jacob-á Isaac-ví ay ûnmuu, Isaac-á Abraham-
bí ay ûnmuu, Abraham-dá Terah-ví ay ûnmuu, Terah-á Nahor-ví ay ûnmuu,
35 Nahor-á Serug-ví ay ûnmuu, Serug-á Reu-ví ay ûnmuu, Reu-á Peleg-ví ay
ûnmuu, Peleg-á Eber-ví ay ûnmuu, Eber-á Shelah-ví ay ûnmuu,
36 Shelah-á Cainan-bí ay ûnmuu, Cainan-dá Arphaxad-ví ay ûnmuu,
Arphaxad-á Shem-bí ay ûnmuu, Shem-dá Noah-ví ay ûnmuu, Noah-á Lamech-
ví ay ûnmuu,
37 Lamech-á Methuselah-ví ay ûnmuu, Methuselah-á Enoch-ví ay ûnmuu,
Enoch-á Jared-ví ay ûnmuu, Jared-á Mahalaleel-ví ay ûnmuu, Mahalaleel-á
Cainan-bí ay ûnmuu,

38 Cainan-dá Enos-ví ay ûnmuu, Enos-á Seth-ví ay ûnmuu, Seth-dá Adam-bí
ay ûnmuu, Adam-dá Jôesi Táḏáví ay ûnmuu.

4

Penísendiḏi Jesus óetayindeʔ

1 Jesus iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą pín taʔgeḏi imáąḏí in Jordan p'oʔk'ay naná ʔ
diweḏi nawáymää, heḏi iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi ahkónupiye óehoʔ.
2 Iwe jónäntä̱ (40) thaa iʔ Penísendi ikhä̱ä̱ḏeʔ óet'aywóhkannamíḏí. Iʔ jónäntä̱
thaa t'ä̱hkí hä̱ä̱bo wíʔik'oepí, heḏi t'ä̱hkí iʔ thaa naphaḏe ihayḏi hąąḏi óemáa.
3 Heḏi Penísendiḏi óetụʔan, "Jôesi Táḏáví ay unmuuḏáho näʔi k'uu näwe
nakw'óʔdi nâajôení napávápaʔíḏí."
4 Jesus-di óetụʔan, "Joe, háʔto gin dáyʔą̨mí. Jôesi Táḏáví tą̨ʔnin diwe ûntû̱ʔ,
T'owa-á wíyá shánkí díntáy pávávíʔweḏi heḏânho in koḏi wówátsi dâymáʔve-
íḏí."
5 Heḏáháʔ iʔ Penísendiḏá owáy kw'áyepiye naná ʔ diwe Jesus óepiye, heḏi
t'ä̱hkí nange nää oepáa k'ayḏi wémûuḏiboʔ ônkeeyan,
6 heḏi óetụʔan, "Naaḏi t'ä̱hkí tsonkhuu t'ä̱hkí näʔi nan deeje wímäání, inbí
saʔwóʔdi hä̱ä̱wí wóegé. NäʔI-á t'ä̱hkí naví mange dînkw'óḏihoʔ, heḏi toʔwí naa
odaʔi dómäání.
7 Heḏânho naví páaḏépiye bidégeʔdisógeḏi díʔaʔginmääníḏí, näʔi t'ä̱hkí uvîʔ
úmúuní."
8 Jesus-di óetụʔan, "Joe, háʔto gin dáyʔą̨mí. Jôesi Táḏáví taʔnin diwá ginnân
ûntaʔmuu:
Jôesi Táḏá iʔ shánkí natsonjiʔiʔbá namuuḏi bînʔaʔginmäání.
I-á unbí Jôesi únmuu, heḏiho iʔḏą̨ʔmãn bînʔaʔgeení."
9 Ihayḏá Penísendiḏá Jesus-á oe Jerusalem-piye óehoʔ, heḏi iʔ méesate hayʔi
shánkí natụʔwän deeḏi óepiye, heḏi óetụʔan, "Jôesi Táḏáví ay unmuuḏá näweḏi
ókeʔt'ave,
10 gá Jôesi Táḏáví taʔnin diwe gin nataʔmuuḏân:
Jôesi Táḏá iví makówáwin t'ôepą̨ʔą̨aʔin itụʔą̨mí wóeʔą̨yîngiʔą̨míḏí.
11 Heḏá gin wáʔ nataʔmuu:
Indiḏânhoinbí man diwe wóeyą̨ą̨-í heḏânho k'uu eeḏi wívíʔânchä̱ä̱nú-ípíḏí."
12 Jesus-di óetụʔan, "Joe, háa untú̱ waa háʔto dáyʔą̨mí, gá iví tą̨ʔnin diwebá
ûntû̱ʔdân,
Uví Jôesi iʔ shánkí natsonjiʔi namuuʔi wínâatayi̱ʔnípí nâamúuníḏí háa in natú̱ʔin
iʔą̨míʔin háa joe."
13 T'ä̱mäge háa Jesus óet'aywóhkannamíḏí Penísendi ikhä̱ä̱ ihayḏi Jesus-
víʔweḏi ijâaʔan wíyá wáygéḏí puwahay.

Jesus oe Nazareth búʔay óejoegiʔan

14 Iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏá Jesus báyékí pínnán óemägi, heḏi Galilee-piye
iwáybun. T'ä̱mäpiye iʔ búʔ eeje t'ä̱hkí t'owa Jesus-vi̱ʔgeḏi dit'oe,
15 heḏi t'ä̱hkí Huḏíyoví méesate eeje iʔḏi ovâyhą̨ʔoʔ, heḏi t'ä̱hkí t'owaḏi
kw'áayébo ʔ óemáa.
16 Jesus oe Nazareth búʔay napówá, nasôe iweʔi búʔ namuu. Iʔ
kaykhanwówá thaa in Huḏíyoví méesateʔay ipiye namää, hä̱ä̱ḏi wänbo
t'ä̱hkí iʔo waagibá. Iwínú Jôesi Táḏáví tą̨ʔnin diweḏi in t'owa ovâytunnamíḏí,
17 heḏi indi in taʔnin Jôesi Táḏáví tukheʔbi Isaiah itaʔnannin ônʔan, heḏi
imahsanusuuḏi näʔi hí ʔ nataʔmuu iwe ishaa:

18-19 Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhąąą naa dînsan, heḏiho i-á naa-áḏí najiʼ,
gá naa dídeʼmandân in sehkanäwó diwówájiʼin t'owa iví híwóʼdi tun dovâyt'ôeʼąmíḏí.
Iʼḏi naa dísan in pan dovâyt'ôeʼąmíḏí dovâymahpä̱ḏikhâymáaʼin,
in tsíʼt'aaʼindá inbí keetandá dâywáykáyjíḏí,
in áagé diwhąʼvennindá dovâywáytaygé-íḏí,
heḏá t'owa-á dovâytụʼą̱ąmíḏá ihayḏiho naná Nanbí Sedóḏí ovâykeeyąmíḏí hânho híwóʼdi namuuʼin.

20 Heḏáháʼ Jesus in taʼnin iwáymahsanu, heḏi iʼ méesate iwewi khä̱geʼdiʼ ônwáyʼandi isóge. T'ą̱hkí ee méesdiwówájiʼin t'owa iví híwóʼdi tun dovâyt'ôeʼąmíḏí.
Iʼḏi naa dísan in pan dovâyt'ôeʼąmíḏí dovâymahpä̱ḏikhâymáaʼin,
in tsíʼt'aaʼindá inbí keetandá dâywáykáyjíḏí,
in áagé diwhąʼvennindá dovâywáytaygé-íḏí,
heḏá t'owa-á dovâytate dikw'óʼnindi Jesus hânho óeḏamúndeʼ.

21 Ihayḏáháʼ Jesus-di ovâytụʼan, "Näʼi hä̱ą̱wí Jôesi Táḏáví taʼnin diwe nataʼmuuʼi-á ho napóe nää thaa ít'ôeyankw'ôndiboʼ."

22 T'ą̱hkíḏíbo dichanpóe híwó ihéeʼannin. T'ą̱hkí ovâyháaʼan, gá saʼwóʼdi tundi ovâyhéeʼandân, heḏi ditû̱ʼ, "Háḏíḏan näʼi hä̱ą̱wí ûnhanginná? Ti Joseph-ví ayḏąʼmân wíʼûnmuupíʼan?"

23 Iʼḏi ovâytụʼan, "Maḏi undi näʼi tuní,
heḏá t'owa-á dovâyt t'owa ditû̱ʼdi dítụʼą̱ąmí, 'Woekandi, páaḏé bipi-hehkháaʼąmí.' Han ítúḏáho unbí híʼ ginnân úntundaʼí: Un ít'oe háa ee Capernaum búʼay dáyʼannin, heḏiho nää-á nää naví ówı̨́nä wáʼ han waagibá naa dînkhâyʼä̱ʼ dáyʼąmíʼin.

24 Hewänbo naaḏá taʼgendi wâytụʼąmí, wí Jôesi Táḏáví tukheʼbiʼ-á iví nange iweho wíʼóesígíʼohpí.

25-26 Naaḏá wâytụʼąmí háa báyékí pąąyo phaḏe taʼgendi napóeʼin, Jôesi Táḏáví tukheʼbiʼ Elijah nawówájiʼ ihayḏi. Pojeḏá píngé pąąyo wíʼikwąʼnanpí, heḏiho t'ą̱hkí iʼ nange wáy báyékí dihąąpóe. Heḏi tobá Israel-win kwiyä̱ʼ inbí senäʼ dínt'ahánnin báyékí diji wänboʼ, hä̱ʼin kwiyä̱ʼbíʼwepiye Jôesi Táḏáḏí Elijah óesaanívį́ʼweḏi oe Sidon búʼpiyân óesan, wí búʼ Zarephath gin dâytụʼoʼ iwepiye, wí kwee iví sen ûnchuuʼiʼ óekhä̱geʼnamíḏí.

27 Heḏá wáʼ Jôesi Táḏáví tukheʼbiʼ Elisha nawówájiʼ ihayhą̱ą̱, báyékí in Israel-win diphéetaymuu, heḏi wénä wänbo in wíḏiwówapí. Wí sen Naaman kin nakhą́wą̱ʼiḏąʼmân nawówa, heḏi i-á Syria nangewi-ân namuu."

28 In méesate ee dikw'óʼnin näʼi dit'oe ihayḏi hânho dit'ayyaapóe.

29 Tsíkhagipí dívíwı̨́núḏí iʼ búʼḏí jáʼwépiye Jesus óechä̱nupiye. Iʼ búʼ-á okú wáhkí nak'óe, heḏi oe okú kw'áyepiye óepiye t'owá k'áygéḏí óekeʼt'âave-íḏí.

30 Hewänbo i-á inbí jáagé i̱ʼge naphaḏeḏiboʼ iweḏi namää.

Jesus-di wí yä̱ʼḏâapîʼ p'oewąąhąąą wí senbíʼweḏi óekhehpiye

31 Ihayḏá Jesus-á wíyá Galilee nangewi búʼay Capernaum gin dâytụʼoʼ iwepiye namää, heḏi iʼ Huḏíyoví kaykhanwówá thaa dínnáʼ dihayḏi in t'owa ovâyhą́ʼoʼ.

32 In t'owa háa Jesus-di ovâyhą́ʼannindi ovâyháaʼan, gá wí toʼwí báyékí tsonkhuu imáaʼi waagibá ihíʼmáaḏân.

33-34 Iwebá wí sen naʾän wí yä̱ʾḏâapîʾ p'oewąąhą̂ąḏi óemáaʾiʾ, heḏi itu̱wı̨́nú,
"Ívıʾwän u̱ Jesus Nazareth-wiʾ, ánpí díʾan. Ti unʾä̱ä dít'ahą́ąnú-íḏí gáhân? Naa
dînhanginná toʾwí unmuuʾin — u̱-á iʾ t'ą̈hkí yä̱ʾḏâaʾiʾ unmuu, iʾ Jôesi Táḏáḏí
wóesandiʾ."
35 Jesus-di iʾ yä̱ʾḏâapîʾ p'oewąąhą̂ą t'aydi óehéeʾandi óetu̱ʾan, "Hândąʾdiboʾ,
hä̱ʾi senbíʾweḏi ópeeve." Iʾ p'oewąąhą̂ąḏi iʾ sen in t'owaví páaḏépiye óekanu,
heḏi i senbíʾweḏi napee wíʾóewąʾanpíḏíboʾ.
36 T'ą̈hkí dikw'óʾnin ovâyháaʾandi dívítu̱máa, "Jesus-ví híʾ-á hânho ûnkay.
I-á báyékí tsonkhuu ûnk'óe in yä̱ʾḏâapíʾin p'oewąąhą̂ą toʾwênbíʾweḏi
ovâypeejôenı́ḏí, heḏiho dâyʾaʾgindoʾ."
37 Heḏi t'ą̈mäpiye t'ą̈hkí in t'owa iwéngéwin ivı̨́ʾgeḏi dívíhíʾmáa.

Jesus-di báyékí t'owa ovâyhehkháamägi

38 Jesus in Huḏíyo-ví méesate iweḏi napee, heḏi Simon-bí tewhá iwepiye
namää. Simon-bí jahkwíjo ûnhayḏi hânho natsą́wą̈p'íḏeʾ, heḏi Jesus igîʾ
ônkhä̱ʾgeʾdaaʾan.
39 Heḏiho Jesus namääḏi iʾ kweeví whohte hânge iwı̨́nú, heḏi iʾ tsą́wą̈p'íḏe i
kweeví túʾḏí napee-íḏí ijôn. Wesebo iʾ tsą́wą̈p'íḏe ûnhándí iʾ kwee ishaa, heḏi
ovâyhújôn.
40 Nathantsuḏemän dihayḏi iʾ kaykhanwówá thaa ho naphaḏe, heḏi toʾwên
wây-á dihayʾin dínkw'óʾnin Jesus-víʾpiye dâyhoʾ, tobá háawi inbí hay dínmuu
wänboʾ, heḏi iví mandi ovâytä̱geḏi t'ą̈hkí ovâyhehkháamägi.
41 In yä̱ʾḏâapíʾin p'oewąąhą̂ą báyékí t'owavíʾweḏi dínpee, heḏi dipeeʾä̱ḏi
dívítu̱wı̨́nú, "U̱-á Jôeso Táḏá-ví ay-ân unmuu." Hewänbo iʾḏi t'aydi
ovâyhéeʾandi wíyá wíʾovâyhíʾmägipí, gá dínhanginnândân i-á nammu iʾ
toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenı́ḏí, heḏi waʾḏi wínadaʾpí in
t'owa dínhanginnáaní̱ḏí toʾwí namuuʾin.

Jesus in Huḏíyo-ví méesateʾây eeje in t'owa Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôeʾoʾ

42 Namuwä̱thay ihayḏi Jesus ee búʾḏí napee, heḏi wą̈hą̈ą́ tóebo wínathaapí
iwepiye namää. In t'owaḏi óetu̱wą̈hoʾ, heḏi óeshaa ihayḏá dívíkhą̈ą́ḏeʾ
inbíʾweḏi wíʾijâaʾą̨mípíḏí.
43 Hewänbo iʾḏi ovâytu̱ʾan, "Naa dînkhâyʾą̈ʾ iʾ wéʾgeʾi búʾây eejepiye omú-
íʾin, heḏânho dovâyt'ôeʾą̨mı́ḏí näʾi híwóʾdi tun háḏíḏí Jôesi Táḏádí in t'owa
ovâysígíhónde ʾ i̱ʾgeḏi. Hangîʾânkun naa dísan."
44 Heḏiho Jôesi Táḏáví tun iʾ Huḏíyoví méesateʾây eeje in Huḏíyoví nange i̱ʾge
t'ą̈hkí ovâyt'ôekanhon.

5

Jesus-di iví páaḏéʾin khą̈geʾnin ovâydeʾman

1 Wí thaa Jesus iʾ p'oekwîn Genessaret gin dâytu̱ʾoʾ iwe tsowa wáy nawin,
heḏi báyékí in t'owa dívíchą̈numáa shánkí iví núʾpiye dívíhą̂ąḏi-íḏí heḏânho
shánkí híwó Jôesi Táḏáví híʾ dit'oe-íḏí.
2 Wíje kophé owáy p'oʾ k'áygé wáy daʾändí imûʾ. In paawóʾindá wíyá wáygé
dijiʾ inbí paʾakanuʾi dâyʾowêeḏi-íḏí.
3 Wí kophé-á Simon-bîʾ ûnmuu. Jesus iwe itógiḏi Simon óedaaʾan hây p'oe
iwepiye ônhą̂ąḏi-íḏí, heḏi iwáygé isógeḏi in t'owa ovâyhą́ʾan.
4 Heḏi ovâyhíʾbowa ihayḏi Simon óetu̱ʾan, "Uví kophé oe shánkí nawä̱ʾän di-
wepiye mänhąḏi, heḏi unbí paʾakanuʾi binwhájé heḏânho bînpaawhahóenı́ḏí."

5 Simon-di óetu̱ʔan, “Há̱hkandiʔ, khun t'ä̱hkí hânho ívít'ôeʔan, hed̲i wêe
wänbo paa wíʔâywhahkêʔpí. Hewänbo nää-á gin u̱ʔ untú̱d̲ího iʔ paʔakanuʔi
dówhaajé-í.”
6 Hed̲i han díví̱ʔan dihayd̲i báyékí paa dâywhahógi, hed̲i inbí paʔakanuʔi
dínsivekhâypóe.
7 Hed̲iho dívímanwá̱d̲áʔan inbí k'emaʔin iʔ wêe kophé iwe ditoʔonnin
diʔä̱ä̱-íd̲í ovâykhä̱geʔnamíd̲í, hed̲i indá dipówá ihayd̲i in wíje kophé t'ä̱hkí
dínp'ídepóed̲í báyékí dínpaakuʔundi ovâyʔu̱gekhâyʔan.
8 Simon Peter háa napóeʔin imûʔ ihayd̲i Jesus-ví páad̲épiye idégeʔdisóge hed̲i
óetu̱ʔan, “Nanbí Sedó, naví̱ʔwed̲i óhá̱d̲i, naa-á t'aywóhkandid̲á̱ʔ omuu.”
9 Haʔwâa Peter natú̱ gá óeháaʔandân báyékí paa dâywhahógid̲i, hed̲i t'ä̱hkí
in diho dívímanwá̱d̲áʔan inbí k'emaʔin iʔ wêe kophé iwe ditoʔonnin diʔä̱ä̱-íd̲í
ovâykhä̱geʔnamíd̲í, hed̲i indá dipówá ihayd̲i in wíje kophé t'ä̱hkí dínp'ídepóed̲í
báyékí dínpaakuʔundi ovâyi-á̱d̲í dijiʔin wáʔ ovâyháaʔan.
10 James-á̱d̲í John-dá̱d̲í hanbá dachanpóe. Nä̱ʔin wíje senäʔdá Zebedee-ví
ây damuu, hed̲i indá̱d̲í Simon-dá̱d̲í wéʔge dänpaawóʔoʔ. Hebo Jesus-di Simon
óetu̱ʔan, “Wí̱ʔunkhunwôedaʔípí. Nää-á paa mänhónde̱ʔ, hewänbo nää iwed̲i
páad̲épiyá t'owa-ân naagîʔ dînkhonkhâymáa.”
11 Inbí kophé oe p'o kíngépiye dâywáyhá̱d̲id̲i hä̱ä̱wí dínkw'óʔdi t'ä̱hkí
dâyjoeʔan, hed̲i Jesus óeyu̱u̱hoʔ.

Jesus-di wí sen naphéetaymuuʔiʔ ônhehkháaʔan

12 Wí thaa ee nangebá wí búʔay iwe Jesus najiʔ, hed̲i wí sen iví
túʔ t'ä̱hkí naphéetaymuuʔi Jesus-ví páad̲épiye idégeʔdisóged̲i ip'óʔt'ä̱ä̱,
hed̲i óekhä̱geʔdaaʔandi óetu̱ʔan, “Dînhanginná u̱-á úkod̲iʔin nä̱ʔi phéetay
dînjâaʔa̱míd̲í, undaʔd̲i.”
13 Hed̲i Jesus ikhóhtä̱ä̱d̲i iví mandi iʔ sen óetä̱ged̲i óetu̱ʔan, “Odaʔ-ákun
wíhehkháamä̱ä̱níd̲í. Unhehkháapúuwí.” Wesebo iʔ senbí phéetay ûnhán.
14 Hed̲i Jesus-di kayʔindi óetu̱ʔan, “Toʔwí wänbo háa úpóeʔin
wínâat'ôeʔa̱míṕí. Moses-di wovâyjôn wí hä̱ä̱wí iʔ owhaʔvíʔpiye bînhûuwíʔin
Jôesi Tá̱d̲á óemä̱ä̱níd̲í, hed̲ânho in t'owa ovâyhangin'ânnamíd̲í íwówaʔin. Nää
ópûn, haʔwâa óʔan.”
15 Hewänbo nää-á shánká báyékí t'owa Jesus-ví̱ʔged̲i dínhanginpóe, hed̲i
báyékí t'owa t'ä̱mäpha̱ʔged̲i diʔä̱ä̱d̲i dívíwéʔgeʔan ônt'ôeyaaníd̲í hed̲á iʔd̲i
ovâyhehkháamä̱ä̱níd̲á.
16 Hewänbo iʔd̲i ovâyjoeʔandi oe ahkónupiye namää ijûusuʔa̱míd̲í.

Jesus-di wí sen ûnʔa̱ʔyä̱kankod̲ipîʔ ônhehkháaʔan

17 Wí thaa wí tewhá iwe Jesus-di in t'owa ovâyhá̱ʔoʔ, hed̲i wên Pharisees-á̱d̲í
hed̲á wên Hud̲íyoví khuu dâyhá̱ʔoʔindá̱d̲í iví tsowa wáy dikw'ó. Nä̱ʔindá diʔä̱ä̱
iʔ búʔây eejed̲i oe Galilee nange Judea nangá nakw'óʔdiʔ, hed̲á Jerusalem búʔ
iwed̲á. Nanbí Sedó Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í Jesus báyékí kay óemä̱gi in t'owa hehkháa
ovâymä̱ä̱níd̲í.
18 Ihayd̲ibá wên senäʔ dipówá, indá wí sen ûnʔa̱ʔyä̱kankod̲ipîʔ wên
whohpa̱ʔay eed̲i nak'óed̲í óekán, hed̲i dívíkhä̱ä̱ ívepiye óets'ûud̲e-íd̲í hed̲ânho
Jesus-ví páad̲épiye óek'úuwíd̲í.
19 Hewänbo oe íve in t'owa dibáʔyendi há̱d̲íd̲í óets'ûud̲e-íʔin wíd̲âyshaapí,
hed̲iho oe whaʔk'aypiye óepiye. I tekumu wáy wí dâyhá̱d̲id̲i
dâykhóʔjéphohkíd̲i, hed̲i iʔ sen iví whohpa̱ʔay wóegé in t'owaví jâad̲i óewhaje
Jesus-ví páad̲épiye.

20 Dâywäyụmáaʔin Jesus-di ovâymûʔ ihaydi iʔ sen óetụʔan, “K'ema, uví t'aywóʔdi-á úʔowóʔjen.”
21 In Hudíyoví khuu dâyhąʔoʔindádí in Pharisees-ádí dívítụmáa, “To-an näʔi namuu gân naʔánde?? Jôesi Tádádąʔmân ûnkodi t'aywóʔdi iʔowóejé-ídí, wíyá toʔwí wänbo-á joe. Hediho näʔi sen gin ihíʔmáadí Jôesi Tádá óeʔaʔginhąnúndeʔ.”
22 Jesus ûnhanginná háa diʔánshaamuuʔin, hedi ovâytsikaʔyan, “Heháadan giʔbi ánshaa bînmáa?
23 Naa otúdá, ‘Uví t'aywóʔdi úʔowóʔjen,’ háa otúdá, ‘Ówínúdá ójíyé,’ wéʔi-an shánkí wínabâapuʔwanpí hedânho bînmúunídí háa taʔgendi dînkodiʔin háa joe?
24 Nää häąwí dókhâymáa wâykeeyąmídí naa t'owa t'ąhkígîʔ oʔaypụyąʔiʔ dînk'óeʔin nää oepáa k'aydi t'aywóʔdi dovâyʔowóejé-ídí wáʔ.” Hedáháʔ iʔ sen ûnʔąʔyąkankodipîʔ-á óetụʔan, “Naadi wítụmáa, ówínú, uví whohpąʔay mänkeʔdi uvíʔpiye unmú-í.”
25 Wesebo iʔ sen in t'owaví páadépiyeboʔ iwínú, hedi iví pąʔay iwe ûnk'óeʔiʔ ikêʔdi ivíʔpiye iweehoʔ, Jôesi Tádá kw'áayéboʔ óemáadí namää.
26 In t'owa hânho ovâyháaʔan hedá dikhunwôedaʔpóe. Hedi indi wáʔ Jôesi Tádá kw'áayéboʔ óemáadí ditú, “Nää thaa âymûʔ wí häąwí hänhay wänbo âymûʔpîʔ.”

Jesus-di Levi óetụʔan i-ádí namú-íʔin

27 Näʔiʔąhkí napóe ihaydi Jesus iʔ búʔay iwedi namääądi wí tax phahsandi Levi gin nakhąwąʔiʔ óemûʔ iʔ phahsan chąʔ dâywéʔgeʔoʔiʔ tehwáʔay ee naʔändí. Jesus-di óetụʔan, “Naa-ádí ókąʔve.”
28 Levi iwínúdí häąwí t'ąhkí ûnkw'óʔdi ijoeʔandi Jesus-ádí namää.
29 Hedi Levi-di Jesus iví k'aygipiye óehoʔdi ônshánkíʔeedipaa. Wây-á báyékí tax phahsannindá hedá wây-á t'owa-á dikw'ó indádí dívíhúujodi.
30 In Pharisees-ádí hedá in Hudíyoví khuu dâyhąʔoʔindádí wíʔovâyhíʔanpí Jesus-á näʔin t'owa-ádí ihúujoʔin, hediho Jesus-ví khägeʔnin ovâytsikaʔyan, “Heháadan näʔin tax phahsannindádí hedá näʔin wéʔgen t'ôeyanpíʔin dimuuʔindádí úvíhúujoʔ?”
31 Jesus-di ovâytụʔan, “In dihayʔindąʔmân wí woekandi díntáy, in dihaypíʔindá joe.
32 Naa oʔäą in toʔwên t'aywóhkannin dimuuʔin dínhanginnáʔnin dovâytụʔâąmídí inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔąmídí, in toʔwên inbí wówátsi taʔge dâyhon gin diʔándeʔindá joe.”

Jesus hąądä iʔgedi óetsikaʔyan

33 Wên t'owadi Jesus óetụʔan, “John iʔ p'óʔp'oekandiví khägeʔnin ihaydąʔ dívíhąądäʔo hedá báyékí dívíjûusuʔoʔ, in Pharisees-ví khägeʔnin wáʔ hanbá díví ʔoʔ. Heháadan uví khägeʔnin húukandádí sụwą-ádídąʔ díví ʔoʔ?”
34 Jesus-di ovâytụʔan, “Dínkhóhtsąąshánkíʔeedináʔ dihaydi ti únkodi iʔ soyingiví k'emaʔin bînhąądäkannamíʔin waʔdi iʔ soyingi indádí najidibo?? Hedân joe.
35 Hewänbo owáy häądi iʔ soyingi inbíʔwedi óekhuwakhâymáa, ihaydânho dívíhąądäʔąmí.” *

Jesus-di ovâythayjoʔ in Hudíyoví hayʔowáydíʔi khuu-á hedá iví tsʼąąbi khuu-á wídänwóndepíʔin

---

* **5:35** Jesus wíʔbo ivíʔgedi ihíʔmáa. I-á iʔ soyingi waagiʔbá namuu, hedi iví khägeʔnindá iʔ soyingiví k'emaʔin waaginbá-á dimuu.

36 Jesus-di nä̱ʔi hą̨hkangîʔ híʔ wáʔ ovâytu̱ʔan: “Toʔwí wänbo wên to ts'ą̨ą̨min
diwe̱di wíʔisívéndepí wây-á to naphohcháʔnin diwe it'iʔk'úuwí̱di.” Han waagi
iʔandá, in to ts'ą̨ą̨min wí pho ûnchaní, he̱dá in to ts'ą̨ą̨min diwe̱diʔin t'ihku-á
wáʔ háʔto in to khannin dee̱di híwó nakeet'ôení.
37 He̱dá wáʔ toʔwí wänbo wí méena ts'ą̨ą̨biʔ k'úwá khowa múu kayjee eeje
wíʔikuu̱depí. Gin waagi iʔandá, iʔ méena̱di iʔ múu óephuu̱di óepâave-í, he̱dá iʔ
méena nachaʔ̱dee-í he̱di iʔ múu-á óepe̱dee̱ʔą̨mí.
38 Nakhâyʔą̨ʔ méena ts'ą̨ą̨bi-á wí k'úwá khowa múu ts'ą̨ą̨biʔ eeje óekuu-íʔin.
39 He̱dá t'owa-á páa̱dé méena kayjee dâysu̱wą̨dá háʔto méena ts'ą̨ą̨bi-á
disu̱wą̨daʔí. Ditú̱u̱ní, ‘Nä̱ʔi méena kayjee-á shánkí híwóʔdi namuu’.”

6

Jesus-á kaykhanwówá thaa wáʔ natsonjiʔ

1 Wí thaa, Hu̱díyoví kaykhanwówá thaa nanáʔdiʔ, Jesus-á̱dí iví
khą̨geʔnindá̱dí wí táhtân nava i̱ʔge dimän, he̱di iví khą̨geʔnin dâyták'éthehon,
he̱dá inbí mandi dâyhuuʔandi iʔ táhtân dâyk'oʔ.
2 Wên Pharisees-di ovâytu̱ʔan, “Kaykhanwówá thaa háa úvíʔo waagá
nakhą̨ą̨k'óe. Heháa̱dan haʔwâa úvíkanhon?”
3 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Undá bîntunnanpíʔan háa David he̱dá in senäʔ i-á̱dí
dijiʔindá̱dí hänʔoe díviʔannin dihą̨hsên dihaydi.
4 Jôesi Tá̱dáví tewhá ee David nats'ûndi iʔ pává ee nasaaʔiʔ ihógi he̱di ik'oe,
he̱dá in senäʔ i-á̱dí dijiʔindá wáʔ ovâymägi, tobá iʔ pává Jôesi Tá̱dágîʔ ûnwijesaa
wänboʔ, he̱diho in owhaʔ̱dą̨ʔmân dínk'óe dâyk'oʔí̱dí.”
5 Jesus nä̱ʔin wáʔ ovâytu̱ʔan: “Naa t'ą̨hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yą̨ʔiʔ omuuʔi dînk'óe
otú̱u̱ní̱dí háa t'owa kaykhanwówá thaa dínkodiʔin díviʔą̨mí̱dí.”

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen namant'aamuuʔiʔ ônhehkháaʔan

6 Wíyá kaykhanwówá thaa nanáʔ diwe Jesus wí Hu̱díyoví méesateʔay ee
nats'ûndi in t'owa ovâyhą̨ʔoʔ. Wí sen iví koʔ̱díngé̱dí̱ʔin man ûnt'aamuuʔiʔ iwe
naʔän.
7 Wên Hu̱díyoví khuu dâyhą̨ʔoʔindá he̱dá wên Pharisees-á wáʔ dikw'ó. Indi
á̱yîngidi̱ óemúnde tigúba kaykhanwówá thaa wí toʔwí hehkháa óemą̈ä̱níʔin,
he̱di gin iʔandáhoʔ ônt'eʔp'êe̱de-í.
8 Hewänbo Jesus ûnhanginná háa diʔánshaamuuʔin, he̱di iʔ sen
namant'aamuuʔiʔ óetu̱ʔan, “Ówí̱nú̱dí nää páa̱dépiye ókąʔ̱ve.”
9 He̱dáháʔ Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Nä̱ʔin tsika wâytsikakhâymáa: Kaykhanwówá
thaa wéʔi-an gínk'óe ívíʔą̨mí̱dí: Ti gínkhâyʔą̨ʔ wí toʔwí iví wówátsi
âyʔaywoeníʔin háa âyháyjíʔin?”
10 He̱di ibée̱dí wíʔínbo ovâymúndeʔ, he̱dáháʔ iʔ sen óetu̱ʔan, “Ókhóhtą̨ą̨.” He̱di
ikhóhtą̨ą̨di iví man ûnwówa̱di páa̱dé̱dí ûnmuu waagibá ûnpóe.
11 Hewänbo in dikw'óʔnin hânho dit'ayḏi dívítu̱máa hânnangú Jesus
dâyʔą̨míʔin.

Jesus-di tą̨ʔ̱di wíje senäʔ ovâydeʔman iví khą̨geʔnin dimúunní̱dí

12 Ihayhą̨ą̨dihkí Jôesi Tá̱dáviʔpiye ijûusuʔan.
13 Nathay ihayḏi iví khą̨geʔnin iviʔpiye itu̱hkánnan, he̱di in diwe̱di tą̨ʔ̱di
wíje ovâydeʔmandi nä̱ʔinbá ovâytu̱ʔan, “Undá naví t'ôekhuwaʔin ímuu.” Ginnân
dikhą̨wą̨ʔ:

14-16 Simon (i-á Jesus-di Peter gin wáʾ óekhą́wą̈mägi), heḏá Andrew-á (i-á Simon-bí tíʾûu-á ûnmuu), heḏá James-á, John-dá, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, heḏá wíyá wêe James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), heḏá wíyá wêe Simon-dá (i-á "Iʾ Zealot namúʾdeʾiʾ" gin wáʾ óetu̱ʾoʾ*), Judas-á (iví táḏá-á James gân ûnkhą́wą̈), heḏá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekṵhpekhâymáaʾi-á namuu).

Jesus-di báyékí t'owa ovâyhehkháamägi

17 Okú kw'áyeḏi t'ą̈hkíḏíbo diwą́, heḏi Jesus nanantayeḏiná diwe iwínú. Báyékí in óeyṵṵhonnin i-áḏí dijiʾ heḏá báyékí wây-á t'owa-á wáʾ, indá diʾą̈ą̈ Jerusalem búʾḏí, heḏá wíyá wáygéḏá Judea nantaa búgeḏi, heḏá iʾ mâap'oe p'oʾ k'áygéwin búʾ Tyre-á Sidon-dá tsowaḏá wáʾ diʾą̈ą̈.

18 Nä̆ʾin t'owa-á diʾą̈ą̈ Jesus ônt'ôeyaaníḏí heḏá inbí hay ovâyjâaʾą́míḏí. Heḏá in yą̈ʾḏâapíʾin p'oewą́ą́hą̈ą́ḏi ovâyt'ôephaḏekandoʾin wáʾ diʾą̈ą̈ḏi di-hehkháapóe.

19 T'ą̈hkí in t'owa dívíkhą̈ą̈ḏeʾ óetą̈ą̈gé-íḏí, gá wí pínnán ûnpeeʾiʾḏi di-haywówaʾdân.

Jesus-di in t'owa ovâytu̱ʾan toʾwên dimuu dâyhíhchanmáʾve-íʾindá heḏá híwóhpí dínpúuwíʾindá

20 Jesus ibéeḏí iví khą̈geʾnin imúndeḏi ovâytu̱ʾan, "Un sehkanäwó íwówájiʾin híhchan bînmáʾve-í, gá Jôesi Táḏáví t'owa ímuuḏân.

21 Un nää bînhą́hphaḏendeʾin híhchan bînmáʾve-í, gá íshṵhpúuwíḏân. Un nää íséejiʾin híhchan bînmáʾve-í, gá híhchandi úvíp'áhkaa-íḏân.

22 Naa t'ą̈hkí t'owagîʾ oʾaypu̱yą̈ʾiʾ omuuḏi t'owaḏi wovâyt'ayḏá heḏá wovâyjoegimáaḏá heḏá t'ą̈mäge unbí̱ʾgeḏi dívíhíʾmáaḏá heḏá t'aywóhkannin ímuu gin wovâytu̱máaḏá, híhchan bînmáʾve-í.

23 Gin waagi únpóeḏá íhíhchą́ą́-í heḏá úvíhíhchanchą̈ą̈nú-í, gá in t'owaḏi han wovâyʾandibo Jôesi Táḏáḏí báyékí híwóʾdi hą̈ą̈wí oe makówá wovâymä̆ä̆níḏân. Wíʾúnʾôeḏe-ípí nä̆ʾin t'owaví hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʾindi wáʾ in Jôesi Táḏáví tukheʾmin hanbá ovâyʾan.

24 "Hewänbo un nää íkoḏit'owamuuʾin t'ôephaḏe únpúuwí, gá undá unbí híwóʾdi thaa ho únphaḏeḏân.

25 Un nää íshṵʾmuuʾin t'ôephaḏe únpúuwí, gá undá íhą́ą́púuwíḏân. Un nää íp'âajiʾin t'ôephaḏe únpúuwí, gá undá íboʾaapúuwíḏân heḏá ísèeyę̂ę́ní.

26 T'ą̈hkí t'owa unbí̱ʾgeḏi híwó dívíhíʾmáaḏá t'ôephaḏe únpúuwí. Háaḏí? Gá nä̆ʾin t'owaví hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʾin híwóʾbáho dívíhéeʾandân in hójoʾinbí̱ʾgeḏi ditú̱ʾin Jôesi Táḏáví tukheʾmin dimuuʾin."

Jesus-di ovâytu̱ʾan dínkhâyʾą̈ʾ inbí hänmin ovâysígí-íʾin

27 "Hewänbo un naa dînt'ôeyandeʾin naaḏi wâytu̱máa, unbí hänmin bînsígí-í, heḏá in wovâyt'ayʾindá híwóʾdá bînʾą́mí.

28 Jôesi Táḏá bîndaaʾą́mí wí hą̈ą̈wí híwóʾdi ovâyʾą́míʾin in toʾwên híwóhpîʾ únpúuwíʾin didaʾin, heḏá in toʾwên unbí̱ʾgeḏi wovâyjänäkíhéeʾoʾingîʾ ovâyjûusuʾą́mí.

29 Wí toʾwíḏí wéhángéḏí wovâyts'emaphávеḏi, oe wéhángéḏí wáʾ bînts'emaphavemä̆ä̆ní. Wí toʾwíḏí unbí k'éwéʾin to wovâykêʾḏi, unbí to wáʾ wovâykáyjíḏí wívînkhą̈ą́ʾą́mípí.

---

* **6:14-16** In Zealot t'owa-á Israel nangegîʾ dívíhänboʾ in Romeʾin ovâykhehpeeyé-íḏí

30 Wí toʔwíḏí wí hääẃí wovâydaaʔandi bînmäänî, heḏi wí toʔwíḏí wí hääẃí
únmuuʔi wovâykêʔḏá, wíyá wívîndaaʔąmípí.
31 Háa t'owaḏi un wovâyʔąmíʔin ídaʔ waagibá, hanbá bînʔąmí.
32 "In toʔwên wovâysígíʔindąʔmân bînsígíḏá, ti t'owa unbí̱ʔgeḏi ditúụní híwó
úvíʔoʔin? Heḏân joe. In t'aywóhkannindi wänbo wáʔ ovâysígí toʔwên in
ovâysígíʔin.
33 Heḏi in toʔwên híwó wovâyʔoʔingîʔḏąʔmân híwó bînʔoḏá, ti t'owa
unbí̱ʔgeḏi ditúụní híwó úvíʔoʔin? Heḏân joe. T'aywóhkannin wänbo wáʔ híwó
ovâyʔoʔ in toʔwên híwó in ovâyʔoʔin.
34 Heḏi in toʔwên wovâyẃáywáʔâa-íʔindąʔmân bînchäʔpíyémäḏá, ti híwó
úvíʔo gin t'owa ditúụní? Heḏân joe. T'aywóhkannin wänbo wáʔ wây-á
t'aywóhkannin dâychäʔpíyémäʔ, dínhanginnândáho häyú̱ dívípíyémägi ihaybá
ovâyẃáywáʔâa-íʔin.
35 Ginnân úvíʔąmí: Uví hänmin bînsígí-í, heḏá híwóʔdá bînʔąmí.
Bînpíyémäänî hääẃí, heḏi i̱ʔgeḏi wíʔúvíʔánshaaʔąmípí háa wíyá bînhóení
háa joe. Gin waagi úvíʔandi, wíyá shánkí híwó bînhóení, heḏi taʔgendi iʔ
shánkí kw'áye naʔändiví ây ímuu gin t'owa ovâykeeyąmí. IʔḏÁ in toʔwên
dikú̱ʔdaapoeʔoʔpíʔin wänboʔ in dit'aywóʔt'óeʔin wänbo-á híwó ovâyʔoʔ.
36 Únkhâyʔäʔ t'owavíʔpiye ísehkanäpúuwíʔin, uví Táḏá Jôesi uvíʔpiye
nasehkanäpoeʔo waagibá."

Jesus-di ovâytụʔan wây-á t'owa wíʔovâyt'aywóʔdichäʔnuʔbe-ípí

37 "Ihayḏąʔ t'owa wívînt'aywóʔdichäʔnuʔbe-ípí, heḏânho un
wíwovâyt'aywóʔdichäʔänú-ípíḏí. Ihayḏąʔ wíʔítú̱ʔbe-ípí toʔwên dimuuʔin
ovâytuhchäʔänú-íʔin, heḏânho wíwovâytuhchäʔänú-ípí. Wây-á t'owa bînʔowóejé-
í heḏânho wovâyʔowóejé-íḏí.
38 In t'owa hääẃí bînmäänî, heḏânho Jôesi Táaḏí un wáʔ wovâymäänî.
Unbí t'ún wovâyp'íḏe waagibá únpúuwí, heḏáháʔ in t'ún wovâyt'äʔt'äʔnandá
wovâyẃáḏáʔąmí shánkí báyékí únsaḏee-íḏí, p'éeḏí ch'ąʔkí únsaḏee-í. Wây-á
toʔwêngîʔ bîntaajo waagibáho wovâytaayąmí."
39 Jesus-di näʔi häkhangîʔ híʔ wáʔ ovâytụʔan: "Wí tsíʔt'aaʔi-á wûnkoḏipí wíyá
tsíʔt'aaʔiʔ óepahûuwíḏí. Gin iʔandá wíʔgíndíbo kwiʔónú dakeʔt'äąnípíʔan.
40 Wí toʔwí nahąhpoeʔoʔi-á iví häkhandiví shánkí wínahąhpí, hewänbo ho
nahąhpóe ihayḏá iví häkhandi waagiʔbá namúuní.
41 "Heháaḏan iʔ phétäʔ wíyá toʔwíví tsée ûntoʔondi bînmúndeʔ, heḏi in phé
unbí tsée úntoʔonnindá wívînʔáyîngiʔohpí?
42 Wíʔúnkoḏipí bîntụʔäąmíḏí, 'Ókäʔ k'ema, häʔi phétäʔ uví tsíʔḏí wînwhahkáyjí,'
gá wên phé uví tsíʔ útoʔondi híwó wíʔúnkeet'óepídân. Undá paa úvíjánúmáaʔin
waaginbá ímuu. Páaḏé häʔin phé unbí tsíʔḏí binwhahkeʔ heḏânho híwó
únkeet'ôení wíyá to'wíví tsíʔḏí häʔin phétäʔ bînwhahkáyjíḏí."

Iʔ bay napaʔi wên bay tay iwe

43 "Wên bay tay híwóʔnin deeḏi híwóhpîʔ bay wínapaʔpí, heḏi wên bay tay
híwóhpíʔin namuuʔin deeḏi bay híwóʔdi namuuʔi wínapaʔpí.
44 Úhanginná háawin wên tay namuuʔin iʔ hääẃí napayeḏee iweḏi. Figs-
á phéʔyävi nawäʔäąmuu iweḏi wíʔóetháyʔépí, heḏá úuva-á wên tsígu iweḏi
wíʔóetháyʔépí.
45 Heḏi hanbá wí toʔwí híwóʔdi namuuʔi-á híwó iʔoʔ, gá iví píʔnä khóʔjé
báyékí híwóʔdi imáaḏân, heḏi wí toʔwí híwóhpîʔ namuuʔi-á híwóhpîʔ iʔoʔ, iví

píʾnä khóʾjé-á híwóhpîʾ imáaḏí. T'ą̈hkí t'owa háa inbí píʾnä khóʾjé dâymáa waagibá dívíhéeʾoʾ.”

Wáy wên in Jesus-ví híʾ dit'oeʾin näʾi híʾ dâysígíʾą̨mí, wây-á wêndá joe

46 “Heháaḏan undi naa ihayḏą̨ʾ díkhą́yą̈ʾde ‘Nanbí tsondi p'óʾḏédîʾ” gin, hewänbo háa naaḏi wâytu̱ʾan waa wíʾúvíʾohpí?
47 Toʾwên naviʾpiye diʾą̈ą̈di naví híʾ dit'oeḏi dînʾaʾgindoḏá naaḏi wâythayyą̨mí háawin dimuuʾin.
48 Indá wí sen wí tewhá ik'ûʾi waaginbá dimuu, iví tepúgîʾ báyékí iphoyą̈ą̈ heḏá k'uuḏá itepútógi. Heḏi nap'ohsôe ihayḏi iʾ p'oeḏi iʾ tewhá óenán, hewänbo iʾ sen híwó ik'ûʾḏiho iʾ tewhá wíʾóeʾą̨ʾyą̈ʾnanpí.
49 Hewänbo in toʾwên naví híʾ dit'oeḏi dînʾaʾgindopíʾindá wí sen itewhák'ûʾḏi tepúpíḏíbo waaginbá dimuu, heḏi iʾ p'oʾk'ay nap'ohsôe ihayḏi iʾ p'oeḏi iví tewhá hânho ônnándí wesebo t'ą̈hkího ônp'onayu̱.”

7

Jesus-di wí Rome-wi sundaḏoví t'ôeʾi ônhehkháaʾan

1 Näʾi t'ą̈hkí Jesus-di in t'owa ûnt'ôeyanjiʾin ovâyhíʾbowa ihayḏiho iwáygédí oe Capernaum búʾaypiye namää.
2 Iwe wí sundaḏo p'óʾḏédîʾ najiʾ, i-á wí t'ôeʾi ûnʾän hânho idaʾiʾ, heḏi näʾi t'ôeʾi-á nahayḏi chuwa k'áygé nak'óe.
3 Iʾ sundaḏo p'óʾḏédîʾ Jesus-ví̱ʾgeḏi nat'oe ihayḏi wên Huḏíyo tsonnin ovâysan Jesus óedaaʾą̨míḏí naʾą̈ą̈-íḏí iví t'ôeʾiʾ óehehkháamäänídí.
4 Jesus najiʾ iwe dipówá ihayḏi pín taʾgeḏi óekhą̈geʾdaaʾan. Óetu̱ʾan, “Näʾi sundaḏo p'óʾḏédîʾ-á ihay híwóʾdi namuu näʾi iʾgîʾ mânʾą̨míḏí,
5 gá iʾḏá t'ą̈hkí nanbí t'owa dînsígíḏân, heḏá nanbí búʾwi méesateʾay dînkûʾ.”
6 Heḏiho Jesus indáḏí namää. Owáy iʾ sundaḏoví tewhá tsowa wáy dipowamän dihayhą̈ą̈ iʾḏi iví̱ʾweḏi wên k'emaʾin ovâysan Jesus óejay-íḏí, heḏi indi Jesus óetu̱ʾan, “Nanbí Sedó, wíyá ą́yîngi wíʾúyę̨̂ęníṕí, naa ihay híwóʾdi wóʾmuupí naví k'aygi unts'ú̱ní̱ḏí,
7 heḏá wáʾ ochanpóe naa ihay híwóʾdi wóʾmuupíʾin uvíʾpiye wänbo omúíḏí. Naví t'ôeʾi dînhehkháapúuwí gin untú̱ḏí, nahehkháapúuwí-ákun.
8 Näʾindá naa dînhanginná, gá naa wáʾ hą̈ą̈wí díjôndi dóʾaʾgindoḏân, heḏi naaḏi wây-á sundaḏo dovâytsonmáa, heḏi dâyʾaʾgindoʾ. Wí sundaḏo ‘Ópûn’ gin dótu̱ʾandi, i-á namääʾą̈, heḏi wíyá wêe ‘Óką̈ʾve’ gin dótu̱ʾandá, i-á naʾą̈ą̈ʾą̈. Naví pant'ôeʾi ‘Haʾwâa óʾan’ gin dótu̱ʾandi, háa otú waa iʾoʾ.”
9 Jesus óeháaʾan näʾin nat'oeḏi, heḏi ibéeḏí in t'owa ûnwóeʾą̈ʾin ovâytu̱ʾan, “Näʾin wâytu̱ʾą̨mí, hänhay wänbo wí toʾwí báyékí wą̨yu̱ näʾi sen waagi imáaʾi wíḏóshaapí, Israel iweʾin wänbo-á joe.”
10 Heḏi iʾ sundaḏo p'óʾḏédîʾví tewhá iwepiye in iví k'aygiʾin diʾą̈ą̈ʾin diwáymää, heḏi iʾ t'ôeʾi nawówaḏi óeshaa.

Jesus-di wí eʾnú óewáywówápaa

11 Wí hą̈yú thaa naphaḏe ihayḏi Jesus wí búʾay Nain gin dâytu̱ʾoʾ iwepiye namää. Iví khą̈geʾnindá heḏá wây-á báyékí t'owa-á i-áḏíbá dimää.
12 Ee búʾ tehpaa phóḏi tsowa dimän dihayhą̈ą̈ wí eʾnú nachuuʾiʾ óekhą̈hkugihon. Iʾ eʾnú nachuuʾi-á wí kweeví wêeḏą̨ʾ ay ûnʾändi ʾ ûnmuu, heḏi iʾ kweeví sedó wáʾ ho ûnchuu. Báyékí iʾ búʾin t'owa iʾ jíyá-áḏí dijiʾ.

13 Nanbí Sedó Jesus-di iʔ kwee óemûʔ ihaydi iviʔpiye nasehkanäpóe, hedi
óetuʔan, “Wívisíhtää-ípí.”
14 Hedi ihádidi iʔ peníphébay itäge, hedi in dâyhonnin dívíwóyíʔ, hedi Jesus
natú, “Eʔnú, óshaa.”
15 Hedi iʔ nachuuʔiʔ idaygisógedi ûnhíʔpaa, hedi Jesus-di iʔ jíyá óetuʔan, “Nää
uví eʔnú úʔän.”
16 T'ähkídíbo dikhunwôedaʔpóe, hedi Jôesi Tádá kw'áayébo ʔ óemáa. Ditú, “Wí
Jôesi Tádáví tukheʔbi hayʔi naʔää naʔindádí nachanídí, Jôesi Tádá-á naʔää iví
t'owa ikhägeʔnamídí.”
17 In Hudíyoví nange t'ähkí hedá iʔ nange bûu k'uwakí nakw'óʔdi-á in t'owa
háa Jesus iʔannin dit'oe.

John iʔ p'óʔp'oekandiʔdi Jesus óetsikaʔyan toʔwí namuuʔin

18 John i p'óʔp'oekandiví khägeʔnindi John óetuʔan näʔi hääwí t'ähkí napóe
iʔgedi.
19 Hedi John-di wíje iví khägeʔnin ovântuhkánnan, hedi Nanbí Sedó
Jesus-víʔpiye ovânsan óetuʔamídí, “Hänʔoe ditúʔ wí toʔwí Jôesi Tádádí
dînsankhâymáaʔin. Ti u-ân iʔ unmuu, háa wíyá toʔwi âynuuwä-íʔ?”
20 Jesus najiʔ iwe dapówá ihaydi óetuʔan, “John iʔ p'óʔp'oekandiʔdi naʔin
dísan uvíʔpiye wên háawên wítsikaʔyamídí,” hedáháʔ John-bí tsika óetsikaʔyan.
21 Dapówá ihayhäädibá Jesus-di in t'owa t'ämäge dihayʔin hehkháa
ovâymäʔ, hedá yäʔdâapíʔin p'oewaahâa-á in ovâymáaʔinbíʔwedi
ovâykhehpiyendeʔ, hedá ditsíʔt'aamuuʔindá inbí keetandá ovâymäʔ.
22 Hediho Jesus-di ovântuʔan, “Jaho báwáypûn hedi John dântuʔâamí
háa dânmûʔ hedá dat'oe waagibá. In tsíʔt'aaʔin inbí keetan
dâywáyhónde ʔ, in ditsiʔdeeʔipíʔindá ditsiʔdee, in diphéetaymuuʔindá diwówaʔ,
diʔojet'aamuuʔindá dit'oeʔo, in dichuuʔindá diwáywówápoeʔo, hedá Jôesi
Tádáví híwóʔdi tundá in sehkanäwó diwówájiʔin ovâyt'ôeʔoʔ.
23 Iʔ toʔwí iví wäyu naviʔpiyeʔ wíʔûnhándepîʔ-á híhchan imáʔve-í.”

Jesus híwó ihéeʔoʔ John iʔ p'óʔp'oekandiviʔgedi

24 In John-bíʔwedi daʔääʔin dawáymää ihaydi Jesus-di in báyéki t'owa i-
ádí dijiʔin ovâytsikaʔyan, “Ahkónupiye John ít'oe-ídí ímää ihaydi, hää-an íʔân
bînmúníʔin? Ti wí toʔwí wên poesú waagibá waadi óephedemáaʔiʔ?
25 Hedi hangîʔ wíʔímääpídí, hää-an handi bînmúunídí ímää? Ti wí toʔwí
kodit'owa waagi naʔaamuuʔiʔ? Ti wíʔúnhanginnáhpíʔan iowápoeʔo, hedá Jôesi
Tádán saʔwóʔgí díviʔawendeʔindá hedá hääwí t'ähkí dâymáaʔindá tsonninbí
tewhá heʔendi eeje dithaa.
26 Hedi wí toʔwí giʔbiʔ ípuwämääpídí hää-an handi ípuwämää? Ti wí Jôesi
Tádáví tukheʔbi gáhân? Naadi wâytuʔâamí John-dá wí Jôesi Tádáví tukheʔbi
namuu-ákun, hewänbo shánkí wänbo namuu.
27 John-nânkun namuu iʔ t'ôekhuwaʔi Jôesi Tádáví taʔnin diwe iviʔgedi
nataʔmuuʔiʔ. Jôesi Tádádí iʔ toʔwí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí
óehíʔmáadí óetuʔan,

Ót'ôeyan, naadi wí naví t'ôekhuwaʔiʔ uví páadé wînsankhâymáa.
IʔdânIʔdân in p'ôe wônkhâyʔamí unpówápídíboʔ.”
28 Hedáháʔ Jesus natú, “Naadi wâytumáa, toʔwí wänbo nää oepáa k'aydi
nää puwahay naʔaypuyäʔi John-bí shánkí kw'áye wínamuupí. Hewänbo nää
phaapiyedi in toʔwên Jôesi Tádáví tun t'owa ovâyt'ôeʔoʔindáho John-bí shánkí
kw'áye dimuu, tobá kw'áye dimuupíʔin waagin dimuu.

29 “Heḏi in tax phahsannindáḏí heḏá wây-á báyékí t'owa-áḏí John ônt'ôeyan,
heḏi John-di ovâyp'óʔp'oeʔan. Gin díví̱ʔandá dâykeeyan dívíwä̱yundeʔin Jôesi
Táḏá-á híwó iʔoʔin.
30 Hewänbo in Pharisees-á heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʔoʔindá wíḏihíjepí
John-di ovâyp'óʔp'oeʔąmíḏí, heḏiho gindiḏi dâykeeyan dâyjoegiʔannin háa Jôesi
Táḏá nadaʔ waa ingîʔ ovâyʔąmíʔin.
31 “Hânnan otṵṵní näʔin nää diwówájiʔin t'owavı̨ʔgeḏi? Háawin t'owa-an
dimuu? Hą̈ą̈ waagiʔinnan dimuu?
32 Gá áyyą̈ą̈ dimuu bûu pinge dikw'óʔnin waagiʔinnân dimuu, wáy wêndi
in wéʔgen ovâytṵwı̨́núndeḏi, ‘Wâykhóhtsą̨akhaʔpúwhą̈ą̈ʔandi wíʔúvíjáḏéndepí,
heḏá wâypeníkhaʔwandá wíʔúvísíhtą̈ą̈ḏepí.’
33 Ginnân otundaʔ: John iʔ p'óʔp'oekandi napówá ihayḏi ihą̨ą̨ḏäʔan heḏá
wíʔiméenasṵwą̈pí, heḏiho un ítṵ́, ‘Wí yą̈ʔḏâapíʔ p'oewą̨ą̨hâą̨ḏi óemáa.’
34 Hewänbo naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypṵyą̈ʔiʔ wéʔgen t'owa-áḏí dáyhúujo heḏá
dósṵwändeʔ, heḏiho ítṵ́, ‘Binmúʔḏí, i-á nahą̨ʔt'aa, heḏá sṵwą̈toʔi-ân namuu,
heḏá hą̈ʔin tax phahsannindáḏí in wéʔgen t'aywóhkannindáḏí inbí k'ema
dínmuu.’
35 Hebo tobá gin ítṵ̂ʔ wänboʔ, in toʔwên Jôesi Táḏáḏí hangintan
ovâymägiʔindá ditṵ̂ʔ, ‘Taʔgendi Jôesi Táḏá báyékí ihangintanmáa’.”

Wí kwee t'aywóhkandi namuuʔi Jesus-ví ân deeḏi ikąʔp'oeʔą̈yṵ

36 Wí Pharisee Simon gin nakhą̨́wą̈ʔiʔḏi Jesus óehúutṵʔan, heḏiho iʔ
Pharisee-ví tewhá iwepiye namäädi ihúusóge.
37 Ee búʔbá wí kwee t'aywóhkandi namuuʔi nathaa. Näʔi kwee-á Jesus iʔ
Pharisee-víʔwe ihúujoʔin ûnhanginpóe ihayḏi iwepiye namää. Wên ts'ą̈ʔin
p'onbayʔay saʔwó nasundi kąʔp'oe ûnkuʔunnin i-áḏí ihoʔ.
38 Jesus-ví ân núʔ idégeʔdisóge, heḏi isíhtą̈ą̈ḏeʔ. Iví tsíʔp'oe Jesus-ví ân
deeḏi ûnjemuḏi iví whą̃ndi ônt'awe, heḏi óeʔânp'ohtsą̈ʔ, heḏi iʔ kąʔp'oe saʔwó
nasundiḏá ân deeḏá ônʔeweḏáháʔ óeʔą̈yṵ.
39 Iʔ Pharisee Jesus óehúutṵʔandiʔ näʔi imûʔ ihayḏi iʔánshaamáa, “Näʔi sen
taʔgendi Jôesi Táḏáví tukheʔbi namuuḏáhoʔ, ûnhanginnáaníwän näʔi kwee
óetą̈gendeʔivı̨ʔgeḏi toʔwí heḏá háawi namuuʔin, i-á t'aywóhkandi namuuḏi.”
40 Jesus-di Simon óetṵʔan, “Naa ṵ-áḏí ohíʔdaʔ.” Simon-di Jesus óetṵʔan,
“Heḏáho hą̨́hkandiʔ, hą̈ą̈-an naa dítṵʔąmíʔin undaʔ?”
41 Jesus-di ginnân óetṵʔan: “Wíje senäʔ wí chą̈ʔ píyépą̈ʔi sen
dachą̈ʔphaamuu. Iʔ wêe p'ánän tą̈gintą̈ (500) kwą̈́k'u ts'ą̈ʔi naphaamuu,
heḏi iʔ wêe-á p'ánäntą̈-á (50).
42 Hewänbo wíḏänkoḏipí dänwáʔâa-íḏí, heḏiho wíʔgíndí iʔ daphaamuuʔiʔḏi
ovän̄ʔowójé. Wéʔiḏan in wíje senäʔ diweḏi shánkí óesígí? Hân ṵ-á unʔánde?”
43 Simon-di Jesus óetṵʔan, “Gá iʔ shánkí báyékí ônʔowójéʔiʔḏân shánkí óesígí,
gin naa oʔánde?.” “Taʔge untṵ́” gin Jesus-di óetṵʔan.
44 Heḏi Jesus ibéeḏí iʔ kwee óemúndeʔ, heḏi Simon óetṵʔan, “Ti näʔi kwee
nâamúndeʔ? Naa uví k'aygi ots'ûndi ṵʔḏá wí p'oe wänbo wíḏímägipí naa
dáyʔânʔowêeḏi-íḏí, hewänbo iʔḏá iví tsíʔp'oeḏi díʔânp'oeʔan, heḏá iví whą̃ndá
díp'oepíḏi.
45 Ṵʔḏá wíḏíp'ohtsą̈ą̈pí uví k'aygi dísígíʔąmíḏí, hewänbo iʔḏá ots'ûn waagibo
díʔânp'ohtsą̈ḏi wíʔiwóyı̨ʔpí.
46 Ṵʔḏá wíḏíp'óhkąʔanpí dînkeeyąmíḏí uví k'aygi díhéegíʔannin, hewänbo iʔḏá
hą̈ʔi kąʔp'oe saʔwó nasundiʔ naví ân deeḏi díʔą̈yṵ.

47 Heḏiho wítṵʼâą̨mí, näʼi kwee-á iví báyékí sígí ûnmuuḏi ikeejoʼ
báyékí t'aywóʼdi ûnʼowóʼjennin, hewänbo wí toʼwí naʼándeḏi hínchą̨ą̨ḏąʼ
ûnʼowóʼjennin, i-á hínchą̨ą̨ḏąʼ sígí imáa."
48 Heḏáháʼ Jesus-di iʼ kwee óetṵʼan, "Uví t'aywóʼdi-á úʼowóʼjen."
49 Wây-á i-áḏí dívíhúujoʼin díví̓ʼánshaamáa, "Háawi sennan näʼi namuu?
Natṵʼ t'aywóʼdi iʼowójénde wáʼ."
50 Hewänbo Jesus-di iʼ kwee óetṵʼan, "Uví wą̨yṵ úmuuḏiho wônʼowójé.
Ánshaaginpíḏíboʼ ópûn."

8

Wên kwiyą̈ʼdi Jesus óeyṵṵhon

1 Iweḏi wí hą̨yṵ thaa iwe Jesus báyékí búʼây eejepiye namää, heḏi iʼ híwóʼdi
tun ovâyt'ôekanhon háa Jôesi Táḏá nakhâymuu waa t'owa ovâysígíhóníḏí. Iví
tą̈ʼḏi wíje (12) khą̈geʼnin wáʼ i-áḏíbá dijiʼ.
2-3 Wên kwiyą̈ʼ wáʼ Jesus-áḏí dijiʼ, indá Mary-á, Joanna-á heḏá Susanna-á
dimuu. Näʼin kwiyą̈ʼ dihaywän heḏá yą̈ʼḏâapíʼin p'oewąąhâąḏá óemáawän,
hewänbo Jesus-di hehkháa ovâymągi. Mary-á t'owaḏi óekhą̨yą̈ʼde" "Magdala
búʼwi kwee" gin, heḏá Jesus-di tséḏí dijiʼin yą̈ʼḏâapíʼin p'oewąąhâą iviʼweḏi
ônkhehpiye. Joanna-ví sedó Chuza-á iʼ nanagewi tsondi Herod-ví k'aygi iwe
ihą̈ą̈wíʼą̨yíʼdoʼ. Wây-á báyékí kwiyą̈ʼ wáʼ Jesus-áḏí iví khą̈geʼnindáḏí dimän,
heḏi iʼ hą̈ą̈wí näʼin kwiyą̈ʼ dínkw'óʼdi Jesus-á iví khą̈geʼnindá diyą̨mu.

Jesus-di wên hą̨hkangíʼin óʼgéḏí koʼji i̓ʼgeḏi in t'owa ovâytṵʼan

4 T'owa báyékí búʼây eejeḏi Jesus-víʼpiye dimää, heḏi báyékí
dit'owawéʼgepóe ihayḏi Jesus-di näʼin hą̨hkangíʼin óʼgéḏí ovâytṵʼan:
5 "Wí koʼjikwoʼi namää iví koʼji wóegé, heḏi ee nava i̓ʼge ikoʼjiwáḏe. Wáy
wí koʼji in p'ôeʼay nava pínu nak'óe i̓ʼge najemu, heḏi t'owa diphaḏemändi iʼ
koʼji kw'áayé díví̓ʼąhsaa, heḏi tsíḏé dívíshunwą̨veḏi iʼ koʼji dâyk'oe.
6 Wíyá koʼji-á nak'uuná̓ʼ deeḏá najemu, heḏi natsijópúpóe wänbo
wínaʼomúnáhpíḏí nat'aa.
7 Wíyá koʼji-á wą̨ą̨ʼi phéʼyą̨vi jâa-á najemu, heḏi iʼ phéʼyą̨vi nasôeḏi
óeʼánhógi.
8 Hewänbo wíyá koʼji-á híwóʼdi nan deeḏá najemu, heḏi tą̈gintą̈ (100)
maʼkw'anukí shánkí napaa." Gin Jesus-di ovâytṵʼan heḏáháʼ kayʼindi natṵ,
"Toʼwên naví hí̓ʼ dit'oeʼindá híwó dívít'ôeyaaníʼin dínkhâyʼą̈ʼ."
9 Jesus-ví khą̈geʼnindi óetsikaʼyan hân näʼin óʼgéḏí natundaʼin.
10 Heḏi Jesus-di ovâytṵʼan, "Jôesi Táḏáḏí wovâymągi íkaʼpóewíḏí háḏíḏí iʼḏi
nää t'owa ovâysígíhónde̓ʼ i̓ʼgeḏi, hewänbo in wéʼgendá dovâyhą̨ʼodi óʼgéḏíḏąʼ
dovâytṵmáa, heḏânho wíḏikaʼpóewípíḏí. Jôesi Táḏáví taʼnin diwe ginnân
inbí̓ʼgeḏi nataʼmuu:
Tobáháa dâymúnde wänbo wíḏínkeepoeʼopí,
heḏá dit'oeʼo wänbo wíḏikaʼpóyaʼpí.

Jesus-di iʼ koʼji i̓ʼgeḏi ovâythayyan

11 "Näʼi hí̓ʼ iʼ koʼji i̓ʼgeḏi ginnân natundaʼ: Iʼ koʼji-á Jôesi Táḏáví tun waagiʼbá
namuu.
12 Wáy wên t'owa iʼ nan nava pínu nap'ôeʼaymän niʼge nakâymuuʼi
waaginbá dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oe, hewänbo Penísendi naʼą̈ą̈ḏi iʼ
tun inbí pí̓ʼnä khóʼjéḏí ovâywhahónde̓ʼ, heḏiho wíḏíví wą̨yundepíḏí háʼto
ovâyʼaywoení.

13 Wây-á t'owa-á iʼ nan nak'uunáʼdi waaginbá-á dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oeḏi híhchandi dâysígíʼoʼ, hewänbo wíḏipúumuupí waagibá dimuu. Hây tą̈hkíḏąʼ dívíwą̈yundeʼ, hewänbo ovâytayindeʼ ihayḏá wíyá wíḏívíwą̈yundepí.
14 Wây-á t'owa-á iʼ wą̈ą̈ʼi phéʼyą̈vi nasaaʼi nan iwáygé wí koʼji najemuʼi waagiʼbá-á dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oe, hewänbo báyékí hą̈ą̈wí nää oepáa k'ayḏiwiḏi ovâyʼáyîngimäʼ, dikoḏit'owamúuníʼindá didaʼ, heḏá háa dihíhchanpúuwí i̱ʼgeḏiḏąʼ díviʼánshaaʼoʼ. Heḏânho hanbá dínpoeʼo iʼ koʼji óeʼánhógiʼi waagibá, inbíʼweḏi hą̈ą̈bo wínapayeḏeeʼipí waagibá napoeʼo.
15 Hewänbo wây-á t'owa-á iʼ híwóʼdi nan iwáygé wí koʼji najemuʼi waagiʼbá-á dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oeḏi pín taʼgeḏi inbí píʼnä khóʼjé dâyhónde, heḏá híwóʼnin ánshaaʼin dimuuḏi wíḏâyjoeʼopí, heḏi díviyą̈ą̈ʼoḏibo híwóʼdi hą̈ą̈wí díviʼoʼ."

Jesus-di wên phakó i̱ʼgeḏi ovâytu̱ʼan

16 "Toʼwí wänbo wên phakó ikoʼankíḏí wí sąʼwéḏí wíʼikaajopí háa whohte phoʼ wíʼitóeʼópí. Hewänbo wên phakóbay iwân ikéeʼí, heḏânho toʼwí íve nats'ûndi iʼ ko imúunídí.
17 Heḏi hanbá hą̈ą̈wí t'ą̈hkí nää nakaamuuʼi-áho owáy hą̈ą̈ḏibo nakeepúuwí, heḏá hą̈ą̈wí nää nakaʼpowamuupíʼ-áho owáy hą̈ą̈ḏibo nathaypúuwí nakaʼpowapúuwíḏí.
18 Heḏânho ąyîngiḏi naví híʼ dînt'ôeyanbe. Toʼwí it'ôeyandeḏi naví híʼ dînkaʼpóyaʼdi-á shánkí wänbo óekaʼpowamäänî. Hewänbo toʼwí nakaʼpóyaʼpîʼ-á, tobá nakaʼpóyaʼ gin naʼánde wänboʼ, i hi̱yą̈ą̈ ho nakaʼpówáʼîʼ ônkaayą̱mí" gin Jesus-di ovâytu̱ʼan.

Jesus-ví jíyá-á tíʼûuwindá ûnpówá

19 Jesus-ví jíyá-áḏí iví tíʼûuwindáḏí ee Jesus naʼän diwepiye dimää, hewänbo báyékí dit'owajiḏi wíḏínkoḏipí iví tsowa dívíhą̈ą̈ḏi-íḏí.
20 Toʼwíḏí Jesus óetu̱ʼan, "Uví jíyá-áḏí uví tíʼûuwindáḏí oe jáʼwé diwin heḏi wóemúuníʼin didaʼ."
21 Jesus-di in t'owa ovâytu̱ʼan, "In toʼwên Jôesi Táḏáví tun dâyt'ôeyandeḏi dâyʼaʼgindoʼinnânho naví jíyá-á naví tíʼûuwindá dînmuu."

Jesus iʼ wą̈ą̈ hândąʼ iʼan

22 Wí thaa Jesus-áḏí iví khą̈geʼnindáḏí wí kophé iwe dívítógi, heḏi Jesus-di ovâytu̱ʼan, "Jaho oe p'oekwı̨ʼ p'ą̈näpiye gimú-í." Heḏiho iwepiye dimää.
23 Waʼ p'oe iwéngé dimän dihayhą̈ą̈ Jesus najókhą́. Ihayḏibá wí wą̈ą̈ hânho kayʼiʼ iʼ p'oekwíngé napówá, heḏi hânho nap'oet'úkhúpoeʼoḏi inbí kophé dínp'ohkuuḏee heḏi ovâyʼu̱gekhâyʼan.
24 Jesus nak'óe iwepiye dimäädi óejóhsan, heḏi óetu̱ʼan, "Nanbí tsondiʼ, díp'ot'akhą̱nukhâyʼoʼ." Heḏi Jesus ishaaḏi kayʼindi iʼ wą̈ą-á i heʼendi p'oet'úkhú-á ovânhéeʼan, heḏi iʼ wą̈ą nawóyı̨ʼdee, iʼ p'oe-á nahángípóe.
25 Ihayḏá iví khą̈geʼnin itu̱ʼan, "Heháaḏan wą̈yu̱píʼin ímuu?" In khą̈geʼnindá dikhunwôedaʼḏá ovâyháaʼan, heḏi díví̱pitu̱máa, "Háawi sennan näʼi namuu? Wą̈ą-á p'oe-á wänbo ijôndi óeʼaʼgindoʼ."

Jesus-di báyékí yą̈ʼḏâapíʼin p'oewą̈ą̈hą̈ą̈ wí senbíʼweḏi ovâykhehpiye

26 Oe p'oekwı̨ʼ p'ą̈näʼ ee Gerasene-bí nange dipówá, owáy hánä p'oekwı̨ʼ p'ą̈näḏá Galilee-á naná.
27 Jesus owáy nange wáypiye iʼ kophé iweḏi nawą́ʼ dihayḏi, wí sen iʼ búʼwi namuuʼi naʼą̈ą̈ óejay-íḏí. Näʼi sendá yą̈ʼḏâapíʼin p'oewą̈ą̈hą̈ą̈ḏi óemáa, heḏá

báyékí pa̧a̧yo aapíḏíbo̱ʼ ijíyénde̱ʼ, heḏi tewhá ee wínathaapí, hewänbo t'owápho eejân nathaa, dâypeníkhä̱ʼkw'óeʼó iwe.
28-29 Iʼ yä̱ʼḏâapîʼ p'oewa̧a̧hâ̱a̧ḏi iʼ sen hä̱yänbo óekaygiʼan iʼa̧míḏí háa iʼ yä̱ʼḏâapîʼ p'oewa̧a̧hâ̱a̧ nadaʼ waagi, heḏi tobáháa t'owaḏi iʼ sen wí pan waagibá kaḏénaḏi óemanwhiʼo heḏá óekwä̱k'ukhú̱whiʼo wänboʼ, ihayḏa̧ʼ iwhiʼts'âʼḏi namaʼp'ände̱ʼ, heḏá iʼ yä̱ʼḏâapîʼ p'oewa̧a̧hâ̱a̧ḏi oe ahkónupiye óeshavekandoʼ. Jesus-di iʼ yä̱ʼḏâapîʼ p'oewa̧a̧hâ̱a̧ óejôn iʼ senbíʼweḏi napeeíḏí, heḏi iʼ sendi Jesus óemûʼḏi iví páaḏépiye idégeʼdisóge heḏi itu̱wí̱nú, “Heháaḏan u̱ʼḏi ánpí wíḏíʼohpí Jesus, u̱ Jôesi Táḏá iʼ shánkí kw'áye naʼändiví ay unmuuʼiʼ? Naaḏi kayʼindi wídaʼmáa, wíḏít'ôephaḏekannamípí.”
30 Jesus-di óetsikaʼyan, “Hân unkhä́wä̱?” Heḏi natú̱, “Gá ‘Báyékí’ gân.” Gin natú̱ gá báyékí yä̱ʼḏâapíʼin p'oewa̧a̧hâ̱a̧ḏi óemáaḏân.
31 In yä̱ʼḏâapíʼin p'oewa̧a̧hâ̱a̧ḏi Jesus kayʼindi óedaaʼan oe péyégépiye wíʼovâysaanípí.
32 Iwe tsowa wáy okú wáhkí báyékí pehtsuḏe dihúujiʼ. In yä̱ʼḏâapíʼin p'oewa̧a̧hâ̱a̧ḏi Jesus kayʼindi óedaaʼan ovâymääníḏí in pehtsuḏeví túʼ eeje dívítôeníḏí, heḏiho ovâymägi.
33 In yä̱ʼḏâapíʼin p'oewa̧a̧hâ̱a̧ iʼ senbíʼweḏi dipeeḏi in pehtsuḏeví̱ʼye dívítógi, heḏi in báyékí pehtsuḏe iʼ okú wáhkí oe áagépiye díví̱ʼä̱ä̱wä́ve, heḏi iʼ p'oekwí̱ʼ diwe diwândi dívíp'ot'ahánú.
34 In pehtsuḏe á̱yí̱ʼnin háa napóeʼin dâymûʼḏi dijân, heḏi iwáy búʼ heḏá búʼḏí jáʼwé-á i̱ʼgeḏi dâyt'ôehoʼ,
35 heḏiho in t'owa dimää dâymúuníḏí. Oe Jesus naʼän diwe dipówá ihayḏá iʼ sen iví̱ʼweḏi in yä̱ʼḏâapíʼin p'oewa̧a̧hâ̱a̧ ovâykhehpiyeʼi Jesus-ví ân núʼ naʼändí dâyshaa. Nää-á naʼaamuu heḏá iví hangintandá imáa. Óemûʼ ihayḏi dikhunwôedaʼpóe.
36 Heḏi in t'owa háa napóeʼin dâymûʼindi in wéʼgen dipówáʼin ovâytu̱ʼan háḏíḏí iʼ sen ônhehkháaʼannin.
37 Heḏi in Gerasene-win t'owa heḏá in tsowa dithaaʼindá dikhunwôedaʼḏi Jesus óedaaʼan inbí nangeḏi ijâatä̱ä̱-íḏí. Heḏiho iʼ kophé iwe itógi p'oʼ p'ä̱näpiye nawáymú-íḏí.
38 Iʼ sen in yä̱ʼḏâapíʼin p'oewa̧a̧hâ̱a̧ iví̱ʼweḏi ônjâaʼandiʼḏi Jesus pín taʼgeḏi óedaaʼan, “Naa u̱-áḏí dípunmää.” Hewänbo Jesus-di óepunjôndi óetu̱ʼan,
39 “Uvíʼpiye ópûn, t'ä̱hkí háa Jôesi Táḏáḏí u̱gîʼ wônʼannin ovâyt'ôeʼa̧mí.” Heḏiho namääḏi toʼwên t'ä̱hkí ee búʼ ovâytu̱ʼan háa Jesus-di igîʼ ônʼannin.

Jesus-di wí kwee ûnʼûnp'oepeeʼiʼ ônhehkháaʼan, heḏá wí aʼyú̱ nachuuʼi-á óewówápaa

40 Jesus oe p'oekwí̱ʼ p'ä̱näḏi nawáyʼä̱ä̱, heḏi napówá ihayḏi báyékí t'owa óetsíkhaʼmáaʼindi óesígíkêʼ.
41 Wí sen Jairus gin nakhä́wä̱ʼi naʼä̱ä̱, i-á in Huḏíyoví méesateʼaywi p'óʼḏédîʼ namuu, heḏi Jesus-ví páaḏépiye idégeʼdisógeḏi pín taʼgeḏi Jesus óedaaʼan iví tewhá ipiye namú-íḏí.
42 Iví wêe aʼyú̱ ûnʼändiʼ ûnchuwamääʼä̱. Iʼ aʼyú̱-á maḏi tä̱ʼḏi wíje (12) pa̧a̧yoʼi namuu.
Jesus iʼ táḏá-áḏí namääḏi in t'owa iví núʼ dívít'ä̱ʼt'ä̱ʼbóeḏímáa.
43 Wí kwee wáʼ ûnwóemän, i-á nap'óehayḏi tä̱ʼḏi wíje (12) pa̧a̧yo iví ûnp'oe wíʼûnwóyí̱ʼdeeʼipí, heḏi toʼwí wänbo wíʼûnkoḏipí ônhehkháaʼa̧míḏí.

44 Näʔi kwee-á Jesus-ví tíʔûuphąʔgeḏi naʔäädi iví k'éwéʔin toʔ k'áygéḏí ôntäge,
heḏi wesebo iví ûnp'oe ûnwóyíʔdee.
45 Jesus natsikapóe, “Toʔḏan naa dítäge?” Hewänbo t'ähkí ditú, “Naa-á
joe.” Heḏá Peter-dá óetuʔan, “Háhkandiʔ, báyékí t'owa dijiḏi nää uví núʔpiye
dívíkhąḏimáʔḏí wóet'äʔt'äʔchąnumáa.”
46 Hewänbo Jesus natú, “Toʔwíḏáho dítäge-ákun. Naa dînhanginná hehkháa
pínnán naviʔweḏi dînpeeʔin.”
47 Iʔ kwee nää ûnhanginná háʔto ikaamáʔve-íʔin, heḏiho nathąthąpóeḏí
naʔäädi Jesus-ví páaḏépiye idégeʔdisóge, heḏi in t'owaví páaḏépiyebo ithayyan
háaḏí Jesus óetägeʔin heḏá háa wesebo-á nahewówaʔindá.
48 Jesus-di óetuʔan, “Naví ay, uví wäyu úmuuḏi unhewówa. Ánshaaginpíḏíboʔ
ópûn.”
49 Waʔḏi ihíʔmáa ihayḏibo wí toʔwí iʔ méesatewi p'óʔḏédîʔví tewhá iweḏi
napówá heḏi natú, “Jairus, uví ayúkáy ho úchuu. Iʔ háhkandiʔ ánpí óʔan.”
50 Hewänbo Jesus näʔi nat'oeḏi Jairus óetuʔan, “Wíʔunkhunwôedaʔípí.
Biwänpiwääyú-í-á nawôewa-íʔin heḏiho nawôewa-í-ákun.”
51 I tewhá ee dipówá ihayḏi Peter-á John-dá James-á heḏá i ayúkáyví táḏá-
áḏí jíyá-áḏí Jesus-di ovâytsuḏemägi, wíyá toʔwí wänbo-á joe.
52 Iʔ ayúkáy nachuuḏi t'ähkíḏíbo dívísíhtuwínúndeḏá dívípíhkhúmahpúuḏeʔ,
hewänbo Jesus-di ovâytuʔan, “Wíʔúvísíhtää-ípí. Wínachumuupí,
nawänpijókhąwäk'óe-á.”
53 Indi ônwänpip'áhkaa, dínhanginnândi iʔ ayúkáy-á ho nachuuʔin.
54 Hewänbo Jesus-di iví man ônyâʔḏi kaygi óetuʔan, “Óshaa ayúkáy.”
55 I ayúkáy nawáywówápóe, heḏi wesebo ishaa, heḏi Jesus-di ovâytuʔan,
“Wí hääwí binmää ik'oʔíḏí.”
56 Iʔ táḏá-á iʔ jíyá-á hânho ovänháaʔan, hewänbo Jesus-di ovänkhąąk'ûʔ toʔwí
wänbo wíḏänhanginʔânnamípíʔin háa napóeʔin.

9

Jesus iví täʔḏi wíje (12) khägeʔnin isan iví t'ôe díviʔąmíḏí

1 Jesus iví täʔḏi wíje (12) khägeʔnin iwéʔgeʔandi pínnán ovâymägi heḏá
ovâyk'ûʔ in yäʔḏâapíʔin p'oewąąhąą t'owaviʔweḏi ovâykhehpeeyé-íḏí, heḏá
inbí hay-á ovâyjâaʔąmíḏá.
2 Heḏáháʔ ovâypunjôn in t'owa ovâytuʔąmíḏí Jôesi Táḏáviʔpiye dívímääníḏí,
heḏá ovâyhehkháaʔąmíḏí.
3 Ovâytuʔan, “Hääwí wänbo wívînhûuwípí ímändi, wên uḏuphé wänbo joe,
háa wí múu bînhääwíkuu-ígîʔ, háa wí koegîʔ, háa wí chäʔ, háa wây-á wéhpêe to
wänbo wívînhûuwípí.
4 Wí tewhá iwe wovâysígíʔan deebo úvíwóyíʔní, wíyá wáypiye ímää píhay.
5 Hewänbo wáygé wíwovâysígíʔanpíʔwe, iweḏi ípeemän dihayḏi unbí anto
iweḏi bînnaʔjeepêeḏi-í in t'owa dínhanginnáaníḏí híwó wíḏíviʔanpíʔin” gin
Jesus-di ovâytuʔan.
6 Heḏiho iví khägeʔnin iweḏi dímäädi iʔ búʔây iʔge t'ähkí dívítsiʔhon. Jôesi
Táḏáví híwóʔdi tun in t'owa ovâyt'ôekanhon, heḏá in dihaymuuʔindá hehkháa
ovâypähon.

Iʔ tsondi Herod Jesus-viʔgeḏi nat'oe

7 Herod iʔ Galilee nangewi tsondi namuuʔi háa napuwamännin
ûnhanginpóe, heḏi wíʔûnhanginnáhpí háa näʔi hääwí iʔgeḏi iʔánshaaʔąmíʔin,

gá wáy wên t'owa Jesus-vı̨ʼgeḏi ditû̱ʼdân i-á John iʼ p'óʼp'oekandi namuu naváywówápóeʼiʼ,
8 heḏá wây-á ditû̱ʼ Elijah naváykeepóeʼin, heḏá wáʼ wây-á ditû̱ʼ wénä wí in Jôesi Táḏáví hän̓oeʼin tukheʼmin naváywówápóeʼin.
9 Herod natû̱, "Naa otsonpóe John iʼ p'óʼp'oekandi óek'éʼts'âa-íʼin. To-angú näʼi sen namuu, ivı̨ʼgeḏi näʼi hä̱ä̱wí ot'oeʼoʼiʼ?" Heḏiho ikhä̱ä̱ḏe Jesus óemúuníʼin.

Jesus-di in p'ánú maapaasôn (5,000) senäʼdá in wéʼgen t'owa-á ovâyhúujôn

10 Jesus-ví t'ôekhuwaʼin diváypówá ihayḏi Jesus óet'ôeʼan háa díviʼannin t'ä̱hkí. Heḏi oe Bethsaida búʼaypiye i-áḏí ovâyhoʼ wíʼbo dikwoníḏí.
11 Hewänbo in t'owa dínhanginpóe wáypiye namääʼin, heḏiho t'ä̱hkíḏíbo ûnwóemää. Iʼḏá t'ä̱hkí ovâysígíʼan, heḏi ovâyhéeʼan háa Jôesi Táḏá nakhâymuu waa t'owa ovâysígíhóeníḏí i̱ʼgeḏi, heḏá in toʼwên dínhehkháatáyʼindá hehkháa-á ovâymägi.
12 Nakinmän dihayḏi iví tä̱ʼḏi wíje (12) khä̱geʼnin iviʼpiye ûnʼä̱ä̱ḏi óetu̱ʼan, "Näʼin t'owa ovâypunjônbe iʼ búʼâypiye heḏá nava hä̱ä̱ tsowa nanân deejepiyá, wáygé díviwhoʼkw'ôeníʼin dâynuuwä̱-íḏí heḏá dâykoegiʼhóeníḏá, gá nääwá ahkondą̱ʼ nanândân."
13 Hewänbo Jesus-di ovâytu̱ʼan, "Undânho bînhújôení." Indi óetu̱ʼan, "Naʼindá p'ánú páváʼâyḏą̱ʼ heḏá wíje paʼâyḏą̱ʼbá âymáa. T'ä̱hkí näʼin t'owagîʼ wígínkoegiʼsaapí, âykoegiʼkumäḏiḏą̱ʼmânhoʼ." Gin ditû̱ gá in senäʼdą̱ʼdibo p'ánú maapaasôn (5,000) ihay dijiḏân.
14 Jesus-di ovâytu̱ʼan, "Bintu̱ʼan in t'owa p'ánän tä̱gin (50's) díviwéʼgeʼą̱mí heḏá hä̱ä̱ nangá díví́kw'ôení."
15 Heḏiho iví khä̱geʼnin háa ovâytu̱ʼan waagi díviʼandi t'ä̱hkí in t'owa díví́kw'ôení gin ovâytu̱ʼan.
16 Heḏi Jesus iʼ p'ánú pává-á heḏá in wíje paa-á ihógi, heḏi makówápiye ibéeḏí ikû̱ʼdaaʼandi iʼ pává-á heḏá in paa-á iháve. Heḏáháʼ iví khä̱geʼnin ovâyʼan in t'owa ovâyphaaḏé-íḏí.
17 T'ä̱hkí in t'owa díví́hû̱uyandi díví́shu̱ʼan, heḏi in khä̱geʼnin tä̱ʼḏi wíje (12) t'ún p'éeḏí iʼ naphaḏeʼi koegiʼ dâywéʼgeʼan.

Peter natû̱ toʼwí Jesus taʼgendi namuuʼin

18 Wí thaa Jesus wíʼbo ijûusoʼoʼ. Iví khä̱geʼnin iwáy tsowa dijiʼ, heḏi ovâytsikaʼyan, "To-an naa omuu gân näʼin t'owa ditû̱ʼ?"
19 Indi óetu̱ʼan, "Wên ditû̱ʼ John iʼ p'óʼp'oekandi-ân unmuu. Wây-á wêndá ditû̱ʼ Elijah-ân unmuu, heḏá waʼḏi wáy wêndá ditû̱ʼ wí Jôesi Táḏáví hän̓oeʼi tukheʼbi naváywówápóeʼi-ân unmuu."
20 Heḏi ovâytsikaʼyan, "Heḏi undá, to-á naa-á omuu gân íʼánde?" Peter-di óetu̱ʼan, "Gá iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoeníḏí, i-ân unmuu."
21 Heḏi kayʼindi ovâykhą̱ą̱k'ûʼ wíyá toʼwí wänbo wíḏâyhanginʼânnamípíḏí toʼwí namuuʼin,
22 heḏá wáʼ ovâytu̱ʼan, "Naa t'owa t'ä̱hkígîʼ oʼaypu̱yä̱ʼi taʼgendi báyékí dont'ôephaḏekhâymáa. In Hudíyo tsonnin heḏá in owhaʼ p'óʼḏéḏíʼindá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą̱ʼoʼindá naa díjoegikhâymáa. Díkheʼkhâymáa, hewänbo iweḏi poje thaa iweováywówápuwagíʼo."

Háa t'owa dínkhâyʼą̱ʼ díví́ʼą̱míʼin Jesus óeyu̱u̱hûuwíʼin didaʼḏi

23 Heḏáhá' t'ąhkí in t'owa ovâytu̱'an, "To'wên naa-áḏí dikä'ąąda'indá
wíḏínkhây'ąhpí háa diwänpida' waagi díví'ąmi'in, hewänbo hąąḏi wänbo
t'ąhkí inbí phé'win dâyhûuwí, heḏá naa-á díyu̱u̱hûuwí. *
24 To'wên inbí wówátsi dâywänpi'aywoení'in didin heḏá in owha'
p'ó'ḏéḏá'indá inbí wówátsi dipeḏeegí'o. Hewänbo to'wên naagî' inbí wówátsi
dívímągi'in, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí.
25 Tobá wí to'wí hąąwí t'ąhkí nää oepáa k'ayḏi nakw'ó'di ihógi wänbo',
iví wówátsi ipeḏee'andi tuhchąnu iwân napówáḏá wé'innan wên híwó nä'i
hąąwíḏí óekhâymáa?
26 Naa t'ąhkí t'owagî' o'aypu̱yä'i sa'wó'di kohthay wóegé owáy'ą'. Nä'in
kohthay-á navî'-áḏí naví Táḏávî'-áḏí in yą'ḏâa'in makówáwin t'ôepą'ąą'inbî'-
áḏí gínmuu. Heḏi to'wên nää naa díwôeda'in heḏá naví hąhkan dînwôeda'indá,
owáy naa owáy'ąą ihayḏi naaḏi wá' in dovâywôeda'í.
27 Ta'gendi wâytu̱máa, naa tsondi omuu'in bînpu̱wąkhâymáa, heḏi nä'in
napúuwí wa'ḏi wáy wên näwe íji'in íhánpíḏíbo'."

Jesus háa ûnchąą waa ûn'egópóe

28 Wí jâaḏi naphaḏe ihayḏi, Jesus-di t'ąhkí nä'i ovâytu̱'an diweḏi, Peter-á
James-á John-dá oe p'in kw'áyepiye i-áḏí ovâyho' ijûusu'ąmíḏí.
29 Heḏi iwáygé ijûusu'o' ihayḏi iví ts'ay háa ûnchąą'in piháa ûnkeepóe, heḏi
iví aa t'ąhkí ts'ąą ots'á'i' ûnpóe.
30-31 Tsíkhagipí wíje senä' kohthay jâaḏiḏi dakeepóe, indá Moses-á Elijah-á
damuu, heḏi Jesus-áḏí dänhí'máa háa Jesus oe Jerusalem nachuwagí'o i'geḏi,
Jôesi Táḏá i'ánshaamągi waagi.
32 Peter-áḏí in wé'gendáḏá téegîndi dijókhąwąkw'ó, hewänbo dijósa'wo,
heḏi Jesus i' kohthay jâaḏiḏi dâymû', in wíje senä' i-áḏí dawinnindáḏí.
33 In wíje senä' Jesus-ví'weḏi dänjâakhâymáawän, heḏi Peter-di óetu̱'an,
"Háhkandi', híwó namuu nąwe giji'in. Jaho poje óhkhunte'ây âykw'ôení, wêe
u̱gî', wíyá Moses-gî'-á, heḏá wíyá Elijah-gî'-á." Hewänbo i'ánshaa'anpíḏíbo
natu̱hpee.
34 Gin natú ihayḏibo wí okhúwá napówáḏí ovây'óhkhunnan, heḏi i'
okhúwáḏí ovây'ánhógiḏi dikhunwôeda'póe.
35 Heḏi nä'i tun okhúwá jâaḏiḏi napee: "Nä'i-ân naví ay dînmuu, i-ân
dóde'man. I' bînt'ôeyaaní."
36 I' tun nahán dihayḏi, Jesus wí'bo naji' iví khąąge'nindáḏí. Nä'in napóe'in
iví khąąge'nin inbí pí'nąbo dâymáa, heḏi ihayḏi to'wí wänbo wíḏâyt'ôe'anpí
háa i' thaa dâymû'in, tí'úugéḏânho dâyhangin'ânnan.

Jesus-di wí yą'ḏâapî' p'oewąąhąą wí enúkáyví'weḏi ônkhehpiye

37 Wíyá tháwän oe p'in kw'áyeḏi diwáywą' dihayḏi báyékí t'owa Jesus
ûn'ayjaymää,
38 heḏi in t'owa jâageḏi wí sendi kaygi óetu̱'an, "Háhkandi', kaygindi
wída'máa un'ąą-íḏí naví e'nú dînmúuníḏí. I'ḏą' dîn'e'nú'än.
39 Ginnân nä'i ûnpoe'o: Wí yą'ḏâapî' p'oewąąhąąḏi óekéndeḏáhá' tsíkhagipí
óetu̱hkwínkando', heḏi tú' t'ąhká nathąthąpoe'oḏi sóphogeḏi nasó'okhópee'i,
heḏi óechąnundeḏi óeteetsąwą'o' tú' t'ąhkí. Hây tąhkí wänbo nä'i yą'ḏâapî'
p'oewąąhąąḏi wí'óejoe'ohpí.

* **9:23** Nä'in natunda', dikhâymúuní dâyt'ôephaaḏé-íḏí, Jesus in phé'win deeḏi it'ôephaḏe waagibá.

40 Naadi uví khäge'nin kaygindi dovâydaa'an nä'i p'oewąąhąą
óekhehpeeyé-ídí, hewänbo wídínkodipí."
41 Jesus natú, "Un nääwin t'owa-á wäyupí'in ímuu hedá pi'wên p'ôe i'ge
ímän. Ti undádí häädi wänbo t'ąhkí dáyyäą'ąmí gáhân?" Hedáhá' i' tádá
óetu'an, "Uví enúkáy nääpiye männmá'."
42 Wa' i' e'nú na'ą' ihaydi i' yä'dâapî' p'oewąąhąądi óekanu hedá
óethąthąkannan. Jesus-di i' p'oewąąhąą óet'e'yan hedi i' e'nú óehehkháamägi,
hedi i' e'núví tádá óetu'an, "Näwe uví e'nú ú'än."
43 To'wên t'ąhkí nä'i Jôesi Tádáví pínnán dâymû'di ovâyháa'andi ditû',
"T'ąhkí Jesus ikanhondi-á wäyupíwó'di namuu."
Wa'di kin dívíhí'máadí Jesus iví khäge'nin itu'an,
44 "Nä'in wâytuhkankhâymáa'in híwó bít'ôeyan: Naa t'owa t'ąhkígî'
o'aypuyä'i' omuu'i wây-á t'owaví mangepiye díkáaní."
45 Iví khäge'nin wídínhanginnáhpí háa nä'i tun natunda'in. Inbí'wedi
wa'di in tun nakaamuu, hedânho wídika'pówápí. Hewänbo diwôeda'
óetsika'yąąmídí i'gedi.

To-an i' shánkí hay'i namuu?

46 Jesus-ví khäge'nin dívítuhkanmáa wénä wí in diwedi shánkí hay'i na-
muu i'gedi.
47 Hewänbo Jesus ûnhanginná háa di'ánshaamuu'in, hediho wí ay óekê'di iví
hângedi óewínú,
48 hedi ovâytu'an, "To'wídí naa dída'di nä'i ay óesígíkéndedi, naa wá'
dísígíkénde waabá i'o'. Hedi to'wí naa dísígíkê'i'di i' to'wí naa dísandi wá'
óesígíkénde'. Wí to'wí un diwedi shánkí hiyäą'i' ipipa'i-á ta'gendi hay'i
namuu."

To'wí Jesus-ví'piye háa nachąąpî'-á ivi'näpiye napoe'o

49 John-di Jesus óetu'an, "Hąhkandi', toéwí sen âymû' yä'dâapí'in
p'oewąąhąą t'owaví'wedi ovâykhehpiyendedi uví khąwą natû'di, hewänbo
âykhąą'ąmí'in gida', na'in diwedi'i wínamuupídí."
50 Hewänbo Jesus natú "To'wí gi'bi wívînkhąą'ąmípí. To'wí unbí'piye háa
nachąąpî'-á unbí'näpiye'i'bá napoe'o."

Wên Samaria-'in t'owadi Jesus wí'óesígíkê'pí

51 I' thaa tsowa napowa'ą' Jesus wíyá oe makówápiye napee-ídí, hedi
kaygindi i'ánshaamägi oe Jerusalem-piye nawáymú-ídí.
52 Hedi wên senä' iví páadé ovâysan wáygé nachangí'o'in dâykhây'ąmídí.
Wí Samaria-wi bú'ay iwe dipówá,
53 hewänbo in t'owa wídida'pí óesígíkáyjí'in, gá oe Jerusalem-piye
na'ąhchândân.
54 Wíje iví khäge'nin James-ádí John-dádí damuu'in háa óe'an ni'gedi
dat'oe, hedi óetu'an, "Nanbí Sedó, ti unda' wí phaa äntuhkánnamí makówádí
nawąąnídí t'ąhkí nä'in t'owa ovâyphahąąnú-ídí?"
55 Hewänbo Jesus inbí'piye ibéedí ovăntu'an, "Ha'wâagi wídänhée'ąmípí."
56 Iwedi wíyá bú'aypiye dimää.

Nabâapu'wan ta'gendi Jesus óeyuhûuwídí

57 P'óegé dimän dihaydi wí sendi Jesus óetu'an, "Wáy unmää eeje wänbo',
naa eejepiyebá u-ádí omú-í."

58 Jesus-di óetu̱ʾan, “In déʾây nan deeḏi dínphohsaa dívíthaayé-íḏí, heḏá in
tsíḏé-á dínyähsaa, hewänbo naa t'ähkí t'owagîʾ oʾaypu̱yäʾîʾ omuuʾi wáygé
dáykaykhanwówáʾą́míg̱îʾ wíḏînnáhpí.”
59 Jesus-di wíyá sen óetu̱ʾan, “Naa díyu̱u̱máʾí.” Hebo iʾ sendi óetu̱ʾan, “Ṵ-áḏí
omääpíḏíbo díwáypunmää naví táḏá dînchuu píhay heḏânho donkhäʾk'úuwíḏí.”
60 Jesus-di óetu̱ʾan, “In dichumuuʾin waagin dimuuʾindá inbí t'owa
dínchuuʾin ovâykhäʾkw'ôení. Ṵ-áho ópûn t'owa ovâytu̱ʾą́míḏí Jôesi Táḏáviʾpiye
dívímäänîʾin.”
61 Wíyá toʾwíḏí óetu̱ʾan, “Nanbí Sedó, naa odaʾ ṵ-áḏí omú-íʾin. Hebo ṵ-áḏí
omääpíḏíbo dípunmää naví k'aygiʾin dovâysengitu̱ʾą̂ą́míḏí.”
62 Jesus-di óetu̱ʾan, “Han biʾandáho wíʾunchäʾmuupí Jôesi Táḏágîʾ
bit'ôeʾą́míḏí. Wí toʾwí iwhääḏedi ihayḏąʾ tíʾûupiye ibéeḏeʾi waagiʾbá
unmuu.”

10

Jesus-di tségíntäʾḏi wíje (72) senäʾ ovâysan iví t'ôe díviʾą́míḏí

1 Näʾi naphaḏe ihayḏi Nanbí Sedó Jesus-di wây-á tségíntäʾḏi wíje (72)
senäʾdá ovâydeʾman, heḏá wíʾjengin ovâysan iví páaḏé dimú-íḏí, iʾ búʾây eeje
heḏá ówînge eejá wáy namän deepiye t'ähkí.
2 IʾḏI ovâytu̱ʾan, “Báyékí t'owa dijiʾ Jôesi Táḏágîʾ ovâywéʾgeʾą́míḏí, t'owa
dâyhääwéʾgeʾo ʾ waabá, hebo t'ôeʾindá häyú wänbo wíḏijihpí. In t'owa-á
Jôesi Táḏáviʾin ûnmuu, heḏiho iviʾpiyeʾ úvíjûusuʾą́mí wây-á t'ôeʾin ovâysaaníḏí
heḏânho báyékí näʾin t'owa ônwéʾgeʾą́míḏí.
3 Jaho bípûn, nää wên k'úwáʾây ímuu waaginbá naaḏi wâysandeʾ in toʾwên
khunjó waaginbá dimuuʾin dijiʾ iwepiye.
4 Wívînchäʾhûuwípí, wí múu bînhäąwíkuu-íg̱îʾ wänbo-á joe, in
íʾantomuuʾindąʾdibo ímú-í. Wíʾúvíhayjêeʾą́mípí häą p'óegé t'owa bînjayʾin
thaa t'ähkí bînhéeʾą́míḏí.
5 Heḏi wáy wí tewhá íts'ṵʾ deewá, páaḏé in t'owa bînsengitu̱ʾą̂ą́míḏí
ginnân ítṵ́u̱ní, ‘Jôesi Táaḏáho wovâykhäągeʾnamí heḏânho nää tewhá íthaaʾin
ánshaaginpíḏíboʾ íkwoní.’
6 Wí toʾwí háa bîntu̱ʾan waa isígíʾi naʾändáhoʾ, unbí sengitun i-áḏí
ûnjoekandee-í, hewänbo toʾwí iwe naʾändiʾ hąʾbi namuupíḏá, unbí híʾ
wíʾûnchäʾpúuwípí.
7 Iʾ tewhá eebo úvíwóyi̱ʾní heḏá indáḏá úvíhṵ́u̱yąmí, gá wí t'ôeʾi-á
iví wáʾâaho it'andân. Nääwá häąwá oe-á wíyá tewhá eeje wíʾímú-ípí
wovâyʾą́yîngiʾą́míḏí.
8 Heḏi wí búʾ iweʾ íts'ûndi wovâysígíʾandi, häąwí wovâysaaʾi bînk'oʾí.
9 In dihayʾin iʾ búʾ ee dikw'óʾnin bînhehkháamäání, heḏi ovâytu̱ʾą̂ą́mí, ‘Nää-
á Jôesi Táḏáḏí wovâytṵmáa iví t'owa ímúuníḏí.’
10 Hebo wí búʾ ee íts'ûndi wovâysígíʾanpíḏá, ee búʾwi p'óegé i̱ʾge ímú-í heḏi
ovâytu̱ʾą̂ą́mí,
11 ‘Iʾ naʾjee unbí búʾwi nanbí anto eeje dîntsîndi wänbo ívípêeḏi-í
wâykeeyąmíḏí híwó wíʾúvíʾohpíʾin ídaʾpíḏí Jôesi Táḏáví t'owa ímúuníḏí.’
12 Naaḏi wâytṵmáa, owáy iʾ thaa Jôesi Táḏáḏí t'owa háa híwó háa
híwóhpí díviʾannin ovâytu̱ʾan dihayḏi, giʾbi búʾwin t'owa shánkí
dâyt'ôephaḏekhâymáa in Sodom búʾwin t'owaviʾweḏi.”

Háa in búʾây Chorazin-dá Bethsaida-á Capernaum-dá dínpúuwíʾin

13 Hedi Jesus näʔin wáʔ natṵ, “In t'owa iʔ búʔay Chorazin gin dâytṵʔoʔ iweʔin
t'ôephade dínpúuwí. In t'owa iʔ búʔay Bethsaida gin dâytṵʔoʔ iweʔindá wáʔ
t'ôephade dínpúuwí. Pínnán t'ôe-áho inbí jâa ovâyʔan, hebo inbí t'aywóʔdi
wídívíjâaʔanpí. NäʔI pínnán t'ôebá in búʔ Tyre-ádí Sidon-dádí gin dâytṵʔoʔ eeje
hänʔoe ovâyʔandáhoʔ, in Tyre-ʔindá in Sidon-ʔindá wídívíhayjêeʔamípíwän
k'oeʔi aa díviʔaawé-ídí, heḏá nûu ee-á dívíkw'ôeníwän, dâykeeyạmídí inbí
t'aywóʔdi dâyjoeʔannin.
14 Heḏânho in Chorazin-windá in Bethsaida-windá shánká
dâyt'ôephadekhâymáa in Tyre-windá heḏá Sidon-windá inbiʔweḏi owáy
Jôesi Tádádí t'owa háa híwó háa híwóhpí díviʔannin ovâykeekw'óeʔó ihayḏi.
15 Maḏi in t'owa Capernaum búʔaywin diʔándeʔ oe makówápiye
ovâytegekhâymáaʔin, hewänbo indá oe péyégépiyânho diwhạvemän.”
16 Heḏáháʔ iví khägeʔnin itṵʔan, “Toʔwên wovâyt'ôeyandeʔindáho naa wáʔ
dînt'ôeyande waagibá díviʔoʔ. Heḏi toʔwên un wovâyjoegiʔannindáho naa
wáʔ díjoegiʔoʔ, heḏi toʔwêndi naa díjoegiʔoḏá gindiḏi iʔ toʔwí naa dísandi wáʔ
óejoegiʔoʔ.”

In tségíntäʔḏi wíje (72) Jesus-ví t'ôeʔin diwáyʔäạ̈

17 Tíʔúugéḏí in tségíntäʔḏi wíje (72) senäʔ híhchangiḏi diwáyʔäạ̈, heḏi ditṵ,
“Nanbí Sedó, in yäʔḏâapíʔin p'oewạạhâạḏi wänbo naʔin díʔaʔgin, uví khäwäʔ
wînkháyäʔdi.”
18 Jesus-di ovâytṵʔan, “Naaḏi wáʔ dómûʔ Satan iʔ Penísendi oe makówáḏí
tsíkhagipí nakeʔt'ândi, tsígówäʔnú nawândi waabá.
19 Bít'ôeyan, naaḏi wâyk'ûʔ yäʔḏâapíʔin p'oewạạhâạ bînt'aaníḏí, wí pääyṵ
háa wí ts'eʔk'âạvîʔḏi úvíʔạhsaa waagibá, heḏá shánkí kay-á wâymägi in kay
iʔ Penísendi unbí hänbiʔ únmuu imáaʔiviʔweḏi, heḏiho háʔto hääwíḏí wänbo
wovâywạʔạmí.
20 Hewänbo tobá in yäʔḏâapíʔin p'oewạạhâạḏi wovâyʔaʔginnandi íhíhchan
wänboʔ, únkhâyʔäʔ shánkí íhíhchạạ-íʔin unbí khäwäʔ oe makówá únntaʔmuuḏi.”
21 Ihaydḏibáiʔ Yäʔḏâaʔi P'oewạạhâạḏi báyékí híhchan Jesus óemägi, heḏi
Jesus natṵ, “Naví Táḏá, ṵ-á oe makówá-ádí heḏá nää oepáa k'aydḏá
shánkí untsonjiʔiʔ unmuu. Heḏi näʔi hääwí naví khägeʔnin dâymûʔi-á
in báyékí dínhanginnáʔninbíʔweḏá in dihäʔinbíʔweḏá nâakaayan heḏânho
wídâymúunípídí, heḏi näʔin namuuḏi naaḏi wíkṵʔdaaʔoʔ. Naví Táḏá, gin
biʔạmídí wóehíhchanmägi.”
22 Heḏáháʔ in t'owa ovâytṵʔan, “Naví Táḏáḏí hääwí t'ähkí naví mange
dînjoeʔan. Tóebo taʔgendi wíʔûnhanginnáhpí toʔwí omuuʔin, naví Táḏáḏạʔmân
ûnhanginná. Heḏá tóebo-á wáʔ wíʔûntaʔgendihanginnáhpí toʔwí naví Táḏá
dînmuuʔin, naa iví ay omuuʔiʔḏạʔmân dînhanginná. Heḏá wáy wêndiḏáho óetaa-
í, toʔwí namuuʔin naaḏi dovâykeeyandáhoʔ.”
23 Heḏi iví khägeʔninbíʔpiye ibéeḏí Jesus-di ovâytṵʔan indạʔ dit'oe-íḏí,
“Undá híhchan bînmáʔve-í näʔi hääwí napóeʔi bînmúndeḏi.
24 Wâytṵʔâạmí, báyékí in hänʔoeʔin tsonnindá in Jôesi Táḏáví tukheʔmindá
didaʔ dâymúuníʔin iʔ hääwí nää bînmúndeʔiʔ, hewänbo wídâymûʔpí, heḏá iʔ
hääwí un ít'oeʔoʔindá didaʔ dit'oe-íʔin, hewänbo wídit'oepí.”

Iʔ híwóʔdi Samaria-wi sen

25 Wí sen in Huḏíyoví khuu dâyháʔoʔin diweḏiʔi namuuʔi Jesus-víʔwe
napówá óetayiʔníḏí, heḏi óetsikaʔyan, “Häkhandiʔ, hân dáyʔạmí in wówátsi
nahándepíʔin donkáyjíḏíʔ”

26 Jesus-di óetsikaʔyan, “Hân natṹʔ iʔ tsontun Moses itaʔnandiʔ? Häą̈-an iwe nâatunnan?”
27 Iʔ sendi Jesus óetṵʔan, “Gá ginnân:
Iʔ shánkí natsonjiʔiʔ unbí Jôesi únmuuʔiʔ undá únkhâyʔą̈ʔ pín taʔgeḏi bînsígí-íʔin, unbí píʔnä khóʔjé-á, unbi hą̈ą iwá, unbí kay t'ą̈hkíḏá, heḏá unbí ánshaaḏá.”
Heḏá wáʔ natṹ,
“Háa un wíʔbo úvípisígí waagibá, wéʔgen t'owa wáʔ bînsígíhûuwí.”
28 Jesus-di óetṵʔan, “Híwó bihéeʔan, heḏiho háa untṹ waa biʔą̈ą̨mí, heḏânho wówátsi wóemą̈ä̈ní.”
29 Hewänbo in Huḏíyoví hą́hkandi nadaʔ ipikeeyą̨míʔin híwóʔdi namuu waagibá, heḏiho Jesus óetsikaʔyan, “WéʔinT'owa dovâysígí-íʔ”
30 Jesus-di ônthayyą̨míḏí ginnân óetṵʔan: “Wí sen oe Jerusalem búʔ iweḏi iʔ búʔ Jericho iwepiye namän, heḏi wên sänmindi óeyą̈ʔḏi iví aa óep'ą̈ḏi heḏi hânho óemahpúuḏí chuʔi waagibá óejoeʔan.
31 Heḏi ihayḏibá wí Huḏíyo owhaʔ-á ee p'óegá namän, heḏi iʔ sen óemûʔ iwe nak'óeḏí, heḏi p'ôe p'ą̈näpiye naphaḏeḏi iweḏi namää.
32 Hây napóe ihayḏá hanbá napóe. Wíyá wêe sendá naʔą̈ą̈, i-á iʔ méesate hayʔiwi khą̈geʔdi namuu, hewänbo iʔ wáʔ p'ôe p'ą̈näpiye naphaḏeḏi iweḏi namää.
33 Heḏi wí sen oe Samaria nangewi namuuʔiʔ oe p'óegé namän, heḏi iʔ sen nak'óe iwe núʔ napówá, heḏi óemûʔḏi iviʔpiye nasehkanäpóe.
34 Heḏiho ee nak'óe iwepiye namääḏi iví tsaa eeje olive kąʔp'oe-áḏí méena-áḏí ônʔeweḏi aaʔâyḏi ônwhiʔan, heḏáháʔ iví búdu eeḏi óeʔíʔk'ûʔḏi wí whohkwo tewhá iwepiye óehoʔ, heḏi iwe óeʔą́yîngiʔan.
35 Iʔ tháwändá wíje thaa t'ôeʔi chą̈ʔ iví chą̈ʔ múu iweḏi iwhahógiḏi iʔ whohkwo tewháwi p'óʔḏéḏîʔ ônʔandi óetṵʔan, ‘Nä̈ʔi sen nâaʔą́yîngiʔą̨mí, heḏi wíyá shánkí úchą̈ʔmuuḏáhoʔ owáy owáyʔą̈ą̈ ihayḏi wíwáʔâa-í.’ ”
36 Heḏi Jesus-di iʔ hą́hkandi óetsikaʔyan, “Hân unʔân, wéʔiḏan in poje iweḏi iʔ sen in sänmindi óeyą̈ʔiʔ taʔgendi óeseegí?”
37 Iʔ hą́hkandiʔḏi Jesus óetṵʔan, “Gá iʔ nasehkanäpóeʔiʔḏân.” Jesus-di óetṵʔan, “Jaʔ ópûn, háa iʔan waa óʔan.”

Mary-á Martha-á inbí tewhá iwe Jesus naʔáʔḏâąjiʔ

38 Jesus-áḏí iví khą̈geʔnindáḏí iweḏi dimääḏi wí búʔay iwe dipówá, heḏi wí kwee Martha gin nakhą́wą̈ʔiʔḏi ovâysígíʔandi iví tewhá eepiye ovâyts'úḏe.
39 Martha-á wí tíʔûu Mary gin nakhą́wą̈ʔi-á ûnʔän, heḏi i-á ee nange Jesus-ví ân núʔ isóge iví hą́hkan ônt'ôeyaaníḏí.
40 Martha hânho najashapoeʔo báyékí t'ôe ûnjiḏi ovâyhúujôeníḏí, heḏiho Jesus-víʔpiye namääḏi óetṵʔan, “Nanbí Sedó, ti ą́yîngi wíwóemähpíʔan naví tíʔûuḏi wíʔbo díjoeʔandi iʔ koegîʔ dókhâyʔą̨míḏí? Nátṵʔan díkhą̈geʔnamíʔin.”
41 Jesus-di óetṵʔan, “Sehkanä Martha, ṵ-á hą̈ą̈wí t'ą̈hkí i̱ʔgeḏi báyékí ą́yîngiḏi wóemáa,
42 hebo wí hą̈ą̈wíḏą̨ʔmânho taʔgendi natáy, heḏi Mary-áho iʔ ideʔman. Heḏi näʔi shánkí híwóʔdi namuuʔiʔ ideʔmandi-á iviʔweḏi háʔto óekwee-í.”

11

Jesus-di iví khą̈geʔnin jûusu i̱ʔgeḏi ovâyhą́ʔoʔ

1 Jesus-á wíyá wą̈hą̈ą̈ ijûusuʾoʾ, heḏi ibowa ihayḏá wêe iví khą̈geʾdiʾḏi
óetu̱ʾan, “Nanbí Sedó, naʾin wáʾ díjûusuhą́ʾan, John iví khą̈geʾnin ijûusuhą́ʾan
waabá.”
2 Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Úvíjûusuʾandá gin waagi ítṷṷní: Táḏá, uví khą́wą̈
wînʾaʾginnamí. Uví tsonkhuu wóegé ówhanbe naʾin dítsonnamíḏí.
3 Thamuwaagi iʾ húugîʾ gíntáyʾi dímää.
4 Nanbí t'aywóʾdi dînʾowójé, in naʾinbíʾpiye dívít'aywóʾnannin
âyʾowójénde waagibá. Heḏi wígínpúuwípí wą̈hphaḏe dítayi̱ʾníḏí.”
5 Heḏáháʾ Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Heyâagú khunpinuḏi wí k'emaví tewhá
eepiye ímääḏi bîntu̱ʾandi, ‘K'ema, poje pává dípíyémää.
6 Wíyá k'ema nängé naphaḏemändi nää navîʾ napówá, hebo naa hą̈ą̈bo
wíḏînsaapí dókoejôeníḏí.’
7 Heyâagú iʾḏi oe íveḏi wovâytu̱ʾandi, ‘Ánpí díʾan, in phóḏi-áho naphéhtoʾon
heḏi naví áyyą̈ą́-áḏí naa-áḏí giwhoʾkw'ó, heḏiho naa wíḏînkoḏipí dáyshaa-íḏí
hą̈ą̈wí wímääníḏí.’
8 Naaḏi wâytu̱ʾą̈ąmí, tobá hą̈ą̈wí wíwovâymäänípí wänbo unbí k'ema
únwänpimuuḏiboʾ, ihayḏą̨ʾ bîndaʾmáaḏáhoʾ ishaa-í, heḏi hą̈ą̈wí úntáyʾi
wovâymäänî.
9 Heḏi hanbá namuu úvíjûusuʾandi: Bîndaʾmáʾve-í hą̈ą̈wí, heḏiho bînhóení.
Bîntu̱wą̈máʾve-í hą̈ą̈wí, heḏiho bînshaa-í. Bînpópóʾą̈ąmí, heḏiho in phóḏi-áho
ungîʾ wovâyhuu-í.
10 Toʾwên ihayḏą̨ʾ dâydaʾmáaʾindáho dâyhóení, toʾwên ihayḏą̨ʾ
dâytu̱wą̈máaʾindáho dâyshaa-í, heḏi toʾwên ihayḏą̨ʾ dâypópóʾoʾindáho in
phóḏi ingîʾ ovâyhuu-í.
11-12 “Un táḏáʾin ímuuʾin, unbí eʾnúḏí wí paa wovâydaaʾandi ik'oʾíḏí, ti wí
pą̈ą̈yu̱ bînmäänî? Heḏiháa wí wáa wovâydaaʾandi ti wí ts'eʾk'ą̈ą bînmäänî?
Joe, háʾtoʾ.
13 Tobá híwóhpíʾin ímuu wänbo undá únhanginná háḏíḏí híwóʾdi hą̈ą̈wí unbí
áyyą̈ą́ bînmäänîʾin. Heḏiho shánkí wänbo iʾ Táḏá oe makówá naʾändiʾḏi in
toʾwên óedaaʾannin iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ovâymäänî.”

Ditṷ́ Penísendiḏi Jesus óekhą̈geʾmáaʾin

14 Jesus-di wí sen tunpîʾvíʾweḏi wí yą̈ʾḏâapîʾ p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ ônkhehpiye.
Iʾ yą̈ʾḏâapîʾ p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ napee ihayḏi iʾ sen ûnhíʾkoḏi, heḏi in t'owa
ovâyháaʾan.
15 Hewänbo wáy wêndáho ditṷ́, “Iʾ Penísendi Beelzebul gin nakhą́wą̈ʾiʾ,
iʾ yą̈ʾḏâapíʾin p'oewą̨ą̨hą̨ą̨aví p'óʾḏéḏîʾ dínmuuʾiʾḏân Jesus óekhą̈geʾdo näʾin
yą̈ʾḏâapíʾin p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ t'owavíʾweḏi ovâykhehpeeyé-íḏí.”
16 Heḏá wây-á wêndá didaʾ Jesus óetayi̱ʾníʾin, heḏiho óedaaʾan wên pínnán
taa makówáḏí ovâykeeyą̨míḏí, heḏânho dínhanginnáaníḏí háa Jôesi Táḏáḏí
óesandiʾ namuuʾin háa joe.
17 Hewänbo háa díviʾánshaamáaʾin Jesus-á ûnhanginná, heḏiho ovâytu̱ʾan,
“Wí nangewin t'owa wíʾbo dívípihą̈nboḏáhoʾ inbí nangeho dâypihá ʾḏą̈nnamí.
Heḏi t'owa inbí k'aygi ee wíʾbo dívípiyándeḏáhoʾ, iʾ k'aygá háʾto nakâypúuwí.
18 Heḏi hanbá Penísendi wíʾbo ipiyándeḏáho háʾto hą̈ą̈ḏi wänbo nat-
sonyę̂ení. Undi dítu̱ʾan Penísendiḏânho naa díkhą̈geʾmáa, heḏânho in
yą̈ʾḏâapíʾin p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ t'owavíʾweḏi dovâykhehpiyendeʾ.
19 Hewänbo handiḏi dovâykhehpiyendeḏáhoʾ, háḏíḏan unbí t'owaʾindi
ovâykhehpiyendeʾ? Unbí t'owaho ditṷṷní in taʾgen wíʾúvíhéeʾopíʾin.

20 Hewänbo Jôesi Táḏáví pínnándânho in yä̱ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą
dovâykhehpiyendeʔ, heḏi näʔindiho únhanginná Jôesi Táḏáḏí naa
dítsondisógeʔin.
21 Wí sen kayʔi t'ąhkí iví k'uuphé hąąwíḏí iví tewhá iʔąyîngiʔoḏi, t'ąhkí iʔ
hąąwí ivîʔ ûnmuuʔiʔ híwó ûnkw'ó.
22 Hewänbo wí toʔwí iví shánkí kayʔi namuuʔi naʔąąḏá iʔ sendáḏí iyąą-íḏí, iʔ
sen óet'aaní, heḏi tobá iʔ sen kwąk'u hän aa natoʔon wänboʔ, heḏá naʔánde
näʔi kwąk'u aaḏi óekhągeʔnamíʔin, näʔi wêe sen shánkí kayʔi namuuʔiʔḏi iʔ
senbí hąąwí ônhóení, heḏi iví k'emaʔindáḏí dívíweejé-í.
23 Toʔwí naví'näpiye namuupîʔ-á naví'piye háa nachąą, heḏi toʔwí in t'owa
naví'piye ovâymáyä̱ʔpîʔ-áhoʔ ovâykhehpiyende waagibá iʔoʔ.
24 "Wí yä̱ʔḏâapîʔ p'oewąąhąą wí t'owaví'wedi napeeḏi oe ahkónupiye
namändi wáy ithaayé-í iwe itụwąmáa, heḏi ishaapíḏáho wíʔbo natų̣ʔ,
'Wáy dójoeʔan diwepiyebá owáymú-í, iʔ toʔwíví'piye naví tewhá waagiʔbá
dînmúʔdeʔiʔ.'
25 Heḏi nawáymää ihayḏá näʔi toʔwíbá óeshaaḏeʔ, wí tewhá naʔaanândá
napiʔḏindá waabá namuu.
26 Heḏáháʔ wíyá napeeḏi tsé ihay wây-á yä̱ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą iví
shánkí yä̱ʔḏâapíʔin dimuuʔin ovâymáʔ, heḏi näʔi toʔwíví'piyebá ovâyhon iwe
dívíthaayé-íḏí, heḏiho näʔi toʔwí-á shánkí p'ándíkîʔ-á napoeʔo páaḏédí na-
muuʔiví'wedi."

Háa taʔgendi gihíhchanpúuwíʔin

27 Gin Jesus natų̣ ihayḏá wí kwee oe t'owa jâaḏá kaygá natų̣, "Iʔ kwee
wóeʔayyandiʔ heḏá wóetsąąʔandi-á híhchan imáa."
28 Jesus natų̣, "Hebo shánkí dihíhchan in toʔwên Jôesi Táḏáví híʔ
dâyt'ôeyandeʔin heḏá dâyʔaʔgindoʔindá."

In t'owa didaʔ Jesus wí pínnán t'ôe iʔąmíʔin

29 In t'owa Jesus-víʔwe shánkí diwéʔgepoeʔo, heḏi ovâytụʔan, "Un nääwin
t'owa-á yä̱ʔḏâapí unbí wówátsi bînhon. Ihayḏąʔ wí pínnán taa bînmúuníḏí
Ídaʔpoeʔo, hewänbo wêeḏąʔ pínnán bînmúuní, i-á Jonah ikeeyandiʔ waagiʔbá
namúuní.
30 Háa Jonah ûnpóeʔin namuuḏi in t'owa Ninevah búʔwin dínhanginná
taʔgendi Jôesi Táḏáḏí óesannin, heḏi hanbá nää naa t'owa t'ąhkígîʔ oʔaypụyä̱ʔi
háa dînpúuwíʔin namuuḏi in nääwin t'owa dínhanginnáaní taʔgendi Jôesi
Táḏáḏí dísannin.
31 Heḏânho owáy iʔ thaa Jôesi Táḏáḏí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin
ovâykeekw'óeʔó ihayḏi, iʔ kwee oe Sheba nange p'óʔḏédîʔ namúʔdeʔiʔ
iʔąhtuyeḏi un nääwin t'owaví wąyụpí wovâykeeyąmí. Hänʔoe i-á kayiʔ
wąhąąwi nangeḏá naʔąą hąyų̣ Solomon ûnhanginnáʔdiʔ ônt'ôeyaaníḏí,
hewänbo tobá naa Solomon-bí shánkí hayʔi omuu wänbo heḏá näwe undáḏí
oji wänboʔ, undi naa wíḏînt'ôeyandepí.
32 Heḏá wáʔ owáy iʔ thaa Jôesi Táḏáḏí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin
ovâykeekw'óeʔó ihayḏi, in t'owa iʔ búʔ Ninevah-win díví'ąhtuyeḏi un nääwin
t'owaví wąyụpí wovâykeeyąmí. Hänʔoe Jonah-ḏi Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôeʔoḏi
hąʔin Ninevah-win t'owa dit'oeḏi indá inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔan, hewänbo
tobá naa Jonah-ví shánkí hayʔi omuu wänbo heḏá näwe undáḏí oji wänboʔ,
unbí t'aywóʔdi wívînjoeʔohpí."

Jesus-di ovâytu̱ʼan iví híʼ ônjoegíʼoḏáhoʼ, wên ko wên tʼún phoʼ dâykéeʼí waagibá díví̱ʼoʼ

33 “Toʼwí wänbo wên phakó ikoʼandi pho iwe wíʼikaakéeʼípí, háa wên tʼún napekicháʼnin phoʼ wíʼikéeʼípí, hewänbo wên phakóki eeḏân ikéeʼí heḏânho toʼwên ditsʼúyaʼnin iʼ ko dâymúuníḏí.

34 Tʼowaví tsée-á wên phakó ingîʼ namuu, heḏi híwóʼnin tsée dínmuuḏáho in tséeḏá tʼä̱hkí ovâykoʼ. Hewänbo híwóhpíʼin tsée dínmuuḏáhoʼ tʼä̱hkí ovâyphahkhunjoʼ waagiʼbá dínpoeʼo.

35 Heḏânho úvíʼä̱yîngiʼä̱mí unbí tséeḏí in ko óetsuḏemääníʼin, khun niʼge wíʼíyê̱enípíḏí.

36 Wí toʼwí taʼgendi ûnkonândá heḏá wáygé wänbo wíʼûnphahkhunáhpíḏá, tʼä̱hkího ûnkohkeenáaní, wên phakó ûnkohkay waagibá.”

Jesus-di in Pharisees-áḏí in Huḏíyoví khuu dâyhä̱ʼoʼindáḏí ovâytu̱ʼan tʼôephaḏe dínpúuwíʼin

37 Jesus ihíʼbowa ihayḏá wí Pharisee-ḏá óehúutu̱ʼan, heḏiho iʼ Pharisee-ví tewhá eepiye datsʼûndi Jesus ihúusóge.

38 Iʼ Pharisee óeháaʼan Jesus óemûʼḏi ihúusógeḏi waʼḏi imanʼowíḏipíḏíboʼ in Huḏíyoví khuu waagibá.

39 Heḏiho Nanbí Sedó Jesus-di óetu̱ʼan, “Naa dîntʼôeyan, un Pharisees-á tʼowa waaginbá ímuu inbí húugîʼ kʼéḏé-á sä̱ʼwé woegiʼ-á jáʼwédíḏä̱ʼ dâyʼowíḏínde̱ʼin. Undá íḏaʼ híwó íkeetʼôeníʼin, hewänbo unbí píʼnä khóʼjé nakeetʼóepí iwá hä̱ʼtʼaaʼindä̱ʼ heḏá yä̱ʼḏâapíʼindä̱ʼ ímuu.

40 Un ánshaapíʼin, Jôesi Táḏá-á hä̱ä̱wí nakeetʼóeʼiʼ ipaa. Ti iʼbá hä̱ä̱wí nakeetʼóepîʼ wáʼ wíʼipaapíʼan?

41 Únkhâyʼä̱ʼ hä̱ä̱wí unbí sä̱ʼwé únsaaʼiʼ in sehkanäwó diwówájiʼin bînmääníʼin, handiḏibo yä̱ʼḏâaʼin wówátsi bînhûuwí.

42 “Tʼôephaḏe un Pharisees únpúuwí. Undá iʼ suʼtsʼígíʼ-á tsímáháa-á heḏá weʼgeʼi hä̱ä̱wí haʼwâagiʼiʼ bînpaye iweḏi tä̱ taa únkwʼôndi Jôesi Táḏá wêe bînmäʼ, hewänbo tʼowa-áho taʼge wívînʼohpí heḏá Jôesi Táḏá-á wívînsígípí. Hä̱ä̱wí bîntʼandeḏi taʼgendi únkhâyʼä̱ʼ tä̱ taa únkwʼôn diweḏi Jôesi Táḏá wêe bînmääníʼin, hewänbo wíʼúnʼôeḏe-ípí näʼi weʼgeʼi híwóʼdi hä̱ä̱wí wáʼ úvíʼä̱ä̱mí̱ḏí.

43 Tʼôephaḏe un Pharisees únpúuwí. Undá iʼ méesate páaḏépiye úvíkwʼôeníʼin wovâyhí̱ʼan, heḏá oe bûu pinge wovâyhí̱ʼan tʼowaḏi aʼgindi wovâysengitu̱ʼä̱ä̱mí̱ʼin.

44 Tʼôephaḏe únpúuwí, gá undá wáy pení ovâykhä̱ʼkwʼóḏi eeje nataamuupîʼ waaginbá ímuuḏân, tʼowa díví̱ʼä̱hsahondi wíḏínhanginnáhpí iwe nakwʼóʼnin.” *

45 Wí Huḏíyoví khuu ovâyhä̱ʼoʼiʼḏi óetu̱ʼan, “Hä̱hkandiʼ, in Pharisees-bí̱ʼgeḏi haʼwâa bihéeʼoḏi naʼinbí̱ʼgeḏi wáʼ jänäkí bihéeʼoʼ.”

46 Jesus natú̱, “Tʼôephaḏe un Huḏíyoví khuu bînhä̱ʼoʼin wáʼ únpúuwí. In tʼowa kâyʼi hä̱ä̱wí díví̱ʼä̱mí̱ʼin bîntu̱ʼoʼ, hewänbo undá hây wänbo wívînkhäge̱ʼdopí dâyʼä̱mí̱ḏí.

47-48 Tʼôephaḏe únpúuwí, gá undá wáy in Jôesi Táḏáví tukheʼmin ovâykhä̱ʼkwʼóḏi eeje bînkoḏiʼoḏân, inbá unbí hehä̱ä̱win thehtáy pahpáʼindi ovâyhä̱nú. Hewänbo han bînʼandi nakeepoeʼo únchanpóeʼin háa unbí páaḏé

* **11:44** In Huḏíyo wí penípho iwe díví̱ʼä̱hsaaḏá, dínkhä̱ä̱kʼóe inbí méesate ee ditsʼú̱uníʼin páaḏé díví̱khâyʼanpíḏíboʼ inbí khuu dínmuu waa.

ką̈ʔą̈ą̈ʔin díví̱ʔannin híwó namuuʔin, gá indá in Jôesi Táḏáví tukheʔmin ovâyhą́nú wänbo undá inbí penípho bînwänpikoḏiʔoḏân.
49 Heḏânho Jôesi Táḏá báyékí hangintan imáaḏí ginnân natṷ́, ‘Naví tukheʔmindá heḏá naví t'ôekhuwaʔindá in t'owavíʔpiye donsaaní, heḏi in t'owaḏi wáy wên in dovâysannin jänäkí ovâyʔą́mí, wáy wêndá ovâyhą́ą́nú-í.’
50 Heḏiho un t'owa nääwin wovâychą̈nukhâymáa in Jôesi Táḏáví tukheʔmin nää oepáa k'ayḏi nakhíʔjen dihayḏibo ovâyhą́núḏí.
51 Iʔ páaḏé óehayʔi-á Abel namuu, heḏi iʔ tíʔúugé óehayʔi-á Zechariah-á namuu, i-á iʔ méesate-á iʔ antâa jáʔwé nak'óeʔi-á inbí pinuḏi óehay. Naaḏi wâytṷʔą̨ą́mí, undáho in t'ą̨hkí ovâyhą́núḏí taʔgendi wovâytuhchą̨nukhâymáa.
52 Un Huḏíyoví khuu bînhą́ʔoʔin t'ôephaḏe únpúuwí. In taʔgen namuuʔin bînkaajo waagibá úvíʔoʔ, in t'owa wíḏihą́hpúuwípíḏí. Undáho wíʔíhą́hpóepí, heḏi in wéʔgen t'owa dihą́hpúuwíʔin didaʔindáho wívînmähpí dihą́hpúuwíḏí.”
53 Jesus näʔi Pharisee-ví tewhá iweḏi napee, heḏi iʔ thaa iweḏi páaḏépiye in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá heḏá in Pharisees-á hânho i-áḏí dit'ayyaapóe, heḏá hânho-á dívíkhą̈ą̈ḏeʔ t'ą̨mäge i̱ʔgeḏi óetsikaʔyą́míḏí.
54 Wên phay igîʔ nawhêe-íḏí ônk'úyaʔ waabá muuʔin bînkaajo waagibá úvíʔoʔ, in t'owa wíḏihą́hpúuwípíḏí. Undáho wíʔíhą́hpóepí, heḏi in wéʔgen t'owa dihą́hpúudívíʔandi ditsíkha wên háawên híwóhpíʔin natṷhpee-íḏí.

12

Jesus iví khą̈geʔnin itṷʔan dívíʔą́yîngiʔą́míʔin

1-2 Ihayḏi báyékí maapaasôn (1,000’s) t'owa diwéʔgejiʔ, heḏi hânho dibáʔyendi dívíḏachą̨nuʔoʔ. Jesus-di in t'owa ovâyhéeʔan, hebo iví khą̈geʔnin páaḏé itṷʔan, “Úvíʔą́yîngiʔą́mí hą̈ʔin Pharisees waaginbá wíʔípúuwípíḏí, indá paa dívíjánúmáaʔin waaginbá dimuu. Iʔ híwóhpîʔ díví̱ʔoʔi-áho dínsôe-í oewáasee näʔi oewáa iwe natoʔondi nasôʔ waagibá. Heḏi hanbá t'ą̨hkí nää nakumuk'óe wänbo nakumukhuuḏee-í, heḏá t'ą̨hkí nää nakaak'óe wänbo óepeeyé-í napṷʔwą̈ą̨níḏí.
3 Heḏiho wên háawên phahkhun dee ítṷʔindáhoʔ, thaaḏi dit'oe-í, heḏi wên háawên toʔwíví oje phóge bînsänhéeʔandi in phóḏi natiʔḏindi, indáho whaʔk'ayḏi dívítṷwę́ę̨nú-í, t'ą̨hkí dit'oe-íḏí.”

Jôesi Táḏáḏą̨ʔmân âykhunwôedaʔí

4 “Naví k'emaʔin, wâytṷʔą̨ą́mí, wívînkhunwôedaʔípí in toʔwên unbí túʔ dâyhą́ą́nú-íḏí dínkoḏi wänbo shánkí wovâyʔą́míḏí wíḏínkoḏipí.
5 Naaḏi wâythayyą́mí toʔwí namuuʔin iʔ bînkhunwôedaʔíʔiʔ: Jôesi Táḏá-ânho bînkhunwôedaʔí. I-á ûnkoḏi wovâyhą́ą́nú-íḏí heḏá wáʔ ûnk'óe péyégépiye wovâysaaníḏí.
6 P'ánú ts'ı̨ʔ tsíḏéʔây wíje thígı̨ʔdiḏibo ovâykṷʔch'áaḏepíʔan. Hewänbo tobá wą̈phaḏe dichą̈ʔmuupí wänbo Jôesi Táḏáḏá wêe wänbo in diweḏi wíʔóeʔóḏéndepí.
7 Hewänbo undá Jôesi Táḏágîʔ báyékí tsíḏéví shánkí íchą̈ʔmuu. I-á ûnhanginná hą̈yṷ́ phó unbí p'óʔḏé únsaaʔin wänboʔ, heḏiho wíʔíkhunwôedaʔípí.”

Jesus-víʔpiye ívíwą̈yundeḏáho gínkhâyʔą̈ʔ han gitṷ́ṷníʔin

8 “Naaḏi wâytṷʔą̨ą́mí, toʔwên in t'owaví páaḏépiye naviʔin dimuuʔin ditṷ́ʔin, naa t'ą̨hkí t'owagîʔ oʔaypṷyą̈ʔi wáʔ in Jôesi Táḏáví makówáwin t'ôepą̨ʔą̨ą̨ʔinbí páaḏépiye otṷ́ṷní innân naviʔin dînmuuʔin.

9 Hewänbo toʔwên in t'owaví páaḏépiyebo ditų̭ʔin naví'in wíḏimuupíʔin,
naa wáʔ in Jôesi Táḏáví makówáwin t'ôepą̨ʔą̨ʔinbí páaḏépiye otų̭ų̭ní naví'in
wíḏînmuupíʔin.
10 Nakoḏi t'ą̈hkí t'owa dínʔowóʔjayníḏí hą̈ą̈wí híwóhpí dívíhéeʔannin
navíʔgeḏi, naa t'owa t'ą̈hkígîʔ oʔaypṷyą̈ʔiʔ omuuʔiʔ, hewänbo toʔwên jänäkí iʔ
Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hâą̨avíʔgeḏi dívíhéeʔannindáho háʔto dínʔowóʔjayní.
11 "Owáy in méesate eejeʔin p'óʔḏédíʔinbíʔpiye háa in nangewin tson-
ninbíʔpiye wovâytunjóʔnamíḏí wovâyhoʔ ihayḏi, wíʔíʔą́yîngi-ípí háa ítų̭ų̭níʔin
úvíʔaywoeníḏí, háa úvíhéeʔą̨míʔin wíwovâyʔą́yîngimą̈ą̈nípí,
12 gá ihayḏáho iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hâą̨aḏi iʔ híʔ wovâymą̈ą̈níḏân heḏânho híwó
úvíhéeʔą̨míḏí" gin Jesus-di ovâytṷʔan.

Jesus-di iʔ koḏit'owa sen ánshaapîʔ namuuʔivíʔgeḏi ovâytṷʔan

13 Wí sen in t'owaví jâa najiʔiʔḏi Jesus óetṷʔan, "Hą́hkandiʔ, naví páʔḏây
dîntṷʔan iʔ hą̈ą̈wí nanbí táḏáḏí naʔin dînjoeʔandi naa-áḏí iweejé-í."
14 Hebo Jesus-di iʔ sen óetṷʔan, "Toʔwíḏí wänbo naa wíḏînk'ûʔpí otų̭ų̭níḏí háa
unbí hą̈ą̈wí dänweejé-íʔin."
15 Heḏáháʔ Jesus-di t'ą̈hkí in t'owa ovâytṷʔan, "Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí
úvíʔą́yîngiʔą̨mí heḏânho hą̨ʔt'aaʔindą̨ʔ wíʔímúunípíḏí. Toʔwí wänbo híwóʔnin
wówátsi wíʔimáapí báyékí hą̈ą̈wí ûnwänpikw'ôndiboʔ."
16 Heḏáháʔ näʔin háhkangíʔin óʔgédí ovâytṷʔan, "Wí koḏit'owa sen
ûnnavakw'ó, heḏi báyékí ûnpayeḏee.
17 Heḏiho ginnân naʔân: "Wą̈hą̈ą̈ naví hą̈ą̈wí dînpaaʔi donkw'ôení
wíḏînnáhpí. Hân hîn dáyʔą̨mí?
18 Maʔ ginnân dáyʔą̨mí: Naví denkwoʔi tewhá donts'ávḏi wíyá shánkí
heʔendi donkw'ôení, heḏiho ee naví táhtândá naví wéʔgeʔi hą̈ą̈wí-á don-
denkw'ôení.
19 Heḏáháʔ gindá opitų̭ų̭ní: 'Nää-áho báyékí híwóʔdi hą̈ą̈wí híwó hay
pą̨ą̨yogíʔ dîndenkw'óhoʔ, nää-áho wíyá wíḏáyt'ôeʔą̨mípí. Húukandá sṷwą̈-áḏá
dáyʔą̨mí, heḏá naví wówátsi-á híhchandi donhûuwí.'
20 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí iʔ sen óetṷʔan, 'Ṷʔ ánshaapîʔ, nää khunbo uví
wówátsi wînkekhâymáa. Ihayḏáho to-an hą̈ʔi hą̈ą̈wí ṷgîʔ mändenkw'óḏiʔiʔ
ikhonkhâymáa?' "
21 Heḏi Jesus-di in t'owa ovâytṷʔan, "Haʔwâagiʔinnânkun in t'owa dimuu
báyékí hą̈ą̈wí dâydenkw'óeʔóʔin hewänbo Jôesi Táḏá-á natų̭ʔ taʔgendi koḏit'owa
wíḏimuupíʔin."

Jesus-di ovâytṷʔan hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi wíḏiʔą́yîngi-ípí

22 Heḏáháʔ iví khą̈geʔnin itṷʔan, "Heḏânkun wâytṷmáa, wą̈hphaḏe
wíʔúvíʔánshaamáʔve-ípí iʔ koegîʔ úntáyḏí íwówáyę̨ę̨níḏí, háa iʔ aa úntáyḏí
unbí túʔgîʔ.
23 Unbí wówátsi-á shánkí únchą̈ʔmuu koegîʔḏą̨ʔbíʔweḏi, heḏá unbí túʔ-á
aaḏą̨ʔbí shánkí únchą̈ʔmuu.
24 In odovíʔgeḏi úvíʔánshaaʔą́mí. Indá wíḏâykoʔjikopí, heḏá
wíḏâyhą̈ą̈wéʔgeʔopí, heḏá wą̈hą̈ą̈ dâyhą̈ą̈wídenkw'ôení'i wänbo wíḏínnáhpí,
hewänbo Jôesi Táaḏáho ovâyhúujómáʔ. Heḏi undá shánkí íchą̈ʔmuu näʔin
tsíḏéviʔweḏi.
25 Wénä wí wänbo háʔto unbí wówátsi wíyá wêe thaa wänbo bîntą̈ą̈-í
íwänpiʔą́yîngiḏibo.

26 Häąwí híyąąʔi haʔwâagiʔi wänbo háʔto úvíʔąmí, heḏiho háaḏan wíyá
häąwí i̱ʔgeḏi úvíʔáyîngimäʔ?
27 Úvíʔánshaaʔąmí häʔi ahkónuwi póviʔây háa nakeet'óe waa. Wíḏívít'ôeʔopí
wíḏâypąʔp'ándepí wänboʔ, Jôesi Táḏá saʔwóʔdi aa waagi ovâymäʔ. Solomon-dá
hânho hayʔi namúʔde wänboʔ iʔ póvi waabá saʔwó wíʔiʔawepí.
28 Jôesi Táa saʔwóʔdi aa waagi iʔ ahkónuwi phéʔyąvigîʔ ônpaa, tobá
näʔi phéʔyąvi-á wêe thaaḏąʔ nasaa wänbo heḏá wíyá tháwändáho t'owa
dâypha'kw'ôení dâyhäąháaʔąmíḏí, heḏiho un wáʔ shánkí híwó wänbo
wovâyʔaawé-ípíʔan. Undá únkhâyʔąʔ näʔin úvíwąąyu̱-íʔin, hewänbo hi̱yąąḏąʔ
wąyu̱ bînmáaʔin ímuu.
29 Ihayḏąʔ wíʔítúʔbe-ípí, 'Häą-angú âyk'oʔí, häą-angú âysu̱u̱wą-íʔ'
Wąhphaḏe wíʔúvíʔánshaamáʔve-ípí i̱ʔgeḏi.
30 T'ąhkí t'owa Jôesi Táḏá óetaapíʔindá hânho dívíwänpikhąąḏe näʔi häąwí
dâyhóeníḏí, hebo unbí Táḏá oe makówá naʔändi-á ho ûnhanginná undá
úntáyʔin.
31 Undá shánkíḏí únkhâyʔąʔ Jôesi Táḏáví tsonkhuu iʔpiye úvíkhąą-íʔin, heḏi
gin úvíʔandáho näʔi häąwí úntáyʔi bînhóení.
32 "Wíʔíkhunwôedaʔípí tobá hi̱yąąḏi wên k'úwá waa íji wänboʔ. Unbí Táḏá
makówáwi-áho nahíhchan oe makówápiye wovâyhûuwíḏí.
33 Häąwí únkw'óʔdiʔ bînku̱ʔch'âaní, heḏi iʔ chąʔdá in sehkanäwó
diwówájiʔindá bînmäání. Gindiḏáho wí chąʔmúu háʔto únwhéepúuwíʔiʔ
waagibá bînmáʔve-í, heḏânho iʔ häąwí ûnchąʔmuuʔi-á oe makówá
úndenkwoḏee-í. Iwá häąwí unbîʔ únmuuʔi háʔto únháąní, háa wên sänmin
wänbo háʔto dâytąągé-í, háa wên khąʔnin wänbo háʔto dâyhąʔní.
34 Wąhąą unbí häąwí únchąʔmuuʔiʔ únkw'ôn diwebá unbí píʔnä khóʔjé ídaʔí
íkwonîʔin."

Jesus iví khągeʔnin itu̱ʔan dikhâymúuníʔin

35-36 "Wên t'ôeʔin waabá únkhâyʔąʔ ímúuníʔin, inbí p'óʔḏéḏîʔ wên khóhtsąą
shánkíʔeeḏi iweḏi iweemáʔíḏí dâytsíkhaʔmáaʔin. Indá dívít'ôeʔąmígîʔ
diʔaamuu, inbí phakó-á dínkomuu, heḏânho napówá ihayḏi oe phóḏi
ipópóʔandi wese igîʔ dâyhuu-í.
37 Näʔin t'ôeʔin inbí p'óʔḏéḏîʔ dínpówá ihayḏi ąyîngiḏi dikw'óʔnin ovâyshaaḏá
híhchan dâymáʔve-í. Wâytu̱ʔąąmí, i-á ipiʔaawé-í ovâyhúukhâysaa-íḏí, heḏi
ovâytu̱ʔąąmí dívíkw'ôení dívíhúu̱yąmíḏí, heḏi häąwí ovâysaa-í.
38 Tobá khun pinuḏi háa shánkí häąḏanho nanân wänbo naʔąąʔ ihayḏi,
dikhâymuuḏi ovâyshaaḏáho híhchan dâymáʔve-í.
39 Näʔin taʔgendi únhanginnáaní: Wí toʔwí ûntewhák'óeʔi häąḏi wí sänbiʔ iʔ
tewhá eepiye naʔąʔin ûnhanginnândáhoʔ, háʔto óemäání in phóḏi ithâaníʔin háa
wháphóḏi ihâave-íʔin nats'ú̱u̱níḏí.
40 Heḏi un wáʔ íkhâymúuní, gá naa t'owa t'ąhkígîʔ oʔaypu̱yąʔiʔ omuuʔi wáʔ
häąḏi nanân wänboʔ owáyʔąḏân, dítsíkhaʔmáapí ihayḏi oʔąʔ."
41 Peter-di Jesus óetsikaʔyan, "Nanbí Sedó, ti naʔindąʔmân näʔi híʔ dítu̱máa,
háa t'ąhkí in wéʔgen t'owa wáʔ ovâytu̱máa?"
42 Jesus-di óetu̱ʔan, "Wí t'ôeʔi häąwí nawóʔnáʔdiʔ híwó iʔoʔi heḏá híwóʔdi
hangintan imáaʔi-á waaginbá únkhâyʔąʔ ímúuníʔin. GiʔBi t'ôeʔi-ânho iví
p'óʔḏéḏîʔḏi óesôege-í iʔ tewhá ee in wéʔgen t'ôeʔinbí tsondi dínmúuníḏí, heḏi
inbí koegîʔ häąwí ovâymąḏân, dítsíkhaʔmáaäníḏí häąḏi ihayḏi napóe ihayḏi.

43 Híhchan iʼ t'ôeʼi imáʼve-í iví p'óʼḏéḏîʼḏi gin iʼoḏi óeshaaḏi ivîʼ iweemaa
ihayḏi.
44 Taʼgendi wâytṵʼâą̨mí, iʼ tewhá p'óʼḏéḏîʼḏi giʼbi t'ôeʼi óesôege-í t'ą̈hkí iví
hą̈ą̈wí ônʼáyînmáʼve-íḏí.
45 Hebo iʼ t'ôeʼi híwó iʼą̨míviʼweḏi wíʼbo natṵḏáhoʼ, 'Naví tsondi-
á nahayjêepóe naʼą̈ą̈-íḏí,' heḏiho in wéʼgen t'ôeʼin kwiyą̈ʼdá senäʼdá
ovâymahpúovâymą̂ḏân, dítsíkhaʼmáauchą̈̀numáaḏá, heḏi i-á húukangîʼ-á
sṵwą̈̀gîʼ-ádíḏą̨ʼbá-á namuuḏá, heḏá naháapoeʼoḏá,
46 gin iʼandáhoʼ iví p'óʼḏéḏîʼ ûnwáyʼą̈ą̈-í óetsíkhaʼmáapíḏí, hą̈ą̈ḏi iʼ t'ôeʼiʼ
ûnhanginnáhpí ihayḏi, heḏi iʼ p'óʼḏéḏîʼ-á natsonpúuwí iʼ t'ôeʼi hânho
óetuhchą̈ą̈nú-íʼin, heḏá óesaaní in wéʼgen t'owa t'ôeyanpíʼindą̨ʼ dimuuʼin
dikw'ôn diwepiye.
47 Wí t'ôeʼi-á háa iví p'óʼḏéḏîʼ ûndaʼ waa ûnhanginnân wänbo hą̈ą̈bo
wíʼiʼanpíḏí, i-áho báyékí whą̈ḏiḏi óetuhchą̈ą̈nú-í.
48 Hewänbo wí t'ôeʼi híwóhpí iʼandi gindiḏi ûnkhâyʼą̈ʼ whą̈ḏiḏi ótuhchą̈ą̈nú-
íʼin, hewänbo háa iví p'óʼḏéḏîʼ ûndaʼin taʼgendi wíʼûnhanginnáhpíḏí, i-áho
wą̈hphaḏe wíʼóetuhchą̈ą̈nú-ípí. Toʼwên t'ą̈hkí báyékí ovâymągiʼindáho
báyékíbá dínkhâyʼą̈ʼ dâywáymą̈ą̈ąníʼin, heḏi toʼwên inbí mange báyékí
ovâykw'óḏiʼindáho báyékíbá dínkhâyʼą̈ʼ iweḏi díviʼą̨míʼin."

Jesus natṵ iʼ namuuḏi t'owa dívíwijekhâymáa

49 "Naa nää oepáa k'ayḏipiye oʼą̈ą̈ wí phaa waabá namuuʼi dómáʼíḏí, heḏi
hânho odaʼ ho nakojeʼníʼin.
50 Naa dînkhâyʼą̈ʼ dont'ôephaaḏé-íʼin, heḏi naví píʼnä khóʼjé hânho
ochanpúuwí gin dînpóe píhay.
51 Hân íʼándeʼ? Ti t'owa dívíwóení naa nää oepáa k'ayḏipiye oʼą̈ą̈ḏiboʼ? Joe,
t'owa-á dívíweejé-í.
52 Nää iweḏáho gin waagi namúuní: Maḏi p'ánú t'owa wêe tewhá iwe
dithaa, heḏi diwijeḏeeḏi wêegeʼin dipúuwí, wíjeḏiho wéʼge, pojeḏá wéʼgá,
heḏi in wíjeḏiho in pojeviʼpiye háa dichą̨ą̨-í, heḏá in pojeḏá in wíjeviʼpiyá.
53 Iʼ táḏá-áho iví eʼnúviʼpiye háa nachą̨ą̨-í heḏi iʼ eʼnú-áho iví táḏáviʼpiyá. Iʼ
jíyá-áho iví aʼyṵviʼpiye háa nachą̨ą̨-í, heḏi iʼ aʼyṵ-á iví jíyáviʼpiyá. Iʼ jahkwíjo
iví sâaʼiviʼpiye háa nachą̨ą̨-í, heḏi iʼ sâaʼi-á iví jahkwíjoviʼpiyá."

Jesus-di ovâytṵʼan híwóʼdi hangintan dâymáʼve-í t'ą̈hkí hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi

54 Heḏáháʼ in báyékí t'owa iwe dikw'óʼnin ovâytṵʼan, "Wí okhúwá oe
tsânpiyeḏi naʼą̈ḏi bînmûʼḏi, wese ítṵ̂ʼ ikwą̨hkhâymáaʼin, heḏi híwó ítṵ̂ʼ gá han
napúuwíḏân.
55 Heḏi oe aakonphą̨ʼgeḏi wovâywą̨ąnámäʼdi, ítṵ̂ʼ hânho itsą̨wą̨khâymáaʼin,
heḏi híwó ítṵ̂ʼ, gá han napúuwíḏân.
56 Undá paa dívíjánúmáaʼin waaginbá ímuu. Nää oepáa k'ayḏá heḏá
makówá-á háa iʼ okhúwá-á wą̨ą̨-á nakeet'óe waa bînmúndeḏi únhanginná háa
nanáaníʼin, heḏi háaḏan handi wíʼúnkeepoeʼopí háa natundaʼin iʼ wéʼgeʼi
hą̈ą̈wí nää näʼi thaa eeje Jôesi Táḏá iʼoʼiʼ?

Jôesi-áḏí híwóʼgí óʼan waʼḏi úkoḏiḏiboʼ

57 "Heḏi háaḏan unbo wíʼúvípiʼánshaaʼohpí únhanginnáaníḏí wéʼi wí hą̈ą̈wí
híwóʼdi namuuʼin úvíʼą̨míḏí?
58 Heyâagú wí toʼwíḏí háawên wovâychą̈nundeḏi heḏá
wovâytunjóʼdiwehondá, waʼ ímändiboʼ i-áḏí úvíkoḏiʼą̨mí heḏânho iʼḏi

wovâymaʾp'ą̃ą̃di-ídí heḏá iʾ tsondiví páaḏépiye wíwovâyhûuwípí. Eepiye wovâyhoʾḏáho madi iʾ tsondiḏáho iʾ pan ą́yı̨ʾdiví mangá wovâyjoeʾą̨mí heḏá iʾḏáho wovâypanhûuwí.

59 Wâytu̧ʾą̨mí, gin únpóeḏáho háʾto wovâymaʾp'ą̃ą̃di-í hą̃yú̧ íphaamuu t'ą̃hkí úvíwáʾâa píhay" gin Jesus-di ovâytu̧ʾan.

13

Jesus-di in t'owa ovâytu̧ʾan inbí t'aywóʾdi dâyjoeʾanpíḏá dichuu-í

1 Ihayhą̃ą̃bá wên t'owa iwe dijiʾindá Jesus-á óetu̧ʾan háa wên Galilee nangewin dínpóeʾin. Ditú̧ iʾ méesate hayʾi ee Pilate-di nä̃ʾin Galilee-ʾin ovâyhą́nú waʾ dâyʾanimâahą́núndeḏibo Jôesi Táḏá óemą̃ąniḏí.

2 Jesus-di ovâytsikaʾyan, "Heḏi hân íʾándeʾ? Ti hą̃ʾin Galilee-ʾin haʾwâa dínpóeḏíbo shánkí t'aywóhkannin dimuu in wéʾgen Galilee-winbíʾweḏi?

3 Joe, háʾtoʾ. Wâytu̧máa, undá wáʾ unbí t'aywóʾdi bînjoeʾanpíḏá íchuu-í.

4 Heḏi in tą̃ʾḏi kháve (18) t'owa oe Siloam tsowa ovâyhą́núʾin iʾ tewhá tu̧ʾwändi dínkanuḏi, hândá inbı̨ʾgeḏi íʾándeʾ? Ti indá shánkí híwóhpí dı̨vı̨ʾoʾindá dimuuwän in wéʾgen t'owa oe Jerusalem búʾ dithaaʾinbíʾweḏi?

5 Joe, háʾtoʾ. Wâytu̧máa, undá wáʾ unbí t'aywóʾdi bînjoeʾanpíḏá íchuu-í."

Jesus-di wên fig tay i̧ʾgeḏi ovâyhéeʾan hą̃ą̃wí ovâyhą́ʾą̨míḏí

6 Heḏáháʾ nä̃ʾin hą́hkangíʾin óʾgéḏí ovâytu̧ʾan: "Wên fig tay wí senbí nava iwe ûnchá, heḏi iʾ sen namää ihą̃ą̃p'aynuuwą̃́-íḏí, hebo hą̃ą̃bo wíʾishaapí.

7 Heḏiho iví nava t'ôeʾi itu̧ʾan, 'Ót'ôeyan, nää-áḏího poje pą̨ą̨yoho oʾą̃ą̃ donhą̃ą̃p'aynuuwą̃́-íḏí nä̃ʾin tay iwe, hewänbo waʾḏi hą̃ą̃bo wíḏonshaapí. Náts'aʾ, nawänpiḏachá.'

8 Hebo iʾ nava t'ôeʾiʾḏi óetu̧ʾan, 'Naví tsondiʾ, wíyá wêe pą̨ą̨yowän nâasôemą̃ąni, heḏi ee napúujiʾ i̧ʾge dónahpaa-í heḏá dósáʾkw'ôení.

9 Heḏiho nää wíyá pą̨ą̨yo nahą̃ą̃p'aypóeḏáhoʾ, híwó, hebo napaapíḏáho natsaaḏee-í.' "

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí kwee napháygípóeḏí ônhehkháaʾan

10 Wí kaykhanwówá thaa Jesus-di in t'owa in Huḏíyoví méesateʾay ee ovâyhą́ʾoʾ.

11 Wí kwee wí yą̃ʾḏâapîʾ p'oewą̨ąhâą̨ąḏi óemáaʾiʾ iwe najiʾ, heḏi tą̃ʾḏi kháve (18) pą̨ą̨yo óehayʾan, heḏi naḏapháygípóeḏí wínataʾgepoeʾopí.

12 Jesus-di iʾ kwee óemûʾḏi óetu̧ʾan, "Kóʾôe, nä̃ʾi hay wóemáaʾi wînjâaʾą̨mí."

13 Heḏi iʾ kwee óetą̃geḏi wesebo nataʾgepóe, heḏi iʾḏi Jôesi Táḏá-á kw'áayébo ʾ óemáa.

14 Hewänbo iʾ Huḏíyoví méesateʾay p'óʾḏéḏîʾ nat'ayjiʾ, kaykhanwówá thaa Jesus-di iʾ kwee óehehkháamą̃giḏi, heḏiho in t'owa ovâytu̧ʾan, "Sí t'ôe thaa naná jâaḏi waa, heḏi iweḏi wéʾi wí thaa wänbo íʾą̃ą̃-í wovâyhehkháamą̃ąniḏí, iʾ kaykhanwówá thaa-á joe."

15 Nanbí Sedó Jesus-di ovâytu̧ʾan, "Un paa waaginbá úvíjánúmáaʾin ímuuʾin, ti kaykhanwówá thaa nanân wänbo toʾwíḏí wänbo un diweḏi unbí wáasí háa búdu wívînwhisuuḏepíʾan heḏânho phéhkhaa iweḏi napee-í bînp'oemą̃ąniḏí?

16 Heḏi näwe nä̃ʾi kwee Abraham-bí ây iweḏiʾiʾbá namuuʾi najiʾ, i-á iʾ Penísendi Satan-di tą̃ʾḏi kháve (18) pą̨ą̨yo óewhiʾan waagibá. Ti híwó wínamuupíʾan óemaʾp'ą̃ą̃di-íḏí kaykhanwówá thaa nanân wänboʾ?"

17 Heḏiho t'ą̈hkí in óetunsúumáaʔin diwôedaʔpóe, heḏá t'ą̈hkí in wéʔgen
t'owa-á dihíhchanpóe, t'ą̈hkí hą̈ą̈wí heʔendi híwó iʔandi.

Jesus-di ovâyhéeʔan mustard koʔji i̱ʔgeḏi, heḏá oewáasee i̱ʔgeḏá Jôesi Táḏáví hą́hkan niʔgeḏi ovâyhą́ʔąmíḏí

18 Jesus-di wíyá ovâyhéeʔandi ovâytu̱ʔan, “Hân wâytu̱ʔąmí únhanginnáaníḏí
háawin Jôesi Táḏáví hą́hkan ûnmuu waa. Háḏíḏan wâythayyąmí hą̈ą̈ waagi
namuuʔin? Gá ginnân:
19 Wí hínchą̈ą̈ʔi mustard koʔji wí sen ikêʔḏi iví nava iwe ikoeʔi waagiʔbá
namuu. Natsijópúpóeḏí nasôeḏá wên tay napaa, heḏi in tsíḏé díví́shunwą́ve
iʔ waʔjáy khóe eeje dâyyą̈hpaʔíḏí.”
20 Heḏá wíyá ovâytu̱ʔan, “Hân wâytu̱ʔą̈ąmí wâythayyąmíḏí hą̈ą̈ waagi Jôesi
Táḏáví hą́hkan ûnmuuʔin?
21 Gá ginnân: Wí oewáasee wí kwee báyékí khändáḏí iwóndiʔ waagiʔbá
namuu, heḏi nasôeḏi hanwaapíḏíboʔ iʔ oewáa t'ą̈hkí napee.”

Jesus-di ovâytu̱ʔan in makówáwin phóḏi hí́yą̈ą̈ saygiʔin namuu

22 Jesus oe Jerusalem búʔpiye namän, heḏi iʔ búʔây eeje ówînge eejá namändi
t'owa ovâyhą́hkanhon.
23 Heḏi wí toʔwíḏí óetsikaʔyan, “Nanbí Sedó, ti wí hí́yą̈ą̈ḏi t'owaḏąʔ
ovâyʔaywoení?”
24 Jesus-di in iwe dijiʔin ovâytu̱ʔan, “In makówáwin phóḏi hí́yą̈ą̈ saygiʔindąʔ
namuu, heḏiho hânho úvíkhą̈ą̈-í iwe íts'ú̱u̱níḏí. Wâytu̱ʔą̈ąmí, báyékí un
ítsuḏedaʔí, hebo háʔto únkoeḏí-í.
25 Jôesi Táḏá iʔ iweʔiʔ p'óʔḏéḏîʔ namuuʔi-áho in phóḏi it'êeḏi-í, heḏi un
ho íts'ú̱hpíʔindá jáʔwébo-áho wovâyjoeʔąmí, heḏi bînpópóʔoḏi ítú̱uní, ‘Nanbí
Sedó, näʔin phóḏi dînhuu heḏânho gits'ú̱u̱níḏí.’ Hewänbo i-á natú̱u̱ní, ‘Toʔwên
ímuuʔin naa wíḏînhanginnáhpí.’
26 Heḏi undi bîntu̱ʔą̈ąmí, ‘Ṯ-áḏí ívíhú̱u̱yan, heḏi nanbí búʔ iwe u̱ʔḏi díhą́ʔan.’
27 Hewänbo i-á natú̱u̱ní, ‘Wâytu̱ʔanpíʔan, toʔwên ímuuʔin naa
wíḏînhanginnáhpí. Un yą̈ʔḏâapí tsiyekannin ímuuʔin, naviʔweḏi bíjâatą̈ą̈.’
28 Heḏi Abraham-dá Isaac-á Jacob-á heḏá t'ą̈hkí in Jôesi Táḏáví
tukheʔmindá oe makówá bînpu̱wą̈khâymáa, hebo undá jáʔwébo-á
wovâyjoeʔąmí. Ihayḏiho ít'ayḏi úvísíhtą̈ą̈khâymáaḏáháʔ úvíwą̈ʔts'eekhâymáa.
29 Iwe t'owa-áho p'inpha̱ʔgeḏá tsânpha̱ʔgeḏá aakonpha̱ʔgeḏá thanpha̱ʔgeḏá
diwéʔgepóewí, heḏi dínshánkíʔeeḏinân waabá dínpúuwí.
30 Heḏi ihayḏi wên toʔwên nää tíʔúugéʔin waa dínchąąʔindá p'óʔḏédíʔin
dipúuwí, heḏi wên toʔwên p'óʔḏédíʔin dimuu gin diʔándeʔindáho
tíʔúugéʔindáho dipúuwí.”

Jesus hânho Jerusalem isígí, hebo in Jerusalem-ʔindá óejoegiʔan

31 Ihayhą̈ą̈bá wên Pharisees-á oe Jesus naʔän diwá dipówáḏí óetu̱ʔan,
“Shánkí híwó näweḏi unmú-í, gá Herod iʔ p'óʔḏédîʔ namuuʔi wóeháyjíʔin
nadaʔḏân.”
32 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Jaʔ bintu̱ʔan hą̈ʔi p'óséwhâa, wí hą̈yú thaawän t'owa
dovâyhehkháamáʔve-í, in yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhą̈ą-á dovâykhehpíyeʔbe-í, heḏi
ihayḏânho naa naví t'ôe donboewá-í.
33 Hewänbo nää näʔi thaa eeje waʔḏi oe Jerusalem búʔpiye omän. Wí Jôesi
Táḏáví tukheʔbi óehayḏá, nakhâyʔą̈ʔ oe Jerusalem diweḏąʔmânho ûnpúuwíʔin.

34 “Un t'owa oe Jerusalem-win, in Jôesi Táḏáví tukheʔmin bîndahą́núndeʔ,
heḏá in t'ôepą̨ą̨ʔin Jôesi Táḏáḏí unbíʔpiye wovâysannindá bînk'usą̈yundeʔ.
Hą̈yännanho odaʔ wâybaʔaaʔą́míʔin, wí dee iví deeʔây ik'ụʔaanúʔhónde
waabá, hewänbo undi wíḏímähpí.
35 Heḏânho wáy íthaa iwáho wí tayjee waabá únjoekandee-í. Wâytụʔą̨ą́mí,
háʔto wíyá undi dímúuní owáy iʔ thaa napówá píhay navı́ʔgeḏi ítụ́ ihayḏi, ‘Jôesi
Táḏáḏí híwó óeʔą̨ą́mí iʔ toʔwí ônk'ûʔiʔ naʔą̈ą̨́-íḏí.’ ”

14

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen iví túʔ ûnteemuuʔiʔ ônhehkháaʔan

1 Wí kaykhanwówá thaa Jesus wí p'óʔḏédîʔ Pharisee-ví tewhá eepiye
namää ihụ́ụyąmíḏí, heḏi in t'owa dikw'óʔnindi hânho ą́yîngiḏi óemúndeʔ.
2 Wí sen iví núʔ naʔän, i-á iví túʔ t'ą̈hkí hânho ûnteemuu.
3 Jesus-di in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá in Pharisees-á ovâytsikaʔyan,
“Ti iʔ tsontundi naʔin dímäʔ wí toʔwí kaykhanwówá thaa nanân wänbo
âyhehkháamäänı́ḏí háa joe?”
4 Hewänbo indá háabo wı́ḏitụ́hpí. Heḏiho Jesus-di iʔ sen óetą̈geḏi
óehehkháamägi, heḏi iweḏi óesan.
5 Heḏáháʔ ovâytụʔan, “Wénä wí un wí eʔnú háa wí wáasí úʔändiʔ wí p'obúʔ
iwe nakeʔt'ândi, ti wesebo wímänwhahkáyjípíʔan tobá kaykhanwówá thaa
nanân wänboʔ?”
6 Hebo háawin wên wänbo wı́ḏínhanginnáhpí óetụʔą́mı́ḏí.

Jesus-di ovâytụmáa wı́ḏívı́pitaygé-ípí

7 Heḏi Jesus-di ovâymûʔ wáy wên ovâyhúutụʔannin in shánkí kw'áyeʔinbí
soge eeje dívíkw'óeʔóḏí, heḏiho näʔi tumakhe ovâytụʔan:
8 “Wí toʔwı́ḏí wí khóhtsąą shánkı́ʔeeḏipiye wovâytụʔandá, in kw'áyeʔin
dimuuʔinbí soge eejá wı́ʔúvíkw'ôenípí. Maḏi wây toʔwên unbí shánkí
kw'áyeʔin dimuuʔin wáʔ ovâyhúutụʔan,
9 heḏiho iʔ toʔwí in wéʔgendáḏí undáḏí un t'ą̈hkí ihúutụʔandiʔḏi
wovâytụʔą̨ą́mí, ‘Un bı́hąḏi, näʔin wéʔgen senäʔ näwe dívíkw'ôení,’ heḏi
íwôedaʔpóeḏí úvíkw'ôení wáy in shánkí áagéʔin dívíkw'óeʔó eeje.
10 Hewänbo wovâyhúutụʔandá gin úvı́ʔą́mí: In shánkí heʔennin
dimuupı́ʔinbí soge eeje úvı́ụní, ‘Hą̈ʔindá hîn kw'áyeʔinnânkun dimuu.’
11 Toʔwên t'ą̈hkí heʔennin dívípipaʔindáho hı́ʔínnin ovâypaʔí, heḏá toʔwên
hı́ʔínnin dívípipaʔindáho heʔennindá ovâypaʔí.”
12 Heḏáháʔ Jesus-di näʔi sen iʔ óehúutụʔandiʔ óetụʔan, “Wên shánkı́ʔeeḏi
mänpaaḏi tobá hą̈ą̈ḏi nanân wänboʔ, wímänhúutụʔą̨ą́mípí uví k'emaʔindąʔ,
háa uví páʔḏâyʔindá tı́ʔûuwindá indąʔ, háa uví maatuʔindąʔ, háa uví
ówı́nn dimuupı́ʔinbí soge eeje úvı́äʔin koḏit'owa dimuuʔindąʔ. Indáho
wóewáyhúutụʔą̨ą́mí, heḏi gindiḏiho wóewáʔâa-í.
13 Hewänbo wên shánkı́ʔeeḏi mänpaaḏá ovâyhúutụʔą̨ą́mí in sehkanäwó
diwówájiʔindá, in dikhóhaymuuʔindá, in ditsiʔḏeeʔipı́ʔindá, heḏá
ditsít'aamuuʔindá.
14 Gin biʔandáho báyékí unhíhchaaní. Indá háʔto dínkoeḏí-í wóewáywáʔâa-ı́ḏí,
hewänbo owáy in t'owa inbí wówátsi taʔge dâyhonnin diwáywówápóe ihayḏi
Jôesi Táaḏáho wóewáywáʔâa-í.”

Jesus-di wên shánkı́ʔeeḏi ı́ʔgeḏi ovâytụmáaḏí hą̈ą̈wí ovâyhą́ʔan

15 Wí toʾwí iʾ määtsa naʾändiʾ näʾi nat'oeḏi Jesus óetu̱ʾan, “In toʾwên oe makówá dikwoníʾin híhchan dâymáʾve-í. Indá wí shánkíʾeeḏi naná ʾ diwe dikw'ôn waabá dínpúuwí.”
16 Hebo Jesus-di óetu̱ʾan, “Wí sen wí hayʾi shánkíʾeeḏi ipaa heḏi báyékí t'owa ovâyhúutu̱ʾan.
17 Nahäąwíkhâymuu ihayḏi iví t'ôeʾiʾ itu̱ʾan, ‘In t'owa ovâytu̱ʾąmí, Bíkąʾve, hąwí t'ąhkí nakhâymuu.’
18 Heḏi t'ąhkíḏíbo wíʾínbo diʾowójédaʾpóe. Wí wêe natú̱, ‘Naa wí nava donts'ankumä heḏiho omän donmúuníḏí. Nâatu̱ʾąmí dînʾowóejé-íḏí iʾ shánkíʾeeḏipiye wíḏînpu̱hkoḏipíḏí.’
19 Wíyá wêe-á natú̱, ‘P'ánú puʾwaʾin wéyu donts'ankumä heḏi omän dovâyjâyyé-íḏí, heḏiho nâatu̱ʾąmí dînʾowóejé-í iʾ shánkíʾeeḏipiye wíḏînpu̱hkoḏipíḏí.’
20 Heḏá wíyá wêe-á natú̱, ‘Naa dáyts'ankhóʾyąʾ, heḏiho wíḏînkoḏipí omú-íḏí.’
21 Iʾ t'ôeʾi nawáymäätḏi iví p'óʾḏédîʾ itu̱ʾan háa ditú̱ʾin, heḏi iʾ p'óʾḏédîʾ nat'ayjaapóeḏí iʾ t'ôeʾiʾ óetu̱ʾan, ‘Ówąnäkiʾ iʾ búʾwi p'óegé eeje iʾ p'ôeʾây eejá ópûn, in sehkanäwó diwówájiʾindá in dikhóhaymuuʾindá ditsíʾt'aamuuʾindá heḏá in ditsiʾḏeeʾipíʾindá ovâymáʾí.’
22 Heḏiho iʾ t'ôeʾi namää, heḏi nawáyʾąḏi óetu̱ʾan, ‘Naví tsondiʾ, háa untú̱ waa naa dáyʾan, hewänbo waʾ wây-á t'owagîʾ najâaná.’
23 Heḏiho iví t'ôeʾiʾ itu̱ʾan, ‘Ópûn oe p'óegé heʾendi-á hí̱ʾíndi-á oe búʾ jáʾwé eeje, heḏi kayʾindi in t'owa ovâytu̱ʾąmí naví tewhá eepiye diʾąą-í heḏânho dit'owabáʾyayníḏí.
24 Wítu̱máa, in páaḏédí ovâyhúutu̱ʾannin diweḏi tóebo naví shánkíʾeeḏi koegiʾ háʾto ik'oʾí.’ ”

Jesus-di ovâytu̱ʾan nabâapuʾwan taʾgendi iví khągeʾnin dipúuwíḏi

25 Heḏi Jesus iweḏi namäätḏi wây-á báyékí t'owaḏi óeyu̱u̱hoʾ, heḏi ibéeḏí ovâytu̱ʾan,
26 “Wí toʾwí naviʾpiye naʾąąḏáho naví khągeʾdi dînmúuníḏí, hewänbo naaho shánkí wíḏísígípíḏí iví táḏá-á jíyá-á inbíʾweḏi, háa iví kwee-á áyyąą-á páʾḏâyʾindá tíʾûuwindá inbíʾweḏi, heḏá iví wówátsiviʾweḏi wänbo-á, háʾto taʾgendi naví khągeʾdi napúuwí.
27 Wí toʾwí iví phéʾwin ihonpíḏí heḏá naa díyu̱u̱honpíḏí, háʾto naví khągeʾdi napúuwí. *
28 “Wí toʾwí wí tewhá hayʾi ik'úuwíʾin nadaʾḏá, hąyú chąʾ ûntáyʾin páaḏé imaapaʾí heḏânho ûnhanginnáaníḏí háa ihay chąʾ imáaʾin iboewá-íḏí háa joe.
29 Heḏi páaḏé imaapaapíḏí maḏi iví tepúḏąʾmân iboewá-í, heḏi iʾ tewhá-á háʾto ûnkoeḏí-í iboewá-íḏí, heḏi in toʾwên gin ûnpoeʾoḏi dâymûʾindáho ônp'áhkáʾve-í,
30 heḏi ditú̱uní, ‘Näʾi sendá wí tewhá its'anpáaḏékúyaʾ, hewänbo háʾto iboewá-í.’
31 Heḏá wí nangewi p'óʾḏédîʾ-á wétą maapaasôn (20,000) sundaḏo ûnkw'óʾdi wíyá nangewi p'óʾḏédîʾ óeyąą-íḏí namäätḏá, heḏi näʾi-á tą maapaasôndąʾbá (10,000) ûnkw'ó, waʾḏi díví́yąʾpíḏíboʾ iʾ tą maapaasôndąʾ

* **14:27** Näʾin natundaʾ, dikhâymúuní dâyt'ôephaaḏé-íḏí, Jesus in phéʾwin deeḏi it'ôephaḏe waagibá.

ûnkw'óʔdi-áho páaḏé iʔánshaaʔą̨mí heḏi ipitsikaʔyą̨ą̨mí háa nat'anpúuwíʔin háa joe.

32 Heḏi nat'anpúuwípíḏáhoʔ waʔ in wéʔgen kayiʔ deeḏi diʔą̨ḏiboʔ iví t'ôekhuwaʔin isaaní iʔ wêe p'óʔḏédîʔ óetsikaʔyą̨míḏí háa dänʔą̨míʔin heḏânho dänyą̨ą̨-ípíḏí.

33 Heḏiho un waʔ hanbá híwó úvíʔánshaaʔą̨mí. Unbí hą̨ą̨wí íjoekandaʔpíḏáho háʔto naví khą̨ągeʔnin ípúuwí."

Jesus natṵ́ iví khą̨ągeʔnindá ą̨ą̨yą̨ą̨ waaginbá dimuu

34 "Ą̨ą̨yą̨ą̨-á híwóʔdi namuu, hewänbo naʔą̨́hhándáho háʔto wíyá ą̨́hsą̨ą̨ʔi napúuwí.

35 Nä̆ʔi ą̨ą̨yą̨ą̨ naʔą̨́hhándá wínachą̨ʔmuupí. Híwó wínamuupí óewóeníḏí nandáḏí háa nasátą̨́bóeḏíʔändi-áḏí wänboʔ, i-á dâywänpich'áaḏeʔ. T'ą̨́hkí naví híʔ dit'oeʔin dínkhâyʔą̨ʔ híwó dînt'ôeyaaníʔin" gin Jesus-di ovâytṵʔan.

15

Jesus-di wí k'úwá napeḏeejiʔivı̨́ʔgeḏi ovâytṵʔan

1 Báyékí tax phahsannindáḏí heḏá wéʔgen t'owa t'ôeyanpíʔin gin ovâytṵmáaʔindáḏí diʔą̨ą̨ʔą̨ Jesus-ví híʔ ônt'ôeyaaníḏí.

2 In Pharisees-áḏí heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʔoʔindáḏí háa napoeʔoʔin wíʔovâyhı̨́ʔanpí, heḏiho ditṵ́, "Nä̆ʔi sendá hą̨ʔin t'aywóhkannin ovâysígíʔo heḏá inḏáḏá ihúujoʔ."

3 Heḏiho Jesus-di in Pharisees nä̆ʔi hą́hkangîʔ híʔ ovâytṵʔan:

4 "Wí sen tą̨gintą̨ʔḏi whą̨nu (99) ee p'ohtsaa búge diji'in ovâyjoeʔankíḏí namú-ípíʔan iʔ wêe napeḏeeʔiʔ óenuuwą̨́-íḏí ishaa píhay.

5 Heḏi ishaa ihayḏi hânho nahíhchanpóeḏí iví k'uuwoe eeḏi ik'úuwí,

6 heḏi iví'piye ihoʔḏi t'ą̨́hkí iví k'emaʔindá iví ówı̨́nä̆ʔindá iví k'aygipiye itṵhkánnamí, heḏi ovâytṵʔą̨mí, 'Naa-áḏí úvíhíhchannamí, gá nää-á naví k'úwá dînpeḏeeʔi donshaaḏân.' "

7 Heḏáháʔ Jesus natṵ́, "Naaḏi wâytṵmáa, oe makówá wáʔ ginbá namuu. Oe makówá díviíhíhchando wêe wänbo t'aywóhkandi namuuʔiʔ iví t'aywóʔdi ijoeʔan dihayḏi, hewänbo wą̨́gintą̨ʔḏi whą̨nu (99) t'owa diʔándeʔin inbí wówátsi taʔge dâyhonninbı̨́ʔgeḏá oe makówá wíḏívíhíhchandopí."

Wí kwee wí chą̨ʔ wáy ihoʔivı̨́ʔgeḏi Jesus-di ovâytṵʔan

8 "Heḏi wí kwee tą̨ ihay kwą̨́k'u ts'ą̨ʔi chą̨ʔ ûnjiḏi wêe wáy ihoʔḏi, ikoʔą̨mípíʔan, heḏá iví tewhá ee t'ą̨́mäpiye iʔaaʔą̨mí iʔ chą̨ʔ inuuwą̨́-íḏí ishaa píhay.

9 Heḏi ishaa ihayḏá iví k'emaʔindáḏí heḏá iví ówı̨́nä̆ʔindáḏí iví k'aygipiye itṵhkánnamí heḏi ovâytṵʔą̨mí, 'Naa-áḏí úvíhíhchannamí, nää-á naví kwą̨́k'u ts'ą̨ʔi donwáyhoʔi donshaa.' "

10 Heḏáháʔ Jesus natṵ́, "Naaḏi wâytṵmáa, hanbá oe makówá napoeʔo. Wêe wänbo t'aywóhkandiʔ iví t'aywóʔdi ijoeʔandá Jôesi Táḏáví makówáwin t'ôepą̨ʔą̨ą̨ʔin díviíhíhchandoʔ."

Jesus-di wí eʔnú napeḏeejiʔivı̨́ʔgeḏi ovâytṵʔan

11 Ihayḏáháʔ Jesus-di ovâytṵʔan, "Wí sen wíje eʔnûn ûnʔän.

12 Iʔ tíʔúugéʔiʔ eʔnú iví táḏá itṵʔan, 'Táa, nää naa dímää uví hą̨ą̨wí iweḏi iʔ dînʔą̨ʔiʔ.' Heḏiho iʔ táḏá iʔ hą̨ą̨wí ûnkw'óʔdiʔ iví wíje eʔnûn ovänwije.

13 Wíyá hą̈yṵ thaa naphaḏe ihayḏi nä̓i tí̓úugé̓i̓ e̓nú iví hą̈ą̈wí
ikṵ̓ch'áakíḏí iví táḏáví k'aygiḏi napee i̓ chą̈̓ wóegé, heḏi wí nange kayi̓
naná̓ diwepiye namää, heḏi háa nawänpida̓ waagi iví wówátsi ihondi iví
chą̈̓ t'ą̈hkí iwänpihą̨nú.
14 Iví chą̈̓ t'ą̈hkí ihą̨nú ihayhą̈ą̈bá i̓ nange iwáygá hânho dihą̨ąpóe, heḏiho
hą̈ą̈wíḏí iví wówátsi i̓ą̨mí̓in wí̓ûnkw'óhpí.
15 Heḏiho it'ôenuuwą̈́-íḏí namää, heḏi wí sendi óet'ôemą̈giḏi owáy iví nava
iwáygépiye óesan iví pehtsuḏe ovâyhúujôeníḏí.
16 Hânho nada̓ i̓ hą̈ą̈wí pehtsuḏe dâyk'o̓i wänbo ik'o̓í̓in nashṵ̓múuníḏí,
khúnkhowa hą̈ą̈wí namuu wänbo̓, hebo to̓wíḏí wänbo koegî̓ wänbo
wí̓óemą̈gipí.
17 Heḏáhá̓ wí thaa iví hangintan iwáykê̓ḏi gin i̓ánshaa̓an: Naví táḏáví
t'ôe̓in wänbo hą̈yṵ dívíshiví wówátsi i̓ą̨mí̓in wí̓ṵ̓ą̨mí̓in koegî̓ dínkw'ó, heḏá
shánkí wänbo-á dínkw'ó, heḏi nä̓ą̈wá naa-á ohą̨hchuwamää̓ą̈ḏá o̓än.
18 Naví táḏáví̓piye omú-í heḏi dótṵ̓ą̨ą̨mí, Táa, naa dáyt'aywó̓nan i̓
makówá na̓ändiví̓piye, heḏá uví̓piyá.
19 Naa ihay híwó̓di wó̓muupí uví ay gin wíyá dítṵ̓ą̨ą̨míḏí, hewänbo uví
t'ôe̓i waagibá dímá̓ve-í.'
20 "Heḏiho iví táḏáví̓piye namää, hewänbo wa̓ kayi̓di na̓ą̈ḏibo̓ iví táḏáḏí
óemû̓, heḏi i̓ táḏá iví e̓núví̓piye nasehkanäpóeḏí i̓ e̓núví̓piye i̓ą̈ą̈ heḏi
óeba̓aa̓andá óesígíp'ohtsą̈ą̈.
21 Heḏi i̓ e̓nú iví táḏá itṵ̓an, 'Táa, naa dáyt'aywó̓nan i̓ makówá
na̓ändiví̓piye heḏá uví̓piyá. Naa ihay híwó̓di wó̓muupí uví ay gin wíyá
dítṵ̓ą̨ą̨míḏí.'
22 Hewänbo i̓ táḏá iví t'ôe̓in itṵ̓an, 'Bíwą̈́näsaḏi wên sa̓wó̓nin k'éwé̓in
to binmá̓, heḏi binto̓, heḏá iví mankhṵ eeḏá binmankhúto̓an, heḏá iví ân
deeḏá bin̓anto̓an.
23 Heḏá i̓ wáasí̓ay âytûu̓o̓i binmá̓ âyháyjíḏí, heḏi âyshánkí̓eeḏipa̓í.
24 Nä̓i naví e̓nú-á nachuu waagibá ûnpóe, hewänbo nää nawáywówápóe.
Napeḏee waagibá, hewänbo nää-á donwáyshaa.' Heḏiho dâyshánkí̓eeḏipaa.
25 "Nä̓i t'ą̈hkí napuwamän dihayḏi i̓ páaḏé̓i e̓nú owáy nava iwáygé naji̓,
heḏi iweḏi na̓ą̈ḏi owáy tewhá tsowa wáy napowa̓ą̈̓ ihayḏi dâykha̓woḏá
dâypúwhą̈ą̈̓oḏá heḏá díví́já́ḏéndeḏá nat'oe.
26 Heḏiho wí t'ôe̓i óetṵhkánnandi óetsika̓yan, 'Hânnan napoe̓o?'
27 I̓ t'ôe̓i̓ḏi óetṵ̓an, 'Uví tí̓ûu-ân iwáyweekán, heḏiho unbí táḏá natsonpóe
i̓ wáasí̓ay âytûu̓o̓i dâyháyjí̓in, gá iví e̓nú bahpíbo ûnwáypówáḏân.'
28 I̓ páaḏé̓i e̓nú nä̓i nat'oeḏi nat'ayjaapóe, heḏi owáy tewhá ívepiye
wínatsuḏehíjepí. Iví táḏá ûnpeeḏi óedaa̓an nats'úṵníḏí.
29 Hewänbo iví táḏá itṵ̓an, 'Ot'ôeyan táḏá, naa báyékí pą̨ąyo hânho
ṵgî̓ dáyt'ôemáa, hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí háa untsonpóe waagi dáy̓a̓gindo̓,
hewänbo wí k'úwá̓ay sí̓jaa̓i wänbo wíḏímą̈gipí naví k'ema̓indáḏí don-
shánkí̓eeḏipa̓íḏí.
30 Hewänbo nä̓i wêe e̓nú uvî̓ úmuu̓i-á hą̈ą̈wí t'ą̈hkí nâamą̈gi̓i̓ ipeḏee̓an.
Iví chą̈̓dá t'ą̈hká ihą̨nú a̓yûn t'aywóhkannin dimuu̓indáḏí iwho̓k'úwíḏí, heḏi
nää iweekándá i̓ wáasí̓ay âytûu̓o̓i-á i̓gî̓-á mânhay.'
31 I̓ táḏáḏí óetṵ̓an, 'Naví ay, ṵ hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí naa-áḏí un̓än, heḏi hą̈ą̈wí
naa dînkw'ó̓di-á uvî̓ wá̓ úmuu.

32 Hewänbo gínkhâyʼäʼ âyshánkíʼeepaʼíʼin heḏá gihíhchąą-íʼin. Näʼi uví tíʼûu úmuuʼi nachuu waagibá, hewänbo nää-á nawáywówápóe, i-á napeḏeejiwän, hewänbo nää-á âywáyshaa.’ ”

16

Jesus-di chäʼ ı̨ʼgeḏi ovayhéeʼan

1 Jesus-di iví t'ôeʼin gin wáʼ ovâytụʼan, “Wí koḏit'owa sen wí t'ôeʼiʼ ûnʼän, heḏi iʼ sendi häąwí ûnkw'óʼdi t'ąhkí iʼ t'ôeʼiʼ óeʼą́yînjoeʼan. Heḏi wí toʼwíḏí iʼ sen óetụʼan, ‘Häʼi t'ôeʼiʼ úʼändiḏá uví häąwí wônwänpipeḏeeʼoʼ.’

2 Heḏiho iʼ koḏit'owa sen iví t'ôeʼiʼ itụhkánnandi óetụʼan, ‘Háa biʼoʼin naa dînhanginpóe. Nátaʼnan hą́yụ́ chąʼ in t'owaviʼweḏi nâahógiʼin heḏá hą́yụ́-á nâahą́núʼindá. Nää iweḏi naví häąwí dînʼą́yînmáaʼi wíyá wúʼmúunípí.’

3 Iʼ t'ôeʼi-á ginnân iʼánshaaʼan: ‘Naví tsondiḏá nää naví t'ôe dínjâakankhâymáa. Hândá naa dáyʼąmí? Naa ihay wóʼkaypí nava t'ôe dáyʼąmíḏí, heḏá owôedaʼ ohąądaʼyę́ęníḏí.

4 Nää-á dînhanginná háa dáyʼąmíʼin, heḏânho owáy näʼi t'ôe dóʼoʼi dînjâaʼan dihayḏi hąʼin t'owaḏi inbí k'aygi eeje dísígíʼąmíḏí.’

5 Heḏiho wíʼín wíʼíngin in t'owa iví tsondi ûnphaamuuʼin ovâytụhkánnan, heḏi iʼ páaḏéʼi napówáʼiʼ óetsikaʼyan, ‘Hą́yụ́-an naví tsondi unphaamuu?’

6 Iʼ sendi óetụʼan, ‘Gá tą̨gintą̨ (100) kwą́ąbay olive kąʼp'oe-ân.’ Iʼ t'ôeʼiʼḏi óetụʼan, ‘Nää uví phahsan taʼnin. Ówą́näkiʼ, ósoge heḏi náʼegóʼan p'ánäntą̨ (50) kwą́ąbay gin natụ́ụníḏí.’

7 Wíyá wêe sen napówáʼi-á óetụʼan, ‘Heyâa ụ-á, hą́yụ́-á unphaamuu?’ Iʼ sen natụ́, ‘Wêe maapaasôn (1,000) múu táhtân.’ Iʼ t'ôeʼiʼḏi iʼ sen óetụʼan, ‘Nää uví phahsan taʼnin. NáʼegóʼanKhávén tą̨gintą̨ (800) gin natụ́ụníḏí.’

8 Iʼ t'ôeʼiví tsondi natụ́ näʼi hójoʼi t'ôeʼi híwóʼnin nap'ônbaymuu, gá híwó ipiʼą́yîngiʼandân. Taʼgendi wâytụmáa, in toʼwên Jôesi Táḏá dâytaapíʼin ívíwo dihą́ in wéʼgen t'owa in waaginbá dimuuʼindáḏí híwó dívíkanhûuwíḏí heḏânho híwó dívípiʼą́yîngiʼąmíḏí, hebo Jôesi Táḏáví ây ûnmuuʼindá wáyjéḏí ihay wíḏihą́hpí.

9 “Heḏiho unho naaḏi wâytụmáa, tobá wáy wên t'owa híwóhpîʼḏi dâychą́ʼhónde wänboʼ, undá únkhâyʼäʼ t'owa bînkhą́ʼgeʼnandi unbí chą́ʼdibo bînk'emahóeníʼin, heḏânho owáy iʼ chą́ʼ wíyá wínachą́ʼmuupí ihayḏá, wí wháagé nahándepí iwe oe makówá wovâysígíhóení.

10 Wí toʼwí chą́ąḏąʼ ônjoeʼandi híwó iʼą́yîngikanhondi-á häąwí hehą́yụ́ʼi wáʼ híwó iʼą́yîngikhâymáa, heḏi wí toʼwí chą́ąḏąʼ ônjoeʼandi isą́boʼi-á häąwí shánkí hehą́yụ́ʼi wáʼ isą́ʼmamí.

11 Heḏiho näʼi chąʼ nää oepáa k'ayḏiwi nawänpimuuʼi híwó wívînʼą́yîngiʼanpíḏá, háʼto iʼ häąwí taʼgendi nachą́ʼmuuʼiʼ unbí mange wovâyjoeʼąmí.

12 Heḏi híwó iʼ häąwí wíyá toʼwívîʼ únmuuʼi bînʼą́yîngiʼanpíḏá, háʼto wovâymą́äníʼ häąwí wovâypą́khâymáawän.

13 “Wí t'ôeʼi-á wíʼûnkoḏipí wíje tsonningîʼ híwó it'ôemáʼve-íḏí. Iʼ wêe óet'ay-í heḏá óejoegiʼąmí, iʼ wêe-á óesígí-í heḏá óeʼaʼgeení. Chą́ʼgîʼḏąʼ úvít'ôemáaḏáhoʼ wíʼúnkoḏipí Jôesi Táḏágîʼ-á wáʼ úvít'ôeʼąmíḏí.”

Jesus-di wên Pharisee t'owa ovâyhą́ʼan

14 In Pharisees näʼi híʼ t'ąhkí dit'oeʼo, heḏi indi Jesus t'ąmäge óetụmáa, gá indá dichą́ʼhąʼt'aaḏân.

15 Heḏiho Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Undá ídaʔ t'owa diʔą̂ąníʔin unbí wówátsi taʔge
bînhonnin, hewänbo Jôesi Táḏá-á ûnhanginná háa unbí píʔnä khóʔjé bînmáaʔin.
Wáy wí hä̱ä̱wí in t'owa diʔánde shánkí híwóʔdi namuu, inbí ánshaa pihá a
dínmuuḏi, hebo Jôesi Táḏágîʔ-á näʔi hä̱ä̱wí-á wíʔûnchä̱ʔmuupí.
16 “John iʔ p'óʔp'oekandi napówá píhay iʔ tsontun Moses itaʔnandáḏí
heḏá iʔ hä̱ä̱wí Jôesi Táḏáví tukheʔmin dâytaʔnandaḏí únkw'ó wovâyhą́ʔą̨míḏí.
Hewänbo John napówá iweḏi iʔ híwóʔdi tun makówá i̱ʔgeḏi t'owa ovâyt'ôeʔoʔ,
heḏi hânho báyékí t'owa iʔpiye dívíkhä̱ä̱ḏeʔ.
17 Shánkí wínabâapuʔwanpí makówá-á näʔi oepáa k'ayḏá nahą́ąníḏí, in
shánkí hínchä̱ä̱ʔin híʔay Jôesi Táḏáví taʔnin diwe nak'óeʔin nahą́ąníviʔweḏi.
18 Gá ginnân: Wí sen iví kwee ijoeʔandi wíyá kwee-áḏí ikhóʔyą̨ʔḏá
it'aywóʔdoʔ, heḏi wí sen wáʔ iʔ kwee óejoeʔandi-áḏí ikhóʔyą̨ʔḏá it'aywóʔdoʔ.”

Jesus-di wí koḏit'owa senbí̱ʔgeḏi wí sehkanäwó nawówájiʔi senbí̱ʔgeḏá ovâytu̱ʔan

19 “Wí koḏit'owa sen saʔwó iʔawendeʔ aa báyékí nachä̱ʔmuuʔiʔḏi, heḏá
thamu waagá hânho híwóʔdá ihúujoʔ.
20-21 Iví tewháwin phóḏi wáy wí sen sehkanäwó nawówájiʔi nahą̨ąpeʔk'óe,
i-á Lazarus gin nakhą́wą̨́. Nadaʔ iʔ koegîʔtą̨́ iʔ koḏit'owa senbí mäása
iweḏi najemuʔiʔḏi ihąwówáʔą̨míʔin. Túʔ t'ą̨́hkí naphéemuuḏi in tséḏí iʔ phée
ônhä̱ʔt'aaḏeʔ.
22 Näʔi sen sehkanäwó nawówájiʔi-á nachuu heḏi in makówáwin
t'ôepąʔą̨ąʔindi makówápiye óepiye, heḏi Abraham-bí hângebá óesóge. Iʔ
koḏit'owa sen wáʔ nachuu, heḏi óekhä̱ʔk'ûʔ.
23 Iʔ koḏit'owa sendá oe péyégé naʔändí it'ôephaḏendeʔ, heḏi ibéeḏí kayi̱ʔ
diwe Abraham naʔändí óemûʔ heḏá Lazarus-á wáʔ Abraham-bí hângebá
naʔän.
24 Heḏi kaygi natú̱, ‘Táḏá Abraham, naviʔpiye ósehkanäpuwave. Lazarus
nátu̱ʔan imankhúp'ohtógikíḏí naviʔpiye naʔą̨ą̨́-í, heḏi naví hän dînp'oeʔą̨mí
dînʔoet'êepúuwíḏí. Naa nää phaa iwe hânho dont'ôephaḏendeʔ.’
25 Hewänbo Abraham-di óetu̱ʔan, ‘Naví ay, ti wíʔúʔánshaapíʔan waʔ
unwówájiʔ ihayḏi hânho híwóʔdi hä̱ä̱wí úkw'óʔnin, hewänbo Lazarus-
á híwóhpîʔ-á ûnkw'ó. Hewänbo nää-á näwe híwó iphaḏendeʔ, heḏi u̱-á
mänt'ôephaḏendeʔ.
26 Heḏá wáʔ wên heʔyin kôndá hä̱ą̨ pinuḏi nak'óe, in toʔwên näwe
dikw'óʔnin wíḏínkoḏipíḏí nänäḏi hą̨näpiye diphaaḏé-íḏí, tobá didaʔ wänboʔ,
heḏá wáʔ wínakoḏipí hą̨näḏi nänäpiye diphaaḏé-íḏí.’
27 Iʔ koḏit'owa sen natú̱, ‘Heḏá nää kayʔindi wídaʔmáa táḏá Abraham,
Lazarus nâasaaní naví táḏáví tewhá iwepiye.
28 P'ánú tíʔûuwin naa dînkw'ó, heḏi Lazarus-di ovâytu̱ʔą̂ąmí naa
dáyʔan waagi wíḏíviʔą̨mípí, heḏânho näwe naa dont'ôephaḏendeʔ iwebá
wíḏipóewípíḏí.’
29 Hewänbo Abraham-di óetu̱ʔan, ‘Moses itaʔnanindáḏí in Jôesi Táḏáví
tukheʔmin dâytaʔnanindáḏí dínkw'ó. Háa hä̱ʔin dâytaʔnan waa uví tíʔûuwin
dínkhâyʔą̨ʔ dâyʔaʔginnamíʔin.’
30 Iʔ koḏit'owa sen natú̱, ‘Joe, Táḏá Abraham, háʔto han díviʔą̨mí. Hewänbo
wí toʔwí dichuʔkw'óʔ diweḏi inbíʔpiye namäädáhoʔ, indá díviwą̨́yu̱ḏi inbí
t'aywóʔdi dâyjoeʔą̨mí.’

31 Abraham-di óetu̱ʔan, ‘Moses-ádí in Jôesi Tádáví tukheʔmindádí
ovâyt'ôeyanpídá, háʔto toʔwídí wänbo ovâywä̱yu̱kannamí, tobá chuwa iwedi
nawáywówápóe wänboʔ.’ ”

17

Jesus-di t'aywóhkan niʔgedi ovâyhéeʔan

1 Jesus iví khä̱geʔnin itu̱ʔan, “TaʔgendI tobá hä̱ä̱di nanân wänbo hä̱ä̱wídí
wänbo-á in t'owa t'aywóʔ diwe ovâytóeʔó, hewänbo toʔwí näʔi t'aywóhkan
ovâykeejoʔiʔ t'ôephade ûnpuwagíʔo.
2 Wí toʔwí gin ovâykeejoʔi-á shánkí híwó ûnpúuwí wí k'uu kháaʔiʔ iví k'áy
eedi ônwhisógedi mâap'oe iwe óechä̱ä̱nú-ídí, wêe wänbo näʔin hi̱ʔínnin diwedi
óet'aywóhä̱ʔa̱míviʔwedi.
3 Úvíʔáyînginʔa̱mí háa úvíʔo waagi. Unbí k'ema it'aywóʔnandáho kay-
gindi bînkhä̱a̱ʔa̱mí wíyá wíʔit'aywóʔnamípídí. Hewänbo iví t'aywóʔdigîʔ
naʔowójédaʔpóedá bînʔowóejé-í.
4 Tobáháa uvíʔpiye tségín wí thaa it'aywóʔnan wänboʔ, tségín
naʔowójédaʔä̱ä̱di mânʔowóejé-í.”

Jesus-di wä̱yu̱ i̱ʔgedi ovâyhéeʔan

5 Jesus-ví t'ôekhuwaʔindi óetu̱ʔan, “Díkhä̱geʔnan hedânho wíyá shánkí
uvíʔpiye ívíwä̱ä̱yú-ídí.”
6 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Unbí wä̱yu̱-á wí hânho hínchä̱ä̱ʔi tânʔayví hayʔida̱ʔ
únmúuní wänboʔ, únkoedí-í näʔin tay hayʔin näwe nacháʔnin bîntu̱ʔa̱mídí, ‘Púu
iwedi ópúwhahkeʔdi oe p'oekwíngé ókhä̱htoʔ,’ hedi háa ítú̱ waagi iʔa̱mí.”

Háa wí pant'ôeʔiʔ ûnkhâyʔä̱ʔ waa iʔa̱míʔin

7 “Wí toʔwí wí pant'ôeʔiʔ ûnʔändí iwhä̱ä̱dedi háa ônk'úwáʔáyînmáadí, nava
iwedi iweets'údedi, ti óetu̱ʔa̱mí, ‘Ósogedi wese óhúu̱yan’ gin? Hedân joe.
8 Haʔwâaóetu̱ʔa̱míviʔwedi ginnân óetu̱ʔä̱a̱mí: ‘Dînhúukhâyʔan, hedá uví aa
óʔegóʔandá díʔáyîngiʔan naa dáyhúubowa píhay, ihaydânho bits'anhúu̱ya̱mí u̱ʔ.’
9 Hedi iʔ pant'ôeʔi háa óejôn waa iʔan dihaydi, ti óekú̱ʔdaaʔoʔ? Hedân joe, i-á
pandä̱ʔ namuu.
10 Ungîʔ wáʔ hanwaagibá namuu. Iʔ hä̱ä̱wí wovâyjôndi bînbowa ihaydá
ítú̱u̱ní, ‘Wídíkú̱ʔdaaʔä̱a̱mípí. Háa gínkhâyʔä̱ʔ waagidä̱ʔmân ívítsiyeʔan.’ ”

Jesus-di tä̱ ihay senäʔ diphéetaymuuʔin inbí phée dínmuuʔi ovâyjâaʔan

11 Jesus oe Jerusalem-piye namän, hedi Samaria-ádí Galilee-ádí inbí nantaa
kíngé namän.
12 Wí búʔ tsowa napowamän dihaydi tä̱ senäʔ diphéetaymuuʔindi óemûʔ,
hedi iviʔwedi kayi̱ʔ diwebo díviwóyi̱ʔ,
13 hedi Jesus kaygi óetu̱ʔan, “Jesus, há̱hkandiʔ, naʔinbíʔpiye
ósehkanäpuwave.”
14 Jesus-di ovâymûʔdi ovâytu̱ʔan, “JaʔbípûnIʔ méesate ipiye in owhaʔdi
wovâymúunídí íwówaʔin.” Hediho iwedi dimää, hedi waʔ p'óegé dimändibo
diwówa.
15 Hedi in senäʔ diwówaʔin diwedi wêe iwáybun Jesus óekú̱ʔdaaʔa̱mídí
nawówadi, hedi kaygi ihíʔmáadí Jôesi Tádá-á kw'áayébo ʔ óemáa.
16 Jesus-ví ân núʔ idégeʔdisógedi ip'óʔt'ä̱ä̱dí óekú̱ʔdaaʔan. Näʔi sendá
Samaria-wi namuu.
17 Jesus-di óetsikaʔyan, “Ti tä̱ ihay wíʔíwówapíʔan? Wáyho in wéʔgen wha̱nu?

18 Nä̆ʼi piʼwí nangewi sendąʼmân ibun Jôesi Táḏá óekṷ̆ʼdaaʼąmíḏí.”
19 Heḏáháʼ iʼ sen óetṷʼan, “Ówı̨́núḏí ópûn, uví wą̈yṷ úmuuḏiho unwówa.”

Jesus iví khą̈geʼnin itṷʼan nawáyʼą̈ʼ i̦ʼgeḏi

20 Wên Pharisees-di Jesus óetsikaʼyan, “Hą̈ą̈ḏan Jôesi Táaḏí t'owa ovâytsonkhâymáa?” Jesus-di ovâytṷʼan, “Iʼ häą̈wí bînmúndeʼiʼḏiḏąʼ háʼto únhanginpúuwí Jôesi Táḏáḏí t'owa ovaytsonmáaʼin.
21 Heḏi toʼwí wänbo wíʼûnkhâyʼą̈hpí natṷ̆ṷníʼin oweḏaʼ háa wíyá wáygéḏąʼ Jôesi Táḏáḏí t'owa ovâytsonmáaʼin, gá unbí jâa iwebo t'owa ovâytsonmáaḏân.”
22 Ihayḏáháʼ iví khą̈geʼnin itṷʼan, “Owáy wí thaa naʼnáʼ dihayḏi un hânho ídaʼí dímúuníʼin naa, t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypṷyą̈ʼi wí hây tą̈hkí wänbo otsonjiḏi, hewänbo ihayḏi háʼto ṷ̆nkoeḏí-í.
23 T'owaḏi navı̨́ʼgeḏi wovâytṷʼąmí, ‘Hą̈we hîn najiʼ,’ háa ‘Näwe hîn najiʼ.’ Hewänbo indáḏí wíʼímú-ípí.
24 Owáy naví thaa owáyʼą̈ą̈-ídí dînpówá ihayḏi, tsígówą̈nú hą̈ą̈ makówá näweḏá onähay namuwą̈poeʼo waagibá naa opóewí.
25 Hewänbo owáypówápı́ḏíbo páaḏé báyékí dont'ôephaḏekhâymáa, heḏá in t'owa nää diwówájiʼindá díjoegikhâymáa.
26 “Heḏi naa t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypṷyą̈ʼiʼ omuuʼiʼ owáyʼą̈ą̈ ihayḏibá t'owa díviʼą̈ąmí háa hän̆ʼoʼąmí, ‘Hą̈we hîn najiʼ,’ háa ‘Näwe hîn najiʼ.’ Hewänboe in t'owa díviʼo waagibá Noah nawówájiʼ ihayḏi.
27 Iʼ thaa Noah iʼ kophé hayʼi ipaa-ídí ikhâyʼan diweḏi iʼ wêe thaa ibowaḏi itógi píhay, in t'owa húukandáḏí sṷ̆wą̈-áḏí dívíwänpiʼo heḏá dívíkhóʼyándeʼ. Ihayhą̈ą̈bá iʼ kwąʼp'oe napówáḏí t'ą̈hkí in wéʼgen t'owa ovâyp'ot'ahą́nú.
28 Heḏi hanwaagibá napóe Lot nawówájiʼ ihayḏi. T'owa dívíwänpihúujoʼ, dâysṷ̆wändeʼ, dâyhą̈ą̈wíkumändeʼ heḏá dâyhą̈ą̈wíkṷʼch'áaḏeʼ, dâykoʼ, heḏá dâytewhákw'óeʼó.
29 Hewänbo iʼ thaa Lot iʼ búʼ Sodom diweḏi napee ihayḏá wí phaa makówáḏí najemu, heḏá k'uu nakojeʼdi-á wáʼ kwan waagibá najemu, heḏi t'ą̈hkí t'owa ovâyhą́nú.
30 Haʼwâagibá dívíkanhûuwí owáy iʼ thaa naa t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypṷyą̈ʼiʼ omuuʼiʼ owáykeepóe ihayḏi.
31 “Ihay thaa-á wí toʼwí whaʼk'ayḏi najiḏi nawândi wíʼûnkhâyʼą̈hpí iví tewhá ee nats'ṷ́ṷníʼin iví hą̈ą̈wí ee ûnkw'óʼdiʼ ihóeníḏí. Heḏi wí toʼwí nava iwe najiʼi-á wíʼûnkhâyʼą̈hpí iví tewhá iwepiye ibuuníḏí.
32 Wíʼúnʼôeḏe-ípí háa Lot-ví kwee ûnpóeʼin Sodom búʼpiye iwáybuuníḏí ibée ihayḏi.
33 Wí toʼwí iví wówátsi iʼgîʼḏąʼ nadaʼḏi, iví wówátsibá iwänpipeḏeeʼąmí. Hewänbo wí toʼwí iví wówátsi in wéʼgengîʼ imägiʼi-á iví wówátsibá iʼaywondeʼ.
34 Wâytṷʼamí, owáy iʼ thaa naa owáyʼą̈ą̈-ídí napówá ihayḏá wíje senäʼ wí íve dajóʼk'óeʼin diweḏi Jôesi Táḏáḏí wêe óekekhâymáa, iʼ wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa.
35 Wíje kwiyą̈ʼ dän̆ʼoʼt'aʼin diweḏi wêe óekekhâymáa, iʼ wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa.
36 Wíje senäʼdá nava iwá dajiʼin diweḏi wêe óekekhâymáa, iʼ wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa” gin Jesus-di ovâytṷʼan.

37 Iví khäge̱ʔnindi óetsikaʔyan, “Nanbí Sedó, wáygan näʔi napuwagíʔo?”
Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Wáygé iʔ pení nak'óe iwânho in oekąwą̈
dívíwéʔgekhâymáa.”

18

Jesus-di jûusu i̱ʔgeḏi ovâyhą́ʔoʔ

1 Jesus-di wên hąhkangíʔin óʔgéḏí ovaytu̱ʔan ovâyhą́ʔąmíḏí dínkhâyʔą̈ʔ hą̈ą̈ḏi
wänbo t'ąhkí dívíjûusuʔą̈ąmíʔin heḏi wíḏívíjûusuwóyí̱ʔnípí.
2 Ginnân ovâytu̱ʔan: “Wí sen tson diwe naʔändiʔ wí búʔ iwe nathaa,
hewänbo Jôesi Táḏą́ wíʔóeʔaʔginmähpí, in t'owa wänbo-á wíʔovâyʔaʔginpí.
3 Iwáy búʔ iwáygébá wí kwee iví sen ûnchuuʔi nathaa, heḏi ihayḏą̨ʔ näʔi
tsondiviʔpiye nakhą̈ge̱ʔdaʔmääʔäḏi óetu̱ʔoʔ, ‘Díkhą̈ge̱ʔnan heḏânho iʔ toʔwí naa
díhą̈ą̈wíkweeḏeʔi wíḏít'aanípíḏí.’
4-5 Thamuwaagi iʔ tsondiviʔwepiye nakhą̈ge̱ʔdaʔmääʔä, hewänbo
wíʔônt'ôeyandepí. T'ôeḏiwän iʔ sen natú, ‘Tobáháa Jôesi Táḏą́ dóʔaʔginmähpí
wänboʔ, heḏá t'owa wáʔ dovâyʔaʔginpí wänboʔ, näʔi kwee dókhą̈ge̱ʔnamí, gá
dókhą̈ge̱ʔnanpíḏą́ ihayḏą̨ʔ naʔą̈ą̈ʔą̈ḏi naa báyékí díkayhą́ąnú-íḏân.’ ”
6 Ihayḏi Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Ít'oe háa näʔi híwóhpîʔ tsondi natú̱ʔin. Tobá
híwóhpí namuu wänbo iʔ kwee óekhą̈ge̱ʔnan.
7 Hewänbo Jôesi Táaḏí shánkí wänbo in toʔwên ûndeʔmuuʔin
ovâykhą̈ge̱ʔnamípíʔan, khu̱u̱-á thaa-á pín taʔgeḏi iviʔpiye dívíjûusuʔoḏi. Ti
thaa t'ąhkí iʔḏi ovâytsíkhakannamí? Joe, háʔtoʔ.
8 Naaḏi wâytu̱máa, iʔḏá wesebo ovâykhą̈ge̱ʔnamí. Hewänbo owáy naa t'ąhkí
t'owagíʔ oʔaypu̱yą̈ʔi omuuʔi nää oepáa k'ayḏipiye owáyʔą̈ą̈ ihayḏá, ti t'owa
dovâyshaa-í waʔ naviʔpiye dívíwą̈yundeʔin?”

Jesus-di wí Pharisee-vi̱ʔgeḏi heḏá wí tax phahsandivi̱ʔgeḏá ovâytu̱ʔan

9 Wên t'owa diʔándeʔ inbí wówátsi taʔge dâyhonnin heḏiho wéʔgen t'owaví
shánkí híwóʔnin dimuu. Heḏiho Jesus-di näʔin hąhkangíʔin óʔgéḏí ovâytu̱ʔan:
10 “Wíje senäʔ iʔ méesate hayʔi ee dats'ú dänjûusuʔąmíḏí, wí wêe sen Pharisee
namuu, heḏá iʔ wêe-á tax phahsandi-á.
11 Iʔ Pharisee wíʔbo nawindi ginnân ijûusuʔan: ‘Jôesi Táa, naaḏi wíkú̱ʔdaaʔoʔ
naa t'aywóhkandiʔ wóʔmuupíḏí wáy wên t'owa dimuu waagibá. Indá dihójo,
heḏá sänmindá dimuu, inbí wówátsi-á taʔgeʔindá wíḏínmuupí, heḏá piʔwênbí
kwiyą̈ʔdáḏą́ dívíwhohkwomáa. Heḏá wíkú̱ʔdaaʔo wáʔ hą̈ʔi tax phahsandiʔ owe
nawindi waagiʔbá wänbo wóʔmuupíʔin.
12 Jâaḏi waa wáygín dáyhąąḏą̈ʔoʔ, heḏá t'ąhkí tą̈ hą̈ą̈wí dont'an diweḏá wêe-
á wímäʔ.’
13 Hewänbo iʔ tax phahsandi-á hây kayi̱ʔ diwe wíʔbo nawindi nawôedaʔ
makówápiye ibée-íḏí. Ipíhkhú̱mahpúuḏe nataachanpóeḏí it'aywóʔnandi, heḏi
natú, ‘Jôesi Táa, naviʔpiye ósehkanäpuwave. Naa wí t'aywóhkandiḏą̨ʔmân
omuu.’
14 Heḏi wíʔgín dänweehoʔ. Naaḏi wâytu̱ʔąmí, Jôesi Táḏą́ḏí näʔi tax phah-
sandiví t'aywóʔdi ônʔowójé, iʔ Pharisee-vîʔ-á joe. Toʔwên t'ąhkí heʔennin
díví̱pipaʔindáho hi̱ʔínnindąʔbá ovâypaʔí, heḏá toʔwên hi̱ʔínnin díví̱pipaʔindáho
heʔennindá ovâypaʔí.”

Jesus-di in áyyą̈ą̈ ovâysígíhógi

15 Wên t'owa inbí hí̱ʼínnin áyyą̈ą̈ Jesus-víʼwe dâykán iʼḏi ovâytą̈ą̈gé-íḏí.
Iví khą̈geʼnindi gin dâymûʼḏi in t'owa-á ovâyt'eʼyandi ovâytu̱ʼan haʼwâa
wíḏívíʼą̨mípí.
16 Hebo Jesus-di in táḏáʼin jíyáʼin ovâytu̱ʼan inbí áyyą̈ą̈ iví núʼpiye dâymáʼí,
heḏi iví khą̈geʼnin itu̱ʼan, "In áyyą̈ą̈ naviʼpiye binką̈ʼą̈ą̨mää, wívînkhą̨ą̨ʼą̨mípí.
Toʼwên näʼin áyyą̈ą̈ waaginbá dimuuʼindá Jôesi Táḏáviʼin ûnmuu.
17 Taʼgendi wâytu̱máa, toʼwí Jôesi Táḏávîʼ wínapúuwípí wí hínchą̈ą̈ʼiʼ ay
waagibá iwą̈yu̱píḏí."

Wí sen koḏit'owa namuuʼi Jesus-víʼpiye naʼą̈ą̈

18 Wí kw'áyewi sen namuuʼiʼḏi Jesus óetsikaʼyan, "Híwóʼdi hą̨hkandiʼ, hân
dáyʼą̨mí heḏânho in wówátsi nahándepíʼin donkáyjíḏí?"
19 Jesus-di óetsikaʼyan, "Ti úhanginná háa untû̱ʼnin naa híwóʼdi gin dítu̱ʼoḏi?
Jôesiḏą̨ʼmân híwóʼdi namuu, wíyá toʼwí-á joe.
20 Jôesi Táḏáví tsontun ho mântaa. I-á natú̱ wíyá toʼwíví kwee-áḏí háa
sendáḏí wíʼúvíwhohkwomáʼve-ípí, wívînt'owat'ahą̨ą̨nú-ípí, wíʼúvísą̈ʼmamípí,
t'owavi̱ʼgeḏi wíʼúvíhójoʼą̨mípí, unbí táḏá-á jíyá-á bînʼaʼginmáʼve-í."
21 Iʼ sendi Jesus óetu̱ʼan, "Näʼi tsontun t'ą̨hkí dóʼaʼgin enúkáy omuuḏibo."
22 Jesus näʼin nat'oe ihayḏá iʼ sen óetu̱ʼan, "Waʼḏi wây-á háawên biʼą̨míʼin
útáy. Hą̈yú̱ úkw'óʼdi t'ą̨hkí mänku̱ʼch'âaní, heḏi iʼ chą̨ʼ mänhógiʼiʼ in t'owa
sehkanäwó diwówájiʼin ovâymäänî, heḏânho koḏit'owa unmúuní oe makówá.
Heḏi nâaku̱ʼch'áaḏá ovâymägiḏá naa-áḏí óką̨ʼve."
23 Näʼin nat'oe ihayḏi iʼ sen iví píʼnä khóʼjé báyékí nataachanpóe, gá báyékí
hą̈ą̈wí ûnkw'ôndân, heḏi wínaku̱chadaʼpí.
24 Jesus-di iʼ sen háa nachą̨ą̨ waagi óemúndeḏi natú̱, "Báyékí kâyʼin na-
muu wí toʼwí nakoḏit'owamuuʼi háa Jôesi Táḏá natú̱ waa iʼą̨míḏí heḏânho
ônʼaywoeníḏí.
25 Nabâapuʼwan wí kamäyo wên agúusa tsípho i̱ʼge nats'ú̱uníḏí, hewänbo
shánkí nabâapuʼwan wí toʼwí koḏit'owa namuuʼi háa Jôesi Táḏá natú̱ waa
iʼą̨míḏí heḏânho ônʼaywoeníḏí."
26 In toʼwên näʼi hí̱ʼ dit'oeʼindá ditsikapóe, "Gin namuuḏá to-an ûnkoḏi
ûnʼaywondee-íḏí?"
27 Heḏi Jesus-di ovâytu̱ʼan, "Háa t'owa dínkoḏipíʼindá Jôesi Táḏá-áho ûnkoḏi."
28 Peter-di Jesus óetu̱ʼan, "Naʼindá hą̈ą̈wí t'ą̨hkí gínkw'óʼdiʼ âyjoeʼan u̱-áḏí
gimú-íḏí."
29 Jesus-di ovâytu̱ʼan, "Naaḏi taʼgendi wâytu̱máa, háa Jôesi Táḏá natú̱ waa
ônʼaʼginnamíḏí wí toʼwí iví tewhá ijoeʼandi, háa iví kwee, háa iví tíʼûuwindá
páʼḏâyʼindá, iví jíyá-á táḏá-á, háa iví ây-á ijoeʼandá,
30 i-á taʼgendi báyékí shánkí maʼkw'anukí ihóení waʼ nää oepáa k'ayḏi naji̱ʼ
ihayḏi, heḏá iví wówátsi nää oepáa k'ayḏi ûnboʼwan diʼan, "Naʼindá hą̈ą̈wí
t'ą̨hayḏá in wówátsi nahándepíʼindá imáʼve-í."

Powingîʼ Jesus iví khą̈geʼnin itu̱ʼan nachuwagíʼoʼin

31 Jesus iví tą̈ʼḏi wíje khą̈geʼnin wéhánąpiye ihoʼ, heḏi ovâytu̱ʼan, "Bít'ôeyan,
nää-á Jerusalem-piye gimän, heḏi eewá naa t'ą̨hkí t'owagîʼ oʼaypu̱yą̈ʼiʼ
omuuʼi dînpúuwí háa in Jôesi Táḏáví tukheʼmin naviʼgeḏi dâytaʼnan waa.
32 T'owaḏi in Huḏíyo dimuupíʼinbí mange díkáaní, heḏá indá
dînp'áhkaakhâymáa, heḏá díjänäkíkhâymáa, heḏá díʼohphaykhâymáa.
33 Púwhi̱ʼdí díwhą̈ḏikhâymáa, heḏá díkheʼkhâymáa. Hewänbo iweḏi iʼ
powageʼi thaa iwe owáywówápúuwí."

34 Hewänbo Jesus-ví khą̈geʔnin näʔi natúʔi hą̈ą̈bo wídikaʔpówápí. Háa
ovâytụʔandi-á wídínthaypóepí, hediho hą̈ą̈wí i̱ʔgedi ihíʔmáaʔin wídikaʔpówápí.

Jesus-di wí sen natsíʔt'aamuuʔiʔ iviʔ keetan óemägi

35 Jericho búʔ tsowa Jesus napowamän dihayhą̈ą̈, wí sen tsíʔt'aaʔi namuuʔiʔ
owáy p'ôe hángé wáy nahą̈ą̈daʔän.
36 Iʔ sen in báyékí t'owa diphademännin nat'oe, hedi natsikapóe, "Hân
napoeʔo?"
37 Indi óetụʔan, "Jesus Nazareth-wi-ân naʔą̈ʔ."
38 Hedi iʔ sen itụwí̱nú, "Jesus, ụ David-ví ây iwedi̱ʔiʔ unmuuʔiʔ, naviʔpiye
ósehkanäpuwave."
39 In ton Jesus-ví páadé dimännindá iʔ sen óet'eʔyandi óetụʔan,
"Hândąʔdiboʔ." Hewänbo iʔ sendá shánkí kaygá itụwí̱nú, "Ụ David-ví ây
iwedi̱ʔiʔ unmuuʔiʔ, naviʔpiye ósehkanäpuwave."
40 Jesus iwóyí̱ʔ, hedi ovâytụʔan iʔ sen iviʔpiye óemáʔíʔin, hedi Jesus-víʔwe
napówá ihaydi̱ Jesus-di óetsikaʔyan,
41 "Hânnan wînʔą̈míʔinnan undaʔ?" Iʔ sendi óetụʔan, "Nanbí Sedó, naa odaʔ
dînkeepúuwíʔin."
42 Jesus-di óetụʔan, "Uví keetan mänkeʔ. Uví wą̈yụ úmuudân unwówa."
43 Wesebo iʔ sen ûnkeepóe, hedi Jesus-ádí namändi Jôesi Tádá kw'áayébo
óemáa. Hedi t'ą̈hkí in t'owa dâymûʔin ditûʔ Jôesi Tádá-á hayʔi namuuʔin.

19

Jesus oe Zaccheus-víʔpiye naʔádâamää

1 Jesus oe Jericho búʔpiye namää, hedi i̱ʔge naphademän dihaydi
2 wí sen Zaccheus gin nakhą̈wą̈ʔiʔ iwáygé naʔän. I-á in tax phahsanninbí
p'óʔdédîʔ-ân namuu, hedá kodit'owa-á namuu.
3 Zaccheus-á ikhą̈ą̈deʔ Jesus óemúunídí ûnhanginpúuwídí toʔwí namuuʔin,
hewänbo hínchą̈ą̈ʔidąʔ Zaccheus namuu hedá báyékí dit'owajiʔ, hediho
wíʔûnkeet'óepí.
4 Hediho in t'owaví páadé iʔą̈ą̈di wên sycamore tay ee nacháʔnin kw'áye
ituye, hedânho Jesus naphademändi óemúunídí.
5 Jesus in tay iwe napówádí kw'áye ibéedí Zaccheus óetụʔan, "Zaccheus,
ówą̈näkidi ówhanbe, nää thaa uví k'aygi dáywóyí̱ʔkhâymáa."
6 Zaccheus tay kw'áyedi iwą̈näwą́ve, hedi híhchangidi Jesus iví k'aygipiye
óehoʔ.
7 In t'owa näʔin dâymûʔ ihaydá t'aydi ditûʔ, "Näʔi sendá wí t'aywóhkandiví
tewhá iwepiye naʔádâamää."
8 Hewänbo Zaccheus iwí̱núdí Nanbí Sedó Jesus óetụʔan, "Nanbí Sedó, iʔ
hą̈ą̈wí naa dînkw'óʔ diwedi píngé hay dówijekhâymáadáháʔ in sehkanäwó
diwówájiʔin t'owa dovâypą̈khâymáa, hedi wí toʔwí dósą̈ʔmandi-á jónän
maʔkw'anukí dópą̈khâymáa."
9 Jesus natú, "Nää thaa nää k'aygiwiʔ ônʔaywon. Näʔi sendá wáʔ Abraham-
bí ây iwedi̱ʔiʔbá namuu.
10 Naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypụyą̈ʔiʔ omuuʔiʔ oʔą̈ą̈ in dipedeejiʔin dovâynuuwą̈-
ídí hedá dovâyʔaywoenídí."

Jesus-di ovâytụʔan dínkhâyʔą̈ʔ iʔ hą̈ą̈wí ovâymägiʔiʔdi hí̱wó díviʔą̈míʔin

11 Nää-á Jerusalem tsowa dipowamändi in t'owa diʔánde wesebo nat-
sondisogeḏee-íʔin, heḏiho Jesus-di wây-á hąhkangíʔin óʔgéḏí ovâytụʔan
ovâythayyąmíḏí han wínapúuwípíʔin.
12 Ginnân ovâytụʔan: “Wí sen kw'áyewi namuuʔiʔ ipikhâyʔowän wí nange
kayi̱ʔ wąhąą iwepiye namú-íḏí. Iwe iʔ tsondi shánkí p'óʔḏéḏîʔḏi näʔi sen
óetsondipakhâymáa heḏânho iví nangepiyebá nawáymú-íḏí natsonsogeḏee-íḏí.
13 Hewänbo waʔ iʔ wêe nangepiye namääpíḏíbo tą ihay iví t'ôeʔin
itụhkánnandi wíʔínbo wí chąʔ ovâyʔan, heḏi ovâytụʔan, ‘Näʔi chąʔdi wí hąąwí
bînkuumä-í, heḏáháʔ i-á bînkụʔch'âaní, heḏânho wíyá shánkí chąʔ dînt'aaníḏí.’
Heḏáháʔ namää.
14 Hewänbo in t'owa iví nangeʔindá näʔi sen óet'ay, heḏi wên t'ôekhuwaʔin
iʔ namää iwepiye dâysan, iʔ tsondi p'óʔḏéḏîʔ óetụʔąmíḏí, ‘Näʔi sendá wígidaʔpí
nanbí tsondi gínmúuníʔin.’
15 “Hewänbo óetsondisóge, heḏáháʔ iví nangepiyebá nawáymää. Heḏi
iví t'ôeʔin itụhkánnan, in ton ovâychąʔannin, heḏânho imúuníḏí hą̈yụ́
ônchąʔt'annin.
16 Wí napówáḏí óetụʔan, ‘Naví tsondiʔ, naa tą̈gin maʔkw'anukí chąʔ dót'an
ụʔḏi dînʔan diweḏi.’
17 Iʔ t'ôeʔi óetụʔan, ‘Híwó biʔan, ụ-á híwóʔdi t'ôeʔi unmuu. Naa dînhanginná
ụ-á háa úkhâyʔąʔ waa biʔan hínchąąʔ hąąwíḏíboʔ. Heḏiho nää-á tą̈ búʔ eeje
ovâytsonmáʔve-íḏí wísôege-í.’
18 Wíyá wêe t'ôeʔi nats'ụ́ʔdi-á natụ́, ‘Naví tsondiʔ, iʔ chąʔ naa dînʔan diweḏi
p'ánú maʔkw'anukí chąʔ dót'an.’
19 Iʔ tsondiḏi óetụʔan, ‘Ụ-á p'ánú búʔ eeje wí tsondi wísôege-í.’
20 Ihayḏá wíyá t'ôeʔi-á nats'ụ́, heḏi natụ́, ‘Naví tsondiʔ, uví chąʔ dînʔandi-á
wên aa iwe dóʔánnan. NámúʔḏÍ, näwe dómáa.
21 Wíkhunwôedaʔ, jänäkîʔ unmuuḏi. Ụ-á hąąwí uvîʔ úmuupîʔ nâahónde, heḏi
wáy piʔwên t'owa dâykoe iwe nâahąąwéʔgeʔoʔ.’
22 Iʔ tsondiḏi óetụʔan, ‘Ụ-á wí t'ôeʔi háagîʔ wänbo unchąʔmuupîʔ unmuu.
Nää-á háa navíʔgeḏi untụ́ waagi omúuní, heḏi wítuhchąnukhâymáa. Unchan-
poeʔo naa jänäkîʔ sen omuuʔin, heḏân hąąwí dînmuupîʔ dóhónde.
23 Háaḏan handi hąʔi chąʔ wínâahoʔpí wąhąą dívíchąʔpíyémäʔ iwepiye?
Haʔwâaʔbiʔandáho indá naví chąʔ dînpíyémäänîwän, heḏi iweḏiho
wíyá shankí dînt'aaníwän, heḏiho owáyʔąą ihayḏá shánkí báyékí
dînchąʔkwoníwän.’
24 Heḏáháʔ iʔ tsondiḏi in iwáygé diwinnindá ovâytụʔan, ‘Iʔ chąʔ bînkwee-í
näʔi sen, heḏi iʔ sen iʔ tą̈gin maʔkw'anukí chąʔ it'andi bînmäání.’
25 Hebo indi iʔ tsondi óetụʔan, ‘Nanbí tsondiʔ, i-áho tą ihay chąʔ ho imáa.’
26 IʔḏÁ ovâytụʔan, ‘NaaḏI wâytụmáa, wí toʔwí anbo toʔwí báyékí imáapîʔ-á, iʔ
hínchąąʔ imáaʔi wänbo óekwee-í.
27 Heḏi nää näwe binmáʔ in t'owa naa dít'ayḏi inbí tsondi omúuníʔin
wíḏidaʔpíʔin, heḏi nää naví páaḏépiyebo bint'ahąąnú-í.’ ”

Jesus oe Jerusalem búʔ nats'ụ́, heḏi in t'owaḏi óesígíʔan

28 Jesus ihíʔbowa ihayḏi oe Jerusalem shánkí tsowapiye ihon.
29 Iʔ okú “Olive Okú” gin dâytụʔoʔ iwe núʔ wáy näʔin wíje búʔây daná,
Bethpage-áḏí Bethany-áḏí. Iwáy tsowa wáy napowamän dihayhąąʔ wíje iví
khąągeʔnin ovänsan dapáaḏémú-íḏí.

30 Ovǎntụʔan, “Jaho bápûn hą̈ʔi búʔay nanbí páaḏépiye nanân diwepiye, heḏi dats'ṵ̂ʔ dihayḏá wí búduʔay ts'ąąbi namuuʔi nawhiwindi dǎnshaa-í, i-á waʔ wáymûu wänbo toʔwí wänbo wíʔiʔíhsógepí. Dǎnwhihsuuḏi näwe dǎnmáʔí.
31 Heḏi toʔwíḏí wovǎntsikaʔyandáhoʔ, ‘Háaḏan dǎnwhihsuuḏeʔ?’, ginnân dǎntụʔą̈ąmí: ‘Gá Nanbí Sedó iʔ ûntáyḏân.’ ”
32 Heḏiho in wíje damäädi dǎnshaa háa Jesus-di ovǎntụʔan waagibá.
33 Heḏi iʔ búduʔay dǎnwhihsuuḏeʔ ihayḏi in t'owa inbí búduʔay dínmuuʔindi ovǎntsikaʔyan, “Heháaḏan dǎnwhihsuuḏeʔ?”
34 Ovâytụʔan, “Gá Nanbí Sedó iʔ ûntáyḏân.”
35 Heḏi iʔ búduʔay Jesus ônhoʔ, heḏáháʔ inbí k'éwéʔin to dänp'ą̈ḏiḏá iʔ búdu k'éwé ônpąʔk'ûʔ, heḏi Jesus óetege iʔíhsôege-íḏí.
36 Heḏi iwáy p'óegé wáy óeʔíhhon dihayḏá in t'owa inbí k'éwéʔi to dívípą̈ḏihondá oe teʔp'óegá ônpąʔkwohon.
37 Jerusalem tsowa napowamän dihayḏi in p'ôe owáy Olive Okú áagé wáypiyeʔ nawándeʔ iwáygé báyékí in t'owa Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin dijiʔ, heḏi híhchandi dívítụwṵ́núndeḏi ditûʔ Jôesi Táḏá-á hayʔi namuuʔin, iʔ báyékí pínnán t'ôe ho dâymûʔi namuuḏi.
38 Jesus-vṵ́ʔgeḏi kaygi ditûʔ, “Ụ-á tsondi hayʔiʔ unmuu.” “Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí wóesan heḏiho híwó wóeʔą̈ąmí.” “Hą̈ą̈ t'ą̈hkí saʔwó namuu oe makówá, heḏá oe kw'áyebá ditúụní Jôesi Táḏá-á hayʔi namuuʔin.”
39 Hewänbo wên Pharisees in t'owa-áḏí dijiʔindi Jesus óetụʔan, “Hą́hkandiʔ, uví khą̈geʔnin ovâytụʔan dituhą́ąníʔin.”
40 Jesus-di ovâytụʔan, “Naaḏi wâytụmáa, hą̈ʔin hândąʔdibo dijiḏá, háa ditûʔ waa hą̈ʔi k'uu iwe nakw'óʔdi wänbo hanbá dívítụwę́ę́nú-í.”

Jesus Jerusalem imúndeḏi isíhtą̈ą̈

41 Jesus oe Jerusalem búʔ shánkí tsowa namän dihayḏi, iʔ búʔ imûʔḏibo isíhtą̈ą̈,
42 heḏi natṵ́, “Jerusalem, nääho hây uví t'owa wáʔ dínhanginnândi híhchandi inbí wówátsi dínmúuníʔin, hewänbo nää-á háʔto dínhanginpṵ́uwí.
43 Wáy wí thaa nanáʔ dihayḏi in wóehǎnboʔindi uví tehpaa nuuge wônnanbóeḏíkwokhâymáa, dívítuuyé-íḏí oe búgepiye dits'ṵ́ụníḏí, heḏá wóebúgeʔandá t'ą̈mäphąʔgeḏá wóehǎnkhâymáa.
44 Uví tewhá t'ą̈hkí wônnayụkhâymáa, heḏá in t'owa uvíʔwe dithaaʔindá ovâykhąnukhâymáa. Háʔto wí k'uu wänbo natehpaaʔǎndí wônjoekankhâymáa. Näʔi t'ą̈hkí úpúuwí gá Jôesi uvíʔwe napówáḏân wônʔaywoeníḏí, hebo wíʔúhanginnáhpí naʔą̈ą̈ʔin.”

Jesus iʔ méesate hayʔi iweḏi in dâyhą̈ą̈wíkụʔch'áaḏeʔin ovaykhehpiye

45 Ihayḏá Jesus oe méesate hayʔi eepiye namää, heḏi in t'owa dâyhą̈ą̈wíkụʔch'áaḏeʔin iweḏi ovâykhehpiye.
46 Ovâytụʔan, “Jôesi Táḏáví taʔnin deewá näʔin háa natṵ́ʔin nataʔmuu:
Naví tewhá-á jûusugîʔ-ân namuu,
hewänbo undá iʔ bînʔegóʔan sänmin dívíwéʔgeʔąmígîʔ namúuníḏí.”
47 Thamuwaagi ee méesate hayʔi iwe Jesus-di in t'owa ovâyhą́ʔoʔ. In owhaʔ p'óʔḏédíʔindá, in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá, heḏá wây-á Huḏíyo p'óʔḏédíʔindá dâytụwą̈máa hádíḏí óeháyjíʔin.
48 Hewänbo háa díví'ąmíʔin wíḏâyshaaḏepí, in t'owa háa natṵ́ʔin t'ą̈hkí hânho dívít'ôeyandeḏi.

20

Jesus óetsikaʾyan toʾḏan ônk'ûʾ iví t'ôe iʾąmíḏí

1 Wí thaa Jesus-di iʾ méesate hayʾi ee in t'owa ovâyhą́ʾoʾ heḏá Jôesi
Táḏáví híwǫ́ʾdi tun ovâyt'ôeʾoʾ. In owhaʾ p'óʾḏédíʾindá, in Huḏíyoví khuu
dâyhą́ʾoʾindá heḏá wây-á Huḏíyo tsonnindá ûnpówá,
2 heḏi óetụʾan, "Dítụʾan, háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa biʾo waa
biʾąmíḏí? Toʾḏan näʾin taʾgen wônk'ûʾ?"
3 Jesus-di ovâytụʾan, "Nää-á naaḏá waʾ wí hą̨ą̨wí wâytsikaʾyąmí un.
4 Dítụʾą̨ąmí, toʾḏan John ônk'ûʾ t'owa ovâyp'óʾp'oeʾąmíḏí, ti Jôesi Táḏáḏí háa
t'owaḏi?"
5 Heḏi wíʾnä táye dívítụmáa, "Jôesi Táḏáḏí John ônk'ûʾ gin gitúḏáhoʾ, Jesus-di
dítsikagíʾo, 'Heḏi háaḏan handi wíʾúvíwą̨yụpí háa John natúʾin?'
6 Hewänbo t'owaḏiḏąʾ ônk'ûʾ gin gitúḏá, näʾin t'owa näwe dijiʾindá
naʾin dík'usą̨ą̨yú-í díháyjíḏí, gá John-dá Jôesi Táḏáví tukheʾbi ûnmuuʾin
dívíwą̨yundeḏân."
7 Heḏiho indi Jesus óetụʾan, "Naʾindá wígínhaginnáhpí toʾwíḏí ônk'ûʾin."
8 Heḏi Jesus-di ovâytụʾan, "Heḏáhoʾ, naaḏi wänbo waʾ wíwâytụʾąmípí
toʾwíḏí naa dînk'ûʾin dóʾąmíḏí näʾi hą̨ą̨wí dóʾoʾiʾ."

Jesus-di in yą̨ʾḏâapíʾin úuva áaphą̨ą̨ ąyíʾninbíʾgeḏi ovâytụʾan

9 Ihayḏá Jesus-dá näʾin hąhkangíʾin óʾgéḏí in t'owa ovâytụʾan: "Wí sen
iʾúuvaʾáakhą̨hsaa, heḏáháʾ iʾ úuva nava-á wên senäʾ úuva áaphą̨ą̨ ąyíʾnin
dimuuʾin ovâypíyémągi, heḏáháʾ wíyá piʾwí nangepiyá namää, heḏi báyékí
p'óe iwe iwóyíʾ.
10 Iʾ úuva nap'eʾyin dihayḏi wí t'ôeʾiʾ óesan iʾ nava iwepiye heḏânho in
senäʾ dâynavapíyéʾannindi iʾ úuva nayą̨́muʾiʾ óemą̨ąníḏí. Hewänbo indi iʾ t'ôeʾi
óewhą̨́ḏiḏáháʾ mandąʾdibo-á óewáybun.
11 Heḏi iʾ sendá wíyá t'ôeʾi-á óesan, hewänbo indi iʾ waʾ óewhą̨́ḏi heḏá jänákí-
á óeʾan, heḏi iʾ waʾ mandąʾdibo-á óewáybun.
12 Ihayḏá iʾ powageʾi t'ôeʾi-á óesan. Iʾ waʾ óewąʾan, heḏá nava iweḏá
óechą̨nu.
13 Heḏiho iʾ sen iʾ nava ûnmuuʾi ginnân iʾánshaaʾan: 'Hân hîn dáyʾąmí? Gá
ginnân: Nää-á naví eʾnú donsígíʾi donsaaní. I-áho maḏânho óeʾaʾgeení.'
14 Hewänbo in dâynavapíyéʾannindi iʾ senbí eʾnú ûnʾą̨ḏi óemûʾ ihayḏá wéʾge
dívíhéeʾandi ditú, 'Näʾi-ânkun namuu näʾi hą̨ą̨wí t'ą̨hkí ûnjoepuwagíʾoʾiʾ. Jaho
âyháyjí heḏânho näʾi hą̨ą̨wí nayą̨́muʾi-á gínmúuníḏí.'
15 Heḏiho iʾ nava iweḏi óep'égiḏi óehay."
Heḏi Jesus-di in t'owa ovâytsikaʾyan, "Hân iʾ nava ûnmuuʾiʾḏi in senäʾ
dâynavapíyéʾannin ovâyʾąmí?
16 Gá namääḏá iʾḏá ovâyhą́ąnú-í, ihayḏá iʾ nava-á wây-á toʾwêndá
ovâypíyémąąní." In t'owa näʾi dit'oe ihayḏá ditú, "Haʾwâa wínakhâyʾą̨hpí
napúuwíʾin."
17 Jesus-di tsíhtáye ovâymúndeḏi ovâytụʾan, "Heḏi hân handi näʾi Jôesi
Táḏáví taʾnin diwe ûntaʾmuuʾi natundaʾ?:
Iʾ k'uu in tewhátehpaaʾin dâyjoegiʾandá
nää shánkí natáyʾi k'uu tehpaa béʾḏí napóe.
18 Hą̨ʾi k'uu-á wí k'uu wí toʾwí eeḏi iʾânchą̨nuḏi nakaanú-íʾi waagiʾbá namuu,
heḏi näʾi toʾwí nakanuḏi iví tú ikhoejée-í heḏá ipóeʾąmí. Heḏi iʾ k'uubá ivíʾḏi
ûnkeʾt'ândáho óet'ą̨́ą̨-í."

19 In Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindáḏí heḏá in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindáḏí
dínhanginná Jesus näʔi híʔ inbḭʔgeḏiho ihéeʔannin, heḏiho didaʔ wesebo
Jesus óepankáyjíʔin, hewänbo in t'owa dâykhunwôedaʔmáaḏí wíʔóepankêʔpí.

Tax wáʔâa ḭʔgeḏi Jesus óetsikaʔyan

20 In Hudíyo tsonnindi ą́yîngiḏi Jesus óemúndeḏi didaʔ óekáyjíʔin híwó
wíʔihíʔmáapíḏí, heḏânho in Rome-ʔinbí tunjó óemangekáaníḏí, näʔi tunjó-á
shánkí tsonkhuu imáaḏí. Heḏiho wên senäʔ kaaḏibo ovâywáʔâa Jesus hą̈ą̈wí
óetsikaʔyą̈ąmíḏí. Näʔin senäʔdá hójoʔindąʔ dimuu, hewänbo híwóʔnin dimuu
waa dívíkhâymáa.

21 Heḏi näʔin hójoʔin senäʔdi Jesus óetuʔan, "Hą́hkandiʔ, naʔindá
gínhanginná u-á taʔgeḏąʔ bihéeʔo heḏá ovâyhą́ʔoʔ, uʔḏá t'ą̈hkí t'owa-á handąʔbá
ovâymáa, heḏiho taʔgendá Jôesi Táḏáví khuu ḭʔgeḏá ovâyhą́ʔoʔ.

22 Dítuʔan, hânnan nanbí tsontun gíntûʔ, ti híwó namuu in Rome-winbí
tsondi Caesar ây-tax-wáʔâa-íḏí háa joe?"

23 Hewänbo Jesus-á wesebo ûnhanginná háa inbí hójoʔi ánshaa dínmuuʔin,
heḏiho ovâytuʔan,

24 "Wí denarius chą̈ʔ dînkeeyan. Toví ts'ay heḏá toví khą́wą̈-á eeḏi ûnk'óe?"
Óetuʔan, "Gá Caesar-víʔinnân."

25 Heḏi Jesus-di ovâytuʔan, "Heḏáhoʔ, hą̈ą̈wí Caesar-vîʔ ûnmuuʔi Caesar-bá
binmää, heḏi wáʔ hą̈ą̈wí Jôesi Táḏáví ûnmuuʔi-á Jôesi Táḏá-á binmää."

26 Wíḏínkoḏipí wên piháawin híʔ óetuhkannamíḏí in t'oa dit'oe-íḏí, heḏi iví
híʔḏí ovâyháaʔandi wíyá háabo wíʔóetuʔanpí.

In Sadducees-di Jesus óetsikaʔyan in dichuuʔin diwáywówápúuwí ḭʔgeḏi

27 Wên Sadducee t'owa Jesus-víʔpiye diʔą̈ą̈ hą̈ą̈wí óetsikaʔyąmíḏí
(In Sadducees-á dívíwą̈yundeʔ in t'owa dichuuʔin háʔto wíyá
diwáywówápúuwíʔin.) Indi óetuʔan,

28 "Hą́hkandiʔ, Moses näʔin tsontun dîntaʔnan: Wí sen âypíḏíbo nachuuḏi
iví kwee waʔ ûnwówájiḏá, i senbí tíʔûu ûnkhâyʔą̈ʔ iʔ kwee-áḏí ikhóʔyą̈ą-íʔin
heḏânho dânʔâykw'ôeníḏí, iʔ pá'ḏâyví khą́wą̈ ônhûuwíḏí.

29 Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tíʔûuwin senäʔ dijiʔ. Iʔ shánkí páaḏéʔiʔ
ikhóʔyą̈ʔ, hebo âypíḏíbo nachuu.

30 Iʔ eeḏiʔi-á wáʔ iʔ kwee-áḏí ikhóʔyą̈ʔ, heḏá näʔi sen wáʔ âypíḏíbo-áho
nachuu.

31 Ihayḏáháʔ iʔ powageʔi-á wáʔ hanbá ûnpóe. Heḏi handąʔ t'ą̈hkí in
tséḏí dijiʔin tíʔûuwin dínpóe, t'ą̈hkí wíʔínbo iʔ kwee-áḏí dívíkhóʔyą̈ʔḏi dichuu
dâyʔâykw'óḏipíḏíboʔ.

32 T'ą̈ʔgeḏá iʔ kwee-á wáʔ nachuu.

33 Näʔin tsé ihay tíʔûuwinho i-áḏí dikhóhtsąąkw'ônwän, heḏiho nää naʔin
dítuʔan, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihayḏi, toʔwíví kwee-an ûnmúuní?"

34 Jesus-di ovâytuʔan, "Kwiyą̈ʔdáḏí senäʔdáḏí dívíkhóʔyánde waʔ nää oepáa
k'ayḏi diwówájiʔ ihayḏiboʔ.

35 Hewänbo toʔwên Jôesi Táḏá natú makówápiye dimännindá, in chuwa iweḏi
ovâywáywówápakhâymáa heḏiho háʔto wíyá dichuu-í, heḏânho ihayḏi senäʔdá
kwiyą̈ʔdá wíyá wíḏívíkhóhtsąąkhâymáapí,

36 gá gindiḏi in makówáwin t'ôepąʔąąʔin waaginbá dimúuníḏân. Heḏi Jôesi
Táḏáví ây dimuu gá iʔḏá wíyá ovâywáywówápakhâymáaḏân.

37-38 Jôesi Táḏáḏí t'ą̈hkí t'owa iviʔin ûnmuuʔin ovâymúnde diwówájiʔin dimuu
waagibá. Moses wänbo näʔin híwó ithayyan iʔ wą̈ą̈ʔi phéʔyą̈vi nakojeʔ niʔgeḏi

itaʾnan dihaydi. Iwe natụ́ Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á Abraham-bí Jôesi namuu, hedá Isaac-vîʾ-á hedá Jacob-vîʾ-á, tobá näʾin ho dichuu wänboʾ. Hediho dichuu wänbo taʾgendi diwówájiʾ gá Jôesi Tádá-á in diwówájiʾinbí Jôesi-ân dínmuudân, in dichumuuʾinbîʾ-á joe.”

39 Wên in Hudíyo-ví khuu dâyhą́ʾoʾindi óetụʾan, “Hąhkandiʾ, híwó bihéeʾan.”

40 Hedi diwôedaʾ wíyá hąąwí óetsikaʾyąmídí.

To-an namuu iʾ toʾwí Jôesi Tádádí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenídí?

41 Hedi Jesus-di ovâytsikaʾyan, “Heháadan t'owa ditụ́ʾ iʾ toʾwí Jôesi Tádádí óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenídí David-ví ây iwediʾiʾdąʾ ûnmuu?

42-43 Iʾ Psalms nataʾmuu iwe David-bo natụ́:
Naví tsondi hayʾi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí óetụʾan,
‘Naví koʾdíngédí ósoge,
hedi uví hänmin dovâyt'aaní hedá uví mangá wînkáaní.’

44 Näʾi toʾwí Jôesi Tádádí óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenídí David-dibo iví tsondi hayʾi gin óetụʾoʾ. Gin namuudá hádídanho David-ví ây iwediʾiʾdąʾ ûnmúuní?”

Jesus iví khągeʾnin itụʾan in Hudíyoví khuu dâyhą́ʾoʾin waaginbá wídimúunípí

45 Waʾdi t'ąhkí in t'owadi Jesus ônt'ôeyandeʾ ihaydi iví khągeʾnin itụʾan,

46 “Näʾin t'owa Hudíyoví khuu dâyhą́ʾoʾin dimuuʾinbíʾwedi bíʾą́yîngiʾan. To whaadiʾindi ditoʾondi dijiʾ dâykeeyąmídí toʾwên dimuuʾin, hedá hânho-á ovâyhį́ʾan t'owadi aʾgindi ovâysengitụʾą́amíʾin iʾ búʾ pinge i̧ʾge dijidi, hedá wáʾ in Hudíyoví méesate eeje hedá nashánkíʾeedináʾ dihaydá in tsonninbí soge eedi dívíkw'ôeníʾin didaʾ.

47 Kwiyąʾ inbí senaʾ dínchuuʾinbí tewhá ovâykweedeʾ, hedáháʾ thaa t'ąhkí dívíjûusuʾodi híwóʾnin dimuu waagi dívípidaʾoʾ. Gin díviʾodi Jôesi Tádádí shankí ovâytuhchą̨nukhâymáa.”

21

Wí kwee iví sen ûnchuuʾi-á iví chąʾ t'ąhkí imągi

1 Jesus ipụwąbéedeʾ iʾ hayʾi méesate iwe in t'owa dijiʾ i̧ʾge, hedi in kodit'owa dimuuʾin inbí chąʾ dâykuudedi iʾ chąʾ phébay iwe ovâymúndeʾ.

2 Hedá wí kwee iví sen ûnchuuʾiʾ sehkanäwó nawówájiʾi wáʾ wíje chąʾ p'íʾin itógidi óemûʾ.

3 Hedi natụ́, “Taʾgendi wâytụʾą́amí, näʾi kwee iví sen ûnchuuʾi sehkanäwó nawówájiʾi-á shánkí itógi t'ąhkí in wéʾgen dâykuuʾinbíʾwedi.

4 In wéʾgendáho inbí chąʾ dínphade iwedi dívímągi, hewänbo näʾi kwee-á báyékí ûnkw'óhpí wänbo t'ąhkí iví wówátsi iʾąmígîʾ imáaʾiʾ itógi.”

Jesus iví khągeʾnin itụʾan iʾ méesate hayʾi-á t'owa dâynayụkhâymáa

5 Wáy wên iví khągeʾnin iʾ méesate hayʾi i̧ʾgedi dívíhíʾmáa, hedi ditụ́ʾ, “Saʾwó naná saʾwóʾdi k'uudi napaʾandi namuudi hedá iʾ hąąwí ee nakw'óʾdi in t'owadi Jôesi Tádá óemągiʾi namuudá.”

6 Jesus-di ovâytụʾan, “Nää-áho näʾi saʾwóʾdi hąąwí bînmúndeʾ, hewänbo wáy wí thaa naná dihaydi näʾi méesate-á t'owa dâynayụkhâymáa, hedi wêe wänbo wí k'uu hąʾi tehpaa iwedi wínateʾdeegíʾopí.”

Jesus-di ovâytụʾan báyékí t'ôephade naʾą́ʾin

7 Indi óetsikaʾyan, “Hąhkandiʾ, hänhay-an näʾi häąwí i̱ʾgeḏi dítu̱ʾandiʾ napuwagíʾo? Háawin taa-an nakeepúuwí heḏânho gínhanginnáaníḏí hąąḏi nats'anpúuwíʾin?”

8 Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Bíʾáyîngiʾan toʾwíḏí wänbo pihá́a wíwovâywąyu̱kannamípíḏí. Báyékí t'owa naví khąwą i̱ʾgeḏi dikąʾąągíʾo, heḏi wíʾínbo ditú̱u̱ní innânho dimuu iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí. Heḏá wáʾ ditú̱u̱ní iʾ t'ąʾge thaa tsowa nanânhoʾ. Hewänbo inbíʾnäpiyá wíʾímú-ípí.

9 Heḏi t'owa-á inbí tsonnindáḏí háa wíyá nangewin t'owa-áḏí dívíhänboʾ i̱ʾgeḏi ít'oeḏá, báyékí wíʾúvíʾáyîngiʾąmípí. Nakhâyʾąʾ näʾi häąwí napúuwíʾin, hewänbo owáy napóe ihayḏá iʾ t'ąʾge thaa wesebo wínaʾąhpí.”

10 Heḏáháʾ ovâytu̱ʾan, “T'owa wêe nangewin dívíhänkhâymáa wây-á t'owa wíyá wêe nangewindáḏí, heḏá nangewin tsonnindá wáʾ dívíhänkhâymáa.

11 Wáyjé t'ąhkí nananʾąʾyąpuwagíʾo heḏá báyékí dihąąpuwagíʾo, heḏá báyékí t'owa-á ihayḏiḏąʾbá dihaypóeḏá dichuwagíʾo, heḏá t'owa-á dâypu̱wąkhâymáa wí taa heʾendi oe makówá nakeepoeʾoḏi báyékí ovâykhunwôedaʾąmíʾiʾ.

12 Hewänbo gin napóepíḏíbo wovâypanhóení, heḏá unbí wąyu̱ únmuuḏibo jänäká wovâyʾąmí, heḏá in Huḏíyoví méesatewin p'óʾḏéḏíʾinbí mangá wovâyjoeʾąmí wovâytsondiwekáaníḏí, heḏá wovâypankw'ôení, heḏá in nangewin p'óʾḏéḏíʾinbíʾpiye heḏá wéʾgen tsonninbíʾpiyá wovâyhûuwí. Näʾi t'ąhkí wovâyʾąmí naviʾin ímuuḏiboʾ.

13 Hewänbo näʾi häąwí únpúuwíʾi namuuḏi únkoeḏí-í navíʾgeḏi bînt'ôeʾąmíḏí.

14 Heḏiho waʾ napóepíḏíbo bíʾánshaamää wíʾúvíjâyye-ípíʾin háa ítú̱u̱níʾin úvípiʾaywoeníḏí.

15 Naaḏi iʾ híʾ-á iʾ hangintandá wâymäání, heḏânho toʾwên wänbo wovâyt'eʾp'íḏénde'in háʾto dínkoeḏí-í dâykeeyąmíḏí háa ítú waa taʾgen wínamuupíʾin, heḏá wíyá häąwí wänbo wíḏâymáʾve-ípí ditú̱u̱níḏí.

16 Unbí hänminbí mangepiye unbí jíyáʾindi táḏáʾindi wänbo wovâykáaní, háa unbí tíʾûuwindá páʾḏâyʾindá han wovâyʾąmí, háa unbí maatuʾindi háa unbí k'emaʾindi wänboʾ, heḏi wáy wên un wovâyhąanú-í.

17 Heḏi báyékí t'owaḏáho wovâyt'aykhâymáa naviʾin ímuuḏi.

18 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí wovâyʾáyîngimáʾve-í, wí hây tąhkí wänbo háʾto iʾḏi wovâyjoeʾąmí.

19 Úvít'ôephaḏeyąąʾandáhoʾ in taʾgen wówátsi ít'anpúuwí.”

Jesus-di ovaytu̱ʾan Jerusalem búʾ-á nandąʾ dâyjoekankhâymáaʾin

20 “Hewänbo báyékí sundaḏo Jerusalem búʾ jáʾwé bûu k'úwákí dijiʾin bînmûʾ ihayḏi, únhanginnáaní hanwaapíḏíboʾ iʾ búʾ nandąʾ dâyjoekankhâymáaʾin.

21 Heḏi ihayḏá in Judea nange dikw'óʾnin dínkhâyʾąʾ oe okú eepiye dijáaníʾin, heḏá in toʾwên oe Jerusalem búʾ iwe dijiʾindáho iweḏáho dipee-í, heḏá in oe nava eeje dijiʾindáho oe búʾpiyá wíḏimú-ípí,

22 gá ihayhąąbáho Jôesi Táḏáḏí in t'owa Jerusalem-win ovâytuhchąnukhâymáaḏân, heḏi t'ąhkí háa Jôesi Táḏáví taʾnin diwe nataʾmuuʾin iʾ thaa i̱ʾgeḏi napúuwí.

23 Owáy iʾ thaa napówá ihayḏá, sehkanä in kwiyąʾ disâamuuʾin heḏá in dâyʾâytsąąʾoʾindá, gá ingîʾ-á nakâypúuwíḏân dijâaníḏí. T'owa

dâyt'ôephaḏegíʼo năʼi nange i̱ʼge t'ą̈hkí, heḏi Jôesi Táḏáḏáho in t'owa ovâytuchą̈nugíʼo, indáḏí nat'ayḏi.
24 Wáy wên tsijópháʼḏí ovâyhą̈ą̈nú-í, wây-á wêndá ovâypanhógiḏá báyékí wíyá piʼwáy nan deepiyá ovâyhûuwí. In Huḏíyo dimuupíʼin t'owaḏá in t'owa Jerusalem-win ovâytsonmáʼve-í owáy inbí thaa gin díví'ą̈míḏí dínphaḏe píhay."

Iʼ toʼwí t'ą̈hkí t'owagîʼ naʼaypuyą̈ʼi naʼą̈ʼ

25 "Năʼi taa-áho oe makówá gin nakeet'ôení: Iʼ thandá p'óe-á agóyó-á pihá̈a nakeepúuwí, heḏá nää oepáa k'ayḏá t'ą̈hkí nangewin t'owa-á háa díví'ą̈míʼin heḏá háa díví'ánshaaʼą̈míʼin háʼto dínhanginnáaní, iʼ mâap'oe hânho nasaatûʼdi heḏá iʼ heʼendi p'oet'úkhṵ namuuḏá.
26 T'owa-á hânho dikhunwôedaʼpuwagíʼoḏi dinagokhangíʼo, háa nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hkí napuwagíʼo i̱ʼgeḏi díví'ánshaamáaḏí. T'ą̈hkí oe makówá nasaaʼi-á naʼą̈ʼyą̈púuwí.
27 Heḏi ihayḏi in t'owaḏi naa t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypuyą̈ʼiʼ omuuʼi dímúuní okhúwá jâa oʼą̈ḏi, pínnán kay wóegé heḏá kohthay wóegá oʼą̈ʼ.
28 Owáy năʼi hą̈ą̈wí nats'anpuwamän dihayḏá wíyá wíʼúvíp'óhwháyeʼbé-ípí, kw'áyepiye úvíbée-í, gá tsowa wovâyʼaywoeníḏí napuwamändân."

Jesus-di wên fig tay i̱ʼgeḏi ihéeʼan hą̈ą̈wí ovâyhą̈ʼamíḏí

29 Heḏáháʼ Jesus-di ginnân ovâytṵʼan wíyá ovâythayyą̈míḏí: "Iʼ fig tay i̱ʼgeḏi heḏá wéʼgeʼi tay i̱ʼgeḏá bíʼánshaaʼan.
30 Nats'antsą̈wą̈puwamän dihayḏi unbo bînmúndeḏi únhanginná natą̈ʼánpowaʼą̈ʼinpíʼan.
31 Heḏi gindiḏibá owáy năʼi hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi naaḏi wâyt'ôeʼan bînmûʼ ihayḏá únhanginnáaní ho púnúʼ naná naa owáyʼą̈ą̈-íʼin otsondisogeḏee-íḏí.
32 Taʼgendi wâytṵmáa, t'ą̈hkí in nääwin t'owa háʼto dihą̈ą̈ní waʼḏi năʼi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí páaḏé nats'anpoeʼopíḏíboʼ.
33 Makówá-á heḏá oepáa k'ayḏá t'ą̈hkí nakhangíʼo, hewänbo naví tundá háʼto dînhą̈ą̈ní."

Jesus-di ovâytṵʼan díví'ą̈yîngiʼą̈míʼin

34 Úví'ą̈yîngiʼą̈mí hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi úví'ánshaahondiʼ. Báyékí húukandá heḏá háapuwa-á wíʼúví'ą̈ą̈mípí, heḏi wą̈hphaḏe wíʼúví'ánshaamáʼve-ípí háa unbí wówátsigîʼ úví'ą̈míʼin. Wáy iʼ thaa nat'ôephaḏepúuwíʼiʼ únpóewí waʼḏi únhanginpóepíḏíboʼ.
35 Ihayḏibá t'ą̈mäpiye in nää oepáa k'ayḏi dithaaʼin wên phay iwe diwêegíʼo waagibá dínpúuwí.
36 Heḏiho hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí íkhâymúuníʼin únkhâyʼą̈ʼ, heḏá úvíjûusumáʼve-í heḏânho năʼi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí napuwagíʼoʼi-á úvíyą̈ą̈ʼą̈mí, heḏá owáy naa t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypuyą̈ʼiví páaḏépiye íwin dihayḏi híwó únpúuwí" gin Jesus-di ovâytṵʼan.
37-38 Ihayhą̈ą̈bá thamuwaa hédéndí héʼḏibo t'owa dipóyaʼ ee hayʼi méesate iwe Jesus-ví hîʼ ônt'ôeyaaníḏí. Thaaḏá iʼḏi in t'owa iwe ovâyhą̈ʼoʼ, heḏá nakin dihayḏá iʼ búʼ iweḏi napeeʼi oe Olive Okú gin dâytṵʼoʼ iweboʼ iwhonwóyi̱ʼníḏí khṵʼḏéeḏí.

22

Wên hîʼ dâykʼûʼ Jesus óekáyjíḏí

1 I shánkíʔeeḏi Passover gin dâytṵʔoʔi púnúʔ naná, iʔ oewáaseepîʔ pává
dâyk'oʔiʔ.
2 In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá háḏíḏí Jesus
óeháyjíʔin dâytṵwą̈́máa, hewänbo kaaḏibo díví'ą́míʔin didaʔ, gá in t'owa-á
dâykhunwôedaʔḏân.
3 Heḏá Satan iʔ Penísendi-á Judas-ví píʔnä khóʔjé-á ûnts'ú. Judas-á Iscariot
gin wáʔ óetṵʔoʔ, heḏi Jesus-ví tą̈ʔḏi wíje khą̈geʔnin diweḏiʔiʔbá namuu.
4 Heḏáháʔ namää in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá in sundaḏo iʔ hayʔi méesate
dâyʔą́yíʔdoʔinbí tsonnindá inbíʔpiye. Nadaʔ ovâyhéeʔą́míʔin háḏíḏí Jesus
óekṵʔp'âynî i̱ʔgeḏi, heḏânho inbí mange óekáaníḏí.
5 Indá dihíhchanpóeḏí Judas óetṵʔan chą̈ʔ óewáʔâa-íʔin,
6 heḏi i-á nahíjeḏiho itṵwą̈máa háḏíḏí Jesus inbí mange óekáaníʔin in t'owa
dínhanginnáhpíḏíboʔ.

Jesus-áḏí iví khą̈geʔnindáḏí dimän iʔ Passover shánkíʔeeḏi koegîʔ dâyk'oʔíḏí

7 In Huḏíyoví shánkíʔeeḏi dínpówá iʔ oewáaseepîʔ pává dâyk'oʔiʔ, heḏi
ihay thaa-á naná in k'úwáʔây-á dâyhą́núndeʔ, Passover koegîʔ gin dâytṵʔoʔi
dâyk'oʔíḏí.
8 Heḏi Jesus-di Peter-áḏí John-dáḏí ovǎntṵʔan, "Jaho iʔ hą̈ą̈wí binkhâyʔan iʔ
Passover koegîʔ âyk'oʔíḏí."
9 Indiḏá óetsikaʔyan, "Wą̈hą̈ą̈-an undaʔ gamú-íʔin ǎnkhâyʔą́míḏí?"
10 IʔḏI ovǎntṵʔan, "Gá ginnân: Oe Jerusalem búʔpiye bápûn, heḏi iwe
dats'ûndi wí sen wên p'onbay ihondiʔḏi wovǎnjay-í. I-áḏíbá damú-í heḏá iʔ
tewhá ee nats'ûndibá dats'ų́ṵní,
11 heḏi iʔ sen iví tewhá ûnmuuʔi dǎntṵʔą̈ą́mí, 'Nanbí hą́hkandiʔḏi dítṵʔan
wítsikaʔyą̈ą́míḏí, Wéʔi íve eewan naví khą̈geʔnindáḏí näʔi Passover koegîʔ
âyk'oʔí?'
12 Heḏi i sendi wí whaʔk'ay íve hayʔi wovǎnkeeyą́mí, hą̈ą̈ t'ą̈hkí gíntáyʔi
nakw'óʔdiʔ. Ee-áho iʔ koegîʔ-á dǎnkhâyʔą́mí."
13 Heḏiho damääḏi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dǎnshaa Jesus natṵ́ waagibá, heḏiho i
Passover koegîʔ dǎnkhâyʔan.

Jesus-ví t'ą̈ʔgeʔin kindiʔin húukan

14 Húukandi ihayḏi napóe ihayḏi Jesus-áḏí iví khą̈geʔnindáḏí iʔ määsa iwe
díví́húukw'óḏi,
15 heḏi ovâytṵʔan, "Hânho näʔi Passover koegîʔ undáḏí okoedaʔ, waʔ ochu-
upíḏíboʔ.
16 Naaḏá wâytṵmáa, háʔto Passover koegîʔ wíyá dók'oʔí i taʔgendi Passover
shánkíʔeeḏi napóe píhay, owáy otsondisogeḏee ihayḏi."
17 Ihayḏáháʔ in k'éḏé méena nasaaʔin ikêʔḏi ikṵ́ʔdaaʔandi ovâytṵʔan, "NäʔIn
binkeʔḏi wí binsṵ́wą̈ wíʔínboʔ.
18 Naaḏi wâytṵmáa, nää-á wíyá wíḏóméenasṵṵwą̈́-ípí hebo Jôesi Táḏáḏí
dítsondisóge ihayḏáho wíyá méena waagibá dósṵwą̈́khâymáa."
19 Heḏáháʔ wí pává-á ikêʔḏi Jôesi Táḏá óekṵ́ʔdaaʔan, heḏáháʔ iháveḏá
ovâymǎgi, heḏi ovâytṵʔan, "NäʔI-á naví túʔ dînmuu, heḏi naví túʔ-á ungîʔ
dáypą̈khâymáa. NäʔI pává-á bînk'oʔí navi̱ʔgeḏi úvíʔánshaamáʔve-íḏí."
20 Heḏi díví́kindihúubowaḏá in k'eḏe-á wíyá ovâyphaḏe heḏi ovâytṵʔan,
"NäʔI-á naví ûnp'oe dînmuu. Ungîʔ naví ûnp'oe doncha'gíʔo, heḏi owáy gin
dáyʔandiho Jôesi Táḏáví ts'ą̈ąbi tun imägiʔi ho ûnpúuwí.

21 Nää bít'ôeyan, iʼ toʼwí naa díkṵhpekhâymáaʼi-á nää naví núʼ naʼän, heḏi iʼ määtsa eeḏi namank'óe.
22 Naa t'ą̈hkígîʼ oʼaypṵyą̈ʼiʼ ochuwagíʼo, Jôesi Táḏá hänʼoe natṵ́ waagi, hewänbo nä̈ʼi toʼwí díkṵhpekhâymáaʼi-á t'ôephaḏe ûnpúuwí."
23 Heḏáháʼ iví khą̈geʼnin dívítsikaʼmáa, "Wéʼi-angú naʼin diweḏi nä̈ʼin natṵ́ʼin ikhâymáa?"

Jesus-ví khą̈geʼnin dívítṵhänbo wéʼi-an in diweḏi shánkí hayʼi namuu i̱ʼgeḏi

24 Ihayḏáháʼ in khą̈geʼnin dívítṵhkandoʼ wéʼi-an in diweḏi shánkí hayʼi namuu i̱ʼgeḏi.
25 Jesus-di ovâytṵʼan, "Nä̈ʼin Huḏíyo dimuupíʼinbí tsonnindi ovâytsonmáa, heḏá didaʼ t'owa ditṵ́ṵníʼin inbí̱ʼgeḏi, 'Iʼḏá híwó naʼin díʼoʼ.'
26 Hewänbo haʼmindá wíʼímúunípí. Ginnân únkhâyʼą̈ʼ ímúuníʼin: Iʼ shánkí hayʼi namuuʼi-áho ûnkhâyʼą̈ʼ hí̱yą̈ą̈ʼi-áho ipipaʼíʼin, heḏi iʼ toʼwí itsonmáaʼi-áho khą̈geʼdiḏąʼbáho ipipaʼí.
27 Wéʼi-an iʼ shankí hayʼi namuu, ti iʼ määtsa iwe nahúuʼändiʼ háa iʼ t'ôeʼiʼ ônkoegîʼmáyą̈ʼdiʼ? Iʼ määtsa nahúuʼändi-á iʼ shánkí hayʼi namuupíʼan. Hewänbo naa undáḏi waʼ ojiʼ ihayḏibo wí t'ôeʼi waagiʼbá omuu.
28 "Undá naa-áḏi úvíwóyí̱ʼ tobáháa dont'ôephaḏende wänboʼ,
29 heḏiho naaḏá wâyk'úuwí tsonnin ímúuníḏí, naví Táḏáḏí naa otsonyę̨ę̨níḏí dînk'ûʼ waagibá.
30 Heḏiho owáy otsonjiʼ ihayḏi undáho naví määtsa iwe naa-áḏí úvíhṵ́ṵyąmí, heḏá tsonninbí púwéḏé eejá úvíkw'ôení, heḏi in Israel-ʼin tą̈ʼḏi wêegeʼin t'owa ovâytṵʼą̨mí háa híwó háa híwóhpí díví̱ʼannin" gin Jesus-di ovâytṵʼan.

Jesus-di Peter óetṵʼan, "Ṵ-á powin untṵ́ṵní naa wíḏítaapí̱ʼin."

31 Heḏáháʼ Jesus-di Simon Peter óetṵʼan, "Simon, ót'ôeyan: Iʼ Penísendi Satan nadaʼpóe un t'ą̈hkí wovâyhóeníḏí heḏânho wovâytayi̱ʼníḏí, heḏi wí toʼwí itáhêejo waagibá wovâykhâymáa.
32 Hewänbo naaḏi wînjûusuʼan, heḏânho uví wą̈yṵ wíʼúhą̨ąnípíḏí. Heḏihoʼ owáy naví̱ʼpiye biwáybun dihayḏi nä̈ʼin uví tíʼûuwin páaḏéʼin úmuuʼin ovâykhą̈geʼnamí heḏânho inbí wą̈yṵ naví̱ʼpiye shánkí dínkaypúuwíḏí."
33 Peter-di Jesus óetṵʼan, "Nanbí Sedó, naa okhâymuu ṵ-áḏí dípansôege-íḏí heḏá díháyjíḏá."
34 Jesus-di óetṵʼan, "Peter, nä̈ʼin wítṵʼą̨mí: Nä̈ʼi khun waʼ wí dee sen ikinpíḏíboʼ ṵ-á powin untṵ́ṵní naa wíḏítaapíʼin."

Jesus iví khą̈geʼnin itṵʼan tsijó phá̱ʼ dâykuumä-íḏí

35 Ihayḏi Jesus iví khą̈geʼnin itṵʼan, "Hänhay wâysan dihayḏi naví hí̱ʼ in t'owa ovâyt'ôeʼą̨míḏí, chą̈ʼdá heḏá wí múu unbí hą̈ą̈wí bînkuu-íḏîʼ-á heḏá wây-á anto-á wívînhoʼpí. Ihayḏi ti wí hą̈ą̈wí úntáywän?" Heḏi óetṵʼan, "Joe, hą̈ą̈bo joe."
36 Heḏáháʼ ovâytṵʼan, "Nää-á toʼwí ûnchą̈ʼkw'óʼdi-áho iví chą̈ʼ ihûuwí, heḏá wí múu-á ihą̈ą̈wíkuu-íḏîʼ wáʼ, heḏi toʼwí wên tsijó phá̱ʼ ûnk'óepîʼ-á iví k'éwéʼin to-á ikṵʼp'âyní wên tsijó phá̱ʼ ikuumä-íḏí.
37 Naaḏi wâytṵmáa nakhâyʼą̈ʼ nä̈ʼi tun Jôesi Táḏáví taʼnin diwe navi̱ʼgeḏi nataʼmuuʼi napúuwíʼin:
T'owa ditṵ́ṵní i-á wáʼ wí jänäkíkandi-ân namuu gin.
Hą̈ą̈wí t'ą̈hkí navi̱ʼgeḏi nataʼmuuʼi-áho napuwagíʼo-ákun."

38 Iví khą̈geʔnindi óetu̱ʔan, “Nanbí Sedó, námúʔḏí, näwe wíje tsijó pháʔ.” Iʔḏi
ovâytu̱ʔan, “Hą̈hay.”

Jesus oe Olive Okú gin dâytu̱ʔoʔ iwe ijûusuʔan

39 Ihayḏáháʔ Jesus iʔ búʔḏí napee heḏi oe Olive Okú gin dâytu̱ʔoʔ iwepiye
namää heḏá iví khą̈geʔnindá ûnwóemää. Iwáho hą̈yän wänbo najiwän.
40 Iwe dipówá ihayḏá ovâytu̱ʔan, “Úvíjûusuʔą̨mí heḏânho wovâytayindeʔ
ihayḏi híwóhpí wíʔúvíʔą̨mípíḏí.”
41 Heḏi ovâyjoeʔandi wí hây namää, wí k'uu bînsą̈ą̈yú-í iwehaybá, heḏi
idégeʔdisógeḏi ginnân ijûusuʔan:
42 “Táḏá, undaʔḏáho in t'ôephaḏe donkhâymáaʔin naa dînjâaʔą̨mí. Hewänbo
háa u̱-á undaʔ waa tobá napúuwí, naa odaʔ waagá joe.”
43 Heḏi wí makówáwi t'ôepą̨ʔą̨ʔi-á iviʔwe ûnkwi̱nuḏee heḏi kay óemägi.
44 Heḏi hânho it'ôephaḏendeḏi shánkí kayʔindi ijûusuʔan, heḏi hânho
naseep'ojaaḏeḏi iʔ seep'o-á wí ûnp'oetą̈ heʔendi waagibá nange ûntände̱ʔ.
45 Heḏáháʔ wáy ijûusuʔoʔ iweḏi iwínúḏí iví khą̈geʔnin dikw'ôn diwepiye
nawáymää. Indá hânho dik'áykháaḏá dikaykhanmuu, heḏiho dijókhą́.
46 Heḏi ovâyjóhsandi ovâytu̱ʔan, “Heháaḏan íjókhą́? Bíshaaḏi úvíjûusuʔą̨mí
heḏânho wovâytayindeʔ ihayḏi híwóhpí wíʔúvíʔą̨mípí.”

Jesus óepankêʔ

47 Waʔḏi ihíʔmáaḏíbo báyékí t'owa dipówá. Judas-di ovâypáaḏémáʔ, i-á
wêe in tą̈ʔḏi wíje khą̈geʔnin diweḏiʔiʔbá namuu, heḏi Jesus nawin diwepiye
namää óep'ohtsą̈ą̈-íḏí.
48 Hewänbo Jesus-di óetu̱ʔan, “Judas, ti naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yą̈ʔi
díp'ohtsą̈ą̈ nä̈ʔin t'owaví mange díkáaníḏíʔ?”
49 Háa Jesus óekhâymáaʔin iví khą̈geʔnin i-áḏí dijiʔin dâymûʔ, heḏi
óetsikaʔyan, “Nanbí Sedó, ti nanbí tsijó pháʔḏí hą̈ʔin t'owa âyyą̨ą-í?”
50 Wí wêe iví khą̈geʔnin diweḏi iví tsijó pháʔḏí iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔví t'ôeʔi
p'óʔḏé óewhą̈ḏi, heḏi iví koʔḏíngéḏíwin oje heʔyinboʔ ônt'ǫ́ʔts'âʔ.
51 Hewänbo Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Wíyá haʔwâa wíʔúvíʔą̨mípí,” heḏi iʔ senbí
oje ônwáykíḏiḏi ûnwówa.
52 Nä̈ʔin diʔą̈ą̈ʔin Jesus óekáyjíḏí in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá iʔ hayʔi
méesatewin sundaḏoví tsonnindá heḏá wây-á Huḏíyoví tsonnindá dimuu.
Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Heháaḏan unbí tsijó pháʔ wóegé unbí phé wóegá íʔą̈ą̈
naa díyą̨ą-íḏí wí jänäkíkandiʔ omuu waagibá?
53 Thamuwaagi iʔ méesate hayʔi ee naa undáḏí ojiʔ, heḏi wíḏípankêʔpí.
Hewänbo nää-á ihayḏihoʔ un únná nä̈ʔin úvíʔą̨míḏí, heḏá iʔ Penísendi-á
ihayḏiho ûnná iví kay ikeeyą̨míḏí, i-á wáy t'owa díṅkhunnáʔ diwe natsonjiʔi-á
namuu.”

Peter-di ovâytu̱ʔan Jesus wíʔóetaapíʔin

54 Jesus óepankêʔḏi iʔ owhaʔ shánkí p'óʔḏéḏîʔví tewhá eepiyeʔ óehoʔ, heḏi
óets'úḏe. Waʔ óehon dihayḏi Peter-á tíʔúugá kayi̱ʔdiḏibo-á nawóemän.
55 Iʔ tewháví tehpaa búge wáy ho naphahteʔen, heḏi i̱ʔge wên t'owa
dívíkw'óḏi. Peter-á inbí jâa isóge.
56 Iwe naʔändí phaaḏi óekonámäʔ heḏi wí t'ôeʔi aʔyǫ́ḏí óeḏamúndeḏi natǫ́,
“Nä̈ʔi sennânkun Jesus-áḏíbá najiwän.”
57 Hewänbo Peter natǫ́, “Joe, naaḏá wíḏótaapí.”

58 Hây napóe ihayḏá wíyá toʔwíḏá Peter-á óemûʔḏá óetu̱ʔan, “In Jesus-víʔin
diweḏi unmuu-ákun.” Hewänbo Peter-di óetu̱ʔan, “Joe, naa-á joe.”
59 Heḏi maʔ wí óḏa naphaḏe ihayḏá wíyá wêe-á kayʔindi natṹ, “Näʔi sendá
Galilee-wibá namuuḏi taʔgendi Jesus-áḏíbá najiwän.”
60 Hewänbo Peter-di óetu̱ʔan, “Naa wíḏînhanginnáhpí häa̱wí i̱ʔgeḏi
bihíʔmáaʔin.” Waʔḏi ihíʔmáa ihayḏibo wí dee sen ikin.
61 Ihayḏibá tewhá íveḏi Nanbí Sedó Jesus ibéeḏí Peter óeḏamûʔ, heḏi
Peter ûnʔánpówá háa Jesus-di óetu̱ʔan waa: “Thaʔdi héḏéndí waʔ iʔ dee sen
ikinpíḏíboʔ, powin untṹuní naa wíḏítaapíʔin” gin ho óetu̱ʔan.
62 Heḏi Peter iʔ tehpaa jáʔwépiye napeeḏi hânho isíhtä̱a̱.

In sundaḏoḏi Jesus óejänäkíʔan

63 In senäʔ Jesus óeʔä̱yînmáaʔindi t'ä̱mäge óetu̱máa heḏá óemahpúudeʔ.
64 Heḏá óetsíwhiʔandi óetu̱ʔan, “Ṹ-á úhanginná háa napuwagíʔoʔin waʔ
napóepíḏíboʔ. Dítu̱ʔan, toʔḏan wóemahpúu?”
65 Heḏá wíyá shánkílilee-wibá namuuḏi taʔgendi Je t'ä̱mäge háa óetu̱máa.

In Huḏíyo tunjowaʔdi Jesus iviʔgeḏi óetsikaʔmáa

66 Waʔḏéeḏí nanân dihayḏi in Huḏíyo tsonnindá in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá
heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhä̱ʔoʔindá díví́weʔgeʔan, indá in Huḏíyoví tunjowaʔ
dimuu, heḏi Jesus in tunjowaʔ wháagépiye óehoʔ,
67 heḏi óetsikaʔyan, “Ti taʔgendi u̱-ân unmuu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ
t'owa ovâyʔaywoeníḏí? Dítu̱ʔan.” IʔḏI ovâytu̱ʔan, “Wâytu̱ʔan wänbo háʔto
dînwä̱a̱yṹ-í,
68 heḏi naaḏá undá häa̱wí wâytsikaʔyandá háʔto hä̱a̱bo dít'ôeʔa̱mí.
69 Hewänbo nää iweḏi páaḏépiye naa t'ä̱hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yä̱ʔiʔ omuuʔi
Jôesi Táḏáví koʔḏíngéḏí ochangíʔo, i-á t'ä̱hkí kay imáaʔi namuu.”
70 Heḏáháʔ t'ä̱hkíḏíbo óetsikaʔyan, “Ti untundaʔ u̱-ân Jôesi Táḏáví ay un-
muuʔin?” IʔḏI ovâytu̱ʔan, “Háa unbo ítṹ waa.”
71 Heḏáháʔ dívítu̱ʔan, “Wây-á toʔwên wígíntáypí iviʔgeḏi dítu̱ʔä̱a̱míḏí. Iví
sópho iweḏibo näʔi tun gip it'oe.”

23

Jesus oe Pilate-víʔpiye óehoʔ

1 Heḏi in tunjowaʔ t'ä̱hkí dívíwi̱nú, heḏi indiho Jesus oe Pilate-víʔpiye óehoʔ.
2 Heḏi Pilate-víʔwe óekándí ônt'aywóʔdichä̱nundeḏi ditṹ, “Näʔi sendá nanbí
t'owa ovâyt'eʔyaʔdoʔ, heḏá iʔḏi ovâytu̱ʔan Caesar wíʔóe-tax-wáʔâa-ípí, heḏá waʔ
natṹ i-á namuu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏânho
natundaʔ wí tsondi hayʔibá namuuʔin.”
3 Pilate-di Jesus óetsikaʔyan, “Ti u̱-á in Huḏíyoví tsondi hayʔi unmuu?” Jesus-
di óetu̱ʔan, “Háa u̱ʔbo untṹ waa.”
4 Pilate-di in owhaʔ p'óʔḏéḏíʔin heḏá in báyékí t'owa iwe diwinnindá
ovâytu̱ʔan, “Näʔi sendá naaḏi wên t'aywóʔnin wänbo wíḏônshaapí.”
5 Hewänbo indá kayʔindi Pilate óetu̱máa, “IʔḏÁ iví hä̱hkan ûnmuuʔiʔḏi nanbí
t'owa ovâyt'eʔyaʔdoʔ. Oe Galilee nange iwe páaḏé gin its'anʔan, iweḏá Judea
nange i̱ʔgá t'ä̱hká, heḏá nää-á nä̱äwá napówá hanbá iʔa̱míḏí.”

Jesus oe Herod-víʔpiye óehoʔ

6 Pilate näʔin nat'oeḏi ovâytsikaʔyan, “Ti näʔi sendá Galilee-wi namuu?”

7 Hedi “hoi” gin ditu̧ ihaydi Pilate-di Jesus oe Herod-víʔpiye óesan, gá Herod-dá oe Galilee p'óʔdédîʔ namuudân, hedi nää-á oe Jerusalem-dá naʔän.
8 Herod nahíhchanpóe Jesus óemûʔdi. Gáhäädibo napu̧wäda ʔ, ivíʔgediho nat'oedi, hediho nadaʔ Jesus-di wên pínnán ônʔa̧mídí imúuníʔin.
9 Herod-di báyékí tsika óetsikaʔyan, hebo Jesus-dá háabo wíʔóetu̧ʔanpí.
10 In owhaʔ p'óʔdédíʔindá hedá in Hudíyoví khuu dâyhäʔoʔindá iwe diwindi kaygindi Jesus ônhíwóhpíchänundeʔ.
11 Hedi Herod-dádí in sundado-ádí t'ämäge Jesus óeʔoʔ, hedáân, hedi jänäkí-á i-ádá dimuu. Herod-dá ovâytu̧ʔan wên saʔwóʔnin k'éwéʔin to Jesus óeʔaawé-í, hedáháʔ Pilate-víʔpiye óewáysan.
12 Páadé ihaydibo Herod-ádí Pilate-ádí hänmindá damuuwän, hebo ihay thaabá híwóʔnin k'emaʔindá dapóe.

Jesus óekheʔkhâymáa, hewänbo Barabbas-á óemaʔp'äädi

13 Pilate-di in owhaʔ p'óʔdédíʔindá hedá in wéʔgen Hudíyoví p'óʔdédíʔindádí wây-á t'owa-ádí ovâywéʔgetu̧ʔan,
14 hedi ovâytu̧ʔan, “Undá näʔi sen naví páadépiye dînmaa, hedi dítu̧ʔan t'owa ovâyt'eʔyaʔdoʔin. Unbí páadépiyebo naadi ivíʔgedi dótsikaʔyan, hebo háawin t'aywóʔnin bînchänunde wänbo wídônshaapí.
15 Herod-di wänbo-á háawin wên t'aywóʔnin wíʔônshaapí, hediho nanbíʔpiyebá óewáysan. NäʔI sendá häähwí híwóhpí wíʔiʔanpí óeháyjídí.
16 Hediho otsonpúuwí púwhíʔdí óewhääníʔin hedáháʔ dómaʔp'äädi-í.”
17 Pa̧ayo p'óe waa iʔ Passover shánkíʔeedi naná ʔ dihaydi Pilate-di wêe pan óemaʔp'äädínde ʔ, hedânho gin natú.
18 Hewänbo t'ähkí in t'owa dívítu̧wínú, “NäʔI sen náheʔ, hedi Barabbas-á naʔingî ʔ nâamaʔp'äädi-í.”
19 (Barabbas-á oe pan diwe óesóge gá in t'owa iʔ búʔ iweʔin p'óʔdédíʔindádí ovâytsa̧akannandân, hedá iʔdá ovâyt'owat'ahánú.)
20 Hewänbo Pilate nadaʔ Jesus óemaʔp'äädi-íʔin, hediho in t'owa wíyá ovâyhéeʔan.
21 Hebo indá ihayda̧ʔ dívítu̧wínúndeʔ, “Wên phéʔwin deedi nát'óhtägek'uʔ!!”
22 Pilate-di powingedi ovâytu̧ʔan, “Háadan gin dóʔa̧mí? Háawin yäʔdâapíʔinnan iʔan? Naadi háawin t'aywóʔnin wänbo wídônshaapí óeháyjídí. Hediho otsonpúuwí púwhíʔdí óewhääníʔin hedá dómaʔp'äädi-í.”
23 Hewänbo kaygindi ihe'jidida̧ʔ ditûʔ Pilate-dá Jesus phéʔwin deedi óet'óhtägek'úuwíʔin, hedi hânho dívítu̧wínúndediho dit'anpóe.
24 Pilate nahíje háa óedaaʔan waa iʔa̧mídí,
25 hediho Barabbas, iʔ sen in tsonnin ovâyyäʔiʔ hedá ovâyt'owat'ahänúʔiʔ namuuʔiʔ óemaʔp'äädi, hewänbo natsonpóe Jesus óeʔa̧míʔin háa didaʔ waa.

Jesus oe Calvary-piye óehoʔ

26 Hedáháʔ Jesus iwedi óehoʔ. Dimän dihaydá wí sen Cyrene nangewi namuuʔiʔ, Simon gin nakhäwäʔiʔ, oe nava iwedi iʔ búʔ eepiye naʔädi óejay, hedi in sundadodi in phéʔwin ivîʔdi ônʔíʔk'ûʔdi Jesus-ví tíʔúugé óepu̧ʔnan.
27 Báyékí t'owa wáʔ Jesus ûnwóemän, hedá wên kwiyäʔ dimännindá hânho ditaachanpóedá dívípíhkhúmahpúudeʔ, hedá háa iphadendeʔin namuudi diséejiʔ.
28 Jesus ibéedí ovâytu̧ʔan, “Un kwiyäʔ Jerusalem-win, naa omuudi wíʔúvísíhtäähpí, hewänbo ungîʔ-á unbí áyyäägîʔ-á úvísíhtäähí.

29 Wáy wí thaa naná’ dihaydi t'owa ditúụní ‘Híhchan dâymá’ve-í in
dínkoḏipí’in díví’âyyạmíḏí, heḏá in hänhay wänbo díví’ayyanpí’indá wí ay
wänbo dây’âytsäạ’anpí’indá wá’ híhchan dâymá’ve-í.’
30 Ihayḏáho in Jerusalem-’in t'owa dida’í i’ p'in inbî’ḏi nakaanú-í’in heḏá
i’ okúḏá ovâykhạ’kw'ôení’indá.
31 Naa wên tay wówá’in waagi’bá omuu’i híwóhpí dînpoe’o. Hewänbo indá
tay t'aa’i waaginbá dimuuḏi shánkí p'ändíkí dínpuwagí’o.”
32 Heḏá wây-á wíje senä’dá Jesus-áḏíbá ovänhon ovänháyjíḏí. Nä’in
senä’dá jänäkíkanninnân damuu.

Jesus wên wíje sänminbí pinuḏi phé’win deeḏi óet'óhtạgek'û’

33 Heḏi wên okú iwe dipówá, “In p'óhkhúbay” gin dâytụ’o’, heḏi Je-
sus phé’win deeḏi óet'óhtạgek'û’, heḏá in wíje jänäkíkannindá wá’ hanbá
ovän’an. Wêe Jesus-ví yạ’mängéḏí óewí́nú heḏá i’ wêe-á iví ko’ḏíngéḏá.
34 Heḏi Jesus natú, “Táḏá, ovây’owóejé-í, háa díví’o’in wíḏínhanginnáhpíḏí.”
In sundaḏo-á díví’áywan iví aa dívíweejé-íḏí.
35 In t'owa iví nú’ iwe diwindi óemúnde’, heḏá in Huḏíyo p'ó’ḏédí’indá
t'ạmägá óetụmáa. Ditû’, “Pi’wêndá i’ḏi ovây’aywon, heḏi i-á i’ to’wí
Jôesi Táḏádí t'owa ovây’aywoeníḏí óesóge’i’ namuuḏá, wí’bo ipi’aywoení’in
ûnkhây’ạ’.”
36 Heḏi in sundaḏoḏi wá’ t'ạmäge háa óe’o’. Iví’piye dimääḏi wí méena
ojohay’i-á ônpạhtuye,
37 heḏi óetụ’an, “In Huḏíyoví tsondi hay’i unmuuḏá wí’bo ópi’aywon.”
38 Wên phéphá’ay iví phé’win kw'áye nat'i’k'óe eeḏi ginnân nata’muu:
“Nä’i-á in Huḏíyoví tsondi hay’i namuu.”
39 Wêe t'aywóhkandi’ phé’win deeḏi nawhi’wondi’ḏi óejänäkítụmáaḏí,
óetụ’an, “Untúhpí’an ụ-ân unmuu i’ to’wí Jôesi Táḏádí óesóge’i’ t'owa
ovây’aywoeníḏí. Heḏáho wí’bo ópi’aywon, heḏá na’indá wá’ dîn’aywoení.”
40 Hebo i’ wêe natú, “Ha’wâa wívihée’ạmípí. Ti Jôesi Táḏá oe makówá
na’ändi’ wínâa’a’ginpí’an? Nä’i sen óetuhchạ̈nunde waagibá ụ wá’
wóetuhchạ̈nunde’,
41 heḏi ụ-áḏí naa-áḏí dítuhchạ̈nundeḏi híwó namuu, gá híwóhpí än’andi
nanbí tuhchạ̈nu-á gän’ạäḏân. Hebo nä’i sendá háabo híwóhpî’ wí’i’anpí.”
42 Heḏáhá’ Jesus óetụ’an, “Jesus, owáy unp'ó’ḏédí’sogeḏeeḏi unwáy’ạäạ
ihayḏi naa wíḏí’óḏé’nípí.”
43 Jesus-di óetụ’an, “Nä’in wítụ’ậạmí, nää thaa-á owáy t'ạhkí sa’wó naná’
diwe naa-áḏí unchaní.”

Jesus nachuu

44 Taagepiye iwáypiye naná, hebo i’ than namuwạhán, heḏi i̱’ge t'ạhkí
nakhunpóe thí’êeḏi poje puwahay.
45 Ihayhạäạbá in aa nakhaaná’nin i’ méesate hay’i khó’jé nawhi’wonnindá
pínu-á nasiveḏee.
46 Heḏáhá’ Jesus kaygi natú, “Táḏá, naa uví mange dáymä’, naví
p'oewạạhạạ dînke’.” Heḏi gin natú ihayḏiho t'ạ’geḏi ihạạ’an.
47 I’ sundaḏo p'ó’ḏeḏî’ iwe nawindi háa napóe’in imû’ḏi Jôesi Táḏá
kw'áayébo’ óemáa, heḏi natú, “Ta’gendi nä’i sendá iví wówátsi ta’ge ihon.”
48 In báyékí t'owa iwe dik'aapụwạ̈winnin háa napóe’in dâymû’ḏi inbí’piye
dívíweeho’, heḏi inbí pḭhkhú dâymahpúuḏe ditaachanpóeḏí.

49 Hebo wáy wên kwiyą̈ʔ Galilee nange iwedi Jesus-ádí diʔą̈ą̈ʔin, hedá wây-á
t'owa iví k'emaʔin ûnmuuʔindá, kayiʔ diwebo diwin dâymúndedi.

Jesus óekhą̈ʔk'ûʔ

50-51 Wí sen Joseph gin nakhą́wą̈ʔi wáʔ iwebá najiʔ, oe Judea nangewi
búʔay iweʔi-ân namuu, Arimathea gin dâytụʔoʔiʔ. I-á iví wówátsi
taʔge ihon, hedi natsíkhajiʔ Jôesi Tádádí óesôege-ídí iʔ toʔwí t'owa
ovâyʔaywoeníʔiʔ. I-á wínachanpóepí híwóʔnin namuuʔin háa in Hudíyo
tunjowaʔ díviʔánshaamągiʔindá hedá díviʔannindá Jesus óeháyjí gin ditụ́
ihaydi.

52 Hediho Jesus nachuu ihaydi Joseph oe Pilate-víʔpiye namää óedaaʔą́mídí
iʔ pení óemäänídí óekhą̈ʔk'úuwídí.

53 Hedi óemągidi in phéʔwin diwedi óewą́ve, hedá wên híwóʔnin aa iwá
óeʔánk'ûʔ, hedi wí khąhkugîʔ pho ee óek'ûʔ, iʔ t'owáwi k'uu iwe dâyts'âʔiʔ, iwá
waʔdi tóebo wíʔóekhą̈ʔk'ûʔpí.

54 Iʔ thaa-á in Hudíyo díviháąwíkhâyʔoʔ kaykhanwówá thaagîʔ, hedi iʔ
kaykhanwówá thaa-á ho napowaʔą̈ʔ.

55 In kwiyą̈ʔ Jesus-ádí oe Galilee nangedi diʔą̈ą̈ʔindá Joseph-á ûnwóemää,
hedi háa Jesus oe t'owápho ee óek'ûʔ waa dâymûʔ.

56 Hedi inbíʔpiye diwáymää, hedi wí saʔwó nasundi woe-ádí kąʔp'oe-ádí
dâykhâyʔan iʔ pení óeʔą̈ą̈yụ́-ídí. Hebo wíyá tháwän iʔ kaykhanwówá thaa
nanândi wídívít'ôeʔanpí in Hudíyoví khuu dínmuudi.

24

Jesus wówáʔi napee

1 Wíyá tháwändá Dumîngu naná, hedi nathamupuwaʔą̈ʔ ihaydi in kwiyą̈ʔ i
penípho iwepiye diwáymää i saʔwó nasundi woe dâykhâyʔandi wóegé.

2 Iwe iʔ k'uu iʔ t'owápho iwedi ho nahângemuudi dâymûʔ,

3 hediho ee dits'ú́, hebo Nanbí Sedó Jesus nat'ahándi wídâyshaapí.

4 Iwe diwänpiwindi wídínhanginnáhpí háa díviʔánshaaʔą́míʔin. Ihaydi
tsíkhagipí wíje senäʔ waabá dänchąąʔin inbí núʔ dakwịnudee, hânho ots'áʔidąʔ
daʔaʔwennin.

5 In kwiyą̈ʔ hânho dikhunwôedaʔdi díviwänpip'óʔt'ą́ą̈, hedi in senäʔdi
ovâytụʔan, "Heháadan wí nawówájiʔiʔ in pení ovâykhą̈ʔkw'óeʔó ee
bîntụwą̈máa?

6 Jesus-á näwe wínak'óepí, i-á nawáywówápóe-á. Ti wíʔúnʔánshaapíʔan háa
wovâytụʔannin waʔ oe Galilee najiʔ ihaydi?

7 Ginnân natú: 'Naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypụyą̈ʔi-á in yą̈ʔdâapíʔin t'owaví
mange díkáaní. Hedá phéʔwin deedá díkheʔkhâymáa, hewänbo iwedi iʔ
powageʔi thaa iwe owáywówápuwagíʔo.' "

8 Ihaydi in kwiyą̈ʔ dínʔánpówá háa Jesus-di ovâytụʔannin,

9 hedi iwedi dimäädi in tą̈ʔdi wêe Jesus-ví khągeʔnindá hedá wây-á iví
k'emaʔindá háa napóeʔin ovâyt'ôeʔan.

10 Näʔinnân dimuu in kwiyą̈ʔ: Mary Magdalene-dá hedá Joanna-á, hedá
wíyá Mary-á, James-ví jíyá ûnmuuʔiʔ, hedá wây-á kwiyą̈ʔdá wáʔ indádí dijiʔ.

11 Hewänbo Jesus-ví khągeʔnin diʔân háa in kwiyą̈ʔdi ovâytụʔan waa
wą̈yụpîʔ híʔdąʔmân namuuʔin, hediho háa ditú́ʔin wídívíwą̈yụpí.

12 Hewänbo Peter-á napeeḏi iʼ penípho iwepiye iʼäą̈, heḏi it'äą̈ḏí itsíhkíḏi,
heḏi wí aaḏäʼ Jesus naʼánmúʼdeʼiʼ imûʼ, heḏi ivíʼpiye nawáymäädi naʼándeʼ,
“Hân hîn napóe?”

In wíje oe Emmaus búʼaypiye damännínbíʼpiye Jesus ipikeeyan

13 Iʼ thaabá-á wíje Jesus-ví k'emaʼin wí búʼaypiye damän, iwá Emmaus gin
dâytụʼoʼ, i-á maḏi tsé ihay míya-á Jerusalem-di naná.
14-15 In wíje näʼi háa napóe i̱ʼgeḏi wíʼbo dänhíʼmáa, heḏi däntsikaʼmáa
“Háaḏangú näʼi t'ähkí gin napóe?” Jesus-di ovǎnkáa, heḏi indáḏíbá namää.
16 Hewänbo indá wíʼóetaapí, inbí tsée iweḏi dǎnkaapóeḏí.
17 Heḏi Jesus-di ovǎntsikaʼyan, “Häą̈ i̱ʼgeḏan hânho jashawóʼ dänhíʼmáa
damändi?” In wíje däntsiʼwóyi̱ʼ heḏi daboʼaats'aymuu,
18 heḏi iʼ wêe Cleophas gin nakhäwäʼiʼḏi óetụʼan, “Ụʼḏäʼmân kavêe t'ähkí
in oe Jerusalem diʼáḏâajiʼin diweḏi wíʼúhanginnáhpí háa näʼi phaḏe thaa eeje
napoeʼoʼin.”
19 Jesus-di ovǎntsikaʼyan, “Hân handi napoeʼo?” Óetụʼan, “Gá Jesus oe
Nazareth-wi háa ûnpóeʼinnân. I-á Jôesi Táḏáví tukheʼbi ûnmuu, heḏi Jôesi
Táḏá-áḏí heḏá in t'owa-áḏí dâymûʼ iví híʼ-á iví tsiyekandá ûnkayʼin.
20 Nanbí owhaʼ p'óʼḏéḏíʼindá heḏá wây-á nanbí tsonnindá in Rome-winbí
mange Jesus óekán heḏânho indá óetuhchäänuḏi óeháyjíḏí, heḏiho phéʼwin
deeḏi óet'óhtäägek'ûʼ.
21 Hewänbo naʼindá giʼân i-ân iʼ namuu naʼin Israel-ʼin
dímahpäḏikhâymáaʼiʼ. Heḏi nää thaa-á iʼ poje thaa-áho naná han napóe
iweḏi.
22 Heḏá wáʼ wên kwiyäʼ naʼinbíʼweḏi dimuuʼindi dítụʼan wên háawên naʼin
díháaʼannin. Héḏéndí héʼḏibo ee Jesus óekhäʼk'ûʼ iwáygé dijiʼ,
23 hewänbo wíʼóeshaapí. Diwáyʼäädi ditú wên makówáwin t'ôepạʼạạʼin
inbíʼpiye dakeepóeḏí ovâytụʼan Jesus-á nawówájiʼin.
24 Wáy wên naʼindáḏí dijiʼin iʼ penípho iwepiye dimää, heḏi háa in kwiyäʼ
ditú waa dâymûʼ, hewänbo Jesus-á wíḏâymûʼpí” gin in wíjeḏi Jesus óetụʼan.
25 Ihayḏáháʼ Jesus-di ovǎntụʼan, “Undá ánshaapíʼin damuu, heḏá
dawäyụkâymuuḏi t'ähkí háa in Jôesi Táḏáví tukheʼmin ditú waa
wíḏänwäyundepí.
26 Ditúhpíʼan iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʼiʼ t'owa ovâyʼaywoeníḏí
taʼgendi näʼi hääwí it'ôephaḏekhâymáaʼin, heḏáháʼ ên naʼin díháaʼannin.
Héḏéshánkí tsondi hayʼi-á óepaʼí.”
27 Heḏi Jesus-di háa Jôesi Táḏáví taʼnin diwe ivíʼgeḏi natûʼnin t'ähkí
ovǎnthayyan. Háa Moses natúʼin páaḏé ovǎntụʼan, iweḏáháʼ in Jôesi Táḏáví
tukheʼmindá in wéʼgen taʼkannindá háa ditúʼindá.
28 Iʼ búʼay dimän diwe tsowa dipowamän, heḏi Jesus-á waʼḏi wíyá wáypiye
namän waagibá iʼan.
29 Hewänbo óepunmääníʼin wíḏadaʼpí, heḏihoʼ óetụʼan, “Naʼindáḏí ówóyi̱ʼ.
Häädanho napuwamän, nathaaphaḏemänhoʼ.” Heḏiho indáḏí iʼ tewhá ee
nats'ûndi iwóyi̱ʼ.
30 Indáḏí nahúuʼän dihayḏi iʼ pává ikêʼḏi ikúʼdaaʼan, heḏá iháve, heḏá
ovǎnmägi.
31 Ihayḏibá datsíwaaḏee waa dapóe, heḏiho toʼwí namuuʼin dǎntaa,
hewänbo wesebo wíyá wínakeepóepí.

32 Hedi däntụmáa, “Oe p'óegé gimän dihaydi, Jôesi Táḏáví hí’ i̱’geḏá
dînthayjodi, nanbí pín kaygi gän’ạ’yäpóepí’an.”
33 Wesebo oe Jerusalem-piye dawáymää, hedi Jesus-ví tä̱’di wêe
khäge’nindáḏí heḏá wây-á wên diwé’gekw'ôndáḏí dänshaa.
34 Nä’in diwé’gekw'ó’nindi ovänṭu’an, “Nanbí Sedó Jesus-á ta’gendi
nawáywówápóe, hedi Simon Peter-bí’piye nakeepóe.”
35 Ihayḏáhá’ in wíjedi ovâyṭu’an háa napóe’in ee p'óegé damän dihaydi,
heḏá háḏíḏí Nanbí Sedó Jesus dăntaa’indá i’ pává iháve ihaydi.

Jesus iví khäge’ninbí’piye ipikeeyan

36 Wa’di dänhí’máa ihaydibo Jesus-á inbí páaḏépiyá nakwi̱nuḏee, hedi
ovâyṭu’an, “Ánshaaginpíḏíbo’ íkwoní.”
37 Hânho ovâypíhäädi di’ân wí p'oewạạhậạ-ân dínkeepóe’in.
38 Hewänbo Jesus-di ovâytsika’yan, “Heháaḏan íkhunwôeda’? Háaḏan í’ánde’
madi naa ta’gendi wó’muupí’in?
39 Naví mandá naví ândá dînmú’ḏí. Naa-ânkun omuu. Dítäägé-í, heḏânho
únhanginnáaní wí p'oewạạhậạ wó’muupí’in. Naa tûu-á phéhkhṵ-á omuu. Wí
p'oewạạhậạ-á ha’wâa’i wínamuupí.”
40 Hedi ha’wâa natṵ ihayḏá iví mandá iví ândá ovâykeeyan.
41 Hânho dihíhchan wänbo ovâyháa’an, heḏá kây’indá dínpoe’o díví̇wääyṵ-
íḏí háa natṵ’in. I’di ovâytsika’yan, “Ti koegî’ hääwí nää únsaa?”
42-43 Hedìho wí paa natseemuu’i’ óemägi, hedi inbí páaḏépiyebo ik'oe.
44 Ihayḏáhá’ ovâyṭu’an, “Undáḏíbo wa’ oji’ ihaydi naadi wâyṭu’an hääwí
Jôesi Táḏáví ta’nin diwe natṵ’di-áho nakhây’ä̱’ napúuwí’in, t'ä̱hkí háa Moses
ita’nandi-á, Jôesi Táḏáví tukhe’min ditṵ’i-á, heḏá i’ Psalms gìn dâyṭu’o’ iwe
nata’muu’i-á.”
45 Hedi ovâykhäge’nan híwó dika’póewíḏí háa Jôesi Táḏáví ta’nin diwe
nata’muu’in.
46 Ovâyṭu’an, “Nä’i tundáho nata’muu: I’ to’wí Jôesi Táḏáḏí óesóge’i’ t'owa
ovây’aywoeníḏí it'ôephaaḏé-í nachuu píhay, hedi iweḏá i’ powage’i thaa iwá
nawáywówápúuwí,
47 hedi i-á natsonpúuwí páaḏé in Jerusalem-win heḏá iweḏá wéngé t'ä̱hkí’in
t'owa-á ovâyṭu’ä̱ạmí inbí t'aywó’di dâyjoe’ạmí heḏânho ovây’owóejé-i̱ḏí, gin
nata’muu.
48 Hedi undá nä’i hääwí bînmû’ i̱’gedi t'owa bînt'ôe’ạmí.
49 Hedi nää i’ Yä̱’ḏâa’i P'oewạạhậạ unbí’piye wâysaaní, i-á naví Táḏáḏí
wovâyṭu’an wovâymäänî’in. Hewänbo nää Jerusalem-bo úvíwóyi̱’ní unbí kay
oe makówáḏí wovâymägi píhay.”

Jesus oe makówápiye napee

50 Heḏáhá’ Jerusalem diwedi ovâypiyedi i’ bú’ay Bethany gin dâyṭu’o’
iwehay ovâyho’, hedi ikhóhtegedi Jôesi Táḏá óedaa’an híwó ovây’ạmíḏí.
51 Wa’ gin i’odibo’ inbí’wedi iwijedi oe makówápiye napee.
52 Indá dívídége’dikw'ódi óe’a’ginmäänídí, heḏáhá’ oe Jerusalem-piyá
hânho híhchandi diwáymää.
53 Oe méesate hay’i eebo ihayḏạ’ dimää’ä̱ heḏá ditṵ’ Jôesi Táḏá-á hay’i
namuu’in.

I Híwóʔdi Tun Jesus Christ-Vi̱ʔgeḏi John Itaʔnandiʔ

I toʔwí In Tu̱u̱ gin nakha̱wä̱ʔiʔ nawówátsipä̱yiʔ, i-á Jesus-ân namuu

1 Hänʔoe ts'anpáaḏé nanân diwe i toʔwí In Tu̱u̱ gin nakha̱wä̱ʔi nayihoʔ. I-á Yôesi Táḏá-áḏí nayiʔ, heḏi i-á Yôesibá namuu.
2 I-áho oe ts'anpáadé nanân diwe Yôesi Táḏá-áḏí nayiʔ.
3 Hää̱wí t'ä̱hkí ikhíyé, heḏi i-á wíʔikhíyépíḏá hää̱bo wínakhíʔyenpí.
4 I-á wíʔbo wówátsi napä̱yiʔ, heḏi näʔin wówátsi-á ko nakeepoʔ t'owagîʔ waagiʔbá namuu.
5 Näʔi ko nakhu̱u̱náʔ dee nakeepoʔ, heḏi hää̱ḏi wänbo t'ä̱hkí nakeepoʔ tobáháa nakhu̱u̱nân wänboʔ.
6-7 Wí sen John gin nakha̱wä̱ʔi Yôesi Táḏáḏí óesan näʔi ko i̱ʔgeḏi t'owa ovâytu̱ʔä̱a̱míḏí, heḏânho John-bí híʔ dit'oeḏi toʔwên t'ä̱hkí dívíwhä̱yu̱-íḏí i toʔwí i ko namuuʔiviʔpiyeʔ.
8 John-dá i ko-á wínamuupí, hewänbo i naʔä̱ä̱ t'owa ovâytu̱ʔä̱a̱míḏí toʔwí i ko namuuʔin.
9 Näʔi toʔwí In Tu̱u̱ gin nakha̱wä̱ʔiʔ i taʔgendi ko namuu, heḏi nää oepáa k'ayḏipiyeʔ naʔä̱ä̱ḏi t'ä̱hkí t'owa ovâykohthayyoʔ.
10 Nää oepáa k'ayḏi i nayiʔ, hebo tobáháa näʔi oepáa ho ikhíyé wänboʔ, in t'owa nääḏí diyiʔindi wíʔóetaapí.
11 I hää̱wí ikhíyéʔi ivîʔ ûnmuu, heḏi ipiyeʔ naʔä̱ä̱, hewänbo iví t'owaḏi wänbo wíʔóeséegíʔanpí.
12 Hewänbo wáy wêndiḏá óeséegíʔandá iviʔpiyeʔ dívíwhä̱yu̱, heḏi näʔin t'ä̱hkí iḏi ovâymägi Yôesi Táḏáví ây dipúwíḏí.
13 Heḏi Yôesi Táḏáví ây dipóe ihayḏi wíyá diʔâypu̱yä̱ waa dínpóe, hewänbo t'owa diʔâypu̱yä̱ nää oepáa k'ayḏi waagibá wíḏiʔâypu̱yä̱pí, heḏiháa i táḏá-áḏí i yíyá-áḏí dachanpóeḏíbo wänbo-á yoe, heḏiháa wí sen nawänpitú̱ḏíbo wänbo-á yoe. Yôesi Táḏáḏân näʔin wówátsi ovâymägi.
14 I toʔwí In Tu̱u̱ gin nakha̱wä̱ʔi wí t'owa napaa, heḏi wí hây tä̱hkí naʔindáḏí nayiʔ. Báyékí hayʔi namuuʔin âymûʔ, gá Yôesi Táḏáví wîʔ ayḏa̱ʔ ûnʔändiʔ namuuḏân. I-á báyékí séegísehkanä imáa, heḏi háa i natú̱ waa t'ä̱hkí taʔgen namuu.
15 Toʔwí i namuuʔin John-di in t'owa ovâytu̱ʔan. Oe ahkon deeḏi John nayiḏi kaygi ovâytu̱máa, “Naaḏi wâytu̱ʔan naví tíʔúugébá wí toʔwí napowagít'óeʔin, heḏi i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa oʔaypu̱yä̱pídíboʔ i-á hää̱ḏi wänbo t'ä̱hkí nawówáyiḏân. Näʔi-ânkun i namuu ivi̱ʔgeḏi wâyhíʔmáaʔiʔ.”
16 Báyékí séegísehkanä imáaḏí, ihayḏa̱ʔ híwó̱ʔdi hää̱wí iviʔweḏi gínʔä̱ʔ.
17 Yôesi Táḏáḏí Moses óetu̱ʔan iví tsontu̱u̱ naʔin dímääníʔin, hewänbo Jesus Christ-ân óesan séegísehkanä-á heḏá in taʔgen namuuʔindá dînkeeya̱míḏí.
18 Toʔwíḏí wänbo hänhay wänbo Yôesi Táḏá wíʔóemûʔpí. Hewänbo háawi i namuuʔin iví wîʔḏa̱ʔ ay ûnmuuʔiʔ iví núʔ naʔändiḏân naʔin dînkeeyan.

Háa John i p'óʔp'oekandiḏi in t'owa ovâytu̱ʔannin

19 Owáy Jerusalem búuʔú wä̱hää̱ḏi in Huḏíyoví p'óʔḏédíʔindi wên owhaʔ-á heḏá wên méesateʔin khäge̱ʔnindá ovâysan John i p'óʔp'oekandiʔ óetsikáyi̱ʔníḏí, “To-an unmuu” gin,

20 heḏi kinnân iḏi ovâytṵʾan: “Naa i toʾwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa
ovâyʾaywoeníḏí wóʾmuupí.” Kaaginpíḏíbo thayʾeeḏi kin ovâytṵʾan.
21 Heḏi óetsikáyin, “Heḏi to-an unmuu? Ti Elijah-ân unmuu?” Iḏi
ovâytṵʾan, “Naa-á i wóʾmuupí.” Heḏáháʾ óetsikáyin, “Ti Yôesi Táḏáví tukhẹ̣ʾbiʾ
i âytsíkhaʾmáaʾi-ân unmuu?”
22 Heḏi ovâytṵʾan, “Yoe.” Heḏáháʾ óetṵʾan, “Dítṵʾan to-an unmuu, heḏânho
in toʾwẽn naʾin dísannin âyt'ôeʾạmíḏí háa untṹʾin. Uvı̣ʾgeḏi dít'ôeʾan.”
23 John-di ovâyhéeʾan heḏânho dínʾánpówá-íḏí háa Yôesi Táḏáví tukhẹ̣ʾbiʾ
Isaiah hän̓oebo natṹʾin, heḏi näʾi-á Isaiah-ví híʾ ûnmuu:
Wí toʾwí oe ahkon deeḏi ûntṵhkwíntṹní,
‘In p'ôe bintaʾgeʾan i shánkí natsonyiʾigîʾ.’
“Näʾitoʾwíhanatṹʾiwaagiʾbáanaaomuu” gin John-di ovâytṵʾan.
24 Wáy wên in ovâysannin John óetsikáyı̣ʾníḏí Pharisees dimuu,
25 heḏi indi óetṵʾan, “I toʾwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí
wíʾunmuupí, Elijah wänbo-á yoe, háa Yôesi Táḏáví tukhẹ̣ʾbi âytsíkhaʾmáaʾi
wänbo-á yoe. Heḏi háaḏan handi näʾin t'owa ovâyp'óʾp'oeʾoʾ?”
26-27 John-di ovâytṵʾan, “Naaḏá p'oeḏiḏạʾ dovâyp'óʾp'oeʾoʾ, hewänbo unbí
yâaḏi wáyḏí wí toʾwí bîntaapîʾ nayiʾ, heḏi tobá naví tíʾúugé napówá wänboʾ,
naa ihay híwṓʾdi wóʾmuupí iví anto wänbo dônmaʾp'ä̱ḏi-íḏí.”
28 T'ä̱hkí näʾi owáy Bethany búuʾúʾay wä̱hä̱ä napóe, oe Jordan p'oʾ p'ä̱näḏi
John nayiḏi in t'owa ovâyp'óʾp'oeʾoʾ iwe.

Jesus-á wí k'úwáʾay Yôesi Táḏáḏí óesandiʾ waagiʾbá namuu

29 Wíyá tháwän John-di Jesus óemûʾ ee nayiʾ iwepiyeʾ naʾä̱ḏi, heḏi ivı̣ʾgeḏi
natṹ, “Binmúʾḏí i naʾä̱ʾiʾ. I-á Yôesi Táḏáḏí óesan wí k'úwáʾay waagiʾbá nachúu-
íḏí, t'ä̱hkí t'owaví t'aywṓʾdi ovâyyâaʾạmíḏí.
30 Näʾibáinamuuivı̣ʾgeḏiwâyhéeʾan. Naaotṹ, ‘Naví tíʾúugébá wí sen
napówá-í, heḏi i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa oʾaypṵyä̱píḏíboʾ i-á
hä̱ä̱ḏi wänbo t'ä̱hkí nawówáyiḏân.’
31 Tobá toʾwí namúníʾin naa wíḏînhanginnáhpí wänboʾ, naa oʾä̱ä̱-á p'oeḏi
wâyp'óʾp'oeʾạmíḏí, heḏânho un Israel-ʾin t'owa i bîntáa-íḏí.”
32-33 John-di háa imûʾin ovâytṵʾan. Natṹ, “Páaḏédí naa wíḏînhanginnáhpí
toʾwí Jesus namuuʾin, hewänbo Yôesi Táḏáḏí dísan p'oeḏi wâyp'óʾp'oeʾạmíḏí,
heḏá iḏá dítṵʾan, ‘I Yä̱ʾḏâaʾi P'oewạạhä̱ạ nawhândi nâapṵwä̱khâymáa, heḏi
wí toʾwívı̣ʾḏi isogekhâymáa. Heḏi näʾi toʾwíḏân i Yä̱ʾḏâaʾi P'oewạạhä̱ạ t'owa
ovâymäänı́ wí p'óʾp'oekan waagibá’ kin Yôesi Táḏáḏí dítṵʾan. Heḏihoʾ i
Yä̱ʾḏâaʾi P'oewạạhä̱ạ makówáḏí nawhândi wí k'oʾwee waagibá dómûʾ-ákun,
heḏi Jesus-vîʾḏi isóge.
34 Naa kin napóeḏí dómûʾ, heḏânho naaḏi wâytṵmáa Jesus-á Yôesi Táḏáví ay
ûnmuu.”

Jesus-ví páaḏéʾin khä̱geʾnin

35-36 Wíyá tháwän John-dáḏí heḏá wíye iví khä̱gẹʾnindáḏí Jesus
naphaḏemändi óemûʾ, heḏi Jesus-vı̣ʾgeḏi John natṹ, “Binmúʾḏí i Yôesi Táḏáḏí
óesandiʾ namuuʾiʾ. Wí k'úwáʾay waagiʾbá nachúu-í.”
37 John-bí wíye khä̱gẹʾnin háa John natṹʾin dat'oe, heḏi Jesus-ví tíʾúugé
dawóemää.
38 Jesus ibéeḏí ûnwóeʾä̱ḏi ovä̱ntsikáyin, “Hä̱ä̱-an dadaʾ?”
Óetsikáyin, “Rabbi, wä̱hä̱ä̱-an unthaa?” (Rabbi-á “hä̱hkandi” gin natṵʾdaʾ.)

39 Iḏi ovãntṵʾan, “Naa-áḏí bákäʾve, heḏânho wãnkeeyạmíḏí.” Heḏihoʾ i-áḏí
damäädi wáygé nathaaʾin dãnmûʾ. Dipówá ihayḏáho théʾêeḏi yôenu iwepiyeʾ
naná, heḏihoʾ i-áḏíbo dänwóyį́ʾ.
40 Andrew-á Simon Peter-ví tíʾûu ûnmuu, heḏi i-á in wíye in John-bí híʾ
dat'oeḏi Jesus-áḏí damääʾin diweḏiʾibá namuu.
41 Wesebo Andrew iví páʾḏây Simon itṵwą̈hoʾ, heḏi óeshaa ihayḏi óetṵʾan,
“Naʾindi i Messiah âyshaa.” (In híʾ Messiah-á natṵʾdaʾ “i toʾwí Yôesi Táḏáḏí
óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí” gin.)
42 Heḏi Andrew-ḏi Simon Jesus-víʾpiyeʾ óehoʾ.
Jesus-di Simon óemûʾ ihayḏi óetṵʾan, “Ṵ-á Simon unmuu, John-bí ay,
hewänbo nää iweḏi páaḏépiyeʾ Cephas gin unkhą̈wą̈-í. (Näʾin khą̈wą̈ Cephas-
á Peter-ân namuu, heḏi natṵʾdaʾ “wí k'uu” gin.)

Jesus-di Philip-á Nathanael-áḏí ovãntṵʾan i-áḏí damú-íʾin

43 Wíyá tháwãn Jesus iʾánshaamägi oe Galilee nangepiyeʾ namú-íḏí, heḏi
Philip óemûʾḏi óetṵʾan, “Naa-áḏí óką́ʾve.”
44 Philip-á Bethsaida-wi namuu, i búuʾúʾay Andrew-áḏí Peter-áḏí dathaʾḏe
iwebá.
45 Philip-di Nathanael óetṵwą̈hoʾ, heḏi óeshaa ihayḏi óetṵʾan, “I toʾwí Yôesi
Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí âyshaa, i-á Jesus oe Nazareth-wi-ân
namuu, Joseph-ví ay. Ivįʾgeḏân Moses itąʾnan iví tąʾnin diwe, heḏá in Yôesi
Táḏáví tukheʾmin wáʾ ivįʾgeḏi dâytąʾnan.”
46 Nathanael-di Philip óetṵʾan, “Naa wóʾânpí häą̈wí wänbo Nazareth-wi-
á híwọ́ʾdi namuuʾin.” Philip-di Nathanael óetṵʾan, “Óką́ʾve naa-áḏí heḏiho
wíʾbo nâapimúní.”
47 Jesus-di Nathanael iviʾpiyeʾ naʾäḏi óemûʾ, heḏi ivįʾgeḏi natṵ́, “Häwebâa
wí naʾą̈ʾ in Israel-wi khuu taʾgendi ihondiʾ, i-á wínahôeyóhą̈hpí.”
48 Nathanael-di óetsikáyin, “Háḏíḏan naa dítaa?” Jesus-di óetṵʾan, “I fig tay
óhkhṵṵ núʾ unʾän dihayḏi naaḏi wímûʾ, Philip-di wóetṵkánnanpíḏíboʾ.”
49 Nathanael-di óetṵʾan, “Hähkandiʾ, näbâa dînhanginná ṵ-á Yôesi Táḏáví ay-
ân unmuuʾin, ṵ-á in Israel t'owaví tsondi hayʾi unmuu.”
50 Jesus-di Nathanael óetṵʾan, “Nää naviʾpiyeʾ biwhą̈yundeʾ gá wítṵʾandân
in fig tay núʾ naaḏi wímûʾin, hewänbo hą̈ʾi wíts'antṵʾandiví shánkí heʾendi
häą̈wí nâapṵwą̈khâymáa.
51 Taʾgendi wítṵmáa, makówá nakhuuḏeeḏi bînpṵwą̈gít'óe, heḏá naa t'owa
t'ą̈hkígîʾ oʾaypṵyą̈ʾiviʾwe in Yôesi Táḏáví t'ôepạʾạạʾin diwhándeḏá diwáypiʾḏá
bînpṵwą̈khâymáa.”

2

Oe Cana búuʾúʾay dínkhóhtsạạ́ná

1 Wíye thaa naphaḏe ihayḏi owáy Galilee nange wą̈hą̈ä
dínkhóhtsạạ́shánkîʾḏiná, i búuʾúʾay Cana gin dâytṵʾoʾ iwe. Jesus-ví yíyá
páaḏébo namäädihoʾ iwe naʾän,
2 heḏá Jesus-á iví khą̈geʾnindáḏá wáʾ ovâyhúutṵʾandiho dimää.
3 T'ą̈hkí i méena dínhán dihayḏi Jesus-ví yíyáḏí óetṵʾan, “Wíyá
wíḏínméenasaapí.”
4 Jesus-di óetṵʾan, “Yíyá, háaḏan kin dítṵmáa? Waʾḏi ihayḏi wíḏînnáhpí naví
t'ôe donʾạmíḏí.”
5 Iví yíyáḏí in húukhâysaʾin ovâytṵʾan, “Háa iḏi wovâytṵʾan waa úvíʾạmí.”

6 Iwe sí p'onbay k'uuḏi napaʾandi nasaa, t'owa dipówáʾin díví̓owíḏi-íḏí in
Huḏíyoví khuu dínmuu waagi. Näʾi p'onbay eeye wétą̈ háa powintą̈ galôn
dihay nasaḏiʾ.
7 Jesus-di in dâyhúukhâysaaʾin ovâytu̱ʾan, “Näʾi p'onbay binp'iḏe,” heḏiho
p'éeḏí taye dâyp'íḏe.
8 Heḏáháʾ ovâytu̱ʾan, “Hą̈weḏiho wí binwhahóʾgí, heḏi unbí tsondiví̓we
binhûu.” Heḏiho háa ovâytu̱ʾan waa dívíʾan.
9 I p'oe dâyhoʾi naméenapaa, heḏi in húukhâysaʾinbí tsondi idąą̈, hebo
wí̓ûnhanginnáhpí wáygé dâyhógiʾin. In wę̨ʾgeʾin dâyhúukhâysandeʾindą̨ʾmân
dínhanginná. Heḏihoʾ iḏi i soyingi óetu̱kánnan,
10 heḏi óetu̱ʾan, “Wây-á t'owa i shánkí híwǫ̨ʾdi méena páaḏé dâykhâysandeʾ,
heḏi t'owa dívíʾihayʾan dihayḏânho i shánkí nak'ą̈ągipîʾ dâykhâysandeʾ.
Hewänbo u̱-á han wívíʾanpí, u̱-á bitsíkhaʾan i shánkí híwǫ̨ʾdi tíʾúugé
ovâykhâysáa-íḏí.”
11 Näʾin Jesus ee Cana búuʾúʾay Galilee nange wą̈hą̈ą̈ iʾannin in páaḏéʾin
pínnán t'ôe ovâykeeyannin namuu, heḏi indiho in t'owa ikeeyan i-ân hayʾi
namuuʾin, heḏi iví khą̈gę̨ʾnin shánkí wänbo ivíʾpiyeʾ dívíwhą̈yu̱.
12 T'ą̈hkí näʾi naphaḏe ihayḏi Jesus-á iví yíyá-á ivíʾ tíʾûuwindá heḏá iví
khą̈gę̨ʾnindáḏí Capernaum búuʾúʾaypiyeʾ dimää, heḏi iweho wí hą̈yǫ̨́ thaa
dívíwóyǫ́ʾ.

Jesus-di in dâyhą̈ą̈wíku̱ʾch'áaḏeʾin i méesate hayʾi iweḏi ovâykhę̨hpiye

13 In Huḏíyoví shánkîʾḏi púnúʾ naná, Passover gin dâytu̱ʾoʾiʾ, heḏi Jesus oe
Jerusalem-piyeʾ namää.
14 I méesate hayʾi tehpaa búge in t'owa dâyhą̈ą̈wênku̱ʾch'áaḏeḏi ovâymûʾ,
wéyu-á k'úwá-á k'oʾwee-á dâyku̱ʾch'áaḏeʾ, heḏá wáʾ in dâychą̈ʾegóʾoʾin inbí
määsa eeye dikw'ôndi ovâymûʾ.
15 Wên púwhǫ́ʾ whihkannindi ipaa, heḏi t'ą̈hkí i méesate hayʾi iweḏi
ovâykhę̨hpiye inbí k'úwá-á inbí wéyu-á wóegé, heḏi in dâychą̈ʾegóʾoʾindá inbí
chą̈ʾ t'ą̈mäpiyeʾ ovâych'áa heḏi inbí määsa ovâyyánú.
16 Heḏá in dâyk'oʾweeku̱ʾch'áaḏeʾindá ovâytu̱ʾan, “Binyâaʾan näʾi hą̈ą̈wí
näweḏi. Näʾi méesate-á naví Táḏáví wháagé ûnná. Wí ku̱hteʾi waagibá wíyá
wívînpáa-ípí.”
17 Heḏihoʾ iví khą̈gę̨ʾnin dínʾánpówá háa toʾwí Yôesi Táḏáví tą̨ʾnin diwe
natǫ́ʾin kin:
Hânho uví wháagéḏí díʾą̨́yîngimäḏi wí phaaḏi naa díphakhą̨nukhâymáa waag-
ibá ochanpoʾ,
heḏi dâymûʾ Jesus hanbá nachą̨ą̨ʾin.
18 In Huḏíyoví p'óʾḏéḏíʾin iwáygé diyiʾindi Jesus óetsikáyin, “Háawin wên
pínnán úkoeḏi dînkeeyą̨míḏí, heḏânho gínhanginnáníḏí u̱ úk'óeʾin näʾin t'owa
ovâykhę̨hpiyé-íḏí?”
19 Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Näʾi méesate bînnayu̱ḏi poeye thaa iwebo naa wíyá
dótegé-í.”
20 Indi óetu̱ʾan, “Yónäntą̈ʾḏi sí (46) pą̨ą̨yo ovâyhoʾ näʾi méesate dâytegé-íḏí,
heḏi háḏíḏan poeye thaa iwebo wíyá nâategé-í?”
21 Hewänbo Jesus-á iví túuʾú i̓ʾgeḏân ovâyhíʾmáa, i méesate hayʾi i̓ʾgeḏá yoe.
22 Heḏiho chuwa iweḏi nawáywówápóe ihayḏi, iví khą̈gę̨ʾnin näʾin natǫ́ʾin
dínʾánpówá, heḏi Yôesi Táḏáví tą̨ʾnin diwe háa nata̱ʾmuuʾin heḏá näʾi tu̱u̱
Jesus ihéeʾandi-á dívíwhą̈yu̱.

Jesus ûnhanginná t'ą̈hkí t'owa háawin dimuuʼin

23 Waʼḏi Jesus oe Jerusalem búuʼú nayiʼ ihayḏi, in Huḏíyoví shánkîʼḏi
thaa Passover gin dâytu̱ʼo naná ʼ dihayḏi, báyékí t'owa i pínnán ovâykeeyandi
dâymûʼḏi iviʼpiyeʼ díviwhą̈yu̱.

24-25 Hewänbo Jesus wíʼipimägipí inbí mange. I-á wíʼûntáypí wí toʼwíḏí
t'owavíʼgeḏi óetu̱ʼą̈amíḏí, i-áho ûnhanginná háawin t'owa dimuuʼin heḏá háa
inbí píʼnä khóʼyé diʼánshaamuuʼindá.

3

Nicodemus Jesus-víʼpiyeʼ namää

1-2 Wí sen Nicodemus gin nakhą́wą̈ʼi Jesus-víʼpiyeʼ khu̱ʼḏéeḏí namää. I-
á Pharisee t'owa namuu heḏá in Huḏíyoví tsonnin diweḏiʼibá namuu. Iḏi
Jesus óetu̱ʼan, "Há́hkandiʼ, gínhanginná Yôesi Táḏáḏí wóesan naʼin díhą́ʼą̈amíḏí.
Wí toʼwí Yôesi Táḏáḏí óekhą̈geʼmáaʼiḏą̈ʼmân ûnkoeḏi ikeeyą̈amíḏí i pínnán u̱ḏi
dînkeeyo waagibá."

3 Jesus-di óetu̱ʼan, "Taʼgendi wítu̱máa, in toʼwên wíyíḏí."

4 Nicodemus-di óetsikáyin, "Hádíḏan wí toʼwí nasówébo'wandiʼ wíyá
nawáyʼaypu̱yą̈-í? Wíʼûnkoeḏipí iví yíyáví aymúu iwe nawáyts'ú́níḏí wíyá
naʼaypu̱yą̈-íḏí."

5 Jesus-di óetu̱ʼan, "Taʼgendi wítu̱máa, in toʼwên p'oe iweḏi heḏá i Yą̈ʼḏâaʼi
P'oewą̈ą̈hą̈ą́víʼweḏá diʼâypu̱yą̈ʼindąʼmân dínkoeḏi makówápiyeʼ dimú-íḏí.

6 Toʼwên t'owavíʼweḏi diʼâypu̱yą̈ʼin t'owaḏąʼmân dimuu, hewänbndi
wítu̱máa, in toʼwên wíyó toʼwên i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̈ą̈hą̈ą́víʼweḏi diʼâypu̱yą̈ʼindá
i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̈ą̈hą̈ą dâymáa.

7 Wíwóeháaʼą́mípí naaḏi wítu̱ʼandi, wíyá íʼâypu̱yą̈-íʼin únkhâyʼą̈ʼ.

8 Oepiyá nä̈äpiyá iwą̈ąʼoʼ, heḏi i wą̈ą ít'oʼ, hewänbo wíʼúnhanginnáhpí
wą̈hą̈ą̈phąʼgeḏi naʼą̈ʼin háa wáypiyeʼ namännin. Heḏi hanbá wíʼíkaʼpóyąʼpí
háḏíḏí wí toʼwí i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̈ą̈hą̈ą́víʼweḏi naʼaypu̱yą̈ʼin."

9 Nicodemus-di óetsikáyin, "Ti nakoeḏí-í nä̈ʼi hą̈ą̈wí untû̱ʼdiʼ napúwíḏí?
Hândiḏan napúwí?"

10 Jesus-di óetu̱ʼan, "Ụ-á wí Israel-ʼinbí há́hkandi unmuu, heḏi háaḏan nä̈ʼi
hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi wíʼunkaʼpóyąʼpí?

11 Taʼgendi wítu̱máa, nä̈ʼi dînhanginnân niʼgeḏi ívíhéeʼoʼ, heḏá i hą̈ą̈wí âymûʼ
i̱ʼgeḏá wâytu̱ʼoʼ, hewänbo undá háa gitû̱ʼnin wíḏînséegíʼopí.

12 Nä̈ʼi oepáa k'ayḏiwi hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi naaḏi wâytu̱ʼan, heḏi un
wíʼúvíwhą̈yundepí, heḏiho háḏíḏan úvíwhą̈yú-í makówáwi hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi
wâytu̱ʼandi?

13 Makówápiyeʼ wíyá toʼwí wänbo wínapeepí, i makówá iweḏi
nawhą́ʼdiḏąʼmân, heḏi naa-ân i omuu, t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypu̱yą̈ʼiʼ.

14 Moses owáy ahkónu wáy i pą̈ą̈yu̱ kwą̈k'uḏi napaʼandiʼ wên phé eeḏi
iwhiʼk'ûʼḏi itege waagibá, naa t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypu̱yą̈ʼiʼ omuuʼiʼ wáʼ phé
eeḏi dítegé-í. Kin nakhâyʼą̈ʼ napúwíʼin

15 heḏiho toʼwên t'ą̈hkí naviʼpiyeʼ díviwhą̈yundeʼin wówátsi nahándepíʼin
dâymáʼve-í.

16 Yôesi Táḏáḏí t'ą̈hkí t'owa hânho ovâyséegíḏí iví wîʼ ayḏąʼ ûnʼändiʼ imägi,
heḏiho toʼwên t'ą̈hkí iví ayvíʼpiyeʼ díviwhą̈yu̱ʼin háʼto dipeḏée-í hewänbo
wówátsi nahándepíʼin dâymáʼve-í.

17 Yôesi Tádá iví ay isan nää oepáa k'aydipiyeʔ in t'owa ovâyʔaywoeníḏí,
dínkhâyʔą̈ʔ ovâytuchą̈nú-íʔin on ovâytuʔą̈ąmíḏá yoe.

18 Toʔwên t'ą̈hkí Yôesi Tádáví ayvíʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔin háʔto ovâytuʔąmí
ovâytuchą̈nú-íʔin, hewänbo Yôesi Tádá ho natú in toʔwên dívíwhą̈yupíʔindá
ovâytuchą̈nukhâymáaʔin, gá iví wíʔ aydąʔ ûnʔändivíʔpiyeʔ wídívíwhą̈yupídân.

19 Yôesi Tádáví ay nää oepáa k'aydipiyeʔ naʔą̈ą̈ wí kohthay waagibá
namúnídí hedânho t'owa dínkeepúwídí, hewänbo t'owa yą̈ʔdâapí
dívítsiyekanhondi khuu eeyebo diyę̈ęníʔin shánkí ovâyhíʔan i kohthay ipiyeʔ
dimú-íviʔweḏi. Heḏânho Yôesi Tádádí näʔin t'owabá ovâytuchą̈nukhâymáa.

20 Toʔwên t'ą̈hkí yą̈ʔdâapí dívítsiyekanhonnindá i kohthay dâyt'ay, heḏiho
ipiyeʔ wídimänpí, háa dívítsiyekanhonnin dínkeepúwíʔin wídidaʔpídí.

21 Hewänbo toʔwên in taʔgen dívíkanhonnin i kohthay ipiyeʔ dimän, heḏânho
nakeepúwídí hą̈ą̈wí dívíkanhondi Yôesi Tádádí ovâykhą̈gęʔdoḏi díviʔąmídí."

John i p'óʔp'oekandi Jesus-víʔgeḏi ihíʔmáa

22 Heḏáháʔ Jesus-á iví khą̈gęʔnindádí oe Judea nangepiyeʔ dimää, heḏi iwáy
wą̈hą̈ą̈ diyiʔ ihayḏi wên t'owa ovâyp'óʔp'oeʔan.

23-24 In Huḏíyo tsonnindi John i p'óʔp'oekandi waʔ wíʔóepansógepí, heḏi iḏi
wáʔ t'owa ovâyp'óʔp'oeʔoʔ. Kin iʔoʔ oe Aenon diwe, i-á Salim tsoʔwa naná, iwe
báyékí p'oe nayiḏi, heḏi t'owa iviʔpiyeʔ dimäʔ ovâyp'óʔp'oeʔąmídí.

25 Ihayḏá John-bí khą̈gęʔnin wí Huḏíyo-ádí p'óʔp'oekan niʔgeḏi
dívítuhänboʔ.

26 Heḏiho John-bíʔpiyeʔ dimääḏi óetuʔan, "Hąhkandiʔ, i to sen oe Jordan p'oʔ
p'ą̈nä hą̈nhay u-ádí nayiʔi heḏá ivíʔgeḏi in t'owa udi ovâytuʔandiʔ, nää báyékí
t'owa iviʔpiyeʔ dimän iḏi ovâyp'óʔp'oeʔąmídí."

27 John-di ovâytuʔan, "Hą̈ą̈wí i toʔwí oe makówá naʔändiḏi dímägiʔiḏąʔmân
âyhónde ʔ.

28 Hą̈ą̈ḏankánbo naa otú i to Yôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí
wóʔmuupí, hebo iví páaḏébo Yôesi Tádádí naa dísan, heḏi undá háa otú waa
ít'oe.

29 Hą̈ą̈ḏi dínkhóhtsąąná ʔ dihayḏi i soyingi namuuʔiví k'ema iví nú ʔ nawin,
heḏi i soyingi ihíʔmáaḏí nat'oeḏi näʔi k'ema báyékí nahíhchanpóe, heḏi i sâaʔi
i soyingivîʔ ho namuu. Nää-á hanbá naa-á i soyingiví k'ema waagibá hânho
ohíhchąą, gá in t'owa Jesus-víʔpiyeʔbá dimändân iviʔin ûnmúníḏí.

30 Nakhâyʔą̈ʔ Jesus-á shánkí kw'áyepiyeʔ óetegé-íʔin, heḏá naa-á hą̈ą̈bo
omuupí waa opúwí.

31 "Jesus-á oe makówáḏí naʔą̈ą̈, heḏiho t'ą̈hkíví shánkí hayʔi namuu. Naa
nää oepáa k'aydiwiʔ omuu, heḏiho wí nääḏíwi waagibá dáyhéeʔoʔ nääḏíʔiḏąʔ
omuuḏi, hewänbo i-á makówáḏí naʔą̈ą̈ḏi t'ą̈hkíví shánkí hayʔi namuu.

32 Hą̈ą̈wí imûʔ iʔgeḏi heḏá nat'oe iʔgeḏá ihéeʔoʔ, hewänbo wên
hą̈yúhayḏiḏąʔ t'owa háa natûʔnin ônséegíʔoʔ.

33 Hewänbo toʔwên iví híʔ dâyséegíʔoḏi handiḏi dâykeeyoʔ dívíwhą̈yundeʔin
Yôesi Tádá taʔge ihéeʔoʔin.

34 Yôesi Tádáví ay isandi-á Yôesi Tádáví híʔ ihéeʔoʔ, gá Yôesi Tádádá khą̈ągipí
i Yą̈ʔdâaʔi P'oewąąhą̈ą̈ ho óemägiḏân.

35 Yôesi Tádá iví ay iséegídí t'ą̈hkí tsonkhuu óemägi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí iʔgeḏi
natsonyę̈ęníḏí.

36 Toʔwên t'ä̱hkí Yôesi Tá̱dáví ayvíʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔin wówátsi
nahándepíʔin dâymáa, hewänbo toʔwên iví ay ônt'óyandepíʔindá näʔin wówátsi
wí̱dâymáʔve-ípí, indá Yôesi Tá̱dá̱dí hänhay wänbo t'ä̱hkí ovâytuchä̱nuʔbé-í."

4

Jesus-á̱dí wí Samaria-wi kwee-á̱dí dänhéeʔan

1-3 In Pharisees dínhanginpóe shánkí báyékí t'owa Jesus-víʔpiyeʔ
dívíwhä̱yundeʔin, he̱dá John i p'óʔp'oekandiví shánkí Jesus-di ovâyp'óʔp'oeʔoʔ.
(Hewänbo Jesus-ví khä̱gẹʔnindi̱dą̱ʔ t'owa ovâyp'óʔp'oeʔoʔ, i̱dá yoe.) He̱di
näʔi hä̱ä̱wí i̱ʔge̱di in Pharisees dit'oeʔin Jesus ûnhanginpóe ihaye̱di, i-á̱dí iví
khä̱gẹʔnindá̱dí Judea nange̱di dipee he̱di oe Galilee nangepiyeʔ dimää.
4 Galilee-piyeʔ namän dihaye̱di oe Samaria nange i̱ʔge̱di ûnpu̱hpoʔ.
5-6 Taage púnúʔ naná̱ʔ dihaye̱di wí Samaria-wi búuʔúʔay Sychar gin dâytu̱ʔoʔ
iwe napówá. Sychar-á kayi̱ʔ wínanáhpí wí nava iwe̱di hänʔoebo Jacob-
di iví ay Joseph óemägiʔiʔ. Ee dâyp'oewhahónde̱ʔ iwe Jacob ishä̱ä̱ʔi naná,
he̱di Jesus kayi̱ʔ wä̱hä̱ä̱di naʔä̱ä̱di̱ho nakaykhanmuu̱di ee hânge isóge
ikaykhanwówáʔą̱míd̲í.
7 Wí Samaria-wi kwee ip'oewhahóníd̲í napówá, he̱di Jesus-di óetu̱ʔan, "Wí
p'oe dímää donsu̱wä̱-íd̲í."
8 Jesus-ví khä̱gẹʔnin i búuʔúʔaypiyeʔ ho dikoegiʔkunmää, he̱diho i-á wíʔbo
naʔän.
9 Hud̲íyo-á̱dí Samaria-ʔindá̱dí wíd̲ívíwóndepí, he̱diho i kweed̲i óetu̱ʔan,
"U̱-á Hud̲íyo unmuu, he̱di naa-á Samaria-wi-á omuu. He̱di háa̱dan u̱d̲i
dípʔoesu̱wä̱gîʔdaʔmáa?"
10 Jesus-di óetu̱ʔan, "Wíʔú̱hanginnáhpí hä̱ä̱wí Yôesi Tá̱dá napä̱yiʔin,
he̱dá wáʔ toʔwí naa i wíp'oedaʔmáaʔiʔ omuuʔin wíʔú̱hanginnáhpí.
Ú̱hanginnândáhoʔ u̱d̲á naa díp'oesu̱wä̱daaʔą̱míwän, he̱di naa̱dá p'oe
nawówátsipä̱yiʔi wímäänîwän."
11 I kweed̲i óetu̱ʔan, "Mäʔmää, hä̱ä̱wí wänbo wínâamáapí p'oewhakhongíʔin,
he̱di näwe dâyp'oewhahónde̱ʔ iwá nawä̱ʔän. He̱di hândid̲an näʔi p'oe
nawówátsipä̱yiʔi nâawhahóníʔ
12 Naʔinbí hehä̱ä̱wi thehtáy pahpâa Jacob-di nää dâyp'oewhahónde̱ʔ iwe
naʔin dînyoeʔan. I-á̱dí iví eʔnûndá̱dí he̱dá iví hä̱ä̱pan hä̱ä̱wêndá̱dí i p'oe näwe̱di
dâywhahógiʔi dâysu̱wände̱ʔ. Ti unʔánde̱ʔ u̱-á Jacob-ví shánkí hayʔi unmuuʔin
gáhân?"
13 Jesus-di óetu̱ʔan, "Toʔwên t'ä̱hkí näwe̱di dâyp'oesu̱wände̱ʔin wíyá
dip'oesáʔaapúwí,
14 hewänbo näʔi p'oe naa̱di t'owa dovâymäʔiʔ-á dâysu̱wä̱d̲á, háʔto wíyá
dip'oesáʔaapúwí. I p'oe naa̱di dovâymäʔi-á wí p'ohpee inbí píʔnä waagibá
napúwí, he̱di iwe̱diho in wówátsi nahándepíʔin dâykéyí."
15 I kweed̲i óetu̱ʔan, "Mäʔmää, näʔi p'oe i̱ʔge̱di bihíʔmáaʔi dímää, wíyá
wíʔop'oesáʔaapúwípíd̲í, he̱dânho ihaye̱dą̱ʔ näwe wíʔop'ohkhonnäʔbe-ípíd̲í."
16 Jesus-di óetu̱ʔan, "Yaʔ ópûn, uví sedó mänkéyí he̱dá nääpiyeʔ nâamáʔí."
"Wíd̲însennänpí" gin i kweed̲i óetu̱ʔan.
17 Jesus-di óetu̱ʔan, "Taʔgendi untú̱ wíʔú̱sennänpíʔin.
18 P'ą̱nän khóhtsą̱ą̱ʔi unmuu, he̱di näʔi sen nää unthaaʔi-á̱dí uví sedó
taʔgendi wíʔú̱muupí."

19 I kweeḏi óetu̱ʔan, “Mäʔmää, nää naa dînkeeyan wí Yôesi Táḏáví tukhę̨ʔbiʔ
unmuuʔin.
20 Naʔin Samaria-ʔin t'owa gimuuʔinbí páaḏé ką̈ʔą̈ʔindi Yôesi Táḏá näʔi p'in
kw'áye óeʔaʔginmäʔ, hewänbo un Huḏíyo-á ítų̂ʔ oe Jerusalem búuʔú iwebo
t'owa dínkhâyʔą̈ʔ Yôesi Táḏá óeʔaʔginmäänîʔin.”
21 Jesus-di i kwee óetu̱ʔan, “Biwhą̈yú̱-í näʔin: Owáy wí thaa naná̱ʔ diwe
t'owaḏi Yôesi Táḏá óeʔaʔginmäänî näʔi p'in diweḏa̱ʔbá yoe háa oe Jerusalem
diweḏa̱ʔbá yoe.
22 Un Samaria-ʔin taʔgendi wíʔúnhanginnáhpí toʔwí bînʔaʔginmäʔin,
hewänbo naʔin Huḏíyo-á gínhanginná toʔwí ây̨ʔaʔginmäʔin, gá Yôesi Táḏáḏí
naʔin Huḏíyo dídę̨ʔmandân heḏiho i toʔwí t'owa ovây̨ʔaywonkhâymáaʔi-á
Huḏíyo-ân namuu.
23 Heḏi nää iweḏi páaḏépiyeʔ in toʔwên Yôesi Táḏá dây̨ʔaʔginmäʔindi
taʔgendá heḏá pín taʔgehayḏá óeʔaʔginpą̈khâymáa. Ki̱ʔmin t'owa-áho i Táḏá
nadaʔ óeʔaʔginmäänîʔin.
24 Yôesi Táḏá-á p'oewa̱a̱hâa̱ḏa̱ʔ namuu, heḏi in óeʔaʔginmäʔin dínkhây̨ʔą̈ʔ
taʔgendá heḏá pín taʔgehayḏá óeʔaʔginmäänîʔin.”
25 I kweeḏi óetu̱ʔan, “Naa dînhanginná i toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ
t'owa ovây̨ʔaywoenídí naʔą̈ʔ, Christ gin óetu̱ʔoʔiʔ. Napówá ihayḏi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí
dînthaykankhâymáa naʔin.”
26 Jesus-di óetu̱ʔan, “Naaḏi wíhíʔmáaʔi-ân i omuu.”
27 Ihayḏibá Jesus-ví khą̈gę̨ʔnin diwáypówá, heḏi hânho ovâyháaʔan wí
kwee-áḏí ihíʔmáaḏí, hewänbo toʔwíḏí wänbo i kwee wíʔóetsikáyinpí, “Hą̈ą̈-an
undaʔ?” heḏi Jesus wänbo wáʔ wíʔóetsikáyinpí, “Háaḏan i kwee-áḏí bihíʔmáaʔ?”
28-29 Ihayḏihoʔ i kwee iví p'onbay iwe iyoeʔandi i búuʔúʔaypiyeʔ namää,
heḏi in t'owa ovâytu̱ʔan, “Bíką̈ʔve bînmúníḏí wí sen t'ą̈hkí háa naa dáyʔannin
dítu̱ʔandiʔ. Tigúbá i-á i toʔwí namuu Yôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa
ovây̨ʔaywoenídí.”
30 Heḏihoʔ in t'owa i búuʔúʔay iweḏi dipeeḏi iwáy Jesus nayiʔ iwepiyeʔ
dimää.
31 Waʔḏi in t'owa búuʔúḏí diʔą̈ḏibá Jesus-ví khą̈gę̨ʔnindi óetu̱máa,
“Hą́hkandiʔ, shánkí yänbeḏi nääbo bihú̱u̱ya̱mí.”
32 Iḏi ovâytu̱ʔan, “Naa pihá̱awi koegîʔ dómáa, un i̱ʔgeḏi wíʔúnhanginnáhpí.”
33 Iví khą̈gę̨ʔnin wíʔnä táye dívítsikaʔmáa, “Ti wí toʔwídí ônkoegiʔkán, gáhân?”
34 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Háa i toʔwí naa dísandiʔ nadaʔ waagibo naa dáyʔoʔ,
heḏi in t'ôe iḏi naa díkanyônnin dóbowakhâymáa. Näʔi hą̈ą̈wí dóʔoʔiʔ naví koegîʔ
waagiʔbá dînmuu.
35-36 Kin t'owa ditų̂ʔpíʔan: Dâykoʔyikoʔ iweḏi dâyhą̈ą̈wíwę̨ʔgeʔo puʔwahay
yôenu p'óe naná. Hewänbo naaḏi wây̨tu̱máa, híwó̱ʔgí binmúʔḏí in t'owa hą̈ą̈
nava i̱ʔge diʔą̈ʔin. Hą̈ʔin t'owa-á dikhâymuu ovâywę̨ʔgeʔa̱mídí hą̈ą̈wí napaaʔi
waagibá, heḏi undá hą̈ą̈wí wę̨ʔgekannin waagiʔinbá-á ímuuḏi hą̈ʔin t'owa-á
bînwę̨ʔgeʔa̱mí Yôesi Táḏáví̱ʔpiyeʔ bînhûuwídí. Heḏi kin úvíʔan dihayḏá Yôesi
Táḏáḏí wovâywáʔâa-í, heḏi in t'owa-á in wówátsi nahándepíʔin dâykéyí. Wây-á
wêndá ho Yôesi Táḏáví híʔ ovâykoe inbí píʔnä khóʔyé, wí toʔwí ikoʔyikoʔ waag-
ibá, heḏi in wę̨ʔgeʔindáḏí undáḏí úvíhíhchannamí hą̈ʔin t'owa bînwę̨ʔgeʔan
dihayḏi.
37 T'owa ditų̂ʔpíʔan: Wí toʔwí ikoʔ, wíyá toʔwí-á ihą̈ą̈wę̨ʔgeʔoʔ. Heḏi háa ditų̂ʔ
waa nää taʔgendi napúwí.

38 Wáy úvít'ôeʔanpíʔyepiyeʔ naaḏi wâysangít'óe in t'owa Yôesi Táḏágîʔ
bînwę̨ʔgeʔą̨míḏí. Unbí páaḏébo wây-á toʔwên dívít'ôeʔan, heḏi in t'ôe
díviʔannin namuuḏi undáho in t'owa bînwę̨ʔgekhâymáa."
39 Oe Sychar búuʔú báyékí t'owa Jesus-víʔpiyeʔ ho dívíwhą̈yu̧ gá i kweeḏi
ovâytu̧ʔandân, "Jesus-di háa dáyʔannin t'ą̈hkí naa dítu̧ʔan."
40 Hediho näʔin t'owa Jesus-víʔwe dipówá ihayḏi óedaaʔan indáḏí
nachą̨ʔníḏí, heḏiho wíye thaa iwe iwóyı̨ʔ.
41 Tíʔúugéḏí wây-á shánkí báyékí t'owa iweʔin Jesus-ví híʔ dit'oeḏi iviʔpiyeʔ
dívíwhą̈yu̧,
42 heḏi näʔin t'owaḏi i kwee óetu̧ʔan, "Näbáhaʔ iviʔpiyeʔ naʔin ívíwhą̈yu̧,
hewänbo u̧ untúḏíḏą̨ʔbá yoe, naʔin wíʔbo iví híʔ git'oe, heḏá gínhanginná
taʔgendi näʔi-ân t'ą̈hkí t'owagîʔ i aywondi namuuʔin."

Jesus-di wí sen hayʔiví eʔnú ônhehkháaʔan

43 In wíye thaa daphaḏe ihayḏi Jesus iwáygéḏí iyâaʔoḏi oe Galilee
nangepiyeʔ namää.
44 I-á wíʔbo ho natú̧, "Wí Yôesi Táḏáví tukíʔwe dipówá ihayḏi óedaaʔanhę̨ʔbiʔ
iví nangebo wíḏâyʔaʔginpí,"
45 hewänbo oe Galilee nange Jesus napówá ihayḏi in Galilee-windi
óeséegíkêʔ, gá oe Jerusalem dínshánkîʔḏiná dihayḏi in wáʔ iwebá diyiḏân,
heḏi t'ą̈hkí iʔandiʔ óemûʔ.
46 Ee Galilee nange iwebá, i búuʔúʔay Cana gin dâytu̧ʔo iwepiyeʔ Jesus
nawáymää. Iwânkun naná händíḏí p'oeḏi ho iméenapaa. Ee Cana wí sen hayʔi
nayiʔ, heḏi iví eʔnú oe Capernaum búuʔúʔay iwe ûnhayk'óe.
47 Näʔi sendá ûnhanginpóe Jesus oe Judea nangeḏi naʔą̈ą̈ḏi Galilee nange
napówáʔin, heḏiho Jesus naʔän diwepiyeʔ namääḏi óetsikáyin, "Ti naviʔpiyeʔ
unmú-í naví ay dînhehkhámäänıḏí? I-á chuwa k'áygé nak'óe."
48 Jesus-di óetu̧ʔan, "Un t'owa t'ą̈mägîʔ pínnán t'ôe bînmúndepíḏá háʔto
naviʔpiyeʔ úvíwhą̈yú-í."
49 I sendi Jesus óetu̧ʔan, "Naʔinbí Sedó, naa-áḏí óką̈ʔve naví ay hehkháa
dînmäänıḏí wíḏînchúu-ípıḏí."
50 Jesus-di óetu̧ʔan, "Uvíʔpiyeʔ ópûn, uví ay ú̧wówahoʔ." I sen háa Jesus-di
óetu̧ʔan waa iwhą̈yu̧, heḏihoʔ iweḏi namää.
51 Waʔḏi namän dihayḏiboʔ iví t'ôeʔindi óeyayḏi óetu̧ʔan iví ay ûnwówaʔin.
52 Iḏi ovâytsikáyin, "Hą̈yú̧ ihayḏan naná ûnhehkháapóe ihayḏi?" Óetu̧ʔan,
"Tsą̨ʔdi thę́ʔêeḏi wîʔ iwe i tsą̨wą̈p'íḏe ûnhán."
53 I táḏá ûnʔánpówá wîʔ ihayḏibá nanáʔnin Jesus-di óetu̧ʔan dihayḏi, "Uví ay
ú̧wówa," heḏihoʔ i-áḏí iví k'aygiʔindáḏí Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhą̈yu̧.
54 Jesus Judea-ḏi namääḏi oe Galilee waʔ nayiʔ ihayḏi, näʔinho in
wáygíngíʔin pínnán ovâykeeyannin namuu.

5

Jesus-di wí sen i p'obúʔay iwe óehehkhäamägi

1 Wíyá hą̈ą̈ḏi naná diwe in Huḏíyo dínshánkîʔḏiná, heḏi Jesus oe Jerusalem-
piyeʔ nawáymää.
2 Oe Jerusalem wí p'obúʔay nak'óe, i-á Hebrew tuuḏi "Bethesda" gin
dâytu̧ʔoʔ. P'o kíngé p'ą̨ą̨nú pohtâaʔây nawhaaḏikw'ǫ́, heḏi iwe núʔ wên phóḏi
nachą̨ i búuʔúʔin tehpaa iwe, "K'úwágíʔin Phóḏi" gin dâytu̧ʔoʔ.

3-5 Näʔi pohtâa phoeʔo eeye báyékí t'owa dihaywhaakw'ǫ́. Wáy
wên ditsíʔt'aamuu, wáy wêndá pówhą́ʔnin dimuu, heḏá wây-á
wíḏínʔą̨ʔyą̈kankoeḏipí. Iwe wí sen powintą̈ʔḏi khâave pąąyo nahayʔiʔ nak'óe.
6 Jesus-di näʔi sen iwe nak'óeḏí óemûʔ, heḏi ûnhanginná báyékí pąąyo
nahayʔin, heḏihoʔ óetsikáyin, “Ti ǫ́hehkháapúwíʔin undaʔ?”
7 I nahayʔiḏi Jesus óetu̱ʔan, “Mäʔmää, naa toʔwí wänbo wíḏînʔänpí díp'osóge-
íḏí nap'oʔą̨ʔyą̈poʔ ihaydi. Waʔḏi ots'ǫ́níḏí dáysóʔḏínde ʔ ihayḏibo ʔ, wíyá toʔwí-á
naví páaḏébo-á nats'úyą̨ʔ.”
8 Jesus-di óetu̱ʔan, “Ówı́nú, uví whǫhpą̨ʔay mänkeʔḏi óyíyé.”
9 Wesebo i sen nawówaḏi iwı́nú, heḏi iví whǫhpą̨ʔay ikêʔḏi natsiyeḏee.
I thaa näʔin napóe ihayḏi Huḏíyoví kaykhanwówá thaa-á naná.
10 In p'óʔḏédíʔin Huḏíyoḏi i sen óetu̱ʔan, “Nää thaa kaykhanwówá thaa naná.
Nakhą̨̂ąk'óe uví whǫhpą̨ʔay wóegé unyę̂ęníḏí.”
11 Iḏi ovâytu̱ʔan, “I sen dînhehkháaʔandiḏân dítu̱ʔan, ‘Uví whǫhpą̨ʔay
mänkeʔḏi óyíyé.’ ”
12-13 Indi óetsikáyin, “To-an i sen namuu haʔwâa wóetu̱ʔandiʔ?” Hewänbo i
sen nawówaʔiʔ wíʔûnhanginnáhpí toʔwí namuuʔin, gá báyékí t'owa iwe diyiḏân,
heḏi Jesus-á óemûʔpíḏíbo iweḏi iyâaʔan.
14 Hây napóe ihayḏi Jesus-di i sen i méesate hayʔi iwe óeyay, heḏi óetu̱ʔan,
“Ót'óyan, ǫ́hehkháapóe, heḏiho nää-á wíyá wívit'aywǫ́ʔnâamípí, hą̨ą̈wí shánkí
p'ändíkîʔ wíʔǫ́púwípíḏí.”
15 I sen iwáygéḏí namääḏi in Huḏíyoví p'óʔḏédíʔin ovâytu̱ʔan Jesus-dânho
hehkháa óemägiʔin.
16 Heḏiho näʔindi Jesus óeyanäkímáa, gá kı̨ʔbi hą̨ą̈wí ikanhondân
kaykhanwówá thaa eeye wänboʔ.
17 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Naví Táḏá hą̨ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí it'ôemáa, heḏi naa-á
hanbá, heḏânho näʔi hą̨ą̈wí dókanhon.”
18 Näʔin natǫ́ ihayḏi in Huḏíyoví p'óʔḏédíʔin shánkí wänbo didaʔ óeḏahéyíʔin,
i kaykhanwówá thaa iʔaʔginhą́nundeḏiḏą̨ʔbá yoe, hewänbo wáʔ natǫ́ḏân Yôesi
Táḏá-á iví táḏá ûnmuu, heḏi kindiḏihoʔ hą̨ą̈wí i-áḏí Yôesi Táḏá-áḏí handą̨ʔ
damuu waagibá iʔoʔ.

Yôesi Táḏáḏí Jesus tsonkhuu óemägi

19 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Háa i Táḏá iʔoʔin naa dómúndeʔ, heḏi inbá naa dáyʔoʔ.
Naa i ay omuuʔi wíḏînkoeḏipí hą̨ą̈wí wíʔbo dáyʔą̨míḏí. Hą̨ą̈wí i Táḏá iʔoʔi naa
hanbá dáyʔoʔ.
20 I Táḏáḏí naa díséegí, heḏiho hą̨ą̈wí t'ą̈hkí iʔoʔi dînkeeyoʔ, heḏi iḏá
hą̨ą̈wí shánkí heʔendi-á dóʔą̨míʔiʔin naa dînkeekankhâymáa, heḏânho un
wovâyháaʔą̨míḏí.
21 I Táḏáḏí t'owa dichuuʔin ovâywáywówápaʔ, heḏi handiḏibá naa i ay
omuuʔiḏi in toʔwên naa odaʔin wówátsi dovâymäänî.
22-23 I Táḏá wänbo wínatǫ́nípí t'owavı́ʔgeḏi háa híwǫ́ʔ háa híwǫ́ʔpí díví ʔannin.
Iḏi naa i ay omuuʔi dînk'ûʔ han dóʔą̨míḏí, heḏânho t'ą̈hkí t'owaḏi naa
díʔaʔgeeníḏí, i Táḏá óeʔaʔgin waabá. Toʔwêndi naa i ay omuuʔiʔ wíḏíʔaʔginpíḏí
i Táḏá naa dísandiʔ wänbo-á wíḏâyʔaʔginpí.
24 “Taʔgendi wâytu̱máa, toʔwên naví híʔ dînt'óyandeḏi heḏá i naa
dísandiviʔpiyeʔ díví́whą̈yundeḏá wówátsi nahándepíʔin dâymáa, heḏi
wíʔovâytuchą̈nú-ípí. Chuʔin waagiʔinbá nää wíḏimuupí, gá wówátsi
dâykêʔḏân.

25 Taʾgendi wâytụmáa, nää iweḏi páaḏépiyeʾ in chuʾin waagiʾinbá dimuuʾin
naví tụụ dit'óe-í, naa Yôesi Táḏáví ay omuuʾiʾ, heḏi in dívít'óyandeʾindá
wówátsi dâykéyí.
26 I Táḏá in wówátsi napäyiʾ, heḏi handiḏibá naa i ay omuuʾi dînk'ûʾ t'owa
dovâywówátsimäänídí.
27 Heḏá iḏá naa dînk'ûʾ t'owa dovâykeekw'ôeníḏí háa híwǫ́ʾ háa híwǫ́ʾpí
díví'annin, gá naa wáʾ t'owabá opóeḏân.
28 Näʾin naví híʾ wâytụmáaʾindi wíwovâyháaʾạmípí. Owáy wí thaa nanáʾ
diwe in penípho eeye dikw'ǫ́ʾnin naví tụụ dit'óe-í,
29 heḏi ee dikhäʾkw'ǫ́ʾ deeyeḏi dipeegít'óe. In toʾwên híwǫ́ʾ dívítsiyeʾannin
chuwa iweḏi ovâypiyegít'óe wówátsi dâykéyíḏí, heḏi in toʾwên yäʾḏâapí
dívítsiyeʾannindá chuwa iweḏi wáʾ ovâypiyekhâymáa inbí tuchäṇu dâykéyíḏí.
30 "Naa wíʾbo háabo wíḏînkoeḏipí dáyʾạmíḏí, hewänbo naa t'owavíʾgeḏi otûʾ
háawin dimuuʾin Yôesi Táḏáḏí dítụʾan waabá, heḏânho háa otûʾ waa inbíʾgeḏi
taʾgen namuu, gá dáyʾoḏân háa i Táḏá naa dísandiʾ nadaʾ waagi, háa naa
owänpidaʾ waagá yoe."

Háḏíḏan gínhanginná toʾwí Jesus namuuʾin?

31 "Naa wíʾbo navı̨ʾgeḏi dáyhíʾmáaḏí maʾḏân un ítụ́ní naví híʾ taʾgen
wíḏînmuupíʾin.
32 Hewänbo wíyá toʾwí navı̨ʾgeḏi ihéeʾoʾi nayiʾ, heḏi naa dînhanginná háa
navı̨ʾgeḏi ihéeʾoʾin taʾgen namuuʾin.
33 Undá John i p'óʾp'oekandivíʾpiyeʾ t'owa bînsan óehéeʾạmíḏí, heḏi i-á in
taʾgen navı̨ʾgeḏi natụ́.
34 Háa t'owa navı̨ʾgeḏi ditûʾ waa naa-á wíḏîntáypí, hewänbo John-bí híʾ
įʾgeḏi wâytụmáa heḏânho háa natụ́ʾin úvíwhäyụ́-ídí heḏá wovâyʾaywoeníḏí.
35 John-dá wên phakó nakomuuḏi nakohkeepäyiʾin waagibá namúʾde,
heḏi wí hây täḥkí ho iví kohthayḏi wovâyhíhchannan.
36 Hewänbo wí häạ̈wí shánkí hayʾi namuu John-bí híʾvíweḏi, heḏi näʾi
häạ̈wídá wovâykeeyoʾ toʾwí omuuʾin. Kinnân namuu: Háa i Táḏáḏí díyôn waa
dáykanhon, heḏi näʾi häạ̈wí dáykanhondiʾ bînmûʾḏi wovâykeeyoʾ i Táḏáḏí naa
dísannin.
37 Heḏá i Táḏá dísandiʾ wáʾ navı̨ʾgeḏi ihéeʾan. Hewänbo undá hänhay wänbo
iví tụụ wíʾít'oepí, heḏi háawi i namuuʾin wívînmûʾpí,
38 heḏi iví híʾ unbí píʾnä khóʾyé wívînmáapí, gá naviʾpiyeʾ
wíʾúvíwhäyundepíḏan, tobá iḏi dísan wänboʾ.
39 Yôesi Táḏáví tạʾnin ạ́yîngiḏi bîntụụʾoʾ, gá íʾándeḏân iwe únhanginpúwíʾin
háḏíḏí wówátsi nahándepíʾin bînkéyíʾin, heḏi näʾin tạʾnin diwebá navı̨ʾgeḏi
natûʾ.
40 Hewänbo naviʾpiyá wíʾíkäʾäạ̈daʾpí näʾin wówátsi bînkéyíḏí.
41 "T'owa navı̨ʾgeḏi híwǫ́ʾ dívíhéeʾạmíʾin naa woʾwänpit'oedaʾpí.
42 Háawin un ímuuʾin naa dînhanginná. Unbi píʾnä khóʾyé Yôesi Táḏá
wívînséegípí.
43 Naví Táḏáḏí dísandibo oʾäạ̈ heḏi undi wíḏíséegíkêʾpí. Hewänbo wíyá toʾwí
wíʾbo nawänpiʾäạ̈ḏá, i-á maʾ bînséegíkéyí.
44 Háa i wîʾḏạʾ Yôesi naʾándi unbı̨ʾgeḏi natûʾnin ạ́yîngi wíwovâymähpí, háa
híwǫ́ʾgí natûʾ háa yoe, hewänbo in t'owa híwǫ́ʾ unbı̨ʾgeḏi dívíhéeʾoḏá inbí tụụ
híhchandi bînhónde. Heḏânho wíʾúnkoeḏipí naviʾpiyeʾ úvíwhäyụ́-íḏí.

45 Hewänbo wíʔíʔą̈ą̨nípí naaḏân unbí t'aywǫ́ʔdi i̱ʔgeḏi i Táḏá
dót'ehpiḏekhâymáaʔin. Í́ʔánde ʔ näʔi híʔ Moses itąʔnandiḏi
wovâyʔaywonkhâymáaʔin, hewänbo iví híʔḏíbá unbí t'aywǫ́ʔdi únkeepúwí,
heḏiho iḏân wovâyt'ehpiḏekhâymáa.
46 Moses navį́ʔgeḏi itąʔnan, heḏiho iví híʔ taʔgendi bînwhą̈yu̱ḏáho navį́ʔpiyeʔ
wáʔ úvíwhą̈yú̱-íwän.
47 Hewänbo háa itąʔnannin wívînwhą̈yundepí, heḏânho hádíḏan naví híʔ
dînwhą̈yú̱-í?" kin Jesus-di ovâytu̱ʔan.

6

Jesus-di in p'ą́ą̨nú maapaasôn senäʔdá in wę́ʔgeʔin t'owa-á ovâyhúuyôn

1 Wíyá hą̈ą̈ḏi Jesus oe Galilee p'oekwį́ʔ p'ą̈näpiyeʔ namää. (Näʔi p'oekwîndá
Tiberias wáʔ gin dâytu̱ʔoʔ.)
2 Báyékí t'owaḏi iví pínnán ovâykeeyandi in dihayʔin ovâyhehkháamą̈ḏi
dâymûʔḏi óeyu̱u̱hon.
3-4 In Huḏíyoví shánkîʔḏi Passover gin dâytu̱ʔoʔi púnúʔ naná. Jesus-á iví
khą̈gęʔnindádí oe p'in kw'áyepiyeʔ dipee heḏi iwe dívíkw'óḏi.
5 Jesus ibéeḏí báyékí t'owa ivį́ʔpiyeʔ diʔą̈ḏi ovâymûʔ, heḏiho Philip óetsikáyin,
"Wą̈hą̈ą̈-an ihay koegiʔ âykumä-í t'ą̈hkí näʔin t'owa dâyk'óe-íǵîʔ?"
6 Jesus-á wíʔbo ûnhanginná háa ikhâymáaʔin, hewänbo näʔin Philip óetsikáyin
óetayi̱ʔníḏí hânnangúbá natúníʔin.
7 Philip-di óetu̱ʔan, "Wáygín tą̈gintą̈ (200) thaa t'ôe dívį́ʔandi wáʔâa ihay waʔ
wínayipí ovâykoegiʔkumä-íḏí, tobá t'ą̈hkíḏíbo hį́ʔíndąʔ diyą̈mu wänboʔ."
8-9 Wíyá khą̈gęʔdiʔ Andrew gin nakhą́wą̈ʔiʔ, i-á Simon Peter-ví tíʔûu
ûnmuuʔiḏi Jesus óetu̱ʔan, "Näwe wí enúkáy nayiʔ, i-á p'ą́ą̨nú táhtą́ phóʔi
páváʔây heḏá wíye paa-á imáa, hewänbo hą̈ʔi-á ihay wínayipí t'ą̈hkí näʔin t'owa
ovâyhúuyôeníḏí."
10 Iwáygé báyékí natáasaa, heḏiho Jesus iví khą̈gęʔnin itu̱ʔan in t'owa
nangeboʔ ovâykwoyôení, heḏi han dívį́ʔan. In senäʔdąʔdibo p'ą́ą̨nú maa-
paasôn (5,000) ihay diyiʔ.
11 Jesus i pává ihógiḏi Yôesi Táḏá óekų́ʔdaaʔan, heḏi iví khą̈gęʔnin ovâyʔandi
ovâytu̱ʔan in t'owa iwáygé dikw'ǫ́ʔnin wį́ʔínboʔ ovâymą̈ąníḏí, heḏi hanbá in
paa-á ovâymągi. Hą̈yú̱ in t'owa didaʔ ihay dâyk'oe,
12 heḏi dívíshu̱ʔan dihayḏi Jesus iví khą̈gęʔnin itu̱ʔan, "Binwę́ʔgeʔan hą̈ʔi
dínphaḏeʔiʔ, heḏânho hą̈ą̈wí wänbo wínapeḏée-ípíḏí."
13 Heḏiho t'ą̈hkí dâywę́ʔgeʔan dihayḏi, tą̈ʔḏi wíye t'ún dâyp'íḏe i naphaḏeʔi
pává iweḏi, in t'owa i p'ą́ą̨nú pávâʔây dâyk'oe ihayḏi.
14 In t'owa näʔin pínnán ovâykeeyannin dâymûʔḏi ditų́, "Taʔgendi näʔi-ân
i Yôesi Táḏáví tukhęʔbiʔ namuu, ivį́ʔgeḏi natąʔmuu nää oepáa k'ayḏipiyeʔ
naʔą̈ʔ."
15 Jesus ûnhanginná didaʔ óekaygikhâymáaʔin inbí tsondi hayʔiʔ óesóge-íḏí,
heḏihoʔ iwáygéḏí wíyá oe p'in kw'áyepiyeʔbá wíʔbo namää.

Jesus p'oe kw'áayé nayiʔ

16 Kindi napuwamän dihayḏi Jesus-ví khą̈gęʔnin oe p'oekwíngépiyeʔ diwhą́.
17 Wí kophênbay iwe dívítógi, p'oekwį́ʔ p'ą̈näpiyeʔ oe Capernaum-piyeʔ
diwáymu-íḏí. Waʔ dimän dihayḏiboʔ nakhu̱u̱póe, heḏi Jesus inbíʔwe waʔḏi
wínapówápí.
18 Ihayḏi kaygi iwąąʔan heḏi hânho nap'oet'úkhų́póe.

19 I kophênbay i dây'osande'i phédi dâysayde', hedi ma'di poeye háa yôenu míya dimää ihaydi Jesus p'oe kw'áayé nayidi i kophênbay tso'wapiye' na'ädi óemû', hedi dikhuwôeda'póe.
20 Hebo idá ovâytu'an, "Naa Jesus-ân omuu, wí'íkhuwôeda'ípí."
21 Hediho híhchandi kophênbay iwe óetógi, hedi p'o ki'ge dimännninnäpiye' wesebo dipówá.

In t'owadi Jesus óetuwämáa

22 In báyékí t'owa wa'di oe p'o' p'änäbo diyi'indi Jesus-ví khägę'nin ho ovâymû' i kophênbay iwe wí'bo dívítógidi iwedi dimú-ídí, hediho dínhanginná Jesus indádí wínamääpí'in. Wî'dä' wí kophênbay iwe na'änwän, hediho di'ân Jesus-á wa'di iwebo na'ännin.
23 Wíyá tháwändá wây-á kophênbay hí'ínnin oe Tiberias búu'údí di'ää, hedi iwáy Jesus i pávágî' ikú'daamägidi in t'owa dâyk'oe iwe tso'wa diwhi'kw'ó.
24 Hedi Jesus-á iví khägę'nindá iwe wídiyipí'in in t'owa dâymû' ihaydi, in kophênbay eeye dívítógikídí oe Capernaum búu'ú'aypiye' dimää óenuwä-ídí.

Jesus natú i-á i pává nawówátsipäyi'i namuu'in

25 In t'owadi Jesus oe p'o' p'änä óeshaadi óetsikáyin, "Hähkandi', häädan unpówá näwe?"
26 Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, i pínnán naadi wâykeeyandibo nakeepo' naa Yôesi Tádáví'wedi o'ää'in, hewänbo hä'i bînmû'di naa ví khägę'nindá iwe wídiyiwídítuwämáapí, i pává bînk'oedi íshuhpóedíbo dítuwämáa.
27 I koegî' wówátsi nahándepí'in napäyi'ipiye' úvíkhää-í, i koegî' nahá'dânpo'ipiyeda'bá yoe. Naa t'ähkí t'owagî' o'aypuyä'idi ki'bi koegî' wâymäänî, gá Yôesi Tádádí kee'eedi dînk'û'dân kin dáy'amídí" kin ovâytu'an.
28 Hediho óetsikáyin, "Hânnan ívî'amí Yôesi Tádá âyhíhchanmäänídí?"
29 Jesus-di ovâytu'an, "Gá kinnân: Naa i Yôesi Tádádí dísandiví'piye' úvíwhäyú-í. Nä'innân Yôesi Tádá nada' úví'amí'in."
30 Indi óetsikáyin, "Háawin pínnánnan udi dînkeeyamí hedânho wînwhäyú-ídí? Hânnan bikhâymáa?
31 Na'inbí hehääwin thehtáy pahpá'in gínmuu'in owáy ahkónu iwéngé diyi' ihaydi nä'i koegî' manna gin dâytu'o'i dâyk'oe. Yôesi Tádáví ta'nin diwe kinnân nata'muu:
Pává makówádí ovâymägi dâyk'óe-ídí.
32 Ti hääwí ihaybá úkoedi?" Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, Moses-á hä'i pává wí'imägipí, naví Tádá-ân imägi. Hedi hä'i pává-á kodi'di makówáwi pává wínamuupí, hewänbo nää-á naví Tádádá ta'gendi makówáwi pává wovâymä'.
33 Hedi nä'i pává Yôesi Tádá napäyi'i-á makówádí na'ää'i namuu, hedi t'ähkí t'owa wówátsi ovâymä'."
34 Indi óetu'an, "Na'inbí Sedó, häädi wänbo t'ähkí ki'bi pává dímä've-í."
35 Jesus-di ovâytu'an, "Naa-ân pává waagi'bá omuu, t'owa wówátsi napäyi'i'. To'wí naví'piye' na'ää'i-á há'to nahahsénî, hedi to'wí naví'piye' iwhäyu'i-á há'to nap'oesá'aapúwí.
36 "Hewänbo ho wâytu'an waa, tobáháa dímû' wänbo', naa wídînwhäyundepí.
37 To'wên naví Tádádí naa dímä'in naví'piye' di'ää-í, hedi to'wí wänbo naví'piye' na'ää'i-á naadi há'to dóyoegi'amí.

38 Naa oe makówáḏí owhą́ dáyʼąmíḏí háa iḏi dísandiʼ nadaʼ waagi, háa naa
odaʼ waagá yoe.
39 I dísandiʼ nadaʼ in t'owa naa dímägiʼin naaḏi dovâyʼáyîngiʼąmíʼin
heḏânho wîʼ wänbo in diweḏi wínapeḏée-ípí, hewänbo i t'ą̈ʼgi thaa naná̓
dihayḏi naaḏi in t'ąhkí wíyá dovâywáywówápaa-í.
40 Kinho naví Táḏá nadaʼ dáyʼąmíʼin, gá nadaʼḏân t'ąhkí in dínhanginnáʼnin
naa iví ay omuuʼin, heḏá naviʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼin wówátsi
nahándepíʼin dâymáʼve-íʼin. Heḏi i t'ą̈ʼgi thaa naná̓ dihayḏi naaḏá wíyá
dovâywáywówápaa-í" kin Jesus-di ovâytṵʼan.
41 In Huḏíyoví p'óʼḏédíʼin ivíʼgeḏi dívít'ayhíʼmáa, gá natṵḏân, "Naa-á i pává
makówáḏí owhą́ʼdi-ân omuu."
42 Kinnân ditṵʼ: "Näʼi-á Jesus namuu, i-á Joseph-ví ay namuupíʼan. Iví táḏá-
á iví yíyá-á âytaa. Heḏi háaḏan nää-á natṵʼ makówáḏí nawhân gin?"
43 Jesus-di ovâytṵʼan, "Haʼwâagi wíʼúvít'ayhíʼmáʼve-ípí.
44 Toʼwí wänbo wíʼûnkoeḏipí naviʼpiyeʼ naʼą̈ą́-íḏí, naví Táḏá i
dísandiḏi naviʼpiyeʼ óemaaḏiḏąʼmânhoʼ. Heḏi in naviʼpiyeʼ diʼą̈ą́ʼindá
dovâywáywówápaa-í i t'ą̈ʼgi thaa naná̓ dihayḏi.
45 Wí Yôesi Táḏáví tukhẹʼbiʼ hänʼoe kinnân itąʼnan:
Yôesi Táḏáḏân t'ąhkí t'owa ovâyhą́ʼąmí.
Heḏiho nää toʼwên naví Táḏá ônt'óyannindi iviʼweḏi dihą́hpóeʼin naviʼpiyeʼ
diʼą̈ą́-í.
46 Naa wóʼtṵʼpí toʼwíḏí i Táḏá óemûʼin. Naaḏiḏąʼmân Yôesi Táḏá dómûʼ, gá ee
naʼän diweḏi oʼą̈ą̈ḏân.
47 "Taʼgendi wâytṵmáa, toʼwí wänbo naviʼpiyeʼ iwhą̈yundeʼi wówátsi
nahándepíʼin imáa.
48 Naa pává in t'owa nawówátsipą̈yiʼi waagiʼbá omuu.
49 Tobá unbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʼin oe ahkónu wéngé diyiʼ ihayḏi i
koegîʼ manna kin dâytṵʼoʼiḏi ovâykhóekhṵ́ṵmägi wänboʼ, tíʼúugédí dit'ąhán.
50 Hewänbo nää naaḏá pává makówáḏí nawhân niʼgeḏi wâytṵmáa, heḏi wí
toʼwí näʼiḏi óekhóekhṵ́ṵmägiʼi háʼto nahą́ąní.
51 Naa-ân i pává makówáḏí naʼą̈ą̈ḏi wówátsi napą̈yiʼi waagiʼbá
omuu. Toʼwên näʼi pává́ḏí ovâykhóekhṵ́ṵmägiʼin hänhay wänbo t'ąhkí
dâywówátsimáʼve-í. Näʼi pává naví túuʼú dînmuu t'ąhkí t'owa dovâypą̈gít'óeʼi
dâywówátsikéyíḏí" kin Jesus-di ovâytṵʼan.
52 Ihayḏiho in Huḏíyoví p'óʼḏédíʼin dívítṵhkannan. Wáy wên ditsikapóe,
"Hândiḏan näʼi sendi iví túuʼú díp̈gít'óe díkhóekhṵ́ṵmäänídí?"
53 Jesus-di ovâytṵʼan, "Taʼgendi wâytṵmáa, naa t'ąhkí t'owagîʼ oʼaypṵyą̈ʼiví
tûu ûnp'oeḏi wíwovâykhóekhṵ́ṵmägipíḏáhoʼ, wówátsi wänbo wívînmáapí.
54 Toʼwên t'ąhkí naví tûu ûnp'oeḏi ovâykhóekhṵ́ṵmägiʼindá wówátsi
nahándepíʼin dâymáa, heḏá naaḏá i t'ą̈ʼgi thaa naná̓ dihayḏi
dovâywáywówápaa-í.
55 Naví túuʼú taʼgendi koegîʼ waagiʼbá namuu, heḏá naví ûnp'oe-á taʼgendi
sṵwą̈gîʼ waagiʼbá-á.
56 Toʼwí naví tûu ûnp'oeḏi óekhóekhṵ́ṵmägiʼi-á naa-áḏí namuu heḏá naa-á
i-áḏá.
57 Naví Táḏáḏí naa dísandi-á i hą̈ą̈ḏi wänbo t'ąhkí nawówáyiʼi namuu, heḏi
i-á nawówáyiḏi naa-á owówáyiʼ. Handiḏibá toʼwí naaḏi dókhóekhṵ́ṵmägiʼi
naviʼweḏi íwówátsikéyí.

58 Heḏiho naa-ân i pává makówáḏí naʔääʔiʔ omuu, i pává unbí hehääwin
thehtáy pahpáʔin dâykʼoeʔiʔ waagiʔbá wíʔomuupí. Häʔi pává dâykʼoe wänbo
tíʔúugéḏí ditʼạhán. Hewänbo toʔwên i pává naa omuuʔiʔ dâykʼoeʔindá hänhay
wänbo tʼähkí dâywówátsimáʔve-í.”

59 Jesus näʔin natụ́ oe Capernaum búuʔúʔay, i Huḏíyoví méesateʔay iwe in
tʼowa ovâyhäʔoʔ ihayḏi.

Wáy wên tʼowaḏi Jesus óeyoeʔan

60 Báyékí i-áḏí dimäʔnin ditʼoeḏi ditụ́, “Näʔi híʔ-á nakâymuu âyhóníḏí. To-an
iséegíʔạmí?”

61 Hewänbo toʔwíḏí wänbo óetụʔanpíḏí Jesus ûnhanginná näʔi ovâytụʔan
niʔgeḏi dívítʼayhíʔmáaʔin, heḏihoʔ ovâytsikáyin, “Ti näʔi naaḏi wâytụʔandiʔ
wíwovâyhíʔanpíḏí naa-áḏí wíyá wíʔípundaʔpí?

62 Hân íʔäạní undi naa tʼähkí tʼowagîʔ oʔaypụyäʔi dímûʔḏi kwʼáyepiye
owáypeeḏi páaḏé oʔän diwepiyeʔbá?

63 I Yäʔḏâaʔi Pʼoewạạhäạ nawówátsipäyiʔ, tʼowa-á wíʔbo wíḏínkoeḏipí. I
híʔ naaḏi wâytụmáaʔiʔ i Yäʔḏâaʔi Pʼoewạạhäạvíʔweḏi naʔäʔ heḏi näʔi híʔ-áho
nawówátsipäyiʔ.

64 Hewänbo wáy wên un wíʔúvíwhäyundepí.” Jesus-di haʔwâa ovâytụʔan
gá páaḏéḏíbo ho ûnhanginnândân toʔwên iviʔpiyeʔ wíḏívíwhäyụkhâymáapíʔin
dimuuʔin, heḏá ûnhanginnân wáʔ toʔwíḏí óekụhpegítʼóeʔi namuuʔin.

65 Heḏá wáʔ ovâytụʔan, “Kindiḏânkun wâytụʔan, toʔwí wänbo naviʔpiyeʔ
wíʔûnkäʔääkoeḏipí naví Táḏáḏí óemägiḏiḏạʔmân.”

66 Iví híʔ ûnmuuḏi báyékí in óeyụụhonnin i-áḏí wíyá wíḏipundaʔpí, heḏiho
óeyoeʔan.

67 Heḏi Jesus iví täʔḏi wíye khägẹʔnin itụʔan, “Heyâa un, ti undi wáʔ
díyoeʔạmíʔin ídaʔ?”

68 Simon Peter-di óetụʔan, “Naʔinbí Sedó, tovíʔpiyanho gimú-í? Ụḏiḏạʔmân
dítụmáa háḏíḏí näʔin wówátsi nahándepíʔin âykéyíʔin.

69 Naʔin ívíwhäyụmägiho heḏá gínhanginnânhho ụ i shánkí yäʔḏâaʔi un-
muuʔin, i Yôesi Táḏáḏí wóesandiʔ.”

70 Jesus-di ovâytụʔan, “Naaḏi wíʔbo un täʔḏi wíye wâydẹʔmanpíʔan, hewänbo
wîʔ unbíʔweḏi Penísendi waagiʔbá namuu.”

71 Simon Iscariot-ví ayvíʔgeḏi ihíʔmáa, i-á Judas gin nakhäwä, heḏi
Penísendi waagiʔbá namuu gin Jesus-di óetụʔan gá tobá in täʔḏi wíye
khägẹʔninbíʔweḏi namuu wänbo Jesus óekụhpekhâymáaḏân.

7

Jesus-áḏí iví tíʔûuwindáḏí

1 Näʔi hääwí naphaḏe ihayḏi Jesus oe Galilee nange i̱ʔge tʼähkí nayiʔ. Judea
nangepiyeʔ wínamääpí, in Huḏíyoví pʼóʔḏéḏíʔin háḏíḏíḏạʔmân dítụmáa háḏíḏí
óehéyíʔin dâytụwäämáaḏí.

2 In Huḏíyoví shánkîʔḏi púnúʔ naná, dáyʔóhkhụụteʔâykwʼóeʔóʔi shánkîʔḏi gin
dâytụʔoʔ.

3 Heḏiho Jesus-ví tíʔûuwindi óetụʔan, “Näweḏi ópûn heḏi oe Judea
nangepiyeʔ unmú-í, heḏânho in tʼowa uvíʔpiyeʔ díví̇whäyundeʔin iwe
diyiʔindi i pínnán tʼôe biʔoʔin wóemúníḏí.

4 Toʔwí in t'owaḏi keeʔeeḏi óetaa-íʔin nadaʔḏi kaaḏibo háawên wíʔiʔopí.
Heḏânho ḳiʔbi hä̱ä̱wí bikanhondi, ṷ́khâyʔä̱ʔ toʔwên t'ä̱hkíví páaḏépiyeʔ
biʔä̱ąmíʔin."
5 Haʔwâa óetṵʔan, gá tobá iví tíʔûuwin dimuu wänboʔ iviʔpiyeʔ
wíḏívíwhä̱yundepíḏân.
6 Jesus-di ovâytṵʔan, "Naagîʔ ihayḏi waʔ wíḏînnáhpí, hewänbo ungîʔ-á hä̱ä̱ḏi
wänbo t'ä̱hkí híwǫ́ʔ dihayḏi únná.
7 In t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔin dimuuʔin háʔto wovâyt'áy-í, hewänbo naa-
ân dít'ay, gá dovâytṵmáaḏân inbí yä̱ʔḏâapí tsiyekan niʔgeḏi.
8 Unnân wáy dínshánkîʔḏiná diwepiyeʔ bípûn. Naa-á waʔḏi wóʔmänpí híwǫ́ʔ
dihayḏi naagîʔ wínanáhpíḏí" kin ovâytṵʔan.
9 Heḏihoʔ oe Galilee nange iwebo iwóyı̨́ʔ.

Jesus Jerusalem búuʔúpiyeʔ namää

10 Iví tíʔûuwin oe dínshánkîʔḏiná diwepiyeʔ dimää ihayḏi tíʔúugéḏí i wáʔ
namää, hewänbo kaaḏibo-ân namää, keeḏibo-á yoe.
11 In Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔindi ee dínshánkîʔḏiná diwe óetṵwä̱máa, heḏi
dívítsikaʔmáa, "Wáyho i toʔ?"
12 In báyékí t'owa iwe diyiʔin báyékí dívíkaahíʔmáa ivı̨́ʔgeḏi. Wên ditṷ́ʔ,
"Híwǫ́ʔdi sen namuu" gin. Wây-á ditṷ́ʔ, "Yoe, handá yoe. Iḏi báyékí t'owa in
taʔgen namuu iweḏi ovâyyâaʔoʔ."
13 Hewänbo t'ä̱hkí in t'owa in Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin dâykhuwôedaʔmáaḏí
kaaḏibo ivı̨́ʔgeḏi dívíhíʔmáa.
14 I shánkîʔḏi píngé hayḏi naphaḏe ihayḏi Jesus i méesate hayʔi ee nats'ṷ́
heḏi in t'owa ovâyhą́ʔoʔ.
15 In Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin ovâyháaʔandi ditṷ́, "Hândiḏangú näʔi sen hânho
ûnhanginná, toʔwíḏí óehą́ʔanpí wänboʔ?"
16 Jesus-di ovâytṵʔan, "Naví hą́hkan naviʔindąʔ wíḏînmuupí, hewänbo i
dísandiviʔin wáʔ ûnmuu.
17 In toʔwên háa Yôesi Táḏá natṷ́ waa dikandaʔindáho dínhanginpúwí naví
hą́hkan niʔgeḏi, háa Yôesi Táḏá natṷ́ waa dikandaʔindáho dínhanginpúwí naví
hą́hkan niʔgeḏi, háa Yôesi Táḏáviʔweḏi dînʔä̱ʔin heḏiháa naví ánshaa i̱ʔgeḏibo
dáypihíʔmáaʔin.
18 In toʔwên inbí ánshaa dínmuuʔiḏąʔ dívíhéeʔoʔindá dívípitegé-íʔin didaʔ.
Hewänbo toʔwên i ovâysandiʔ kw'áye óetegé-íʔin didaʔindá in taʔgen dívíhéeʔoʔ,
heḏá inbí píʔnä khóʔyé-á hôeyó wänbo wíḏâymáapí.
19 Moses-di Yôesi Táḏáví tsontṵṵ wovâytąʔnanpíʔan, hewänbo wénä wí
wänbo un iví tąʔkan wívînʔaʔgindopí. Háaḏan naa díhéyíʔin ídaʔ?"
20 Toʔwíḏí in t'owa yâaḏi óetṵʔan, "Háaḏan untṷ́, toʔwí nadaʔ wóehéyíʔin? Ṷ-
á wí yä̱ʔḏâapîʔ p'oewąąhą̂ąḏi wóemáa, heḏânho haʔwâa untṷ́."
21 Jesus-di ovâytṵʔan, "Wên pínnán t'ôe kaykhanwówá thaa iwe dáyʔandibo
un t'ä̱hkí wovâyháaʔan,
22 hewänbo undá unbí eʔnûn áyyä̱ä̱ in Huḏíyoví k'ewę́ʔ taaḏi bîntaaʔoʔ inbí
thaa dínnáʔ dihayḏi tobá kaykhanwówá thaa nanân wänboʔ, gá hänʔoe Moses-
di han wovâyyôndân. (Moses-á i páaḏéʔi wínamuupí näʔin khuu iʔandiʔ,
hewänbo in shánkí hänʔoeʔindáho hanho díviʔan.)
23 Nää wí enúkáy näʔin k'ewę́ʔ taaḏi óetaaʔoʔ kaykhanwówá thaa nanân
wänboʔ, heḏânho Moses-ví tsontṵṵ wívînʔaʔginhą́nú-ípíḏí. Heḏi háaḏan handi

naa-ádı́ ít'ay wí sen túuʾú t'ąhkíbo dônhehkháaʾandi kaykhanwówá thaa nanân wänboʾ?

24 Wí hąąwí háa pụwąḍi nakeet'óeʾin bînwänpimûʾḍiboʾ wesebo wíʾítụ́nípí, ‘Kinnân namuu,’ hewänbo páaḍé ąyîngiḍi bînnuwąʾí-á háa namuuʾin, heḍânho únkoeḍí-í ítụ́níḍí taʾgendi háa namuuʾin.”

T'owa ditsikapoʾ, “Ti Jesus-ân i toʾwí namuu Yôesi Táḍáḍí óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḍí?”

25 Wên t'owa ee Jerusalem diweʾin ditụ́, “Ti näʾi sen i toʾwí naʾinbí tsonnindi óehéyíʾin didaʾi wínamuupíʾan?

26 Binmúʾḍí, hąʾin t'owa t'ąhkíví páaḍépiyeʾ ihíʾmáa, heḍi toʾwí wänbo háabo wínatų̂ʾpí óewóyı̨ʾníḍí. Tigú in tsonnin dívíwhąyunde näʾi-ân namuu i toʾwí Yôesi TáḍáḍÍ óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḍí.

27 Hewänbo kavêe i-á wínamuupí. I toʾwí Yôesi TáḍáḍÍ óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḍí naʾąą ihayḍá, toʾwí wänbo wíʾûnhanginnánípí wąhąąwi namuuʾin, hewänbo t'ąhkíḍíbo gínhanginná wąhąąwi näʾi sen namuuʾin.”

28 Jesus-di i méesate hayʾi iwe ovâyhąʾoʾ ihayḍi kaygi ovâytụʾan, “Ítų̂ʾ únhanginná toʾwí omuuʾin heḍá wąhąąwi omuuʾindá. Naa wíʾbo opichanpóeḍíbo wóʾąąpí. I toʾwí naa dísandiʾ taʾgendi nawówáyiʾ, heḍi undi wívîntaapí,

29 hewänbo naaḍá dótaa, gá iviʾweḍi oʾąąḍân, heḍá iḍá dísan.”

30 Jesus-ví híʾ ûnmuuḍi óepankéyíʾin didaʾ, hewänbo óekéyí ihayḍi waʾ wíʾûnnáhpíḍí toʾwíḍí wänbo wíʾóeyâʾpí.

31 Hewänbo báyékí t'owa iwe diyiʾin iviʾpiyeʾ dívíwhąyụ. Kin ditų̂ʾ: “I-ânkun i namuu Yôesi TáḍáḍÍ óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḍí. Wíyá toʾwí-á háʾto naʾąą-í shánkí báyékí pínnán ikeeyąmíḍí näʾi senbíʾweḍi.”

Jesus óepankéyíʾin didaʾ

32 In Pharisees dit'oe in t'owa näʾi hąąwí Jesus-vı̨ʾgeḍi dívíkaahíʾmáaḍí, heḍiho indáḍí heḍá in owhaʾ p'óʾḍéḍíʾindáḍí wên sundaḍo i méesate hayʾi dâyʾąyı̨ʾdoʾin ovâysan óepankéyíḍí.

33 Jesus-di in t'owa ovâytụʾan, “Hây tąhkíḍąʾ undáḍí dáywóyı̨ʾní, heḍáháʾ owáymän i dísandiviʾwepiyeʾ.

34 Heḍáháʾ undá dínuwą̨-í, hewänbo háʾto díshaa-í. Wáy naa omän diwepiyeʾ wíʾúnpụhkoeḍí-ípí.”

35 In HuḍÍyo tsonnin dívítụʾan, “Wáypiyan näʾi sen namän? Natų̂ʾ háʾto âysháa-í gin. Ti namän gáhân wáy in HuḍÍyo diwaḍekw'ǫ́ʾ deeyepiyeʾ, in HuḍÍyo dimuupíʾin t'owaví yâa natháa-íḍí, hąʾin HuḍÍyo dimuupíʾin ovâyhąʾąmíḍí?

36 Iḍi dítụʾan, ‘Undi dínuwą̨-í hewänbo háʾto díshaa-í. Wáy ochangít'óe iwepiyeʾ wíʾúnpụhkoeḍí-ípí.’ Hânnangú iví híʾ ûntụʾdaʾ?”

P'oe nawówátsipąyiʾ i̜ʾgeḍi Jesus-di ovâytụmáa

37 I t'ąʾgi shánkîʾḍi thaa-á shánkí hayʾi thaa namuu, heḍi Jesus iwe nawindi kaygi ovâytụʾan, “Toʾwí nap'oesáʾaaḍi naviʾpiyeʾ naʾąą-í isụwą̨-íḍí.

38 Yôesi TáḍáVí tąʾnin diwe kinnân natąʾmuu: Toʾwên naviʾpiyeʾ dívíwhąyundeʾinbí píʾnä khóʾyé wí p'oʾk'ay waagibá dâymáa, heḍi i p'oe-á nawówátsipąyiʾi namuu.”

39 I p'oe i̜ʾgeḍi ihéeʾandi-á i Yąʾḍâaʾi P'oewąąhąą-ân namuu, heḍi toʾwên iviʾpiyeʾ dívíwhąyundeʾin i Yąʾḍâaʾi P'oewąąhąą dâykéyí. Hewänbo näʾi

Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhą̱ą-á waʔḏi wíʔovâymägipí, Jesus waʔḏi makówápiyeʔ
wínapeepíḏí.

In t'owa wêegeʔin dipóe

40 In t'owa näʔin ovaytụmáaʔin dit'oe ihayḏi wáy wên ditú̱, "TaʔgendinäʔI-á
Yôesi Táḏáví tukhẹʔbiʔ âytsíkhaʔmáaʔi namuu."
41 Hewänbo wây-á ditú̱, "I-á namuu i toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa
ovâyʔaywoenídí." Heḏá wáʔ wây-á ditú̱, "Hewänbo i toʔwí Yôesi Táḏáḏí
óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí Galilee-wi wínamúnípí.
42 Ti Yôesi Táḏáví tąʔnin diwe wínatú̱hpíʔan, i toʔwí iḏi óesogekhâymáaʔiʔ
t'owa ovâyʔaywoenídí David-ví ây iweḏiʔibá namúní, heḏá oe Bethlehem-dá
naʔaypụyä̱gít'óe, i búuʔúʔay David naʔaypụyä̱ iwebá."
43 Heḏiho in t'owa Jesus-vi̱ʔgeḏi handąʔ wídíviʔánshaamáapídí wêegeʔin
dipóe.
44 Wáy wêndi óepankéyíʔin didaʔ, hewänbo toʔwídí wänbo wíʔóeyą̱ʔpí.

In Huḏíyoví p'óʔḏédíʔin Jesus-víʔpiyeʔ wídívíwhäyundepí

45 In méesateʔin sundaḏo diwáymää in owhaʔ p'óʔḏédíʔindá heḏá in
Pharisees-á dikw'ǫʔ diwepiyeʔ, heḏi in sundaḏo ovâytsikáyin, "Heḏi háaḏan
i sen wívînmaapí?"
46 Indi in Pharisees ovâytụʔan, "Hänhay wänbo wí toʔwí wíʔihéeʔanpí hä̱ʔi
sen ihéeʔo waagibá."
47 In Pharisees-di ovâytsikáyin, "Ti un wáʔ in taʔgen namuu iweḏi iḏi
wovâyyâaʔan?
48 Ti wíʔúnhanginnáhpíʔan wîʔ wänbo naʔin tsonnindá heḏá naʔin Pharisees-
á iviʔpiyeʔ wíʔívíwhä̱yundepíʔin?
49 Yôesi Táḏáḏí näʔin t'owa iviʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔin ovâytuchä̱nukhâymáa,
indá i tsontụụ Moses itaʔnandi wíḏâytaapí."
50 Wí sen in diweḏi Nicodemus gin nakhą́wą̱ʔiḏi ovâyhéeʔan, i-á hänhaybo
Jesus-víʔpiyeʔ namääʔiʔ namuu.
51 Kinnân ovâytụʔan: "Wígínkoeḏipí gitúnídí háa wí toʔwí híwǫʔ háa
híwǫʔpí iʔannin páaḏé iví tụụ git'oepídíboʔ, heḏá háawên iʔannindá
gínhanginpóepídíboʔ. NaʔinbítsontụụKiʔmin gínmuupíʔan."
52 Indi óetụʔan, "Háaḏan igîʔ bikhä̱gẹʔhéeʔoʔ? Ti ụ wáʔ Galilee iweʔibá
unmuu gáhân? Ą́yîngiḏi Yôesi Táḏáví tąʔnin mântụụʔą́mí, heḏân ú̱hanginpúwí
wîʔ wänbo wí Yôesi Táḏáví tukhẹʔbiʔ Galilee-wi wínamuupíʔin."

I kwee wíyá kweeví sendáḏí it'aywǫʔnandiʔ

53 T'ä̱hkíḏíbo inbíʔpiyeʔ dívíweehoʔ.

8

1 Hewänbo Jesus-á oe Olive Okú gin dâytụʔoʔ iwepiyeʔ namää.
2 Wíyá tháwän héʔḏiboʔ iʔ méesate hayʔi eepiyeʔ nawáymää. Báyékí t'owa
ûnpówáḏí indáḏí isóge heḏi ovâyhą́ʔan.
3 Heḏi in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindáḏí in Pharisees-áḏí wí kwee Jesus
naʔän diwepiyeʔ óehoʔ. NäʔI kwee-á wíyá kweeví sendáḏí dänt'aywǫʔdoḏi
óekêʔ. In t'owaví páaḏépiyeʔ óekwi̱nuʔan,
4 heḏi indi Jesus óetụʔan, "Hą́hkandiʔ, näʔI kwee-á wíyá kweeví sendáḏí
dänt'aywǫʔdoḏiboʔ óekêʔ.

5 I tsontu̱u̱ Moses itą̨ʼnan diwe kinnân díyôn: Wí kwee kin iʼoʼiʼ
âyk'usä̱yu̱héyíʼin gínkhâyʼä̱ʼ. Heyâa u̱, hân ú̱chanpoʼ?"
6 Nä̱ʼin Jesus óetu̱ʼan óetayiʼníḏí wên háawên híwǫ́ʼpíʼin natu̱hpée-íḏí
heḏânho ônt'aywǫ́ʼdichä̱nú-íḏí. Jesus it'ä̱ä̱ḏí oe nange iví mankhú̱ḏí hä̱ä̱wí
itą̨ʼnan.
7 Hewänbo ihayḏą̨ʼ óetsikáyínde, heḏihoʼ idaygiʼandi ovâytu̱ʼan, "Wénä wí
unbíʼweḏi wíʼit'aywǫ́ʼnanpíʼḏi, iḏân i kwee páaḏé óek'usä̱yú̱-í."
8-9 Heḏi wíyá it'ä̱ä̱ḏí oe nange iwáytą̨ʼnan. In senäʼ i kwee óets'úḏeʼin näʼin
dit'oeḏi wi̱ʼíngin t'ä̱hkí iweḏi dipee, in shánkí saydôe páaḏé, heḏi Jesus-áḏí i
kwee-áḏí wíʼbo iwe dawindi ovä̱nyoeʼan.
10 Jesus wíyá idaygiʼandi i kwee óetsikáyin, "Wáyho in ton? Ti wîʼ wänbo
wínatú̱hpíʼan wóetuchä̱nú-íʼin ú̱khâyʼä̱ʼ?"
11 I kweeḏi óetu̱ʼan, "Mäʼmä̱ä, toʼwí wänbo háabo wínatú̱hpí." Jesus-
di óetu̱ʼan, "Naa wänbo-á yoe. Heḏiho ópûn, nää iweḏi páaḏépiyeʼ wíyá
wívit'aywǫ́ʼnamípí."

Jesus natú̱ wí kohthay waagiʼbá namuuʼin

12 Jesus wíyá ihéeʼandi in t'owa ovâytu̱ʼan, "Naa wí kohthay waagiʼbá omuu
t'owa t'ä̱hkígîʼ. Toʼwí naa-áḏí nayiʼi háʼto khu̱u̱ i̱ʼge nayę̨ę̨ní, hewänbo i
kohthay nawówátsipä̱yiʼiʼ imáʼve-í."
13 In Pharisees-di óetu̱ʼan, "U̱-á wíʼbo uvi̱ʼgeḏi bipihíʼmáa, heḏânho háa
untû̱ʼnin toʼwí wänbo wíʼûnkhâyʼä̱hpí iwhä̱yú̱-íʼin."
14 Jesus-di ovâytu̱ʼan, "Tobá wíʼbo navi̱ʼgeḏi wâytu̱ʼan wänboʼ, háa naaḏi
wâytu̱ʼan waa taʼgen namuu, gá naa dînhanginnândân wä̱hä̱ä̱ḏi oʼä̱ä̱ʼin heḏá
wä̱hä̱ä̱piyeʼ omännindá. Hewänbo undá wä̱hä̱ä̱ḏi oʼä̱ä̱ʼin háa wä̱hä̱ä̱piyeʼ
omännin wíʼúnhanginnáhpí.
15 Undi t'owa bînwänpimúndeḏibo bînt'aywǫ́ʼdichä̱nundeʼ. Naaḏá toʼwí
wänbo wíḏônchä̱nundepí.
16 Hewänbo wí toʼwí dônchä̱nuḏáhoʼ, híwǫ́ʼ dáyʼą̨mí, gá wíʼbo wíḏáyʼopíḏân,
hewänbo i dísandi-áḏí naa-áḏí handą̨ʼ gatû̱ʼ.
17 Unbí tsontu̱u̱ tą̨ʼnin diwe wänbo kinnân natą̨ʼmuu: Wí toʼwí
óetsondiwekán dihayḏi wên wíyeḏi handą̨ʼ ivi̱ʼgeḏi datû̱ʼdáhoʼ, únkhâyʼä̱ʼ
úvíwhä̱yú̱-íʼin háa datú̱ waa taʼgen namuuʼin.
18 Naa i wîʼ omuu navi̱ʼgeḏi dáypihéeʼoʼiʼ, heḏá naví Táḏá dísandiʼ wáʼ
navi̱ʼgeḏi ihéeʼoʼ."
19 Indi óetsikáyin, "Wáyhoʼ uví táḏá?" Jesus-di ovâytu̱ʼan, "Undiḏá naa
wíḏítaapí, naví Táḏá wänbo-á wíḏîntaapí. Naa dítaaḏáhoʼ, naví Táḏá wáʼ dîntáa-
íwän."
20 T'ä̱hkí näʼin Jesus natú̱ i méesate hayʼi ee ovâyhą́ʼo ihayḏi, i chä̱ʼ
nateʼkw'ǫ́ʼdi íve núʼ naną́ʼ diwe. Heḏi toʼwíḏí wänbo wíʼóepankêʼpí, ihayḏi
waʼḏi wíʼûnpóepíḏí óekéyíḏí.

Jesus natú̱ wáy namän dipiyeʼ in t'owa wíḏínkoeḏí-ípí dimú-íʼin

21 Jesus wíyá ovâyhéeʼandi ovâytu̱ʼan, "Naa näweḏi omän, heḏi undi
dítu̱wä̱khâymáa, hewänbo unbí t'aywǫ́ʼdi waʼḏi bînmáaḏíboʼ íchuwagít'óe. Wáy
omän diwepiyeʼbá wíʼúnkoeḏí-ípí ímu-íʼin."
22 Heḏiho in Huḏíyoví p'ó'ḏéḏíʼin dívítu̱ʼan, "I natú̱ wáy i namän deepiyeʼbá
wígínkoeḏí-ípí gimú-íʼin. Háaḏan kin natú̱? Ti wíʼbo ikheʼkhâymáa gáhân?"
23 Iḏi ovâytu̱ʼan, "Undá nää áagéwin ímuu, naa-á oe kw'áyewi-á. Undá nää
oepáa k'ayḏiwindą̨ʼ ímuu, naa-á yoe.

24 Heḏânkun naaḏi wâytu̱ʼan, unbí tʼaywǫ́ʼdi bînmáaḏíboʼ íchuwagítʼóe, heḏi
toʼwí naa omuuʼin úvíwhä̱yundepíḏáho taʼgendi unbí tʼaywǫ́ʼdi bînmáaḏíboʼ
íchuwagítʼóeʼin únpúwí.
25 Heḏi óetsikáyin, “To-an unmuu?” Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Naaḏi páaḏédíbo
wâytu̱máa toʼwí omuuʼin.
26 Wíyá báyékí hä̱ä̱wí unbí̱ʼgeḏi otúníʼi naa dómáa, heḏá báyékí híwǫ́ʼpîʼ
úvíʼandi namuuḏi naa dînkoeḏi wâytʼeʼpʼíḏe-íḏí. Hewänbo háa i dísandivíʼweḏi
otʼoeʼindąʼ tʼä̱hkí tʼowa dovâytu̱ʼoʼ, heḏi i-á in taʼgendąʼ ihéeʼoʼ.”
27 Hewänbo näʼin Húḏíyoví pʼóʼḏédíʼin wíḏikaʼpówápí i óesandi-á Yôesi Táḏá
namuuʼin.
28 Heḏiho Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Owáy naa tʼä̱hkí tʼowagîʼ oʼaypu̱yä̱ʼiʼ undi
dítʼóhtä̱getege ihayḏáhoʼ únhanginnání toʼwí naa omuuʼin, heḏá únhanginpúwí
naa wíʼbo háawên wíḏáyʼopíʼin, hewänbo háa naví Táḏáḏí díhą́ʼandiḏąʼ
dáyhéeʼoʼ.
29 I dísandiʼ naa-áḏí nayiʼ. Wíʼbo wíḏíyoeʼanpí, gá naa-á hä̱ä̱ḏi wänbo tʼä̱hkí
i óehíhchandoʼiḏąʼ dáyʼoḏân.”
30 Heḏi kin ovâyhíʼmáa ihayḏi báyékí tʼowa iviʼpiyeʼ dívíwhä̱yu̱.

Toʼinnan taʼgendi Abraham-bí ây dimuu?

31-32 Jesus-di näʼin Huḏíyo iviʼpiyeʼ dívítsʼanwhä̱yu̱ʼin ovâytu̱ʼan, “Naví
híʼ hä̱ä̱ḏi waa dînʼaʼginhondáhoʼ, taʼgendi naviʼweḏi íhą́hpúwíʼin ímuu,
heḏá únhanginnání hä̱ä̱wí in taʼgen namuuʼin, heḏi pan waagiʼinbá wíyá
wíʼímúnípí.”
33 Heḏi óetu̱ʼan, “Naʼindá Abraham-bí ây iweḏiʼinnân gimuu. Naʼindá
hänhay wänbo toʼwênbí pan wígimuupí. Heḏi háaḏan untǫ́ pan waagiʼinbá
wíyá wígimúnípí gin?”
34 Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Taʼgendi wâytu̱máa, toʼwên tʼä̱hkí
dívítʼaywǫ́ʼkanhonnindá, tʼaywǫ́ʼdiḏi ovâymáaḏí pantʼôeʼin waagiʼin dimuu.
35 Wí toʼwí pantʼôeʼi namuuʼi-á iví tsondiví kʼaygi iwe hä̱ä̱ḏi wänbo
tʼä̱hkí wínachą́ʼnípí, hewänbo i tsondiví ay ûnmuuʼi-áho hänhay wänbo tʼä̱hkí
kʼaygiwi-ân namuu.
36 Heḏi naa Yôesi Táḏáví ay omuuʼiḏi unbí tʼaywǫ́ʼdi iweḏi
wâywhimaʼpʼä̱ḏiḏáhoʼ, ihaydibâa taʼgendi íwhimaʼpʼä̱ní.
37 Naa dînhanginná un Abraham-bí ây iweḏiʼin ímuuʼin, hewänbo undá ídaʼ
díhéyíʼin, gá naví híʼ unbí píʼnä khóʼyé wívînmáapíḏân.
38 Háa naví Táḏáḏí dînkeeyannin naaḏi wâytu̱ʼan, hewänbo undá háa unbí
táḏáviʼweḏi ítʼoe waagibá úvíkanhon” kin Jesus-di ovâytu̱ʼan.
39 Heḏiho indi óetu̱ʼan, “Abraham-dá naʼinbí hänʼoeʼiʼ táḏá gínmuu.” Jesus-
dá ovâytu̱ʼan, “Abraham-bí ây taʼgendi ímuuḏáhoʼ, háa Abraham iʼan waabá
úvíʼą̂ąmíwän.
40 Hewänbo nää undiḏá díhéyíʼin ídaʼ, tobáháa in taʼgen naví Táḏáviʼweḏi
otʼoeʼindąʼ wâytu̱ʼan wänboʼ. Abraham-dá haʼwâa wíʼiʼanpí.
41 Undá háa unbí táḏá iʼo waabá úvíʼoʼ.” Heḏi óetu̱ʼan, “Táḏápíʼin ây
wígimuupí. Wîʼḏąʼ wí táḏá gínʼän, i-á Yôesi Táḏá namuu.”
42 Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Yôesi Táḏá taʼgendi unbí táḏá únmuuḏáhoʼ,
naa díséegí-íwän, gá iviʼweḏi oʼä̱ä̱ḏân, heḏânho nää-á näwe oyiʼ. Naa
opichanpóeḏíbo wóʼä̱ä̱pí, iḏân naa dísan.
43 Háaḏan wíʼíkaʼpóyąʼpí háa wâytu̱máaʼin? Gá naví híʼ wíʼítʼóyandaʼpíḏân.

44 Penísendi-ân unbí táḏá únmuu, heḏi undá íkandaʾ háa unbí táḏá nadaʾ
waa. Páaḏéḏí waabo nää iwehay Penísendi-á t'owa t'ąkhąnuʾi namuu, heḏá
in taʾgen namuuʾin iví píʾnä wíʾihonpíḏí iweḏi ihânge'oʾ. Hąąḏi wên hôeyó
natụ́ ihayḏá háawi namuuʾin ipikeeyoʾ, gá wí hôeyóʾi namuuḏân, heḏá in
dihôeyóʾinbí táḏá-á dínmuu.
45 Hewänbo naaḏá in taʾgen wâytụʾoʾ, heḏânho wíḏînwhąyundepí.
46 Wénä wí-an un taʾgendi ítụ́ní naa dáyt'aywọ́ʾnannin? Tóebo yoe.
Hewänbo naaḏi in taʾgendąʾ wâytụmáa, heḏiho háaḏan wíḏînwhąyundepí?
47 Wí toʾwí Yôesi Táḏávîʾ ûnmuuʾiḏá iví híʾ ônt'óyandeʾ. Hewänbo undá Yôesi
Táḏáví́ʾin ímuupíḏânkun wívînt'óyandepí" kin Jesus-di ovâytụʾan.

Hänʾoe Abraham-di Jesus óemûʾ

48 In Huḏíyoví p'óʾḏeḏíʾindi óetụʾan, "In taʾgen gitụ́hpíʾan, ụ-á Samaria-
wi waagiʾbá unmuu, naʾinbí khuu wínâaʾaʾginpíḏí, heḏá wí yąʾḏâapîʾ
p'oewąąhąąḏi wóemáa."
49 Jesus-di ovâytụʾan, "Naa wí yąʾḏâapîʾ p'oewąąhąąḏi wíḏímáapí. Naa naví
Táḏávíʾgeḏi híwọ́ʾdąʾ dáyhéeʾoʾ, hewänbo undá navíʾgeḏi híwọ́ʾpí úvíhíʾmáa.
50 Wíʾbo wóʾdaʾpí otụ́níʾin naa hayʾi omuuʾin. Yôesi Táḏá-ânho namuu i
nadaʾi kin natụ́níʾin, i-áho natụ̂ʾ háa undá in taʾgen bînmáaʾin heḏiháa naa-á.
51 Naaḏi taʾgendi wâytụmáa, wí toʾwí naví híʾ dînʾaʾgindoʾi-á chuwa iwe
háʾto napówá-í."
52 In Huḏíyoví p'óʾḏeḏíʾindi óetụʾan, "Näbáhaʾ gínhanginná wí yąʾḏâapîʾ
p'oewąąhąąḏi wóemáaʾin. Abraham nachuu, heḏá t'ąhkí in Yôesi Táḏáví
hänʾoeʾin tukheʾmindá wáʾ dit'ąhán. Hebo ụ-á untụ̂ʾ wí toʾwí uví híʾ
iʾaʾgindoʾi háʾto hänhay wänbo chuwa iwe napówá-í.
53 Ti naʾinbí hehąąwi thehtáy pahpâa Abraham-bí shánkí hayʾi unmuu
gáhân? I-á heḏá Yôesi Táḏáví tukheʾmindá dit'ąhán. To-an ụʾ unmuu gân
unʾánde?"
54 Jesus-di ovâytụʾan, "Naa wíʾbo hayʾi dáypipaaḏáhoʾ háagîʾ wänbo
wínachąʾmuupí. Hewänbo naví Táḏáḏân naa hayʾi dípaa, heḏi ítụ̂ʾ i-ân unbí
Yôesi únmuu.
55 Undiḏá hänhay wänbo wívîntaapí, hewänbo naaḏá i dótaa. Wíḏótaapí gin
otụ́ḏáho naa wí hôeyóʾiʾ omúní, un waagibá. Hewänbo naaḏá taʾgendi dótaa,
heḏi iví híʾ dônʾaʾgindoʾ.
56 Unbí thehtáy pahpâa Abraham nahíhchąą gá i thaa oʾąąʾiʾ
ipụwąkhâymáaḏân, heḏi imûʾ ihayḏiho nahíhchanpóe."
57 In Huḏíyoví p'óʾḏeḏíʾindi óetụʾan, "P'ąnäntą pąąyoʾi wänbo waʾḏi
wụ́ʾmuupí. Hândiḏan Abraham nâamûʾ?"
58 Jesus-di ovâytụʾan, "Taʾgendi wâytụmáa, waʾ Abraham naʾaypụyąpíḏíbo
naa oyihoʾ."
59 Heḏiho dâyk'uuwóehógi óek'usąyụhéyíḏí, hewänbo i meesate íveḏi
kaaḏibo napee.

9

Jesus-di wí sen tsít'aaʾi naʾaypụyąʾiví keetan óemägi

1 Jesus oe p'óegé wáy namändi wí sen óemûʾ, i-á tsíʾt'aaʾibo naʾaypụyą.
2 Jesus-ví khągeʾnindi óetsikáyin, "Hąhkandiʾ, ti näʾi sen wên t'aywọ́ʾnin
iʾandân, háa iví táḏáʾin dänt'aywọ́ʾnandi tsíʾt'aaʾi naʾaypụyą?"

3 Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Wên t'aywǫ́ʼnin iʼannin namuudi̱ kin wíʼûnpóepí,
háa iví tádáʼin dänt'aywǫ́ʼnandi wänbo-á yoe. Näʼindá ûnpóe hedânho Yôesi
Tádádí wên háawên ônʼąmídí, hedi̱ kindidi̱ nakeepúwídí Yôesi Tádá-á nakayʼin.
4 Thaadi̱ t'owa dívít'ôeʼąmígîʼ naná, khu̱ʼdéedá yoe. Hedi̱ hanbá nää-ân
naná i naa dísandiví t'ôe ívíʼąmídí waʼdi̱ gínkoedi̱dibo, gá owáy wí thaa nanáʼ
diwe naʼin wíyá háʼto gínkoedí-í ívít'ôeʼąmídí. *
5 Waʼ nää oepáa k'aydi̱ oyidi̱bo naa wí kohthay t'ąhkí t'owagîʼ waagiʼbá
omuu.”
6 Kin natu̱ ihaydi̱ ee nange isóp'ohén, hedi̱ iví sóʼp'oedi̱ wí nap'oʼay ipaadi̱
i sen natsíʼt'aamuuʼi tsée eedi̱ óeʼąyu̱.
7 Hedáháʼ óetu̱ʼan, “Yaʼ ópûn oe p'obúʼay iwepiyeʼ, Siloam kin dâytu̱ʼoʼiʼ,
hedi̱ uví tsée mänʼowídi̱-í.’ (Näʼin khąẃą̃ Siloam-dá natu̱ʼdaʼ “óesandiʼ” gin.)
Hedi̱ho i sen namäädi̱ iʼoewą̃ą̃, hedi̱ iwáybun dihaydi̱hoʼ iví keetan imáa.
8 In toʼwên i senbí tsoʼwa dithaaʼin hedá in toʼwên ihąądaʼsógéndedi̱
óemûʼin dívítsikaʼmáa, “Ti näʼi i to sen ihąądaʼsógéndeʼi wínamuupíʼan?”
9 Wên ditú̱, “I-ânkun namuu.” Wây-á wêndá ditú̱, “Yoe” gin, “i waagibá
ûnwänpichąą.” Hewänbo i sendá natú̱, “Naa-ânkun i omuu.”
10 Hedi̱ho óetsikáyin, “Hândidi̱an handi uví keetan mänkêʼ?”
11 Idi̱ ovâytu̱ʼan, “Wí sen Jesus gin nakhąẃą̃ʼi wí nap'oʼay ipaa, hedi̱ naví
tsée eedi̱ díʼąyu̱, hedi̱ dítu̱ʼan oe p'obúʼay Siloam gin dâytu̱ʼoʼ iwe dáyʼowídi̱-í.
Hedi̱hoʼ omäädi̱ dáyʼoewą̃ą̃, hedi̱ naví keetan donkêʼ.”
12 Óetsikáyin, “Wáyho iʼ?” “Gáwáy” gin ovâytu̱ʼan.

In Pharisees-di i sen natsíʼt'aamúʼdeʼiʼ óehíʼmáa

13-14 I thaa Jesus i nap'o ipaadi̱ i sen natsíʼt'aamúʼdeʼiví keetan óemägi
ihaydá Hudíyoví kaykhanwówá thaa naná. Hedi̱ho toʼwêndi in Pharisees-
víʼpiyeʼ i sen óehoʼ indi óehéeʼąmídí.
15 In Pharisees-di wáʼ óetsikáyin hádídan iví keetan ikêʼin. Idá ovâytu̱ʼan,
“Wí sendi nää tsée eedi̱ dínap'oʼąyu̱, hedá dáyʼoewą̃ą̃, hedi̱ nää dînkeepóe.”
16 Wáy wên in Pharisees ditú̱, “I sen kin iʼandi-á Yôesi Tádádí wíʼônk'ûʼpí,
gá näʼi kaykhanwówá thaa wíʼiʼaʼginpídân.” Hewänbo wây-á wêndá ditú̱,
“Wí toʼwí t'aywǫ́ʼtoʼi namuuʼi ki̱ʼbi pínnán háʼto ikeeyąmí.” Hedi̱ho wêegeʼin
dipóe.
17 Hedi̱ wíyá in Pharisees-di i sen natsíʼt'aamúʼdeʼiʼ óetsikáyin, “Heyâa u̱,
hân ivi̱ʼgedi̱ ú̱chanpoʼ? U̱-ân unmuu uví keetan mänkêʼiʼ.” I sendi ovâytu̱ʼan,
“I-á Yôesi Tádáví tukhęʼbi namuu.”
18 Hewänbo in Hudíyoví p'óʼdédíʼin wídívíwhäyu̱pí näʼi sen taʼgendi
natsíʼt'aamuuwän hebo nää ûnkeepóe, hedi̱hoʼ iví tádáʼin ovǎntu̱kánnan
ivi̱ʼgedi̱ ovǎntsikáyi̱ʼnídí.
19 Hedi̱ ovǎntsikáyin, “Ti unbí ay näʼi dänmuu? Ti tsíʼt'aaʼi naʼaypu̱yąʼin
datúní? Hádídan handi nää ûnkeená?”
20 I senbí tádáʼindi ovâytu̱ʼan, “Gǎnhanginnândákun naʼinbí ay gänmuuʼin
hedá tsíʼt'aaʼi naʼaypu̱yąʼindá.
21 Hewänbo háadi̱ nää ûnkeenáʼnin wígǎnhanginnáhpí, hedá wáʼ
wígǎnhanginnáhpí toʼwídí óekeetanmägiʼin. Bintsikáyi̱ʼbe iʼ. Senho namuu.
Igîʼ wíʼbo ipihéeʼąmí.”

---

* **9:4** Kin natú̱ ihaydi̱ Jesus natu̱ʼdaʼ, wáyyédí t'ôegîʼ naná, wáyyédá wígínkoedipí ívít'ôeʼąmídí, hedi̱
waʼdi̱ naná i-á it'ôeʼąmídí, gá óehéyí ihaydi̱ waʼdi̱ wínanáhpídân.

22 I senbí táḏáʾin in Huḏíyoví p'óʾḏéḏíʾin dãnkhuwôedaʾmáa, gá
dâywéhpêeʾandân i méesate ee ovâytsuḏekhâąʾąmíḏí toʾwên ditṹʾnin Jesus-á
namuu i toʾwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí.
23 Handiḏânkunho datṹ, “Senho namuu, heḏiho bintsikáyi̱ʾbe iʾ.”
24 Heḏiho wáygíngîʾ i sen natsíʾt'aamúʾdeʾiʾ óets'úḏeḏi óetṵʾan, “Yôesi Táḏáví
páaḏépiyeʾ uví tṵṵ bimãání in taʾgen untṹníḏí. Gínhanginná nãʾi sen ivi̱ʾgeḏi
bihéeʾandi-ân t'aywǫ́ʾtoʾi namuuʾin.”
25 Iḏi ovâytṵʾan, “Naa wíḏînhanginnáhpí háa t'aywǫ́ʾtoʾi namuuʾin háa yoe,
hewänbo nãʾin taʾgendi dînhanginná: Tobáháa hãndíḏí otsíʾt'aamúʾde wänboʾ,
nää-á dînkeená.”
26 Heḏiho óetsikáyin, “Hânnan wóeʾan? Hândiḏan wóekeetanmãgi?”
27 Heḏi ovâytṵʾan, “Wâytṵʾanhoʾ, hewänbo wíʾúvít'óyanpí. Háaḏan wíyá
ít'oe-íʾin ídaʾ? Ti ídaʾ gáhân un waʾ iḏi wovâyhąʾąmíʾin heḏânho iviʾpiyeʾ
úvíwhąyṹ-íḏí?”
28 Indi i sen hąąwí nachąʾmuupí waagi óehéeʾandi óetṵʾan, “Ṵ-ân hąʾi sendi
wóehąʾoʾiʾ unmuu. Naʾindá Moses-ví híʾḏí díhąʾanninnân gimuu.
29 Yôesi Táḏáḏí Moses óehéeʾannin gínhanginná. Hewänbo hąʾi sendá,
wígínhanginnáhpí toʾwíḏí óesannin.”
30 I sendi ovâytṵʾan, “Whąyṵpíwǫ́ʾnin namuu. Tobáháa naví keetan iḏi
dímãgi wänboʾ un wíʾúnhanginnáhpí toʾwíḏí óesannin.
31 Gínhanginná Yôesi Táḏáḏí in t'aywǫ́ʾtoʾin wíʾovâykhągęʾdopíʾin híwǫ́ʾ
díviʾąmíḏí, hewänbo in toʾwên óeʾaʾgindoʾindá heḏá toʾwên háa natṹ waa
díviʾoʾindá, innânho iḏi ovâykhągęʾdoʾ.
32 I nan oepáa nakhíʾyen dihayḏi waagibo nää puʾwahayḏi toʾwí wänbo
wíʾûnkoeḏipí wí tsíʾt'aaʾi naʾaypṵyąʾiví keetan óemãaníḏí.
33 Hąʾi sen Yôesi Táḏáḏí óesanpíḏáho háʾto ûnkoeḏí-í háawên wänbo iʾąmíḏí.”
34 Indi óetṵʾan, “Ṵ-á t'aywǫ́ʾtoʾiḏąʾ unʾaypṵyą. Ti unʾánde gáhân ṵ ṹkoeḏiʾin
naʾin díhąʾąmíḏí?” Heḏi iwáygéḏí óekhęhpiyeḏi óekhąąʾan i méesate ee wíyá
nats'ṹníḏí.

In toʾwên tsíʾt'aaʾin waagiʾinbá dimuuʾinbí̱ʾgeḏi Jesus ihéeʾan

35 Jesus ûnhanginpóe i sen óekhęhpiyeʾin, heḏi óenuwąḏi óeshaa, heḏi
óetsikáyin, “Ti i toʾwí t'ąhkí t'owagîʾ naʾaypṵyąʾiviʾpiyeʾ biwhąyundeʾ?”
36 I sendi Jesus óetsikáyin, “Mãʾmãä, to-an nãʾi toʾwí namuu, t'ąhkí t'owagîʾ
naʾaypṵyąʾiʾ? Dítṵʾan toʾwí namuuʾin, heḏânho naa dînkoeḏí-í iviʾpiyeʾ
dáywhąyṹ-íḏí.”
37 Jesus-di óetṵʾan, “Ṵḏi nâamûʾhoʾ. Naaḏi wíhíʾmáaʾi-ân i omuu.”
38 I sendi óetṵʾan, “Naʾinbí Sedó, naa uvíʾpiyeʾ dáywhąyundeʾ,” heḏi Jesus-
ví páaḏépiyeʾ idéʾgendisóge.
39 Jesus natṹ, “Naa nää oepáa k'ayḏipiyeʾ oʾąą heḏânho nakeepúwíḏí toʾwên
híwǫ́ʾ díviʾkanhonnin dimuuʾin heḏá toʾwên híwǫ́ʾpí díviʾkanhonnin dimuuʾindá.
Naa oʾąą in toʾwên wíḏâymúndepíʾin dínhanginnáʾnin dínkeepúwíḏí, heḏá in
toʾwên dínkeet'óe gin diʾánde ʾindá ditsíʾt'aamuu waagibá dipúwí.”
40 Wên Pharisees iwe tsoʾwa diwinnindi óetsikáyin, “Ti unʾánde gáhân naʾin
waʾ gitsíʾt'aamuuʾin waagiʾinbá gimuu?”
41 Jesus-di ovâytṵʾan, “Ítsíʾt'aamuu gin ûnhanginnândáhoʾ, t'aywǫ́ʾdi
wívînmáʾve-ípí. Hewänbo nää ítṹʾ ûnkeet'óe gin, heḏiho waʾḏi unbí t'aywǫ́ʾdi
wíwovâyyâaʾanpí.”

10

I k'úwá ą́yı̨́ʔdi-ádı̨́ iví k'úwá-ádı̨́ inbı̨́ʔgedi Jesus-di ovâytu̱ʔan

1 “Naadi taʔgendi wâytu̱máa, wí toʔwí kw'áayédí oe k'úwá phéhkhaa búge
nats'ṵ́ʔdi i phéhkhaa phódi įʔgedi nats'ṵ́nívį́ʔwedi, i-á wí sänbidą́ʔ namuu.
2 Hewänbo i toʔwí khaa phódi įʔgedi nats'úyą́ʔdi-á i k'úwá ą́yı̨́ʔdi namuu.
3 I toʔwí in khaa phódi iʔáyînmáaʔidi i k'úwá ą́yı̨́ʔdigîʔ ônhuudeʔ, hedi i
k'úwá ą́yı̨́ʔdidi in k'úwá ovâykhą́yą̈́ʔdedi iví tu̱u̱ dit'oedi in khaa phódi įʔgedá
ovâypahpiyendeʔ.
4 T'ä̈hkí iví k'úwá i khaa búgedi ovâypiye ihaydi inbí páadépiyeʔ namäʔ, hedi
indá iví tu̱u̱ ôntaadi ûnwóemäʔ.
5 Indá wíyá toʔwí dâytaapîʔvíʔdi háʔto diwóemu-í, hewänbo ivį́ʔwedi dishání,
gá wíyá piʔwíví tu̱u̱ wį́ʔôntaapídân.”
6 Kin Jesus-di k'úwávı̨́ʔgedi in Pharisees ovâyhéeʔan häąwí ovâyhą́ʔą́mídí,
hewänbo wídikaʔpóyą́ʔpí háa natu̱ʔdaʔin.

Jesus-á i híwǫ́ʔdi k'úwá ą́yı̨́ʔdi namuu

7 Hediho wíyá ovâyhéeʔandi kinnân ovâythayyan: “Taʔgendi wâytu̱máa, wên
phéhkhaa phódi waagi omuu in k'úwágîʔ.
8 Báyékí in naví páadé diʔäąʔin sänmin waagiʔinbá dimuu, hewänbo in t'owa
naví k'úwá waagiʔinbá dimuuʔindi wíʔovâyt'óyanpí.
9 Naa wên khaa phódi waagiʔinbá omuu, hedá in navį́ʔpiyeʔ
dívíwhä̈yundeʔin wên k'úwá in phéhkhaa búge dits'ṵ́ʔnin waagiʔinbá-á dimuu.
Hedi k'úwá dipiʔ inbí koegîʔ dâysháa-ídí hedá wíyá dits'úyą́ʔ waagibá, in
navį́ʔpiyeʔ dívíwhä̈yundeʔin ovâyʔaywoení hedá häąwí díntáyʔi-á dâymáʔve-í.
10 Wí sänbiʔ-á naʔą́ʔ in k'úwá ovâysänhónídí hedá ovâyt'ą́hą́nú-ídá, hedá
ovâyháʔdännamídá. Hewänbo naa-á oʔą́ą́ t'owa dovâywówátsimäänídí, hedi
näʔin wówátsi dovâymäʔi-á shánkí híwǫ́ʔnin namuu.
11 “Naa-á híwǫ́ʔdi k'úwá ą́yı̨́ʔdi waagiʔbá omuu. Wí híwǫ́ʔdi k'úwá ą́yı̨́ʔdi-á
nakhâymuu iví wówátsi iví k'úwágîʔin imäänídí.
12-13 Wí toʔwí ik'úwáʔą́yı̨́ʔnamídí óewáʔánde̱ʔi-á i kodi̱ʔdi k'úwá ą́yı̨́ʔdi
wínamuupí, hedi in k'úwá-á ivį́ʔindá wį́ʔûnmuupí. Hedihо wí khu̱u̱yó
naʔą́di imúndedi nashánde̱ʔ, gá wáʔâadidą́ʔ it'ôeʔodân, hediho in k'úwádí
taʔgendi wąhphade wį́ʔóeʔą́yîngimähpí. Hediho i khu̱u̱yó naʔą́ą́di in k'úwá
ovâykhugihónde hedá ovâywadeyíyéndeʔ.
14-15 Naa i híwǫ́ʔdi k'úwá ą́yı̨́ʔdi waagiʔbá omuu. Naví Tádádí naa dítaa, hedá
naadá i-á dótaa, hedi hanbá in navį́ʔin dînmuuʔin dontaa, hedá indidá naa-á
dítaa, hedi in dimuudi naví wówátsi wänbo dáymäání.
16 Wây-á t'owa näwewin dimuupį́ʔin diyiʔ, indá wáʔ naví k'úwá waagiʔinbá
dimuu, hedi naa dînkhâyʔą́ʔ in wáʔ dovâywę́ʔgeʔą́mį́ʔin. Indá naví tu̱u̱
dînt'óyaaní, hedi in wę́ʔgeʔindádí wîʔdą́ʔ dipúwí, hedá wîʔdą́ʔ wí ą́yı̨́ʔdi
dínchą́ʔní.
17 “Naví wówátsi dáymäání hedá donwáykéyí. Handidânkun naví Tádádí
naa díséegí.
18 Toʔwídí wänbo naví wówátsi wídíkwee-ípí. Naví wówátsi-á wį́ʔbo
dáypäkhâymáa. Naa dînk'óe naví wówátsi dáymäänídí hedá donwáykéyídá, gá
naví Tádádí díyôndân kin dáyʔą́mídí.”
19 Jesus kin natṵ́ ihaydi in Hudíyo inbí ánshaa iwe wêegeʔin dipóe.
20 Báyékí kin ditṵ́, “Wí yą́ʔdâapîʔ p'oewą́ą́hą́ą́di óemáa hedá bondoeʔi-á
namuu. Heháadan bînt'óyandeʔ?”

21 Hewänbo wây-á wêndá ditṵ, “Wí toʔwí wí yä̱ʔḏâapîʔ p'oewąąhą̂ąḏi óemáaʔi
háʔto ihéeʔąmí näʔi sen ihéeʔo waagi. Heḏá wáʔ ti wí yä̱ʔḏâapîʔ p'oewąąhą̂ą
ûnkoeḏi wí natsíʔt'aamuuʔiví keetan óewáymäänídí? Heḏân yoe.”

In Huḏíyoḏi Jesus óeyoegiʔan

22 Teʔnúḏí naná ʔ dihayḏi oe Jerusalem búuʔú dínshánkîʔḏipóe, háa i méesate
hayʔi hänʔoe dâywáytege waa dínʔánshaa-ídí.
23 Jesus näʔi méesate iwe nayiʔ, ee Solomon-bí pohtâa gin dâytṵʔoʔ i̱ʔge.
24 In Huḏíyoví p'óʔḏédíʔindi óebûukêʔḏi óetṵʔan, “Hą̈ą̈ḏi puʔwahay-an naʔin
dítsíkhakankhâymáa dítṵʔą̂ąmídí toʔwí unmuuʔin? I toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ
t'owa ovâyʔaywoeníḏí unmuuḏáhoʔ, nääbo thayʔeeḏi dítṵʔan.”
25 Jesus-di ovâytṵʔan, “Naaḏi wâytṵʔanhoʔ, hewänbo wíʔúvíwhą̈yundepí.
T'ą̈hkí pínnán t'ôe dókanhondi-á naa dáyʔoʔ gá naví Táḏáḏí dînk'ûʔḏân, heḏiho
háa naa dáyʔoʔindibo wovâykeeyoʔ toʔwí omuuʔin.
26 Hewänbo naví k'úwá waagiʔinbá wíʔímuupíḏího wíʔúvíwhą̈yundepí.
27 In toʔwên naví k'úwá waagiʔinbá dimuuʔindi naví tṵṵ dînt'óyandeʔ, heḏi
naaḏá in dovâytaa, heḏi naa díyṵṵmáʔ,
28 heḏi wówátsi nahándepíʔin dovâymäʔ, heḏi háʔto hą̈nhay wänbo dihą̨ąní,
heḏá háʔto-á toʔwíḏí wänbo naví mangeḏi ovâyhóní.
29 Naví Táḏáḏí in dímągi, heḏi i-á t'ą̈hkíví shánkí hayʔi-ân namuu, heḏi toʔwí
wänbo wíʔûnkoeḏipí naví Táḏáví mangeḏi ovâyhóníḏí.
30 Naa-áḏí naví Táḏá-áḏí wîʔḏąʔ gamuu.”
31 Wíyá in Huḏíyoví p'óʔḏédíʔin dâyk'uuwóehógi óek'usą̈yṵhéyídí.
32 Jesus-di ovâytṵʔan, “Báyékí híwǫ́ʔdi hą̈ą̈wí bînmúnígîʔ naa dóʔan, naví
Táḏáḏí dítṵʔan waagi. Heḏi wéʔin hą̈ą̈wên dáyʔannin namuuḏan nää naa
dík'usą̈yṵkhâymáa?”
33 In Huḏíyoví p'óʔḏédíʔindi óetṵʔan, “Naʔindá wên háawên híwǫ́ʔnin
biʔannin namuuḏi wíwík'usą̈yṵkhâymáapí, hewänbo aʔginhą́hpíwǫ́ʔdi
Yôesivi̱ʔgeḏi bihíʔmáaḏânho wík'usą̈yṵkhâymáa. Ṵ-á t'owaḏąʔmân unmuu,
hewänboänbo untṵ́ Yôesi unmuu gin.”
34-35 Jesus-di ovâytṵʔan, “In tąʔnin ungîʔ wovâytąʔnannin diwe natṵ̂ʔpíʔan,
Yôesiḏi in tsonnin ovâytṵʔan i waagiʔinbá dimuu. Hą̈ʔin t'owa Yôesiḏi hą̈nʔoe
iví tṵṵ ovâymągiʔin han ovâytṵʔan, heḏi iví híʔ hą̈nhay wänbo t'ą̈hkí taʔgen
ûnmuu,
36 heḏi háaḏan handi nää ítṵ̂ʔ naaḏi Yôesi Táḏá dóʔaʔginhą́núndeʔin iví ay
omuuʔin otṵ́ḏí? Naa-ânkun naví Táḏáḏí dídę̨ʔman iví t'ôe dônʔąmídí, heḏá nää
oepáa k'aydipiyá dísan.
37 Naa naví Táḏáví t'ôe dáyʔopídáhoʔ, wídînwhą̈yṵ́-ípí.
38 Hewänbo naa iví t'ôe dáyʔo-ákun, heḏiho in dáyʔoʔin namuuḏi únkhâyʔą̈ʔ
naviʔpiye úvíwhą̈yṵ́-íʔin, tobáháa in otṵ̂ʔnin bînwhą̈yundepí wänboʔ. Han-
didânho taʔgendi únhanginpúwí naví Táḏá naa-áḏí namuuʔin heḏá naa-á naví
Táḏá-áḏá omuuʔindá” kin Jesus-di ovâytṵʔan.
39 Ihayḏi wíyá óepankéyíʔin didaʔ, hewänbo inbíʔweḏi namap'ą̈.
40 Jesus oe Jordan p'oʔp'ą̈näpiyeʔ nawáymää, John-di páaḏédí in t'owa
ovâyp'óʔp'oeʔan diwepiyeʔbá, heḏi iwebo iwóyí̱ʔ.
41 Báyékí t'owa iviʔpiyeʔ dimää. Ditṵ́, “John hą̈ą̈wí wänbo pínnán
wíʔikeeyanpí, hewänbo hą̈ą̈wí t'ą̈hkí näʔi senbí̱ʔgeḏi natṵ́ʔi taʔgen namuu.”
42 Heḏi iwáygé báyékí t'owa iviʔpiyeʔ díviwhą̈yṵ.

11

Lazarus nachuu

1-2 Wí sen Lazarus gin nakhą́wą̈ʔi nahaypóe. I-ádí Mary-ádí heḏá Martha-ádí ditíʔûuwinmuu, heḏi Bethany búuʔúʔay iweʔin dimuu. Mary-ânkunho i kąʔp'o sawǫ́ʔ nasụụʔi Jesus-ví ân deeḏi óekä̈yų̣khâymáaʔi heḏáháʔ iví phóḏá óepiḏikhâymáaʔi namuu.

3 Mary-áḏí Martha-áḏí Jesus ônt'ôesandi óetụʔan, "Naʔinbí Sedó, ót'óyan, i nâaséegíʔi nahay."

4 Jesus näʔin nat'oe ihayḏi natṹ, "Tobáháa nahay wänbo nawówáyę̨ení, heḏiho háa ûnpúwíʔin namuuḏi in t'owa dâymûʔḏi Yôesi Táḏá kw'áayébo ʔ óemáʔve-í, heḏá naa iví ay omuuʔi wáʔ kw'áayébo dímáʔve-í."

5 Tobá Jesus-di Martha-á Mary-á heḏá Lazarus-á ovâyséegí wänboʔ,

6 Lazarus nahayʔin ûnhanginpóe ihayḏi wíye thaa waʔḏi iwáygébo ʔ itsíkhaʔandi wíʔûnpụwą̈määpí.

7 Ihayḏáhoʔ iví khą̈gęʔnin itụʔan, "Yahoʔ oe Judea-piyeʔ giwáymú-í."

8 Iví khą̈gęʔnindi óetụʔan, "Hą́hkandiʔ, hänhaybo ʔ in Huḏíyoví p'óʔḏédíʔindi wóek'usą̈yų̣héyíʔin didaʔpíʔan. Heḏi háaḏan eepiyeʔ unwáypundaʔ?"

9 Jesus-di ovâytụʔan, "Thaaḏi naná ʔ dihayḏi tą̈ʔḏi wíye óḏa nakeenáhpíʔan. Wí toʔwí thaaḏi iyíyéndeʔi wínakanundepí, gá i ko nää oepáa k'ayḏigîʔ namuuʔiḏi nakeenândân heḏiho wáy namän niʔge imúndeʔ.

10 Hewänbo wí toʔwí khụụḏi iyíyéndeʔi-á nakanunde wíʔûnkohthaynáhpíḏi."

11 Ihayḏáháʔ Jesus-di ovâytụʔan, "Naʔinbí k'ema Lazarus nayókhą́, heḏi naa omän dóyóhsaaníḏí."

12 Iví khą̈gęʔnindi óetụʔan, "Hą́hkandiʔ, Lazarus nayókhândáho handiḏi nahewówa-í."

13 Indá diʔánde Jesus natụʔdaʔin Lazarus taʔgendi nayókhą́wą̈k'óeʔin, hewänbo ho nachuuʔin natụʔdaʔ-á.

14 Heḏiho thayʔeeḏi ovâytụʔan, "Lazarus-á ho nachuu.

15 Heḏi ungîʔ shánkí híwǫ́ʔ namuu naa iwe wóʔyipíḏí i nachuu ihayḏi, gá bînpụwą̈khâymáaḏân háa dônkhâymáaʔin, heḏi handiḏi shánkí naví ʔpiyeʔ úvíwhą̈yụmäänî. Nää yahoʔ iví ʔpiyeʔ gimú-í.

16 Thomas i kwâati gin dâykhą́yą̈ʔdeʔiḏi in wę́ʔgeʔin khą̈gęʔnin ovâytụʔan, "Yaho gimú-í, heḏi Jesus óehayḏáhoʔ i-áḏíbá gichúu-í."

Jesus natṹ i-ân t'owa ovâywáywówápaʔi heḏá wówátsi nahándepíʔin ovâymäʔi-á namuu

17 Jesus oe Bethany búuʔúʔay tsoʔwa napowaʔą̈ʔ ihayḏi óetụʔan Lazarus óekhą̈ʔk'ûʔ iweḏi yôenu thaahonaphaḏeʔin.

18 Bethany-á Jerusalem diweḏi kayịʔ wínanáhpí, wíye míya ihayhą̈yṹ,

19 heḏi Mary-á Martha-á inbíʔwe báyékí Huḏíyo dipówá ovãnsíwówáʔą̨míḏí, inbí tíʔûu dänmäädi.

20 Jesus naʔą̈ʔin Martha ûnhanginpóe ihayḏi naʔayyaypee, hewänbo Mary-á oe k'aygibo iwóyịʔ.

21 Martha-ḏi óeyayḏi óetụʔan, "Naʔinbí Sedó, naví tíʔûu nahay ihayḏi hây näwe unyiḏi háʔto nahą́ą̨níwän.

22 Hebo naa dînhanginná näábo hą̈ą̈wí Yôesi Táḏá nâadaaʔandiʔ iḏi wóemäänî."

23 Jesus-di óetụʔan, "Uví tíʔûu ṹwáywówápúwí."

24 Martha-d̲i óetu̱ʔan, “Naa dînhanginná i t'ä̱ʔgi thaa naná̱ʔ diwe t'ä̱hkí t'owa
ovâywáywówápaa ihayd̲i nawáywówápuwagít'óeʔin.”
25 Jesus-di óetu̱ʔan, “Naa-ân i omuu t'owa dovâywáywówápaʔiʔ, naad̲i
dovâywówátsimäʔ. Toʔwí naví̱ʔpiyeʔ iwhä̱yu̱ʔiʔ iwówátsimáʔve-í tobá nachuu
wänboʔ.
26 Hed̲i wí toʔwí waʔd̲i nawówáyiʔi naví̱ʔpiyeʔ iwhä̱yu̱d̲i háʔto nachúu-í. Ti
biwhä̱yunde näʔin?”
27 Martha-d̲i óetu̱ʔan, “Hed̲ân hąą, Naʔinbí Sedó, naa dáywhä̱yundeʔ u̱-ân
unmuu i Yôesi Tád̲ád̲í wóesóge̱ʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníd̲í, Yôesi Tád̲áví ay-ân
unmuu. Ívítsíkhaʔmáawän nää oepáa k'ayd̲ipiyeʔ unʔä̱ä̱-íd̲í.”

Jesus isíhtä̱ä̱

28 Kin natú̱ ihayd̲iho Martha iweehoʔ, hed̲i iví tíʔûu Mary itu̱ʔan
iʔä̱ähânge̱ʔąmíd̲í hed̲i óesäntu̱ʔan, “I hą́hkandi ho napówá hed̲i u̱-ád̲í nahíʔdaʔ.”
29 Mary näʔin nat'oe ihayd̲i wesboʔ iwı̨́nú hed̲i ee Jesus nayiʔ iwepiyeʔ
namää.
30 Jesus i búuʔúʔay iwe waʔ wínapówápí, hewänbo waʔd̲i Martha-d̲i óeyay
iwáygébo nayiʔ.
31 In Hud̲íyo ee tewhá íve dikw'ó̱ʔnin Mary óesíwówáʔoʔindi óemûʔ wese
iwı̨́núd̲í yáʔwépiyeʔ napeed̲i, hed̲i diʔân Lazarus nakhä̱ʔk'óe iwepiyeʔ
namännin isíhtä̱ä̱-íd̲í, hed̲iho ûnwóemää.
32 Mary oe Jesus nayiʔ iwe napówá, hed̲i óemûʔ ihayd̲i iví páad̲épiyeʔ
idéʔgendisóged̲i óetu̱ʔan, “Naʔinbí Sedó, naví tíʔûu nahay ihayd̲i hây nä̱we
unyid̲i háʔto nahą́ąníwän.”
33 Mary-á in Hud̲íyo ûnwóeʔä̱ʔindá dívísíhtu̱wı̨́núnded̲i Jesus-di ovâymûʔ
ihayd̲i, iví píʔnä khóʔyé hânho nataachanpóe hed̲i nathąthąpóe,
34 hed̲i ovâytsikáyin, “Wáygan Lazarus óekhä̱ʔk'ûʔ?” Óetu̱ʔan, “Naʔinbí Sedó,
hêe naʔindád̲í ókä̱ʔved̲i nâamúníd̲í.”
35 Jesus isíhtä̱ä̱.
36 Hed̲iho in Hud̲íyo ditú̱, “Binmúʔd̲í, taʔgendi Lazarus óeséegí.”
37 Hewänbo wáy wên ditú̱, “I to sen natsíʔt'aamuuʔiví keetan óemägi. Ti
wáʔ wíʔûnkoed̲ipíʔan Lazarus ônhehkháaʔąmíd̲í waʔ nachuupíd̲íbo hed̲ânho
wínachúu-ípíd̲í?”

Lazarus óewáywówápaa

38 Jesus wíyá iví píʔnä khóʔyé hânho nataachanpóe, hed̲i wí t'ovápho nachą́ʔ
diwe i pení nak'óe iwe napówá. Wí k'uu pháagîʔ nakhaawin t'ovápho ee.
39 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Hä̱ʔi k'uu wéhánäpiyeʔ binhânge̱ʔan.” I nachuuʔiví
páʔd̲ây Martha-d̲i Jesus óetu̱ʔan, “Naʔinbí Sedó, nää-áho nasu̱hkay, nää-á
yôenu thaa nahán diwed̲i ûnná.”
40 Jesus-di óetu̱ʔan, “Naad̲i wítu̱ʔanpíʔan, biwhä̱yu̱nded̲áho nâamúní Yôesi
Tád̲á hânho nakayʔin.”
41 Hed̲i i k'uu wéhánäpiyeʔ dâyhânge̱ʔan, hed̲i Jesus oe makówápiyeʔ ibéed̲í
natú̱, “Tád̲á, naad̲i wíkú̱ʔdaaʔo naví yûusu dînt'óyandi.
42 Hed̲á dînhanginná hä̱ä̱d̲i wänbo t'ä̱hkí dînt'óyandeʔin, hewänbo
naa näʔi tu̱u̱ otú̱ näʔin t'owa nä̱we diyiʔin dit'óe-íd̲í u̱d̲i naa dísannin
dívíwhä̱yu̱mä̱äníd̲í.”
43 Ihayd̲áháʔ kaygi natú̱, “Lazarus, ópive.”

44 Hedi i sen nachuʔk'óeʔi napee. Waʔdi aa saygiʔdidi naʔánmuu, iví
ândá mandá wänboʔ, hedá iví ts'ay-á wáʔ aadi ûnʔánmuu. Jesus-di in t'owa
ovâytụʔan, “Binʔánsuu hedânho iviʔpiyeʔ namú-ídí.”

In Hudíyoví p'óʔdédíʔin didaʔ Jesus óehéyíʔin

45 Báyékí in Hudíyo Mary-víʔpiyeʔ diʔádâapóyąʔnin háa Jesus iʔannin dâymûʔ,
hedi iviʔpiyeʔ dívíwhäyụ.
46 Hewänbo wây-á in Pharisees-víʔpiyeʔ dimää ovâytụʔâąmídí háa Jesus
iʔannin.
47 Hediho in owhaʔ p'óʔdédíʔindádí hedá in Pharisees-ádí in Hudíyoví
tụyowaʔ ovâywę́ʔgeʔan, hedi ovâytsikáyin, “Hânnan íviʔąmí? Näʔi sendá báyékí
ipínnánt'ôeʔoʔ.
48 Kin ikanhondi âymägidáhoʔ, toʔwên t'ąhkí iviʔpiyeʔ dívíwhäyụ́-í, hedá in
Rome-win sundado diʔą̈ą̈-í hedi naʔinbí méesate hayʔi dînnayụ́-í hedá naʔinbí
t'owa-á dînwádе-í.”
49 Wí sen in diwedi ihay pąąyo naʔowhaʔp'óʔdédîʔän, i-á Caiaphas kin
nakhąwą̈, hedi idá ovâytụʔan, “Undá hąąwí wänbo wíʔúnhanginnáhpí.
50 Ti wíʔúnhanginnáhpíʔan shánkí yänbedi híwǫʔ namúníʔin ungîʔ wîʔdąʔ wí
toʔwí t'ąhkí naʔinbí t'owagîʔ iví wówátsi imäänídí, hedi handidi naʔinbí t'owa
t'ąhkí wíʔovâyhąnú-ípí.”
51 I-á iví ánshaa iwedibo näʔi híʔ wínatụ́hpí, hewänbo wí Yôesi Tádáví
tukhęʔbi namuu waagibá ihéeʔandânho háa napuwagít'óeʔin natụ́, gá i pąąyo
owhaʔ p'óʔdédîʔ namuudân. Hedânkunho natụ́ Jesus-á t'ąhkí in Israel t'owagîʔ
nachuwagít'óeʔin.
52 Hewänbo ingîʔdąʔ wínachuwagít'óepí, in toʔwên Yôesi Tádáví ây
ûnmuuʔin wéngé t'ąhkí diwadekw'ǫʔningîʔ-ân wáʔ nachuwagít'óe, hedânho
ovâywę́ʔgeʔąmídí, hedá wîʔdąʔ dipúwí.
53 I thaa iwedi páadépiyeʔ in Hudíyoví p'óʔdédíʔin dívíhíʔmáa hádídí óehéyí
i̧ʔgedi.
54 Hediho Jesus wíyá keeʔeedi wíʔiyíyéndepí, in Hudíyoví p'óʔdédíʔindi
wíʔóemúnípídí, hewänbo iwedi iyâatą̈ą̈di oe ahkónu núʔ naná diwepiyeʔ
namää, wí búuʔúʔay Ephraim gin dâytụʔoʔ iwepiyeʔ, hedi iwáygé iví
khąg̨eʔnindádí iwóyíʔ.
55 Ihayhą̈ą̈bá in Hudíyoví shánkîʔdi púnúʔ naná, Passover gin dâytụʔoʔiʔ.
Waʔ i shánkîʔdi thaa napówápídíbo báyékí t'owa Jerusalem búuʔúdí yáʔwé
dithaaʔin iwepiyeʔ dimää dívípikhâyʔąmídí in Hudíyoví khuu dínmuu waa.
56 Jesus óetụwą̈máa, hedi iwáygé méesate hayʔi íve diyidi dívítụmáa, “Tigúba
i nashánkîʔdiʔą̈ą̈-í?”
57 In owhaʔ p'óʔdédíʔindádí hedá in Pharisees-ádí in t'owa ovâyyôn Jesus
wáygé nayiʔin dínhanginpóedí ovâyt'ôeʔamí, hedânho óepankéyídí.

12

Wí kweedi Jesus-ví ân deedi wí kąʔp'oe saʔwǫʔ nasụụʔiʔ ônʔewe

1 Waʔdi sí thaa natáy näʔin Hudíyoví shánkîʔdi Passover gin dâytụʔoʔi
dínnánídí, hedi Jesus oe Bethany búuʔúʔay iwepiyeʔ nawáymää. Iwânkun
Lazarus naʔän, i-á i sen Jesus-di óewáywówápaaʔibá namuu.
2 Iweho Jesus ônkindihúukhâyʔan. Martha-di ovâysą̈ą̈sandeʔ, hedi Lazarus
wáʔ in wę́ʔgeʔindádí nahúuʔän.

3 Hedi Mary wí kąʾp'oe saʾwǫʾ nasụụʾi nard kin dâytụʾoʾiʾ imaa. I kąʾp'oe-
á wîʾ taa nakháa hedá hânho nachą̈ʾmuu. Hedáháʾ Jesus-ví ân deedi ônʾewe,
hedá iví phódá Jesus-ví ân deedi óepídi. I kąʾp'oedi ee íve i̱ʾge t'ą̈hkí saʾwǫʾ
nasụʾp'ídde.
4-6 Hewänbo wîʾ iví khą̈geʾninbíʾwedi natsikapóe, "Háadan näʾi kąʾp'oe
saʾwǫʾ nasụụʾiʾ wíʾikụʾch'áapí poewin tą̈gintą̈ (300) thaa t'ôe díví'andi
wáʾâadi, i chą̈ʾ in sehkanäwǫʾ diwówáyiʾin ovâymäänídí?" Näʾi sen kin natụ́ʾi-
á nakhą́wą̈ Judas Iscariot gin, i-á Jesus óekụhpekhâymáaʾi-ân namuu, hedi
näʾin natụ́ sänbiʾ namuudi, in sehkanäwǫʾ diwówáyiʾindi óeʾą́yîngimäda yoe.
Idá in khą̈geʾninbí chą̈ʾ ovâyʾą́yînmáa, hedi iwedibo ʾ isänhónde ʾ.
7 Hewänbo Jesus-di Judas óetụʾan, "I kwee ánpí náʾan. Tobá hą̈ʾi kąʾp'oe
imáʾve-í. I thaa díkhą̈ʾk'úwígîʾ namuu.
8 Hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí in sehkanäwǫʾ diwówáyiʾin t'owa undádí diyêęní
bînhą̈ą̈wímäänídí, hewänbo nąwe naa-á hąnhay wänbo t'ą̈hkí háʾto undádí
ochąʾní."

In owhaʾ p'óʾdédíʾin didaʾ Lazarus óehéyíʾin

9 Báyékí Hudíyo dínhanginpóe Jesus oe Bethany nayiʾin, hediho
iwepiyeʾ dimää Jesus nayidiąʾbá yoe, hewänbo Lazarus i sen Jesus-di
óewáywówápaaʾiʾ óemúnídí wáʾ.
10-11 Jesus-di Lazarus óewáywówápaa ihaydi báyékí Hudíyodi inbí
p'óʾdédíʾin ovâyyoekanhondi Jesus-víʾpiyedąʾ dívíwhą̈yụhon, hediho in owhaʾ
p'óʾdédíʾin dâywéhpêeʾan Lazarus wáʾ óehéyídí.

Jesus wí búndu iwe naʾíʾändí oe Jerusalem búuʾú natsʼụ́

12 Wíyá tháwän in báyékí t'owa in Passover shánkîʾdipiyeʾ dipówáʾin
dínhanginpóe Jesus oe Jerusalem-piyeʾ naʾą̈ʾin,
13 hedi palm taykhóe dâyts'âʾdi ûnʾayyaymää, hedi kinnân
dívítụhkwinuhon: "Wíséegíkénde ʾ." "Naʾinbí Sedó Yôesi Tádádí wóesan,
hediho híwǫʾ wóeʾą̈ąmí." "Ụ-á Israel-ví tsondi hayʾi unmuu."
14-15 Jesus wí búnduʾay ho ônkêʾdi iwe naʾíʾän, hediho Yôesi Tádáví tąʾnin
diwe háa ûntûʾ waagibá napóe. Kinnân natąʾmuu:
Un t'owa Zion-win wíyá wíʾíkhuwôedaʾípí.
Binmúʾdí, unbí tsondi hayʾi wí búnduʾay k'éwédí únʾą̈ʾ. *
16 (Ihaydiho Jesus-ví khą̈geʾnin näʾi hą̈ą̈wí napoʾiʾ wídikaʾpóyąʾpí, hewänbo
tíʾúugédí Jesus wíyá oe makówápiyeʾ naváypee ihaydânho näʾin ivíʾgedi
natąʾmuuʾin dínʾánpówá, hedá dínhanginná háa natąʾmuu waabá óeʾannin.)
17 Hą̈ą̈dankánbo báyékí t'owa Jesus-ádí diyiʾ i thaa idi Lazarus
óewáywówápaadi penípho iwedi napée-í kin óetụʾan, hedi nää näʾin t'owadibá
in wę́ʾgeʾin t'owa ovâytụmáa háa iwe iʾannin.
18 Hediho näʾin wę́ʾgeʾin t'owa dínhanginpóe Jesus-á näʾin pínnán t'ôe
iʾannin, hedânkunho ûnʾayyaymää.
19 In Pharisees wíʾnä táye dívíchą̈nuʾodi ditûʾ, "Ti wívînmúndepíʾan háa ídaʾ
waagi wíʾúnpuwamänpíʾin. Binmúʾdí, báyékí t'owa i-ádídąʾ dimän."

Wên Greek t'owa Jesus-ádí dihíʾdaʾ

20 Wên Greeks dimuuʾin in wę́ʾgeʾin t'owa-ádí diyiʾ, in oe Jerusalem
dínshánkîʾdiná ʾ diwepiyeʾ diʾą̈ą̈ʾin Yôesi Tádá óeʾaʾginmäänídí.

---

* **12:14-15** Zion-dá Jerusalem búuʾú namuu.

21 Indá Philip-víʾpiyeʾ dimää (i-á Bethsaida búuʾúʾay oe Galilee nangewi namuu), heḏi óetu̱ʾan, “K'ema, Jesus-áḏí gihíʾdaʾ.”
22 Philip namää Andrew óetu̱ʾâa̱míḏí, heḏáháʾ Philip-á Andrew-áḏá Jesus-víʾpiyeʾ damää óetu̱ʾâa̱míḏí háa ditú̱ʾin.
23 Jesus natú̱, “Ihayḏi púnúʾ nanânho nakeepúwíḏí hayʾi omuuʾin, naa t'ä̱hkí t'owagîʾ oʾaypu̱yä̱ʾiʾ.
24 Hebo taʾgendi wâytu̱máa, wí táhtä̱ koʾyi óekoeḏi iví wówátsi imäʾ waagibá ûnpoʾ heḏânho shánkí báyékí iweḏi nata̱hpaa-íḏí, heḏi iví wówátsi imähpíḏá iweḏi hä̱ä̱bo wínapaʾpí, iwebo wíʾbo nawänpik'óe. †
25 Toʾwên inbí wówátsi nää oepáa k'ayḏi ingîʾḏa̱ʾ dínmuuʾindá inbí wówátsi dipeḏée-í, hewänbo toʾwên inbí wówátsi nää oepáa k'ayḏi ingîʾḏa̱ʾ wíḏínmuupíʾindá, inbí wówátsi hä̱nhay wänbo t'ä̱hkí dâymáʾve-í.
26 Toʾwên naagîʾ dívít'ôeʾa̱míʾin didaʾḏi naa díyu̱u̱máʾve-íʾin dínkhâyʾä̱ʾ, heḏihoʾ iwáygé naa oyiʾ iwe, naví t'ôeʾin iwáygébá diyê̱e̱ní. Toʾwên naagîʾ dívít'ôeʾoʾin naví Táḏáḏí ovâytu̱ʾâa̱mí híwó̱ʾ dívítsiyeʾannin.”

Jesus iví chuwa i̱ʾgeḏi ihéeʾan

27 “Nääho naví píʾnä khóʾyé dînkháapóe. Ti naví Táḏá dondaaʾa̱mí näʾin dînpuwagít'óeʾin diweḏi dînʾaywoeníḏí? Heḏân yoe, näʾin dînpuwagít'óeʾin namuuḏânkun nää oepáa k'ayḏipiyeʾ oʾä̱ä̱.
28 Heḏânho näʾin wídaʾmáa naví Táḏá, ovâykeeya̱mí u̱-á hayʾi unmuuʾin” kin Jesus natú̱. Ihayḏi näʾi tu̱u̱ makówáḏí nat'oet'óe: “Han dáyʾanhoʾ, heḏá waʾ wíyá hanbá dáykhâymáa.”
29 In t'owa iwáygé diwinnin i tu̱u̱ dit'oe, heḏi wáy wên ditú̱, “Ikwa̱htaa̱ʾan” gin, heḏá wây-á ditú̱, “Wí makówáwi t'ôepa̱ʾa̱ʾiḏi óehéeʾan.”
30 Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Näʾi tu̱u̱-á naagîʾḏa̱ʾ wínamuupí, hewänbo ungîʾ wáʾ namuu.
31 Ihayḏi púnúʾ naná Yôesi Táḏáḏí in óetaapíʾin ovâykeekw'ôeníḏí híwó̱ʾpí díviʾannin, heḏá Penísendi inbí tsondi dínmuuʾi-á óet'aaníḏá.
32 Hewänbo naa nää nangeḏi dít'óhtä̱gek'úwíḏí dítege ihayḏi naaḏi t'ä̱hkí t'owa dovâytu̱kánnamí naviʾpiyeʾ diʾä̱ä̱-íḏí.”
33 Näʾin natú̱ ovâythayya̱míḏí háawin chuwa ûnpuwagít'óeʾin.
34 Ee t'owa yâageḏi toʾwíḏí óetu̱ʾan, “Yôesi Táḏáví ta̱ʾnin diwe nata̱ʾmuu i toʾwí iḏi óesogekhâymáaʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí hä̱nhay wänbo tä̱hkí nawówáyê̱eníʾin. Heháaḏan untû̱ʾ i to t'ä̱hkí t'owagîʾ naʾaypu̱yä̱ʾiʾ óetegé-í óet'óhtä̱gek'úwíḏí? To-an namuu näʾi toʾwí t'ä̱hkí t'owagîʾ naʾaypu̱yä̱ʾiʾ? Ti i-á namuu i toʾwí Yôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʾi t'owa ovâyʾaywoeníḏí?”
35 Jesus-di ovâytu̱ʾan, “Wí kohthay waagiʾbá omuu, hewänbo undáḏí wí hây tä̱hkíḏa̱ʾ ochangít'óe. Naa oyiʾ iwe nakeená, heḏiho waʾḏi nää undáḏí oyiḏiboʾ unbí wówátsi naa-áḏí binhûu, heḏânho nakhu̱u̱náʾ niʾge wíʾíyê̱enípíḏí. Toʾwí khu̱u̱ i̱ʾge namändi-á wáy namän niʾge wíʾûnhanginnáhpí.
36 Naa i kohthay omuuʾiviʾpiyeʾ bíwhä̱yú̱ waʾ undáḏí oyiḏiboʾ, heḏânho t'owa i kohthay iwe íthaaʾin ípúwíḏí.”

In Huḏíyoví p'óʾḏédíʾin Jesus-víʾpiyeʾ wíḏívíwhäyundepí

Näʾin Jesus natú̱ ihayḏihoʾ iwáygéḏí namäädi ikaayan wíʾóeshaa-ípíḏí.

---

† **12:24** Jesus nä̃we wíʾboʾ ivíʾgeḏi ihíʾmáa. Natu̱ʾdaʾ, i koʾyi iví wówátsi imäʾ hä̃ä̃wí iweḏi napáa-íḏí waagibá, i-á wáʾ ûnkhâyʾä̱ʾ iví wówátsi imä̃äníʾin heḏânho t'owa in wówátsi nahándepíʾin dâykéyíḏí.

37 Hewänbo tobá báyékí pínnán inbí páaḏépiyeʔ ikeeyan wänboʔ, waʔḏi
iviʔpiyeʔ wíḏívíwhäyundepí.
38 Heḏiho háa Yôesi Táḏáví tukhẹʔbiʔ Isaiah itạʔnan waagi napóe. I-á hänʔoe
natṵ,
Naʔinbí Sedó, i híʔ gitṵʔiʔ wíḏívíwhäyuṵpí.
Heḏi unkayʔin wiḏínhanginnáhpí.
39-40 Heḏiho wíḏínkoeḏipí dívíwhäyṵ́-íḏí, gá dínpóeḏân háa wíyá wáygé Isaiah
itạʔnan waa:
Yôesi Táḏáḏí inbí tsée ovâykhaayan, heḏânho wíḏínkeepoʔpí waagibá dínpúwíḏí,
heḏá inbí hangintandá ovâyyâaʔan,
heḏânho wíḏikaʔpówá-ípíḏí,
heḏi naviʔpiyeʔ wíḏiʔäʔpí dovâyʔowóyé-íḏí.
41 Isaiah näʔin itạʔnan gá Jesus-á hayʔi napuwagít'óeʔin ho ûnkeepóeḏân,
heḏânkun ivi̧ʔgeḏi ihéeʔan.
42 Hebo tobá Jesus-víʔpiyeʔ wáy wên wíḏívíwhäyuṵpí wänboʔ, báyékí
in Huḏíyo p'óʔḏéḏíʔin wänbo iviʔpiyeʔ dívíwhäyuṵmägi, hewänbo
keeʔeeḏi wíḏitṵ́hpí dívíwhäyuṵʔin gá in Pharisees-di i méesate eepiyeʔ
ovâytsuḏekhâạʔạmíḏí dikhuwôedaʔḏân,
43 heḏi näʔin Huḏíyo p'óʔḏéḏíʔin shánkí didaʔ t'owa híwọ́ʔ inbi̧ʔgeḏi
dívíhéeʔạmíʔin Yôesi Táḏá híwọ́ʔ inbi̧ʔgeḏi dívíhéeʔạmíviʔweḏi.

Jesus-ví híʔ ovâytṵʔannin dâyyoegiʔan, heḏânho ovâytuchäṇukhâymáa

44 Heḏi Jesus-di kaygi ovâytṵʔan, “Toʔwí naviʔpiyeʔ iwhäyundeʔi-
á naviʔpiyeḏạʔ wíʔiwhäyundepí, hewänbo i naa dísandiviʔpiyân wáʔ
iwhäyundeʔ.
45 Heḏi toʔwíḏí naa dímúndeḏi i naa dísandiʔ wáʔ óemúndeʔ.
46 Naa nää oepáa k'ayḏipiyeʔ oʔää wí kohthay waagiʔbá omúníḏí, heḏânho
toʔwên naviʔpiyeʔ dívíwhäyundeʔin khṵṵ i̧ʔge wíḏiyêẹníṗíḏí.
47 Naa wóʔtṵ̂ʔpí in toʔwên naví híʔ dit'oeḏi hewänbo wíḏâyʔaʔgindopíḏí
dínkhâyʔäʔ ovâytuchäṇú-íʔin. Naa oʔää t'owa dovâyʔaywoeníḏí, dínkhâyʔäʔ
ovâytuchäṇú-íʔin otṵ́níḏá yoe.
48 I t'äʔgi thaa naináʔ diwe näʔi naví híʔ ho dovâytṵʔandiʔ namuuḏânkun
in toʔwên naa díyoegiʔannin heḏá háa otṵ́ waa wíḏînséegíʔanpíʔin
ovâytuchäṇukhâymáa,
49 gá naa háa naví Táḏáḏí dísandiḏá naa díyôn waagiḏạʔ dáyhéeʔoʔ, háa
owänpidaʔ waagá yoe.
50 Heḏi dînhanginná i tsontṵṵ naví Táḏá imägiʔi wówátsi nahándepíʔin
napäyiʔin. Heḏânho háa naví Táḏáḏí dítṵʔannindạʔ naa otṵ̂ʔ heḏá haʔwâa
dáyhéeʔoʔ.”

13

Jesus-di iví khägȩʔninbí ân ovâyʔowíḏi

1 Wîʔ thaa waʔ natáy i Passover shánkîʔḏi thaagîʔ. Jesus ûnhanginná i
thaa napowaʔäʔin nää oepáa k'ayḏi iweḏi iví Táḏáviʔpiyeʔ namú-íḏí. Hääḏi
wänbo t'äḥkí in iviʔin ûnmuuʔin ovâyséegí waʔ näädí nayiʔ ihayḏi, heḏi nää
ovâykeekankhâymáa hânho ovâyséegíʔin.
2 Wẹʔge dívíkindihúuyoʔ ihayḏi, Penísendiḏi Simon-bí ay Judas Iscariot i
ánshaa ho óemägi Jesus óekṵʔp'âyníḏí.

3 Jesus ûnhanginná iví Táḏáḏí t'ą̈hkí kay óemägiʾin, heḏá ûnhanginná Yôesi
Táḏáviʾweḏi naʾą̈ą̈ʾin heḏi iviʾpiyeʾbá nawáymännin,
4 heḏihoʾ ee nahúuʾän diweḏi iwı́núḏí iví k'éwéʾin to ip'ą̈ḏi, heḏi wên
p'oepiḏiʾin aaḏi iseebaʾáaʾan.
5 Heḏáháʾ wên oewą̈ą̈bay iwe ip'oesaaḏi iví khą̈gẹʾnin iʾânʾowíḏíhon heḏá
in p'oepiḏiʾin aa naseebaʾáamuuʾindiḏá ovâyʾânpíḏi.
6 Peter-víʾwe napówá ihayḏi Peter-di óetsikáyin, “Naʾinbí Sedó, ti ṵḏi naa
díʾânʾowíḏíkhâymáa?”
7 Jesus-di óetṵʾan, “Nää wíʾunhanginnáhpí háaḏí kin dáyʾoʾin, hewänbo wáy
wí thaa ṵ́hanginpúwí.”
8 Peter-di óetṵʾan, “Háʾto díʾânʾowíḏi-íʾin wímäänî.” Jesus-di óetṵʾan,
“Naaḏi wíʾowíḏipíḏá navîʾ wṵʾmuupíhoʾ.”
9 Simon Peter-di óetṵʾan, “Heḏáhoʾ, Naʾinbí Sedó, naví man dînʾowiḏi heḏá
naví p'ôndá, naví ândą̈ʾbá yoe.”
10 Jesus-di óetṵʾan, “Toʾwí iʾoeʾiví túuʾú t'ą̈hkí khą̈ąpîʾ ûnmuu, iví ândą̈ʾ
ûnʾowíḏítáy. Heḏi undá khą̈ąpíʾin ímuu, hewänbo un t'ą̈hkíḏíbo-á yoe.”
11 Jesus ûnhanginná toʾwíḏí óekṵhpegít'óeʾi namuuʾin, heḏânho natṵ́,
“T'ą̈hkíḏíbo khą̈ąpíʾin wíʾímuupí” gin. *
12 T'ą̈hkí inbí ân ovâyʾowíḏíbowa ihayḏi iví k'éwéʾin to iwáytógi, heḏi indáḏí
iwáysóge. Ihayḏi ovâytsikáyin, “Ti únhanginná háaḏí kin wâyʾannin?
13 Undi naa dítṵʾo hą̈hkandi-áḏí p'óʾḏéḏîʾ-áḏí, heḏi híwǫ́ʾ kin ítṵ̂ʾ, hą̈ʾbi-
ânkun omuuḏi.
14 Heḏihoʾ undá únkhâyʾą̈ʾ wíʾnä táye bînʾânʾowíḏi-íʾin, gá naa unbí
hą̈hkandiʾ heḏá p'óʾḏéḏîʾ omuuʾiḏi wâyʾânʾowíḏiḏân.
15 Näʾi háa dáyʾannin naaḏi wâykeeyan heḏânho háa naaḏi wâyʾan waagibá
un wáʾ wíʾnä táye úvíkanhûuwí.
16 Taʾgendi wâytṵmáa, wí t'ôeʾi-á iví tsondiví shánkí hayʾi wínamuupí, heḏá
wí t'ôekhuwaʾi-á i óeyôndiví shánkí hayʾi wínamuupí.
17 Háa wâytṵʾan waa íkaʾpóyą̈ʾdáhoʾ, naví híʾ bînʾaʾginnamí heḏiho íhíhchą̈ą̈-
í.
18 “Hewänbo naa wóʾtṵ̂ʾpí un t'ą̈hkíḏíbo háa wâytṵʾan waa úvíkhâymáaʾin.
Naa dînhanginná toʾwên in dovâydẹʾmannin dimuuʾin. Hewänbo näʾin háa
Yôesi Táḏáví tą̈ʾnin diwe natṵ́ʾ waa ûnkhâyʾą̈ʾ napúwíʾin:
I toʾwí naa-áḏí ihṵ́ṵyandi wänbo híwǫ́ʾpîʾ naa díkhâymáa.
19 Nää wâytṵmáa háa napuwagít'óeʾin waʾ napóepíḏíboʾ, heḏânho napóe
ihayḏá úvíwhą̈yṵ́-í naa i omuu hän̈ʾoeḏiboʾ oyiʾiʾ.
20 Taʾgendi wâytṵmáa, toʾwêndi wí naaḏi dósandiʾ óeséegíʾoḏi, indi naa wáʾ
díséegíʾo waagibá díviʾoʾ, heḏi toʾwêndi naa díséegíʾoḏá, i naa dísandiʾ wáʾ
óeséegíʾo waagibá díviʾoʾ.”

Jesus natṵ́ wí toʾwíḏí óekṵhpekhâymáaʾin

21 Jesus-di näʾin ovâytṵʾan dihayḏihoʾ iví píʾnä ûnkháapóe, heḏi thayʾeeḏi
ovâytṵʾan, “Taʾgendi wâytṵmáa, un diweḏi wîʾḏi naa díkṵhpekhâymáa.”
22 Iví khą̈gẹʾnin díviwänpipṵwą̈ʾoʾ, toʾwívı́ʾgeḏi ihíʾmáaʾin
wíḏínhanginnáhpíḏí.
23 I khą̈gẹʾdi Jesus-di óeséegíʾiʾ iví núʾbá naʾän.

* **13:11** Páaḏé ihayḏi Jesus in híʾ “khą̈ą̈” kin natṵ́ḏí inbí túuʾú ı̨ʾgeḏi ihíʾmáa, hewänbo tíʾúugé ihayḏá Judas-ví t'aywǫ́ʾdi ı̨ʾgeḏân ihéeʾan.

24 Heḏiho Simon Peter imannan näʔi khäge̱ʔdiḏi óemúníḏí, heḏi óetu̱ʔan,
“Jesus nátsikáyin tovi̱ʔgeḏan ihíʔmáaʔin.”
25 Heḏihoʔ i khäge̱ʔdi Jesus-ví shánkí núʔ ihä̱ḏiḏi óetsikáyin, “Naʔinbí Sedó,
to-an i namuu wóeku̱hpekhâymáaʔiʔ?”
26 Jesus-di óetu̱ʔan, “Naa wí pává i sää iwe dóp'ohtôení, heḏi wí toʔwí
dópäg̈ít'óe. Ivi̱ʔgeḏân dáyhíʔmáa.” Heḏi wí pává ikêʔḏi ip'ohtógiḏi Judas
óemäg̈i, i-á Simon Iscariot-ví ay namuu.
27 Judas i pává ikêʔ ihayḏi wesboʔ i Penísendi iví píʔnä ûnts'ú̱, heḏi Jesus-di
óetu̱ʔan, “Hää̱wí háa bikhâymáaʔi wesebo náʔan.”
28 Hewänbo toʔwí wänboʔ in dihúukw'o̱ʔnin diweḏi wíʔûnhanginnáhpí háaḏí
Jesus-di kin óetu̱ʔannin.
29 Judas-á i chäʔ múu imáa, heḏiho wên diʔân Jesus-di óetu̱ʔan hää̱wí i
shánkîʔḏigîʔ díntáyʔiʔ ikumä-íʔin, heḏá wây-á wêndá diʔân in sehkanäwo̱ʔ
diwówáyiʔin wí hää̱wí ovâymäänî gân óetu̱ʔan.
30 Heḏiho Judas i pává ikêʔḏi wesebo napee. Ihayḏiho nakhu̱u̱ná.

Jesus iví khäge̱ʔnin wên ts'a̱amin tsontu̱u imäg̈i

31 Judas napee ihayḏi Jesus natú̱, “Ihayḏi nanânho t'owa dínhanginpúwíḏí
naa t'ähkí t'owagîʔ oʔaypu̱yä̱ʔiʔ hayʔiʔ omuuʔin, heḏá háa naa dînpuwagít'óeʔin
namuuḏi dínhanginpúwí Yôesi Táḏá wáʔ hayʔi namuuʔin.
32 Heḏiho Yôesi Táḏáḏí hayʔi naa dípaa-í iví haybá omúníḏí, heḏá näʔin
ikhâymáa wesboʔ.
33 Naví áyyä̱ä, wí häyú̱ thaaḏa̱ʔ undáḏí ochangít'óe, heḏi nää in Huḏíyoví
p'óʔḏéḏíʔin dovâytu̱ʔan waagibá un wáʔ wâytu̱máa, undi dítu̱wä̱khâymáa,
hewänbo wáy omän diwepiyeʔ wíʔúnkoeḏí-ípí nää ímu-íʔin.
34 Naaḏi wên ts'a̱amin tsontu̱u nää wâypä̱khâymáa, heḏi kinnân namuu:
Wíʔnä táye úvíséegíhûuwí. Naaḏi wâyséegí waagibá, hanbá wíʔnä táye
úvíséegíhûuwí.
35 Úvíséegíhondáho toʔwên t'ähkí dínhanginnání naví khäge̱ʔnin ímuuʔin.”

Jesus-di Peter oétu̱ʔan, “U̱-á poewin untú̱ní naa wíḏítaapíʔin”

36 Simon Peter-di óetsikáyin, “Naʔinbí Sedó, wépiyan unmän?” Jesus-di
óetu̱ʔan, “Nää-á wíʔú̱koeḏipí wáy omän deepiyeʔ díyu̱u̱hûuwíḏí, hewänbo wáy
wí thaa wáy omän diwepiyeʔbá unmú-í.”
37 Simon Peter-di óetsikáyin, “Naʔinbí Sedó, háaḏan wíḏînkoeḏipí
wíyu̱u̱hûuwíḏí nää? Naa okhâymuu naví wówátsi u̱gîʔ dáymäänîḏí.”
38 Jesus-di óetu̱ʔan, “Ti naa omuuḏi unkhâymuu uví wówátsi bimäänîḏí?
Näʔin taʔgendi wítu̱ʔä̱amí: Wí dee sen waʔ ikinpíḏíboʔ u̱-á poewin untú̱ní
wíḏítaapíʔin.”

14

Yôesi Táḏáví'piyeʔ gipundaʔḏá, iví ay Jesus-ví'piyeʔ páaḏé gimú-íʔin gínkhâyʔä̱ʔ

1 Heḏáháʔ Jesus t'ähkí iví khäge̱ʔnin itu̱ʔan, “Ánshaa iwe wíʔíkwo̱ʔnípí. Yôesi
Táḏáví'piyeʔ úvíwhä̱yu̱hûuwí heḏá naví'piyá.
2 Naví Táḏáví k'aygi ûnnáʔ diwe báyékí ûnʔívená. Näʔin taʔgen namuupíḏáho
háʔto wâytu̱ʔä̱amíwän taʔgen namuuʔin. Heḏiho nää omän wí íve wi̱ʔínbo
wâykhâyʔa̱míḏí.
3 Heḏi wí íve wâykhâyʔa̱míḏí omäädá wíyá owáyʔä̱ä-í un wâyhûuwíḏí naa-
áḏí, heḏânho wáy oʔän diwebá un wáʔ íkwo̱ʔní.

4 Un únhanginná wáypiyeʔ omännin, heḏá in p'ôe naa omän deepiyeʔ wáʔ
únhanginná.”
5 Thomas-di óetu̱ʔan, “Naʔinbí Sedó, wígínhanginnáhpí wáypiyeʔ unmännin
wänboʔ. Heḏi háḏíḏan in p'ôe unmän deepiyeʔ gínhanginnání?”
6 Jesus-di óetu̱ʔan, “Naa-á in p'ôe omuu, heḏá in taʔgendá, heḏá in wówátsi-
á. Toʔwí wänbo wûnkoeḏipí naví Táḏáví̓piyeʔ namú-íḏí, naví̓piyeʔ páaḏé
naʔä̱ä̱ḏiḏa̱ʔmânhoʔ.
7 Toʔwí naa omuuʔin taʔgendi ûnhanginnândáho naví Táḏá wáʔ dîntáa-íwän.
Nää iweḏiho bîntaa heḏá bînmûʔ.”
8 Philip-di Jesus óetu̱ʔan, “Naʔinbí Sedó, i Táḏá naʔin dînkeeya̱mí. Hä̱haydä̱ʔ
gíntáy.”
9 Jesus-di óetu̱ʔan, “Philip, gáhä̱nhay waaboʔ undáḏí oyihoʔ, hebo waʔḏi
wí̓úhanginnáhpí toʔwí omuuʔin. Toʔwên naa dímûʔindá i Táḏá wáʔ dâymûʔ.
Heḏi háaḏan dítu̱máa i Táḏá wâykeeya̱mí gin?
10 Háaḏan wíviwhä̱yundepí i Táḏá-áḏí omuuʔin heḏi i Táḏá-á naa-áḏá
omuuʔindá? Näʔi hí̓ wâytu̱ʔoʔi naví̓ḏa̱ʔ wíḏînmuupí, hewänbo naa dáyhí̓máa
ihayḏi naví Táḏá naa-áḏí namuuʔiʔ ivi t'ôe iʔoʔ.
11 Näʔi naaḏi wâytu̱máaʔi binwhä̱yú̱: Naa-á i Táḏá-áḏí omuu, heḏá i Táḏá-
á naa-áḏá namuu. Hewänbo naví hí̓ dînwhä̱yundepíḏáhoʔ, i hä̱ä̱wí dáyʔoʔi
namuuḏi bíwhä̱yú̱ wę̓ge gamuuʔin.
12 Taʔgendi wáytu̱máa, toʔwên naví̓piyeʔ dívíwhä̱yundeʔindá, naa
dáyʔan waabá in wáʔ dívíkankhâymáa, heḏá waʔḏi shánkí heʔendi hä̱ä̱wí-
á dívíkankhâymáa, gá naa naví Táḏáví̓piyeʔ omändân.
13 Úvíwhä̱yundeḏáho naa dînk'óeʔin wâyʔa̱míḏí i ídaʔpoʔiʔ, naaḏi wâyʔa̱mí-
ákun, heḏi hä̱ä̱wí naa Yôesi Táḏáví ay omuuʔi dóʔoʔiḏi t'owa dínhanginnání i
Táḏá hayʔi namuuʔin.
14 Hä̱ä̱wí namúní wänbo ídaʔpoʔḏi, naa dînk'óeʔin wâyʔa̱míḏí
úvíwhä̱yundeḏá, naa dóʔa̱mí-ákun.”

Jesus-di i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewa̱a̱hä̱a̱ iví khä̱ge̱ʔninbí̓piyeʔ óesankhâymáa

15 “Undi díséegíḏáhoʔ i tsontu̱u̱ wâymägiʔi dînʔaʔginnamí.
16 Heḏi naaḏi naví Táḏá dódaaʔamí wíyá toʔwí wovâykhä̱ge̱ʔnamí̓i
wovâysaaníḏí, heḏi han i Táḏá iʔa̱mí. Näʔi wovâykhä̱ge̱ʔkhâymáaʔi-á hä̱ä̱ḏi
wänbo t'ä̱hkí undáḏí nayê̱ę́ní, i-á i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewa̱a̱hä̱a̱ namuu, heḏi in
taʔgen nahä̱hkanyiʔ.
17 In toʔwên Yôesi Táḏá dâytaapí̓indá näʔi Yä̱ʔḏâaʔi P'oewa̱a̱hä̱a̱
wí̓óemúndepíḏí heḏá wí̓óetaapíḏí háʔto daykéyí. Hewänbo undiḏân bîntaa,
undáḏí nayiḏi, heḏá unbí pí̓nä khóʔyé i bînmáʔve-í.
18 “Naaḏi wên táḏápí̓in yíyápí̓in waagiʔinbá wíwâyyoekankhâymáapí, naa-á
unbí̓piyeʔ owáyʔä̱ʔ.
19 Hây napóe ihayḏi in t'owa Yôesi Táḏá dâytaapí̓indi naa wiya wíḏímúnípí,
hewänbo undáho dímúní, heḏá íwówáyę̱ę́ní gá naa owówáyiḏân.
20 Heḏi i thaa napówá ihayḏá únhanginnání naa naví Táḏá-áḏí omuuʔin,
heḏá undáḏí naa-áḏí wę̓ge gimuuʔindá wáʔ únhanginnání.
21 “Toʔwên naví tsontu̱u̱ dînhógiʔin heḏá dînʔaʔgindoʔindá, indânho naa
díséegí, heḏi toʔwên naa díséegí̓indá naví Táḏáḏí ovâyséegí, heḏá naaḏi wáʔ
dovâyséegí, heḏi dovâykhä̱ge̱ʔna̱mí shánkí híwǫ̓ʔ dítaa-íḏí” kin Jesus natú̱.

22 Wí khäge̱ʔdiʔ Judas gin nakhą́wäʔiʔ, hebo Judas Iscariot-dá yoe, id̲ân Jesus
óetsikáyin, “Naʔinbí Sedó, heháad̲an naʔindąʔ díkhäge̱ʔkhâymáa shánkí híwǫ́ʔ
wítaa-íd̲í, hed̲i häʔin t'owa Yôesi Tád̲á dâytaapíʔindá yoe?”
23 Jesus-di óetụʔan, “Toʔwên naa díséegíʔindá naví híʔ dînʔaʔgindoʔ, hed̲i
naví Tád̲ád̲áho ovâyséegímáʔve-í, hed̲i naví Tád̲á-ád̲í naa-ád̲í inbí píʔnä khóʔyé
änthayé-í.
24 Toʔwên naa díséegípíʔindá naví híʔ wíd̲înʔaʔgindopí. Hed̲i i híʔ naad̲i
wâytụʔandi-á navîʔd̲ąʔ wíd̲înmuupí, naví Tád̲ád̲í dísandiví híʔ-ân ûnmuu.
25 “Näʔi häą̈wí naad̲i wâytụmáa waʔd̲i nää undád̲í oyid̲ibo ʔ.
26 Hewänbo i toʔwí wovâykhäge̱ʔnamíʔid̲á t'ąhkí úntáyʔi wovâyhą́ʔąmí, hed̲á
t'ąhká naad̲i wâytụʔandi-á wovâyʔánshaakannamí. I-á i Yäʔd̲âaʔi P'oewąąhąą-
ân namuu, hed̲i naví Tád̲ádí i wovâysaaní gá han dódaaʔandân.
27 “Naad̲i wâykhäge̱ʔnamí hed̲ânho ánshaa iwe wíʔíkwǫʔnípíd̲í. Naad̲ąʔ
dînkoed̲i han wâyʔąmíʔin, in toʔwên Yôesi Tád̲á dâytaapíʔindá wíd̲ínkoed̲ipí.
Unbí píʔnä khóʔyé wíʔíʔą́yîngi-ípí hed̲á wíʔíkhuwôedaʔípí.
28 Naví Tád̲áviʔpiyeʔ omän hed̲á unbíʔpiyá owáyʔäʔ gin wâytụʔandi ít'oe.
Naví Tád̲á-á naví shánkí hayʔi namuu hed̲i taʔgendi undi naa díséegíd̲áhoʔ
íhíhchąą-í iviʔpiyeʔ omändi.
29 Näʔi t'ąhkí nää wâytụmáa waʔd̲i napóepíd̲íboʔ, hed̲ânho owáy napóe
ihayd̲á undi naví híʔ dînwhäyụ́-íd̲í.
30 Wíyá shánkí naad̲i wíwâytụʔąmípí, gá i Penísendi naʔąd̲ân, i-á in Yôesi Tád̲á
dâytaapíʔinbí tsondi dínmuu. Id̲á naa wíd̲ítsonmáapí.
31 Hewänbo nää naví Tád̲ád̲í naa díyôn waa dáykhâymáa, t'ąhkí t'owa
dínhanginnánid̲í i-ân dóséegíʔin.
“Bíwı̨́nú, yaho näwed̲i gimú-í.”

15

Jesus wên úuva áaphą̈ą̈ waagiʔbá namuu

1 “Naa wên híwǫ́ʔnin úuva áaphą̈ą̈ waagiʔbá omuu, hed̲i naví Tád̲á-á i áaphą̈ą̈
ąyı̨ʔdi waagiʔbá-á namuu.
2 In t'owa naviʔin dînmuuʔin áaphą̈ą̈ waʔyáy khóe waagiʔinbá dimuu. T'ąhkí
waʔyáy khóe naʔúuvapaapîʔ naví Tád̲á its'ánded̲i iyâaʔoʔ, hed̲á i waʔyáy khóe
naʔúuvapaa iwed̲á i hı̨́ʔíndi híwǫ́ʔpîʔ namuuʔi-á iyâaʔo shánkí báyékí híwǫ́ʔ
napáa-íd̲í.
3 Undá i híwǫ́ʔpîʔ ho únyâamuu i híʔ naad̲i wâytụʔandi bînt'óyandi.
4 Häą̈d̲i wänbo t'ąhkí naa-ád̲í ímúníʔin únkhâyʔäʔ, hed̲i naa-á häą̈d̲i wänbo
t'ąhká undád̲í omúní. Wên waʔyáy khóe wänbo wíʔbo wínahą̈ąpaʔpí, näʔin
waʔyáy khóe in áaphą̈ą̈ eed̲i nachândid̲ąʔmân nahą̈ąpaʔ, hed̲i hanbá un naa-
ád̲í häą̈d̲i wänbo t'ąhkí ímuupíd̲áhoʔ, háʔto únkoed̲í-í híwǫ́ʔdi häą̈wí úvíʔąmíd̲í.
5 “Toʔwên häą̈d̲i wänbo t'ąhkí naa-ád̲í dimuuʔin hed̲á naa-á indád̲í omuud̲á,
indá báyékí híwǫ́ʔ díviʔąmí. Naa-ád̲í ímuupíd̲í häą̈wí wänbo háʔto bînʔąmí.
6 In toʔwên naa-ád̲í häą̈d̲i wänbo dimuupíʔindá waʔyáy khóe t'owa dâyts'âʔiʔ
waagibá dínpúwí. Kı̨ʔbi waʔyáy khóe-á dâych'áad̲í nat'aʔ, hed̲i dâywę́ʔgeʔandi
dâyphamääd̲eʔ.
7 Naa-ád̲í häą̈d̲i wänbo t'ąhkí íkw'ôndá naví híʔ-á unbí píʔnä khóʔyé
bînmáad̲á, únkoed̲i häą̈wí wänbo ídaʔi Yôesi Tád̲á bîndaaʔąmíd̲í, hed̲i id̲á
wovâymääni,

8 heḏânho t'owa dínhanginnání naví Táḏá hayʾi namuuʾin, heḏihoʾ undá
báyékí híwǫ́ʾ úvíʾą̇ą̇mí, heḏi kindiḏiho taʾgendi naví khą̈geʾnin ímúní.
9 “Naví Táḏáḏí naa díséegí waagibá naaḏi wâyséegí. Naví séegí wóegé hą̈ą̈ḏi
wänbo t'ą̈hkí ímúní.
10 Naa naví Táḏáví tsontu̱u̱ dônʾaʾgindoḏi iví séegí wóegé hą̈ą̈ḏi wänbo
t'ą̈hkí omuu. Heḏá undá hanbá naví tsontu̱u̱ dînʾaʾginhondáhoʾ, naví séegí
wóegé hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí ímúní.
11 Näʾi t'ą̈hkí wâytu̱ʾan heḏânhoʾ i híhchan dómáa waagibá un wáʾ unbí píʾnä
khóʾyé bînmáʾve-íḏí, heḏá t'ą̈hkí híhchandą̇ʾ bînmáʾve-í.
12 Näʾin tsontu̱u̱ naaḏi wâytu̱máa: Wíʾnä táye úvíséegíhûuwí naaḏi wâyséegí
waagibá.
13 In toʾwên inbí wówátsi inbí k'emaʾingîʾ dívímägiʾindá shánkí hayʾin séegí
namúníʾin dâymáa.
14 Heḏi undá hą̈ą̈wí naaḏi wâyyôn waagi bînkanhondáho naví k'emaʾin
ímuu.
15 Nää iweḏi páaḏépiyeʾ naví t'ôeʾin gindą̇ʾ naaḏi wíwâytu̱kankhâymáapí,
gá wí tsondi-á iví t'ôeʾin háa ikhâymáaʾin wíʾitu̱ʾopíḏân, hewänbo naví
k'emaʾinnân gin wâytu̱ʾą̇ą̇mí, gá hą̈ą̈wí naví Táḏáḏí dítu̱ʾandiʾ naaḏi
wâyhanginʾânnandân.
16 Undi naa wíḏídę̨ʾmanpí, naaḏá un wâydę̨ʾman, heḏá wovâykw'óḏi báyékí
híwǫ́ʾ úvíʾą̇míḏí, heḏi i híwǫ́ʾ úvíʾoʾi-á nakâypúwí. Naví Táḏáḏí naa dînk'ûʾ
hą̈ą̈wí ídaʾpóeʾiʾ wâyʾą̇míḏí, heḏiho úvíwhą̈yundeḏáhoʾ iḏi wovâymäání.
17 Kinnân naaḏi wâytsonmáa: Wíʾnä táye úvíséegíhûuwí.”

In Yôesi Táḏá dâytaapíʾindi Jesus-ví khą̈geʾnin ovâyt'áy-í

18 “In t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʾindi wovâyt'aydáho wíʾúnʾóḏe-ípí unbí
páaḏébo naa dít'ayʾin.
19 In Yôesi Táḏá dâytaapíʾin t'owa waagiʾinbá ímuuḏáhoʾ, indi wovâyséegí-
í, inbíʾin dínmuuʾin dâyséegí waagibá. Hewänbo in waagiʾinbá wíʾímuupí.
Naaḏi wâydę̨ʾman Yôesi Táḏá bîntáa-íḏí, heḏânkun indiho wovâyt'ay.
20 Wíʾúnʾóḏe-ípí háa wâytu̱ʾannin: Wí t'ôeʾi-á iví tsondiví shánkí
hayʾi wínamuupí. Heḏiho toʾwên naa dít'ôephaḏekannannindi un wáʾ
wovâyt'ôephaḏekannamí, heḏi toʾwên naví híʾ dînʾaʾginnannindi unbîʾ
wáʾ wovâyʾaʾginnamí.
21 Naníʾin ímuuḏibo t'ą̈hkí näʾi híwǫ́ʾpîʾ hą̈ą̈wí t'owaḏi wovâyʾą̇mí. Háaḏí?
Gá i naa dísandiʾ wíḏâytaapíḏân.
22 Naaḏi naví híʾ dovâytu̱ʾą̇ą̇míḏí oʾą̈ą̈píḏáho näʾi t'aywǫ́ʾdi wíḏínmuupíwän.
Hewänbo oʾą̈ą̈-ákun, heḏânho nää wîʾ wänbo wíʾûnkoeḏipí natu̱níḏí, ‘Naa
wíḏînhanginnáhpí dáyt'aywǫ́ʾnannin.’
23 Toʾwên naa dít'ayʾindá naví Táḏá wáʾho dînt'ay.
24 Waʾḏi indáḏí oyiʾ ihayḏi báyékí hą̈ą̈wí dáyʾan wíyá toʾwí wänbo hänhay
wänbo iʾanpîʾ. Ḳiʾbi t'ôe dáyʾanpíḏáho näʾi t'aywǫ́ʾdi wíḏínmuupíwän.
Hewänbo háa naa dáyʾannin dâymûʾ-ákun, heḏi naa-áḏí naví Táḏá-áḏí
wi̱ʾgíndíbo dít'ay.
25 Heḏi kin díviʾandi naa háa inbí tą̇ʾkan navi̱ʾgeḏi natą̇ʾmuu waa dînpóe,
kinnân:
Wên híwǫ́ʾpíʾin wíḏáyʾanpí wänbo naa dít'ay.

26 “Owáy naví Táḏáví’we opówá ihayḏi i to’wí wovâykhäge’khâymáa’i-á naaḏi wâysangít'óe. Nä’i naví Táḏáví’weḏi unbí’piye’ nakä’äägít'óe’i-á i Yä’ḏâa’i P'oewąąhąą namuu. Heḏi napówá ihayḏi navi’geḏi ihée’ąmí.
27 Heḏá undá wá’ t'owa navi’geḏi bîntu’ąąmí, gá páaḏé naví t'ôe donts'an’an diweḏibo’ un naa-áḏí íyiḏân.

16

1 “Nä’i häąwí naaḏi wâytu’an heḏânho unbí whąyu wí’únhąąnípíḏí.
2 In Huḏíyoḏi inbí méesate íve wovâytsuḏekhąą’ąmí, heḏá wá’ shánkí wänbo únpúwí, wáy wí thaa naná’ diwe wovâyt'ąhąnúḏáho di’ąąní Yôesi Táḏágî’ dívít'ôemáa’in.
3 Háaḏan kin dívíkhâymáa? Gá Yôesi naví Táḏá dînmuu’i wíḏîntaapíḏân, heḏá naa wá’ wänbo wíḏítaapí.
4 Nä’i napuwagít'óe’i wâytumáa wa’ napóepíḏíbo’, heḏânho napóe ihayḏá naaḏi wâytu’an ni’geḏi ún’ánpowagít'óe. Naaḏi nä’i häąwí wíwâytu’anpí páaḏé naví t'ôe donts'an’an dihayḏi, gá wa’ḏi undáḏí oyiḏân.”

Háa i Yä’ḏâa’i P'oewąąhąą ikhâymáa’in

5 “Nää tobá i naa dísandiví’piye’ omän wänbo’, wénä wí wänbo undi wíḏítsika’máapí wąhąąpiye’ omännin.
6 Nä’i häąwí wâytu’andiḏiho’ unbí pí’nä khó’yé nää báyékí únkháapo’.
7 Hewänbo in ta’gen wâytumáa: Ungî’ shánkí yänbeḏi híwǫ́’ namuu naa omú-íḏí, gá naa omääpíḏáho’ i to’wí wovâykhäge’khâymáa’i wína’ąą-ípíḏân, hewänbo omääḏáho’ i dósaaní unbí’piye’.
8 Heḏi owáy napówá ihayḏá t'owa ovâythayyąmí piháa di’ánshaamuuḏi wíḏika’póyą’pí’in inbí t'aywǫ́’di i’geḏi, heḏá i híwǫ́’di namuu i’geḏá, heḏá Yôesi Táḏáḏí t'owa ovâytuchąnukhâymáa i’geḏá.
9 Iḏi ovâythayyąmí dívít'aywǫ́’nannin, naví’piye’ wíḏívíwhąyundepíḏí.
10 Naa híwǫ́’di’ omuu i’geḏi ovâythayyąmí, gá naa i híwǫ́’di’ omuu’i naví Táḏáví’piye’ omändân, heḏi wíyá wíḏímúnípí.
11 Yôesi Táḏáḏí t'owa ovâytuchąnukhâymáa i’geḏi ovâythayyąmí, gá ho natúḏân iḏi i Penísendi óetuchąnukhâymáa, i-á in t'owa Yôesi Táḏá dâytaapí’inbí tsondi dínmuu.
12 “Naa wa’ḏi báyékí wâytu’ąąmí’in oda’, hewänbo nää wí’únkoeḏipí ihay bînhónídí.
13 Hewänbo owáy i Yä’ḏâa’i P'oewąąhąą napówá ihayḏi, i-á in ta’gen t'ąhkí nahąhkanyi’i’ namuu, iḏi wovâykhäge’khâymáa in ta’gen namuu’in navi’geḏi ta’gendi únhanginpúwíḏí, gá iví ánshaa ûnmuu’iḏą’ wí’ihí’khâymáapíḏân, hewänbo háa Yôesi Táḏáḏí óetu’an waagi natúní, heḏá háa napuwagít'óe’in wovâytu’ąąmí.
14 Háa natúní’in naví’weḏi ihóní heḏi wovâytu’ąąmí. Handiḏi wovâyhangin’ânnamí naa hay’i omuu’in.
15 Naví Táḏáví háhkan ûnmuu’i-á navî’ wá’ dînmuu. Heḏânho naa otú, i Yä’ḏâa’i P'oewąąhąą háa wovâytu’ąąmí’in naví’weḏi ihóní.”

Jesus-ví khäge’nin inbí pí’nä khó’yé dikháapúwí, hewänbo wíyá dihíhchanpúwí

16 “Hanwaapíḏíbo’ undi wíḏímúnípí, heḏá iweḏá hanwaapíḏíbo-á undi naa wíyá díwáymúní.”

17 Wên iví khä̱gẹʔnin wíʔnä táye dívítụʔan, “Hânnan hêe näʔin dítụʔannin
natụʔdaʔ? Natụ́, ‘Hanwaapíḏíbo wídímúnípí’ gin, heḏá ‘Iweḏá hanwaapíḏíbo-
á wíyá naa díwáymúní’ gân. Heḏá wáʔ natụ́, ‘Kin napúwí gá naví Táḏávį́ʔpiyeʔ
omändân.’
18 Heḏi hânnangú iví híʔ ‘hanwaapíḏíboʔ’ ûntụʔdaʔ? Hä̱ä̱wí i̱ʔgeḏi ihíʔmáaʔin
wígínhanginnáhpí.”

19 Jesus ûnhanginná ditsikapúwíʔin didaʔ, heḏihoʔ ovâytsikáyin, “Ti
úvítsikaʔmáa háa otụʔdaʔin wâytụʔandi, ‘Hanwaapíḏíboʔ undi wíḏímúnípí,
hebo iweḏá hanwaapíḏíbo-á wíyá díwáymúní’?
20 Taʔgendi wâytụmáa, undá íséeyę̣ę̣ní heḏá úvísíhtụwį́nú-í, hewänbo in
t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔindá dihíhchanpúwí. Hebo ík'áykháapóe wänbo näʔi-
á únphaḏé-í heḏi híhchan bînmáʔve-í.
21 Wí kwee naʔeyekhâyyiʔi hânho nachanpoʔ, naʔeyehaypúwí ihay nanândi.
Hewänbo iví ay ûnʔaypụyä̱ ihayḏá, iví hay i̱ʔgeḏi wíyá wíʔûnʔánpóyą̨ʔpí, gá
nahíhchanpóeḏân iví ay ûnʔaypụyä̱ḏi.
22 Heḏi hanbá undá nää únpoʔ. Un ík'áykháapoʔ naa wáypiyeʔ omändi,
hewänbo owáy naa wíyá oʔä̱ä̱ ihayḏá unbí píʔnä khóʔyé íhíhchą̨ą̨-í, heḏi toʔwí
wänbo wíʔûnkoeḏí-ípí unbí híhchan únmuuʔin wovâykwée-íḏí.

23 “Heḏi ihayḏi wíʔúntâynípí hä̱ä̱wí wänbo dítsikáyįʔníḏí. Taʔgendi
wâytụmáa, hä̱ä̱wí naví Táḏá bîndaaʔandiʔ, navį́ʔpiyeʔ úvíwhä̱yundeḏi, iḏi
wovâymäänî.
24 Nää puʔwahay waʔḏi hä̱ä̱wí wänbo wíʔídaʔpóepí navį́ʔpiyeʔ úvíwhä̱yunde
wänboʔ. Nää bindaaʔan, heḏânho bînhóní, heḏá báyékí híhchan bînmáʔve-í.

25 Näʔi hä̱ä̱wí wâytụʔandi wâyhą́ʔąmíḏí ûnthaykantáy, hewänbo owáy wí
thaa nanáʔ diwe kindiḏi wíyá wíwâyhéeʔą̨mípí, thayʔeeḏân naví Táḏávį́ʔgeḏi
wâytụʔą̨ą̨mí.
26 Heḏi ihayḏi shánkí híwóʔ bîntaaḏi un íhä̱ä̱wídaʔpúwí navį́ʔpiyeʔ
úvíwhä̱yundeḏi, heḏi wíyá wínatâynípí naa naví Táḏávį́ʔpiyeʔ wâyyûusuʔą̨míḏí,
hewänbo iḏi wovâyséegíḏí unnânho ivį́ʔpiyeʔ úvíyûusuʔą̨mí.
27 Heḏi iḏi wovâyséegí gá undi naa dísséegíḏân heḏá úvíwhä̱yundeḏá naa
ivį́ʔweḏi oʔä̱ä̱ʔin.
28 Nää oepáa k'ayḏipiyeʔ naví Táḏávį́ʔweḏân oʔä̱ä̱-ákun. Heḏi nää-á näweḏi
naví Táḏávį́ʔpiyebá ováymän.”

29 Iví khä̱gẹʔnindi óetụʔan, “Näbáhaʔ thayʔeeḏi bihíʔmáa, nää-á uví híʔ-á
ûnthaykantáyʔiʔ wíʔụ́muupí.
30 Nää gínhanginpóe ụ hä̱ä̱wí t'ä̱hkí ụ́hanginnáʔnin, heḏá hä̱ä̱wí toʔwíḏí
wóetsikáyįʔníʔin nadaʔiʔ ụ ụ́hanginnânho waʔ wóetsikáyįʔpíḏíboʔ. Heḏânho
ívíwhä̱yunde Yôesi Táḏávį́ʔweḏi unʔä̱ä̱ʔin.”
31 Jesus-di ovâytụʔan, “Nää-á ítûʔ navį́ʔpiyeʔ úvíwhä̱yundeʔin,
32 hewänbo nää iweḏi un t'ä̱hkí íwaḏeḏée-í, heḏi wį́ʔínboʔ unbí p'óegé bînkéyí
heḏi naa wíʔbo díyoeʔą̨mí. Hewänbo naví Táḏá naa-áḏí nayiḏi taʔgendi wíʔbo
háʔto oyę̣ę̣ní.
33 Naaḏi t'ä̱hkí näʔi wâytụʔan heḏânho naa-áḏí ímuuḏi ánshaa iwe
wiʔíkwọʔnípíḏí. In Yôesi Táḏá dâytaapíʔinbí yáagé waʔ íyiʔ ihaydibo
bînt'ôephaḏekhâymáa, hewänbo kayʔindi úvíwį́nú-í, naa i yä̱ʔḏâapîʔ nää oepáa
k'ayḏiwi dót'an.”

17

Jesus iví khäge̱ʔningîʔ iyûusuʔan

1 Jesus iví khäge̱ʔnin näʔi t'ä̱hkí itu̱ʔan dihaydi makówápiyeʔ ibéedí kinnân
iyûusuʔan: "Tádá, ihaydiho dînná. Nää ovâykeeyan naa uví ay omuuʔi hayʔi
omuuʔin, hedânho u̱-á hayʔi unmuuʔin naadi dovâykeeya̱mí.
2 U̱di dísóge t'ä̱hkí t'owaví tsondi omúnídí, hedânho naadi t'ä̱hkí in u̱di
dímägiʔin in wówátsi nahándepíʔin dovâymäänídí.
3 U̱da̱ʔ i taʔgendi Yôesi unmuu, hedá naa-á Jesus omuu, i u̱di dísandiʔ
t'owa dovâyʔaywoenídí, hedi in toʔwên u̱-ádí naa-ádí dítaaʔindáho wówátsi
nahándepíʔin dâymáa.
4 Waʔdi nää oepáa k'aydi oyiʔ ihaydi in t'owa dovâykeeyan u̱-á hayʔi un-
muuʔin, gá in t'ôe u̱di díkanyônnin t'ä̱hkí dóbowadân.
5 Tádá, naa hayʔi omuu waʔdi u̱-ádí oyiʔ ihaydiboʔ, waʔ hää̱wí wänbo
nakhíʔyenpí ihaydiboʔ. Nää uvíʔpiyeʔ owáymän, hediho ovâykeeya̱mí naa
hayʔi omuuʔin, háa omúʔde waagibá.
6 "In toʔwên nää oepáa k'aydi u̱di naa dímägiʔin dovâykeeyan háawi un-
muuʔin. Indá páadébo uvíʔin ú̱muu, hedá u̱dá indá dímägi, hedi uví híʔ
wônʔaʔginnan.
7 Nää in dínhanginpóe hää̱wí t'ä̱hkí u̱di dímägiʔi taʔgendi uvíʔwedi naʔä̱ʔin,
8 gá hää̱wí u̱di naa dítu̱ʔandiʔ naadi dovâytu̱ʔandân, hedi dâyséegíʔan. In
dínhanginná taʔgendi uvíʔwedi oʔä̱ʔin, hedá dívíwhä̱yundeʔ u̱di dísannin.
9 "Naadi ingîʔ dovâyyûusuʔoʔ. Nää t'ä̱hkí t'owagíʔin wídáyyûusuʔopí,
hewänbo in u̱di dímägiʔingíʔindä̱ʔmân dáyyûusuʔoʔ, indá uvíʔin ú̱muudi.
10 T'ä̱hkí naviʔin dînmuuʔin uvíʔin waʔ ú̱muu, hedi uvíʔin ú̱muuʔindá
naviʔinbá dînmuu. Hedi háa inbí wówátsi dâyhon waagidibo nakeepoʔ naa
hayʔi omuuʔin.
11 Nää uvíʔpiyeʔ omän, hedi nää oepáa k'aydi wóʔyę̨ę̨nípí, hewänbo näʔindá
näädíbo waʔdi diyiʔ. Naví Tádá, u̱ shánkí yä̱ʔdâaʔi unmuuʔiʔ, uví kay ú̱muuʔidi
ä́yîngidibo ovâymáʔve-í, i kay u̱di dímägiʔidibá, hedânho wîʔdä̱ʔ waagibá
dimúnídí, naa-ádí u̱-ádí wîʔdä̱ʔ gamuu waagibá.
12 Waʔdi indádí oyiʔ ihaydi ä́yîngidi híwǫ́ʔ dovâymáa uví kay ú̱muuʔidi, i
kay dímägiʔidibá, hedá dovâyʔä́yîngimáadí wîʔdä̱ʔmân in diwedi napedee, i-á i
hä̱ʔbi namuu napedeegít'óeʔiʔ, hediho háa uví tä̱ʔnin diwe ivi̱ʔgedi natä̱ʔmuu
waa ûnpóe.
13 "Hedi nää uvíʔpiyeʔ omän, hedi dáyyûusuʔodi näʔi t'ä̱hkí otû̱ʔ waʔdi nää
oepáa k'aydi oyidiboʔ, hedânho inbí píʔnä khóʔyé t'ähkí híhchan dâymáʔve-í,
naa dómáa waagibá.
14 Naadi uví híʔ dovâymägi, hedi in t'owa wóetaapíʔindi ovâyt'ay, hä̱ʔin t'owa
waagiʔin wídimuupídí, naa wänbo wáʔ in waagi wóʔmuupí waagibá.
15 Naadi wíwídaʔmáapí nää oepáa k'aydi iwedi ovâyyâaʔä̱mídí,
hewänbo wídaʔmáa u̱di ä́yîngidibo ovâymáʔve-ídân, hedânho i Penísendidi
wíʔovâyhónípídí.
16 In wóetaapíʔin waagiʔinbá wídimuupí, naa wänbo wáʔ-á yoe.
17 In taʔgen ovâyhä̱ʔä̱mí hedânho taʔgendi uvíʔpiyeʔ dívímäänídí. Uví híʔ-á in
taʔgen namuu.
18 U̱di naa nää oepáa k'aydipiyeʔ dísan waagibá, naadi näʔin naviʔin
dînmuuʔin wáʔ t'ä̱mäpiyeʔ nää oepaa k'aydi dovâysankhâymáa.

19 In naví'in dînmuuḏi naa uví'piye' dáymä' heḏânho in wá' ta'gendi
uví'piye' dívímäänídí.
20 "Naaḏi nä'ingí'indą' wídáyyûusu'opí, hewänbo wę'ge'in t'owagî'
wá' dáyyûusu'o', in to'wên nä'inbí hí' dínmuu'iḏi naví'piye'
dívíwhą̈yu̱khâymáa'in, heḏiho wî'ḏą' waagibá dipúwídí.
21 Naví Táḏá, u̱-á naa-áḏí unmuu, heḏá naa-á u̱-áḏá omuu, heḏi hanbá
innân wá' na'indáḏí dimúní'in naa oda'. Heḏi kin naa dáyyûusu'o' heḏânho
t'ą̈hkí t'owa dívíwhą̈yú-ídí u̱di naa dísannin.
22 Naaḏi he'ennin dovâypáa-í, u̱di naa hay'i dípaa waagibá, heḏânho wî'ḏą'
dipúwídí, u̱-áḏí naa-áḏí wî'ḏą' gamuu waagibá.
23 Naa indáḏí omuu, heḏi u̱-á naa-áḏá unmuu, heḏiho ta'gendi wî'ḏą'
dipúwí, heḏi handiḏi t'ą̈hkí t'owa dínhanginnání u̱di naa dísannin, heḏá
dínhanginnání wá' u̱di nä'in naa-áḏí dimuu'in ovâyséegí'in, u̱di naa díséegí
waagibá.
24 "Naví Táḏá, naa oda' in u̱di dímągi'in naa-áḏí dikwǫ'ní'in wáy naa
ochangít'óe iwebá, heḏânho u̱di naa hay'i dípaa'in dâymúnídí. U̱di naa hay'i
dípaa gá ho wa'ḏi nä'i nan oepáa nâakhíyépídíbo naa díséegídân.
25 Táḏá, u̱ ta'geḏą' bi'o'i' unmuu'i', tobá báyékí t'owaḏi wíwóetaapí wänbo',
naaḏi wítaa, heḏi nä'in naví'in dînmuu'in dínhanginná u̱di naa dísannin.
26 Háawi unmuu'in naaḏi dovâyhangin'ânnan, heḏá shánkí híwǫ'
dovâyhangin'ânkhâymáa, heḏânho u̱di naa díséegí waagibá ha'bi séegíbá
inbí pí'nä khó'yé dâymá've-ídí, heḏá naa-á indáḏá omúní."

18

Jesus óepankê'

1 Jesus iyûusubowa ihayḏi iví khą̈gę'nindáḏí iweḏi dimää, heḏi owáy Kidron
kǫ' p'ą̈näpiye' dimää. Iwáygé wí nava'ay na-olive-taysaa'i nak'óe, heḏi Jesus-
áḏí iví khą̈gę'nindáḏí i nava'ay iwe dits'u̱.
2 Judas i Jesus óeku̱'p'égi'i' ûnhanginná wáygé iwe naná'nin, hą̈yän wänbo
Jesus iví khą̈gę'nindáḏí iwepiye' namääḏi.
3 Heḏiho Judas-di wên Rome-win sundaḏo-á wên sundaḏo i méesate hay'i
dây'ą́yı́'do'indá heḏá wên Pharisees-á ovâymaa, heḏi phakó-á kohséephé
naphaamuu'i-á inbí k'uuphé-á dínmahkänmuu'i wóegé iwe dipówá.
4 Jesus ûnhanginná hą̈ą̈wí t'ą̈hkí háa ûnpuwagít'óe'in, heḏiho i'ą̈htuyeḏi inbí
páaḏépiye' iwı́nú, heḏi ovâytsikáyin, "To-an bîntu̱wą̈máa?"
5 "Gá Jesus i Nazareth-wi-ân" kin óetu̱'an. Iḏá ovâytu̱'an, "Naa-ân i omuu."
Judas i óeku̱'p'égi'i' iwebá indáḏí nayi'.
6 "Naa-ân i omuu" gin ovâytu̱'an dihayḏi tí'ûupiye' dívíhą́ḏiḏi dikanu.
7 Heḏáhá' wíyá ovâytsikáyin, "To-an bîntu̱wą̈máa?" Indi óetu̱'an, "Gá Jesus i
Nazareth-wi-ân."
8 Jesus-di ovâytu̱'an, "Wâytu̱'anho naa-ân i omuu. Heḏiho naaḏą'
dítu̱wą̈máaḏá, nä'in wę'ge'in binpunmää."
9 Ha'wâagi ovâytu̱'an dihayḏi háa hą̈ą̈ḏankánbo' iyûusu'an waa napóe.
Kinnânho iyûusu'an: "Wî' wänbo in dímągi'in diweḏi wídînpeḏée-ípí."
10 Simon Peter wí tsiyó phá' imáa, heḏi iwhahkê'ḏi i owha' p'ó'ḏédî'ví
t'ôe'i Malchus gin nakhą́wą̈'i' óewhą̈ḏiḏi iví ko'ḏíngédí'in oeyay he'yinbo
ônt'ǫ́'ts'â'.

11 Jesus-di Peter óetu̱ʔan, “Uví tsiyó pháʔ hä̱ʔi súḏe iwebá mänwáytoʔ. Näʔin t'ôephaḏe naví Táḏáḏí naa dînsannindá dînkhâyʔä̱ʔ donphaḏé-íʔin.”

Jesus oe Annas-víʔpiyeʔ óehoʔ

12 In sundaḏo-áḏí inbí tsondi-áḏí in hayʔi méesatewin á̱yi̱ʔnindáḏí Jesus óepankêʔḏi óekhówhiʔan.

13 Iweḏi oe Annas-víʔpiyeʔ páaḏé óehoʔ. Ihay pa̱ayo-á Caiaphas naʔowhaʔp'óʔḏéḏîʔän, heḏi Annas-á Caiaphas-ví yahsédo-á ûnmuu.

14 Caiaphas-dá in Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin hä̱äḏankánbo ovâytumakheʔoḏi ovâytu̱ʔan, “Shánkí yänbeḏi híwǫ́ʔ namúní wîʔḏa̱ʔ wí toʔwí t'ä̱hkí in t'owagîʔ nachúu-íḏí.”

Peter natú̱ iḏá Jesus óetaapíʔin

15-16 Simon Peter-áḏí wíyá khä̱gẹʔdi-áḏí Jesus-ví tíʔúugé damän. I owhaʔ p'óʔḏéḏîʔḏi näʔi khä̱gẹʔdiʔ óetaa, heḏiho i khä̱gẹʔdiʔ ûnkoeḏi nats'ú̱níḏí i tewhá tehpaa búge i owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ nathaa iwe. Peter-á oe tehpaa yáʔwébo-á phóḏi núʔ óeyoeʔan, heḏiho i khä̱gẹʔdi nawáypee näʔi a̱ʔyú̱ iphóḏi̱ʔá̱yînmáaʔiʔ óehéeʔa̱míḏí, heḏi Peter oe tehpaa búgepiyeʔ óets'úḏe.

17 I a̱ʔyú̱ḏí Peter óetu̱ʔan, “Hä̱ʔi sen óepankêʔiví khä̱gẹʔdibá unmuupíʔan.” Peter natú̱, “Naa-á yoe.”

18 Nat'êeḏiho in t'ôeʔindá in hayʔi méesatewin sundaḏo-á phaaʔuuḏi dâyphaʔt'égi, heḏi phaa núʔ disúwáwin. Peter wáʔ iwebá iwí̱nú.

I owhaʔ p'óʔḏéḏîʔḏi Jesus óetsikaʔmáa ivi háhkan niʔgeḏi

19 I tewhá íve i owhaʔ p'óʔḏéḏîʔḏi Jesus óetsikaʔmáa iví khä̱gẹʔninbi̱ʔgeḏi heḏá iví híʔ in t'owa ovâyhá̱ʔoʔ i̱ʔgeḏá.

20 Jesus-di óetu̱ʔan, “Naa t'owa t'ä̱hkíví páaḏépiyeʔ dáyhéeʔowän, heḏi hä̱äḏi wänbo t'ä̱hkí dovâyhá̱ʔowän inbí méesate hi̱ʔíndiʔ eeye heḏá inbí méesate hayʔiʔ ee-á, wáygé t'ä̱hkí in Huḏíyo díví́wẹʔgeʔoʔ eeye. Hä̱äwí wänbo kaaḏibo wóʔtúhpí.

21 Heháaḏan näʔi hä̱äwí naa dítsikaʔmáa? In toʔwên dîntóyannin ovâytsikáyi̱ʔní háa dovâytu̱ʔannin. Indá dínhanginná háa otú̱ʔin.”

22 Jesus näʔin natú̱ ihayḏi, wí méesatewi sundaḏo iwe núʔ nawindiḏi Jesus óets'emapháve, heḏi óetu̱ʔan, “Haʔwâagá i owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ wínâahéeʔa̱mípí.”

23 Jesus-di óetu̱ʔan, “Wên háawên híwǫ́ʔpíʔin naa otú̱ḏáhoʔ, ú̱khâyʔä̱ʔ ovâytu̱ʔâ̱míʔin hä̱äwí namuuʔin. Hewänbo háa otú̱ waa in taʔgen namuu-ákun, heḏânho wíʔú̱k'óepí díts'emapháve-íʔin.”

24 Heḏáháʔ Annas natsonpóe Jesus nakhówhimuuḏi i owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ Caiaphas-víʔpiyeʔ óesaaníḏí.

Peter wíyá natú̱ Jesus óetaapíʔin

25 Oe yáʔwé Peter waʔḏi nasúwáwin, heḏi in wẹ́ʔgeʔin iwe diwinnindi óetsikáyin, “Ti u̱ wáʔ hä̱ʔi senbí khä̱gẹʔdibá wíʔunmuupíʔan?” “Yoe,” kin natú̱, “naa-á yoe.”

26 Wí sen i owhaʔ p'óʔḏéḏîʔví t'ôeʔibá namuuʔiʔ iwe wáʔ nawin, i-á i sen Peter-di óeʔoyets'âʔiví maatuʔiʔ ûnmuu, heḏi iḏi Peter óetsikáyin, “Ti Jesus-áḏí oe na-olive-taysaa iwe wíwímûʔpíʔan?”

27 Peter wíyá natú̱ “yoe” gin, heḏi wesebo wí dee sen ikin.

Jesus oe Pilate-víʔpiyeʔ óehoʔ

28 Waʔḏéeḏíbo naná, heḏi Jesus-á Caiaphas-víʔweḏi óehoʔ i Rome-wi tu̱u̱yônbí tewhá hayʔi iwepiyeʔ. In Huḏíyo näʔi Rome-wi tu̱u̱yônbí tewhá

ee wíḏits'ṷ́hpí, gá inbí khuu dínmuuḏi dínkhą̨ąk'óeḏân dits'ṷ́ní'in, heḏiho dits'ûndáho' wíḏín'ą̈hpí nä'i Passover shánkî'ḏi koegi' dâyk'óe-í'in. *

29 Heḏiho Pilate oe yá'wépiye' napee, heḏi in t'owa ovâytsikáyin, "Háawin t'ehpiḏe-an nä'i senbí'geḏi dînmá'?"

30 In Huḏíyoḏi óetṵ'an, "Nä'i sen wên t'aywǫ́'nin i'anpíḏá há'to uví'piye' âymá'íwän."

31 Pilate-di ovâytṵ'an, "Un wí'bo binpihûu i', heḏá bintṵyó'nandi bin'an unbí tsontṵṵ úntṵ̂' waagibá." In Huḏíyoḏá óetṵ'an, "Hewänbo un Rome-'indá na'in Huḏíyo wíḏînk'úyą'pí wí to'wí âyhéyí'in, yą̈'ḏâapí i'andi âyshaa wänbo'."

32 Nä'in ditṵ́' dihayḏi Jesus-ví hí' háa nachuwagít'óe i'geḏi ta'gen napee. †

33 Pilate iví tṵṵyôn tewhá ee nawáyts'ṵ́, heḏi Jesus óetṵkánnandi óetsikáyin, "Ti ṵ-á in Huḏíyoví tsondi hay'i-ân unmuu?"

34 Jesus-di óetsikáyin, "Ti ṵ-ân wí'bo unhangin'ânda', háa in Huḏíyoḏi navi'geḏi wóetṵ'andibo dítsika'máa?"

35 Pilate-di óetṵ'an, "Ti naa-ân Huḏíyo omuu gin un'ánde gáhân? Uví t'owaḏibo heḏá in owha' p'ó'ḏéḏí'indáḏí naví mange wóekán. Háawin t'aywǫ́'ninnan bi'an?"

36 Jesus-di óetṵ'an, "Naa tsondi hay'i' omuu, hewänbo in nää oepáa k'ayḏiwin tsonnin waagá yoe. Hą'bi tsondi omuuḏáho' in to'wên dovâytsonmáa'in dívíhǎnsaa-íwän naa in Huḏíyoví mange wíḏíkáanípíḏí. Hewänbo otṵ́ waa, nääḏíwin tsonnin waagi wó'muupí."

37 Pilate-di óetsikáyin, "Heḏáho', ti ta'gendi wí tsondi hay'i-ân unmuu?" Jesus-di óetṵ'an, "Ṵ'bo untṵ́ waa, hą'bi' omuu. Heḏi nää oepáa k'ayḏipiye' o'ą̈ą heḏá o'aypṵyą̈, in ta'gen namuu i'geḏi dáyhée'ą́míḏí. To'wên in ta'gen ho dínhanginná'nindá naa dînt'óyande'."

38 Pilate-di óetsikáyin, "Hândiḏan to'wí ûnhanginnání hą̈ą̈wí in ta'gen namuu'in?"

Jesus óekhe'khâymáa, hewänbo Barabbas-á óema'p'ą̈ḏi

Pilate nä'in natṵ́ ihayḏi in Huḏíyo ee diyi' iwepiye' nawáypeeḏi ovâytṵ'an, "Naaḏi wên t'aywǫ́'nin nä'i sen i'annin wänbo wíḏônshaapí.

39 Hewänbo pą̨ąyo p'óe waagi nä'i Passover shánkî'ḏi naná' dihayḏi undi díḏaa'o' wí pan wâyma'p'ą̈ḏi-íḏí. Ti nää nä'i Huḏíyoví tsondi hay'i dóma'p'ą̈ḏi-í'in ída'?"

40 Dívítṵwı́nú, "Hą̈'i-á yoe. Barabbas-ân gida' nâama'p'ą̈ḏi-í'in." Barabbas-á sänbi namuu.

19

1 Heḏiho Pilate natsonpóe waa in sundaḏoḏi Jesus óepiye heḏi púwhı́'dí óewhą̈hwhą̈'nan.

2 In sundaḏo wên wą̈ą̈khän dây'ophíḏé'andi óep'ǫ́htógi. Heḏáhá' wên p'í tsą̨ąwą̈'in k'éwé'in to-á óetógi, tsondi hay'iví aa waagi'inbá namuu'in,

3 heḏi wı́'ín wı́'íngin in sundaḏo iví páaḏépiye' diphaḏemändi óeyanäkítṵmáa, "Hânnan un'ǎn, ṵ Huḏíyoví tsondi hay'i' unmuu'i'," heḏá óets'emapháve.

---

* **18:28** I tṵṵyôndá Huḏíyo wínamuupí, heḏi in Huḏíyo-á dínkhą̨ąk'óe nä'in Huḏíyo dimuupí'inbí hą̈ą̈wí dâytą̈gé-íḏí. † **18:32** Jesus ho natṵ́ wên phé'wan deeḏi nachuwagít'óe'in. Handiḏi in Rome-'indi in yanäkíkannin ovâyhą̨núnde', hewänbo in Huḏíyoḏá nä'in yanäkíkannin dimuu'in ovâyk'usą̈yunde' ovâyhą̨nú-íḏí.

4 Pilate wíyá oe yáʔwépiyeʔ napeeḏi in t'owa ovâytu̱ʔan, “Bít'óyan, naaḏi i
dópiyegít'óe undi bînmúníḏí, heḏânho únhanginnáníḏí naaḏi wên t'aywǫ́ʔnin
iʔannin wänbo wíḏônshaapíʔin.”
5 Heḏiho Jesus oe yáʔwépiyeʔ óepiye. In wą̈ą̈khän ônʔophíḏéʔannin
nap'ǫ́htoʔon, heḏá in p'í tsą̈ą̈wą̈ʔin k'éwéʔin to-á natoʔon. Heḏi Pilate-di in
t'owa ovâytu̱ʔan, “Binmúʔḏí, nąwe i sen nawin.”
6 In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindáḏí heḏá in hayʔi méesateʔin sundaḏo-áḏí óemûʔ
ihayḏi hą̈yän wänbo dívítu̱wı́nú, “Wên phéʔwan deeḏi nát'óhtą̈gek'uʔ.”
Pilate-di ovâytu̱ʔan, “Unnân binhûu bînt'óhtą̈gek'úwı́ḏí. Naaḏá wên háawên
t'aywǫ́ʔnin iʔannin wänbo wíḏônshaapí.”
7 In Huḏíyoḏi Pilate óetu̱ʔan, “I-á natǫ́ Yôesi Táḏáví ay namuuʔin, heḏi wên
tsontu̱u̱ gínk'óeʔin natǫ̂ʔ, wí toʔwí kin ihéeʔoʔi-á nachúu-íʔin ûnkhâyʔą̈ʔ.”
8 Pilate nąʔi híʔ nat'oe ihayḏi shánkí wänbo nakhuwôedaʔpóe,
9 heḏihoʔ iví tu̱u̱yôn tewhá ívepiyeʔ nawáyts'ǫ́, heḏi Jesus óetsikáyin,
“Taʔgendi wą̈hą̈ą̈wi-an unmuu?” Hewänbo Jesus-di háabo wíʔóetu̱ʔanpí.
10 Pilate-di oetsikáyin, “Ti wíḏíhéeʔą̈mípíʔan? Ti wíʔǫ́hanginnáhpíʔan
naaḏą̈ʔmân dînk'óe háa wímaʔp'ą̈ḏi-íʔin heḏiháa u̱ dovâymą̈ąníʔin phéʔwan
deeḏi wóet'óhtą̈gek'úwı́ḏí?”
11 Jesus-di óetu̱ʔan, “Yôesi Táḏáḏí wíwônk'ûʔpíḏáho háʔto ǫ́kuʔníwän háa
wänbo naa díʔą̈mı́ḏí. Heḏiho i sen uví mange naa díkándi-ǻho uví shánkí
it'aywǫ́ʔnan.”
12 Pilate nąʔin nat'oe ihayḏi shánkí wänbo nadaʔ Jesus óemaʔp'ą̈ḏi-íʔin,
hewänbo in Huḏíyo dívítu̱wı́nú, “NąʔI sen nâamaʔp'ą̈ḏiḏá, u̱ i tsondi Caesar-
víʔnąpiyeʔ wíʔunmuupí. Wí toʔwí wí tsondi hayʔi namuu gin natǫ̂ʔdi-á Caesar-
ví hänbiʔ namuu.”
13 Háa ditǫ́ waa Pilate nat'oe ihayḏi Jesus oe yáʔwépiyeʔ óepiye, heḏi in t'owa
ovâytu̱yóʔdoʔ iwe Pilate isóge. Iwáho dâytu̱ʔo nak'uupháagíkw'ǫ́ʔ diwe gin,
heḏi Hebrew tu̱u̱ḏáho “Gabbatha” gin dâytu̱ʔoʔ.
14 WaʔḏI Passover shánkîʔḏi yâaḏi naná. Ihay thaa-á dâyhą̈ą̈wíkhâyʔo wíyá
tháwängîʔ, kaykhanwówá thaa nanáníʔiʔ. Nąą taage iwáypiyeʔ naná. Pilate-di
in Huḏíyo ovâytu̱ʔan, “Binmúʔḏí, nąwe unbí tsondi hayʔi únwin.”
15 Dívítu̱wı́nú, “Nąweḏi náyâaʔan, phéʔwan deeḏi nát'óhtą̈gek'uʔ.” Pilate-di
ovâytsikáyin, “Ti unbí tsondi hayʔi wâyt'óhtą̈gek'úwí?” In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindi
óetu̱ʔan, “I-á naʔinbí tsondi hayʔi wígínmuupí. Naʔindáwîʔḏą̈ʔ tsondi hayʔi
gínʔąn, i-á Caesar-ân namuu.”
16 Heḏiho Pilate-di Jesus inbí mange óeyoeʔan phéʔwan deeḏi
óet'óhtą̈gek'úwı́ḏí.

Jesus phéʔwan deeḏi óet'óhtą̈gek'ûʔ

17 Heḏáháʔ Jesus óehoʔḏi iweḏi napee wên phéʔwan igíʔin ipiʔíhhondi, heḏi
in okú “P'ǫ́hkhǫ́bay” gin dâytu̱ʔoʔ iwe dipówá, Hebrew tu̱u̱ḏá ditǫ̂ʔ “Golgotha”
gin.
18 Iweho in sundaḏoḏi Jesus in phéʔwan deeḏi óet'óhtą̈gek'ûʔ, heḏá wáʔ
wây-á wíye senąʔdá Jesus-ví wíʔnąʔ kíngédí hanbá ovǎnʔan, heḏi Jesus-ví
phéʔwan pinuḏi ônkíḏi.
19 Pilate natsonpóe wên phéphąʔ eeḏi nąʔi tu̱u̱ dâytą̈ʔnamí gin: “NąʔI-á
Jesus oe Nazareth-wi namuu, Huḏíyoví tsondi hayʔiʔ,” heḏi kin dâytą̈ʔnandi
in phéphąʔ-á ee phéʔwąʔ kw'áye dâyt'óhtą̈gek'ûʔ.

20 Jesus phéʼwan deeḏi óet'óhtą̈gek'ûʼ iwe oe Jerusalem búuʼú tsoʼwa
naná, heḏiho báyékí Huḏíyo iwe diyiʼ, heḏi in phépháʼ ee háa natąʼmuuʼin
dâytu̱ʼan. Hebrew tu̱u̱ḏá, Latin tu̱u̱ḏá, heḏá Greek tu̱u̱ḏá natąʼmuu.
21 In Huḏíyo owhaʼ p'óʼḏéḏíʼindi Pilate óetu̱ʼan, "Wíʼų́khâyʼą̈hpí
nâatąʼnamíʼin näʼi híʼ 'Huḏíyoví tsondi hayʼi' gin, hewänbo kinnân
nâatąʼnamí: 'Näʼi sennân natų́, Naa in Huḏíyoví tsondi hayʼi omuu.' "
22 Pilate-di ovâytu̱ʼan, "Háa otsonpóe waa dâytąʼnamíʼin
wíḏóʼegókhâymáapí."
23 In yôenu sundaḏoḏi Jesus phéʼwan deeḏi óet'óhtą̈gek'ûʼ ihayḏi iví aa
díví́wiye, heḏi piʼḏinbo wí́ʼíngí dâyhógi. Hewänbo iví k'éwéʼin to heʼyinbo
namuuḏi wáygé wänbo wíʼûnpänyeʼenpí.
24 Heḏiho ditų́, "Hą̈ʼin k'éwéʼin to-á wíʼâysíve-ípí, hewänbo íví́ʼáywąmí
âymúníḏí to-angú in nat'anpúwíʼin." Heḏi han díví́ʼandi näʼin Yôesi Táḏáví
tąʼnin diwe ho natąʼmuuʼin napóe:
Naví aa díví́wiyeḏi piʼḏinbo wí́ʼíngí dâyhógi,
heḏá naví k'éwéʼin togíʼin díví́ʼáywan.
25 Jesus-ví phéʼwan núʼ näʼin yôenu kwiyą̈ʼ diwin: Jesus-ví yíyá-á, heḏá
Jesus-ví yíyáví tíʼûu-á, heḏá Clopas-ví kwiyó Mary-á, heḏá Mary Magdalene-
dá.
26 Jesus iví yíyá iwe nawindi imûʼ, heḏá iví khą̈geʼdiʼ iséegíʼi wáʼ imûʼ,
heḏiho iví yíyá itu̱ʼan, "Yíyá, näá iweḏi hą̈ʼi sen uví ay waagiʼbá ų́múní."
27 Heḏáháʼ iví khą̈geʼdiʼ itu̱ʼan, "Näʼi-á uví yíyá waagiʼbá ų́muu näá."
Heḏiho i khą̈geʼdiḏi iví wháagépiyeʼ Mary óehoʼ óeʼą́yîngiʼą́míḏí.

Jesus nachuu

28 Jesus-áho ûnhanginná näʼi t'ą̈hkí iphaḏeʼin heḏânho háa Yôesi Táḏáví
tąʼnin diwe ivíʼgeḏi natąʼmuu waagibá napúwíḏí. Ihayḏáháʼ natų́, "Naa
op'oesáʼaa."
29 Iwe núʼ wên są̈ʼą̈wé whoegiʼin naméenaʼoyohayʼisaaʼin nachą́, heḏiho
wên hą̈ą̈wên nap'ohsaaḏeeʼin i méena iwe dâyp'ohtógi, heḏi wên poesú
hyssop kin dâytu̱ʼoʼ eeḏi dâyt'iʼk'ûʼḏi Jesus-ví sóe iwepiyeʼ ôntegeḏi,
30 i méena ip'ohún. Ihayḏáháʼ natų́, "Naví t'ôe dînboʼwanhoʼ," heḏi
ip'ǫ́hwhayeḏiboʼ ipichuwamągi.

Jesus oe waʼmäägé óeyún

31 I thaa in Huḏíyo dâyhą̈ą̈wíkhâyʼoʼi kaykhanwówá thaagîʼ naná, heḏi näʼi
kaykhanwówá thaa naʼą̈ʼi shánkí hayʼi thaa dínmuuḏi wíḏidaʼpí in chuʼin
ee phéʼwan deeḏi ovâyyoeʼą́míʼin. Heḏiho Pilate óedaaʼan natsonpúwíḏí in
dit'óhtą̈gekw'ǫʼnin ovâypóthâaníʼin shánkí ąʼyu̱u̱gi dichúu-íḏí, heḏá phéʼwan
deeyeḏá ovâywhą́ve-í.
32 Heḏihoʼ in sundaḏo dimäädi in senäʼ Jesus-áḏíbá phéʼwan deeyebá
ovą̈nt'óhtą̈gek'ûʼin wí́ʼgíndíboʼ ovą̈npóthá̈a.
33 Hewänbo Jesus-víʼwe dipówáḏí óemûʼ ho nachuuʼin, heḏihoʼ iví pó
wíʼônthá̈api.
34 Wí sundaḏo iví yún phéḏí Jesus waʼmäägé óeyún, heḏi p'oe-áḏí ûndáḏí
wónkí ûnpee.
35 (Kin napóeʼin naa näʼin dótąʼdoʼi dómûʼ, heḏiho i̱ʼgeḏiho dótąʼdoʼ,
heḏânho un wáʼ näʼi hą̈ą̈wí úvíwhą̈yú-íḏí. Háa otų̂ʼ waa taʼgen namuu, naa
dînhanginná in taʼgen otų̂ʼin.)

36 Haʾwâa Jesus óeʾan dihaydi näʾi Yôesi Tádáví tąʾnin diwe natąʾmuu waa napóe:
Wéhpêe wänbo iví phéhkhúụ wíʾônthâanípí.
37 Hedá wáʾ wíyá wáygé Yôesi Tádáví tąʾnin diwe kinnân natąʾmuu:
In t'owadi i toʾwí óeyúndiʾ óemúní.

Jesus óekhą̈ʾk'ûʾ

38 Wí sen Joseph gin nakhąẃą̈ oe Arimathea búuʾúʾaywi namuu, hedi Jesus-víʾpiyeʾ iwhą̈yundeʾ, hewänbo in Hudíyoví p'óʾdédíʾin ovâykhuwôedaʾdi näähaydi wínadaʾpí t'owa dínhanginnáníʾin iwhą̈yundeʾin. Jesus nachuu ihaydi Joseph-di Pilate óedaaʾan i pení óekhuʾwamäänídí, hediho Pilate-di óemägidi óehoʾ.
39 Hedá Nicodemus wáʾ napówá wí woe saʾwóʾ nasụụʾi tą̈gintą̈ (100) taa nakháaʾiʾ ikándí, näʾi woe-á myrrh-ádí aloe-ádí nawóemuu. (Nicodemus-á hänhay Jesus-víʾpiyeʾ khụʾdéedí namääʾi-ân namuu.)
40 Joseph-ádí Nicodemus-ádí i pení óehoʾdi híwóʾdi aa ts'ą̈ʾi iwe óeʾánnan i saʾwóʾ nasụụʾi woe wóegé. Kindidân in Hudíyodi wí pení óekhą̈hkukhâymáaʾi óekhâyʾoʾ.
41 Jesus phéʾwan deedi óet'óhtą̈gek'ûʾ iwáy tsoʾwa wáy wí navaʾay nataysaaʾi nak'óe, hedi iwe wí khą̈hkugîʾ t'ovápho ts'ąąbi nachą, iwe toʾwí wänbo waʾdi wíʾóekhą̈ʾk'ûʾpí.
42 Hediho tsoʾwabo nanândi, hedá ihay tháwändá in Hudíyoví kaykhanwówá thaa dínnândi dívíkhâyʾąmíʾin dínkhâyʾą̈di, Jesus iwe óekhą̈ʾk'ûʾ.

20

Wáy Jesus óekhą̈ʾk'ûʾ iwe wíʾóeshaapí

1 Dumîngu naná dihay thaa Mary Magdalene i t'ovápho Jesus óekhą̈ʾk'ûʾ iwepiyeʾ namää. Héʾdéndíʾdíʾdibo waʾdi nakhụụnândibo namää. Napówádí i k'uu pháagîʾ dâyt'ídiʾi wéhánäpiyeʾ nahângewindi imûʾ.
2 Hediho Mary iwedi iʾą̈ą̈di Simon Peter-ádí i wîʾ khą̈gęʾdi Jesus-di óeséegíʾi-ádi ovänshaa, hedi ovântụʾan, "NaʾinbíSedó Jesus i t'ovápho iwe óeyâaʾan, hedi wáygé óewáyk'ûʾin wígínhanginnáhpí."
3 Hediho Peter-ádí i wîʾ khą̈gęʾdi-ádí Jerusalem búuʾúdí dapeedi i t'ovápho iwepiye damää dänmúnídí háa iwe nak'óeʾin háa yoe.
4 Wíʾgíndíbodänʾą̈ą̈hon, hewänbo i wîʾ khą̈gęʾdi shánkí nasháadí Peter-ví páadé iʾą̈ą̈hondi páadébo napówá.
5 It'ą̈ą̈ itsíhkêenídí, hedi i aa Jesus óeʾánnandiʾ oe íve nange nakw'ôndi imûʾ, hewänboʾ ee t'ovápho ee wínats'úhpí.
6 Iví tíʾúugé Simon Peter napówá, hedi i-á ee t'ovápho ívepiyeʾ nats'ú,
7 hedá i wáʾ i aa iwe nakw'ôndi imûʾ, hedá in aa Jesus nap'óʾánmuuʾindá wáʾ imûʾ. Näʾindánaʾíhpaʾandioewéhánäpiyeʾ wíʾbo nak'óe, i wę́ʾgeʾi aa-ádá wínak'óepí.
8 Hedihoʾ i wîʾ khą̈gęʾdi páadé napówáʾi wáʾ t'ovápho ee nats'ú, hedi näʾi aa nakw'ôndihoʾ imûʾdi Jesus nawáywówápóeʾin iwhą̈yụ.
9 (Yôesi Tádáví tąʾnin diwe natûʾ Jesus nawáywówápuwagít'óeʾin, hewänbo Jesus-ví khą̈gęʾnin waʾdi näʾi hą̈ą̈wí i̧ʾgedi wídikaʾpóyąʾpí.)
10 In wíye khą̈gęʾnindá inbíʾwepiyeʾ dänweehoʾ.

Jesus-á Mary Magdalene-víʔpiyeʔ ipikeeyan

11 Mary-á oe t'ovápho iwe napówáḏí yáʔwébo naséewin, heḏi waʔḏi naséeyiḏi it'ą̈ą̈ḏí i t'ovápho ívepiyeʔ itsíhkíḏi.
12 Heḏi wíye makówáwin t'ôepąʔąąʔin daʔaats'ą̈ʔimuʔin Jesus nak'óewän diwe daʔändí ovänmûʔ, i wîʔ iví p'ôn ûnk'óewän diwe naʔän, heḏi i wîʔ-á iví ân ûnk'óewän diwá.
13 Indi Mary óetsikáyin, "Háaḏan unséeyiʔ?" Ovänṭuʔan, "Gá naví tsondi dînpiyeḏân, heḏi wáygé óek'ûʔin wíḏînhanginnáhpí."
14 Kin natṵ́ ihayḏibá ibée, heḏi Jesus iwe nawindi óemûʔ, hewänbo taʔgendi Jesus namuuʔin wíʔûnhanginnáhpí.
15 Jesus-di Mary óetsikáyin, "Háaḏan unséeyiʔ? To-an nâatṵwą̈máa?" Mary-á naʔân Jesus-á i nava ą́yi̱ʔdi namuuʔin heḏihoʔ óetṵʔan, "Mäʔmą̈ä, wáygépiyeʔ nâahoʔḏáhoʔ, dítṵʔą̈ąmí wáygé nâak'ûʔin heḏânhoʔ omú-í dókéyíḏí."
16 Ihayḏi Jesus-di óekhą́yą̈ʔ, "Mary." Mary-á wíyá ibéeḏí Jesus-vîʔḏi itsąąkíḏi heḏi óetṵʔan, "Rabboni." (Rabboni-á Hebrew tṵṵḏi natṵʔdaʔ "hą́hkandi" gin.)
17 Jesus-di óetṵʔan, "Navîʔḏi wívitsąąkêenípí, waʔḏi i Táḏáví̱ʔpiyeʔ wóʔpeepíḏí. Hewänbo ópûn, in toʔwên naví tíʔûuwin páaḏéʔin waagiʔinbá dînmuuʔin ovâytṵʔan naví Táḏáví̱ʔpiyeʔ omän, i-á unbí Táḏábáhoʔ únmuu, i-á naví Yôesi dînmuu heḏá unbí Yôesibá únmuu."
18 Heḏiho Mary Magdalene iweḏi namäädi in khą̈gẹʔnin ovâytṵʔan, "Naʔinbí Sedó Jesus dómûʔ," heḏi ovâyt'ôeʔan háa Jesus-di óetṵʔan waa.

Jesus iví khą̈gẹʔninbíʔpiyeʔ ipikeeyan

19 Waʔḏi Dumîngu naná, heḏi nakin dihayḏi Jesus-ví khą̈gẹʔnin wí tewhá íve diwẹ́ʔgekw'ǫ́. In Huḏíyoví p'óʔḏédíʔin ovâykhuwôedaʔḏi t'ą̈hkí i phóḏi dínphéhtiʔḏin. Ihayḏi Jesus inbí páaḏépiyeʔ nakeepóeḏí ovâytṵʔan, "Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní."
20 Kin natṵ́ ihayḏi iví mandá heḏá iví waʔmäägé-á háa ûnmuuʔin ovâykeeyan heḏânho óetaa-íḏí. Iví khą̈gẹʔnin báyékí dihíhchanpóe Naʔinbí Sedó Jesus óemûʔḏi.
21 Heḏáháʔ wíyá ovâyhéeʔandi ovâytṵʔan, "Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní. Naaḏi naví t'ôe dînʔą̨míḏí wâysankhâymáa, naví Táḏáḏí iví t'ôe dônʔą̨míḏí dísan waagibá."
22 Kin natṵ́ ihayḏi iví hą̨ąḏi ovâysiphayḏi, heḏi ovâytṵʔan, "I Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ą unbí píʔnä khóʔyé únts'ṵ́ní.
23 Toʔwênbí t'aywǫ́ʔdi dínʔowóʔyennin ítṵ́ḏáhoʔ, ho dínʔowóʔyen. Hewänbo wíḏínʔowóʔyenpí gin ítṵ́ḏáhoʔ, waʔ wíḏínʔowóʔyenpí."

Jesus-di Thomas óehéeʔan

24 Hewänbo wîʔ in tą̈ʔḏi wíye iweḏi in wẹ́ʔgeʔindáḏí wínaʔänpíwän Jesus dínpówá ihayḏi. Näʔi khą̈gẹʔdi-á Thomas gin nakhą́wą̈́, heḏi Kwâati wáʔ gin óetṵʔoʔ.
25 Heḏihoʔ in wẹ́ʔgeʔin khą̈gẹʔnindi Thomas óetṵmáa, "Naʔindá Naʔinbí Sedó Jesus âymûʔ." Hewänbo Thomas natṵ́, "Naaḏá i kwą̈k'u ônkhą̈hkíḏi iwe dómûʔpíḏá, heḏi namanphohchân deeḏi naví mankhṵ́ḏí dótą̈gepíḏá, heḏá oe waʔmäägé ûnphohchân diwe wáʔ naví mandi dótą̈gepíḏá, háʔto dáywhą̈yṵ́-í nawówáyiʔin."
26 Wí yâaḏi naphaḏe ihayḏi iví khą̈gẹʔnin tewhá íve wíyá dikw'ǫ́, heḏi Thomas-á indáḏí nää naʔän. T'ą̈hkí i phóḏi naphéhtiʔḏin, hewänbo Jesus inbí páaḏépiyeʔ nakwi̱nuḏeeḏi ovâytṵʔan, "Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní."

27 Heḏi Jesus-di Thomas óetu̱ʔan, “Näwe uví mankhú̱ḏí dítä̱gé-í. Naví
man dînmúʔḏí. Ómankiʔ naví waʔmäägé iwe. Whä̱yu̱píʔ wíyá wíʔunmúnípí,
hewänbo biwhä̱yú̱-í-á.”
28 Thomas-di Jesus óetu̱ʔan, “Ụ-ân naví tsondi dînmuu, naví Yôesi-á.”
29 Jesus-di óetu̱ʔan, “Ti näbáhaʔ biwhä̱yu̱ dímûʔḏi? Hewänbo in
dívíwhä̱yundeʔindá shánkí dihíhchạạ tobá dímûʔpí wänboʔ.”

Háaḏí näʔin tạʔnin óetạʔnannin

30 Jesus-ví khä̱gẹʔnindi báyékí wíyá pínnán t'ôe iʔandiʔ óemûʔ, hewänbo näʔin
tạʔnin deeḏá t'ä̱hkí i pínnán t'ôe iʔan niʔgeḏi wínatạʔmuupí.
31 Hewänbo näʔi híʔ-á natạʔmuu heḏânho úvíwhä̱yú̱-íḏí Jesus-áho namuu
i toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏá wáʔ úvíwhä̱yú̱-
íḏí Yôesi Táḏáví ay-á namuu, heḏânho han úvíwhä̱yundeḏi in wówátsi
nahándepíʔin imäʔin bînmáʔve-í.

21

Jesus-á tséḏí diyiʔin khä̱gẹʔninbíʔpiyeʔ ipikeeyan

1 Wí hä̱yú̱ thaa naphaḏe ihayḏi, Jesus iví khä̱gẹʔninbíʔpiyeʔ wíyá ipikeeyan
oe Tiberias p'oekwíngé. Kinnân napóe:
2 Näʔinho wẹ́ʔge diyiʔ: Simon Peter-á, Thomas-á (i-á Kwâati gin óetu̱ʔoʔ),
heḏá Nathanael-á (i-á Galilee nangewi búuʔúʔay Cana gin dâytu̱ʔo iweʔi
namuu), heḏá Zebedee-ví eʔnûndá, heḏá wây-á wíye Jesus-ví khä̱gẹʔnindáḏí.
3 Simon Peter-di in wẹ́ʔgeʔin ovâytuʔan, “Naa opaap'okumän,” heḏi óetu̱ʔan,
“Naʔin wáʔ u̱-áḏí gimän.” Heḏiho dimäätḏi wí kophênbay iwe dívítógi, hewänbo
khuu̱ t'ä̱hkí wíḏiséegípóepí.
4 Nathayʔä̱ʔ ihayḏi Jesus oe p'oekwí̱ʔ k'áygé nawin, hewänbo iví
khä̱gẹʔnindá wíḏínhanginnáhpí i namuuʔin.
5 Heḏi Jesus-ḏi ovâytsikáyin, “K'emaʔin, ti hä̱ä̱bo wíʔíséegípóepíʔan?”
Óetu̱ʔan “yoe” gin.
6 Iḏi ovâytu̱ʔan, “Unbí paap'okuʔin hä̱ʔi kophênbay koʔḏínäpiyeʔ p'oe iwe
bînchä̱nú-í, heḏi iwe bînhóní wên.” Heḏiho háa natú̱ waa díví̱ʔan, heḏi báyékí
in ton paa dâywhahógiḏi wíḏínkoeḏipí in paap'okuʔin dâytegé-íḏí.
7 I khä̱gẹʔdi Jesus-di óeséegíʔiḏi Peter óetu̱ʔan, “I-á Naʔinbí Sedó Jesus na-
muu.” Simon Peter iví k'éwéʔin to napä̱ʔḏin it'ôeʔamíḏí, heḏi näʔin óetu̱ʔannin
nat'oe ihayḏi iwáytógikíḏí ipip'ohkeʔt'áve oe p'oʔ k'áygépiye ikohsáy-íḏí.
8 I kophênbay p'oʔ k'áygéḏí kayi̱ʔ diwe wínaʔänpí, maʔ háḏí poewintä̱ (30)
kwiʔóhpa taa iwehayḏiḏạʔ, heḏihoʔ in wẹ́ʔgeʔin khä̱gẹʔnindá i kophênbay
iweḏi eepiye dimää, in paap'okuʔin napaapiʔḏendi dâytä̱ä̱hondi.
9 P'oʔ k'áygé dipówá ihayḏi i kophênbay iweḏi dipee, heḏi wí phaaʔuu phaa
iwe dipaakhoʔkw'ôndi dâymûʔ, heḏá wí pává-á nakhâykw'ọ́.
10 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Binmáʔ wên paa hä̱ʔin bînwhahógiʔin diweḏi.”
11 Simon Peter i kophênbay iwe itógiḏi in paap'okuʔin oe p'oʔ k'áygé
iwhaapiye. Tä̱gintä̱ḏáháʔ p'ạ́nántäʔḏi poeye (153) paa gáhä̱ʔännin ditoʔon,
hewänbo tobá báyékí dipaatoʔon wänboʔ in paap'okuʔindá wáyḏí wänbo
wínasiʔvenpí.
12 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Bíkä̱ʔve, bíhéʔḏéndíhú̱u̱yan.” T'ä̱hkíḏíbo diwôedaʔ
óetsikáyi̱ʔníḏí “To-an unmuu” gin, i-á Naʔinbí Sedó Jesus namuuʔin
dínhanginnândi.

13 Hedi Jesus i húugîʔ nasaa iwepiyeʔ namäädi i pává ihógi hedi ovâymägi,
hedá i paa wáʔ ovâymägi.
14 (Nää poewingîʔ Jesus iví khäge̱ʔninbíʔpiyeʔ ipikeeyan nawáywówápóe
iwedi.)

Jesus-di Peter óehéeʔan

15 Dívíhúubowa ihaydi Jesus-di Simon Peter óetsikáyin, “Simon, John-bí ay,
ti u̱di naa díséegí näʔin wé̱ʔgeʔindiví shánkí?” Peter-di óetu̱ʔan, “Hoi, Naʔinbí
Sedó, u̱-ân ú̱hanginná naadi wíséegíʔin.” Jesus-di óetu̱ʔan, “In t'owa naví
k'úwáʔây waagiʔinbá dînmuuʔin ovâyhúuyôení.”
16 Wáygíngîʔ óetsikáyin, “Simon, John-bí ay, ti naa díséegí?” Peter-di óetu̱ʔan,
“Hoi, Naʔinbí Sedó, u̱-ân ú̱hanginná wíséegíʔin.” Jesus-di óetu̱ʔan, “In t'owa
naví k'úwá waagiʔinbá dînmuuʔin ovâyʔáyîngiʔa̱mí.”
17 Poewingíʔwe Jesus-di Peter óehéeʔandi óetsikáyin, “Simon, John-bí ay, ti
naa díséegí?” Peter naháachanpóe nää poewingîʔ Jesus-di óetsikáyindi, “Ti naa
díséegí” gin, hedihoʔ óetu̱ʔan, “Naʔinbí Sedó, häa̱wí t'a̱hkí ú̱hanginná, naadi
wíséegíʔin ú̱hanginná.” Jesus-di óetu̱ʔan, “In t'owa naví k'úwá waagiʔinbá
dînmuuʔin ovâyhúuyôení.
18 Taʔgendi wítu̱máa, shánkí ts'a̱abiʔ unmuu ihaydi wíʔbo bipiʔawendeʔ
hedá biyíyéndeʔ wéngé undaʔ i̱ʔge t'a̱hkí. Hewänbo owáy unsedópaa ihaydá
bikhóhtäa̱khâymáa hedi wíyá toʔwídí wônwhiʔa̱mí hedá wóepahkekhâymáa
hedá wáy unpundaʔpíʔwepiyeʔ wóehûuwí.”
19 Kin natú̱dího Jesus-di ônthayk'ûʔ háawin chuwa ûnpuwagít'óeʔin, hewänbo
näʔin iví chuwa ûnmuuʔindá t'owa dínhanginnání Yôesi Tádá hayʔi namuuʔin.
Hedá Peter óetu̱ʔan, “Naa-ádí ókäʔve.”
20 Peter ibéedí i khäge̱ʔdi Jesus-di óeséegíʔi dänwóeʔädi óemûʔ.
Häädankánboʔ i khu̱u̱ dívíkindihúuyoʔ ihaydi näʔi-ânkun namuu i
khäge̱ʔdi Jesus-ví núʔ naʔändí óetsikáyin, “Naʔinbí Sedó, wéʔi-an namuu i
wóeku̱hpegít'óeʔiʔ?”
21 Hedi nää Peter-di i óemûʔdi Jesus óetsikáyin, “Heyâa näʔi sen, Naʔinbí
Sedó?”
22 Jesus-di Peter óetu̱ʔan, “Owáy naa owáyʔäa̱ píhay i nawówáyê̱eníʔin
odaʔdáhoʔ, naví á̱yîngi-ân dînmuu, uvîʔ-á yoe. U̱-ân naa-ádí ókäʔve.”
23 Hedi in Jesus-ví khäge̱ʔnin ditû̱ʔ näʔi khäge̱ʔdi háʔto nachúu-íʔin.
Hewänbo Jesus-á wínatú̱hpí i khäge̱ʔdi wínachuwagít'óepíʔin, hewänbo
nawänpitú̱-á, “Owáy naa owáyʔäa̱ píhay i nawówáyê̱eníʔin odaʔdáhoʔ, naví
á̱yîngi-ân dînmuu, uvîʔ-á yoe.”
24 Näʔi Jesus-ví khäge̱ʔdi-ân namuu näʔi häa̱wí itaʔnandiʔ, hedi ibá natû̱ʔ
taʔgendi napóeʔin. Hedi naʔin gínhanginná háa i natú̱ʔin in taʔgen namuuʔin.
25 Jesus wíyá báyékí häa̱wí iʔan näʔin ta̱ʔnin diwe nata̱ʔmuupîʔ, hedi
häa̱wí t'a̱hkí i̱ʔgedi nata̱ʔmuudáhoʔ, oʔánde t'a̱hkí nää oepa̱a k'aydi háʔto
nayâanániʔin i ta̱ʔdi dâyta̱ʔnamíʔigîʔ.

Háa Jesus-ví T'ôekhuwaʔin Díví'annin

1-4 K'ema Theophilus, in páaḏéʔin taʔnin wînta'nannin diwe wítṵʔanpíʔan t'ąhkí näʔi hąąwí Jesus-di in t'owa ovâyhąʔandi heḏá iʔandi-á páaḏé it'ôeʔan dihaydi waabo oe makówápiye napee píhay. Nachuuḏáháʔ nawáywówápóe ihaydi, iví t'ôekhuwaʔin hăndíḏíbo ovâydeʔmanninbíʔpiye hąyănbo ipikeeyan. Jónąntą (40) thaa t'ąhkí báyékí hąąwí iʔan ovâykeeyąmíḏí taʔgendi wíyá nawáywówápóeʔin, heḏá Jôesi Táḏáví khuu i̧ʔgedi ovâytṵmáa. Napeepíḏíboʔ, waʔḏi indáḏí najiḏiboʔ iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą óekaymăgiḏi ovâytṵʔan, "Nää Jerusalem-di wíʔípee-ípí. Naaḏi ho wâytṵʔan naví makówáwi Táḏá iví tun imăgi wí toʔwí wovâysangíʔoʔin. Heḏiho nää úvítsíkhaʔąmí näʔi naʔąą píhay.

5 John iʔ p'óʔp'oekandiḏá ho wovâyp'óp'oeʔan p'oeḏiḏąʔ, hewänbo nää iwedi báyékí thaa naphaḏepíḏíboʔ iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą bînkáyjí wí p'óʔp'oekan bînkêʔ waagibá."

Jesus makówápiye napee

6 In Jesus-ví t'ôekhuwaʔin i-áḏí diwéʔgejiʔindi óetsikaʔyan, "Nanbí Sedó, ti nää-ân ihaydi naná untsondisogeḏee-íʔin heḏânho naʔin Israel-ʔin t'owa díma'p'ąąḏi-íḏí in Rome-ʔinbíʔweḏi?"

7 Jesus-di ovâytṵʔan, "Wíwovâymăgipí näʔi hąąwí i̧ʔgedi únhanginnáaníʔin. Naví Táḏáḏąʔmân ûnk'óe ûnhanginnáaníʔin hąąḏi háa wéʔi thaa-á näʔi hąąwí napuwagíʔoʔin.

8 Hewänbo ginnân undá únpuwagíʔo: Iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą únwąąní hedi ihaydá in kay bînkaykhâymáa, heḏi t'owa t'ąhkí navi̧ʔgeḏi bîntṵʔąąmí nää Jerusalem búʔ, heḏá t'ąhkí Judea nange i̧ʔge Samaria nange i̧ʔgá, heḏá t'ąmäpiye nää oepáa k'aydi i̧ʔge t'ąhká."

9 Jesus-di ovâyhíʔbowa ihaydi, waʔḏi óemúndeḏibo makówápiye Jôesi Táḏáḏí óepiye, heḏi okhúwá jâa nats'ûndi wíyá wíʔóemûʔpí.

10 Hewänbo waʔḏi kw'áyepiye napeemändi óemúndeʔ ihayḏiboʔ, tsíkhagipí wíje senäʔ waagiʔinbá dănchąąʔin, ts'ąʔi daʔaamuuʔin, inbí hânge dakwi̧nuḏee.

11 Näʔin wíjeḏi ovâytṵʔan, "Un Galileeʔin senäʔ, kw'áyepiye íbéesaaḏi wíʔíwẹẹnípí. Tobá Jesus makówápiye napee wänboʔ, iʔbo háa nää namääʔin bînmûʔ waagibá nawáyʔąʔ."

Matthias óedeʔman Judas-ví t'ôe ônʔąmíḏí

12 Heḏiho Jesus-ví t'ôekhuwaʔin okú kw'áyeḏi diwândi oe Jerusalem búʔpiye dimää. In okú-á "Olive okú" gin dâytṵʔoʔ, heḏi Jerusalem tsowa naná, maḏi píngé míyaḏąʔ iweḏi.

13 Oe Jerusalem dipówá ihaydi iʔ tewhá ee dithaa iwe oe whaʔk'ay ívepiye dipee. Ginnân dikhąwąʔ: Peter-á, John-dá, James-á, Andrew-á, Philip-á, Thomas-á, Bartholomew-á, Matthew-á, wíyá James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Simon-dá (i-á páaḏéḏí Zealot t'owa iwe natoʔonwän*), heḏá Judas-á (i-á wíyá wêe James ginbá nakhąwąʔiví ay ûnmuu).

14 Näʔin senäʔdá heḏá wên kwiyąʔdá heḏá Jesus-ví jíyá Mary-á heḏá Jesus-ví tíʔûuwindáḏí hąyănbo díviwéʔgeʔoʔ díviʔjûusuʔąmíḏí.

---

* **1:13** In Zealot t'owa-á inbí nange hânho dâysíǵíḏí didaʔ in Rome-ʔin t'owa ovâykhehpeeyé-íʔin, heḏi dikhâymuu indáḏí díviʔhănmamíḏí.

15 Wí thaa in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin diwéʔgekw'ó, maḏi tą̈gintą̈ḏáháʔ
wétą̈ (120) ihay dijiʔ, heḏi Peter iwı̨́nú ovâyhéeʔą̨míḏí.
16 Ovâytu̱ʔan, "Tíʔûuwin páaḏéʔin, hän̓ʔoebo̓ʔ iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi David
óetu̱ʔan háa Judas Iscariot ûnpuwagíʔoʔin, heḏi David háa óetu̱ʔan waa itaʔnan.
Heḏi näʔin David itaʔnannindá ûnkhâyʔą̈ʔ napúuwíʔin. Judas-dân in t'owa
ovâykeeyan wáygé Jesus najiʔin, indi óepankáyjíḏí.
17 Judas-á nanbíʔweḏiʔiʔbá namuu, gá óedeʔmandân naʔin ívíʔoʔinbá
iʔą̨míḏí" gin Peter-di ovâytu̱ʔan.
18 (Näʔi Judas-á in Huḏíyo p'óʔḏéḏíʔindi óewáʔâa yą̈ʔḏâapí hą̈ą̈wí iʔą̨míḏí
heḏáháʔ iʔ chą̈ʔ ihógiʔiʔḏi wí nava ônkumä, heḏi iwebá páaḏépiye nakeʔt'ândi
nange nawoe, heḏi nasihpândi iví see t'ą̈hkí ûnpee.
19 T'ą̈hkí in t'owa Jerusalem dithaaʔin dínhanginpóe näʔin ûnpóeʔin, heḏiho
inbí tundi iʔ nava dâytu̱ʔoʔ "Akeldama" gin. Akeldama-á natundaʔ "nava
naʔûnp'oechaʔḏee iwe" gin.)
Heḏi gin wáʔ Peter natṵ,
20 "In taʔnin Psalms diwe Judas-vı̨́ʔgeḏi gin nataʔmuu:
Iví wháagé ônjoeʔą̨mí,
heḏi tóebo iwe háʔto ithaayé-í.
Heḏá näʔin wáʔ nataʔmuu:
Wíyá toʔwíḏí iví t'ôe ônʔą̨mí.
21-22 "Heḏânkun gínkhâyʔą̈ʔ wíyá sen âysôege-íʔin t'owa ovâytu̱ʔą̨ą̨míḏí Nanbí
Sedó Jesus nawáywówápóeʔin, naʔindi âytu̱máa waagibá. Nakhâyʔą̈ʔ näʔi
âydeʔmamíʔi-á namúuníʔin wí toʔwí naʔindáḏíbá namääʔiʔ t'ą̈hkí iʔ thaa
waʔḏi Jesus naʔindáḏí najiʔ ihayḏiboʔ, John iʔ p'óʔp'oekandiḏi in t'owa
ovâyp'óʔp'oeʔoʔ ihayḏi waabo Jesus oe makówápiye napee píhay" gin Peter-di
ovâytu̱ʔan.
23 Heḏihoʔ in iwe dikw'óʔnindi wíje senäʔ ovǎndeʔman. Iʔ wêe Joseph
Barsabbas gin nakhą̈wą̈, Justus gin wáʔ óetu̱ʔoʔ, heḏá iʔ wêe-á Matthias-ân
namuu.
24-25 Heḏi ginnân dívíjûusuʔan: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, u̱-á úhanginná t'owa
t'ą̈hkíví píʔnä khóʔjé háa diʔánshaamuuʔin. Judas uví t'ôekhuwaʔiʔ úmuuwän,
hewänbo iví t'ôe ijoeʔandi in tuhchą̈nu ûnʔą̈ʔin ûnpóe. Nää naʔin dînkeeyą̨mí
wéʔi-an näʔin wíje iweḏi âysôege-íḏí Judas-ví t'ôe ônʔą̨míḏí."
26 Heḏi wíje k'uʔây eeḏi in senäʔbí khą̈wą̈ ovǎntaʔk'ûʔ, heḏi wêe k'uu dâykêʔ
Matthias-ví khą̈wą̈ ûnk'óeʔiʔ. Heḏiho Matthias-á wí Jesus-ví t'ôekhuwaʔi-á
napóeḏí in wéʔgen t'ôekhuwaʔindáḏíbá iwón.

2

Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ napówá

1 In Huḏíyoví shánkíʔeeḏi thaa dínpówá, Pentecost gin dâytu̱ʔoʔ, heḏi
t'ą̈hkí in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin oe Jerusalem búʔ dijiʔin iʔ tewhá ee
diwéʔgekw'o.
2 Tsíkhagipí hą̈ą̈wí dit'oe wí wą̨ą̨ hânho kaygi waagibá makówáḏí nawândi,
heḏi iʔ wą̨ą̨ íve t'ą̈hkí najiʔ.
3 Heḏi báyékí phaʔây waagibá nakeet'óeʔi dâymûʔ, hän̓ʔây waagibá na-
muuʔiʔ, heḏi näʔi nawaḏeḏeeḏi wíʔínbo ovâytą̈ge.
4 Heḏi iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ pín taʔgeḏi dâymáaḏí ovâykhą̈geʔnan báyékí
wíyá piʔwí tundi dínhíʔkoeḏí-íḏí.

5 Oe Jerusalem báyékí Hud̲íyo t'owa dithaa, báyékí nange eeje d̲i dipówáʔin,
indá Jôesi Tád̲á óeʔaʔginmäʔin dimuu.
6 Näʔin t'owa häą̈wí wí wąą waagiʔbá namuuʔiʔ dit'oe ihayd̲i, báyékí iʔ
tewhá eepiye dimää. Wíd̲ínhanginnáhpí háa napoeʔoʔin, gá t'ą̈hkí inbí tundi
wíʔínbo dipit'oed̲ân in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin dívíhíʔmáad̲í.
7 Hed̲iho dit'oed̲i hânho ovâyháaʔan, hed̲i ditú̱, "Näʔin t'owa
dívíhíʔmáaʔindá, ti t'ą̈hkí Galilee nangeʔindąʔ wíd̲imuupíʔan?
8 Hed̲i háad̲an handi nanbí nangeʔi híʔ dívíhíʔmáad̲í git'oeʔo?
9-11 Naʔindá Parthia-windá gimuu, hed̲á Media-windá, Elam-windá,
Mesopotamia-windá, Judea-windá, Cappadocia-windá, Pontus-windá,
Asia-windá, Phrygia-windá, Pamphylia-windá, Egypt-windá, Crete-windá,
Arabia-windá, hed̲á Libya-windá oe Cyrene búʔ tsowa, hed̲á wáy wên
naʔindá Rome búʔd̲á giʔád̲âapówá. Wáy wên naʔin Hud̲íyo gimuu, hed̲á wáy
wêndá Hud̲íyo gimuupí wänbo näʔin Hud̲íyoví khuu âyhon. Hewänbo tobá
wą̈hą̈ą̈win gimuu wänboʔ, näʔin senäʔ nanbí tundi dívíhíʔmáad̲í git'oeʔo, hed̲i
dítụmáa iʔ báyékí heʔendi Jôesi Tád̲á iʔan niʔged̲i."
12 T'ą̈hkí in t'owa ovâyháaʔandi wíd̲ínhanginnáhpí háa díví'ʔánshaaʔąmíʔin,
hed̲iho wíʔnä táye dívítsikaʔmáa, "Hânnangú napoeʔo näwe?"
13 Hewänbo wáy wêndi in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâywänpip'âamáad̲í ditú̱,
"Näʔindá báyékí diméenamuu."

Peter-di in t'owa Jôesi Tád̲áví tun ovâyt'ôeʔoʔ

14 In tą̈ʔd̲i wíje (12) Jesus-ví t'ôekhuwaʔin in t'owaví páad̲épiye dimää,
hed̲i Peter-di kaygi ovâytụʔan, "Un t'owa naʔin waagin Hud̲íyobá ímuuʔin,
un kayiʔ wą̈hą̈ą̈d̲i íʔą̈ą̈ʔin hed̲á nää Jerusalem íthaaʔindá, näʔi häą̈wí
wâytụhkankhâymáaʔin naa odaʔ únhanginpúuwíʔin, hed̲iho ą́yîngid̲i
bítôeyanbe.
15 Un íʔánde naʔin giháapoeʔo, hewänbo wígipoeʔopí, hé d̲éndí whą̈nu iwe
nats'annândi.
16 Näʔi häą̈wí nää bînmúndeʔi-á Jôesi Tád̲áví tukheʔbi Joel hänʔoe natú̱
napuwagíʔoʔin. Ginnân itaʔnan:
17 Nanbí Sedó Jôesi Tád̲á natú̱,
'Iʔ t'ą̈ʔgeʔi thaa púnúʔ napuwamän dihayd̲i gin naa dáykhâymáa:
Naví Yą̈ʔd̲âaʔi P'oewąąhą̈ą khą̈ągipíd̲íbo dovâymą̈ání t'ą̈hkí nangeʔin
t'owa.
Ihayd̲á unbí ây dívíhéeʔąmí naví tukheʔmin waagibá,
in eʔnûndá häą̈wí dovâykeeyandiʔ dâymúuní waagibá dínpúuwí,
hed̲á in saydôe-á inbí ą̈ą̈ iwebo-á dovâyhéeʔąmí.
18 Owáy iʔ thaa napówá ihayd̲i
t'ą̈hkí in naagíʔin dívít'ôemáaʔin naví P'oewąąhą̈ą khą̈ągipíd̲íbo
dovâymą̈ání,
kwiyą̈ʔdá senäʔdá iʔ dovâymą̈ání,
hed̲ânho in wáʔ naví tukheʔmin waagibá dívíhéeʔąmí.
19 Hed̲i makówá-á hed̲á nää oepáa k'ayd̲á i̱ʔge t'ą̈hkí
wí taa wâykeeyąmí wovâyhą́ʔąmíʔiʔ:
Ûnp'oe häą̈wí waagiʔbá bînpụwą̈khâymáa,
hed̲á phaa-á, hed̲á ęęyą̈ą̈ khunwi-á.
20 Iʔ than nakhunpúuwí,
hed̲á iʔ p'óe-á p'îʔ-á napúuwí ûnp'oe waagibá.

Nä̆ʔi t'ä̆hkí napuwagíʔo iʔ shánkí hayʔi thaa naa dóde̱ʔmandiʔ napówápíḏíboʔ.
21 Hebo toʔwên t'ä̆hkí naa díkhä̆yä̆ʔdeḏi díkhä̆geʔdaaʔannin dovâyʔaywoení,'
gin Jôesi Táḏáví híʔ ûnmuu Joel itaʔnandiʔ."
22 Heḏi Peter waʔḏi ihíʔmáaḏí natú̱, "Un t'owa Israel-win, bít'ôeyan háa
wâytu̱hkankhâymáaʔin. Jesus Nazareth-wi t'ä̆mägeʔi pínnán t'ôe iʔan. Jôesi
Táḏáḏí Jesus in kay óemägi nä̆ʔi hä̆ä̆wí iʔa̱míḏí heḏi handiḏi wovâykeeyan
taʔgendi óesannin. Unbo únhanginná háa napóeʔin, hä̆ä̆wí Jesus iʔandi
bînpimûʔḏi.
23 Hänʔoebo Jôesi Táḏá iʔánshaamägi heḏá ûnhanginná háa ikhâymáaʔin,
heḏiho Jesus-áho unbí mange wovâyjoeʔan, heḏi undá in toʔwên in tsontun
dâyʔaʔginpíʔinbí mangá bînkán wên phéʔwin deeḏi óet'óhtä̆ä̆gé-íḏí, heḏânkun
undi bînhay.
24 Hewänbo nä̆ʔi t'ôephaḏe iphaḏeʔiʔ nachuu ihayḏi Jôesi Táḏáḏí ônjâaʔan,
heḏá óewáywówápaa, gá chuwa-á in kay wíʔimáapíḏân iʔ óet'aaníḏí.
25 Hänʔoebo Jesus-vi̱ʔgeḏi David itaʔnandi gin natú̱:
Nanbí Sedó, naa dînhanginná u̱-á hânhay wänbo t'ä̆hkí naa-áḏí unjiʔin,
naví páaḏépiyá naví koʔḏínäpiyá naa-áḏí unjiʔ,
heḏânho kayʔindi dáywi̱núndeʔ ánshaaginpíḏíboʔ.
26 Heḏiho naví píʔnä khóʔjé ohíhchan,
heḏi naví híhchan niʔgeḏi dáyhéeʔa̱mí.
Tobá naví túʔ dînchuu wänboʔ,
naa dînhanginná heḏá dótsíkhaʔmáa owáywówápúuwíʔin.
27 Jôesi Táḏá, naa uví yä̆ʔḏâaʔi t'ôeʔi omuuḏi u̱ʔḏi háʔto naví hä̆ä̆ dînjoeʔa̱mí in
chuʔindáḏí,
owáy ochuu ihayḏi háʔto naví túʔ dînsijemä̆äni.
28 U̱ʔḏá naa dînkeeyan in p'ôe i̱ʔge dáyʔa̱htuyehûuwíʔin wówátsi donkáyjíḏí,
heḏá naa-áḏí unjiḏi u̱ʔḏi báyéki díhíhchanmä̆äni,
gin David itaʔnan Jesus-vi̱ʔgeḏi."
29 Heḏi Peter waʔḏi ihíʔmáaḏí natú̱, "Tíʔûuwin páaḏéʔin, nää thayʔeeḏi
wâytu̱hkankhâymáa nanbí hehä̆ä̆wi thehtáy pahpâa David-vi̱ʔgeḏi háa
ûnpóeʔin. I-á nachuu heḏá óekhä̆ʔk'ûʔ, heḏi waʔḏi gínhanginná wáy nakhä̆ʔk'óe
iwe, näwáy wáyḏí tsowa naná.
30 David-á Jôesi Táḏáví tukheʔbi namuu, heḏi David ûnhanginná Jôesi
Táḏá iví tun taʔgendi imägiʔin iví thehtáy pahpáʔây iweḏi wí wêe
ôntsondisogekhâymáaʔin, David natsondiʔän waagibá.
31 Háa napuwagíʔoʔin David ho imûʔ waagibá napóe, heḏi
ûnhanginná iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí
naváywówápuwagíʔoʔin, heḏiho David nä̆ʔi toʔwívi̱ʔgeḏi ihéeʔandi natú̱, in
chuʔindáḏí wíʔóejoekankhâymáapí, iví túʔ wänbo wíʔûnsijegíʔopí.
32 I toʔwí Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaaʔi-á Jesus-ân namuu, heḏi naʔin iví
t'ôekhuwaʔin gimuuʔindiho âymûʔḏi gínhanginná naváywówápóeʔin.
33 Jôesi Táḏáḏí Jesus-á makówápiye óepiyeḏi iví koʔḏíngéḏí óesóge. Jôesi
Táḏá iví tun imägi iʔ Yä̆ʔḏâaʔi P'oewa̱ahä̆a̱-á Jesus óemä̆äníḏí, heḏi háa natú̱
waa iʔan. Heḏiho iʔ hä̆ä̆wí nää näwe ít'oeʔoʔiʔ heḏá bînmúndeʔi-á iʔ Yä̆ʔḏâaʔi
P'oewa̱ahä̆a̱-ân iʔoʔ.
34-35 David-á ivi̱ʔgeḏi wíʔbo wíʔihíʔmáapí makówápiye napee-íʔin, hewänbo
Jesus-vi̱ʔgeḏân ihíʔmáa. Ginnân David natú̱:
Naví tsondi hayʔiʔ óetu̱ʔan Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí,
'Naví koʔḏíngéḏí ósoge,

heḏi uví hänmindá dovâyt'aaní heḏá uví mangá wînmáʾí.
36 “Un Israel t'owa t'ąhkí únkhâyʾąʾ näʾin taʾgendi únhanginnáaníʾin:
Tobá Jôesi Táḏá natụ́ wänbo Jesus-ân namuu iʾ shánkí natsonjiʾi-á heḏá
iʾ toʾwí t'owa ovâyʾaywoeníḏí óesógeʾi-á, unḏá ídaʾpóe wên phéʾwin deeḏi
óet'óhtągek'úuwíʾin” gin Peter-di ovâytụʾan.
37 In t'owa háa Peter-di ovâytụʾan waa dit'oe ihayḏi píʾnä khóʾjé di-
taachanpóe, heḏi indi Peter-á heḏá in wéʾgen Jesus-ví t'ôekhuwaʾindá
ovâytsikaʾyan, “Tíʾûuwin páaḏéʾin, hânnan nää gínkhâyʾąʾ ívíʾąmíʾin?”
38 Peter-di ovâytụʾan, “Un t'ąhkí unbí t'aywóʾdi binjoeʾan heḏá
íp'óʾp'oepúuwí bînkeeyąmíḏí Jesus Christ-víʾpiye úvíwąyundeʾin, heḏiho unbí
t'aywóʾdi wovâyʾowóejé-íḏí, heḏá Jôesi Táḏáḏá näʾi wovâypągíʾoʾi bînkáyjí, i-á
iʾ Yąʾḏâaʾi P'oewąąhąą namuu,
39 gá Jôesi Táḏá iví tun imägiḏân iʾ Yąʾḏâaʾi P'oewąąhąą-á
ovâypąhkhâymáaʾin toʾwên t'ąhkí iviʾpiye ovâytụhkánkhâymáaʾin —
undáḏí, unbí tíʾúugé kąʾąąʾindáḏí, heḏá wéʾgen t'owa owáy kayi̱ʾ niʾgeḏi
dithaaʾindáḏí.”
40 Báyékí wíyá hąʾbibá Peter-di kayʾindi ovâytụʾan, heḏá háa
díviʾąmíʾin ovâytumakheʾandi ovâytụʾan: “Úntáy wovâyʾaywoeníʾin
heḏânho wíwovâytuhchąąnú-ípíḏí näʾin híwóhpíʾin t'owa näwe dithaaʾin
ovâytuhchąnukhâymáa waagibá.”

In Jesus-víʾpiye díviwąyụʾin háa dithaa waa

41 Näʾin t'owa Peter-ví híʾ dâysígíkêʾin ovâyp'óʾp'oeʾan, heḏi iʾ thaa maḏi
poje maapaasôn (3,000) wây-á t'owa in wéʾgen ho díviwąyụʾindáḏí díviwón.
42 Heḏi ginnân díviikanhon: In Jesus-ví t'ôekhuwaʾinbí hąhkan t'ąhkí
dâyt'ôeyandeḏá dâysígíhónde, heḏá in wéʾgen díviwąyụʾindáḏí híhchandi
díviwéʾgeʾoʾ, heḏá wéʾgá díviihúujoḏá díviijûusuʾoʾ.
43 Jôesi Táḏáḏí in Jesus-ví t'ôekhuwaʾin ovâykhągeʾnan báyékí t'ąmägeʾi
pínnán t'ôe dâyʾąmíḏí, heḏiho in t'owa näʾi hąąwí dâymúndeḏi ovâyháaʾan.
44 T'ąhkí in Jesus-víʾpiye díviwąyụʾin wêe k'aygiʾindąʾ waagiʾinbá dimuu,
heḏá hąąwí t'ąhkí dínkw'óʾdi-á díviwijendeʾ.
45 Hąąḏi inbí tewhá-á nava-á heḏá wíyá hąąwí dínkw'óʾdi-á dâykụʾch'áa
ginhay-á, in díntáyʾindáḏí iʾ chąʾ dâyhógiʾi díviwijendeʾ.
46 Thamu waa iʾ méesate hayʾiʾ iwe díviwéʾgeʾoʾ, heḏi wí thaa wí toʾwíviʾwe
díviihúujoʾ, wíyá thaa-á wíyá toʾwíviʾwá. Híhchandá khąągipíḏíbo-á wéʾge
díviihúujoʾ.
47 Ihayḏąʾ ditûʾ Jôesi Táḏá-á hânho híwóʾdi namuu, heḏi t'ąhkí in wéʾgen
t'owa inbíʾpiye híwó dichąą.
Thamu waa Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí wây-á shánkí báyékí t'owa
ovâyʾaywondeʾ, heḏânho shánkí dit'owasôemän.

3

Wí sen ûntsiʾkoḏipîʾ ônhehkháaʾan

1 Wí thaa Peter-áḏí John-dáḏí iʾ Huḏíyoví méesate hayʾi eepiye damää.
Thamuwaa thíʾêeḏi poje iwe in t'owa díviijûusuʾoʾ, heḏi ihayḏibá dapówá.
2 In méesate phóḏi, “Saʾwóʾnin Phóḏi” gin dâytụʾoʾ iwe wí sen naʾän.
Näʾi sendá iví wówátsi thaa t'ąhkí naʾaypụyą ihayḏi waabo wûntsiʾkoḏipí,
heḏi iví k'emaʾindi in méesate phóḏi eepiye thamuwaa óemáyąʾ, in t'owa
ditsuḏemännin ovâychąʾdaaʾąmíḏí.

3 Peter-á John-dá iʔ méesate eepiye datsuḏemändi iʔ sendi ovãnmûʔ, heḏi
ovãnchą̃ʔdaaʔan.

4 Indi taʔgebo óemúndeḏi Peter-di óetu̱ʔan, “Hîn naʔin dímúʔḏí.”

5 Iʔ sen inbíʔpiye ibéeḏí itsíkhaʔan hą̃ą̃wí óemãänídí.

6 Hebo Peter-di óetu̱ʔan, “Chą̃ʔ wänbo wídómáapí, hewänbo hą̃ą̃wí dómáaʔiʔá
wípą̃gíʔo. Jesus Christ Nazareth-wiḏi dînkˈûʔ wítu̱ʔą̃ąmídí, ówínúḏí ójíyé.”

7 Heḏi Peter-di iʔ senbí koʔḏíngédíʔin man ônyą̃ʔḏi óekwi̱nukhą̃geʔnan. We-
sebo iví ândá ą́näpêndá ûnkaypóe.

8-9 Kwˈáyepiye ichą̃nuḏi iwínú, heḏi wesebo natsiʔḏee, heḏi in wíje-áḏí iʔ
méesate eepiye ditsˈú. Ee íve oepiyá nääpiyá najiʔ heḏá ichą̃numáa, heḏi natûʔ
Jôesi Táḏá-á hânho hayʔi namuuʔin. In tˈowa tˈą̃hkí ee dijiʔindi iʔ óemûʔ, heḏá
háa natûʔnindá ditˈoe.

10 Heḏi óemûʔḏi óetaa toʔ namuuʔin — näʔi-ânkun in saʔwóʔnin méesate
phóḏi iwe ichą̃ʔdaʔsógénde̱ʔi namuu. Heḏiho nää nawówaḏi hânho báyékí
ovâyháaʔan.

Háa Peter-di in tˈowa iʔ méesate hayʔiʔ ee ovâytu̱ʔan waa

11 Iʔ sen Peter-áḏí John-dáḏí inbîʔḏi natsą̃ąchá owáy iʔ méesate pohtâa iwe
diwin diwe. (Näʔi pohtâa-á “Solomon-bí pohtâa” gin dâytu̱ʔoʔ.) In tˈowa tˈą̃hkí
hânho ovâyháaʔandi in poje senäʔbíʔpiye díviwą̃näho̱ʔ.

12 Háa díviʔoʔin Peter imûʔ ihayḏi ovâytu̱ʔan, “Un tˈowa Israel-win, háaḏan
wovâyháaʔan näʔi sen nawówaḏi, heḏi háaḏan naʔin díḏamúndeʔ? Ti íʔándeʔ
näʔi sen ônhehkháaʔannin naʔinnân kay ãnmáaḏíboʔ, heḏiháa Jôesi Táḏá
ãnwänpiʔaʔgindiboʔ? Handá wínapóepí.

13 Abraham-dá, Isaac-á, heḏá Jacob-á, nanbí hehą̃ą̃win thehtáy pahpáʔin
gínmuuʔindi Jôesi Táḏá óeʔaʔginmägi, heḏi i-ânkun iví ay Jesus shánkí kwˈáye
isóge. Näʔi Jesus-bá undi in tsonninbí mange bînkán, heḏi Pilate-di
óemahpą̃ḏikhâymáawän, hebo undá wíʔíhíjepí.

14 Jesus-á yą̃ʔḏâaʔiḏąʔ namuu heḏá iví wówátsi taʔge ihon, hewänbo
undi bînjoegiʔandi Pilate bîndaaʔan wí toʔwí tˈowa tˈakhą̃nuʔi namuuʔiʔ
óemaʔpˈą̃ą̃di-íḏí, heḏá Jesus iʔ nawówátsipą̃jiʔi namuuʔi-á bînhay.

15 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí iʔ óewáywówápaa, heḏi naʔindiboʔ iʔ wíyá
nawówájiḏi âypimûʔ.

16 Naʔin Jesus-víʔpiye änwą̃yundeʔ, heḏi iʔḏânkun näʔi sen näwe bînmúndeʔi
heḏá bîntaaʔiʔ óekaymägi. Jesus-di in wą̃yu̱ dímägiḏi näʔi sen unbí páaḏépiye
nahehkháapóe.

17 “Heḏiho nää gin wâytu̱hkankhâymáa, tíʔûuwin páaḏéʔin: Naa
dînhanginná undá heḏá unbí tsonnindá úvíʔannin háa Jesus bînʔan waa
wíʔúnhanginnáhpíḏí taʔgendi toʔwí namuuʔin.

18 Hänʔoebo Jôesi Táḏá iví tukheʔmin itu̱ʔan näʔi hą̃ą̃wí háa napuwagíʔoʔin,
heḏiho indá dâytaʔnan iʔ toʔwí iʔḏi óesogekhâymáaʔi tˈowa ovâyʔaywoeníḏí
itˈôephaḏekhâymáaʔin. Háa Jôesi Táḏá natu̱ waa napóe.

19 Heḏiho nää unbí tˈaywóʔdi binjoeʔandi Jôesi Táḏáviʔpiye bípimää, ihayḏá
iʔḏi unbí tˈaywóʔdi únmuuʔi wovâyjâaʔą̃mí, heḏânho shánkí híwóʔdi híhchandi
wówátsi thaa Nanbí Sedóḏí wovâymãäní,

20 heḏá wáʔ Jesus unbíʔpiye wovâywáysaaní, i-ân iʔ namuu Jôesi Táḏáḏí
óedeʔmandiʔ tˈowaví aywondiʔ óesôege-íḏí.

21 Hewänbo Jesus-á oe makówá wą̈hą̈ą̈ nachangíʔo owáy Jôesi Táḏá hą̈ą̈wí
t'ą̈hkí ts'ąąbiʔ iwáypaʔíḏí nakhâymuupíhay. Hänʔoebo Jôesi Táḏáḏí iví yą̈ʔḏâaʔin
tukheʔminbí sóphogeḏi dítṵʔan gin ikhâymáaʔin.
22 Heḏiho Moses-di nanbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʔin ginnân ovâytṵʔan:
Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí wí tukheʔbiʔ unbí t'owa iweḏiʔiʔbo namuuʔi
wovâysangíʔo,
naa dísan waagibá,
Undá t'ą̈hkí iʔḏi wovâytṵhkankhâymáaʔi bînʔaʔginnamí,
23 heḏi wí toʔwí iví híʔ ônt'ôeyanpíḏí,
i-áho iví t'owa iweḏi óeweejé-í heḏá óeháyjí.
24 “Samuel wáʔ, heḏá t'ą̈hkí in wéʔgen Jôesi Táḏáví tukheʔmin Samuel-ví
wówátsi thaa iweḏi páaḏépiye diwówájiʔindá, indi dít'ôeʔan háa nää näʔi thaa
eeje napuwagíʔoʔin.
25 Hewänbo háa in Jôesi Táḏáví tukheʔmin ditṵ́ waa ungîʔ-ânkun ditṵ́, heḏá
háa Jôesi Táḏá unbí páaḏé ką̈ʔą̈ąʔindáḏí iwéhpêeʔan waa, undáḏí wáʔ inbá
iwéhpêeʔan. Ginnân Abraham óetṵʔan:
Wí uví ây iweḏiʔi namuuʔiʔḏi
t'owa t'ą̈hkí nää oepáa k'aydi dikw'óʔnin ovâyhíwóʔnamí.
26 Heḏiho Jôesi Táḏáḏí Jesus-á óedeʔman iví t'ôeʔi namúuníḏí, heḏi unbíʔpiye
páaḏé óesan wovâyhíwóʔnamíḏí unbí t'aywóʔdi únmuu iweḏi wovâyjâaʔą́míḏí.”

4

Peter-á John-dá ovǎntunjóʔdiwekán

1 WaʔḏiPeter-áḏí John-dáḏí in t'owa dǎnhíʔmáa ihayḏi, wên Huḏíyo owhaʔ-
á Sadducee t'owa-á heḏá iʔ méesate ą́yı́ʔdi sundaḏo p'óʔḏédîʔ-áḏí in dawin
diwepiye dimää.
2 Háa in wíjeḏi in t'owa ovâyhą́ʔoʔin wíʔovâyhı́ʔanpí, gá Jesus
nawáywówápóe i̱ʔgeḏi ovâytṵmáaḏân, heḏi näʔi natundaʔ wéʔgen t'owa
ho dichuuʔin wáʔ diwáywówápuwagíʔo. *
3 Heḏiho ovǎnpansóge, heḏi kindi nanândiho wíyá tháwǎn puwahayḏi pan
tewhá eeboʔ ovǎnjoeʔan.
4 Hewänbo báyékí t'owa inbí híʔ dit'oeʔin Jesus-víʔpiye dívíwą̈yṵ, heḏi nää
t'ą̈hkí in t'owa dívíwą̈yṵʔin diweḏibo háḏée maʔ p'ánú maapaasôn (5,000)
ihay dijiʔ in senäʔdąʔ.
5 Wíyá tháwǎn in Huḏíyo p'óʔḏédíʔindá in tsonnindá heḏá in Huḏíyoví khuu
dâyhą́ʔoʔindá t'ą̈hkíḏíbo ee Jerusalem dívíwéʔgeʔan.
6 Annas iʔ owhaʔ p'óʔḏédîʔ namuuʔiʔ iwebá naʔǎn, heḏá Caiaphas-á, heḏá
wíyá sen John ginbá nakhą́wą̈ʔi-á, Alexander-á, heḏá wây-á Annas-ví maatu
t'owaʔindá dikw'ó.
7 Peter-á John-dá ovǎnts'úḏe in t'owaví páaḏépiye ovǎnwę́ę́nú-íḏí, heḏi
ovǎntsikaʔyan, “Toʔḏan in kay wovǎnmägi näʔi sen hehkháa dǎnmǎänı́ḏí?
Toʔḏan wovǎnk'ûʔ han dǎnʔąmíḏí?”
8 Heḏi Peter pín taʔgeḏi iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ą imáaḏí ovâytṵʔan, “Un
Huḏíyo p'óʔḏédíʔindáḏí tsonnindáḏí,
9 nää thaa undi dítsikaʔmáa wên háawin híwóʔnin háa wí sen nahaywän
ûnpóe i̱ʔgeḏi, heḏá háḏíḏí ûnhehkháapóeʔindá.

* **4:2** In Sadducee t'owa dívíwą̈yṵ in chuʔindá háʔto diwáywówápúuwíʔin.

10 Heḏânho un t'owa t'ą̈hkí heḏá t'ą̈hkí in wéʾgen Israel-ʾindá únkhâyʾą̈ʾ
näʾin únhanginpúuwíʾin: Jesus Christ oe Nazareth-wiḏi naʾin dînkʼûʾ näʾi sen
unbí páaḏépiye nawindiʾ änhehkháaʾąmíḏí. Heḏi Jesus-bá phéʾwin deeḏi
bînt'óhtą̈gekʼûʾ, hewänbo Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaa.
11 Jesus-víʾgeḏi ginnân nataʾmuu:
I-ânkun wí kʼuu waagiʾbá namuu
heḏi undá tewhátehpaaʾin waaginbá-á ímuu.
Heḏi tobá bînjoegiʾan wänboʾ
i-á iʾ kʼuu shánkí natáyʾi waagibá napóe tehpaa béʾḏí.
12 Iʾḏąʾmân ûnkoḏi t'owa ovâyʾaywoeníḏí. Nää oepáa kʼayḏi t'ą̈hkí wíyá toʾwí
wänbo wíʾônkʼûʾpí dînʾaywoeníḏí, näʾi Jesus gin nakhą́wą̈ʾiḏąʾmân" gin Peter-
di ovâytụʾan.
13 In Huḏíyoví p'óʾḏédíʾin ovâyháaʾan Peter-áḏí John-dáḏí wôedaʾginpíḏíbo
dänhéeʾandi dit'oeḏi, dínhanginnândi näʾin wíjeḏá t'owa heʾennin háa
taʾdihąʾin wíḏamuupíʾin. Heḏi ihayḏi dínʾánpówá Jesus-áḏí dänjíyéndeʾin
damuuʾin.
14 Heḏi iʾ sen ônhehkháaʾandiʾ iwebá nawindi dâymûʾḏiho wíyá háa wänbo
wíḏínkʼóepí ovą̈ntụʾą̈ąmíḏí.
15 Heḏiho ovą̈ntụʾan in tunjowaʾ diwéʾgekw'óʾ diweḏi jáʾwépiye dapee-íʾin
wíʾbo dívíhéeʾąmíḏí.
16 Heḏi wíʾnä táye dívítsikaʾyan, "Hânnan näʾin senäʾ âyʾąmí? Báyékí in
t'owa nää Jerusalem-ʾin dínhanginná näʾin pínnán t'ôe hayʾin dą̈nʾannin,
heḏiho naʾindá wígínkoḏipí gitú̱ụ̱níḏí wíḏą̈nʾanpíʾin.
17 Nää näʾin wíje senäʾ âytụʾą̈ąmí Jesus-víʾgeḏi wíyá dänhéeʾandáho
âytuhchą̈nukhâymáa, heḏânho wây-á shánkí t'owa näʾi hą̈ą̈wí i̱ʾgeḏi wíḏit'oe-
ípíḏí."
18 Heḏiho wíyá ovą̈ntsuḏejônḏi ovą̈ntụʾan wíyá wänbo Jesus-víʾgeḏi
wíḏänhéeʾąmípí heḏá wíḏą̈nhąʾąmípí.
19 Hewänbo Peter-áḏí John-dáḏí ovâytụʾan, "WéʾInnan änʾąmí? Ti undi
dítụʾan waa háa Jôesi Táḏáḏí dítụʾan waa naʾin änʾaʾginnamí? Undá únkhâyʾą̈ʾ
úvíʾánshaaʾąmíʾin wéʾinnan Jôesi Táḏá natú̱ụ̱níʾin shánkí híwóʾnin namuuʾin.
20 Hebo naʾindá wígänkoḏipí hândąʾdibo gachaníḏí. Gänkhâyʾą̈ʾ t'owa
äntụʾą̈ąmíʾin háa änmûʾindá gat'oeʾindá."
21-22 Heḏáháʾ in Huḏíyo p'óʾḏédíʾindi shánkí kayʾindi ovą̈ntụʾan
ovą̈ntuhchą̈nukhâymáaʾin, hewänbo ovą̈nmaʾp'ą̈ḏi. Wên t'aywóʾnin wänbo
ovą̈ntuhchą̈ą̈nú-íʾin wíʾovą̈nshaapí, heḏi ovą̈ntuhchą̈nuḏáho in t'owa háʾto
ovâyhí̱ʾąmí. In t'owaḏi Jôesi Táḏá kw'áayébo ʾ óemáa, iví pínnándí näʾi sen
ûnhehkháapóeḏí. Iʾ sendá jónąntą̈ (40) pąąyoʾiví shánkíʾ namuu.

In Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾin dívíjûusuʾoʾ shánkí kayʾin dimúuníḏí

23 Ovą̈nmaʾp'ą̈ḏi ihayḏi wesebo Peter-á John-dá inbí kʼemaʾinbíʾpiye
damää, heḏi ovâytụʾan háa in Huḏíyo owhaʾ p'óʾḏédíʾin heḏá in tsonnin
ditú̱ʾin t'ą̈hkí.
24 Inbí kʼemaʾin näʾin dit'oe ihayḏi Jôesi Táḏáví'piye t'ą̈hkíḏíbo ginnân
dívíjûusuʾan: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, u̱-ân hą̈ą̈wí t'ą̈hkí nâakhíjé. Makówá-á,
nää oepáa kʼayḏi i̱ʾgá, mâapʼoe-á, heḏá hą̈ą̈ t'ą̈hkí iwe nasaaʾi-á nakw'óʾdi-á
dijiʾi-á nâakhíjé.
25-26 Hän'oeboʾ iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhą̈ąḏi naʾin díhéeʾan nanbí hehą̈ą̈wi
thehtáy pahpâa David-ví sóphogeḏi. I-á uví t'ôeʾi úmuu, heḏi ginnân itaʾnan:

Háaḏan in Huḏíyo dimuupíʾin dívít'ayjaaʾoʾ?
Háaḏan in Huḏíyo dimuuʾin häą̈wí nachą̈ʾmuupí i̱ʾgeḏi díviʾánshaamáa?
In tsonnin t'ą̈hkí nangewin dívít'aywi̱nú,
heḏi dívíwéʾgeʾan dívíhǎnsaʾíḏí Nanbí Sedó Jôesi Táḏáviʾpiye
heḏá iʾ toʾwíviʾpiyá iʾḏi óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí.
27 Heḏiho taʾgendi han napóe. Näʾi búʾ iwe Herod-á Pontius Pilate-á in
Huḏíyo dimuupíʾindá heḏá in Huḏíyo-áḏí t'ą̈hkí dívíwéʾgeʾan uví yą̈ʾḏâaʾi
t'ôeʾi Jesus óehǎnmamíḏí, i-á u̱ʾḏi nâasóge t'owa ovâyʾaywoeníḏí.
28 U̱-á báyékí hangintandá kay-á mänmáaḏí untú̱ näʾi t'ą̈hkí ûnkhâyʾą̈ʾ
napúuwíʾin, heḏi t'ą̈hkí háa untú̱ waa napóe.
29 Nanbí Sedó Jôesi Táa, nää-á inbí híʾ háa ditû̱ʾnin ót'ôeyanbe. Ditû̱ʾ indi jänäkí
naʾin díkhâymáaʾin, hewänbo naʾin uví t'ôeʾin gimuuḏi u̱ʾḏá kay dímǎání uví
híʾ khunwôedaʾginpíḏíbo wînhéeʾą̈míḏí.
30 Wídaʾmáa t'owa ovâykeeyą̈míʾin in kay úk'óeʾin ovâyhehkháaʾą̈míḏí,
heḏá ovâykeeyą̈mí uví yą̈ʾḏâaʾi t'ôeʾi Jesus-ví kayḏi t'ą̈mägeʾi pínnán t'ôe-
á nakoḏiʾin."
31 Díví́jûusubowa ihayḏi ee diwéʾgekw'óʾ diwe t'ą̈hkí naʾą̈ʾyą̈póe, pín taʾgeḏi
iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewą̈ą̈hą̈ą̈ dâymáa, heḏi khunwôedaʾginpíḏíbo Jôesi Táḏáví tun
t'owa ovâyt'ôeʾoʾ.

In Jesus-víʾpiye díví́wą̈yundeʾin inbí häą̈wí wíʾnä táye díví́yą̈múndeʾ

32 T'ą̈hkí in Jesus-víʾpiye díví́wą̈yundeʾin handą̈ʾ diʾánshaapóe, heḏá
wêeḏą̈ʾ dimuu waa dichą̈ą̈ inbí píʾnä khóʾjé. Toʾwí wänbo wínatú̱hpí,
"Näʾi naa dómáaʾiʾ navíʾḏą̈ʾ dînmuu," hewänbo t'ą̈hkíḏíbo inbí häą̈wí t'ą̈hkí
díví́yą̈múndeʾ.
33 Jôesi Táḏáḏí in Jesus-ví t'ôekhuwaʾin báyékí ovâykaymägi in t'owa
ovâytu̱ʾą̈ąmíḏí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe i̱ʾgeḏi, heḏá Jôesi Táḏá-á
t'ą̈hkí indáḏá hânho híwóʾdi-á namuu.
34-35 Heḏiho tóebo häą̈wí wänbo wíʾûntáypí. Toʾwí wänbo wí nava háa wí
tewhá ûnmuuʾiʾ ikṵʾp'égiḏá, iʾ chą̈ʾ ihógiʾi-á in Jesus-ví t'ôekhuwaʾinbíʾpiye
ihújaʾ ovâyʾą̈ąníḏí, heḏá indá in shánkí díntáyʾinbíʾpiye ovâywijendeʾ.
36-37 Wí sen Joseph gin nakhą̈wą̈ʾi ginbá iʾan. Wí nava ivíʾ ûnmuuʾiʾ
ikṵʾp'égi, heḏi iʾ chą̈ʾ in Jesus-ví t'ôekhuwaʾinbíʾpiye ihoʾḏi ovâyʾan. Näʾi
sendá wí Levi-ví ây iweḏiʾiʾbá namuu, oe Cyprus naʾaypu̱yą̈ʾiʾ, heḏi in
t'ôekhuwaʾindi óekhą́yą̈ʾ "Barnabas" gin. (Näʾin khą́wą̈-á Huḏíyoví tundi
natundaʾ "Wí toʾwí t'owa ovâykhą̈geʾdoʾiʾ kwee waa sen waa diʾą̈ąníḏí" gin.)

5

Ananias-áḏí Sapphira-áḏí háa dänpóeʾin

1 Wí sen Ananias gin nakhą́wą̈ʾi-á iví kwee Sapphira-áḏí inbí nava
dǎnkṵʾp'égi,
2 heḏi iʾ chą̈ʾ dǎnhógi iweḏi wí hǎyú Ananias ikaakw'óḏi ingîʾ, heḏi iʾ
naphaḏeʾi chą̈ʾ in Jesus-ví t'ôekhuwaʾinbíʾpiye ihoʾ ovâyʾą̈ąníḏí. Iví kwee
ûnhanginná háa iʾannin t'ą̈hkí.
3 Peter-di óetṵʾan, "Ananias, Satan iʾ Penísendi uví píʾnä khóʾjépiye
nâatsuḏemägipíʾan. Iʾḏá wóetṵʾan iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewą̈ą̈hą̈ą̈víʾpiye
bihójoʾą̈míʾin, heḏiho t'ą̈hkí iʾ chą̈ʾ iʾ nava dǎnkṵʾp'égi iweḏiʾiʾ wínâamaapí.
4 Iʾ nava mänkṵʾp'égipíḏíboʾ, ti uvîʾ wíʾúmuupíʾan? Heḏá mänkṵʾp'égi
ihayḏá, ti háa undaʾ waagi iʾ chą̈ʾdi biʾą̈míʾin wíʾúkoḏipíʾan? Hebo näʾin

yä̱ʔd̲âapíʔin ánshaad̲i wóekêʔd̲i Jôesi Tád̲áv́íʔpiye bihójoʔan, t'owavíʔpiyed̲ą̱ʔbá joe.”

5 Ananias näʔin híʔ nat'oe ihayd̲i nachuhkanu, hed̲i in t'owa háa napóeʔin dínhanginpóe ihayd̲i báyékí dikhunwôedaʔpóe.

6 In eʔnûn iwe dijiʔin iʔ pení wên aa iwe dâyʔánk'ûʔ, hed̲i iwed̲i óepiyed̲i óekhä̱ʔk'ûʔ.

7 Mad̲i poje ód̲a naphad̲e ihayd̲i Ananias-ví kwee ûnpówá, hewänbo waʔd̲i wíʔûnhanginnáhpí háa iví sen ûnpóeʔin.

8 Peter-di óetu̱ʔan, “Dítu̱ʔan, ti nähayd̲ą̱ʔmân iʔ chä̱ʔ wovä̱nwáʔâa iʔ nava dä̱nku̱ʔp'égi ihayd̲i?” I-á natú̱, “Hed̲i hą̱ą̱, hä̱hayd̲ą̱ʔmä̱nkun.”

9 Peter-di óetsikaʔyan, “Háad̲an wíʔgíndíbo dä̱nwéhpêeʔan Nanbí Sedóví P'oewą̱ąhą̱ą̱ dä̱ntayi̱ʔníd̲í dä̱nshaa-íd̲í tigúba wovä̱ntuhchä̱ą̱nú-í iviʔpiye dänhójoʔandi? Ót'ôeyan, hä̱ą̱ phód̲i jáʔwé in uví sen óets'ankhä̱ʔk'ûʔin dínʔą̱hsaatû̱ʔ, hed̲i indibá chuʔi wóepiyegíʔo.”

10 Wesebo iʔ kwee Peter-ví ân núʔ nachuhkanu. In eʔnûn dits'ûndi óechuhshaad̲á iwed̲i óepiye, hed̲i iví senbí núʔbá óekhä̱ʔk'ûʔ.

11 T'ą̱hkí in méesateʔin t'owa hed̲á t'ą̱hká in wéʔgen t'owa näʔin háa napóeʔin dínhanginpóed̲í khunwôedaʔd̲i ovâyhógi.

Jesus-ví t'ôekhuwaʔin dívípínnánt'ôeʔoʔ

12 In Jesus-ví t'ôekhuwaʔin báyékí t'ämägeʔi pínnán t'ôe dâyʔoʔ in t'owa dâymúuníd̲í. T'ą̱hkí in Jesus-víʔpiye dívíwä̱yundeʔin dívíwéʔgeʔoʔ iʔ méesate hayʔiwi pohtâa iwe, “Solomon-bí pohtâa” gin dâytu̱ʔoʔiʔ.

13 In wéʔgen t'owa híwó dívíhéeʔan in Jesus-víʔin dimuuʔinbi̱ʔged̲i, tobá indád̲í dívíwéʔgeʔą̱míd̲í dikhunwôedaʔ wänboʔ.

14 Hewänbo shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíwä̱yu̱, senäʔdád̲í kwiyä̱ʔdád̲í, hed̲i in wéʔgen ho dívíwä̱yu̱ʔindád̲í dívíwón.

15 Háa napoeʔoʔin in t'owa dâymûʔd̲i báyékí in dihayʔin oe p'óegépiye ovâyhoʔ, hed̲i inbí whohpą̱ʔ eeje ahkhây eejá ovâykw'ód̲i, hed̲ânho mad̲ân Peter naphad̲emändi iví óhkhundi wänbo ovâynáaní, hed̲i handid̲i wáy wên ovâyhehkháaʔą̱mí.

16 Hed̲á in t'owad̲á i búʔây oe Jerusalem tsowa iwéngé nakw'óʔ dee-jed̲á in dihayʔin ovâymáyä̱ʔ, hed̲á in toʔwên in yä̱ʔd̲âapíʔin p'oewą̱ąhą̱ą̱d̲i ovâyt'ôephad̲ekandoʔin wáʔ ovâymáyä̱ʔ, hed̲i t'ą̱hkí ovâyhehkháaʔan.

Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâyt'ôephad̲ekandoʔ

17 Hed̲ihoʔ iʔ Hud̲íyo owhaʔ p'óʔd̲éd̲îʔ hed̲á in i-ád̲í dijiʔindá, Sadducee t'owa dimuuʔin, hânho dithúupóe.

18 Hed̲iho in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbíʔpiye dikhenmääd̲i in yä̱ʔd̲âapí tsiyekan-nin dipankw'óʔ diwebá ovâypankw'ód̲i.

19 Hewänbo iʔ khun Nanbí Sedó Jôesi Tád̲ád̲í wí makówáwi t'ôepą̱ʔą̱ʔiʔ óesan iʔ pan tewhá phód̲i ihuu-íd̲í, hed̲i iʔ makówáwi t'ôepą̱ʔą̱ʔiʔd̲i ovâypiyed̲i ovâytu̱ʔan,

20 “Jaho bípûn oe méesate hayʔi eepiye, hed̲i owe úvíwé̱ę̱nú-í, hed̲i in t'owa näʔin wówátsi ts'ą̱ą̱min niʔged̲i bînt'ôeʔą̱mí.” Hed̲iho háa ovâytu̱ʔan waa díviʔan.

21 Nathayʔä̱ʔ ihayd̲i iʔ méesate hayʔi eepiye dits'ú̱, hed̲i in t'owa ovâyhą̱hkanhon. Waʔ han díviʔod̲iboʔ iʔ owhaʔ p'óʔd̲éd̲îʔ hed̲á in i-ád̲í dijiʔindá inbíʔwe dívíwéʔgeʔandi in seʔdaa in Israel tunjowaʔ dimuuʔin ovâytu̱hkánnan,

heḏi wên sundaḏo oe pan tewhá eepiye dâysan in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin
ovâymáʔíḏí.
22 Hewänbo iʔ pan tewhá iwe dipówá ihayḏi wíʔovâyshaapí, heḏiho
díviwáybundi inbí tsonnin ovâyt'ôeʔan i̱ʔgeḏi.
23 Ovâytu̱ʔan, "Naʔin âymûʔ iʔ pan tewhá phóḏi tę́ę́gít'aa natiʔḏinnin, heḏá in
pan ą́yi̱ʔnin ee phóḏi núʔ-á diwinnindá. Hebo in phóḏi âyhuuḏi gits'ṵ́ʔ dihayḏi
wénä wí wänbo in senäʔ wíʔâyshaapí."
24 Iʔ méesate ą́yi̱ʔdi p'óʔḏédîʔ heḏá in owhaʔ p'óʔḏédîʔindá näʔin dit'oe ihayḏi
wíḏínhanginnáhpí háa díviʔą̨míʔin. Wíʔnä táye díviwänpitsikaʔmáa, "Hânnangú
dínpóe? Hânnan wíyá napuwagíʔo?"
25 Ihayḏi wí toʔwí nats'ûndi ovâytu̱ʔan, "Bít'ôeyan, in senäʔ bînpankw'óḏiʔin
oe méesate hayʔiʔ íve diwindi in t'owa ovâyhą́ʔoʔ."
26 Heḏiho iʔ méesatewin sundaḏoví p'óʔḏédîʔ iví khą̈geʔnin wóegé iʔ
méesate hayʔiʔ iwepiye dimää, heḏi in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâywáymaa,
hewänbo wíʔovâywą̨ʔanpí, gá han díviʔandá dikhunwôedaʔḏân in t'owaḏi
ovâyk'uhsą̈ą̈yṵ-íʔin.
27 Heḏi in tunjowaʔ diwéʔgekw'óʔ diwepiye näʔin Jesus-ví t'ôekhuwaʔin
ovâyts'úḏeḏi in tunjowaʔví páaḏépiye ovâywí̱nú, heḏi iʔ owhaʔ p'óʔḏédîʔḏi
ovâyt'eʔp'íḏe gin:
28 "Naʔindi kayʔindi ho wâytu̱ʔan in t'owa wívînhą́ʔą̨amípí näʔi Jesus gin
nakhą́wą̈ʔivi̱ʔgeḏi, hebo nää-á undá nää Jerusalem i̱ʔge t'ą̈hkí in t'owa shánkí
wänbo bînhą́ʔoʔ, heḏá wáʔ Jesus-ví chuwa ûnmuuḏi naʔin dînchą̈ą̈nú-íʔin íḏaʔ."
29 Peter-áḏí in wéʔgen Jesus-ví t'ôekhuwaʔindáḏí óetu̱ʔan, "Shánkí gínkhâyʔą̈ʔ
Jôesi Táḏá háa dítu̱ʔan waa âyʔaʔginnâamíʔin t'owaví tun âyʔaʔginnamívíʔweḏi.
30 Undi Jesus phéʔwin deeḏi bînt'óhtą̈geḏi bînhay, hewänbo Jôesi Táḏá, iʔ
toʔwí nanbí páaḏé ką̈ʔą̈ʔindi óeʔaʔginmäʔiʔḏibá óewáywówápaa.
31 Jesus-ân Jôesi Táaḏí iví koʔḏíngéḏí óesóge, tsondi-á aywondi-á namúuníḏí,
näʔin Israel t'owa ovâykhą̈geʔnamíḏí inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔą̨míḏí heḏânho
ovâyʔowóejé-íḏí.
32 Naʔin gínhanginná näʔi t'ą̈hkí napóeʔin, heḏânho i̱ʔgeḏi wâytu̱máa, heḏá iʔ
Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ąhą̨ąḏá hanbá wovâytu̱máa, näʔi P'oewą̨ąhą̨ą-á Jôesi Táḏáḏí
in toʔwên óeʔaʔginmäʔin ovâymągi."
33 In Huḏíyo p'óʔḏédíʔin näʔi híʔ dit'oe ihayḏi hânho dit'ayyaapóe, heḏi in
Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâyt'ahą́ą̨nú-íʔin didaʔ.
34 Hewänbo wí Pharisee sen Gamaliel gin nakhą́wą̈ʔiʔ iwí̱nú in tunjowaʔ
ovâyhéeʔą̨míḏí. I-á Huḏíyoví khuu hą́hkandi namuu, heḏi t'ą̈hkí in t'owaḏi
óeʔaʔgin. IʔḏÁ wên senäʔ ovâytu̱ʔan in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin oe jáʔwépiye
ovâypeeyé-íʔin, iwe wí hây tą̈hkí díviítsíkhaʔą̨míḏí.
35 Heḏi Gamaliel-di in tunjowaʔ ovâytu̱ʔan, "Naví t'owa Israel-win, híwó
bíʔánshaaʔan waʔḏi näʔin senäʔ háawên bînʔanpíḏíboʔ.
36 Ti wíʔúnʔánshaapíʔan wí sen Theudas gin nakhą́wą̈ʔi wí hą̈yṵ́ pą̨ąyo
phaḏe nängé naji̱ʔ, heḏi näʔi Theudas-á natṵ́, 'Naa-ân hayʔi omuu,' heḏi
maḏi jónän tą̈gintą̈ (400) senäʔ i-áḏí díviwón. Hewänbo wên sundaḏoḏi óehay,
heḏáhąʔ in óeyu̱u̱máaʔin t'ą̈mäpiye diwijeḏee, heḏi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dâyʔandiʔ
háagîʔ wänbo wíḏínchą̈ʔpóepí.
37 Heḏáhąʔ wíyá hą̈yṵ́ pą̨ąyo naphaḏe ihayḏi, t'owa ovâykhą́wą̈hónde'i
pą̨ąyo nanąʔ dihayḏi, Judas iʔ Galilee-wi sen naʔą̈ą̈, heḏi báyékí t'owa

ovâyhéeʾandi i-áḏí dívíwón. Heḏi háa Theudas ûnpóe waabá Judas waʾ ûnpóe. I-á óehayḏá t'ąhkí in óeyu̱u̱máaʾin diwijeḏee.

38 “Heḏânho nää wâytu̱máa, háa näʾin senäʾ bînʾoʾin úvíwóyi̱ʾní. Ánpí binʾan. Háa dikandaʾin heḏá inbí t'ôe-á inbí ánshaaḏąʾ dínpimuuḏáhoʾ, háa Theudas-á Judas-á dänpóe waagibá dínpúuwí, heḏiho háʾto háa díví̱ʾo waa dínkâypúuwí.

39 Hewänbo Jôesi Táḏáḏânho inbí t'ôe iwe ovâykhągeʾmáaḏáhoʾ, näʾin senäʾdá háʾto bînt'aaní, heḏá waʾ maḏi Jôesi Táḏáví̱ʾpiyeḏąʾ úvíwänpihänsaʾí.”

40 Heḏiho in Huḏíyo p'óʾḏédíʾindi Gamaliel-ví tumakhe ônt'ôeyan. In Jesus-ví t'ôekhuwaʾin ovâywáytsuḏejôn, heḏi ditsonpóe in sundaḏoḏi púwhí̱ʾdí ovâywhąäníʾin, heḏi Jesus-ví̱ʾgeḏi wíyá wíḏívíhéeʾąmípí gin ovâytu̱ʾandiho ovâymaʾp'ąḏi.

41 Heḏiho tunjówháagéḏí dipee. Hânho dihíhchanpóe, gá Jôesi Táḏá indáḏí báyékí nahíhchandi iʾḏi ovâymągiḏân näʾin wôedaʾ iwehay ovâykáaníḏí Jesus namuuḏi.

42 Heḏi thamuwaagi iʾ méesate hayʾi ee heḏá tewhá i̱ʾge t'ąhká dívíjíyéndeḏá t'owa Jesus-ví̱ʾgeḏi ovâyt'ôekanhon, heḏi ovâyhą́ʾoʾ Jesus-ân namuu iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí.

6

In tséḏí dijiʾin méesateʾin khągeʾnin ovâydeʾman

1 Ihayhą́ąbá shánkí wänbo t'owa Jesus-víʾpiye dívíwąyundeʾ, heḏi in Israel nangeḏi jáʾwéḏí diʾąąʾin Huḏíyo in koḏi Israel-ʾinbíʾpiyeʾ dit'ayyaapóe. Ditûʾ in kwiyąʾ inbí senäʾ dínt'ahánnin thamuwaagi ovâykoegîʾhąąwímäʾ dihayḏi näʾin jáʾwéḏí diʾąąʾin kwiyąʾ shánkí hí̱ʾíndąʾ ovâykoegiʾmäʾ in koḏi Huḏíyo kwiyąʾvíʾweḏi.

2 Heḏiho in tąʾḏi wíje Jesus-ví t'ôekhuwaʾindi in wéʾgen Jesus-víʾpiye dívíwąyundeʾin t'ąhkí ovâywéʾgeʾandi ovâytu̱ʾan, “Naʾindá gínwóʾná Jôesi Táḏáví híʾ âyt'ôeʾoḏi, heḏiho híwó wínamúunípí nanbí t'ôe âyjoeʾąmíḏí âywänpikoegîʾphaaḏé-íḏí.

3 Heḏânho tíʾûuwin páaḏéʾin, tséḏí wên senäʾ unbíʾweḏi bindeʾman âykw'ôeníḏí näʾi koegîʾ ovâymąäníḏí. Näʾin senäʾ giʾmin dimúuníʾin dínkhâyʾąʾ: T'owa ditûʾ híwóʾnin senäʾ dimuuʾin, heḏá iʾ Yąʾḏâaʾi P'oewąąhąą pín taʾgeḏi dâymáaʾindá híwóʾdi hangintan dâymáaʾindá dimúuní.

4 Heḏi naʾin Jesus-ví t'ôekhuwaʾin gimuuʾindáho ívíjûusuʾąmí heḏá Jôesi Táḏáví híʾ âyhą́ʾąmí, heḏi näʾindáho nanbí t'ôe-á gínmúuní.”

5 T'ąhkí in méesate ee dikw'óʾnin háa in Jesus-ví t'ôekhuwaʾin ditú̱ʾin ovâyhí̱ʾan, heḏiho Stephen óedeʾman, i-á báyékí wąyu̱ imáaʾiʾ namuu, heḏá iʾ Yąʾḏâaʾi P'oewąąhąą pín taʾgeḏi imáaʾi-á. Näʾin wéʾgen senäʾ wáʾ ovâydeʾman: Philip-á, Prochorus-á, Nicanor-á, Timon-dá, Parmenas-á, heḏá Nicholas oe Antioch-wi-á (i-á Huḏíyo namuupí wänbo in waagibá iwąyundeʾiʾ namuu).

6 Heḏi näʾin senäʾ ovâydeʾmannin in Jesus-ví t'ôekhuwaʾinbíʾpiye ovâykán, heḏi inbîʾḏi in t'ôekhuwaʾin dívímankw'óḏiḏi ingîʾ ovâyjûusuʾan.

7 Shánkí wänbo t'owa Jôesi Táḏáví híʾ dit'oe, heḏi oe Jerusalem in Jesus-víʾpiye dívíwąyundeʾin disôemän. Báyékí in Huḏíyo owhaʾ wänbo näʾi híʾ dâyʾaʾgindi dívíwąyu̱.

Stephen óepankêʾ

8 Stephen báyékí Jôesi Táḏáví sígísehkanä imáa, heḏi Jôesi Táḏáḏí kay óemägi,
heḏiho t'ą̈mägeʔi pínnán t'ôe heʔendi iʔoʔ in t'owa dâymúuníḏí.
9 Hewänbo wên senäʔ Stephen-dáḏí dívítụhkandoʔ. Indá näʔi Huḏíyoví
méesatewin dimuu, "Ovâymaʔp'ą̈ʔḏiʔin Pant'ôeʔinbí Méesate" gin dâytụʔoʔ, heḏi
Cyrene-windá Alexandria-windá Cilicia-windá heḏá Asia-windá dimuu.
10 Hewänbo iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ąhą̨ą̨ḏi Stephen báyékí híwóʔdi hangintan
óemägi ihéeʔą̨míḏí, heḏiho in senäʔ wíḏínkoḏipí óet'aaníḏí.
11 Heḏiho indi wên senäʔ ovâywáʔâa ivı̨ʔgeḏi dívíhójoʔą̨míḏí, heḏi näʔin ditụ́,
"NaʔinGit'oe aʔginpí waagi ihéeʔandi Moses-vı̨ʔgeḏi heḏá Jôesi Táḏávı̨ʔgeḏá."
12 Gindiḏiho in t'owa heḏá in Huḏíyo tsonnin heḏá in Huḏíyoví khuu
dâyhą́ʔoʔindá t'ą̈hkí ovâyt'eʔyaʔnan, heḏiho Stephen-bíʔpiye dikhenmääḏi
óeyą̂ʔ, heḏi khóhkaydi in tunjowaʔvíʔpiye óehoʔ.
13 Heḏi wên senäʔ ovâyts'úḏe ivı̨ʔgeḏi dívíhójoʔą̨míḏí. Ginnân ditụ́: "NäʔI
sendá hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí híwóhpí ihéeʔo näʔi Jôesi Táḏáví méesate i̯ʔgeḏi heḏá
iʔ tsontun Moses itaʔnan niʔgeḏá.
14 Heḏi git'oe natụ́ḏí, näʔi sen Jesus oe Nazareth-wi näʔi méesate hayʔiʔ in-
ayụkhâymáaʔin heḏá näʔi khuu Moses-di dímägiʔi-á t'ą̈hkí iʔegókhâymáaʔin."
15 T'ą̈hkí in tunjowaʔdi tsíhtáye Stephen óemúndeʔ, heḏi iví ts'ay wí
makówáwi t'ôepą̨ʔą̨ʔivíʔin waagibá ûnkeepóeʔin dâymûʔ.

7

Stephen-di in Huḏíyo tsonnin ovâyhíʔmáa

1 Iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔḏi Stephen óetsikaʔyan, "Ti näʔi ditûʔdi t'ą̈hkí taʔgen
namuu?"
2 Stephen-di ovâytụʔan, "Mä̃ʔmä̃äʔindá tíʔûuwin páaḏéʔindá, naa dînt'ôeyan.
Jôesi Táḏá iʔ saʔwóʔdi kohthay eeḏi nathaaʔi nanbí páaḏéʔi thehtáy pahpâa
Abraham-bíʔpiye ipikeeyan, waʔḏi Abraham owáy Mesopotamia nange
wą̈hą̈ą̈ nathaa ihayḏiboʔ, oe Haran búʔpiye waʔ namääpíḏíboʔ,
3 heḏi Jôesi Táḏáḏí óetụʔan,
'Uví maatu t'owa mänjoeʔą̨mí heḏá uví nangá,
heḏi unmú-í näʔi nange wînkeekankhâymáa iwepiye.'
4 Heḏiho in Chaldean-bí nangeḏi napeeḏi oe Haran wą̈hą̈ą̈piye ithayegihoʔ.
Iví táḏá ûnchuu ihayḏá Jôesi Táḏáḏí óetụʔan iweḏá namú-íʔin, heḏi nää nange
nää githaa iwe napówá.
5 Jôesi Táḏáḏí Abraham hą̈ą̈wí wänbo näʔi nange iwe wíʔóemägipí ivîʔ
ûnmúuníḏí, wí nan iʔą̨hkêeníʔi wänbo joe. Hewänbo Jôesi Táḏá iví tun imägi
wáy wí thaa näʔi nan óepą̈hkhâymáaʔin iviʔ ûnmúuníḏí, heḏá owáy nachuu
ihayḏá iví tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔindá inbîʔ dínpuwagíʔo. Heḏi näʔi t'ą̈hkí Jôesi Táḏáḏí
Abraham óetụʔan waʔḏi iví páaḏéʔi ay ûnpụyą̈píḏíboʔ.
6 Óetụʔan wáʔ iví tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔin wíyá nange inbîʔ dínmuupíʔwe
dívíthayekhâymáaʔin, heḏi ee nangeʔin t'owaḏi jónǎn tą̈gintą̈ (400) pą̨ayo
t'ą̈hkí ovâypankhonkhâymáaḏá ovâyt'ôephaḏekankhâymáa.
7 Hebo óetụʔan wáʔ, 'NaaḏáIn t'owa uví tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔin ovâypanhógiʔin
dovâytuhchą̈nukhâymáa, heḏá hą̈ʔin t'owaví nangeḏi uví tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔin
dipeegíʔo, heḏi näʔi nangepiye diʔą̈ą̈-í, heḏi näwe naa díʔaʔginmä̃äni.'
8 Heḏiho Jôesi Táḏá gin iwéhpêeʔandi Abraham óetụʔan wên k'ewe taaḏi
óetaaʔą̨míʔin, Abraham ikeeyą̨míḏí nahíjeʔin. Heḏi Abraham wí eʔnú ûnpụyą̈,
i-á Isaac gin nakhą́wą̈, heḏi kháve thaa naphaḏe ihayḏi näʔin k'ewe taaḏibá

óetaaʾan. Heḏá Isaac wáʾ iví eʾnú Jacob hanbá iʾan, heḏá Jacob-á iví tą̈ʾḏi wíje (12) eʾnûn hanbá-á, indá nanbí hehą̈ą̈wín thehtáy pahpáʾin gínmuu.

9 “Näʾindá inbí tíʾûu Joseph-víʾpiye dithúupóeḏí óekuʾp'égi, heḏi wây-á senäʾ oe Egypt-piye dimännindi óekumäḏi indáḏí óehoʾ.

10 Hewänbo Jôesi Táḏá wáʾ i-áḏí namää, heḏi t'ą̈hkí iví t'ôephaḏe iweḏi óejâaʾan. Jôesi Táḏáḏí Joseph óekhą̈geʾnandiho iʾ Egypt-wi tsondi p'óʾḏéḏîʾ Pharaoh gin óetu̱ʾoʾiʾḏi báyékí óehí, heḏá óemûʾ híwóʾdi hangintan imáaʾin, heḏiho iʾḏi Joseph óesóge in Egyptʾinbí tunjó dínmúuníḏí heḏá iví hą̈ą̈wí t'ą̈hkí ônʾą́yîngiʾą́míḏá.

11 “Ihayhą̈ą̈bá oe Egypt nange heḏá Canaan nangá wéngé t'ą̈hkí dihą̨ą̨póe, heḏiho báyékí t'owa dâyt'ôephaḏendeʾ. Nanbí thehtáy pahpáʾin wänbo wíḏâykoegiʾshaaḏepí.

12 Heḏi oe Egypt dínkoegiʾbáʾyennin Jacob ûnhanginpóe, heḏiho iví eʾnûn nanbí thehtáy pahpáʾin gínmuuʾin iwepiye isan dâykoegîʾkuumä-íḏí. Ihayḏá páaḏé iwepiye dits'anmää.

13 Heḏi wíyá dimää ihayḏi Joseph-di ovâykeeyan i-á inbí tíʾûu dínmuuʾin, heḏá Pharaoh-á ûnts'anhanginpóe toʾwên Joseph-ví t'owa ûnmuuʾin.

14 Heḏi Joseph-di iví maatu t'owa-á heḏá iví táḏá Jacob-á ovâyt'ôesan iviʾpiye oe Egypt diʾą̈ą̈-íʾin. Indá tségíntą̈ʾḏi p'ánú (75) ihay dijiʾ.

15 Heḏiho gindiḏi Jacob-áḏí nanbí wéʾgen thehtáy pahpáʾindáḏí oe Egypt-piye dimää, heḏi iwe dívíthaye dichuu píhay.

16 Tíúugéḏí iʾ pení phéhkhún Egypt-di oe Shechem-piye dâyhoʾ heḏi iwe wí t'owápho iwe wíyá dâywáykhą̈ʾkw'óḏi. Báyékí pą̨ą̨yo phaḏe näʾi hą̈ą̈wí napóepíḏíbo näʾi t'owápho-á Abraham wí chą̈ʾdi ho ikumä Hamor-ví eʾnûnbíʾweḏi.

17 “Iweḏi báyékí pą̨ą̨yo naphaḏe, heḏi nanbí t'owa oe Egypt nange wą̈hą̈ą̈ báyékí diʾâyt'owasôe, heḏi iʾ thaa tsowa naʾą̈ʾ Jôesi Táḏáḏí iʾą́míḏí háa iʾḏi Abraham óetu̱ʾan waa óekhâymáaʾin.

18 Heḏi ihayḏi wíyá tsondi p'óʾḏéḏîʾ ts'ą̨ąbiʾ Egypt nange nasogeḏee, i-á hą̈ą̈wí wänbo Joseph-víʾgeḏi ûnhanginnáhpîʾ namuu.

19 I-á wên háawên jänäkíʾin nanbí t'owaviʾpiye iʾan, iʾḏá nanbí thehtáy pahpáʾin ovâykaygiʾan inbí ây hí̱ʾínnin jáʾwébo dâyjoeʾą́míḏí dínchuu-íḏí.

20 “Ihayḏibá Moses naʾaypu̱yą̈, heḏi hânho saʾwóʾdi-á naʾaymuu. Iví jíyá-áḏí iví táḏá-áḏí poje p'óe t'ą̈hkí inbí k'aygibo óeʾą́yîngiʾan.

21 Ihayḏáháʾ oe jáʾwépiye óepiye óejoeʾą́míḏí, hebo Pharaoh-ví aʾyu̱ ûnʾą̈ą̈ḏi óeshaaḏi iviʾpiye óehoʾ, heḏi ivîʾ ûnmuu waabá óesówé.

22 Moses-á näʾin Egypt-winbí hą́hkan t'ą̈hkí nahą́hpóe, heḏi iví híʾ-á heḏá t'ą̈hkí iʾannindá ûnkay.

23 “Moses-á jónäntą̈ (40) pą̨ą̨yoʾi napuwamän dihayḏi iʾánshaamägi iví t'owa in Israel-ʾin napu̱wą̈mú-íḏí.

24 Heḏi namää ihayḏi wí Egypt-wi sendi wí Israel-ʾiʾ sen óewą̨ʾoḏi óemûʾ, heḏiho Moses-di näʾi Israel-ʾiʾ ônʾaywoeníḏí namää, heḏi háa iʾ Egypt-wiḏi iʾ Israel-ʾiʾ óeʾan waabá Moses-di iʾ Egypt-wi óeʾan óeḏahay píhay.

25 Moses naʾánde iví t'owa dínhanginnáaníʾin Jôesi Táḏáḏí óesógeʾin inbí t'ôephaḏe iweḏi ovâymaʾp'ą̈ą̈ḏi-íḏí, hewänbo indá wíḏínhanginnáhpí.

26 “Wíyá tháwän nawáyʾą̈ą̈ ihayḏi wíje Israel-ʾin dänyándeḏi ovänmûʾ, heḏi ovänk'emakannamíḏí ikhą̈ą̈. Oväntu̱ʾan, ‘Bát'ôeyanbe un senäʾ, undá tíʾûuwin waaginbá damuu, heḏi háaḏan wíʾnä táye dänwą̨ʾoʾ?’

27 Hewänbo iʔ sendi iʔ wêe sen óewąʔoʔiʔḏi Moses óewänpichąnuḏi óetụʔan,
‘Toʔḏan wônkˈûʔ naʔin dítsonmáʔve-íḏí háa dítụʔąąmíḏí híwóhpí änʔoʔin?
28 Ti naa wáʔ díháyjíʔin undaʔ, tsąʔdi iʔ Egypt-wi nâaʔan waabáʔ’
29 Moses näʔin natˈoeḏi Egypt-di nashavepee, heḏi oe Midian nangepiye
namäätḏi iwe wí jáʔwéḏíʔi waagibá ithaye. Iwáy wąąąho wíje eʔnûn ûnpụyą.
30 “Wíyá jónäntą (40) pąąyo naphaḏe ihayḏi wí thaa oe Sinai pˈin núʔ
ahkónu wáy najiʔ ihayḏi, wí makówáwi tˈôepąʔąąʔi wên wąąʔi phéʔyąvi
nakojeʔnin jâage nawindi óemûʔ.
31 Moses näʔi imûʔḏi óeháaʔan, heḏi shánkí núʔpiye ihąḏi híwó imúuníḏí,
heḏi Nanbí Sedó Jôesi Táa ihéeʔandi natˈoe. Gin Moses óetụʔan:
32 ‘Naa-á Jôesi Táḏá omuu, uví thehtáy pahpáʔin Abraham-dá Isaac-á heḏá
Jacob-á indi díʔaʔginmägiʔiʔ.’ Moses nakhunwôedaʔpóeḏí nathąthąpóe, heḏi
wíyá imúuníʔin wínadaʔpí.
33 Hebo Nanbí Sedó Jôesi Táaḏí óetụʔan, ‘Óʔantopˈąḏi, hąʔi nan unwin diwe
báyékí naʔaʔginmuu, naví dînmuuḏi.
34 Taʔgendi naa dómûʔ háa in Egypt-windi naví tˈowa
ovâytˈôephaḏekandoʔin, heḏá inbí haytụhkwíndá otˈoe, heḏiho
dovâymaʔpˈąąḏi-íḏí ową. Nää-á ụ-á bikhâyʔąmí, oe Egypt-piye
wíwáysankhâymáa ovâykhągeʔnamíḏí.’
35 “Heḏiho Jôesi Táḏáḏí Moses óesan in Israel tˈowaví tsondi dínmúuníḏí
heḏá ovâymaʔpˈąąḏi-íḏá, tobá hände ḏí indi óejoegiʔandi óetụʔan wänboʔ,
‘Toʔḏan wônkˈûʔ nanbí tsondi gínmúuníḏí heḏá dítụʔąąmíḏá háa híwó
háa híwóhpí ívíʔoʔin?’ Heḏi Moses in Israel tˈowaviʔpiye namää ihayḏi
iʔ makówáwi tˈôepąʔąąʔiʔ in wąąʔi phéʔyąvi nakojeʔnin jáagé nawindi
óehéeʔandiʔbá i-áḏí namää óekhągeʔnamíḏí.
36 Näʔi Moses-á tˈąmäge ipínnántˈôeʔan oe Egypt nange wąąą, heḏá iʔ pˈîʔ
mâapˈoe gin dâytụʔoʔ iwe tsowa-á, heḏá iʔ ahkónu iwá jónäntą (40) pąąyo dijiʔ
ihayḏi. Handiḏiho iʔḏi in Israel tˈowa Egypt nangeḏi ovâypiye.
37 Näʔi Moses-dânkun in Israel tˈowa ginnân ovâytụʔan: ‘Jôesi Táḏáḏí wí
tukheʔbiʔ unbí tˈowa iweḏiʔibo namuuʔi wovâysangíʔo, naa dísan waagibá.’
38 Näʔi Moses-á in Israel-ʔindáḏí najiʔ oe ahkónu ịʔge. Oe Sinai pˈin núʔ nanbí
thehtáy pahpáʔindáḏí najiʔ, iʔ makówáwi tˈôepąʔąąʔiʔḏi wíyá óehéeʔan dihayḏi,
heḏi iʔ tˈôepąʔąąʔiʔḏi óehéeʔandi wí híʔ nahándepîʔ ihógi naʔin dítụʔąąmíḏí.
39 “Hebo nanbí thehtáy pahpáʔin wíḏidaʔpí Moses ônˈôeyaaníʔin, heḏiho
óewänpijoegiʔan, heḏá oe Egypt-piye diwáypundaʔḏi diboʔaakwˈó. Heḏiho
Aaron dâytụʔan,
40 ‘Wí hąąwí âyʔaʔginmäänígîʔ heḏá dînpáaḏéhûuwígîʔ-á dînpaʔí. Näʔi sen
Moses oe Egypt-di dípiyeʔi-á, wígínhanginnáhpí háa ûnpóeʔin.’
41 Ihayhąąḏi wí hąąwí wí wáasíʔay waa ûnchąąʔi dâypaa, i-á inbí jôesi
dínmuu waa dâychąą, heḏá dâyʔanimâatˈahąnú inbí aʔgin dívímääníḏí, heḏi
näʔi hąąwí inbí mandibo dâypaaʔiʔḏi báyékí ovâyhíhchanmägi.
42 “Heḏiho Jôesi Táḏáḏí ovâyjoeʔan heḏânho iʔ thandá pˈóe-á heḏá in agóyó
oe makówá disaaʔindá dâyʔaʔginmääníḏí. Hänʔoebo wí Jôesi Táḏáví tukheʔbi
itaʔnan háa Jôesi Táḏá natụʔin, ginnân:

Un Israel tˈowa, oe ahkónu jónäntą (40) pąąyo íjiʔ ihayḏi,
bînʔanimâatˈahąnúndeḏi unbí aʔgin bînmääníḏí,
taʔgendi naagîʔ wíʔúvíʔanpí.

43 Naa díʔaʔginmäänívíʔweḏi

wí híẏą̈ą̈ʔi teʔaaʔay phoʔ Moloch bînsóge bînhûuwíḏí,
heḏá wí hą̈ą̈wí wí agóyó waabá ûnchąąʔiʔ Rephan gin dâytụʔoʔi-á bînhon.
Näʔin wíjeḏi mandibo bînpaaʔin bînʔaʔginmągi.
Heḏânho wên t'owa dovâysankhâymáa wovâyhúuwíḏí kayịʔ wą̈hą̈ą̈piye oe Babylon-ví shánkí onäḏi.
44 "Jôesi Táḏáḏí Moses óehéeʔan nanbí thehtáy pahpáʔin ovâytụʔąmíḏí wí teʔaa gáhą̈yụ́ʔi dâypaʔíʔin, heḏi Moses ônkeeyan háa nakeet'ôení waa. Näʔi teʔaa gáhą̈yụ́ʔi-á íve iʔ k'uu pháagîn dak'óe Jôesi Táḏáví tsontun eeḏi nataʔmuuʔiʔ, heḏi iʔ teʔaa dâykéeʔí oe ahkónu ịʔge dijiʔ ihayḏi.
45 Heḏi nanbí thehtáy pahpáʔindá iʔ teʔaa gáhą̈yụ́ʔi-á inbí ây ovâyjoeʔan, heḏáháʔ inbí ây-á iʔ teʔaa dâymaa Joshua-ḏi nää nange ovâyts'úḏe ihayḏi. Ihayḏibá in t'owa näʔi nan diwewin dimúʔdeʔin Jôesi Táḏáḏí ovâykhehpiye. Heḏi näʔi teʔaa dínk'óe inbí tsondi hayʔi David-ví thaa puwahay.
46 David-dá Jôesi Táḏá óehíhchannan, heḏi gin ijûusuʔan: 'Nanbí Sedó Jôesi Táa, ụ Jacob-di hänʔoe wóeʔaʔginmäʔiʔ, wí wháagé ụgîʔ wînk'úuwíʔin naa dímää.'
47 Hebo David-ví ay Solomon-dân Jôesi Táḏágîʔ ôntewhák'ûʔ, David-dá joe.
48 "Hewänbo Jôesi Táḏá iʔ shánkí kw'áyewi namuuʔiʔ iʔ tewhá t'owa inbí mandi dâykw'óḏi eejeḏąʔbá wínathaapí, i-á t'ą̈mäpiye nathaa. Hänʔoe wí iví tukheʔbiʔ gin itaʔnan:
49 Jôesi Táa natụ́,
'Makówá t'ą̈hkí naví sogeʔi waagiʔbá dînmuu,
heḏá nää oepáa k'ayḏá wí ân kaykhanwówákandi waagibá-á naagîʔ namuu.
Wí wháagé dítôeníḏí wänbo wíʔúnkoḏipí bînk'úuwíḏí,
heḏi wáygé dáykaykhanwówáʔąmíʔin wíḏîntáypí.
50 Ti naví mandibo hą̈ą̈ t'ą̈hkí wíḏókhíjépíʔan?' gin Jôesi Táa natụ́.
51 "Un t'owa p'óhkâyʔindąʔ ímuu, heḏi wą̈yụpíʔin ímuuḏi Jôesi Táḏáví híʔ píʔnä khóʔjé wíʔúnts'úyaʔpí heḏá wíʔít'oeʔopí. Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí bînjoegimáa. Háa unbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʔin díviʔan waagibá úvíkanhon.
52 Indá Jôesi Táḏáví tukheʔmin t'ą̈hkí ovâyt'ôephaḏekannanpíʔan. Ovâyt'ahąnú in t'ôepąʔąąʔin hänʔoe ditụ́ʔin näʔi toʔwí iví wówátsi taʔge ihondi namuuʔi naką̈ʔą̈ą̈gíʔoʔin. Heḏi iʔ napówá ihayḏá undiḏá tunjówháagé bînmangekán, heḏi handiḏi undibo bînhay.
53 Tobá Jôesi Táḏáḏí in makówáwin t'ôepąʔąąʔin ovâysan wänbo iví tsontun wovâymääníḏí, näʔi tsontundá wívînʔaʔginnanpí."

Stephen óek'usą̈yụ

54 WaʔḏI Stephen-di ovâyhíʔmáaḏí in Huḏíyo p'óʔḏédíʔin hânho dit'ayyaapóeḏí ôndawą̈ʔts'índeʔ.
55 Hewänbo Stephen-dá iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą pín taʔgeḏi imáaḏí oe kw'áyepiye ibée, heḏi oe makówá Jôesi Táḏáví saʔwóʔdi kohthay ônmûʔ, heḏá Jesus-á Jôesi Táḏáví koʔḏíngéḏí nawindi óemûʔ.
56 Heḏi Stephen natụ́, "Binmúʔḏí, makówá nakhuuḏeeḏi dómúndeʔ, heḏá iʔ t'owa t'ą̈hkígîʔ naʔaypụyą̈ʔi-á Jôesi Táḏáví koʔḏíngéḏá nawin."
57 In iwe diwinnin díviʔojemankw'óḏiḏi dívítụwíṇú, heḏá t'ą̈hkíḏíbo wéʔge iviʔpiye dikhenmää.

58 Heḏi khóhkayḏi oe búʼ jáʼwépiye óehoʼ, heḏi in ônt'eʼp'íḏeʼin inbí k'éwéʼi
to díví́p'ą̈ḏiḏi wí eʼnú Saul gin nakhą́wą̈ʼiví́ núʼ dâyjoeʼan iʼą́yîngiʼą̨míḏí,
heḏáháʼ Stephen óek'usą̈yu̧ óeháyjídí.
59 Waʼḏi óek'usą̈yundeʼ ihayḏibo ijûusuʼan gin: “Nanbí Sedó Jesus, naví hą̨ą̨
dînkeʼ.”
60 Heḏi idégeʼdisógeḏi gin kaygi natú̧, “Nanbí Sedó Jôesi Táa, in t'aywóʼnin
näʼin t'owa díví́ʼoʼin wí́ʼovâychą̈ą̨nú-ípí.” Gin natú̧ḏíhoʼ iví wówátsi ibowa
ijóʼk'ûʼ waagibá.

8

Saul-di in méesateʼin t'owa ovâyt'ôephaḏekandoʼ

1-2 Stephen óehaydi Saul-dá óehí́ʼan. Hebo wây-á senäʼ Jôesi Táḏá
óeʼaʼgindoʼindiḏá báyékí dívísíhtą̈ą̈ḏi Stephen óekhą̈ʼk'ûʼ. Iʼ thaa iweḏi
páaḏépiye t'ą̈hkí in Jesus-ví́ʼpiye díví́wą̈yundeʼin oe Jerusalem dikw'óʼnin
báyékí ovâyt'ôephaḏekandoʼ, heḏi in t'ą̈hkí dijândi t'ą̈mäpiye diwaḏeḏee
oe Judea nange Samaria nangá i̧ʼge t'ą̈hkí. In Jesus-ví t'ôekhuwaʼindą̨ʼ
Jerusalem-bo díví́wóyí̧ʼ.
3 Saul-di in méesateʼin t'owa báyékí ovâyjänäkí́ʼoʼ. Tewhá ee t'ą̈hkí ijíyéndeḏi
kwiyą̈ʼdá senäʼdá inbí́ʼjeḏibo ovâywhaapiyendeʼ, heḏá ovâypankw'óeʼó.

Oe Samaria nange Jôesi Táḏáví hí́wǫ́ʼdi tun ovâyt'ôeʼoʼ

4 Heḏiho in t'ą̈mäpiye dishavepeeʼin wéngé t'ą̈hkí díví́jíyéndeḏi Jôesi Táḏáví
hí́ʼ ônt'ôekanhon.
5 Philip wí Samaria-wi búʼpiye namääḏi Jesus-ví́ʼgeḏi ovâyt'ôeʼoʼ.
Ovâytu̧máa Jesus-á namuu iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa
ovâyʼaywoeníḏí.
6 Báyékí t'owa díví́wéʼgeʼan heḏá háa Philip-di ovâytu̧máaʼin ą́yîngiḏi
díví́t'ôeyandeʼ, iʼ pínnán t'ôe iʼandi dâymûʼḏi.
7 Báyékí yą̈ʼḏâapí́ʼin p'oewą̨ą̨hą̨ą̨ díví́tu̧wínúndeḏi in t'owa ovâymáaʼin
diweḏi dipee, heḏá báyékí in dínʼą̨ʼyą̨kankoḏipí́ʼindá dipóhayʼindá
ovâyhehkháaʼan.
8 Heḏânho in búʼwin hânho dihíhchanpóe.
9-11 Ee búʼ wí sen Simon gin nakhą́wą̈ʼi wí́ʼbo natû̧ʼ i-á hayʼi na-
muuʼin, heḏi ichuget'ôeʼoḏi báyékí pą̨ą̨yo in Samaria nangeʼin t'owa
ovâyháaʼoʼ. Heḏiho gin iʼoḏi t'ą̈hkí t'owa heʼennin dimuuʼindá heʼennin
dimuupí́ʼindá ônt'ôeyandeʼ, heḏi ditû̧ʼ, “Näʼi sendá iʼ namuu Jôesi Táḏáḏí
óepínnánkaymägiʼiʼ.”
12 Hebo Philip-á iʼ híwóʼdi tun Jôesi Táḏáví khuu i̧ʼgeḏi ovâyt'ôeʼoʼ
heḏá ovâytu̧máa Jesus-ân namuu iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa
ovâyʼaywoeníḏí, heḏi in t'owa díví́wą̈yu̧ḏi ovâyp'óʼp'oeʼan, kwiyą̈ʼdá senäʼdá.
13 Simon wänbo wáʼ iwą̈yu̧, heḏi óep'óʼp'oeʼan dihayḏi Philip-áḏí wéʼge
dänjíyéndeʼ, heḏi hânho óeháaʼoʼ t'ą̈mägeʼi pínnán t'ôe Philip iʼoʼiʼ imûʼḏi.
14 Oe Jerusalem in Jesus-ví t'ôekhuwaʼin dit'oe in Samaria-ʼin t'owa Jôesi
Táḏáví tun ônkêʼin, heḏiho Peter-á John-dá inbí́ʼpiye ovâ̄nsan.
15-16 Näʼin wíje dapówá ihayḏi in díví́ts'anwą̈yu̧ʼingîʼ ovâyjûusuʼan iʼ
Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ dâykáyjíḏí, gá iʼ Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ waʼḏi inbí́ʼpiye
wí́ḏínʼą̈ą̨pí́ḏân. Ovâywänpip'óʼp'oeʼan Nanbí Sedó Jesus-ví́ʼpiye díví́wą̈yu̧ḏi.
17 Heḏáháʼ inbîʼḏi wí́ʼíngin dänmank'ûʼḏi iʼ Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ dâykêʼ.

18 Hedi näʔin Jesus-ví t'ôekhuwaʔin in t'owavîʔdi dänmank'ûʔdi iʔ Yą̃ʔdâaʔi
P'oewąąhąą dâykêʔin Simon imûʔdi ovǎnchą̃ʔmǎäníʔin nadaʔ,
19 hedi ovǎntuʔan, "Naa waʔ dînk'uʔ hedânho t'ąhkí naa inbîʔdi dáymank'ûʔin
iʔ Yą̃ʔdâaʔi P'oewąąhąą dâykáyjídí."
20 Hebo Peter-di óetuʔan, "Uví chąʔ wóegébo péyégépiye unmú-í, gá
unʔándedân iʔ häąwí Jôesi Tádá imäʔi chąʔdi nâakuumǎ-íʔin.
21 Jôesi Tádádí wóemúnde píʔnä khóʔjé taʔge wíʔunmuupíʔin hediho näʔin
t'ôe háʔto úkoedí-í biʔąmídí.
22 Nää-á näʔi yą̃ʔdâapíkan unkandaʔi nájoeʔan, hedi pín taʔgedi Nanbí
Sedó Jôesi Tádáviʔpiye bijûusuʔąmí hádéebá nakodidi näʔi gin unʔánshaamuuʔiʔ
wônʔowóejé-í.
23 Naa-á dînhanginná hânho unthúut'óeʔin, hedá uví t'aywóʔdidi wóewhimáa
waagibá úpóe."
24 Simon-di ovǎntuʔan, "Nanbí Sedó Jôesi Tádáviʔpiye dînjûusuʔąmí hedânho
näʔi dítuʔandi naa wídînpúuwípídí."
25 Hedi Peter-ádí John-dádí häąwí Jesus-víʔgedi dǎnhanginnáʔdiʔ in t'owa
ovâytuʔan dihaydi, hedá Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôeʔan dihaydi,
Jerusalem-piye dawáymää. Dänweehon dihaydi báyéki Samaria nangewi
búʔây iʔgedi daphade, hedi Jôesi Tádáví híwóʔdi tun ovâyt'ôekanhon.

Philip-ádí iʔ Ethiopia nangewi tsondi-ádí

26 Ihayhą̃ądibá wí makówáwi t'ôepąąʔiʔdi Philip óetuʔan, "Ókhâyʔandi
näʔin aakonpiyeʔin p'ôe iʔge unmú-í, indá Jerusalem-di Gaza-piye namän."
(Iwe wí ahkónu naná.)
27 Hediho ikhâyʔandi namää. P'óegé iwéngé namän dihaydi wí sen óemûʔ.
Näʔi sendá Ethiopia-wi tsondi namuu, in Ethiopia-winbí tsondi p'óʔdédîʔ
kweeví chąʔ t'ąhkí ônʔáyînmáaʔi namuu, iʔ kwee-á Candace gin nakhą́wą̃.
Näʔi sen oe Jerusalem-dá najiwän Jôesi Tádá óeʔaʔginmǎänídí,
28 hedi nää iviʔpiye iweehon dihaydi iví te phoge naʔǎndí in taʔnin Jôesi
Tádáví tukheʔbi Isaiah itaʔnannin itundoʔ.
29 Iʔ Yą̃ʔdâaʔi P'oewąąhąądi Philip óetuʔan, "Jaʔ unmú-í häʔi te nâakâanídí."
30 Hediho Philip iwą̃näkídidi óekáa, hedi iʔ sen itundodi nat'oe, hedi
óetsikaʔyan, "Ti unkaʔpóyaʔ häʔi nâatundoʔiʔ?"
31 Óetuʔan Philip, "Hândidan okaʔpóewí wí toʔwídí wídînthayyohpídí? Han
unchanpóedí ti nää te phoge bitôení naa-ádí bisôege-ídí?"
32 Jôesi Tádáví taʔnin diwe itundoʔi ginnân natû̃:
Wí k'úwá óekheʔgíʔoʔi dâyhújaʔ waagibá óehoʔ,
heḑi wí k'úwáʔay óephóʔk'owandedi sígínpídíbo hândąʔdibo nawänpik'óe
waagibá,
iʔbá waʔ háabo wínatúhpí.
33 Óewôedaʔiwekán, hedá híwóʔdá wíʔôntunjóʔnanpí.
Toʔwí wänbo háabo wíʔûnkodipí natúunídí iví tíʔúugé kąʔą̃ąʔinbíʔgedi
gá iví wówátsi nää oepáa k'aydi ûnbowadeedân.
34 Hedi iʔ Ethiopia-wi tsondidi Philip óetsikaʔyan, "Tovíʔgedan Isaiah
ihíʔmáa? Ti wíʔbo iviʔgedi háa wíyá toʔwíviʔgedi itaʔnan? Ti uʔdi dítuʔąmí?"
35 Hediho Philip-di ônthayyan näʔi híʔ Isaiah itaʔnandi-á Jesus-víʔgedân
namuuʔin, hedáháʔ iʔ híwóʔdi tun Jesus-víʔgedi shánká ônthayyan.
36 Iwáy p'óegé wáy damändi nap'oʔk'óe iwe dapówá, hedi iʔ tsondidi Philip
óetuʔan, "Hîn námúʔdí, hąwe nap'oʔk'óe. Ti wínakodipíʔan díp'óʔp'oeʔąmídí?"

37 Philip-di óetu̱ʔan, “Híwó namuu-ákun unp'óʔp'oepúuwídí, pín taʔgedi biwäyundedi.” Hedi óetu̱ʔan Philip “Naa dáywäyunde-ákun Jesus Christ-á Jôesi Tádáví ay namuuʔin.”

38 Hediho̱ʔ iʔ tsondidi iʔ sen isanhondiʔ óetu̱ʔan iʔ te iwóyíʔní gin, hedi Philip-ádí iʔ tsondi-ádí ee nap'oʔk'óe iwe dawá, hedi Philip-di óep'óʔp'oeʔan.

39 P'oe iwedi dapee ihaydi Nanbí Sedó Jôesi Táaví P'oewäähäädi tsíkhagipí Philip iwedi óeho̱ʔ, hedi iʔ tsondidi wíyá wíʔóemûʔpí, hebo ivíʔpiye namän dihaydi báyékí nahíhchanpóe.

40 Philip-á oe Azotus búʔ óekán, hedi iwedihoʔ iʔ búʔây i̱ʔge t'ähkí Jôesi Tádáví híwóʔdi tun ovâyt'ôekanhon oe Caesarea búʔ napówá píhay.

9

Jesus-víʔpiye Saul ipimägi

1 Ihayhäähá Saul ívíwo jänäkí in Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔinbíʔgedi ihíʔmáa. Natûʔ iʔdi ovâyt'akhanukhâymáaʔin.

2 Hediho in Hudíyoví owhaʔ p'óʔdédîʔvíʔpiye namää wí taʔdi óedaaʔamídí. Näʔi taʔdi ihondiho in taʔge óemägi iʔ Hudíyoví méesate oe Damascus búʔ eejepiye namú-ídí, hediho wên t'owa, háa kwiyäʔ háa senäʔ dimuuʔin Jesus-ví p'ôe i̱ʔge dimännin ovâyshaadá, oe Jerusalem-piye ovâypanmáʔí ovâypankw'ôenídí.

3 In p'óegé Damascus-piye namän dihaydi, tsowa napowamändi, tsíkhagipí wí ko makówádí nawá, hedi óeʔánkêʔ.

4 Hedi nange nakanu, hedi wí toʔwídí óehéeʔandi nat'oe. Óetsikaʔyan, “Saul, Saul, háadan u̱ʔdi naa dít'ôephadekandoʔ?”

5 Saul natsikapóe, “Nanbí Sedó, to-an unmuu?” Hedi óetu̱ʔan, “Naa Jesus-ân omuu, u̱ʔdi naa dít'ôephadekandoʔiʔ.

6 Ówínú, hedi iʔ búʔpiye unmú-í. Iwânho wóetu̱ʔamí háa biʔamíʔin.”

7 In senäʔ i-ádí dimännin diwänpikwi̱nudeedi háabo wídítundeepí. Diwänpit'oe hewänbo häähbo wídâymûʔpí.

8 Saul iwínú, hewänbo itsíwaa ihaydá häähbo wíʔûnkeet'óepí, hediho Damascus-piye óepahoʔ.

9 Poje thaa iví keetan wíʔimáapí hedá wáʔ húukan wänbo su̱wä wänbo wíʔiʔohpí.

10 Näʔi búʔ Damascus iwáho wí sen Jesus-víʔpiye iwäyundeʔiʔ Ananias gin nakhäwäʔi nathaa. Nanbí Sedó Jesus-di óekhäyäʔdedi waagibá ûnt'oepóe, hedi Ananias natú̱, “Nanbí Sedó, häähan undaʔ?”

11 Hedi Nanbí Sedó Jesus-di óetu̱ʔan, “Wesebo Judas-ví tewhá eepiye unmú-í. Iví tewhá-á nää búʔwin p'ôe iwe naʔän, Taʔgeʔin P'ôe gin dâytu̱ʔoʔ. Eedi wí sen Saul gin nakhäwäʔivíʔgedi untsikapúuwí, Tarsus búʔwi-ân iʔ namuu.

12 Nääbo ijûusuʔoʔ, hedi iʔ tewhá ee naʔän diwe untsudemändi wóemúnde waagibá nääho ûnts'anpuwamän, hedá wáʔ wóemúndeʔ uví mandá nâatägedá iví keetan wíyá ikáyjídí.”

13 Hewänbo Ananias natú̱, “Nanbí Sedó, báyékí t'owadi näʔi senbíʔgedi dít'ôeʔan. Ditú̱ uví t'owa Jerusalem-windá iʔdi hânho ovâyjänäkíʔan.

14 Hedá in Hudíyoví owhaʔ p'óʔdédíʔindi ônk'ûʔ näwe wáʔ in t'owa t'ähkí wóekhäyäʔdeʔin dívíjûusuʔodi ovâypankw'ôenídí.”

15 Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di óetu̱ʔan, “Ópûn, naaḏân wíʔbo dóde̱ʔman naví t'ôe dînʔamíḏí. Iʔḏá in Israel t'owa-á heḏá in wéʔgen t'owa wáʔ inbí tsonnin wóegé ovâyt'ôe̱ʔamí toʔwí omuuʔin naa.
16 Naaḏân wíʔbo dônthayya̱mí báyékí it'ôephaḏekhâymáaʔin naví t'ôe dînʔa̱míḏí.”
17 Heḏiho Ananias iʔ tewhá óetu̱ʔan deepiye namää, heḏi nats'ú. Heḏi iví mandi Saul óetä̱geḏi óetu̱ʔan, “Tíʔûu páaḏéʔi Saul, hä̱ʔin p'óegé nää Damascus búʔpiye unʔä̱ʔ ihayḏi Nanbí Sedó Jesus uvíʔpiye ipi̱keeyan. Heḏi iʔḏibá naa dísan wíyá úkeepúuwíḏí, heḏá iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewa̱a̱hâ̱a pín taʔgeḏi mänmáʔveíḏí.”
18 Wesebo wí hä̱ä̱wí paa okhowa waagiʔbá namuuʔiʔ Saul-ví tsée iweḏi ûnjâapóe, heḏi wíyá ûnkeepóeḏí iwí̱nú.
19 Ihayḏiho óep'óʔp'oeʔan, heḏi ihúu̱yandi iví kay iwáykêʔ.

Oe Damascus Saul-di Jesus-vi̱ʔgeḏi ovâyt'ôe̱ʔoʔ

Saul wí hä̱yú thaa oe Damascus-bo iwóyi̱ʔ in t'owa Jesus-víʔpiye dívíwä̱yundeʔindáḏí.
20 Heḏi wesebo iʔ Huḏíyoví méesate eeje namää, heḏi ovâythayjoʔ Jesus-á Jôesi Táaví ay-ân ûnmuuʔin.
21 In t'owa iví híʔ dit'oeʔin t'ä̱hkí ovâyháaʔandi dívípitu̱máa, “Ti näʔiân wínamuupíʔan iʔ toʔwíḏí oe Jerusalem ovâyhánúndeʔiʔ t'ä̱hkí in Jesus óekhäyä̱ʔdeʔin dívíjûusuʔoḏi? Ti nääpiye wínaʔä̱ä̱píʔan ha̱ʔmin t'owa ovâywänpipanhóeníḏí, in Huḏíyoví owhaʔ p'óʔḏéḏíʔinbíʔpiye ovâyhûuwíḏí?”
22 Hebo Saul-ví híʔ-á shánkí wänbo ûnkaypuwamändi ovâythayyan Jesus-áho taʔgendi namuu iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏiho in Damascus-ʔin Huḏíyo hä̱ä̱bo wíḏâyshaapí óetu̱ʔä̱a̱míḏí.
23 Báyékí thaa naphaḏe ihayḏi in Huḏíyo dívíwéʔgeʔan háawin wên ánshaa dâykʼúuwíḏí háḏíḏí Saul óeháyjíḏí waagi.
24 Khu̱u̱-á thaa-á iʔ búʔ tehpaa phóḏi iwe óetsíkhaʔmáa óeháyjíḏí. Hewänbo Saul ûnhanginpóe háa óekhâymáaʔin,
25 heḏi wí khun wên iví híʔ iwe dívíwä̱yundeʔindi iʔ búʔwi tehpaa iwepiye óehoʔ, heḏi naphohcháʔ diwe wên t'únbay hayʔin diweḏi óewä̱ve.

Saul oe Jerusalem búʔ naji̱ʔ

26 Saul Damascus-di oe Jerusalem-piye namää, heḏi in wéʔgen Jesus-víʔpiye dívíwä̱yundeʔindáḏí iwóeníʔin nadaʔ. Hewänbo t'ä̱hkíḏíbo iʔ dâykhunwôedaʔ, wíḏiʔânpíḏí taʔgendi Jesus-víʔpiye iwä̱yundeʔin.
27 Hewänbo Barnabas-di in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbíʔpiye óehoʔ indi óetaaíḏí, heḏi ovâytu̱ʔan háa Saul ûnpóeʔin in p'óegé oe Damascus-piye namändi. Háa Saul-di Nanbí Sedó Jesus óemûʔ waagi heḏá Jesus-dá óehée̱ʔan waagá ovâytu̱ʔan. Ovâytu̱ʔan wáʔ háa Saul khunwôedaʔginpíḏíboʔ in t'owa oe Damascus Jesus-vi̱ʔgeḏi ovâyt'ôe̱ʔannin.
28 Heḏiho in Jesus-ví t'ôekhuwaʔindi Saul óesígíkêʔ, heḏi i-á oe Jerusalem i̱ʔge t'ä̱hkí indáḏí najiʔ. Iwe wáʔ khunwôedaʔginpíḏíboʔ in t'owa Nanbí Sedó Jesus-vi̱ʔgeḏi ovâyt'ôe̱ʔan.
29 Wên t'owa iwe dijiʔ, Huḏíyobá dimuu hebo Israel nange jáʔwéḏí diʔä̱ä̱. Indáḏí wáʔ ihíʔmáaḏáháʔ itu̱hkannan, heḏi dit'aypóeḏí háḏíḏí óeháyjíʔin dâytu̱wä̱máa.
30 Hewänbo in tíʔûuwin páaḏéʔin háa óekhâymáaʔin dínhanginpóe ihayḏi, oe Caesarea búʔpiye óeshaveho̱ʔ, heḏá iweḏáháʔ wíyá búʔ Tarsus-piye óesan.

31 Nä̆ʔi naphaḏe ihayhą̆ą̆ in méesateʔin t'owa dívíwéʔgeʔoʔin iʔ nange Judea-á
Galilee-á Samaria-á toʔwíḏí wänbo wíʔovâyjänäkíʔohpí, heḏi shánkí dikaypóe.
Heḏi Nanbí Sedó Jôesi Táa báyékí dâyaʔginmäʔ heḏá iʔ Yą̆ʔḏâaʔi P'oewąąhą̆ąḏi
ovâykhą̆geʔmáa, heḏânkun shánkí wänbo dit'owasôe.

Peter ipínnánt'ôeʔoʔ in búʔ Lydda-á Joppa-á eeje

32 Ihayḏibá Peter t'ą̈mäpiye namändi Jôesi Táḏáví t'owa oe Lydda búʔ
dikw'óʔnin napu̱wą̈pówá.
33 Iwe wí sen Aeneas gin nakhą́wą̆ʔiʔ óejay. Nä̆ʔi sendá
wíʔûnʔąʔyą̈kankoḏipíḏí kháve pąayo wíʔûnkoḏipí ishaa-íḏí.
34 Peter-di óetu̱ʔan, "Aeneas, nää-á Jesus Christ-di wóehehkháamägi. Óshaa,
mänpąʔshâa." Heḏi wesebo han iʔan.
35 In t'owa Lydda búʔ dithaaʔin t'ą̈hkí heḏá o̱ʔge oe Sharon nange
dithaaʔindá háa ûnpóeʔin dâymûʔ, heḏi báyékí in diweḏi Nanbí Sedó Jesus-
víʔpiye dívíwą̈yundeʔin dipóe.
36 Ihayḏibá wí kwee Tabitha gin nakhą́wą̆ʔiʔ, Jesus-víʔpiye iwą̈yundeʔiʔ, ee
Joppa búʔ nathaa. (Iví khą́wą̆-á Greek tundi "Dorcas" ûnmuu, heḏi nä̆ʔin híʔ
Dorcas-á "Pą̆ą̆" gin natundaʔ.) Nä̆ʔi kweeḏá hą̆ą̆ḏi wänbo t'ą̈hkí t'owa híwó
ovâyʔoʔ, heḏá in sehkanäwó diwówájiʔindá ovâykhą̆geʔmáa.
37 I-á nahaypóeḏí nachuu, heḏi iʔ pení óeʔowíḏi inbí khuu dínmuu waagibá,
heḏi oe whaʔk'ay íve óek'ûʔ.
38 Lydda iweḏi Joppa-á kayiʔ wínanáhpí, heḏi ee Joppa in Jesus-víʔpiye
dívíwą̈yundeʔin dínhanginpóe Peter-á oe Lydda najiʔin, heḏi wíje senäʔ ivíʔpiye
ovâ̆nsan óetu̱ʔą̈amíḏí, "Ti wesebo naʔindáḏí wíʔunʔą̆ą̆-ípíʔan, heḏi ąʔyu̱u̱gi
giwáymú-í."
39 Heḏiho Peter wesebo ikhâyʔandi indáḏí namää. Iʔ tewhá ee dipówá
ihayḏi oe whaʔk'ay ívepiye óepiye. T'ą̈hkí in kwiyą̆ʔ dikw'óʔnin inbí senäʔ
dínt'ahánnin Peter-ví núʔ diwindi diséejiʔ, heḏi ônkeejoʔ iʔ báyékí to-á k'éwéʔi
aa-á Dorcas ipaaʔiʔ waʔ nawówájiʔ ihayḏibo.
40 Peter-di t'ą̈hkí ovâypeejôndi idégeʔdisóge ijûusuʔąmíḏí, heḏi ibéeḏí iʔ pení
óemúndeḏi natu̱, "Tabitha, óshaa." Iʔ kwee itsíwaaḏi Peter óemûʔḏi ishaasóge.
41 Peter-di óemanyą̆ʔḏi óekwi̱nukhą̈geʔnandá in kwiyą̆ʔdáḏí in wéʔgen
Jôesiví t'owa-áḏí ovâytu̱hkánnan dits'ú̱u̱níḏí, heḏi iʔ kwee wíyá nawówápóeʔin
ovâykeeyan.
42 In Joppa-win t'owa dínhanginpóe háa napóeʔin heḏi báyékí Nanbí Sedó
Jesus-víʔpiye dívíwą̈yu̱.
43 Peter ee Joppa nä̆ʔi sen Simon gin nakhą́wą̆ʔiví'webo híwó hay thaa
iwóyi̱ʔ. Simon-dá púje tą̆vikandiʔ-ân namuu.

10

Cornelius-di Peter óetu̱hkánnan ivíʔpiye naʔą̆ą̆-íʔin

1 Oe Caesarea búʔ wí sen Cornelius gin nakhą́wą̆ʔi nathaa. I-á tą̆gintą̆
(10) sundaḏoví tsondi namuu, heḏi iví sundaḏo-á "Italy-win" gin ovâytu̱ʔoʔin
diweḏiʔin dimuu.
2 I-áḏí iví k'aygiʔindáḏí hą̆ą̆ḏi wänbo Jôesi Táḏá óeʔaʔginmäʔ tobá Huḏíyo
dimuupí wänboʔ, heḏi in sehkanäwó diwówájiʔin Huḏíyo t'owa hą̆yu̱-anho
ovâychą̆ʔmäʔ ovâykhą̆geʔnamíḏí, heḏá hą̆ą̆ḏi waa Jôesi Táḏáví'piye ijûusuʔoʔ.
3 Wí thaa thíʔêeḏi poje iwáypiye nanândi, wí makówáwi t'ôepąʔąʔiʔ Cornelius
ûnpówáḏí keeʔeeḏi óemûʔ waagibá ûnpóe, heḏi óekhą́yą̆ʔ.

4 Cornelius hânho óepíhäą̈, hedi iʼ makówáwi t'ôepąʼąąʼiʼ óedamúndedi
óetụʼan, “Nanbí Sedó, háadan unʼą̈ą̈?”
Hedi iʼ t'ôepąʼąąʼiʼdi óetụʼan, “Jôesi Tádá uví jûusu nat'oe, hedá wóemûʼ
in sehkanäwó diwówájiʼin t'owa ovâychą̈ʼmägiʼin hediho háa biʼannin
wíʼûnʼôede-ípí.
5 Nää-á wên senäʼ Joppa búʼpiye ụʼdi ovâysaaní, indá wí sen Simon gin
nakhą́wą̈ʼiʼ óenuuwą̈-í näwepiye óemáʼídí, iʼ sendá Peter gin wáʼ nakhą́wą̈.
6 I-á iwóyíndeʼ wí púje tą̈vikandiʼ Simon ginbá nakhą́wą̈ʼiví tewhá ee, näʼi
tewhá-á mâap'oe núʼ nak'óe.”
7 Iʼ makówáwi t'ôepąʼąąʼiʼdi Cornelius óehíʼbowa ihaydi ijâaʼan, hedi
Cornelius-di wíje iví tewháʼin t'ôeʼindá hedá wí sundado-á ovâytụhkánnan,
näʼi sundadodá hą̈ą̈di waa Cornelius óekhą̈geʼdo hedá Jôesi Tádá óeʼaʼginmäʼ.
8 Háa iʼ makówáwi t'ôepąʼąąʼiʼdi óetụʼan waa Cornelius-di ovâythayyan,
hedáháʼ Joppa-piye ovâysan.
9 Wíyá tháwän taagepiye waʼdi in senäʼ p'óegé dimändi, iʼ búʼ tsowa
dipowamän dihaydibo, Peter oe whaʼk'aypiye napee ijûusuʼąmídí.
10-11 Nahąhséhpóedí ihúụyąmíʼin nadaʼ, hebo waʼ dâyhą̈ą̈háaʼodibo
naʼą̈ąk'óe waagibá ûnpóe, hedi makówá nakhuudeeʼin ûnkeepóe, hedi
wí hą̈ą̈wí nangepiye nawhąveʼą̈di imûʼ, i-á wên aa pháagíʼin waagiʼinbá
namuu, hedi jónu wéegé eeje nawhimuu.
12 In aa iwe t'ąmägeʼin animâa hą̈ą̈wên dikw'ôn, hą̈ą̈pandá p'oekanu-á
pą̈ą̈yụ-á hedá tsídé-á.
13 Hedi toʼwídí óehíʼmáadí nat'oe ginnân: “Peter, ówínú, ovâyhą́nú hą̈ʼin
hedá ovâyk'ôe.”
14 Hebo Peter natú, “Joe, háʼto, Nanbí Sedó. Naa hänhay wänbo wídók'oepí
hą̈ą̈wí nanbí khuu gínmuudi gínkhą̈ąk'óeʼiʼ, giʼbi hą̈ą̈wí khą́ąʼi gin âytụmáaʼiʼ.”
15 Hedá wíyá iʼ híʼ nat'oe ginnân: “Wíʼúkhâyʼą̈hpí untúụníʼin nakhą̈ąk'óeʼin
hą̈ą̈wí Jôesi Tádá natúʼi híwóʼdi namuuʼin.”
16 Powin gin napóe, hedi ihaydi in aa pháagíʼin wesebo makówápiye óetege.
17 Peter iʼánshaamáa hą̈ą̈-angú iʼ hą̈ą̈wí ûnkeepóeʼiʼ namuuʼin, hedi ihaydibá
in senäʼ Cornelius-di ovâysannin wáy Simon-ví tewhá ûnk'óeʼin dâyshaa, hedi
oe tehpaa phódi dipówá.
18 Hedi ditụhkwínpóedí ditsikapóe, “Ti näwe Simon Peter iwóyí?”
19 Waʼdi Peter iʼ hą̈ą̈wí ûnkeepóe ịʼgedi iʼánshaamáadí iʼ Yą̈ʼdâaʼi
P'oewąąhą̈ądi óetụʼan, “Ót'ôeyanbe, poje senäʼdi wóetụwą̈máa. Nää-áho
ówhanbe, hedi ánshaaginpídíbo indádí ópûn.
20 Naadân dovâytụʼan nääpiye diʼą̈ą̈-íʼin.”
21 Hedi Peter in senäʼ dijiʼ iwepiye nawân hedi ovâytụʼan, “Naa-ân iʼ omuu
undi dítụwą̈máaʼiʼ. Háadan íʼą̈ą̈?”
22 In senäʼdi óetụʼan, “Cornelius-dáho naʼin dísan, i-á sundádoví tsondi
namuu. I-á iví wówátsi taʼge ihon, Jôesi Tádá óeʼaʼgin, hedi ivíʼgedi in Hudíyo
t'ą̈hkí híwó dívíhéeʼoʼ. Wí makówáwi t'ôepąʼąąʼiʼdi óetụʼan ụ wóetụʼą̈ąmídí iví
tewhá eepiye unmú-ídí, hedânho wí híʼ uvíʼwedi nat'oe-ídí.”
23 Hediho Peter-di ovâytụʼan dits'úụní gin, iwebo dívíwhoʼkw'ôenídí iʼ
khun.
Hedi iʼ tháwändá héʼdibo Peter ishaadi ipikhâyʼan, hedi indádí namää,
hedá wên Joppa-win Jesus-víʼpiye dívíwą̈yundeʼindá wáʼ dimää.

24 Wíyá tháwändá oe Caesarea dipówá. Cornelius-áho iví'we natsíkha'ăn,
iví ây-á maatu'indá k'ema'indá ovâywé'ge'annin wóegé.
25 In Peter-'in t'ąhkí i' tewhá ee dipówá ihayḏi Cornelius-di óesengitṵ'an,
heḏi Peter-ví páaḏépiye idége'disóge óe'a'geeníḏí.
26 Hebo Peter-di óekwi̱nukhąge'nan, heḏi óetṵ'an, "Ówi̱nú, ṵ' waagibá naa
wí t'owaḏą'mân omuu."
27 Heḏi dänhí'hondi i' tewhá íve dats'ṵ́. Peter-di in báyékí t'owa iwe
diwé'gekw'ó'nin ovâymû',
28 heḏi ovâytṵ'an, "Ti wí'únhanginnáhpí'an wí Huḏíyo ûnkhąąk'óe'in iví
khuu ûnmuuḏi pi'wên t'owa-áḏí iwóení'in heḏá inbí'piye na'áḏâamú-í'indá?
Hebo Jôesiḏi naa nä'in díhą'an: Naa wíḏînkhây'ąhpí otṵ́ṵní'in wây-á t'owa
híwó'nin wíḏimuupí'in háa naa dînkhąąk'óe'in indáḏí dáywóeníḏí.
29 Heḏânkun nä̆wepiye o'ąą-íḏí dídaa'andi naa 'joe' gin wó'tṵ́hpí. Heḏi nää-
á dítṵ'ąąmí háaḏí ṵ'ḏi dítṵhkánnannin."
30 Cornelius-di óetṵ'an, "Poje thaa phaḏe poje iwe thí'êeḏi, nää waabá
naná, heḏi naví tewhá ee dáyjûusu'oḏi o'ăn, heḏi tsíkhagipí wí sen ots'á'i aa
nato'ondi dînkeepóe, heḏi naví hânge nakwi̱nuḏee.
31 I'ḏi naa dítṵ'an, 'Cornelius, Jôesi Táḏá uví jûusu nat'oe, heḏá i' hąąwí ṵ'ḏi
in sehkanäwó diwówáji'in ovâymägi'i' imû', heḏi háa bi'o'in há'to ûn'ôeḏe-í.
32 Nää-á wí to'wí oe Joppa-piye násân, Simon óetṵ'ąąmíḏí uví'piye na'ąą-
íḏí, i-á Peter gin wá' nakhą́wą́. Wí púje tą̆vikandi'ví'we na'ăn, i-á Simon
ginbá nakhą́wą́, heḏi mâap'oe nú' nathaa.'
33 Heḏiho wesebo wên senä' dovâysan wóetṵhkánnamíḏí, heḏi ṵ-á wesebo
un'ąąḏi híwó bi'an. Nää-á näwe t'ąhkí gikw'ó, heḏá Jôesi Táḏá-á wá' näwe
na'indáḏíbá na'ăn. Nää gikw'ó ívít'ôeyaaníḏí hąąwí t'ąhkí háa Nanbí Sedó
Jôesi Táḏáḏí wóetṵ'an waa na'in dít'ôe'ąmíḏí."

Peter-di in Cornelius-'in Jôesi Táḏáví hí' ovâyt'ôe'o'

34 Heḏi ginnân Peter natṵ́: "Nää naa dînhanginná ta'gendi Jôesi Táḏáḏí t'owa
t'ąhkí handą' ovâymáa'in.
35 T'ąhkí to'wên i' dây'a'ginnin heḏá híwó díví'o'indá i'ḏi ovâysígíhónde',
tobá wąąąwin dimuu wänbo'.
36 I'ḏi iví tun in Israel t'owa ovâymägi, heḏi ovâytṵ'an dínkoḏi i-áḏí
díví́wóeníḏí Jesus Christ i'andi namuuḏi, i-á t'owa t'ąhkígî' shánkí natsonji'i-
ân namuu.
37 Un únhanginná háa tí'úugéḏí napóe'in oe Galilee nange heḏá hąyṵ́ Judea
nange naná' t'ąhká, John i' p'ó'p'oekandi'ḏi in t'owa dip'ó'p'oepúuwí'in
ovâytṵ'an dihayḏi.
38 Únhanginná Jôesi Táḏáḏí iví Yą'ḏâa'i P'oewąąhąą ônsannin Jesus Nazareth-
wi', heḏânho Jesus-áho óesóge'in ikeeyąmíḏí heḏá in pínnándá óemąąníḏá,
heḏi Jôesi TáḏÁ i-áḏí najiḏi Jesus-di híwó in t'owa ovây'o' wáy namää wänbo',
heḏá hąyṵ́ i' Penísendiḏi ovâyt'ôephaḏekannannin hehkháa ovâymägi.
39 "Hąąwí Jesus-ví'geḏi gínhanginná'di na'indi t'owa âyt'ôe'o', háa i'an waa
ee Jerusalem bú' heḏá i' wé'ge'i bú'ây in Huḏíyoví nange t'ąhká naná'di'. I-á
óet'óhtągek'û'ḏi óehay.
40 I-ânkun i' namuu Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaa'i', heḏi dînkeeyan i' powage'i
thaa nachuu iweḏi wíyá nawówápóe'in.
41 T'ąhkí t'owaḏá wí'óemû'pí, hebo na'in ivi'geḏi ívíhée'ąmíḏí páaḏébo
díde'mannindânho i' âymû'. Wíyá nawówápóe ihayḏi i-áḏí ívíhṵ́ṵyan.

42 Hedi iʔdi naʔin díjôn Jôesi Tádáví tun in t'owa âytunphaadé-ídí, hedá
âytuʔâamídá taʔgendi i-ânkun namuu Jôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'ähkí t'owa
ovâykeekw'ôenídí háa híwó háa híwóhpí díviʔannin, wíʔgíngí in ho dichuuʔindá
in waʔ diwówájiʔindá.
43 T'ähkí Jôesi Tádáví tukheʔmindi dítuʔan, t'ähkí toʔwên Jesus-víʔpiye
dívíwäyundeʔinbí t'aywóʔdi dínʔowóʔjen. Jesus-ânkun ônk'ûʔ gin dînʔamídí."

In Hudíyo dimuupíʔin iʔ Yäʔdâaʔi P'oewaahâa dâykêʔ

44 WaʔDi Peter-di gin ovâytumáadí iʔ Yäʔdâaʔi P'oewaahâa nawá t'ähkí in iví
híʔ ônt'ôeyandeʔinbíʔwepiye.
45 Hedi in Hudíyo Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin Peter-ádí diʔääʔin hânho
ovâyháaʔan, iʔ Yäʔdâaʔi P'oewaahâa in Hudíyo dimuupíʔin wáʔ báyékíbo
ovâymägidi.
46 Dínhanginpóe ovâymägiʔin inbí híʔ ho dit'oedi, gá piʔwí tundi
dívíhéeʔodân, hedá Jôesi Tádá ívíwo hayʔi namuu gin ditûʔdá.
47 Hedi Peter-di in i-ádí diʔääʔin ovâytuʔan, "Näʔin t'owa-á iʔ Yäʔdâaʔi
P'oewaahâa dâykêʔ, naʔin iʔ âykêʔ waabá. Hedânkun tóebo wíʔûnk'óepí
ovâykhâaʔamídí p'oedi ovâyp'óʔp'oeʔamíʔin, hewä."
48 Hediho in Cornelius-ʔin ovâytuʔan dínkhâyʔäʔ dip'óʔp'oepúuwíʔin,
dâykeeyamídí Jesus Christ-víʔin dimuuʔin. Hedáháʔ indi óedaaʔan wí häyú
thaa indádí iwóyíʔnídí.

11

Peter-di ovâytumáa in Jerusalem-ʔin méesateʔin háa napóeʔin

1 In Jesus-ví t'ôekhuwaʔindá hedá in wéʔgen Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin oe
Judea t'ähkí dikw'óʔnindá dínhanginpóe in Hudíyo dimuupíʔin t'owa wáʔ Jôesi
Tádáví híʔ iwe dívíwäyuʔin.
2-3 Hebo wáy wên t'owa Jerusalem búʔwin dichanpóe t'ähkí t'owa Jesus-
víʔpiye dívíwäyundeʔin dínkhâyʔäʔ in Hudíyoví khuu wáʔ dâyhûuwíʔin. Hediho
Peter Jerusalem-piye namää ihaydi indi óetuʔan, "Hääwí gínkhâak'óeʔi biʔan.
Heháadan in Hudíyoví k'ewe taa dâymáapíʔin t'owavíʔwe unjiʔ, hedá indádá
bihúuyan?"
4 Hedi Peter-di ovâythayyan t'ähkí háa páadé iwedibo napóeʔin.
5 Ginnân natú: "Oe Joppa búʔ oʔän dihaydi naa dáyjûusuʔoʔ, hedi oʔäak'óe
waagibá dînpóedí wí häwí dînkeepóe. Wên aa pháagîn waaginbá namuuʔin
makówádí nawândi dînkeepóe, jónu wéegé eeje nawhimuuʔin, hedá naví núʔ
dînpówá.
6 Hedi híwó in aa phoge dómûʔ, hedi t'ämägeʔin häápandá p'oekanu-á
pääyu-á tsídé-á dovâymûʔ.
7 Hedi toʔwídí díhíʔmáadí ot'oe. Ginnân dítuʔan: 'Peter, ówínúdí ovâyhánú
häʔin hedá ovâyk'ôe.'
8 "Hebo naa-á otú, 'Joe, háʔto Nanbí Sedó. Hänhay wänbo naví sóphoge
wídótógipí wí häwí nanbí khuu gínmuudi gínkhâak'óeʔiʔ, giʔbi häwí kháaʔi
gin âytumáaʔiʔ.'
9 "Hebo oe makówádí wíyá iʔ híʔ ot'oe, gin: 'Wíʔúkhâyʔähpí untúuníʔin
nakhâak'óeʔin häwí Jôesi Tádá natúʔi híwóʔdi namuuʔin.'
10 Powin gin napóe, hedá hää t'ähkí makówápiye óeváytege.
11 "Ihaydibáho poje senäʔ Caesarea búʔ iwedi ovâysannin iʔ tewhá ee oʔän
diwe dipówá.

12 Heḏi iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhä̱ąḏi dítụʼan, ‘Ánshaaginpíḏíboʼ indáḏí ópûn.’
Wên sí tíʼûuwin páaḏéʼindá wáʼ naa-áḏí dimää, heḏi iʼ sen dítụhkánnandiví
tewhá ee gits'ụ́.
13 Iʼḏân naʼin dítụʼan wí makówáwi t'ôepąʼąąʼiʼ iví tewhá íve nawindi óemûʼ,
heḏi iʼ t'ôepąʼąąʼiʼḏi ginnân óetụʼan: ‘Wên senäʼ oe Joppa-piye ovâysân näʼi
Simon näwe óemáʼíḏí, i-á Peter gin wáʼ nakhą́wä̱.
14 Iʼḏibá wovâyt'ôekankhâymáa háḏíḏí ụ-á heḏá hä̱yụ́ uví k'aygiʼindá
wovâyʼaywoeníʼin.’
15 “Cornelius-di naa díhíʼbowa ihayḏáháʼ naaḏá dovâyhéeʼan. Waʼḏi báyékí
otụ́hpíḏíbo iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhä̱ą inbíʼwepiye nawân, páaḏé naʼin gínpóe
waagibá.
16 Heḏi dînʼánpówá iʼ to híʼ Nanbí Sedó Jesus hä̱ä̱ḏi wänbo natû̱ʼdiʼ, gin:
‘John-di t'owa p'oeḏiḏąʼ ovâyp'óʼp'oeʼan, hebo undá iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhä̱ą-á
bînkáyjí wí p'óʼp'oekan waagibá.’
17 Jôesi Táḏáḏí iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhä̱ą ovâymägi, heḏá hanbá naʼin dímägi,
Nanbí Sedó Jesus Christ-víʼpiye ívíwä̱yụ ihayḏi. Heḏiho hä̱ä̱-an naa omuu, ti
naa dînk'óe Jôesi Táḏá dówóyí̱ʼníḏí? Naa-á joe.”
18 Heḏiho in t'owa háa Peter-di ovâytụʼannin dit'oe ihayḏi wíyá wíḏitụ́hpí
híwóhpí iʼannin. Ditụ́, “Jôesi Táḏá hânho hayʼi namuu. Iʼḏi in Huḏíyo
dimuupíʼin t'owa wáʼ ovâykhäge̱ʼnan inbí t'aywóʼdi dâyjoeʼąmíḏí, wówátsi
nahándepíʼin dâymáʼve-íḏí.”

Oe Antioch búʼ Jôesi Táḏáví tun dâywä̱yundeʼ

19 Stephen óehay ihayḏi phąąpiyeḏi in Jesus-víʼpiye dívíwä̱yụndeʼin
ovâyjänäkíʼoʼ heḏiho t'ä̱mäpiye dishavemää. Wáy wên oe Phoenicia
nangepiye dimää, wây-á oe Cyprus nangepiyá, heḏá wây-á oe Antioch
búʼpiyá. Eeje indi in Huḏíyo t'owaḏąʼmânho Jesus-ví̱ʼgeḏi ovâytụʼan, in
Huḏíyo dimuupíʼin t'owa-á joe.
20 Hewänbo wáy wên in dijáʼnin senäʼdáho oe Antioch búʼpiyebá
dimäaʼindá in Huḏíyo dimuupíʼin wáʼ Nanbí Sedó Jesus-ví̱ʼgeḏi ovâyt'ôeʼoʼ.
Näʼin senäʼdá Cyprus-windá heḏá Cyrene-windá dimuu.
21 Heḏi Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí näʼin senäʼ ívíwo ovâykaymägiḏi híwóhay
t'owa Nanbí Sedó Jesus-víʼpiye dívíwä̱yụḏi iviʼpiyá dívímägi.
22 Oe Jerusalem in méesateʼin t'owa háa oe Antioch napóeʼin dínhanginpóe,
heḏiho iwepiye Barnabas óesan.
23-24 Barnabas-á híwóʼdi sen namuu, heḏi pín taʼgeḏi iʼ Yä̱ʼḏâaʼi
P'oewąąhä̱ą-á imáa, heḏi ívíwo Jesus-víʼpiye iwä̱yụ. Heḏi oe Antioch napówá
ihayḏi imû̱ʼ hânho híwóʼdi Jôesi Táḏáḏí ovâyʼoʼin, heḏiho nahíhchanpóe, heḏi
ovâytumakheʼan pín taʼgeḏi Nanbí Sedó Jesus-áḏí dimúuníḏí. Báyékí t'owa
Nanbí Sedó Jesus-víʼpiye dívíts'anwä̱yụ.
25-26 Ihayḏáháʼ Barnabas-á Antioch iweḏi oe Tarsus búʼ naná̱ʼ diwepiye
namää Saul óenuuwä̱-íḏí, heḏi óeshaa ihayḏi oe Antioch eepiyebá óemaa.
Iwânho indá heḏá in wéʼgen méesateʼin t'owa-á wí pąayo t'ä̱hkí dívíwéʼgeʼoʼ,
heḏi in wíjeḏi báyékí t'owa ovâyhą́ʼan. Ee Antioch in Jesus-víʼpiye
dívíwä̱yundeʼin páaḏé ovâyts'ankhą́yä̱ʼ “Christian” gin.
27 Ihayḏibá wên Jôesi Táḏáví tukheʼmin Jerusalem diweḏi oe Antioch-piye
dimää.
28 Wí wêe in diweḏi Agabus gin nakhą́wä̱ʼiʼ iwí̱nú, heḏi in méesateʼin t'owa
ovâytụʼan, “Iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhä̱ąḏi naa dînhanginʼânnan dihąąpuwagíʼoʼin

wą̈hą̈ą̈ t'ą̈hkí." Háa Agabus natṷ waa taʔgendi napóe Claudius natsondimuu ihaydi.
29 Hedihо in Antioch-win Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin t'ą̈hkí dâywéhpêeʔan hą̈yṷ dínkodi ihay inbí chą̈ʔ dâywéʔgeʔą̈míʔin, in tíʔûuwin páadéʔin oe Judea dithaaʔinbíʔwepiye ovâysaanídí.
30 Hedihо han díviʔandi Barnabas-ádí Saul-ádí iʔ chą̈ʔ ovą̈nʔan, hedi indá in Jerusalem méesateʔin tsonninbíʔwepiye dą̈nhoʔ.

12

In Jesus-víʔpiyeʔ dívíwą̈yundeʔin wíyá ovâyt'ôephadekannan

1 Ihayhą̈ą̈ han napoeʔo iwáydí iʔ nangewi tsondi Herod wên méesateʔin t'owa ovâyjänäkíʔą̈mídí natsonpóe.
2 Hedá wáʔ natsonpóe James wí tsijó pháʔdí óeháyjídí, i-á John-bí páʔdây ûnmuu.
3 Herod ûnhanginpóe háa iʔannindi in Hudíyo ovâyhíhchannannin, hedihо Peter wáʔ óepankáyjídí natsonpóe. Gin iʔan nąʔi Hudíyoví shánkíʔeedi dínnáʔ dihaydi, "Oewáaseepîʔ pává koe shánkíʔeedi" gin dâytṷʔoʔ.
4 Peter óeyą̂ʔdi óepansóge, hedi tą̈ʔdi sí (16) sundadodi óeʔą̈yînmáa, jóʔnängin díviʔegóʔoʔ. Iwedânho iʔ Hudíyoví shánkíʔeedi Passover gin dâytṷʔo naphade ihaydi, Herod-di Peter óepiyekhâymáawän in t'owaví páadépiye ôntunjóʔnamídí.
5 Hebo waʔdi Peter napannän dihaydi, in méesateʔindi ihaydą̈ʔ ônjûusuʔoʔ Jôesi Tádádí óekhą̈geʔnamídí.

Peter iʔ pan tewhá iwedi óemaʔp'ą̈ûnwhihsuu.

6 Khṷʔdéedí naná, hedi wíyá tháwän hédénpiye Herod-di Peter óepiyekhâymáawän. Perer-á nakadénawhimuu wíje sundadoví jáagé, hedi handidi najóʔk'óe. In wây-á wíje sundado-á oe pan tewhá jáʔwéʔin phódi iwe daʔą̈yînwin.
7 Tsíkhagipí wí makówáwi t'ôepąʔą̈ąʔiʔ iwe nakwinudee, hedi pan tewhá íve nakohkeepóe. Iʔ makówási t'ôepąʔą̈ʔidi Peter k'uuwoe eedi óewádáʔandi óekhehshaa, hedi óetṷʔan, "Ówą̈nąkiʔ, óshaa." Hedi iʔ kadéna khóe eeje nawhimuuʔiʔ ûnwhihsuu.
8 Hedi Peter óetṷʔan, "Uví sibaʔáa-ádí uví anto-ádí óto?." Hedihо Peter han iʔan. Hedáháʔ óetṷʔan, "Nää-á uví k'éwéʔin to-á wáʔ óto?, hedi naví tíʔúugé unwóeʔą̈ą̈-í."
9 Hedihо Peter pan tewhá iwedi i-ádí napee, hebo wíʔûnhanginnáhpí háa iʔ makówáwi t'ôepąʔą̈ąʔi iʔoʔin taʔgendi napoeʔoʔin háa hádéewáy iví ánshaa iwe waagi nąʔi hą̈ą̈wí imúndeʔin.
10 Wêe sundado naʔą̈yînwin diwe daphade, hedá wíyá wêe-á, hedáháʔ in kwą̈k'u phódi iwe dapówá, iʔ búʔ p'óegé iwe nacháʔnin. In phódi wíʔbo napikhuudee. Hedi dapee, hedi wéhpêe p'ôe daphade, ihaydáháʔ iʔ makówáwi t'ôepąʔą̈ąʔi wáypiye napóedí Peter wíʔbo óejoeʔan.
11 Nää-á Peter ûnhanginpóe nąʔi hą̈ą̈wí taʔgendi ûnpóeʔin, ą̈ą̈dąʔ wínamuupí, hedi ginnân iʔánshaaʔan: "Nąbâa dînhanginná taʔgendi Nanbí Sedó Jôesi Tádá iví t'ôepąʔą̈ąʔi isan naa Herod-ví mangedi hedá in Hudíyo t'owaviʔwedá dînʔaywoenídí, hedânho háawên jänäkíʔin dikandaʔin wídíʔą̈mípídí."
12 Ihaydáháʔ John Mark-ví jíyá Mary-víʔpiye namää. Ee-á hą̈yṷ-anho t'owa dívíjûusuʔodi dikw'ó.

13 Napówá ihaydi in jáʼwéʼin tehpaa phódi iwe ipópóʼan, hedi wí tewhá t'ôeʼi aʼyú, Rhoda gin nakhą́wą̃ʼi namää imúunídí to-angú namuu.
14 Peter ihéeʼandi nat'oedi iʼ aʼyú wese ûnhanginná toʼwí namuuʼin. Hânho nahíhchanpóedí in phódi ihuu-íviʼwedi oe ívepiye iʼą̃ą̃ts'úde in t'owa ovâyt'ôeʼąmídí, "Peter oe jáʼwé tehpaa phódi iwe nawin."
15 Indi óetuʼan, "Ụ-ân unbondoemuu." Hebo iʼ aʼyú-á ihe'jidiąʼ natûʼ, "Háa wâytuʼan waa taʼgennânkun namuu." Indi óetuʼan, "Hádéewáy wí makówáwi t'ôepąʼąąʼi namuu, Peter óeʼą́yînmáaʼiʼ."
16 Waʼdi dívíhíʼmáadíbo Peter-á ihe'jidiąʼ ipópóʼoʼ, hedi in phódi dâyhuu ihaydi toʼwí namuuʼin dâymûʼdi ovâyháaʼan.
17 Peter imannan dituhą́ąnídí, hedi ovâyt'ôeʼan háa Nanbí Sedó Jôesi Táa iví makówáwi t'ôepąʼąąʼiʼ isan waa iʼ pan tewhá iwedi óepeeyé-ídí. Hedáháʼ ovâytuʼan, "James-á hedá in wéʼgen tíʼûuwin páadéʼindá bintʼôeʼan háa dînpóeʼin." Hedi iwedi wíyá wáypiye namää.
18 Nahéʼdénpóe ihaydi in sundado hânho díntûʼ.
19 "Wáyho Peter?" gin dívítsikaʼmáa. Herod natsonpóe dâynuuwą́-ídí, hebo wíʼóeshaapí. Hediho Herod-di in ą́yíʼnin ovâytsikaʼyan háa napóeʼin, hedi in wídínhanginnáhpídí natsonpóe ovâyhą́ąnú-ídí.
Ihaydáháʼ Herod-dá Judea nange iwedi oe Caesarea búʼpiye namää, hedi wí hą̃yú thaa iwe iwóyíʼ.

Iʼ tsondi Herod nachuu

20 Herod hânho nat'ay in t'owa Tyre-á Sidon-dá dithaaʼinbíʼpiye. In t'owa nąʼin wíje búʼwin Herod-ví nange iwedi inbí húugîʼ dínʼą̃ą̃ʼą, hedânho dívíwéʼgeʼan dívíhéeʼąmídí, hedáháʼ wên senąʼ iviʼpiye ovâysan. Indá Herod-ví tewhá ee p'óʼdédîʼ t'ôeʼi-ádí dívík'emaʼan, i-á Blastus gin nakhą́wą̃, hedi iʼ óetuʼan Herod óedaaʼąmídí wíyá indádí wínat'ay-ípídí.
21 Herod wí thaa ovâyhéeʼąmídí ideʼman. Iví tsondiwi aa iʼawe, hedáháʼ iʼ tsondi púwédé eedi isóge, hedi thaa t'ą̃hkí in t'owa ovâyhéeʼan.
22 Ihíʼmáa ihaydi in t'owa ginnân dívítuwínúndeʼ, "Jôesidân díhíʼmáa waag-ibá nat'oet'óe, wí sendidąʼbá joe."
23 Wesebo Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepąʼąąʼiʼ óesan Herod óehayʼámídí, hedi pubädí iví see ônk'oediho nachuu. Han ûnpóe idi in t'owa wíʼovâytuʼanpídí Jôesi Tádádąʼmân hayʼi namuuʼin.
24 Hewänbo báyékí t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun shánkí wänbo dit'oeʼo, hedá báyékí ônsígíhóndeʼ.
25 Ihayhą̃ą̃bá Barnabas-á Saul-ádí inbí t'ôe oe Jerusalem dänbowa, iʼ chą̃ʼ in méesateʼin tsonnin ovâymągidi, hedi iwedi oe Antioch-piye dawáymää. John wáʼ indádí dänhoʼ, i-á Mark gin wáʼ nakhą́wą̃.

13

Barnabas-á Saul-á ovändeʼmandá ovänsan Jôesi Tádáví hiʼ t'owa ovâyt'ôeʼąmídí

1 Oe Antioch búʼ iwe in wéʼgen méesateʼindádí wên Jôesi Tádáví tukheʼmindá hedá wên iví híʼ ovâyhą́ʼoʼindá dijiʼ. Ginnân dikhą́wą̃: Barnabas-á, Saul-á, Simeon-dá (i-á "Phéndi Sen" gin óetuʼoʼ), Lucius-á (i-á Cyrene ngeʼi namuu), Manaen-dá (i-ádí hedá iʼ tsondi Herod-ádí wéʼge dasôe).

2 Wí thaa diwéʼgekw'ó Nanbí Sedó Jôesi Táḏá óeʼaʼginmäänídí heḏá
dívíhąądäʼąmíḏá, heḏi iʼ Yąʼḏâaʼi P'oewąąhąąḏi ovâytụʼan, "Naaḏi Barnabas-
á Saul-áḏí dovände'man wí t'ôe häąwí dînʼąmíḏí. Nää-á undá in wíjebá
bînsôege-í han dänʼąmíḏí."
3 Heḏiho wíyá dívíhąądäʼan, heḏi in wíjevîʼḏi dívímankwʼóḏiḏi
ovänjûusuʼan, heḏi ovänsan.

Barnabas-á Saul-á oe Cyprus dajiʼ

4-5 Heḏiho Barnabas-á Saul-áḏí damää, iʼ Yąʼḏâaʼi P'oewąąhąąḏi oväntụʼan
waa. John Mark wáʼ indáḏí najiʼ ovänkhäge'namíḏí. Oe Seleucia búʼpiye
dimää, iweḏáháʼ kophé iweḏi wí p'ojâaḏi Cyprus gin dâytụʼoʼ iwepiye dimää.
Heḏi Salamis búʼ-á dipówá, heḏi iwe Jôesi Táḏáví tun in Huḏíyoví méesate eeje
ovâyt'ôeʼoʼ.
6 In poje senäʼ näʼi p'ojâaḏi ịʼge t'ąhkí dijiʼ, ihayḏáháʼ oe Paphos búʼ dipówá.
Iwe wí Huḏíyo sen óemûʼ, Bar-Jesus gin nakhąwąʼiʼ (Greek tundi "Elymas"
gin nakhąwą). I-á pínnándi namuu heḏi natụʼ i-á Jôesi Táḏáví tukheʼbi-ân
namuu, hewänbo ihójomáa.
7 Näʼi sendá iʼ nangewi tsondi Sergius Paulus-ví k'ema ûnmuu. Sergius
Paulus-á hânho hąʼi sen namuu, heḏi Jôesi Táḏáví híʼ nat'ôeyandaʼḏi Barnabas-
á Saul-á ovänntụhkánnan.
8 Hebo näʼi pínnándi nadaʼ ovänkhąąʼąmíḏí, heḏânho iʼ tsondiʼ óetụmáa,
"Wíviwąąyụ́-ípí háa wóetụmáaʼin."
9 Heḏi Saul (nää Paul gin wáʼ óekhąyąʼde') iʼ Yąʼḏâaʼi P'oewąąhąą pín
taʼgeḏi imáa, heḏi tsíhtáye Elymas óeḏamúndeʼ,
10 heḏi óetụʼan, "Ụ-á Penísendiví ay-ân kavêe unmuu, ụ-á wí hójoʼiḏąʼ un-
muu, häąwí biʼoʼi-á yąʼḏâapîʼḏąʼ namuu, häąwí híwóʼdi namuuʼi-á nâat'ay,
ụ-á Jôesi Táḏáví taʼgeʼin p'ôe mânmäägíʼąmíʼin undaʼ.
11 Nää-á ót'ôeyanbe, Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏá wóetuhchänukhâymáa,
heḏânho untsíʼt'aapúuwí, heḏá ívíwo hay thaa iʼ than wänbo wí híyąąą wänbo
wínâamúunípí."
Paul ihíʼbowa ihayḏi wesebo Elymas-ví tsée iwe ûnkhaaḏeeḏi t'ąhkí
ûnkhunpóe, heḏi oepiyá nääpiyá najiḏi wí toʼwí óetụwąmáa óepaamáʼve-íḏí.
12 Háa Elymas ûnpóeʼin iʼ tsondiḏi óemûʼ ihayḏi Jôesi Táḏáví tun iwąyụ. Iʼ
häąwí Nanbí Sedó Jôesi Táḏávį́ʼgeḏi nahąhpóeʼíʼḏi óeháaʼan.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch búʼ Pisidia nange nanáʼ diwe dajiʼ

13 Paul-áḏí iví k'emaʼindáḏí Paphos-di kophé iweḏi dimää, heḏi oe Pam-
phylia nange iwe Perga búʼ dipówá. Iwe John Mark-di Paul-á Barnabas-á
ovänjoeʼan heḏáháʼ i-á Jerusalem-piye nawáymää.
14 Perga iweḏi in wíje damää, heḏáháʼ Antioch búʼ oe Pisidia nange
dapówá. Heḏi kaykhanwówá thaa in Huḏíyoví méesateʼay ee dats'ụ́ Jôesi
dänʼaʼginmäänídí.
15 Wí toʼwí wí häyụ́ háa Moses itaʼnan diweḏi itunnan, heḏá wíyá toʼwí-
á häyụ́-á in Jôesi Táḏáví hänʼoeʼin tukheʼmin dâytaʼnan diweḏá itunnan.
Dänntunkanbowa ihayḏi in méesate p'óʼḏédíʼindi toʼwí óetụʼan Barnabas-á
Saul-áḏí ovänntụʼąmíḏí, "Tíʼûuwin páaḏéʼin, ti wên tumakhe wänbo näʼin t'owa
ovâymäänî? Dadaʼḏáho nää ovâyhéeʼąmí."
16 Heḏiho Paul iwínúḏí imannan dívít'ôeyaanídí, heḏi ginnân ovâytụʼan:
"Un Israel t'owa, heḏá un wéʼgen t'owa Jôesi bînʼaʼginmäʼindá, bít'ôeyanbe.

17 Naʔin Israel t'owa Jôesi Táḏáviʔpiye íviwą̈yundeʔ, heḏi hän̓oeboʔ iʔḏân
nanbí thehtáy pahpáʔin dînde̓man, heḏá oe Egypt nange dithaa ihayḏi
ovâykhą̈geʔnan díviʔâyt'owasôewé-íḏí, tobá iwewin wíḏimuupí wänboʔ,
heḏáháʔ iví kayḏi hą̈ʔi nange iweḏi ovâypiye.
18 Heḏi jónäntą̈ pąąyo ahkon niʔge dijiʔ ihayḏi ovâyʔą́yîngiʔan.
19 Heḏi Jôesi Táḏáḏí ovâykhą̈geʔnan tsé ihay hą̈ą̈geʔin t'owa näʔi nange
Canaan gin dâytụʔan diwe ovâyhą́ąanú-íḏí, heḏáháʔ iʔḏi in Israel t'owa Canaan
ovâywije.
20 Jónän tą̈gintą̈ḏáháʔ p'ánäntą̈ (450) pąąyo óehoʔ näʔi t'ą̈hkí napúuwíḏí.
"Iweḏáho Jôesi Táḏáḏí ovâytsonninkw'óeʔó, iví tukheʔbi Samuel óesóge puwa-
hay.
21 Heḏi in t'owaḏi Samuel óedaaʔan wí kw'áyeʔi tsondi ovâysôege-íḏí, iʔ
weʔgeʔi nangeʔin t'owa dínʔän waagibá, heḏiho Jôesi Táḏáḏí Saul ovâymägi, i-á
Kish-ví ay ûnmuu, heḏi in Benjamin-bí ây iweḏiʔiʔbáho namuu. Saul-á jónäntą̈
(40) pąąyo inbí kw'áyeʔi tsondi dínmuu.
22 Ihayḏiho híwóhpí iʔandi Jôesi Táḏáḏí óejâaʔan, heḏi David óesóge inbí
kw'áyeʔi tsondi dínmúuníḏí, i-á Jesse-ví ay ûnmuu. Jôesi Táḏá natụ́, 'Naa
dînhanginná David-ví ánshaa-á navîʔ waagibá ûnmuuʔin, heḏá i-á hą̈ą̈wí t'ą̈hkí
háa naa otụ́ waa ikanhûuwí.'
23 Jôesi Táḏá iví tun imägi David-ví thehtáy pahpáʔây iweḏi wí naʔą̈ʔin
näʔin Israel-win t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏi i-áho nää napówá, i-á Jesus-ânho
namuu.
24 "Hewänbo waʔḏi Jesus iví t'ôe its'anʔanpíḏíboʔ, John iʔ p'óʔp'oekandiʔḏi
in Israel-win t'owa t'ą̈hkí ovâytụmáa, 'Unbí t'aywóʔdi binjoeʔan, ihayḏânho
wâyp'óʔp'oeʔąmí.'
25 Heḏi John iví t'ôe ibowakhâyʔoʔ ihayḏi, ihayḏąʔ ovâytụmáa, 'Ti naa-ân iʔ
bîntsíkhaʔmáaʔiʔ omuu gin íʔánde̓ʔ? Naa-á joe. Bít'ôeyanbe, naví shánkí tíʔúugá
wíyá toʔwí napowagíʔo, i-á naví shánkí itsonmáaʔiʔ namuu. Naa ihay híwóʔdi
wóʔmuupí iví anto wänbo dônp'ą̈ą̈ḏi-íḏí,' ginnânho John natụ́.
26 "Tíʔûuwin páaḏéʔin, un Abraham-bí ây iweḏiʔin ímuuʔindá heḏá un
weʔgen t'owa Jôesi Táḏá bînʔaʔginmäʔindá, undáḏí naʔindáḏí Jôesi Táḏáḏí
dítụʔan háḏíḏí in t'owa ovâyʔaywonde̓ʔin.
27 Hewänbo in t'owa Jerusalem dithaaʔin heḏá inbí tsonnindá taʔgendi
wíḏínhanginnáhpí toʔ Jesus namuuʔin, heḏá iʔ híʔ Jôesi Táḏáví tukheʔmin Jesus-
vı́ʔgeḏi dâytaʔnandi wíḏikaʔpóyaʔpí. Tobá inbí méesate eeje kaykhanwówá
thaa waa näʔi híʔ dâytundo wänboʔ, híwó wíḏikaʔpóyaʔpí. Heḏânho ditụ́
Jesus óeháyjíʔin ûnkhâyʔäʔ, heḏiho háa in Jôesi Táḏáví hän̓oeʔin tukheʔmin
dâytaʔnan waa taʔgendi napóe.
28-29 Hą̈ą̈wí t'ą̈hkí Jesus óeʔandi Jôesi Táḏáví taʔnin diwe ho nataʔmuu. Näʔin
t'owaḏi Pilate óedaaʔan natsonpúuwíḏí Jesus óeháyjíḏí, tobá wên t'aywóʔnin
wíʔônshaapí wänboʔ. Heḏi han óeʔandá nachuuḏá in phéʔwin diweḏi óewą́ve,
heḏá wí t'owápho ee óek'ûʔ.
30-31 "Hewänbo Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaa. Hą̈yän wänbo wên t'owavíʔpiye
Jesus ipikeeyan, indá dimuu in toʔwên óeyụụhonnin Galilee iweḏi Jerusalem
iwehay waʔ nachuupíḏíboʔ. Heḏi näʔin t'owaḏá wéʔgen t'owa ovâytụmáa
naváywówápóeʔin dâymûʔ.
32-33 "Heḏi nää-á naʔindá wáʔ näʔiʔ híwóʔdi tun wâyt'ôeʔoʔ: Jôesi Táḏá nanbí
heh̓ą̈ą̈wi thehtáy pahpáʔin iví tun imägi Jesus óeváywówápakhâymáaʔin, heḏi

háa ovâytụʔan waa naʔin inbí ây iwedi̱ʔin gimuuʔingîʔ iʔan. In eedi̱ʔin Psalm diwebo háa Jôesi Tádádí Jesus óetụʔan waa ginnân nataʔmuu:
Nää thaa dovâykeeyan naa uví Tádáho omuuʔin.
34 Wíyá wáygé Jôesi Tádá gin wáʔ natú:
Naadi David dótụʔan taʔgendi hânho híwó dókhâymáaʔin,
hedi un wáʔ hanbá wâykhâymáa.
Hedi näʔi híʔ-á ginnân natundaʔ: Jesus-ví túʔ-á wíʔûnseejé-ípí gá óewáywówápakhâymáadân, hedi háʔto wíyá nachuu-í.
35 Hedânho David-di wây-á wéhpêe Psalm itaʔnan diwe Jôesi Tádá gin óetụʔan:
Uví yä̱ʔdâaʔi ayví túʔ wínâasijepä̱khâymáapí.
36 David-á wíʔbo ivi̱ʔgedi wíʔihíʔmáapí. Iví thaa waʔ nawówájiʔ ihaydi háa Jôesi Tádádí óetụʔan waa iví t'owagîʔ iʔan, ihaydáháʔ nachuu, hedi iví páadé kä̱ʔä̱ʔin ovâykhä̱ʔkw'ódi iwebá óekhä̱ʔk'ûʔ, hedihо iví túʔho ûnsije.
37 Hewänbo Jesus-ví túʔ-á wíʔûnsijepí, i-á iʔ Jôesi Tádádí óewáywówápaaʔi namuu.
38-39 "Tíʔûuwin páadéʔin, naa odaʔ íkapóewíʔin näʔin nää wâytụhkankhâymáaʔin: Háa Jesus iʔannin namuudi unbí t'aywóʔdi wovâyʔowóejé-í. Tobá iʔ tsontun Moses itaʔnandi bînʔaʔginnamídí úvíkhä̱ä̱de wänboʔ, háʔto unbí t'aywóʔdi wovâyjâaʔą̨mí, hewänbo Jesus-víʔpiye úvíwä̱yundedáho wovâyjâaʔą̨mí-ákun.
40 Nää undá bíʔą́yîngiʔan hedânho näʔin Jôesi Tádáví híʔ iví tukheʔmin dâytaʔnannin wíʔúnpúuwípídí:
41 Un ítúʔin naví híʔ wídînchä̱ʔmuupíʔin bít'ôeyan.
Unbí thaa eeje wí hä̱ä̱wí wä̱yụpíwóʔdi namuuʔi hânho hayʔi namuudi naa dáykhâymáa,
hedi wíʔúvíwä̱yụkhâymáapí tobá wí toʔwídí wovâythayjo wänboʔ.
Hedihо wovâyháaʔą̨mí, hewänbo wíʔúvíwä̱ä̱yú-ípí, hedânho íchuuwí."
42 Paul ihíʔbowa, hedi i-ádí Barnabas-ádí iʔ Hudíyoví méesate iwedi dapeemän dihaydi in t'owa didaʔjiʔ owáy wíyá kaykhanwówá thaa näʔi hä̱ä̱wí dit'oe i̱ʔgedibá shánkí ovâyhéeʔą̨míʔin,
43 hedi dínwéʔgek'ewe dihaydi, báyékí in t'owa Paul-ádí Barnabas-ádí dimää, hedi in wíjedi ovâytumakheʔan Jôesi Tádáví sígísehkanä iwe dívíwä̱yụhûuwídí. Wáy wên näʔin t'owa-á Hudíyo dimuu, wây-á wêndá Hudíyo dimuupí wänbo in Hudíyoví khuubá dâyhon.
44 Wíyá jâadi iʔ kaykhanwówá thaa naváʔ diwe, t'ä̱hkí waa in búʔwin t'owa dívíwéʔgeʔan näʔi Jôesi Tádáví tun Paul-ádí Barnabas-ádí dänt'ôeʔodi dit'oe-ídí.
45 In Hudíyoví p'óʔdédíʔindi näʔin báyékí t'owa in wíjeviʔpiye dimändi ovâymûʔ ihaydi, ívíwo dithúupóe, hedi ovâytụmáa Paul-ví híʔ-á taʔgen wíʔûnmuupí, hedá ivi̱ʔgedá híwóhpí dívíhéeʔan.
46 Hebo Paul-ádí Barnabas-ádí khunwôedaʔginpídíboʔ ovâyhéeʔan. Ginnân datú: "Nakhâyʔä̱ʔ Jôesi Tádáví híʔ un Hudíyo páadé wâyt'ôeʔą̨míʔin, hedihо han änʔan. Hebo bînjoegiʔandi úvíkeejoʔ undá in wówátsi nahándepíʔin bînkáyjíʔin wíʔímuupíʔin, hedânho nää naʔindi wâyjoekankhâymáa, hedá in Hudíyo dimuupíʔinbíʔpiye gamän,
47 gá Nanbí Sedó Jôesi Tádádí iví taʔnin diwe naʔin ginnân dítụʔandân:
Naadi ụʔ wídeʔman wí ko waagiʔbá unmúunídí,
in Hudíyo dimuupíʔinbíʔpiye unmú-ídí,
in t'owa t'ä̱hkí nää oepáa k'aydi hádídí ovâyʔaywoeníʔin ovâytụʔą̨ą̨mídí."

48 In Huḏíyo dimuupíʔin iwebá dijiʔin näʔi híʔ dit'oeḏi hânho dihíhchanpóe,
heḏi ditú, “Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví híʔ híwóʔdi ûnmuu.” Heḏi t'ą̈hkí in toʔwên
Jôesi Táḏáḏí ovâydeʔmannin näʔin wówátsi nahándepíʔin dâykáyjíḏí ivíʔpiye
dívíwą̈yu̱.
49 Heḏi shánkí wänbo t'owa iʔ nange t'ą̈hkí dikw'óʔnin Nanbí Sedó Jôesi
Táḏáví tun dit'oemän.
50 Hewänbo in Huḏíyoḏi in búʔwin kwiyą̈ʔ koḏit'owa dimuuʔin Jôesi
Táḏá óeʔaʔginnin ovâyt'eʔyaʔnan, heḏá in senäʔ kw'áyeʔin dimuuʔin wáʔ,
heḏiho näʔindá Paul-á Barnabas-á ovą̈njänäkíʔan heḏá inbí nan diweḏi
ovą̈nkhehpiye.
51 Heḏiho inbí anto iweḏi dą̈nnaʔjeepíḏi in t'owa ovâykeeya̱míḏí koḏi
wíḏíníʔanpíʔin, heḏáháʔ näʔi wêe búʔ Iconium eepiye damää.
52 Heḏi in Antioch búʔ dithaaʔin Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin hânho
dihíhchanpóe, heḏá pín taʔgeḏá iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̈a̱hą̈a̱-á dâymáa.

14

Paul-áḏí Barnabas-áḏí Jôesi Táḏáví tun oe Iconium búʔ ovâyt'ôeʔoʔ

1 Háa Paul-á Barnabas-á oe Antioch dą̈npóe waabá oe Iconium wáʔ dą̈npóe.
Iʔ Huḏíyoví méesateʔay ee dats'ú, heḏi hânho híwó ovâyhéeʔandi báyékí t'owa
Huḏíyo dimuuʔindá Huḏíyo dimuupíʔindá Jesus-víʔpiye dívíwą̈yu̱.
2 Hewänbo wên Huḏíyo inbí híʔ dívíwą̈yundepíʔindá wây-á Huḏíyo
dimuupíʔin ovâyt'eʔyaʔnan, heḏiho näʔin Huḏíyo dimuupíʔin in Jesus-víʔpiye
dívíwą̈yundeʔinbíʔpiye háa dichą̈a̱.
3 Hebo Paul-á Barnabas-á híwó hay jâaḏi iwebo dänwóyíʔ, heḏi
khunwôedaʔginpíḏíbo Nanbí Sedó Jesus-víʔgeḏi dänhíʔmáa. Heḏi iʔḏá
ovą̈nkaymägi pínnán t'ôe dą̈nʔa̱míḏí, heḏą̂nho in t'owa ovâykeeya̱míḏí iʔ
híʔ iví sígísehkanä ûnmuu i̱ʔgeḏá taʔgen namuuʔin.
4 Hebo in t'owa iʔ búʔwindá dit'oeḏi handa̱ʔ wíḏiʔánshaamuupí. Wêndá in
Huḏíyo-áḏí dipóe, wêndá in wíje Jesus-ví t'ôekhuwaʔindáḏá.
5 Heḏiho wên Huḏíyo-áḏí wên Huḏíyo dimuupíʔindáḏí in búʔwin p'óʔḏéḏíʔin
wóegé díníʔánshaamägi ovą̈nwa̱ʔa̱míḏí heḏá ovą̈nk'usą̈ą̈yú-íḏá.
6-7 Hebo háa ovą̈nkhâymáaʔin Paul-á Barnabas-á dą̈nhanginpóe, heḏiho
oe Lycaonia nangepiye dajân, heḏi wíje búʔ Lystra-á Derbe-á iwe heḏá i̱ʔge
t'ą̈hká Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun in t'owa ovâyt'ôekanhon.

Paul oe Lystra búʔ óek'usą̈yu̱

8 Näʔi búʔ Lystra iwe wí sen natsiʔḏeeʔipîʔ naʔän. Naʔaypu̱yą̈ḏibo ha̱ʔbi
namuu, heḏiho wáymûu wänbo wíʔijíyépí.
9 Paul ihíʔmáaḏí näʔi sendá nat'ôeyannän. Paul-dá taʔgebo óemûʔḏi
ûnhanginná iʔ sen in wą̈yu̱ ûnhehkháapúuwíḏí imáaʔin,
10 heḏiho kaygi óetu̱ʔan, “Óta̱ʔgewíʔnú.” Heḏi iʔ sen ichą̈nuwíʔnúḏí natsiʔḏee.
11 In báyékí t'owa iwe dijiʔin háa Paul iʔannin dâymûʔḏi diʔánde wên wíje
inbí jôesi damuuʔin, heḏiho kaygi ditú inbí tundi, “Wên jôesi damuuʔin
makówáḏí nanbíʔwepiye dawân heḏi naʔin t'owa waaginbá dapaa.”
12 Ditú Barnabas-á Zeus-ân namuu, heḏi Paul-á Hermes gân óekhą̈yą̈ʔ, gá
Paul shánkí ihíʔmáaḏân. *

* **14:12** In Lycaonia-win t'owa-á in wéʔgen Greek t'owa waaginbá dimuuḏi báyékí jôesi dínkw'ó. Iʔ
shánkí p'óʔḏéḏíʔ-á “Zeus” gin óekhą̈yände̱ʔ, heḏá wí t'ôekhuwaʔi-á “Hermes” gân nakhą̈wą̈.

13 Wí méesate hayʔi oe búʔḏí jáʔwé nak'óe, iwe in t'owa Zeus dâyʔaʔginmäʔ.
Iʔ méesatewi owhaʔ wên tôeḏo-á heḏá póvi ophíḏéʔi-á iʔ búʔ tehpaa phóḏi
iwepiye imaa, heḏi i-áḏí in t'owa-áḏí in tôeḏo dâyt'ahą̨anú-íʔin didaʔ
ovän̄ʔaʔginmäänı́ḏí.
14 Hebo Paul-á Barnabas-á háa in t'owa dívíkhâymáaʔin dänhanginpóe
ihayḏi inbí k'éwéʔin to dän̄whéeʔan ovâykeeyą̨mı́ḏí háa díví́ʔo waa
wı́ʔovän̄hı̨ʔanpı́ʔin, heḏá in t'owaví jâa dän̄ʔą̨ąts'úḏeḏi däntṵwı̨́nú,
15 “Háaḏan gin úvı́ʔo? Naʔindá t'owaḏąʔ gamuu un waaginbá. Naʔindá
gaʔą̨ą̨ Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun wâyt'ôeʔą̨mı́ḏí, heḏânho näʔi hą̨ą̨wí
nachą̨ʔmuupı́ʔ úvı́ʔoʔi bînjoeʔą̨mı́ḏí, heḏá iʔ nawówájiʔi Jôesivı́ʔpiye úvíwą̨ą̨yú-
íḏá. I-ân makówá-á nandá mâap'oe-á heḏá hą̨ą̨wí t'ą̨hkí eeje nakw'óʔdi-á
ikhíjé.
16 Heḏi tobá hän̄ʔoebo nää puwahay wáyjé t'ą̨hkı́ʔin t'owa háa díví́ʔą̨mı́ʔin
didaʔ waa Jôesi Táḏáḏí ovâykanmägi wänboʔ,
17 thayʔeeḏi ovâykeeyan háawi iʔ namuuʔin hânho híwó ovâyʔandi. Iʔḏân in
kwan makówáḏí wovâyjemu, iʔḏibá hą̨ą̨wí iʔ nan diweḏi napaaʔi wovâypaye.
Iʔḏân koegiʔ wovâymäʔ heḏá wíyá hą̨ą̨wí unbí pı́ʔnä wovâyhíhchannamígı̂ʔ-á,”
gin Paul-di ovâytṵʔan.
18 Hebo tobá t'ą̨hkí näʔi ovâytṵmáa wänboʔ, báyékí t'ôe dän̄póe in t'owa
ovâywóyı̨ʔnı́ḏí in tôeḏo wı́ḏâyt'ahą̨ąnú-ípı́ḏí in ovän̄ʔaʔginmäänı́ḏí.
19 Ihayḏibá wên Huḏíyo Antioch búʔwin heḏá Iconium búʔwindá dipówá,
heḏi Paul-á Barnabas-á ovän̄tunsúumáaḏí in Lystra-win t'owa háa näʔin
dipówáʔin ditṵ́ waagiḏąʔ díví́wą̨yṵ. Heḏiho Paul óek'usą̨yṵ heḏi óehay gin
dichanpóeḏí ee búʔḏí jáʔwépiye óewhaapiye.
20 Hewänbo wên Jesus-vı́ʔpiye díví́wą̨yundeʔin Paul-vı́ʔwepiye diʔą̨ą̨, heḏi
waʔḏi ivı̨ʔge dibûuwin dihayḏi iwı̨́nú, heḏá wíyá iʔ búʔ iwebá nawáyts'ṵ́. Wíyá
tháwändá i-áḏí Barnabas-áḏí oe Derbe búʔpiye damää.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch búʔpiye dawáymää

21 Oe Derbe búʔ Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun ovâyt'ôeʔan, heḏi báyékí t'owa
Jesus-vı́ʔpiye díví́wą̨yṵ. Ihayḏiho oe Lystra-á Iconium-dá i̧ʔgepiye heḏá
Pisidia nangewi búʔ Antioch-piyá dawáymää.
22 Näʔi búʔ eeje in Jesus-vı́ʔpiye díví́wą̨yundeʔin ovâykhą̨geʔnan shánkí
kayʔindi díví́wą̨ą̨yṵ́-íḏí, heḏá dän̄tumakheʔan taʔgendi díví́wą̨yṵhûuwı́ʔin.
Ovâytṵʔan, “T'ą̨hkí naʔin âyt'ôephaaḏé-ı́ʔin gínpúuwí oe makówá
gipówápı́ḏíboʔ.”
23 Heḏi t'ą̨hkí iʔ méesate eeje tsonnin ovâykw'óḏi, heḏáháʔ dänjûusuʔandá
dänhąąḏäʔandá t'ą̨hkí in díví́wą̨yṵʔin ovâytṵʔan, “Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí
wovâypahûuwí.”
24 Nää-á Pisidia nange i̧ʔge daphaḏemää, heḏá Pamphylia nange iwá
dapówá.
25 Iwe in Perga búʔwin t'owa Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôeʔan, heḏá iweḏá wíyá
wêe búʔ Attalia-piye damää.
26 Iweḏáháʔ kophé iweḏá iʔ wêe Antioch búʔ iwepiye dawáymää. Iweḏânho
hän páaḏédí wáypiye damää heḏi damääpı́ḏíbo in méesate iweʔin t'owaḏi
ovän̄jûusuʔan Jôesi Táḏáví sígísehkanäḏi ovän̄ʔą́yîngiʔą̨mı́ḏí, iví t'ôe dän̄ʔą̨mı́ḏí.
Heḏi nää-á inbí t'ôe-á dän̄bowaḏi dawáyʔą̨ą̨.
27 Oe Antioch dapówá ihayḏi t'ą̨hkí in méesateʔin t'owa ovâywéʔgeʔan,
heḏi ovâytṵʔan háa Jôesi Táḏáḏí ovän̄khą̨geʔnannin iʔ t'ôe dän̄ʔandi t'ą̨hkí,

heḏá ovâythayyan háa in Huḏíyo dimuupíʾin wáʾ Jôesi Táḏáḏí ovâymägiʾin
díviwääyṵ-íḏí.
28 Báyékí thaa oe Antioch in Jesus-víʾpiye díviwäyundeʾindáḏí dänwóyḭʾ.

15

Oe Jerusalem in méesateʾin tsonnin dínwéʾgepóe

1 Wên senäʾ oe Antioch dipówá Judea nange iweḏi, heḏi indi in Jesus-
víʾpiye díviwäyundeʾin ovâyhäʾoʾ. Gin ovâytṵʾan: "In Huḏíyo waaginbá
ík'ewetaamuupíḏá Moses natsonpóe waa, undá háʾtoʾ oe makówápiye ímú-í."
2 Paul-á Barnabas-á íviwo wíʾovänhḭʾanpí háa in senäʾ dipówáʾin ditûʾnin,
heḏi indáḏí báyékí díviṭṵhkannan. Heḏiho Paul-á Barnabas-á heḏá wây-
á wên Antioch-win senäʾdá ovâydeʾman Jerusalem-piye dimú-íḏí, iwe
ovâyhéeʾämíḏí in Jesus-ví t'ôekhuwaʾindá in méesateʾin tsonnindáḏí näʾi
hääwí napóe ḭʾgeḏi.
3 Heḏiho näʾin senäʾ Antioch iweḏi ovâysandi näʾin wíje nange Phoenicia-
á Samaria-á ḭʾge diphaḏe. Eeje in Jesus-víʾpiye díviwäyundeʾin ovâytṵʾan
hääwí t'ähkí háa in Huḏíyo dimuupíʾin dínpóeʾin, inbi khuu dâyjoeʾandi
Jesus-víʾpiye dívímägi. Heḏi näʾi híʾ dit'oeḏi hânho dihíhchanpóe.
4 Jerusalem búʾ in senäʾ dipówá ihayḏi, in méesateʾin t'owa-áḏí in Jesus-
ví t'ôekhuwaʾindáḏí heḏá in méesate iweʾin tsonnindáḏí in ovâysígíhógi.
Ihayḏiho Paul-áḏí Barnabas-áḏí ovâytṵʾan t'ähkí iʾ hääwí Jôesi Táḏáḏí
ovâykhägeʾnandi díviʾämíḏí ḭʾgeḏi.
5 Hebo wên Jesus-víʾpiye díviwäyundeʾindá Pharisee t'owa-ân dimuu, heḏi
díviwínúḏí ginnân ditṵ, "In Huḏíyo dimuupíʾin t'owa-á dínkhâyʾäʾ in Huḏíyoví
k'ewe taaḏi ovâytaaʾämíʾin, heḏá wáʾ nakhâyʾäʾ ovâytṵʾäämíʾin t'ähkí iʾ
tsontun Moses itaʾnandiʾ dâyʾaʾginnamí."
6 Heḏiho indáḏí in Jesus-ví t'ôekhuwaʾindáḏí in méesate iweʾin tsonnindáḏí
díviwéʾgeʾan näʾi hääwí ḭʾgeḏi dívíhéeʾämíḏí.
7 Híwó hayho díviheeʾan, ihayḏiho Peter iwínúḏí ovâytṵʾan, "Tíʾûuwin
páaḏéʾin, únhanginná häyṵ hay päayo phaḏe Jôesi Táḏáḏí naa díde'mannin
in Huḏíyo dimuupíʾin dovâyhéeʾämíḏí iví híwóʾdi tun dit'oe-íḏí heḏá iʾpiye
díviwääyṵ-íḏí.
8 Jôesi Táḏá t'owa t'ähkíví ánshaa ûnhanginná, heḏi naʾin dînkeeyan iʾḏá in
Huḏíyo dimuupíʾin wáʾ ovâysígíhógiʾin iʾ Yäʾäâaʾi P'oewäahäa ovâymägiḏi.
Naʾin dímägi waabá in ovâymägi.
9 Heḏá ikeeyan t'ähkí indáḏí naʾindáḏí handäʾ dímáaʾin, gá indi iví híʾ
ônwäyṵḏi iʾḏá inbí t'aywóʾdi inbí píʾnäḏí ovâyjâaʾandân.
10 Heháaḏanho nää un ídaʾ Jôesi Táḏá bînt'ayjaaʾämíʾin? Undá ítsonpoeʾo in
Huḏíyo dimuupíʾin Jesus-víʾpiye díviwäyṵʾin wên hääwên kâyʾin díviʾämíʾin,
hewänbo háa bîntsonmáaʾindá naʾin wígínkoḏipí ívíʾämíḏí, nanbí thehtáy
pahpáʾin wáʾ wänbo wíḏínkoḏipí. Wí hääwí kháaʾi inbí t'úʾk'eegi bînʾíʾk'úyaʾ
waagibá úvíʾoʾ. Haʾwâa wíʾúviʾämípí.
11 Naʾindá ívíwäyunde Nanbí Sedó Jesus-ví sígísehkanä ûnmuuḏibo
dînʾaywoeníḏí, heḏá in Huḏíyo dimuupíʾin wáʾ handiḏibá ovâyʾaywoení."
12 Ihayḏáháʾ Barnabas-áḏí Paul-áḏí ovâyhéeʾan. In t'owa t'ähkí
diwéʾgekw'óʾnin hândäʾ dikwoḏee ovänt'ôeyandeḏi in wíjeḏi ovâytṵmáaḏí háa
Jôesi Táḏáḏí ovänkhägeʾnannin t'ämägeʾi pínnán t'ôe dänʾämíḏí in Huḏíyo
dimuupíʾin t'owa-áḏí dajiʾ ihayḏi.

13 Dänhíʼbowa, ihayḏáháʼ James-dá ginnân ihéeʼan: “Tíʼûuwin páaḏéʼin,
nää-á naa-áháʼ dînt'ôeyan.
14 Simon Peter-di naʼin dítụʼan Jôesi Táḏáḏí in Huḏíyo dimuupíʼin t'owa wáʼ
ovâyʼą́yîngimáaʼin, heḏi handiḏi dînkeeyan wên in diweḏi ovâyhógiʼin iviʼin
ûnmúuníḏí.
15 In Jôesi Táḏáví tukheʼmin hänʼoebo hanbá ditụ́, heḏi háa Nanbí Sedó Jôesi
Táḏá natụ́ʼin ginnân dâytaʼnan:
16-18 ‘Iʼ tsondi David-ví ây iweḏiʼinbí tsonkhuu dínhándí wí tewhá nakanuʼi
waagiʼinbá dipóe,
hewänbo wáy wí thaa naa owáyʼą̈ʼ heḏá inbí tsonkhuu dovâywáymäänî.
Háa dimúʼde waagibá dovâywáykwohkhâymáa.
Naa han dáykhâymáa heḏânho t'ą̈hkí in wéʼgen t'owa didaʼíḏí dítaa-íʼin,
hą̈yụ́ in Huḏíyo dimuupíʼin dovâyhógiʼin naviʼin dînmúuníḏí.’
Ginho Nanbí Sedó Jôesi natụ́, iʼḏá hänʼoe näʼi hą̈ą̈wí t'owa
ovâyhanginʼânnan.”
19 Heḏá James gin wáʼ natụ́, “Näʼi híʼ Jôesi Táḏá natụ́ʼi namuuḏi,
ginnân naa dînchanpoeʼo: Wígínkhâyʼą̈hpí in Huḏíyo dimuupíʼin Jôesiviʼpiye
dívíts'anwą̈yụʼin âytụʼą̈ąmíʼin háawin kâyʼin dâyʼąmíḏí.
20 Han íviʼąmíviʼweḏi, âytaʼnamí ginnân âytụʼą̈ąmíḏí: Wíḏâyk'oʼípí iʼ
koegîʼ nakoekhą̈ąk'óeʼi gá in wéʼgen t'owa inbí jôesi dâymäg̈iḏân, * heḏá
wíyá toʼwíví kwee-áḏí háa sendáḏí wíḏívíwhoʼkw'ôenípí, heḏá in animâa
ovâyk'éwhihą́nú́ʼinbí píví iʼ ûnp'oe napeepîʼ-á wíḏâyk'oʼípí, heḏá iʼ ûnp'oe
wänbo-á wíḏâyk'oʼípí. †
21 Gin naa otą̂ʼ gá näʼi hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi Moses itaʼnandân, heḏi kaykhanwówá
thaa waagi Huḏíyoví méesate eeje báyékí pąąyo phaḏe waabo näʼin Moses
itaʼnannin t'owa dâytundoʼ, heḏá iví híʼ-á t'ą̈hkí búʼ naná ʼ deeje ônt'ôeʼoʼ.”

In Huḏíyo dimuupíʼin Jesus-víʼpiye dívíwą̈yundeʼin wên taʼnin ovâysan

22 Heḏiho in Jesus-ví t'ôekhuwaʼindá in méesateʼin tsonnindá heḏá t'ą̈hkí
in wéʼgen méesateʼindá ginnân ditụ́, “Wên senäʼ naʼinbíʼweḏibá dimuuʼin
âydeʼmamí, heḏi Antioch-piye âysaaní Paul-á Barnabas-á indáḏí.” Heḏiho
Silas-á Judas-á ovą̈nkêʼ, näʼi Judas-áho Barsabbas gin wáʼ nakhą́wą̈. In
méesateʼin t'owaḏi näʼin senäʼ báyékí ovą̈nʼaʼgin.
23 Heḏi wên taʼnin indáḏí dâyhoʼ ginnân nataʼmuuʼin:
“Un Huḏíyo ímuupíʼin hebo nanbí tíʼûuwin páaḏéʼin ímuuʼin, un oe Antioch
búʼ heḏá in nange Syria-á Cilicia-á íthaaʼin, naʼin Jesus-ví t'ôekhuwaʼindá heḏá
in méesateʼin tsonnindá unbí tíʼûuwin páaḏéʼin gimuuʼindi wâysengitụmáa.
24 Naʼin gínhanginpóe wên t'owa näweḏi dimääʼindi piháawi hą̈ą̈wí
wovâytụʼannin, heḏiho inbí híʼ dínmuuḏi wíʼúnhanginnáhpí háa úvíʼąmíʼin,
heḏá t'ą̈hkí únbéeḏee. Hebo naʼindá hą̈ʼin t'owa wíʼâytụʼanpí haʼwâa
díviʼąmíʼin.
25-26 Heḏânho ívíwéʼgeʼan heḏi âywéhpêeʼandi gitụ́ híwó namúuníʼin Paul-
á Barnabas-á unbíʼpiye wâysaaníḏí. Indá senäʼ âysígíʼin damuu, heḏá

* **15:20** 15:20 In Huḏíyo dimuupíʼin t'owa-á dâyhą̈ą̈wíkhíjé inbí jôesi dínmúuníḏí, heḏi koegîʼ-áḏí wíyá hą̈ą̈wí-áḏí näʼi jôesiviʼpiye dâyhúja ʼ dâyʼaʼginmäänídí, heḏáháʼ iʼ koegîʼbá dâykụʼch'áaḏeʼ in t'owa dâyk'oʼíḏí. In Huḏíyo dichanpoeʼo näʼi koegîʼ dâyk'oeḏá, in wéʼgen t'owaví jôesi dâyʼaʼginmäʼ waagibá díviʼąmí. † **15:20** In Huḏíyo dínkhą̈ąk'óe näʼi píví naʼûnp'oepeepîʼ dâyk'oʼíḏí, heḏiho in Jesus-ví t'ôekhuwaʼin wíḏidaʼpí in Huḏíyo dimuuʼin giʼbi píví dâyk'oʼîʼin in Huḏíyo dimuuʼin wíʼovâyháachannamípíḏí.

dakhâymuu inbí wówátsi Nanbí Sedó Jesus Christ-gîʔ dänmäänídí. Hedá wáʔ
gitú híwó namúunníʔin wây-á wên senäʔ âydeʔmamídí indádí damú-ídí,
27 hediho Judas-á Silas-á âysan. Háa näʔin taʔnin diwe âytaʔnan waa indibo
hanbá wovâytuhkankhâymáa.
28-29 Iʔ Yäʔdâaʔi P'oewäähää natú híwó wínamuupíʔin wí häähwí kâyʔi
wâytuʔäämídí úvíʔämídí hedá naʔin wáʔ hanbá gichää. Hebo näʔi híʔ-áho
únkhâyʔäʔ bînʔaʔginnamíʔin: Wívînk'oʔípí iʔ koegîʔ in wéʔgen t'owa inbí jôesi
dâymägiʔiʔ, hedá wívînʔûnp'oek'oʔípí, hedá in animâa ovâyk'éwhihänúʔinbí
píví iʔ ûnp'oe napeepîʔ wívînk'oʔípí, hedá wíyá toʔwíví kwee-ádí háa sendádí
wíʔúvíwhoʔkw'ôenípí. Näʔi häähwí wíʔúvíʔanpídí híwó únpúuwí. Sndgidihoʔ."
30 Hediho Judas-á Silas-á Barnabas-ä hada Paul-á Antioch-piye ovâysan.
Dipówá ihaydi in méesateʔin t'owa t'ähkí ovâywéʔgeʔan hedi in taʔnin
ovâymägi.
31 In t'owa dâytunnan dihaydi hânho dihíhchanpóe in híwóʔnin tumakhe
dit'oedi.
32 Judas-ádí Silas-ádí Jôesi Tádáví tukheʔmin damuudi in Jesus-víʔpiye
dívíwäyundeʔin báyékí ovâyhéeʔandi ovâytuʔan kwee waa sen waa diʔäänídí,
hedi inbí híʔdí ovâykhägeʔnan shánkí kayʔindi dívíwäähäyú-ídí.
33-34 Ihay häyú thaa iwe daʔän, ihaydáháʔ datú Jerusalem-piye dawáymú-
íʔin, iwedibáho páadé ovänpunjôn. In Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin Antioch-
ʔin dimuuʔindi oväntuʔan, "Jôesi Tádádí wovänʔäyînghûuwí häää p'óegé
damändi," hedi damää.
35 Hebo Paul-á Barnabas-ádí oe Antioch-bo dänwóyíʔ. Eewân indá hedá
báyékí wây-á dikw'óʔnindádí Nanbí Sedó Jôesi Tádáví híʔ in t'owa ovâyt'ôeʔoʔ.

Paul-ádí Barnabas-ádí dänwije

36 Wí häyú thaa naphade ihaydi Paul-di Barnabas óetuʔan, "Jaho gawáymú-
í t'ähkí búʔ eeje, häää Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun äntunphade eeje, hedá
häʔin méesateʔin tíʔûuwin páadéʔin änmúuní, gänhanginpúuwídí tigú híwóʔgí
dimän."
37 Barnabas-á nadaʔ John Mark indádíbá dänhúuwíʔin.
38 Hebo Paul-á wínahíjepí. Ihe'jidiäʔ natúʔ Mark-á indádí wídänhûuwípí,
gá oe Pamphylia nange diji iʔ ihaydi ovänjoeʔandân, hedi iwe Mark wíyá
wínadaʔpí indádí in t'ôe iʔämíʔin.
39 Hedi ívíwo däntuhkannandi dänwije. Barnabas-di Mark óekêʔ i-ádí damú-
ídí, hedi kophé iwedi oe Cyprus-piye damää. Hewänbo Paul-dá Silas-á
óedeʔman.
40 In Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin dívíjûusuʔan Jôesi Tádádí
ovänsígíʔäyînhûuwíʔin, hedi damää.
41 In nange Syria-á Cilicia-á iʔge damää, hedi in méesateʔin t'owa
ovâykhägeʔnan shánkí kayʔindi dívíwäähäyú-ídí.

16

Paul-ádí Silas-ádí Timothy namää ovänkhägeʔnamídí

1 Cilicia nange iwedi Paul-á Silas-á näʔi búʔ Derbe-piye damää, hedá wíyá
búʔ Lystra-á. Iwe wí sen Timothy gin nakhäwäʔiʔ nathaa, i-á Jesus-víʔpiye
iwäyundeʔi namuu. Iví jíyá Hudíyo-ân ûnmuu, hedi iʔ wáʔ Jesus-víʔpiye iwäyu,
hebo iví tádá-á Greek-ân ûnmuu.
2 In Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin oe Lystra-á Iconium-dá dithaaʔin ditúʔ
Timothy-á híwóʔdi sen namuuʔin.

3 Paul nadaʾ Timothy-di ovãnyụụhûuwíʾin, hewänbo páadé óehoʾ iʾ Hudíyoví
k'ewe taadi óetaaʾamídí, gá ee dimän niʾge báyékí Hudíyo dithaadân, hedi
indá t'ähkí dínhanginná Timothy-ví tádá Greek ûnmuuʾin.
4 Iwáy búʾ iwéngé dimän dihaydi in méesateʾin t'owa ovâyhanginʾânnan háa
in Jesus-ví t'ôekhuwaʾindá hedá in méesateʾin tsonnindá oe Jerusalem ditụʾin,
hedá ovâytụʾan näʾi híʾ dâyʾaʾginnamíʾin.
5 Hedi in méesateʾin t'owa shánkí kayʾindi dívíwäyụ, hedá shánkí wänbo
t'owa-á dívíwäyụhon.

Háa Paul oe Troas imûʾin

6 Oe Asia iʾ Yäʾdâaʾi P'oewạạhâạdi Jôesi Tádáví híʾ iʾgedi wíʾovâyhíʾmägipí,
hediho in nange Phrygia-á Galatia-á iʾge diphade.
7 Oe Mysia nange nantaa dipówá ihaydi näʾi nange Bythinia ditsudedaʾ,
hewänbo iʾ Yäʾdâaʾi P'oewạạhâạdi ovâykhâạʾan.
8 Hediho Mysia nange iʾge wáʾ daphade, hedi Troas búʾ iwá dapówá.
9 Iʾ khun Paul wí häähwí ûnkeepóedí imûʾ waagibá ûnpóe. Wí sen
Macedonia-wi iví páadépiye nawindi kayʾindi óedaʾmáa, "Nää Macedonia-
piye ókäʾve naʾin díkhägeʾnamídí."
10 Hedi Paul näʾi ûnkeepóe iʾgedi dítụʾan dihaydi wesebo naʾin ívíkhâyʾan
Macedonia-piye gimú-ídí, gínhanginnândi taʾgendi Jôesi Tádá nadaʾ iví híwọʾdi
tun in t'owa iweʾin âyt'ôeʾamíʾin. *

Oe Philippi búʾ Lydia-á Jesus-víʾpiye iwäyụ

11 Troas-di kophé iwedi gimäädi iʾ p'ojâadi Samothrace-piye gipówá, hedá
wíyá tháwändá iwedáháʾ näʾi búʾ Neapolis-piyá gimää.
12 Iwe iʾ kophé iwedi giwá, hedi nangedibo oe Philippi-piye gimää.
Philippi-á hayʾi búʾ namuu Macedonia nange iwe, hedi báyékí Rome-ʾin
t'owa iwe dithaa. Häyú thaa iwebo ívíwóyíʾ.
13 Iʾ kaykhanwówá thaa-á iʾ búʾ tehpaa phódi jáʾwépiye gipee, ihaydáháʾ
p'oʾk'áygépiyá gimää, gá gichanpóedân in Hudíyo t'owa iwepiye dimääʾä
dívíjûusuʾamídí. Iwá wên kwiyäʾ diwéʾgekw'ó, hedi nange ívíkw'ódidi
âyhéeʾan.
14 Wí kwee in diwedi nakhąwä Lydia gin. I-á Thyatira búʾwi-ân namuu,
hedi iʾ aa p'í tsáạwäʾiʾ ívíwo nachäʾmuuʾi kụhchaʾi namuu. Iʾdá Jôesi Tádá
óeʾaʾginmäʾ, hedi Paul-ví híʾ ônt'ôeyandedi Nanbí Sedó Jôesidi óekhägeʾnan
háa natúʾin isígíkáyjídí.
15 Lydia-á hedá iví k'aygiʾindá dívíwäyụdi ovâyp'óʾp'oeʾan. Ihaydiho
iʾdi naʾin dítụʾan, "Nää-á únhanginpóe naa taʾgendi Nanbí Sedóvíʾpiye
dáywäyundeʾin. Hedáho naví tewhá eepiye bíkäʾve, hedi iwebo úvíwóyíʾní."
Hânho kayʾindi dítụmáadího gimää.

Paul-á Silas-á ovãnpansóge

16 Wí thaa ee dívíjûusuʾoʾ ipiye gimän dihaydi, wí aʾyúdí díjay. Näʾi
aʾyú-á wên t'owadi óekumä, hedi wí yäʾdâapîʾ p'oewạạhâạdi óemáa. Näʾi
p'oewạạhâạdi hää t'ähkí híʾ óetụʾoʾ natúụnídí háa t'owa dínpuwagíʾoʾin. Iví
tsonnin häyú-anho dâychäʾhónde iʾ iʾoʾiʾdi.
17 Hedi Paul-á naʾindá iʾ aʾyú gínwóejiʾdi itụwínúndeʾ ginnân: "Näʾin
senäʾdá Jôesigîʾ dívít'ôemáa, i-á iʾ shánkí kw'áyewi namuu. Indá wovâytụʾâạmí
hádídí wovâyʾaywoeníʾin."

---

* **16:10** Luke nää indádí najiʾ, iʾ to näʾi häähwí itaʾnandiʾ.

18 Hą̨yṵ́ thaa ginho iʼoʼ Paul nat'ayjaapóe píhay, heḏiho ibéeḏí iʼ yą̈ʼḏâapîʼ
p'oewąąhą̨ą́ óetṵʼan, “Jesus Christ-di naa dînk'ûʼ wíjôeníḏí, hą̈ʼi aʼyṵ́vížweḏi
ópeeve.” Heḏi iʼ p'oewąąhą̨ą́ wesebo ûnpee.
19 Iʼ aʼyṵ́ví tsonnin dínhanginná iʼ aʼyṵ́ḏí wíyá wíʼovâychą̈ʼt'ankhâymáapíʼin,
heḏiho indi Paul-á Silas-á ovãnyą̈ʼḏi ovãnkhóhkayʼan iʼ búʼwin p'óʼḏédíʼin
dikw'óʼ diwepiye iʼ búʼ pinge,
20 heḏá ovâytṵʼan, “Nãʼin Huḏíyo senäʼdá nanbí búʼ iwe in t'owa
ovâyt'eʼyaʼdoʼ.
21 Indá inbí khuu nanbí t'owa ovâyhą̈ʼoʼ, heḏi naʼin gínkhą̨ąk'óe nãʼin khuu
âykáyjíʼin háa âyʼaʼginnamíʼin, naʼindá Rome t'owa gimuuḏi.”
22 Heḏiho in wéʼgen t'owa iwe dijiʼindi Paul-á Silas-á ovãnyą̈ʼ, heḏi in
búʼwin tsonnindi inbí aa ovãnwhéeʼan, heḏi ditsonpóe ovãnwhą̈ą̈níʼin.
23 Báyékí ovãnwhą̈ḏi ihayḏáháʼ ovãnpansóge, heḏi iʼ pan tewhá ą́yı̨ʼdi
óetṵʼan híwó ovãnʼą́yînginʼąmíʼin.
24 Gin óetṵʼan dihayḏi iʼḏá pan tewhá pinge ovãnsóge, heḏi
ovãnpóʼt'ą̈ą̈k'ûʼ.
25 Khun pinuḏi hą̈ą̈ḏi Paul-á Silas-á dänjûusuʼoʼ heḏá dãnkhaʼwoʼ Jôesi Táḏá
óekṵ́ʼdaaʼąmíḏí. In wéʼgen pan dikw'óʼnindi ovãnt'ôeyandeʼ.
26 Ihayḏi tsíkhagipí iʼ nan hânho naʼą̨ʼyą̈póe, heḏi iʼ pan tewhá tepú wänbo
naʼą̨ʼyą̈póe. Wesebo iʼ pan tewhá phóḏi nakhuuḏee, heḏi iʼ kaḏéna in pan
ovâywhiʼkw'óḏiʼi dínwhisuuḏee.
27 Iʼ pan tewhá ą́yı̨ʼdi najósaʼwo heḏi iʼ pan tewhá phóḏi nakhuʼundi imûʼ,
heḏiho naʼân t'ą̈hkí in pan dishavepeeʼin, heḏiho iví tsijó pháʼ iwhahkêʼ heḏi
ipikheʼkhâymáawän.
28 Hebo Paul itṵwı̨́nú, “Wíʼbo wíviwąʼąmípí. Naʼindá t'ą̈hkí waʼḏi nääbo
gikw'ôn.”
29 Iʼ pan tewhá ą́yı̨ʼdiḏi wí toʼwí óetṵʼan, “Wên phakó dînmáʼ,” heḏi ônmaaḏi
iʼ pan tewhá ee iwą̈näts'úḏe. Hânho nathąthąpoeʼo nakhunwôedaʼḏi, heḏi
wesebo Paul-áḏí Silas-áḏí inbí páaḏépiye idégeʼdisóge.
30 Heḏi iwı̨́núḏí oe jáʼwépiye ovãnpiye heḏi ovãntṵʼan, “Naví sedóʼin,
hânnan dáyʼąmí naa dînʼaywoeníḏí?”
31 Indi óetṵʼan, “Nanbí Sedó Jesus-víʼpiye bíwą̈yṵ́, ṵ-áḏí uví k'aygiʼindáḏí,
handiḏânho wovâyʼaywoení.”
32 Heḏi Paul-áḏí Silas-áḏí Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví híʼ iʼ pan ą́yı̨ʼdi-á heḏá
t'ą̈hkí iví k'aygiʼindá ovâytṵʼan,
33 heḏi wese iʼ khun iʼ pan ą́yı̨ʼdiḏi ovãnhoʼ ovãnʼowêeḏi-íḏí ee datsaʼan
deeje, heḏá wesebo-á i-á heḏá in wéʼgen iví k'aygiʼindá ovâyp'óʼp'oeʼan.
34 Heḏáháʼ Paul-á Silas-áḏí iví tewhá eepiye ovãnpiye heḏá ovãnhúujôn.
I-á iví k'aygiʼindá t'ą̈hkí ívíwo dihíhchanpóe, nää-áho Jôesi Táḏávíʼpiye
dívíwą̈yṵḏi.
35 Wíyá tháwän hédéndí in búʼwin tsonnindi wên ą́yı̨ʼnin senäʼ ovâysan iʼ
pan ą́yı̨ʼdi óetṵʼą̨ąmíḏí Paul-á Silas-á ovãnmaʼp'ą̈ą̈ḏi-íʼin.
36 Iʼ pan ą́yı̨ʼdiḏi Paul óetṵʼan, “In búʼwin tsonnindi naa dítṵʼan
wãnmaʼp'ą̈ą̈ḏi-íʼin. Nää-áho damú-í. Jôesi Táaḏáho wovãnʼą́yîngihûuwí.”
37 Hebo Paul-dá in ą́yı̨ʼnin senäʼ dipówáʼin ovâytṵʼan, “Tobá wí t'aywóʼdi
wíḏînshaapí wänboʼ, heḏá tobá oe Rome gänkhą̈wą̈taʼk'óe wänboʼ, in búʼwin
tsonnin ditsonpóe naʼin díwhą̈ą̈níʼin in t'owa t'ą̈hkí dímúuní iwe, heḏáháʼ

dípansóge. Heḏá nää-á kaaḏibo wáypiye dísaaníʾin didaʾ. Hebo háʾto han díʾą̨mí. Jaʾ ovâytu̱ʾan näwe wíʾbo diʾą̈ą̈-í heḏi indân dípeemäänî.”

38 Heḏiho in ą́yı̨́ʾnin senäʾdi in búʾwin tsonnin ovâyt'ôeʾan háa Paul natú̱ʾin. In wíje Rome-ʾin damuuʾin in tsonnin dínhanginpóe ihayḏi hânho dikhunwôedaʾpóe,

39 heḏiho iʾ pan tewhá eepiye dimää heḏi kayʾindi ovǎntu̱ʾan, “Dînʾowójé undi.” Heḏáháʾ iweḏi ovǎnpiye heḏi ovǎndaaʾan iʾ búʾḏí dapee-íʾin.

40 Heḏiho pan tewhá eeḏi dapeeḏi Lydia-víʾpiye damää. Iwe in Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾin ovâykweewaasenwaatu̱ʾandi ee búʾḏí dapee.

17

Oe Thessalonica búʾ Paul-á iví k'emaʾindá ovâyt'ôephaḏekannan

1 Paul-á Silas-á näʾin wíje búʾ Amphipolis-á Apollonia-á i̱ʾge daphaḏe, ihayḏáháʾ Thessalonica búʾ dapówá. Iwe wí Huḏíyoví méesateʾay dínk'óe.

2 Heḏi Paul iʾ Huḏíyoví méesate eepiye namää, ihayḏą̨ʾ iʾo waabá wą̈hą̨ä namää wänboʾ. Eewá poje jâaḏi kaykhanwówá thaa eeje Jôesi Táḏáví taʾnin ovâytundoʾ, heḏi i-áḏí indáḏí dívíhéeʾan itunnan niʾgeḏi.

3 Háa Jôesi Táḏáví taʾnin natundaʾin ovâythayyan, heḏá ovâykeeyan näʾin taʾnin taʾgendi natû̱ʾnin iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí it'ôephaḏekhâymáaḏáháʾ nachuwagíʾo, hebo wíyá nawáywówápuwagíʾo. Heḏá ovâytu̱ʾan wáʾ, “Näʾi Jesus, ivı̨́ʾgeḏi naaḏi wâytu̱máaʾiʾ, i-ân iʾ namuu Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí.”

4 Wên Huḏíyo iwe dijiʾindá heḏá báyékí Huḏíyo dimuupíʾin Jôesi Táḏá dâyʾaʾginmäʾindá, heḏá báyékí p'óʾḏéḏíʾin kwiyą̨ʾ wáʾ, indá dívíwą̈yu̱ taʾgen namuuʾin háa Paul natû̱ʾnin, heḏi Paul-áḏí Silas-áḏí dívíwón.

5 Hewänbo in wéʾgen Huḏíyo-á dithúupóe báyékí t'owa dívíwą̈yu̱ḏi, heḏiho wên senäʾ dichą̨ʾmuupíʾin hą̨ą̈ḏi waa ee búʾ pinge dívíkwı̨́numáaʾin ovâyhógiḏáháʾ báyékí wây-á t'owa ovâywéʾgeʾan, heḏi ovâyt'eʾyaʾnandi ee búʾ t'ą̨hkí dínwänpitû̱. Ihayḏáháʾ in Huḏíyo-áḏí in senäʾdáḏí wí sen Jason gin nakhą́wą̨ʾiví tewhá eepiye dimää, i-á Jesus-víʾpiye iwą̨yundeʾi namuu, heḏi in phóḏi ônthâaníʾin dívíkhą̈ą̈ḏeʾ. Paul-á Silas-á ovǎntu̱wą̨máa oe jáʾwé ovǎnpeeyé-íḏí in t'owaví páaḏépiye.

6 Hebo in wíje wíʾovǎnshaapí, heḏiho in senäʾdi ovâypiye Jason-dá heḏá in wéʾgen Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾindáḏí. Khóhkayḏi in búʾ tsonninbíʾpiye ovâyhoʾ, heḏi dívítu̱wı̨́núndeḏi ditû̱ʾ, “Näʾin senäʾdi wą̈hą̨ä dimää wänbo t'owa ovâyt'eʾyaʾdoʾ, heḏi nää-á nääwá dipówá.

7 Heḏi näʾi Jason-dá ovâysígíhógi. T'ą̨hkí näʾin t'owa iʾ tsondi Caesar-ví tsontun dâyʾaʾginhą́núndeʾ. Ditû̱ʾ wí toʾwí Jesus gin nakhą́wą̨ʾiʾ iʾ koḏi tsondi namuu.”

8 Heḏiho in t'owa t'ą̨hkí heḏá in búʾwin tsonnindá dit'oe ihayḏi dit'ayyaapóe.

9 Ihayḏiho in tsonnindi Jason-dá in i-áḏí dijiʾindáḏí ovâychą̨ʾwáʾâakannan ovâymaʾp'ą̨ą̈ḏi-íḏí.

Oe Berea búʾ báyékí t'owa Jesus-víʾpiye dívíwą̈yu̱

10 Wesebo iʾ khun in Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾindi Paul-á Barnabas-á wíyá búʾpiye ovǎnsan, Berea gin dâytu̱ʾoʾiʾ. Iwe dapówá ihayḏi iʾ Huḏíyoví méesateʾay eepiye damää.

11 In t'owa iweʔindá in Thessalonica-winbí shánkí dikhâymuu
ovãnt'ôeyaaníḏí. Háa datṷʔin dit'ôeyandaʔ, heḏi thamuwaagi Jôesi Táḏáví
taʔnin dâytundoʔ dínhanginpúuwíḏí tigúba háa ovâytṷʔan waa taʔgen namuuʔin.
12 Báyékí t'owa inbí híʔ ovãnwą̈yṷ, in diweḏi wên p'óʔḏéḏíʔin Greek senäʔdá
kwiyą̈ʔdá dijiʔ.
13 Hewänbo wên Thessalonica-win Huḏíyo dínhanginpóe Paul-dá Jôesi
Táḏáví híʔ oe Berea wáʔ ovâyt'ôeʔoʔ, heḏiho iwepiye dimääḏi báyékí t'owa
hânho ovâyt'eʔyaʔnan.
14 Wesebo in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔindi Paul oe mâap'oe k'áygépiye
óesan, hebo Silas-á Timothy-á Berea-bo dänwóyi̱ʔ.
15 Wên t'owa-áḏí Paul namää, heḏi indi Athens búʔpiye óehoʔ. Iwe iʔḏi
ovâytṷʔan oe Berea-piye diwáymú-íʔin, Silas-á Timothy-áḏí ovãntṷʔą̈ąmíḏí
hą̈ą̈ḏi dänkoḏi ihayḏi ivíʔpiye daʔą̈ą̈-íʔin. Heḏiho han dívíʔan.

Paul-di in Athens-ʔin t'owa ovâyhéeʔan

16 Waʔḏi Paul-di Silas-á Timothy-á oe Athens ovãntsíkhaʔmáaḏíbo koḏi
wínachanpóepí imúndeḏi báyékí hą̈ą̈wí dínkw'óʔdiʔ in t'owa dâykhíjéḏí inbí jôesi
dínmuu waa dâychąąʔiʔ.
17 Heḏiho in Huḏíyoví méesateʔay ee báyékí ovâyhéeʔan Huḏíyo-á Huḏíyo
dimuupíʔindá, toʔwên Jôesi Táḏá dâyʔaʔginmäʔin. Heḏá wáʔ thamuwaa-á búʔ
pinge dâyhą̈ą̈wíkṷʔch'áaḏeʔ iwe in toʔwên diphaḏemännindá ovâyhéeʔoʔ.
18 Heḏá wêndá senäʔ wáʔ iwe dijiʔ, indá in Epicurean t'owa-á Stoic t'owa-á
inbí hą̈hkan dínmuuʔin dívíhą̈ʔoʔ. * Näʔin senäʔ Paul-áḏí dívítṷhkandoḏi wên
ditsikapóe, “Hânnan näʔi hą̈hsóʔyó natunjiʔ?” Heḏá wêndá ditṷ́, “Háḏéewáy
piʔwên t'owaví jôesivi̱ʔgeḏi ihíʔmáa.” Gin ditṷ̂ʔ gá Paul-di Jesus-vi̱ʔgeḏi
ovâyt'ôeʔoḏân, heḏi ovâytṷmáa nachuuʔin heḏá nawáywówápóeʔindá.
19 Heḏiho in tunjowaʔvíʔpiye óehoʔ, ee okú eeḏi Areopagus gin dâytṷʔoʔiʔ,
heḏi óetṷʔan, “Naʔindá gihanginʔânda näʔi ts'ą̈ąbiʔ hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi ṷʔḏi t'owa
ovâyhą̈ʔoʔiʔ. Ti naʔin dít'ôeʔąmí i̱ʔgeḏi?
20 Báyékí hą̈ą̈wí näwe bihéeʔandi wémûu wänbo wígit'oepí, heḏânho háa
natundaʔin gínhanginnáaníʔin gidaʔ.”
21 (In Athens-windáḏí heḏá in jáʔwéʔin t'owa iwe dithaaʔindáḏí hą̈ą̈ḏi
wänbo t'ą̈hkí hą̈ą̈wí wänbo ts'ą̈ąbiʔ namuu i̱ʔgeḏiḏąʔ díviíhíʔmáa heḏá dit'oeʔo.
Heḏânkun han óetṷʔan Paul.)
22 Heḏiho Paul in tunjowaʔví páaḏépiye iwi̱nú heḏi ovâytṷʔan, “Un Athens-
ʔin t'owa, naaḏi wâymúndeʔ un báyékí únhą̈ą̈wíkw'óʔnin bînʔaʔginmäʔin.
23 Unbí búʔ i̱ʔge ojiḏi wáyjé unbí jôesi bînʔaʔginmäʔi dómûʔ, heḏá wáʔ
wí antâa-á dómûʔ, iwe bînhą̈ą̈wíkw'óeʔó iʔ bînʔaʔginmäʔigîʔ, heḏi eeḏi gin
nataʔmuu: Wí jôesigîʔ näʔi antâa âypaa, tobá iʔ âytaapí wänboʔ.’ Näʔi
maḏi bînʔaʔginmäʔ tobá bîntaapí wänboʔ, heḏiho nää-á ivi̱ʔgeḏá naaḏá
wâyt'ôekankhâymáa.
24 “I-á Jôesi Táḏá namuu, i-á näʔi nan oepáa-á heḏá iʔ hą̈ą̈wí t'ą̈hkí
iwe nakw'óʔdi-á ikhíjé, heḏi i-á oe makówá-á nää nangá shánkí natsonjiʔ.
Heḏânkun iʔ méesate t'owa dâykw'óḏi eejeḏąʔmân wínathaapí.

---

* **17:18** In Epicureans dívíwą̈yundeʔ iʔ shánkí híwóʔdi hą̈ą̈wí in t'owagîʔ namuu dihíhchaaníḏí nää oepáa k'aydi. In Stoics-á dihą̈hkanjiʔ taʔgendi gihíhchaaníḏí wígínkhâyʔą̈hpí hą̈ą̈wí wänbo gidaʔí-in heḏiháa wáyḏí wänbo wígihaytaachaanípí.

25 Heḏiho t'owaví'weḏi khäge' wänbo wí'ûntáypí, gá hääwí wänbo t'owa
dâypa'i wí'ûntáypíḏân. I'ḏânkun t'owa t'ähkí inbí wówátsi-á inbí hâą-á heḏá
hääwí díntáy'i t'ähká ovâymä'.
26 Jôesi Táḏáḏí wêe sen ikhíjé, heḏi iweḏiho t'ähkí nange'in t'owa dipuyä
nää oepáa k'ayḏi t'ähkí dívíthaayé-íḏí. Hewänbo in dipuyäpíḏíbo' Jôesi Táḏá
i'ánshaa'an häädi heḏá wéngé dívíthaayé-í'in.
27 Jôesi Táḏáḏí in t'owa ovâykhíjé indi óenuuwä-íḏí, heḏi háḏéebá óeshaa-
í óetuwämáaḏí. Hewänbo ta'gendi na'in t'owaví'weḏi kayi' wínajihpí,
wêeví'weḏi wänbo-á joe.
28 Jôesi Táḏá namuuḏânkun na'in giwówáji', heḏá ívi'ą'yänmáa, heḏá t'owa-
á gimuu. Wáy wên unbí ta'kannin wänbo ditú, 'Na'in wänbo iví ây gimuu.'
29 Heḏiho Jôesi Táḏáví ây gimuuḏi wígínkhây'ähpí gi'âąní'in i-á wí hääwí
waagi'bá namuu'in t'owa i'geḏi diwänpi'ánshaapóeḏí inbí mandibo dâypaa'i'
óeḏoḏi háa kwäk'u ts'ä'i'ḏi háa k'uuḏi.
30 Jôesivi'geḏi t'owa híwó wíḏika'póya'pí ihayḏi, i'ḏi wí'ovâytu'anpí
ihayḏiho naná ovâytuhchäänú-í'in, hewänbo nää t'owa t'ähkí wéngé t'ähkí
diji'in ovâytumáa inbí t'aywó'di dâyjoe'ąmíḏí wí'ovâytuhchäänú-ípíḏí,
31 gá owáy wí thaa ide'mandi' naná' diwe ovâyta'gekeekw'ôení t'ähkí t'owa
háa híwó háa híwóhpí díví'annin, heḏi wí senho óesóge gin ovâytu'ąmíḏí,
heḏi nä'i sen óewáywówápaaḏi thay'eeḏi dînkeeyan óesóge'in" gin Paul-di
ovâytu'an.
32 Wí to'wí nachuu'i nawáywówápóe i'geḏi dit'oe ihayḏi, wên dip'âajiḏi
t'ämäge Paul óetumáa, hewänbo wây-á wêndá ditú, "Owáy wíyá häädi nä'i
bihée'andi' wíyá git'oe-í'in gida'."
33 Heḏi Paul iweḏiho namää.
34 Wên senä' iví hí' ônwäyuḏi i-áḏí dívíwón. Wí sen in diweḏi Dionysius
gin nakhąwą, i-á Areopagus-wi tunjowa' diweḏi'i'bá namuu. Wí kwee wá'
iwäyu, Damaris gin nakhąwą'i'. Heḏá wáy wây-á t'owa iwe diji'in wá'
dívíwäyu.

18

Paul-di Jôesi Táḏáví híwó'di tun oe Corinth bú' ovâyt'ôe'an

1 Nä'i naphaḏe ihayḏi Paul Athens-di namää, heḏi Corinth bú' napówá.
2 Iwe wí Huḏíyo sen Aquila gin nakhąwą'i' óets'antaa, i-á oe Pontus
nange na'aypuyä. Iví kwijó Priscilla-áḏí Italy nange wąhäädi dats'anpówá,
gá i' Rome-wi tsondi p'ó'ḏéḏî' Claudius-di t'ähkí in Huḏíyo oe Rome-di
ovâykhehpiyeḏân.
3 Paul-á nä'in wíje'inbí'piye namää heḏi indáḏí iwóyi'. I-áḏí indáḏí
te'aapa'in dimuuḏi wé'ge dívít'ôe'an.
4 Kaykhanwówá thaa eeje Huḏíyoví méesate'ay eepiye Paul namää'ą, heḏi
kay'indi ovâyhée'o'. Ikhäädе Huḏíyo dimuu'in heḏá Huḏíyo dimuupí'indá
iví hí' ônsígí'ąmíḏí.
5 Silas-áḏí Timothy-áḏí Macedonia-ḏi dapówá ihayḏiho Paul wíyá
wí'ite'aapaapí, hebo thaa t'ähkí Jôesi Táḏáví hí' in t'owa ovâyt'ôe'o', heḏi
thay'eeḏi in Huḏíyo ovâyhą'o' Jesus-áho namuu i' to'wí Jôesi Táḏáḏí óesóge'i'
t'owa ovây'aywoeníḏí.
6 Hewänbo wí'ônsígí'anpíḏí iví'piye dit'ayjaapóe, heḏá híwóhpî'ḏą'
ivi'geḏi dívíhée'an. Heḏiho iví aa iweḏi ina'jeepíḏi ovâykeeyąmíḏí

ovâyjoekankhâymáaʔin. Ovâytu̱ʔan, “Jôesi Tádáviʔwedi ípedeedá, unbíʔinnân
úmmuu, naa wídînchäänú-ípí. Nää iwedi páadépiye in Hudíyo dimuupíʔinnân
näʔi híʔ dovâyt'ôekankhâymáa.”
7 Hediho ovâyjoeʔandi wí sen Justus gin nakhąwäʔiviʔpiye namää. Justus-á
i Hudíyoví méesateʔay núʔ nathaa, hedi Jôesi Tádá báyékí óeʔaʔgin.
8 Iʔ Hudíyo méesate p'óʔdédîʔ nakhąwą̈ Crispus gin. I-ádí iví k'aygiʔindádí
t'äkí Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíwäyu̱, hedá báyékí wây-á näʔin Corinth-
win t'owa wáʔ Jôesi Tádáví tun dit'oedi dívíwäyudáháʔ ovâyp'óʔp'oeʔan.
9 Wí khun Paul-di Nanbí Sedó Jesus óemûʔ waagibá ûnpóe, hedi Paul
óetu̱ʔan, “Wíʔunkhunwôedaʔípí ovâyt'ôeʔąamídí naviʔgedi, wíviwóyíʔnípí.
10 Naadi wíʔąyîngimáa, hediho wí toʔwídí wóeyąʔdá háʔto wóewąʔąmí, gá näá
búʔ báyékí t'owa naviʔin dînpúuwíʔin dithaadân.”
11 Hediho Paul wí pąayodá píngé ee búʔ iwóyíʔ Jôesi Tádáví híʔ ovâyhąʔodi.
12 Oe Achaia nange wąhäą̈ Gallio óep'óʔdédîʔsóge ihayhäą̈dibá, in Hudíyo
dívíwéʔgeʔandi Paul ûnkenmää, hedi oe tunjó wháagépiye óehoʔdi Gallio
óetu̱ʔan,
13 “NäʔI sendá t'owa ovâyhąʔoʔ Jôesi Tádá piháa óeʔaʔginmäänídí, nanbí
khuu gínmuu waagá yoe.”
14 Paul ihíʔkhâymáawän hebo Gallio-di in Hudíyo ovâytu̱ʔan, “NäʔI sen wên
háawin t'aywóʔnin hediháa wên háawin wąhphade yąʔdâapíʔin namuuʔin
iʔandáhoʔ, ihaydânho híwó namúuní naa dáytsíkhaʔąmí unbí t'ehpide tun
iviʔpiye wâyt'ôeyaanídí.
15 Hewänbo nää úvíwänpitu̱hänbo wáy wí tun namuu iʔgedi, wáy wí khąwą̈
namuu iʔgedá, hedá unbí khuu iʔgedá. Hedáho unnânho únpikhâyʔäʔ näʔI
häą̈wí bînkodiʔąmíʔin. Naa wóʔdaʔpí otúunníʔin giʔbi häą̈wí háa híwóʔdi háa
híwóhpîʔ namuuʔin.”
16 Gin Gallio-di ovâytu̱ʔan dihaydi iʔ tunjó wháagé iwedi ovâykhehpiye.
17 Ihaydi in t'owadi näʔI Hudíyoví méesate p'óʔdédîʔ óeyąʔ, i-á Sosthenes gin
nakhąwą̈, hedi Gallio-ví páadépiyebo óewhąʔ, hewänbo háa díviʔoʔindi Gallio
wíʔóeʔąyîngimägipí.

Paul oe Antioch búʔpiye nawáymää

18 Paul oe Corinth búʔbo wíyá hąyú thaa iwóyíʔ, hedáháʔ in wéʔgen Jesus-
víʔpiye dívíwäyundeʔin ovâyjoeʔandi i-ádí Priscilla-ádí hedá Priscilla-ví sen
Aquila-ádí oe Cenchrea búʔpiye dimää. Cenchrea iwe Paul óek'owa, t'owa
ovâykeeyąmídí iʔannin háa Jôesi Tádáviʔpiye iví tun imägi waa. * Iwedáháʔ
kophé iwedá oe Syria nangepiyá dimän.
19 Hebo iwe dipówápídíboʔ oe Ephesus búʔpiye dimää, hedi Aquila-ádí
Priscilla-ádí ee búʔbo dänwóyíʔ. Paul-dá ovänjoeʔandi in Hudíyoví méesateʔay
eepiyá namää, hedi iwe in Hudíyo-ádí báyékí ihéeʔan.
20 Wêndi óedaaʔan báyékí thaa indádí iwóyíʔnídí, hewänbo Paul wínahíjepí.
21 Ovâysengitu̱ʔandi ovâytu̱ʔan, “Jôesi Tádá natúdáho naa wíyá unbíʔpiye
owáyʔäą̈-í.” Hedi iwedi kophé iwedi namää.
22 Oe Caesarea búʔ napówá, iwedáháʔ oe Jerusalem-piye namää in iweʔin
méesateʔin t'owa ovâysengitu̱ʔąamídí. Iwedáháʔ oe Antioch-piyá namää.

---

* **18:18** Wáyjédí in Hudíyo senäʔ inbí tun dívímäʔ Jôesigîʔ dívít'ôeʔąmídí, hedi inbí phó dâysôemäʔ inbí t'ôe dâybowa píhay.

23 Iwáy wą̈hą̈ą̈ báyékí thaa naʔän, hedi iwedi oe Galatia nange i̱ʔge
t'ą̈hkí hedá Phrygia nange i̱ʔgá namää in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin
ovâykhą̈geʔnamídí shánkí kayʔindi dívíwą̈ą̈yu̱-ídí.

Apollos-di Jôesi Tádáví híwóʔdi híʔ oe Ephesus-á Corinth-á ovâytʼôeʔan

24 Ihayhą̈ą̈dibá wí Hudíyo sen Alexandria búʔ iwe naʔaypu̱yą̈ʔiʔ Apollos
gin nakhą́wą̈ʔiʔ oe Ephesus-bá napówá. Näʔi sendá nahíʔmagan, hedá Jôesi
Tádáví taʔnindá híwóʔdá ônta.
25 I-á Nanbí Sedó Jesus-ví khuu i̱ʔgedi ûnhanginná, hediho pín taʔgedi wây-á
t'owa i̱ʔgedi ovâyhíʔmáa, hedá ą́yìngidá Jesus-vi̱ʔgedi ovâyhą́ʔoʔ, tobá John iʔ
p'óʔp'oekandiví hąhkan niʔgedidą̈ʔ ûnhanginnân wänboʔ.
26 Khunwôedaʔginpídíboʔ in Hudíyoví méesateʔay ee Apollos-di ovâyhéeʔan.
Priscilla-ádí Aquila-ádí dat'oe ihaydi inbíʔpiye óehoʔ, hedi Jôesi Tádáví khuu
shánkí thayʔeedi ônthayyan.
27 Hedáháʔ Apollos-á Achaia nangepiye napundaʔ, hedi in Jesus-víʔpiye
dívíwą̈yundeʔindi óetu̱ʔan híwó namuuʔin namú-ídí, hediho indi in Achaia-
win Jesus-víʔinbá ûnmuuʔin ovâytaʔnan Apollos óesígíkáyjíʔin. Apollos-á
oe Achaia napówá ihaydi báyékí ovâykhą̈geʔnan in toʔwên Jôesi Tádáví
sígísehkanä ûnmuudi Jesus-víʔpiye dívíwą̈yu̱ʔin.
28 Iví tun ûnkay, hedi in t'owa t'ą̈hkíví páadépiye in Hudíyo ovâytu̱ʔan piháa
dívíwą̈yundeʔin, hedi Jôesi Tádáví taʔnin ovâytundodi ovâythayyan Jesus-á
namuu iʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí.

19

Oe Ephesus búʔ Paul-di Jesus-vi̱ʔgedi ovâyhéeʔan

1 Waʔdi Apollos oe Corinth búʔ wáy najiʔ ihaydi, Paul iʔ nange i̱ʔgedi naʔą̈ą̈di
Ephesus búʔ napówá, hedi wên t'owa John iʔ p'óʔp'oekandiví híʔ ônwą̈yu̱ʔin
ovâymûʔ.
2 Paul-di ovâytsikaʔyan, “Ti näʔi Yą̈ʔdąaʔi p'oewąąhąą bînkêʔ úvíwą̈yu̱
ihaydi?” Indi óetu̱ʔan, “Naʔin wígínhanginnáhpí wí Yą̈ʔdąaʔi P'oewąąhąą wänbo
najiʔin.”
3 Paul-di ovâytsikaʔyan, “Háadan handi wovâyp'óʔp'oeʔan?” Indi óetu̱ʔan,
“Gá John iʔ p'óʔp'oekandiví hąhkan âywą̈yu̱dân.”
4 Paul-di ovâytu̱ʔan, “John-di in t'owa ovâyp'óʔp'oeʔan gá inbí t'aywóʔdi
dâyjoeʔandân, hedi ovâytu̱máa, ‘Naví tíʔúugé wí napowagíʔoʔiviʔpiye
úvíwą̈ą̈yu̱-í.’ Hedi hą̈ʔi-á Jesus-ân namuu.”
5 Paul-ví híʔ dit'oe ihaydi ovâyp'óʔp'oeʔan dâykeeyąmídí Nanbí Sedó Jesus-
víʔpiye dívíwą̈yu̱ʔin.
6 Hedi Paul iviʔdi imank'ûʔdi iʔ Yą̈ʔdąaʔi P'oewąąhąą dínwân, hedi wíyá piʔwí
tundi dívíhíʔmáa, hedá Jôesi Tádáví tukheʔmin waabá dívíhéeʔan.
7 Madi tą̈ʔdi wíje senäʔ iwe dijiʔ.
8 Poje p'óe t'ą̈hkí Paul in Hudíyoví méesate eepiye namääʔą̈, hedi
khunwôedaʔginpídíboʔ in t'owa ovâyhíʔmáa. Ovâythayjoʔ Jesus-ân namuu
iʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí, hedi ikhą̈ą̈deʔ iví híʔ
ônsígíʔąmídí.
9 Hebo wáy wên dívíp'óhkâyʔandi wídívíwą̈yu̱pí, hedá Jesus-ví p'ôe i̱ʔgedá
híwóhpí-á in iwe dikw'óʔnin ovâyhéeʔan. Hedânho Paul-di näʔin ovâyjoeʔandi
in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin i-ádí ovâyhoʔ, hedi wí tewhá eepiye dimää,

wí sen Tyrannus gin nakhą́wą̃ʔiʔḏi t'owa ovâyhą́ʔoʔ iwe. Iwá Paul-di thamuwaagi Jôesi Táḏáví híʔ ovâythayjoʔ.

10 Wíje pąąyo t'ą̃hkí Paul gin iʔan, heḏi handiḏi in t'owa Asia iwéngé dithaaʔin Naʔinbí Sedó Jesus-víʔgeḏi dit'oe, Huḏíyo dimuuʔindáḏí Huḏíyo dimuupíʔindáḏí.

Sceva-ví eʔnûn didaʔ in yą̃ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą ovaykhehpeeyé-íʔin

11-12 Jôesi Táḏáḏí Paul óekhą̃geʔnan pínnán t'ôe iʔąmídí, giʔbi hą̃ą̃wí in t'owa wémûu wänbo dâymûʔpîʔ, heḏiho aaʔây hą̃ą̃wí deḏantâa hą̃ą̃wí itą̃geʔiʔ in dihaykw'óʔninbíʔpiye ovâyhoʔ, heḏi dihehkháapóe, heḏá yą̃ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą-á in t'owa ovâymáaʔin dínpee.

13 Ihayhą̃ą̃bá wên Huḏíyo wáʔ wéngé t'ą̃hkí dívíjíyénde näʔin yą̃ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą t'owavíʔweḏi ovâykhehpeeyé-íḏí. Nää-á indá dívíkhą̃ą̃de hanbá díviʔąmíḏí Jesus-ví khą́wą̃ ônkhą́yą̃ʔdeḏi. Ginnân ovâytụmáa in p'oewąąhąą: "Näʔi Jesus-ví khą́wą̃ dônkhą́yą̃ʔdeʔ, ivíʔgeḏi Paul-di in t'owa ovâyt'ôeʔoʔ, heḏiho naaḏi wítsonmáa nääbo ópeeve näʔi t'owavíʔweḏi."

14 Wí Huḏíyo owhaʔ p'óʔḏédîʔ Sceva gin nakhą́wą̃ʔi tsé ihay eʔnûn gin díviʔoʔin ûnkw'ó.

15 Hewänbo han ditụ́ ihayḏi, iʔ yą̃ʔḏâapîʔ p'oewąąhąąḏi ovâytụʔan, "Jesus dótaa, heḏá toʔwí Paul namuuʔindá dînhanginná. Hebo undá — toʔinnan ímuu?"

16 Heḏi iʔ sen iʔ yą̃ʔḏâapîʔ p'oewąąhąąḏi óemáaʔiʔḏi ovâytsąąchą̃nuḏi hânho ovâymahpúu ovâyt'an píhay, heḏi aawhée buugiʔnin diwąhkanmuuʔin iʔ tewhá iweḏi dishavepee.

17 In Ephesus búʔ dithaaʔin Huḏíyo-á Huḏíyo dimuupíʔindá dínhanginpóe háa dínpóeʔin, heḏiho dikhunwôedaʔpóe, heḏi ditụ̃ʔ Nanbí Sedó Jesus hânho hayʔi namuuʔin.

18 Heḏi báyékí in Jesus-víʔpiye dívíwą̃yụʔin Paul-víʔwe dipówá, heḏi dívít'aywóʔdihą̃ą̃tsiʔandá dâykeekw'óḏi háa dívítsiyekanhonnin.

19 Wáy wên dichugekanhą́ʔindá inbí chuge hąhkan taʔdi dâykán, heḏi dâyphahą́nú in t'owa t'ą̃hkí dâymúuníḏí. Iʔ taʔdi hą̃yụ́ nachą̃ʔmuuʔin dâymaapaa ihayḏi p'ánąntą̃ maapaasôn (50,000) kwą̃k'u ts'ą̃ʔi chą̃ʔ napóe.

20 Handiḏiho shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví híʔ dit'oeʔo heḏá iʔpiyá dívíwą̃yundeʔ.

Háa Paul nakandaʔ waa

21 Näʔi hą̃ą̃wí napóeʔi naphaḏe ihayḏi, Paul iʔánshaamągi namú-íḏí oe Macedonia nangepiye heḏá Achaia nangepiyá heḏáháʔ oe Jerusalem búʔpiyá. Natụ́, "Owáy eepiye omää ihayḏáháʔ dînkhâyʔą̃ʔ oe Rome-piye wáʔ omú-íʔin."

22 Oe Macedonia-piye wíje iví khą̃geʔnin isan, Timothy-á Erastus-á damuu, hebo i-á shánkí hây tą̃hkí oe Asia nangebo iwóyíʔ.

Demetrius-di in t'owa ovâyt'eʔyaʔnan heḏânho híwóhpí díviʔąmíḏí

23 Ihayhą̃ą̃ḏi oe Ephesus báyékí t'owa dit'ayyaapóe in Jesus-ví p'ôe iʔge dimänninbíʔwepiye.

24 Wí sen Demetrius gin nakhą́wą̃ʔiʔ iwe naʔän, i-á kwą̃k'u ts'ą̃ʔiʔḏi ihą̃ą̃wípaʔi namuu, heḏi méesate híʔíndi ipaʔ, näʔi méesate-á iʔ kwee Diana dâyʔaʔginmäʔ iweʔi méesate hayʔi waagibá nakeet'óeʔiʔ. Demetrius-á heḏá in wéʔgen i-áḏí dívít'ôemáaʔindá híwó hay chą̃ʔ dínts'úyaʔ inbí t'ôe iweḏi.

25 Heḏiho Demetrius-di iví t'ôeʾin heḏá wây-á wêndá haʾbi t'ôebá díví̱ʾoʾindá ovâywéʾgeʾan, heḏi ovâytu̱ʾan, “K'emaʾin, únhanginná báyékí chäʾ nanbí t'ôe iweḏi gíntsʼúyaʾnin.

26 Unbo bînmûʾ heḏá ít'oe háa näʾi sen Paul ikanhonnin. Iʾ natûʾ in jôesi t'owa dâypaʾin dâyʾaʾginmäänídí taʾgennin jôesi wíḏimuupí, heḏi wíʾgíngí nää Ephesus-á heḏá näʾi Asia nange t'ą̈hká t'owa iví híʾ ovâywą̈yu̱kannan, heḏá iví híʾ ûnmuuḏi báyékí t'owa Diana-víʾweḏi díví̱jâaʾan.

27 Háḏée nanbí t'ôe i̱ʾgeḏi t'owa híwóhpí díví̱ʾánshaaʾa̱míʾin napúuwí. Heḏá iweḏá maḏi wáʾ napúuwí t'owa diʾą̈a̱níʾin iʾ hayʾi kwee Diana iʾ toʾwí naʾindi âyʾaʾginmäʾiví méesate wíʾûnchäʾmuupíʾin. Heḏá tobáháa t'ą̈hkí t'owa nää Asia-windádí heḏá in wéʾgen hą̈wéngé t'ą̈hkí dithaaʾindáḏí nää óeʾaʾginmäʾ wänboʾ, maḏi nää iweḏi páaḏépiye diʾą̈a̱ní hayʾi wínamuupíʾin.”

28 In t'owa háa Demetrius natú̱ʾin dit'oe ihayḏi hânho dit'ayyaapóe, heḏi dívítu̱wí̱núnde gin, “Diana nää Ephesus-wi namuuʾi báyékí hayʾi namuu.”

29 Heḏi shánkí báyékí t'owa diwéʾgepóe, heḏi dívít'ehtu̱wí̱núndeʾ, heḏi wên wíje senäʾ ovänyą̈ʾḏi ovänkhóhkayʾan oe búʾ pinge t'owa díví̱wéʾgeʾoʾ iwepiye. In senäʾdá Gaius-á Aristarchus-á gin dakhą̈wą̈, indá Macedonia nangewin damuu, heḏi Paul-ádí wéngé t'ą̈hkí dänjíyéndeʾ.

30 Paul in t'owa dikw'óʾ diwepiye natsuḏedaʾ ovâyhéeʾa̱míḏí, hewänbo in Jesus-víʾpiye díví̱wą̈yundeʾindi óekhą̈a̱ʾan.

31 Heḏá wên Asia-win p'óʾḏédíʾin senäʾ Paul-ví k'emaʾin ûnmuuʾindi Paul ônt'ôesan óetu̱ʾą̈a̱míḏí in t'owaví páaḏépiye wíʾikeehûuwípíʾin.

32 In t'owa t'ą̈hkí wéʾge shánkí díntu̱hkwíntûʾ. Wênho wên háawên dívítu̱wí̱núndeʾ, heḏá wây-á shánkí pihâa wänbo-á. Wên hą̈yúhayḏiḏa̱ʾ t'owa dínhanginná háaḏí diwéʾgepóeʾin.

33 Heḏi in Huḏíyoḏi wí sen Alexander gin nakhą̈wą̈ʾiʾ oe páaḏépiye óewí̱núḏí óetu̱ʾan háa natú̱u̱níʾin. Heḏiho Alexander imannan in t'owa díví̱t'ôeyaaníḏí. Nadaʾ in t'owa ovâytu̱ʾą̈a̱míʾin in Huḏíyo wíʾovâyhíwóhpíchą̈ą̈nú-ípíḏí näʾi napuwamän niʾgeḏi.

34 Hebo Alexander-á Huḏíyo namuuʾin in t'owa dínhanginpóe ihayḏi t'ą̈hkíḏíbo maḏi wíje ôeḏa t'ą̈hkí shánkí kaygi wänbo díví̱tu̱wí̱núndeʾ, “Näʾi Ephesus-winbí Diana hânho hayʾi namuu” gin.

35 T'ôeḏiwän iʾ búʾwi taʾkandiḏi hândą̈ʾ ovâykannan in t'owa, heḏi ovâytu̱ʾan, “Un Ephesus-win ímuuʾin, t'ą̈hkí t'owa wéngé t'ą̈hkí dikw'óʾnin dínhanginnáhpíʾan naʾin Ephesus búʾwin t'owa näʾi hayʾi Diana-ví méesate ûnmuuʾiʾ âyʾą̈yîngimáaʾin, heḏá iʾ k'uu Diana waagibá ûnchą̈a̱ʾiʾ oe makówádí ûnkeʾt'ą̈ʾdi-á wáʾ âyʾaʾgindoʾ.

36 Tóebo wûnkoḏipí natú̱u̱níḏí näʾi hą̈ą̈wí taʾgen wínamuupíʾin. Heḏânho ánpí íkwoʾní, heḏi wíyá háawên wíʾúvíʾą̈a̱mípí híwó úvíʾánshaapíḏíboʾ.

37 Undi näʾin wíje senäʾ nääpiye bînmaa tobá hą̈ą̈wí wänbo méesate iweḏi wíḏänsą̈ʾmanpí wänboʾ, heḏiháa nanbí Diana âyʾaʾginmäʾivi̱ʾgeḏi háawin t'aywóʾnin wíḏatú̱hpí wänboʾ.

38 Heḏiho Demetrius-ádí in i-ádí díví̱t'ôemáaʾindáḏí wí toʾwí ônt'eʾp'êeḏe-íʾin didaʾḏá, dínkhâyʾą̈ʾ óetsondiwekáaníʾin. In tsonnin díví̱wéʾgekw'óeʾó t'owa ovâytunjóʾnamíḏí, heḏi in t'owaví t'ehpiḏe tun ovâyt'ôeyandeʾ.

39 Hebo wíyá hą̈ą̈wí i̱ʾgeḏi íhéedaʾḏá, heḏân úntsíkhakanpoeʾo in búʾwin p'óʾḏédíʾindi in t'owa t'ą̈hkí ovâywéʾgeʾan píhay.

40 Nä̆ʔi gin otṷ, gá maḏi in Rome-win tsonnin ditų̭ų̣níḏân un nä̆wewin
t'owa unbí p'óʔḏédíʔindáḏíbo úvípihänmáaʔin. Háa nää thaa napóe waa
wínakhâyʔä̆hpí napúuwíʔin, heḏi tóebo wíʔûnkoḏipí ovâytụʔą̂mídí háaḏí un
t'owa úvít'aywéʔgeʔandi."
41 Heḏi han natṷ ihayḏi ovâytụʔan t'ä̆hkíḏíboʔ inbíʔpiye dimú-íʔin.

20

Paul-á iví k'emaʔindáḏí oe Macedonia-piye heḏá Greece-piyá dimää

1 T'ä̆hkí hândạʔ napóe ihayḏi Paul-di in Jesus-víʔpiye dívíwä̆yundeʔin
ovâywéʔgeʔan, heḏi ovâytụʔan kwee waa sen waa diʔá̆ʔbe-íḏí. Heḏáháʔ
ovâysengitụʔandi ovâyjoeʔan oe Macedonia nangepiye namú-íḏí.
2 Ee Macedonia iwéngé t'ä̆hkí ijíyéndeḏi in dívíwä̆yundeʔin iwe dikw'óʔnin
wáʔ hanbá ovâyhéeʔan, heḏáháʔ oe Greece-piyá namää.
3 Iwáy wä̆h̆ä̆ poje p'óe naʔän. Ihayḏáháʔ ikhâyʔan oe Syria nangepiye
kophé iweḏi namú-íḏí, hewänbo ûnhanginpóe in Huḏíyo óeháyjí i̦ʔgeḏi
dívíhíʔmáaḏí, heḏiho iví ánshaa iʔegóʔandi oe Macedonia nange i̦ʔge
nawáymää.
4 Nä̆ʔin senäʔ i-áḏí dimää: Sopater oe Berea búʔwiʔ, i-á Pyrrhus-ví eʔnú
ûnmuu; Aristarchus-á heḏá Secundus-á oe Thessalonica búʔwin damuuʔindá;
Gaius oe Derbe búʔwi-á; Tychicus-áḏí Trophimus-áḏí oe Asia nangewindá;
heḏá Timothy-á.
5-6 Nä̆ʔin senäʔ oe Troas búʔpiye dipáaḏémää, heḏi Paul-áḏí naa-áḏí
oe Philippi búʔbo änwóyí̦ʔ, in Huḏíyoví shánkíʔeeḏi díṇphaḏe píhay, nä̆ʔi
shánkíʔeeḏi dâytụʔoʔ "Owáaseepîʔ Pává Dâyk'oʔi Thaa" gin. * Ihayḏá iweḏá
kophé iweḏi gamää, heḏi p'ánú thaa naphaḏe ihayḏi oe Troas gapówá, in
wéʔgendi naʔin dítsíkhaʔmáa iwe, heḏi wí jâaḏi iwe gikw'ó.

Oe Troas iʔ eʔnú Eutychus nachuuḏi óewáywówápaa

7 Dumîngu iwe ívíwéʔgeʔan iʔ méesa buwá âyk'oʔíḏí, heḏi Paul-di díhíʔmáa.
Khunpinu puwahayḏi ihéeʔan gá wíyá tháwä̆n iweḏi ijâakankhâymáaḏân.
8 T'ä̆hkíḏíbo oe whaʔk'ay íve giwéʔgekw'ó, heḏi báyékí naphakókohsaa.
9 Wí eʔnú Eutychus gin nakhá̆wä̆ʔi nawháphóḏikhuucháʔ deeḏi naʔän, heḏi
hânho najôedaʔpuwamän Paul thaa t'ä̆hkí ihíʔmáaḏí. Té̦ę̦gîndi najókhândi,
naʔän diweḏi oe jáʔwépiye najóke̦ʔt'á̦, heḏi óedaygiʔan dihayḏi chuʔi óeshaa.
10 Paul whaʔk'ayḏi nawá̦, heḏi idégeʔdisógeḏi iʔ eʔnú óebaʔaakêʔ, heḏi
ovâytụʔan, "Ívíwoʔgi wíʔítaachanpúuwípí. Nä̆ʔi-á nää nawówámuu."
11 Heḏiho wíyá oe whaʔk'aypiye napee, heḏi indáḏí ipáváháveḏi ihų̭ụyan,
heḏá shánkí ovâyhéeʔan nathay píhay. Ihayḏá ovâyjoeʔan.
12 Iʔ eʔnú iviʔpiye indi wówáʔi óehoʔ, heḏi báyékí dihíhchan.

Paul oe Miletus búʔpiye namää

13-14 Paul-di ho dítụʔan kophé iweḏi gipáaḏémú-í oe Assos búʔpiye iʔ
âytsíkhaʔa̦míḏí, hebo i-á nangeḏibo namú-í heḏi iwe iʔ wáʔ iʔ kophé
itokhâymáa. Heḏiho han íviʔan, heḏáháʔ Assos iweḏá Mitylene búʔpiyá
gimää.
15 Iweḏá waʔḏi kophé iweḏi Chios-piye gimää, i-á p'ojâaḏi namuu, heḏá
wíyá tháwändá wíyá p'ojâaḏi Samos-á gipówá. Oe Trogyllium búʔ ívíwóyí̦ʔ,
heḏá wíyá tháwändá oe Miletus búʔ gipówá.

---

* **20:5-6** Luke wíyá Paul-áḏí naji̦ʔ.

16 Paul iʔánshaamägi oe Ephesus wíʔiwóyı̨ʔnípíḏí, báyékí thaa oe Asia nange
i̱ʔge wínayę̨́ę́nípípíḏí. I-á nawóʔon oe Jerusalem napóewíḏí híwóʔ dihayḏiboʔ,
in Huḏíyoví shánkíʔeeḏi thaa Pentecost gin dâytu̱ʔo dínnáhpíḏíboʔ, háḏéeho
ûnkoḏiḏi.

Paul-di in Ephesus búʔin méesateʔin p'óʔḏédı̨ʔin ovâytumakheʔan

17 WaʔḏI Miletus wáy najiʔ ihayḏiboʔ, oe Ephesus búʔpiye it'ôesan, in
méesateʔin tsonnin ovâytu̱ʔą́míḏí iviʔpiye diʔą̈ą́-íḏí.
18 In dipówá ihayḏi ovâytu̱ʔan, "Un t'ą̈hkí únhanginná háawi sen omuuʔin iʔ
páaḏéʔi thaa Asia opówá ihayḏi waabo nää puwahay.
19 Naa Nanbí Sedó Jesus-gîʔ dáyt'ôeʔandi wíḏáypitegendepí. Hą̈yän wänbo
dáysíhtą̈ą̈ in t'owavı̨ʔgeḏi oʔą́yîngipóeḏí. Báyékí t'ôephaḏe dînpówá in Huḏíyoḏi
díʔannin namuuḏi.
20 Un únhanginná naa wíḏáywóyı̨ʔpíʔin hą̈ą̈wí wänbo úntáyʔi wâytu̱ʔoḏi
wâykhą̈geʔnamíḏí, heḏá íwéʔgekw'óʔ deejá unbí wháagé i̱ʔgá wâyhą́ʔoʔ.
21 Kayʔindi naaḏi wâytu̱ʔan wíʔgín Huḏíyo-á Huḏíyo ímuupíʔindá unbí
t'aywóʔdi bînjoeʔą́míʔin heḏá Jôesi Táḏáviʔpiye úvíbée-íʔindá, heḏá Nanbí Sedó
Jesus Christ-víʔpiye úvíwą̈ą̈yú̱-í.
22 "Nää-á Jerusalem-piye omän, ginho iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhâąḏi dítu̱ʔandi.
Naa wíḏînhanginnáhpí háa owáy wą̈hą̈ą̈ dînpuwagíʔoʔin, hewänbo näʔindáho
dînhanginná:
23 Nää búʔ i̱ʔge ots'ú̱ eeje t'ą̈hkí, iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhâąḏi dînthayyan taʔgendi
dípansogekhâymáaʔin heḏá dont'ôephaḏekhâymáaʔindá.
24 Hewänbo háa dînpóe wänbo hą̈ą̈bo wíḏînmuupí, tobáháa díháyjí háa
owówápee-í wänboʔ. Naa owänpidaʔ dóboewá-íʔin in t'ôe Nanbí Sedó Jesus-di
dítu̱ʔan dóʔą́míʔin. Heḏi näʔin t'ôe-á ginnân namuu: Iʔ híwó̱ʔdi tun Jôesi Táḏáví
sígísehkanä i̱ʔgeḏi pín taʔgeḏi in t'owa dovâyt'ôeʔą́mí.
25 "Undáḏí naa ojiʔ Jôesi Táḏáví khuu i̱ʔgeḏi wâyt'ôeʔoḏi. Hewänbo nää
dînhanginná wêeḏi wänbo un diweḏi háʔto wíyá dímúuníʔin.
26 Heḏânho nää-á naaḏi taʔgendi wâytu̱ʔą̈ą́mí näʔin: Wí toʔwí Jôesi
Táḏáviʔweḏi napeḏeeḏáhoʔ, tóebo wíʔûnkoḏipí naa dînchą̈ą̈nú-íḏí,
27 gá wóʔkhunwôedaʔpíḏân wâytu̱ʔą̈ą́míḏí hą̈ą̈wí t'ą̈hkí Jôesi Táḏá
ikhâymáaʔin.
28 Wíʔbo bípiʔą́yîngiʔan, heḏá t'ą̈hkí hą̈ʔin t'owa Jôesi Táḏáviʔin ûnmuuʔindá
binʔą́yîngiʔan, wí k'úwá ą́yı̨ʔdiʔ iví k'úwá iʔą́yı̨ʔdo waagibá. Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi
P'oewąąhâąḏi un wovâytsonninkw'óḏi, wên k'úwá ą́yı̨ʔnin waaginbá ímúuníḏí.
In t'owa Jôesi Táḏáví méesate eejeʔin dimuuʔin iviʔin ûnmuu, ingîʔ iví ay
imägiḏi iví ûnp'oe ich'âaníḏí.
29 Naa dînhanginná owáy naaḏi wâyjoeʔan dihayḏáhoʔ, wây-á wên t'owa
unbíʔye dipowagíʔo, wên t'ayjaaʔin khunjó in k'úwá dâyhą́ą́nú-íḏí diʔą̈ą̈ą́
waagibá,
30 heḏi wáy wên unbí jâa dijiʔindi wänbo in Jesus-víʔpiye dívíwą̈ą́yu̱ʔin
ovâyhójoʔą́mí, indáḏí dâypu̱hkannamíḏí.
31 Heḏânho bíʔą́yîngiʔan hą́ʔmin t'owaḏi, heḏá wíʔúnʔôeḏe-ípí naaḏi poje
pąąyo t'ą̈hkí khu̱u̱-á thaa-á wâyhą́ʔannin, heḏá un ímuuḏiho naví tsíʔp'oe
donch'áa.
32 "Nää wâytu̱máa, Jôesi Táḏáḏí wovâyʔą́yîngiʔą́mí heḏá
wovâysígísehkanäʔoʔin wovâyhangin ʔânnamí. Iʔ ûnkoḏi wovâykhą̈geʔnamíḏí
kayʔin ípaa-íḏí heḏânho shánkí iviʔpiye úvíwą̈ą̈yú̱-íḏí, heḏá wáʔ ûnkoḏi iʔ

kä̱ʔää̱ únmuuʔi wovâydenkw'óḏiʔi wovâymääníʔin. Heḏá toʔwên t'ä̱hkí iʔḏi ovâydeʔmannin wáʔ näʔi híwóʔdi häänwíbá diyä̱mu-í.
33 Wíyá toʔwíví chä̱ʔdá aa-á naagîʔ wóʔdaʔpí.
34 Naví mandi dáyt'ôeʔandi iʔ dîntáyʔi donhógi, heḏá hanbá in toʔwên naa-áḏí dijiʔin díntáyʔi wáʔ ingîʔ dovâyhógi. Un t'ä̱hkí näʔin únhanginná.
35 Naa hä̱äḏi wä̱nbo t'ä̱hkí haʔwâa dáyʔan wâykeeyä̱míḏí háa únkhâyʔä̱ʔin úvíʔä̱míʔin. Hânho úvíkhä̱ä̱-í toʔwên díntáyʔin bînkhä̱geʔnamíḏí. Wíʔúnʔôeḏe-ípí näʔi tun Nanbí Sedó Jesus-ân wíʔbo natu̱ʔin: 'Toʔwí imäʔi-á shánkí nahíhchan toʔwí ihónde'iví'weḏi.'' '
36 Paul ihíʔbowa ihayḏi idégeʔdisóge heḏi t'ä̱hkí in wéʔgendáḏí dívíjûusuʔan.
37 T'ä̱hkíḏíbo hânho dívísíhtä̱äḏi Paul óebaʔaakêʔ heḏi hânho óesígísengitu̱ʔan.
38 Dik'áykháapóe iʔḏi ovâytu̱ʔandi, "Undi wíyá háʔto dímúuní" gin. Heḏáháʔ t'ä̱hkíḏíbo naʔindáḏí iʔ kophé iwepiye dimää dísengitu̱ʔä̱ä̱míḏí.

21

Paul Jerusalem-piye namää

1 Naʔindi in t'owa âyjoeʔan dihayḏi iʔ p'ojâaḏi Cos gin dâytu̱ʔoʔ iwepiye taʔgebo gimää. Wíyá tháwä̱n oe p'ojâaḏi Rhodes gin dâytu̱ʔoʔ iwepiye gimää, iweḏáháʔ oe Patara búʔpiyá.
2 Iwe wíyá kophé oe Phoenicia nangepiye namändi naʔä̱n, heḏi ívítógiḏi iweḏi gimää.
3 Cyprus p'ojâaḏi nanbí yä̱ʔmä̱ngéḏí nak'óe, heḏi iʔ giphademändi âymûʔ. Iweḏá oe Syria nangepiye gimää, heḏi Tyre búʔ gipówá. Wí hé iwepiye dâyhondiʔ dâydaykhâymáa.
4 Waʔ gin díví'oḏi wên Jesus-víʔpiye dívíwä̱yundeʔin âynuwä̱, heḏi âyshaaḏi wí jâaḏi indáḏí ívíwóyí̱ʔ. Indi Paul óetu̱ʔan Jerusalem-piye wínamú-ípí gin, gá iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewä̱ä̱hä̱ä̱ḏi ovâytu̱ʔandân háa ûnpuwagíʔoʔin.
5 Naʔin kophépiye wíyá gimú-íḏí napóe ihayḏi, t'ä̱hkí in senäʔ inbí kwiyä̱ʔ heḏá inbí áyyä̱ä̱ wóegé oe búʔ jáʔwépiye dípahoʔ, heḏi mâap'oe kíngéwi okhä̱ʔ deeḏi ívídégeʔdikw'óḏiḏi ívíjûusuʔan.
6 Ívísengitu̱hkanbowa ihayḏi naʔin gimännin iʔ kophé iwe ívítógi, heḏi in Tyre-windá díví'weehoʔ.
7 Tyre iweḏi gimää heḏi oe Ptolmais búʔ gipówá. In Jesus-víʔpiye dívíwä̱yundeʔin iwe dithaaʔin âysengitu̱ʔan, heḏi wí thaa indáḏí ívíwóyí̱ʔ.
8 Wíyá tháwä̱n iweḏi gipee, heḏi oe Caesarea búʔ gipówá. Wí sen Philip gin nakhä̱wä̱ʔiví'piye gimää, i-á Jôesi Táḏáví híwó̱ʔdi tun ovâyt'ôeʔoʔi namuu, heḏi i-áḏí ívíwóyí̱ʔ. I-á wêe namuu in tséḏí dijiʔin senäʔ diweḏi, in oe Jerusalem ovâydeʔmannin in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâykhä̱geʔnamíḏí.
9 Philip-á jónu aʔyûn khóhtsä̱ä̱píʔin ûnkw'ó, indá Jôesi Táḏáví tukheʔminnân ûnmuu.
10 Hä̱yu̱ thaa iwe gikw'ôn dihayḏi wí sen Agabus gin nakhä̱wä̱ʔiʔ oe Judea nangeḏi napówá. I-á wáʔ Jôesi Táḏáví tukheʔbibá namuu.
11 Iʔ sen nanbíʔpiye naʔä̱ä̱, heḏi Paul-ví baʔáa ônkêʔḏi wíʔbo iví ândáḏí iví mandáḏí ipiwhiʔan, heḏi natu̱, "Iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewä̱ä̱hä̱ä̱ natu̱, ginbá in Jerusalem-win Huḏíyoḏi óewhihkankhâymáa toʔwí näʔin baʔáa iví'in ûnmuuʔiʔ, heḏá in Huḏíyo dimuupí'inbí mange óekánkhâymáa."
12 Näʔin git'oe ihayḏi in wéʔgen t'owa-áḏí kayʔindi Paul âytu̱máa oe Jerusalem-piye wínamú-ípí gin.

13 Hebo Paul natṷ́, “Hânnan úvíʾo? Háaḏan íséejiʾ? Háaḏan dík'áykháaʾo? Naa okhâymuu t'owaḏi díwhiʾąmíḏíḏąʾbá joe, okhâymuu wáʾ oe Jerusalem Nanbí Sedó Jesus-gîʾ ochuu-íḏí.”
14 Wígínkoḏipí âyhíjekannamíḏí, heḏiho giwänpitṷ́, “Háa Nanbí Sedó Jôesi Táḏá natṷ́ waa napúuwí,” heḏi wíyá wíʾâytṷʾanpí.
15 Wíyá hą̈yṷ́ thaa naphaḏe ihayḏi nanbí hą̈ą̈wí âykhâyʾan heḏi Jerusalem-piye gimää.
16 Wên Caesarea-win Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾin naʾindáḏí dimää. Oe Jerusalem gipówáḏí Mnason-bí tewhá eepiye díhoʾ iwe gikwoníḏí. Näʾi sendá Cyprus-wi namuu, heḏi wí in páaḏéʾin Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾinbíʾweḏiʾiʾbá namuu.

Paul-di James-á in méesateʾin tsonnindá ovâytṷʾan háa ûnpóeʾin

17 In Jerusalem-win Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾindi híhchandi dísígíhógi.
18 Wíyá tháwän Paul-áḏí naʾindáḏí James-víʾpiye gipṷwą̈mää. T'ą̈hkí in méesateʾin tsonnin wáʾ iwe dikw'ó.
19 Paul-di ovâysengitṷʾan, heḏáháʾ t'ą̈hkí háa napóe waabá ovâytṷʾan, háa Jôesi TáḏáḏÍ in Huḏíyo dimuupíʾin ovâyʾan waa in t'ôe Paul iʾannin namuuḏi.
20 Ovâyt'ôeʾandi dit'oe ihayḏi Jôesi Táḏá kw'áayébo dâymáa.

Heḏáháʾ Paul-á óetṷʾan, “Tíʾûu páaḏéʾiʾ, úhanginná báyékí maapaasôn in Huḏíyo wáʾ Jesus-víʾpiye dívíwą̈yṷmägiʾin, heḏi indá iʾ tsontun Moses itaʾnan deepiye hânho dívíkayʾoʾ.
21 Näʾin Huḏíyo uvṷ́ʾgeḏi ginnân ovâytṷʾan: Ṷʾḏi t'ą̈hkí Huḏíyo in Huḏíyo dimuupíʾinbí nange eeje dithaaʾin ovâyhą́ʾoʾ Moses-ví híʾ dâyʾaʾginnamípíʾin, heḏá inbí áyyą̈ą̈ in Huḏíyoví k'ewe taaḏi wíʾovâytaaʾąmípíʾin, heḏá in Huḏíyoví khuu-á wíḏâyʾą́yîngiʾąmípíʾindá.
22 Näʾin Huḏíyo dimuuʾin Jesus-víʾpiye dívíwą̈yṷʾin taʾgendi dínhanginpúuwí ṷ näwe unpówáʾin. Heḏiho ívítsikaʾyan háa gínkhâyʾą̈ʾ ívíʾąmíʾin.
23 Gá ginnân: Ṷ-á näʾin wítṷhkankhâymáaʾin óʾan. Nanbí jâa jónu senäʾ dijiʾ, inbí tun Jôesi TáḏÁ dâymägiʾin háa igîʾ dívíkhâymáaʾin.
24 Indáḏí ópûn, heḏi háa ditṷ́ waa dívíbowaʾin dâykeeyan dihayḏi, ṷ-á háa díví́ʾo waa hanbá biʾąmí, heḏá ingîʾ ovâywáʾâa-í t'ą̈hkí ovâyk'oewá-íḏí. * Gin biʾandáho t'ą̈hkí t'owa dínhanginnáaní näʾi Moses-ví tsontun mânʾaʾgindoʾin, heḏiho hą̈ą̈wí uvṷ́ʾgeḏi ditṷ̂ʾdi-á taʾgen wínamuupíʾin.
25 Hewänbo in Huḏíyo dimuupíʾin Jesus-víʾpiye dívíwą̈yundeʾin naʾindi âytaʾnan âytṷʾą̂ąmíḏí näʾin naʾin âywéhpêeʾannin: WíḏâyK'oʾípí iʾ koegîʾ in wéʾgen t'owa inbí jôesi dâymägiʾiʾ, † heḏá wíḏâyʾûnp'oek'oʾípí, heḏá in animâa ovâyk'éwhihą́nú'inbí píví iʾ ûnp'oe napeepîʾ wáʾ wíḏâyk'oʾípí, heḏá wíyá toʾwíví kwee-áḏí háa sendáḏí wíḏívíwhoʾkw'ôenípí.”
26 Heḏiho Paul-di in jónu senäʾ i-áḏí ovâyhoʾ, heḏi wíyá tháwän indáḏí háa dínkhâyʾą̈ʾ waa díví́ʾan inbí khuu dâyʾaʾginnamíḏí, heḏi iʾ méesate hayʾi ee dits'ṷ́ in owhaʾ ovâytṷʾą̂ąmíḏí hą̈yṷ́ thaa ovâyhûuwíʾin näʾi t'ą̈hkí dâyboewá-íḏí. Ihayḏânho dâyk'úwąkhąnugíʾo wíʾíngîʾ Jôesi Táḏá óemą̈ąníḏí.

Paul iʾ méesate hayʾiʾ iwe óepankêʾ

---

* **21:24** Waʾ in senäʾ ovâyk'owapíḏíbo dínkhâyʾą̈ʾ wên animâa dâykuumä-íʾin dâyhą́ąnú-íḏí Jôesi Táḏá óemą̈ąníḏí. † **21:25** Námúʾḏí 15:20.

27 Heḏi iʼ jâaḏi naphaḏemän dihayḏi wên Huḏíyo Asia-windi Paul ee
méesate hayʼiʼ iwe óemûʼ, heḏi indi in t'owa iwáygé dijiʼin Paul-víʼpiye
ovâyt'ayjaaʼandáháʼ óeyą̂ʼ.
28 Ginnân dívítụẃínúndeʼ: “Un t'owa Israel-win, díkhą̈geʼnan. Näʼi-ân
namuu iʼ sen wéngé t'ą̈hkí t'owa ovâytụmáaʼi nanbí khuu gínmuuʼi heḏá
nanbí t'owa-á heḏá näʼi méesate hayʼi-á háagîʼ wänbo wígínchą̈ʼmuupíʼin,
heḏá wáʼ näʼin Huḏíyo dimuupíʼin wänbo näʼi méesate ee iʼḏi ovâyts'úḏe,
heḏânho näʼi tewhá Jôesi Táḏávîʼ ûnmuuʼiʼ ônʼaʼginhą́nú.”
29 Gin ditụ́ gá Trophimus oe Ephesus-wi óemûʼḏân Paul-áḏí oe búʼ i̱ʼge
dajiḏi, heḏiho diʼân Paul-di iʼ méesate ee óets'úḏeʼin.
30 In t'owa ee búʼ i̱ʼge t'ą̈hkí dit'ayjaapóe, heḏi wáy Paul nawin diwepiye
dívíẃąnähoʼḏi óeyą̂ʼḏi iʼ méesate eeḏi jáʼwépiye khóhkayḏi óehoʼ, heḏi in phóḏi
dâyt'íḏi.
31 Paul óeháyjíʼin didaʼ, heḏiho toʼwí iʼ Rome-win sundaḏoví p'óʼḏédîʼ
tsondivíʼpiye namää óet'ôeʼmı̨́ḏí in Jerusalem-win t'owa t'ą̈hkí báyékí
dit'ayjaapóeʼin.
32 Wesebo iʼḏi wên sundaḏo inbí tsonnin wóegé ovâywéʼgeʼan, heḏi indá
owáy in t'owa dijiʼ iwepiye díviʼą̈ąhoʼ. Iví sundaḏo wóegé dipówáḏí in t'owaḏi
ovâymûʼ ihayḏi wesebo Paul óewhą̈ḏiḏi dívíwóyı̨́ʼ.
33 Iʼ sundaḏoví p'óʼḏédîʼ Paul-víʼpiye namääḏi iví khóe ônyą̂ʼ, heḏi in
sundaḏo ovâytụʼan kaḏénaḏi óewhiʼą̨mí gin, heḏá in t'owa ovâytsikaʼyan, “To-
an näʼi sen namuu? Hânnan iʼan?”
34 Wên t'owa wí ą̈ąwí dívítụẃínúndeʼ, wây-á wêndá ą̈ąwí piháa-á,
heḏânho hânho díntụhkwíntą̂ʼdi wíʼûnkoḏipí ûnhanginpúuwíʼin taʼgendi háa
napóeʼin. Heḏiho in sundaḏo ovâytụʼan, “Nanbí sundaḏo tewhá iwepiyebo
bînts'ûuḏe-í” gin.
35 In sundaḏoḏi iwáy sheʼáy iwepiye óehoʼ, heḏi iweḏáháʼ óetegekêʼḏi
kw'áyepiye óepiye, gá in t'owa hânho dívít'ayyaaʼoḏân,
36 heḏi Paul ûnwóemändi dívítụẃínúndeʼ “Jaʼ âyháyjí” gin.

Paul-di wíʼbo ivı̨́ʼgeḏi in Huḏíyo ovâyhéeʼan

37 In sundaḏoḏi Paul inbíʼpiye óetsuḏehon dihayḏi, Paul-di Greek tundi
iʼ sundaḏo p'óʼḏédîʼ óetụʼan, “Ti wên háawên wítụʼą̨ąmí?” Iʼḏi Paul óetụʼan,
“Naa wíḏînhanginnáhpíwän Greek tundi bihéeʼoʼin.
38 Heḏiho ụ-á wíʼunmuupí iʼ to Egypt-wiʼ, wên t'owa iʼ nangewin tson-
nindaḏí ovâyhą̈nkannandiʼ, heḏáháʼ iʼḏi in jónu maapaasôn (4,000) senäʼ oe
ahkónupiye ovâyhoʼ, t'owa t'akhą̨nuʼin gin ovâytụʼoʼin.”
39 “Joe” gin Paul natụ́, “Naa Huḏíyo-ân omuu. Tarsus búʼwibá omuu, hą̈ʼi-á
wí búʼ hayʼiʼ oe Cilicia nange iweʼi namuu, heḏi iwe otháʼḏe. Ti näʼin t'owa
naa díhíʼmäänî?”
40 Heḏiho in t'owa ovâyhéeʼą̨míḏí óemägiḏi Paul sheʼáy kw'áye wáy
iẃínú, heḏi imannan dívít'ôeyaaníḏí. Ditụhán dihayḏi inbí Hebrew tundi
ovâyhéeʼan. Ginnân ovâytụʼan:

22

1 “Mäʼmääʼindá tíʼûuwin páaḏéʼindá, bít'ôeyan. Naaḏi wâytụhkankhâymáa
naa háawên wänbo híwóhpíʼin wíḏáyʼanpíʼin.”
2 Hebrew tundi ovâyhíʼmáaḏi dit'oe ihayḏi shánkí wänbo hândą̨ʼ dínpóe.
3 Heḏáháʼ ovâytụʼan, “Naa Huḏíyo-ân omuu. Oe Tarsus búʼ Cilicia nange
iwe oʼaypụyą̈, hewänbo nää Jerusalem osôe. Gamaliel naví hą́hkandi dînmuu,

hedi iʼdi áyîngidi nanbí thehtáy pahpáʼinbí khuu naa díhąʼan. Háa Jôesi Tádá
nadaʼ waagi naa pín taʼgedi odaʼ dáyʼąmíʼin, nää thaa un íkandaʼ waagibá,
4 hedânho naa osôedi oʼân híwó namúuníʼin hąʼin Jesus-ví p'óegé
diʼąhsaaʼin báyékí t'ôephade iwe dovâykáanídí ovâyt'ahąąnú-ídí, hedi naa
otsonpóedí kwiyąʼdá senäʼdá ovâywhiʼankídáháʼ ovâypankw'ódi.
5 Iʼ owhaʼ p'óʼdédîʼ-ádí hedá in tunjowaʼ-ádí dínkodi wovâytuʼąąmídí
naadi in taʼgen wâytumáaʼin. Indá wí taʼdi naa dímągi nanbí Hudíyo
t'owa oe Damascus búʼ dovâymąąnídí, hedi naa omää in t'owa Jesus-
víʼpiye dívíwąyundeʼin owáy wąhąą dikw'óʼnin dovâypanhóenídí hedá nää
Jerusalem-piye dovâywáymáʼídí ovâytuhchąąnú-ídí."

Paul-di ovâytuʼan hádídí Jesus-víʼpiye iwąyuʼin

6 "Naa p'óegé omändi oe Damascus búʼ opowamän dihaydi taage púnúʼdí
naná. Tsíkhagipí wí ko makówádí nawą hedi díʼánkêʼ.
7 Nangepiye okanu, hedi wí toʼwídí naa díhíʼmáadí ot'oe. Ginnân natú:
'Saul, Saul, háadan uʼdi naa dít'ôephadekandoʼ?'
8 Naa otsikapóe, 'Nanbí Sedó, to-an unmuu?'. Iʼdá dítuʼan, 'Naa Jesus
Nazareth-wi omuu. Naa iʼ uʼdi dít'ôephadekandoʼi-ân omuu.'
9 In toʼwên naa-ádí dijiʼin iʼ ko dâymûʼ, hebo iʼ toʼwídí díhíʼmáaʼiví tun
wídikaʼpówápí.
10 Naa otú, 'Nanbí Sedó, hânnan dáyʼąmí?' Iʼdi dítuʼan, 'Ówínúdí oe
Damascus-piye ópûn, hedi iwe wóetuʼąmí háa úkhâyʼąʼ biʼąmíʼin.'
11 Iʼ ko hânho nakaydi naa otsíʼt'aapóe, hediho in naa-ádí dijiʼindi naa
dípahtsąkêʼ, hedi handidi oe Damascus opówá.
12 "Wí sen Ananias gin nakhąwąʼiʼ iwe nathaa. Näʼi sendá taʼgendi Jôesi
Tádá óeʼaʼgin, hedá in Hudíyoví khuu-á t'ąhkí ihon, hedi t'ąhkí in Hudíyo
Damascus dithaaʼin ditûʼ híwóʼdi sen namuuʼin.
13 Naviʼpiye naʼąądi naví núʼ iwínú, hedi dítuʼan, 'Tíʼûu páadéʼi Saul, uví
keetan mänkeʼ.' Wesebo naví keetan donkêʼdi iʼ dómûʼ.
14 Iʼdi naa ginnân dítuʼan: 'Jôesi Tádá nanbí thehtáy pahpáʼindi
óeʼaʼginmäʼiʼdân wóedeʼman háa nakandaʼin úhanginnáanídí, hedá
Jesus i toʼwí iví wówátsi taʼge ihondi namuuʼi nâamúunídá, hedá iʼ tun
wóetuhkankhâymáaʼiʼ unt'oe-ídá.
15 Taʼgendân uʼ iʼgîʼ bihéeʼąmí, hedi uʼdi t'owa t'ąhkí hąąwí nâamûʼi hedá
unt'oeʼi-á ovâytuʼąąmí.
16 Hediho nää wíyá shánkí wívitsíkhaʼąmípí. Ópûn, unp'óʼp'oepúuwí, hedá
Jesus nádaaʼan uví t'aywóʼdi wônjâaʼąmídí,' gin Ananias-di dítuʼan."

Paul-di ovâythayyan Jôesi Tádádí óetuʼannin in Hudíyo dimuupíʼinbíʼwepiye namú-íʼin

17 "Jerusalem-piye owáymää ihaydi iʼ méesate hayʼi ee ots'úʼdi oʼąąjiʼ
waabá dînpóe.
18 Iʼ ąą iwe Nanbí Sedó Jesus dómûʼ, hedi dítuʼan, 'Oe Jerusalem hąąwí
navíʼgedi ovâytuhkankhâymáaʼi háʼto wônsígíʼąmí, hediho ówąnäkiʼ, iwedi
ópeeve.'
19 Hedi naa otú, 'Hewänbo Nanbí Sedó, indá dínhanginnân naa wéngé
t'ąhkí iʼ Hudíyoví méesate eeje dáyjíyéndewän in uvíʼpiye dívíwąyundeʼin
dovâypanhóenídí hedá dovâywhąąnídá.

20 Hedi Stephen iʔ uvíʔgedi ovâyt'ôeʔandiví ûnp'oe ônch'áa ihaydi, naa wáʔ
ok'aawin ee núʔ. In toʔwêndi óehéyiʔninbí k'éwéʔi aa dovâyʔąyînmáa, hedi
híwó díviʔoʔ gin naa oʔân.'
21 Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di dítuʔan, 'Ópûn, naadi kayiʔ wąhąąpiye
wísankhâymáa, in Hudíyo dimuupíʔinbíʔwepiye.' "
22 In t'owadi Paul ônt'ôeyandeʔ, hewänbo näʔi híʔ in Hudíyo
dimuupíʔinbíʔgedi natú ihaydi dívít'ehtuwínú, "Binheʔ, wínachąʔmuupí
nawówáyęenídí."
23 Wídituhándepídí shánkí dívítuwínúndeʔ, hedi inbí k'éwéʔi aa dâythąthąʔoʔ
hedá kw'áyepiye dâynahchąnunde dâykeeyąmídí dit'ayʔin.
24 Iʔ Rome sundado p'óʔdédîʔdi in sundado ovâytuʔan Paul inbíʔpiye
óets'ûude-íʔin óewhąhwhąʔnamídí hedânho ûnhanginpúuwídí háadí in t'owa
Paul-víʔpiye dívít'ehtuwínúndeʔ.
25 Hediho óewhiwínú púwhíʔdí óewhąąnídí, hebo Paul-di óetuʔan in tągintą
(100) sundadoví tsondi iwe tsowa nawindiʔ, "Ti iʔ tsontun natûʔ úk'óeʔin naa
díwhąąnídí? Naa-á oe Rome dînkhąwątaʔk'óe, hedi waʔdi wívînkeek'ûʔpí háa
naa híwóhpí dáyʔannin háa joe."
26 Näʔinʔinʔnat'oe ihaydi in sundadoví shánkí p'óʔdédîʔvíʔpiye namää
hedi óetuʔan, "Ti úhanginná háa bitsiyekhâyʔoʔin? Näʔiʔiʔsendá oe Rome
ûnkhąwątaʔk'óe."
27 Iʔ sundadoví shánkí p'óʔdédîʔ Paul-víʔpiye namäädi óetuʔan, "Dítuʔan, ti
oe Rome úkhąwątaʔk'óe?" "Hedân hoi" gin Paul natú.
28 Óetuʔan Paul, "Naa oe Rome dînkhąwątaʔk'úwídí báyékí chąʔ dáywáʔâa."
Paul-di óetuʔan, "Naví tádáʔin Rome-win t'owa damuudiho naa wáʔ Rome-
wibá omuu."
29 Wesebo in toʔwên Paul óetsikakhâymáaʔin iviʔwedi dívíjâatąą. Iʔ sun-
dado tsondi p'óʔdédîʔ wänbo nakhunwôedaʔpóe ûnhanginpóedí Paul-á Rome-
wi t'owabá namuuʔin, gá iʔbáho natsonpóedân kadénadi Paul óewhiʔąmíʔin.

Paul-di in Hudíyo tunjowaʔ ovâyhíʔmáa

30 Iʔ sundado tsondi p'óʔdédîʔ nahanginʔânda ʔ taʔgendi háawin híwóhpíʔin in
Hudíyodi Paul ônchąnundeʔin, hediho wíyá tháwän óewhihsuu hedi in Hudíyo
owhaʔ p'óʔdédíʔin hedá in wéʔgen Hudíyo p'óʔdédíʔindá dívíwéʔgeʔąmíʔin
ovâytuʔan. Ihaydiho Paul óets'úde inbí páadépiye óewéęnú-ídí.

23

1 Paul-di in tunjowaʔ taʔge ovâymúndedi ovâytuʔan, "Tíʔûuwinʔpáadéʔin, Jôesi
Tádáví páadépiye näʔin naadi wâytuʔâąmí: Naví píʔnä khóʔjé dînhanginná naví
wówátsi thaa t'ąhkí híwóʔnin wówátsi donhonnin."
2 Näʔinʔinʔnat'oedi Ananias iʔ owhaʔ p'óʔdédîʔ namuuʔiʔdi in Paul-ví núʔ
diwinnin ovâytuʔan sóe eedi óemaphâave-íʔin.
3 Paul-di óetuʔan, "U-ân Jôesi Tádádí wóemaphavekhâymáa. Wí paa ijánúmáaʔi
waagiʔbá unmuu. Úkhâyʔą úhanginpúuwíʔin háa wên t'aywóʔnin dáyʔannin
háa joe, näʔi tsontun namuuʔi natûʔ waagi, hewänbo u wíʔbo hąʔi tsontunbá
wínâaʔaʔginpí, näʔin t'owa dísómaphâave-íʔin ovâytuʔandi."
4 In iwe diwinnindi Paul óetuʔan, "Háadan Jôesi Tádáví owhaʔ p'óʔdédîʔ uví
híʔdí mânʔaʔginhąnúndeʔ?"
5 Paul-di ovâytuʔan, "Tíʔûuwinʔpáadéʔin, naa wídînhanginnáhpí owhaʔ
p'óʔdédîʔ namuuʔin. Dînhanginnândáho háʔto han otúuníwän, gá Jôesi Tádáví

taʾnin diwe ginnân nataʾmuuḏân: Wígínkhâyʾähpí wên háawên t'aywóʾnin nanbí t'owaví tsonninbí̱ʾgeḏi gitú̱ụníʾin."

6 Heḏi Paul-di ovâymûʾ wáy wên in iwe dijiʾin Sadducee t'owa dimuuʾin heḏá wêndá Pharisee t'owa-á. Heḏiho kaygi in tunjowaʾ ovâytụʾan, "TíʾûuWin páaḏéʾin, naa Pharisee t'owa-ân omuu, naví táḏá Pharisee-bá dînmuu. Năwe dítsondiwekán gá in dichuuʾin diwáywówápúuwíʾin dáywäyundeḏân."

7 Han ovâytụʾan dihayḏi in Pharisees-áḏí in Sadducees-áḏí dívítụhkannan, heḏi diwijeḏeeḏi wêegeʾin dipóe.

8 Gin díviʾan gá in Sadducee t'owa wíḏívíwäyundepíḏân in dichuuʾin wíyá diwáywówápúuwíʾin, heḏá p'oewąąhąą-á makówáwin t'ôepąʾąąʾindá dijiʾin wíḏívíwäyundepí; hewänbo in Pharisee t'owa-á dívíwäyunde diji-ákun.

9 In t'owa t'ąhkí shánkí kaygi dívítụwí̱núndeʾ, heḏi wên Huḏíyoví khuu dâyhąʾoʾin, Pharisee t'owabá dimuuʾin, dívíwí̱núḏí kayʾindi ditú̱, "Năʾi sendá wên háawin t'aywóʾnin iʾannin wänbo wíʾâyshaaḏepí. Maḏi háḏéewáy wí p'oewąąhąąḏi háa wí makówáwi t'ôepąʾąąʾiʾḏi taʾgendi óehéeʾan."

10 Hânho dívítụhkandoḏi dívítsąąkhâyʾoʾ, heḏiho iʾ sundaḏo tsondi p'óʾḏéḏîʾ nakhunwôedaʾpóe. Naʾánde Paul hânho óewąʾąmíʾin, heḏiho in sundaḏo ovâyjôn, "Jaʾ bípûn, Paul bînkêʾḏi häʾin Huḏíyoviʾweḏi bînjâaʾąmí, heḏi unbíʾpiyebo bints'uḏe."

11 Iʾ khun Paul-ví hânge Nanbí Sedó Jesus nakwi̱nuḏeeḏi óetụʾan, "Wíʾunkhunwôedaʾípí. Ụʾ oe Jerusalem navi̱ʾgeḏi ho bihéeʾan, heḏá oe Rome hanbá bikhâymáa."

Paul óeháyjíʾin didaʾ

12-13 Wíyá tháwän héḏéndí wên Huḏíyo dívíwéʾgeʾan dívíhéeʾąmíḏí wên ánshaa dâykʼúuwíḏí. Ditú, "Ívíhąąḏäkhâymáa, heḏi wíʾívíhúukankhâymáapí Paul âyhay píhay. Han íviʾanpíḏá, tobá Jôesi Táḏáḏí dítuhchäänú-í." Năʾin gin ditúʾin jónäntäʾḏiví (40) shánkí dijiʾ.

14 Heḏi dimää in owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindá heḏá in Huḏíyo tsonnindá inbíʾwepiye, heḏi háa dâywéhpêeʾannin ovâytụʾan. Háa dikandaʾ i̱ʾgeḏi ovâythayyan dihayḏiho ovâytụʾan,

15 "Nää undáḏí heḏá in tunjowaʾdáḏá iʾ sundaḏoví tsondi p'óʾḏéḏîʾ bint'ôesân. Bintụʾan Paul nää unbíʾpiye óemáʾíʾin. Bintụʾan shánkí íhanginʾânda ʾ háa Paul iʾannin. Naʾindáho gikhâymúuní âyháyjíḏí nää tsowa napówápíḏíboʾ."

16 Hebo Paul-ví määmäʾay nat'oe dívíkhakwogíʾoʾin óeháyjíḏí, heḏiho in sundaḏoviʾpiye nats'ûndi i̱ʾgeḏi Paul óetụʾan.

17 Paul-di wí tägintä (100) sundaḏoví tsondi óetụhkánnandi óetụʾan, "Năʾi eʾnú iʾ sundaḏo tsondi p'óʾḏéḏîʾvíʾpiye náhûu. Iʾ eʾnúḏí wên háawên óetụʾąmíʾin nadaʾ."

18 Heḏiho iʾ eʾnú iʾ sundaḏoví tsondi p'óʾḏéḏîʾvíʾpiye óehoʾ, heḏi óetụʾan, "Paul iʾ to gínpannändiʾḏi naa dítụhkánnandi dítụʾan năʾi eʾnú uviʾpiye dómáʾí gin, wên háawên wóetụʾâąmíʾin nadaʾḏi."

19 Iʾ sundaḏoví tsondi p'óʾḏéḏîʾḏi iʾ eʾnú oe hângepiye óepahtsąąkêʾ wíʾbo dayêęníḏí, heḏi óetsikaʾyan, "Hää-an naa dít'ôeʾąmíʾin undaʾ?"

20 Iʾ eʾnúḏí óetụʾan, "In Huḏíyo dâywéhpêeʾan wóedaaʾąmíḏí thaʾdi Paul tunjówháagépiye óehûuwíḏí, háa iʾannin shánkí dihanginʾânda ʾ waagibá.

21 Hebo wíwóewäyụkannamípí. Jónäntäʾḏiví (40) shánkí senäʾ dívíkhakwʼó óeháyjíḏí. Jôesi Táḏáví páaḏépiye dívítunmägi wíḏívíhú̱ụyąmípíʾin

wíḏâyp'oesų̣ų̣wą̈-ípíʔin Paul óehay píhay. Nää dikhâymuu heḏi ditsíkha ų̣ʔ untúų̣níḏíʔ nâasaaníʔin.”

22 Óetų̣ʔan iʔ eʔnú, “Toʔwí wänbo wínâatų̣ʔą̨ąmípí näʔi dít'ôeʔandiʔ.” Heḏi iwáygéḏí óesan.

Paul iʔ tunjó Felix-víʔpiye óehoʔ

23 Heḏi iʔ sundaḏoví tsondi p'óʔḏéḏîʔḏi wây-á wíje senäʔ ovą̈ntų̣hkánnan, indá tą̈gintą̈ (100) sundaḏo dą̈ntsonmáaʔin damuu, heḏi ovą̈ntų̣ʔan, “Wíje tą̈gintą̈ (200) sundaḏo nangeḏiʔindá, heḏá tségíntą̈ (70) kwą̈ą̈jêe k'éwéḏíʔin sundaḏo-á, heḏá wây-á wíje tą̈gintą̈ (200) júnphé wóegéʔin sundaḏo-á ovâytų̣ʔan dívíkhâyʔą̨míʔin, nää khun whą̈nu iwáypiye oe Caesarea-piye dimú-íḏí.

24 Heḏá wíje wên kwą̈ą̈jêe Paul iʔíhsôege-ígîʔ binpútesoge, heḏi oe Felix iʔ tunjóvíʔwepiye binʔą́yînhûu.”

25 Heḏi wên taʔnin itaʔnandi gin natụ́:

26 “Naví tunjó Felix hânho wíʔaʔgindiʔ, naa Claudius Lysias-di wísengitų̣ʔan.

27 Wên Huḏíyoḏi wí sen Paul gin nakhą́wą̈ʔiʔ óeyą̈ʔḏi óekheʔkhâymáawän, hewänbo naa dînhanginpóe i-á oe Rome ûnkhą́wą̈taʔk'oeʔin, heḏiho in sundaḏo-áḏí omää inbí mangeḏi dójâaʔą̨míḏí.

28 Háawin híwóhpíʔin ônchą̈nundeʔin naa ohanginʔânda, heḏiho inbí tunjówháagépiye naaḏi dóhoʔ.

29 Naa dînhanginpóe in híwóhpíʔin ônt'eʔp'íḏénde ʔindá wên háawin kâyʔin wänbo óepansôege-íḏí háa óeháyjíḏí wínamuupíʔin. In Huḏíyo wên háawên inbí khuu i̱ʔgeḏiḏą̨ʔ dívíwänpihíʔmáa.

30 Ihayḏáháʔ toʔwíḏí naa dít'ôeʔan dâywéhpêeʔannin näʔi sen óekhegíʔoʔin, heḏiho wesebo uvíʔpiye iʔ dósan, heḏi in toʔwên in híwóhpíʔin ônt'eʔp'íḏénde ʔin dovâytų̣ʔan uvíʔpiyân dimú-íʔin wóetų̣ʔą̨ąmíḏí háaḏí ivíʔpiye dit'ayʔin” gin itaʔnan.

31 Heḏiho in sundaḏo háa ovâyjôn waagi díviʔan. Khų̣ʔḏéeḏí oe Antipatris búʔpiye Paul óehoʔ.

32 Wíyá tháwän in sundaḏo kwą̈ą̈jêe k'éwéḏíʔindiḏą̨ʔ Paul óehon, heḏi in wéʔgen sundaḏo inbíʔwepiye dívíweehoʔ.

33 Oe Caesarea búʔ in Paul-ʔin dipówá ihayḏi iʔ tunjó in taʔnin ônʔan heḏi Paul iwebo óejoeʔan.

34 In taʔnin iʔ tunjó itunkanbowa ihayḏi Paul óetsikaʔyan, “Wéʔi nangewi-an unmuu?” “Oe Cilicia-wi-ân” gin Paul-di óetų̣ʔan.

35 Iʔ tunjó näʔin nat'oeḏi Paul óetų̣ʔan, “Owáy in toʔwên wônt'eʔp'íḏénde ʔin dipówá ihayḏânho naaḏi wîntunjóʔnamí.” Ihayḏá in ą́yi̱ʔnin ovâyjôn Paul híwó óeʔą́yîngiʔą̨míʔin iʔ tewhá hayʔi Herod ik'ûʔ iwe.

24

In Huḏíyoḏi Paul ônt'eʔp'íḏénde ʔ

1 P'ánú thaa naphaḏe ihayḏi, Ananias iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ namuuʔi-á heḏá wên Huḏíyo tsonnindá dipówá. Wí sen Tertullus gin nakhą́wą̈ʔiʔ hânho nahíʔhą́ʔi namuuʔiʔ indáḏí dâykán, heḏi iʔ tunjóvíʔpiye dimää iʔ tunjó óetų̣ʔą̨ąmíḏí háa Paul iʔannin.

2-3 Paul óets'úḏe, heḏi Tertullus-di iʔ tunjó óehéeʔan Paul ônt'eʔp'êeḏe-íḏí. Ginnân natụ́:

“Nanbí tunjó Felix, ṵʾ báyékí wíʾaʾgindiʾ, báyékí gikṹʾdaapóe t'ą̈hkí naʾingîʾ wéngé t'ą̈hkí biʾandi namuuḏi. Ṵʾ unmuuḏânkunho hänpíḏíbo báyékí pąąyo githaa, heḏá uví hangintandi báyékí híwóhpîʾ nanbí nan diweḏi dînjâaʾan.
4 Nää naa wóʾdaʾpí hânho wíjâap'íḏeʾąmíʾin, heḏiho unsehkanät'óeḏí wí hây tą̈hkíwän dînt'ôeyaaní, han unchanpóeḏí.
5 Ginnân hîn napóe: Naʾindi näʾi sen ovâyt'owat'eʾyaʾdoḏi âymûʾ. Näʾin Huḏíyo wéngé t'ą̈hkí ovâypitsąąkandoʾ, heḏá i-á p'óʾḏéḏîʾ namuu in toʾwên iʾ Nazareth-wi senbí hąhkan deepiye díviwą̈yundeʾingîʾ.
6-8 Nanbí méesate hayʾi wänbo iʾaʾginhąnú, heḏânkun âypankêʾ. Gidaʾwän âytunjóʾnamíʾin âynuuwą̈-íḏí háa taʾgendi nanbí khuu iʾaʾginnanpíḏí háa joe. Hebo Lysias iʾ sundaḏoví tsondi p'óʾḏéḏîʾ napówá, heḏi kayʾindi nanbí man diweḏi óejâaʾan, heḏáháʾ ovâyjôn in toʾwên ônt'eʾp'íḏeʾin uví páaḏépiye diʾą̈ą̈-íḏí. Ṵʾḏi wíʾbo híwó näʾi sen nâatsikaʾyandáho úhanginpúuwí t'ą̈hkí näʾi ivı̨ʾgeḏi wít'eʾp'íḏénde'i taʾgen namuuʾin” gin ovâytṵʾan.
9 T'ą̈hkí näʾi Tertullus Paul-vı̨ʾgeḏi natṹʾdiʾ in Huḏíyo hanbá ditṹ, heḏá ditṹ iʾ t'ehpiḏe tun Tertullus ihíʾmáaʾi taʾgen namuuʾin.

Paul wíʾbo ivı̨ʾgeḏi ihíʾmáaḏí iʾ tunjó Felix óetṵʾan híwóhpí wíʾiʾanpíʾin

10 Iʾ tunjó imannan Paul óehíʾmą̈ąníḏí, heḏiho ginnân Paul-di óetṵʾan: “Naa dînhanginná báyékí pąąyo näʾin t'owagíʾin tunjówháagé unʾą̈nnin, heḏânho báyékí ohíhchan dáyhéeʾąmíḏí wíʾbo dáyʾaywoeníḏí.
11 Maḏi tą̈ʾḏi wíje (12) thaa phaḏe ihayḏi naa Jerusalem-piye omää Jôesi Táḏá dóʾaʾginmą̈ąníḏí.
12 T'ôepíḏíbo úhanginpúuwí näʾi taʾgendi namuuʾin. Naa toʾwí-áḏí wíḏáytṵhą̈nbopí, heḏá wíḏovâyt'owat'eʾyaʾnanpí iʾ Huḏíyo méesate hayʾiʾ iwe, háa inbí méesate hı̨ʾíndi eeje wänbo joe, heḏiháa iʾ búʾ i̧ʾge wänbo joe.
13 Indá wíḏínkeekankoḏipí näʾi navı̨ʾgeḏi dînt'eʾp'íḏénde'i taʾgen namuuʾin.
14 “Hebo näʾinnân naa otṵṵní: In p'óegé iwe naa dáyʾąhtuyendeʾindá näʾin t'owa ditṹʾ piʾwên p'óegé namuuʾin, hewänbo i̧ʾge dáyʾąhtuyendeḏi Jôesi Táḏágîʾ dáyt'ôemáa, i-á nanbí thehtáy pahpáʾindi óeʾaʾginmäʾ. T'ą̈hkí näʾi khuu Moses itaʾnandiʾ heḏá in Jôesi Táḏáví tukheʾmin dâytaʾnandi-á naa dáywą̈yundeʾ.
15 Háa näʾin t'owa díviwą̈yundeʾin napuwagíʾoʾinbá naa wáʾ dáywą̈yundeʾ, heḏi ginnân namuu: Jôesi Táḏáḏí t'ą̈hkí in dichuuʾin ovâywówápakhâymáa, híwóʾnindá híwóhpíʾindá.
16 Heḏi gin dáywą̈yundeḏi, hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí dáykhą̈ą̈ḏe Jôesi Táḏáví páaḏépiye heḏá t'owaví páaḏépiyá híwó dáytsiyeʾąmíḏí, heḏânho naví píʾnä khóʾjé dînhanginnáaníḏí híwó dáykanhonnin.
17 “Báyékí pąąyo Jerusalem búʾ iwe wóʾą̈npíwän, heḏáháʾ dáywáybun wí chą̈ʾ in naví t'owa diką̈ą̈kw'óʾnin dovâymą̈ąníḏí, heḏá wí naví hą̈ą̈wí dînmúuníʾi-á Jôesi Táḏá-á dómą̈ąníḏá.
18 Iʾ méesate hayʾi ee gin dáyʾoʾ ihayḏi in t'owaḏi naa dímûʾ. Naa dáykhâyʾanhoʾ Jôesi Táḏá dóʾaʾginmą̈ąníḏí, nanbí khuu gínmuu waabá. Báyékí t'owa iwe wíḏijihpí, heḏi t'ą̈hkí hândąʾ naná.
19 Wên Asia-win Huḏíyo wáʾ iwe dijiʾ. Indáho dínkhâyʾą̈ʾ wóetṵʾą̈ąmíʾin háawin wên t'aywóʾnin naa dáyʾannin, navı̨ʾgeḏi wóet'eʾp'êeḏe-íʾin didaʾḏi.
20 Hewänbo nää nąwe wíḏijihpíḏí, tobá näʾin dijiʾindân wóetṵʾą̈ąmí háawin t'aywóʾnin dáyʾannin dínhanginpóeʾin in Huḏíyoví tunjówháagépiye díkán di-hayḏi.

21 Nä̃ʔin wéhpêeḏąʔmân dáyʔan iwe owin dihayḏi: Dáytụwı̨́núḏí dovâytụʔan,
‘Naa dítsondiwekán gá in dichuuʔin diwáywówápúuwíʔin dáywą̈yundeḏân’ ”
gin Paul-di óetụʔan.
22 Felix Jesus-ví p'ôe i̧ʔgeḏi híwó ûnhanginná, heḏiho in iwe dijiʔin ovâytụʔan,
“Nää-á wíyá wíʔívíhéeʔąmípí. Owáy Lysias iʔ sundaḏoví tsondi p'óʔḏédîʔ
napówá ihayḏânho naaḏi wâytụʔą̈ąmí háa unbí híʔ i̧ʔgeḏi oʔándeʔin.”
23 Heḏiho wí sundaḏoví tsondi gin óetụʔan, “Nä̃ʔi sen náʔą́yîngiʔan, hewänbo
napannän waagiḏá joe. Iví k'emaʔin iʔ ovâypụwą̈mä̃äni, iʔ hą̈ą̈wí ûntáyʔiʔ
ônkáaníḏí.”

Felix-áḏí Drusilla-áḏí Paul ônt'ôeyan

24 Wí hą̈yụ́ thaa naphaḏe ihayḏi Felix nawáyʔą̈ą̈ iví kwee Drusilla wóegé,
i-á Huḏíyo kwee-ân namuu. Paul óets'úḏeḏi dänt'ôeyansóge, heḏi Paul-di
ovä̃nthayk'ûʔ háḏíḏí toʔwí Christ Jesus-víʔpiye iwą̈ą̈yụ́-íʔin.
25 IʔḏI ovä̃nhíʔmáa háḏíḏí inbí wówátsi taʔge dä̃nhûuwí i̧ʔgeḏi, heḏá háa
dawänpidaʔ waa dä̃nkanhûuwíʔin wíḏä̃nkhâyʔą̈hpí i̧ʔgeḏá, heḏá iʔ thaa Jôesiḏi
t'owa ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpí dívį́ʔan niʔgeḏá. Han ihíʔmáaḏí
Felix nakhunwôedaʔpóeḏí óetụʔan, “Nä̃weḏi ópeeve wíyá wítụhkánnan píhay,
hą̈ą̈ḏi naa dînpóe ihayḏi.”
26 Hebo Felix natsíkha Paul-di óechą̈ʔmä̃äníḏí, heḏânho óewáʔâaḏá
óemaʔp'ą̈ą̈ḏi-í, heḏiho ihayḏąʔ óetụhkándoʔ i-áḏí ihéeʔąmíḏí.
27 Wíje pąąyo daphaḏe ihayḏi Felix óetunjójâaʔan heḏi Porcius Festus
natunjósogeḏee. Felix-di Paul oe pan diwebo óejoeʔan, in Huḏíyo-áḏí
nak'emamúuníʔin nadaʔḏi.

25

Paul nadaʔ Caesar-di ôntsonnamíʔin

1 Festus iʔ tunjó ts'ąąbi namuuʔiʔ oe Caesarea búʔ napówá, heḏi poje thaa
naphaḏe ihayḏá iweḏá oe Jerusalem búʔpiyá namää.
2-3 Oe Jerusalem napówá ihayḏi in owhaʔ p'óʔḏédíʔindáḏí heḏá in wéʔgen
Huḏíyo senäʔ heʔennindáḏí Paul wíyá ônt'eʔp'íḏe, heḏi kayʔindi Festus
didaʔpóe wên hą̈ą̈wên ovâyʔąmíḏí. Didaʔ Paul oe Jerusalem-piye óemáʔíʔin,
gá dínwéhpêemuuḏân dívíkhakw'ôenį́ʔin óeháyjíḏí waʔ p'óegé namändibo.
4-5 Felix-di ovâytụʔan, “Paul-á oe Caesarea napannän. Naa wí hą̈yụ́ thaa
iwe oepiye owáymä̀n. Heḏáho wên unbí senäʔ heʔennin bîntụʔą̈ąmí naa-áḏí
dimú-í, heḏi wên híwóhpíʔin Paul iʔandáhoʔ, indi óetunjóʔdiwekáaní.”
6 Festus maḏi wíyá kháve háa tą̈ thaa iwebo iwóyi̧ʔ, heḏáháʔ Caesarea-piye
nawáymää. Wíyá tháwä̀n ovâytsonnamíḏí isóge, heḏi in sundaḏo ovâytụʔan
Paul dikenmú-íʔin.
7 Paul óekán, heḏi nats'ú̧ʔ dihayḏi in Huḏíyo oe Jerusalem-di diʔą̈ą̈ʔin iví
nú̧ʔ iwéngé diwindi ônt'eʔp'íḏéndeḏi ditû̧ʔ báyékí kâyʔi hą̈ą̈wí híwóhpîʔ iʔandi,
hewänbo wíḏínkoḏipí taʔgendi dâythayyąmíḏí nä̃ʔi ditû̧ʔdi taʔgen namuuʔin.
8 Paul wíʔbo iʔaywoeníḏí ihéeʔandi gin natú̧: “Naaḏi in Huḏíyoví khuu
wíḏovâyʔaʔginhąnúpí, heḏá nä̃ʔi Huḏíyoví méesate hayʔi ee aʔginkhąnugîʔ
wóʔts'ú̧hpí, heḏá wên háawin t'aywóʔnin wänbo in Rome-ʔinbí tsondi Caesar-
víʔpiye wíḏáyʔanpí.”
9 Hebo Festus in Huḏíyo ovâyhíwóʔnamíʔin nadaʔ, heḏiho Paul óetsikaʔyan,
“Ti oe Jerusalem-piye unpundaʔ iwe naví páaḏépiye wîntsonnamíḏí nä̃ʔi
wônt'eʔp'íḏéndeʔ i̧ʔgeḏi?”

10 Paul-di óetu̱ʔan, “Joe, näwebânkun dîntsonnamíʔin odaʔ. Nää uví páaḏépiye
owindi iʔ tsondi Caesar-ví páaḏépiye owin dîntsonnamíḏí waagibá namuu.
Heḏá wáʔ u̱-á wíʔbo híwó úhanginná wên háawên t'aywóʔnin wänbo in
Huḏíyovíʔpiye wíḏáyʔanpíʔin.
11 Wáy wên háawên t'aywóʔnin dáyʔandáhoʔ, heḏi näʔin t'aywóʔnin
namuuḏi ochuu-íʔin dînkhâyʔäḏáhoʔ, háʔto otúu̱ní wíḏíháyjípíʔin. Hebo
nää hääwí näʔin t'owaḏi dînt'eʔp'íḏénde?i taʔgen namuupíḏá, toʔwí wänbo
wíʔûnk'óepí inbí mangepiye díkáaníʔin. Heḏiho oe Rome diwe Caesar-ví
tunjówháagé iwe dîntunjóʔnamíʔin odaʔ” gin Paul-di óetu̱ʔan.
12 Festus-di in óetumakhemáaʔin ovâyhéeʔan, ihayḏáháʔ Paul-víʔpiyá ibéeḏí
óetu̱ʔan, “Caesar-ví tunjówháagé iwe wôntunjóʔnamíʔin undaʔḏiho iníʔpiye
wísaaní.”

Paul-di Agrippa-áḏí Bernice-áḏí ovânhéeʔan

13 Häyú thaa naphaḏe ihayḏi iʔ tsondi Agrippa iví kwee Bernice-áḏí oe
Caesarea dapówá Festus óesengitu̱ʔamíḏí.
14 Wí häyú thaa daʔän dihayḏi Festus-di Paul-víʔgeḏi Agrippa óet'ôeʔan.
Ginnân óetu̱ʔan:

“Nää pan diwe wí sen naʔän Felix iʔ tunjó phaḏeʔiʔḏi óejoeʔandiʔ.
15 Naa oe Jerusalem ojiʔ ihayḏi in Huḏíyo owhaʔ p'óʔḏédíʔindi heḏá in
tsonnindá häʔivíʔgeḏi dít'eʔp'íḏe, heḏi in didaʔ otúu̱níʔin häʔi t'ehpiḏe tun
taʔgen namuuʔin.
16 Hewänbo dovâytu̱ʔan, ‘In Rome-windi hänhay wänbo wí toʔwí
wíʔóekándepí in toʔwên ônt'eʔp'íḏénde?inbí mange. Páaḏé nakhâyʔäʔ in toʔwên
ônt'eʔp'íḏénde?inbí páaḏépiye iwéenú-íʔin, heḏân wíʔbo iʔaywoeníḏí ihéeʔamí
näʔi hääwí ônt'eʔp'íḏénde? i̱ʔgeḏi.’
17 “Heḏiho näwe diwéʔgepóe ihayḏi wíḏáytsíkhaʔanpí. Wíyá tháwänho
dovâytsonnamíḏí dáysóge, heḏi in sundaḏo dovâytu̱ʔan iʔ sen óets'ûuḏe-íʔin.
18 Ivíʔgeḏi dít'eʔp'êeḏe-íḏí dívíwíinú ihayḏi, naa oʔân wên háawin kâyʔin
iʔannin dítu̱hkankhâymáaʔin, hebo han wíḏíníʔanpí.
19 Näʔi sen Paul gin nakhäwäʔi-áḏí dívíwänpitu̱hkandoʔ inbí wäyu̱ dínmuu
i̱ʔgeḏi heḏá wí sen Jesus gin nakhäwäʔivíʔgeḏá, i-á nachuu wänbo Paul natú
nawówájiʔ gin.
20 Naa wíḏînhanginnáhpí háḏíḏí dóshaa-íʔin näʔi hääwí háawin namuuʔin,
heḏiho dótsikaʔyan, ‘Ti oe Jerusalem-piye unpundaʔ, iwe näʔi hääwí
wônt'eʔp'íḏénde? i̱ʔgeḏi wîntunjóʔnamíḏí?’
21 Hebo Paul nadaʔpóe nää pan diwebo nachaníʔin heḏá iweḏá Caesar-
ví tunjówháagépiye namú-í Caesar-di ôntunjóʔnamíḏí. Heḏiho in sundaḏo
dovâytu̱ʔan óeʔäyíʔnamíʔin Caesar-víʔpiye dósan píhay” gin Festus-di Agrippa
óetu̱ʔan.
22 Heḏi Agrippa natú, “Naa wáʔ näʔi sen háa natûʔnin ot'oe-íʔin odaʔ.”
Festus-di óetu̱ʔan, “Thaʔdibo unt'oe-í-áhay.”
23 Wíyá tháwän Agrippa-áḏí Bernice-áḏí näʔi íve hayʔi dats'ú, wên sun-
daḏo tsonnin heʔennin wóegé heḏá wây-á búʔwin tsonnin wóegá. Saʔwó
daʔaamuu, heḏá hääwí t'ähkí hânho saʔwó nakeet'óe. Festus natsonpóe Paul
óets'ûuḏe-íʔin.
24 Heḏi Festus-di ovâytu̱ʔan, “Tsondi Agrippa heḏá un t'owa näwe íjiʔin
t'ähkí, binmúʔḏí näʔi sen. Ivíʔgeḏi t'ähkí in Huḏíyoḏi oe Jerusalem-windáḏí

heḏá näwe dijiʾindáḏí naa díhéeʾan. Dívítụwı̨́núndeḏi naa dítụʾan näʾi sen óeháyjíʾin ûnkhâyʾą̈ʾ.

25 Naaḏi wên háawin wänbo wíḏônshaapí óeháyjíḏí. Hebo i-á wíʾbo nadaʾpóe Caesar-di ôntunjóʾnamíʾin, heḏiho naa dáyʾánshaamägi Caesar-víʾpiye dósaaníʾin.

26 Hebo häa̧wí wänbo wíḏînhanginnáhpí näʾi senbı̨́ʾgeḏi naví tsondi pʼóʾḏéḏîʾ Caesar dôntaʾnamíʾin. Heḏânho un tʼą̈hkíví páaḏépiye dómaa bînhéeʾa̧míḏí, heḏi shánkíḏí uví páaḏépiye, naví tsondi Agrippa. Heḏi bîntsikabowa ihayḏi shánkí dînhanginpúuwí häa̧wí i̧ʾgeḏi Caesar dôntaʾnamíʾin.

27 Han dáyʾan, gá dînchanpóeḏân bondoeʾi namúuníʾin wí pan dósaaníḏí páaḏé wídovâythayyanpíḏí häa̧ i̧ʾgeḏi ônt'eʾpʼíḏéndeʾin.”

26

Paul wíʾbo iʾaywoeníḏí ihíʾmáaḏí Agrippa óetụʾan híwóhpí wíʾiʾanpíʾin

1 Agrippa-ḏi Paul óetụʾan, “Naaḏi wînkʼúyaʾ uvı̨́ʾgeḏi bipihéeʾa̧míḏí.” Heḏi Paul imannandi ihéeʾan wíʾbo iʾaywoeníḏí. Gin natụ́:

2 “Tsondi Agrippa, nää naaḏi wítụhkankhâymáa navı̨́ʾgeḏi heḏá näʾi häa̧wí näʾin Huḏíyoḏi naa dînt'eʾpʼíḏéndeʾ i̧ʾgeḏá, heḏi naa ohíhchan ụ-ân iʾ unmuuʾin uví páaḏépiye owindi.

3 Heḏi shánkíḏí ohíhchan ụ-á taʾgendi näʾi Huḏíyoví khuu dínmuu i̧ʾgeḏi úhanginnândi, heḏá úhanginná wáygéhą̈a̧ handa̧ʾ wíḏíviʾánshaaʾopíʾin. Heḏiho pín taʾgeḏi wídaʾmáa dînt'ôeyaaníʾin.

4 “Tʼą̈hkí in Huḏíyo dínhanginná háa naví wówátsi donphaḏeʾin oʾeʾnújiʾ ihayḏi waagiboʾ, wíʾgín oe naví nangá heḏá oe Jerusalem búʾ iwá.

5 Heḏi in didaʾḏáho wóetụʾa̧amí näʾin: Báyékí pa̧ayo dínhanginná naa páaḏéḏíbo Pharisee omuuʾin, heḏi näʾin Pharisee tʼowa-á nanbí khuu shánkí kayʾin dâyhújaʾ näʾin wéʾgen Huḏíyo tʼowavíʾweḏi.

6 Nää naa dítunjóʾdiwekán gá dáywą̈yundeḏân Jôesi Táḏá iʾa̧míʾin iví tun nanbí thehtáy pahpáʾin ovâymägiʾin.

7 Tʼą̈hkí in tą̈ʾḏi wíje Israel-ví eʾnûnbí ây iweḏiʾin wáʾ näʾin in Jôesi Táḏá natụ́ʾin ikhâymáaʾinbá díviwą̈yundeʾ, heḏiho khụụ-á thaa-á iʾ óeʾaʾginmäʾ. Heḏi nää, naví tsondi unmuuʾiʾ, naa wáʾ hanbá dáywą̈yundeḏiboʾ in Huḏíyoḏi naa dînt'eʾpʼíḏéndeʾ.

8 Heháaḏan un Huḏíyo wíʾúnkoḏipí úvíwą̈ą̈yụ́-íḏí Jôesi Táḏáḏí in dichuuʾin ovâywáywówápaʾin?

9 “Naa-ân oʾânwän báyékí dînjänäkíkanpoeʾoʾin näʾi Jesus oe Nazareth-wi gin nakhą̈wą̈ʾiviʾpiye.

10 Heḏiho oe Jerusalem han dáyʾan. In owhaʾ pʼóʾḏéḏíʾindi naa dînkʼûʾ báyékí tʼowa Jesus-víʾin ûnmuuʾin dovâypankwʼôeníʾin, heḏá ovâytʼakhạnukhâymáa ihayḏi naví tun wáʾ eepiyebá dáymägi.

11 Häyänbo naa omää in Huḏíyoví méesate eejepiye otsonpúuwíḏí ovâywhą̈hwhą̈ʾnamíḏí, heḏá dáykhą̈ą̈ dovâykaygiʾa̧míḏí ditụ́ụníḏí Jesus-víʾpiye wíḏíviwäyundepíʾin. Naa hânho inbíʾpiye otʼayyaapóeḏí Huḏíyo namuupîʾwi búʾ i̧ʾge dáykhenjíyénde dovâyhóeníḏí.”

Paul-di Agrippa óetụʾan háa ûnpóeʾin heḏiho Jesus-víʾpiye iwą̈yundeʾin

12 “Heḏiho han dáyʾa̧míḏí naa oe Damascus búʾpiye omänwän. In owhaʾ pʼóʾḏéḏíʾindi wên taʾnìn ho dînʾan dóhûuwíḏí dînkʼúuwíḏí in Jesus-víʾpiye díviwą̈yundeʾin dovâypanhóeníḏí.

13 Naví tsondi unmuuʔiʔ, taagedi oe p'óegé omän dihaydi wí ko oe makówádí
nawândi dómûʔ, iʔ thanbí shánkí nakohkayʔi namuu, hedi näʔi kodi naʔin
gimännin t'ąhkí díʔánhógi.
14 T'ąhkídíbo nange gikanu. Ihaydi wí toʔwídí Hebrew tundi díhéeʔandi
ot'oe. Dítuʔan, 'Saul, Saul, háadan naa dít'ôephadekandoʔ? Ụ wíʔbo
biwänpiwąʔoʔ, wí búdu in phék'eʔindi óesanhonnin iʔąʔts'ádíndedi ipiwąʔoʔ
waagibá.'
15 Naa otsikapóe, 'Nanbí Sedó, to-an unmuu?' Iʔdi dítuʔan, 'Jesus-ân omuu,
ụʔdi dít'ôephadekandoʔiʔ.
16 Nää ówínú. Naa uvíʔpiye dáykeeyan gá wídeʔmandân naví t'ôe
dînʔamídí, hedi ụʔdi t'owa ovâyt'ôekankhâymáa nää thaa dímûʔin, hewänbo
näʔidąʔbá joe, owáy wíyá uvíʔpiye dáykeeyandi hąąwí wítụhkangíʔoʔi wáʔ
ovâyt'ôekankhâymáa.
17 Naadi wísankhâymáa wíʔgín in Hudíyo dimuuʔinbíʔpiye hedá in Hudíyo
dimuupíʔinbíʔpiyá, hedi inbíʔwedi naadi wînʔaywoení.
18 Dínkhunná waagibá dikw'ó, hewänbo ụʔdi ovâykhągeʔkhâymáa
dínkeepúuwídí hedá Jôesi Tádáví ko iʔge dívíhûuwídí. Hedá Satan iʔ Penísendiví
mangedi ovâyjâaʔandi Jôesi Tádáví mange ovâykwohkhâymáa. Hediho
naviʔpiye dívíwąyundedi inbí t'aywóʔdi ovâyʔowóejé-í, hedá in wéʔgen
naviʔpiye dívíwąyundedi naviʔin dînmuuʔindádí dívíwóení' gin Jesus-di
dítụʔan."

Paul-di Agrippa óetụʔan iví t'ôe iʔgedi

19 "Hediho tsondi Agrippa, háa Jesus-di dítụʔan waa makówádí dînkeepóedí
díhéeʔandi naa dáyʔaʔginnan.
20 Páadé in Damascus búʔwin dovâyhéeʔan, iwedá in Jerusalem-indá,
hedá oe Judea nange iʔgeʔin t'ąhká, hedá in Hudíyo dimuupíʔin wänbo-á.
Dovâytụʔan inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔandi Jôesi Tádáviʔpiye dívíhąądi-í, hedá híwó
dívítsiyeʔamí dâykeeyamídí taʔgendi inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔannin.
21 Gin dáyʔodiho wên Hudíyodi iʔ méesate hayʔi khóʔjé díyąʔ hedi díháyjíʔin
dívíkhąądeʔ.
22 Hewänbo Jôesi Tádádí hąądi wänbo t'ąhkí naa díkhągeʔdoʔ, hediho
nää näwe owindi in taʔgen namuuʔin t'ąhkí t'owa dovâytụmáa, tobáháa
heʔennin dimuu háa heʔennin dimuupí wänboʔ. Hąąwí t'ąhkí näʔin
t'owa dovâytụmáaʔi-á, Moses-ádí in Jôesi Tádáví tukheʔmindádí ditúʔin na-
puwagíʔoʔinbá namuu, hedi wíyá hąąwí wänbo wóʔtûʔpí.
23 Indá ditú iʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí
it'ôephadekhâymáaʔin nachuu píhay, hedi i-á iʔ páadéʔi namúuní chuwa iwedi
naváywówápúuwídí, hedânho iʔdi wíʔgín Hudíyo-á Hudíyo dimuupíʔindá Jôesi
Tádáví p'óegé ovâykeekankhâymáa."
24 WaʔdI Paul näʔi hąąwí ithaykw'óeʔó ihaydi Festus tsíkhagipí
itụwínú, "Paul, ụ-á bondoeʔi-ân unmuu. Báyékí bihąʔan, hedânkun
unbondoepuwamän."
25 Hebo Paul-di óetụʔan, "AʔgindI Festus, naa bondoeʔi wóʔmuupí. Naa híwó
donhangintanmáadí in taʔgen namuuʔindąʔ dáyhíʔmáa.
26 Iʔ tsondi Agrippa näwe naʔändiʔ ûnhanginná näʔi hąąwí t'ąhkí iʔgedi.
Hedânkun iví páadépiye dáyhíʔmáadí hąąwí wänbo wídókaayohpí. Naa híwó
dînhanginná t'ąhkí näʔi hąąwí napóe iʔgedi Agrippa-á nat'oeʔin, gá kaadi
wínapóepídân.

27 Tsondi Agrippa, ti biwą̈yundeʔ háa in Jôesi Táḏáví tukheʔmin ditṷ́ʔin?
Dînhanginnân biwą̈yundeʔin" gin Paul natṷ́.
28 Agrippa-di Paul óetṷʔan, "Ti unʔân gáhân ṷʔḏi wesebo wí Christian
dípaʔíʔin?"
29 Paul-di óetṷʔan, "Háḏéebá wesebo háa wíyá shánkí díhûuwí. Hebo
naa Jôesi Táḏávíʔpiye dáyjûusuʔoʔ ṷ-áḏí heḏá t'ą̈hkí näʔin nää thaa
dit'ôeyankw'óʔnindáḏí naa waagibá ípúuwíʔin. Hewänbo naa wóʔdaʔpí
kaḏénaḏi íwhimúuníʔin, naa owhimuu waagibá."
30-31 Paul ihíʔbowa ihayḏi iʔ tsondi Agrippa heḏá iʔ tunjó Festus-á, Bernice-
á, heḏá in wéʔgen iwe dikw'óʔnindá dívíwí̱nú, heḏi oe jáʔwépiye dipeeḏi
dívíhéeʔan. Ditṷ́, "Näʔi sendá háawin wên wänbo wíʔiʔanpí óeháyjíḏí háa
napanchaníḏí wänboʔ."
32 Heḏi Agrippa-ḏi Festus óetṷʔan, "Näʔi sen dómaʔp'ą̈ą̈ḏi-íʔin dînkoḏiwän,
hewänbo nää wíḏînkoḏipí, gá Caesar-di ôntunjóʔnamíʔin nadaʔpóeḏân."

27

Paul wí kophé óetógi Rome-piye namú-íḏí

1 Heḏiho in tsonnin diʔánshaapóe naʔin kophé iweḏi oe Italy-piye dísaaníḏí,
* heḏiho Paul heḏá wây-á pandáḏí ovâyjoeʔan wí tą̈gintą̈ (100) sundaḏo
ovâytsonmáaʔiví mange. Näʔi sendá Julius gin nakhą́wą̈́, heḏi in sundaḏo iʔ
Rome-wi tsondi p'óʔḏédîʔvíʔin gin ovâykhą́yą̈́ʔdeʔin diweḏiʔi-ân namuu.
2 Wí sen Aristarchus gin nakhą́wą̈́ʔi wáʔ naʔindáḏí najiʔ, i-á Macedonia
nangewi búʔ Thessalonica iweḏiʔi namuu. Heḏi wí kophé Adramyttium búʔ
iweḏiʔiʔ ívítógi. Näʔi kophé-á nakhâymuu iʔ búʔây eeje oe Asia nange p'o kíngé
i̱ʔgepiye namú-íḏí.
3 Wíyá tháwän oe Sidon búʔ iwe ívíwóyíʔ. Julius-di Paul híwó óeʔandi iví
k'emaʔin óepṷwą̈mą̈gi, indi hą̈ą̈wí ûntáyʔiʔ óemą̈ąníḏí.
4 Iweḏá iʔ kophé iweḏi gimää, hewänbo iʔ wąą̨ḏi tíʔûupiye díchą̈nuhújaʔ,
heḏiho oe Cyprus p'ojâaḏi shánkí nawąą̨kaypí i̱ʔgeḏi gimää.
5 Oe p'oʔ p'ą̈näpiye giphaḏe, heḏi Cilicia nange heḏá Pamphylia nangá p'o
kíngé i̱ʔge gimää, heḏáháʔ oe Lycia nange wí búʔ Myra gin dâytṷʔoʔ iwe gipówá.
6 Iwe iʔ sundaḏoví tsondi wíyá piʔwí kophé Alexandria-wi namuuʔiʔ ishaa.
Näʔi kophé-á Italy-piye namän, heḏiho dítṷʔan iwe ívítôeníʔin.
7 Iʔ wąą̨ hânho nakayḏi jóngíḏą̨ʔ wí hą̈yṷ́ thaa gipundee, heḏá báyéká
ívít'ôeʔandi Cnidus búʔ tsowa gipówá. Iʔ wąą̨ kayʔi namuuḏi ee gimän
diwepiye wíyá wígínpṷhkoḏipí, heḏiho Crete k'áygé i̱ʔgeḏi giphaḏe, Salmone
gin dâytṷʔoʔ iwe, heḏá nawąą̨kaypíʔwe i̱ʔgeḏá gimän.
8 Jóngíḏą̨ʔ p'o kíngé i̱ʔge gipundee, heḏi wí búʔ Lasea gin dâytṷʔoʔi tsowa
gipówá. Nąwe naná̱ʔ diwá dâytṷʔoʔ "Híwó naná iʔ kophé dívíwóyi̱ʔnígîʔ" gin.
9 Iwebá híwó hay thaa gikw'ó. Ihayḏi nateʔnúpuwamändi híwó wínamuupí
wíyá shánkí gimú-íḏí, heḏânho Paul-di ginnân ovâytumakheʔan:
10 "K'emaʔin, naa ochanpoeʔo wíyá shánkí nąweḏi gimäąḏá
âyt'ôephaḏekhâymáa. Näʔi kophé-á hé wóegébo gipeḏée-í, heḏá wây wên
waʔ dívíp'ot'ahą̈ą̨nú-í."
11 Hebo iʔ sundaḏoví tsondi Paul-ví híʔ ônt'ôeyaaníví̱ʔweḏi iʔ sen iʔ kophé ivîʔ
ûnmuuʔi heḏá iʔ sen isanhondi-á inbí híʔ-á shánkí ovą̈nt'ôeyan.

* **27:1** Luke wíyá Paul-áḏí najiʔ.

12 Nä̓i kophé nawhi̓än diwe wäh̨phaḏe híwó̓ diwe wínanáhpí
dâyte̓núphaaḏé-íḏí, heḏiho t'äh̨kí waa díví̓ánshaamäg̨i i̓ kophé iweḏi wíyá
bú̓ay Phoenix gin dâytu̓o̓i̓ oe Crete nangebá naná̓ diwepiye dimú-íḏí,
iwe dâyte̓núphaaḏé-íḏí. Oe Phoenix dâykophéwhikw'óe̓ó, heḏi aakonpiye
thanpiye jâaḏi heḏá p'inpiye thanpiye jâaḏá óewäa̓ahkhánde̓.

Hânho iwäa̓andá ikwä̓nan

13 Heḏiho aakonpha̓geḏi híyää iwäa̓an dihayḏi di̓ân háa ditú waagi
díví̓ämí̓in, heḏiho iweḏi gimääḏi nä̓i Crete p'ojâaḏi tsowa p'o kíngé į̓̓geḏi
gimän.
14 Hebo hây napóe ihayḏi wí wäa hânho kay̓i nä̓i Crete nange į̓̓ge iwäa̓an,
i̓ wäa-á p'inpiye thanpiye jâaḏi̓i wäa gin dâytu̓o̓.
15 I̓ wäa hânho nakayḏi i̓ kophé óenándí wíyá páaḏépiye wí̓ûnpu̓hkoḏipí,
heḏiho i̓ kophé dâybée, heḏi wáy i̓ wäaḏi díhon diwepiyeḏa̓ gimää.
16 Wí p'ojâaḏi̓ay Cauda gin dâytu̓o̓i tsowa giphaḏe, i̓ wäa wäh̨phaḏe
wínakaypí iwe, heḏi báyékí ívít'ôe̓an i̓ kophé̓ay âywhimáa̓i nä̓i kophé
gáhäyú̓i̓ iwe kw'áye âytaygé-íḏí.
17 I̓ kophé̓ay dâywhisóge ihayḏá i̓ kophé gáhäyú̓i whihkannin
kay̓indi dâywhibuugi̓an wínatha̓ḏee-ípíḏí. Heḏá i̓ te̓aa i̓ wäaḏi i̓ kophé
óech̨ą̈nunde̓i-á dâywäve, gá dikhunwôeda̓ḏân oe Syrtis gin dâytu̓o̓ iwe
dikhäh̨kwoḏee-í̓in, i̓ p'oe iwe wäh̨phaḏe wínawäänpíḏí. Heḏiho iweḏi
díwänpip'omáa.
18 Wíyá tháwän wá̓ i̓ wäa hânho nakay, heḏiho in kophé̓in senä̓ wí hé i̓
kophé iwe naku̓undi p'oe iwepiye dâych̨ą̈nu, i̓ kophé wäh̨phaḏe wínakháa-
ípíḏí.
19 Heḏá wíyá tháwändá inbo i̓ kophé̓i hääwí wá̓ p'oe iwe dâych̨ą̈nu.
20 Báyékí thaa agóyó wänbo than wänbo wí̓âymû̓pí, heḏi i̓ wäa nahánpíḏí
kay̓i iwäa̓o̓. Heḏiho gi̓ân há̓to wówá̓in gipee-í̓in.
21 Báyékí thaa wí̓ívíhúuyanpí. Heḏi Paul inbí páaḏépiye nawindi ovâytu̓an,
“K'ema̓in, shánkí híwó namúuníwän naví tun dînt'ôeyaaníḏí Crete diweḏi
wígipee-ípí̓in otú waa. Hây úvít'ôeyandáho há̓to nä̓i kây iwe gipóewíwän
heḏá i̓ hääwí há̓to gipeḏée-íwän.
22 Hebo nää wí̓úví̓äyîngimäänípí. Tobáháa nä̓i kophé natha̓ḏee wänbo
há̓to to̓wí wänbo óep'oháyjí.
23 Naa Jôesi Táḏávî̓ omuu, heḏá iví t'ôe-á dôn̓o̓, heḏi khu̓ḏi wêe iví
makówäwi t'ôepä̓äa̓i dînpówá,
24 i-á naví nú̓ nawindi ginnân dítu̓an: ‘Paul, wí̓unkhunwôeda̓ípí. U̓
ta̓gendi Caesar-ví páaḏépiye bikwi̓nugí̓o, heḏi u̓ unmuuḏi nä̓in u-áḏí diji̓in
há̓to wêe wänbo nachuu-í.’
25 Heḏânho k'ema̓in, wí̓íkhunwôeda̓ípí. Naa dáywäyunde nä̓in Jôesi Táḏá
natú̓inbo napuwagí̓o̓in.
26 Hewänbo wí p'ojâaḏi eeḏi gikhäh̨kwoḏee-í.”
27 Wíje jâaḏi daphaḏe, heḏi wa̓ḏi i̓ wäaḏi i̓ mâap'oe Adriatic gin dâytu̓o̓
į̓̓ge dích̨ą̈nuhon. Khun pinuḏi häädi naná̓ dihayḏi in kophé̓in senä̓ ditú
nan tsowa nú̓ gipowamännin.
28 Dâywäänta̓ayan, heḏi wétäḏi jónu (24) kwi̓óhpa taa nawäänin gin dâyshaa.
Wíyá shánkí hây dimäädá wíyá dâywäänta̓ayan dihayḏá täḏi kháve (18)
kwi̓óhpa taa-á nawäänin.

29 Dikhunwôedaʔ iʔ kophé k'uu eeḏi óechą̈nukhâymáaʔin, heḏiho iʔ kophé tíʔûuphąʔgeḏi jónu kháaʔi kwą̈k'u maayą̈ą̈ʔi dâywaje whihkannin eeje, heḏá diwówáyę̨ę̨níḏí nathay píhay dívíjûusuʔan.
30 Näʔin kophéʔin t'ôeʔin iʔ kophé iweḏi diwhąveda ʔ dijáaníḏí, heḏiho iʔ kophéʔay p'oe iwe dâywąve. Heḏáháʔ iʔ kophé gáhą̈yúʔi páaḏépiyeḏi wíyá maayą̈ą̈ʔi dâywajekhâymáa waagibá díviʔoʔ.
31 Hebo Paul-di in sundaḏo heḏá inbí tsondi-á ovâytụʔan, "Näʔin kophéʔin t'ôeʔin näʔi kophé iwe dívíwóyı̨ʔpíḏá, undá háʔto wówáʔin ípee-í."
32 Heḏiho in sundaḏo i kophéʔay nawhiʔändiví whihkannin dâyts'âʔ, heḏi i kophéʔay namaʔp'ą̈.
33 Nathaypuwamän dihayḏi Paul-di ovâytụʔan dívíhúụyąmí gin. Ovâytụʔan, "Wíje jâaḏi t'ą̈hkí hânho úvíʔánshaamáaḏí húukanpíʔinbo íjiʔ.
34 Heḏiho nää naaḏi kayʔindi wâytụmáa, háawin wên híwóhpíʔin wänbo wíʔúnpuwagíʔopí, heḏânho bíhúụyan, wi koegîʔ úntáy íchuu-ípíḏí."
35 Ihíʔbowa ihayḏi wí pává ikêʔḏi Jôesi Táa ikúʔdaaʔan, heḏi wí iháveḏi ik'oe.
36 Indi gin iʔannin óemûʔḏi shánkí híwó dichanpóeḏí in wáʔ dívíhúụyan.
37 Wégín tą̈gintą̈ḏáháʔ tségíntą̈ʔḏi sí (276) t'owa iʔ kophé iwe gitoʔon.
38 T'ą̈hkí dívíshụʔan dihayḏi, iʔ táhtân p'oe iwe dâychą̈nu, iʔ kophé ihay wínakhaa-ípíḏí.

Iʔ kophé nathaʔḏee

39 Nathanpee ihayḏi, in kophéʔin t'ôeʔin iʔ nan dâymûʔiʔ wíḏâytaapí. Hewänbo naʔokhânná heḏá nap'oehángínáʔ diwe dâymûʔ, heḏiho díviʔánshaamägi dínkoḏiḏáho iʔ kophé dâypụhkannamíḏí iwepiye, heḏânho iʔ okhân deeḏi dâywóyı̨ʔníḏí.
40 Iʔ kwą̈k'u maayą̈ą̈ʔi nawhiʔwaʔjendiví whihkannin dâyts'âʔ, heḏi iʔ p'oe iwebo dâyjoeʔan. Heḏi ihayḏibá iʔ kophé óebéeḏeʔi phépháʔ nawhimuuʔi whihkannin dâywhihsuu. Heḏáháʔ in páaḏépiyeʔin teʔaa dâytege, iʔ wąąḏi iʔ kophé ee naʔokhânnáʔ diwepiye óechą̈nuts'ûuḏe-íḏí.
41 Hebo wíʔnąpąʔgeḏi nap'ohkayjiʔ iwe naʔokhânbóeḏíʔän, heḏi iwe iʔ kophé páaḏépiye ichą̈nuḏi nakhą̈hsogeḏeeḏi wínajâapóepí. Ihayḏá iʔ kophé tíʔûupiyeʔiʔ iʔ p'oe oepiyá nääpiyá kaygindi naʔąʔyą̈poeʔoḏi óewhéekanhon.
42 In sundaḏo díviʔánshaamáa in pan ovâyhą̈ąnú-íḏí, heḏânho nan diwepiye wíḏívíkohsáy-ípíḏí dijáaníḏí.
43 Hewänbo Paul-ví wówátsi ônʔaywoeníʔin iʔ sundaḏoví tsondi nadaʔḏi toʔwí wänbo wíʔovâykheʔmägipí. In toʔwên dikohsayhą̈ʔin ovâyjôn p'oe iwe díviʔjaymú-í nan diwepiye díviʔkohsáy-íḏí.
44 Ihayḏáháʔ in wéʔgendá ovâytụʔan iʔ phépháʔ háa iʔ kophéwi phéhwhée óep'omáaʔiʔḏi dívítsąhsaa-íʔin. Handiḏânho t'ą̈hkíḏíbo nan diwe wówáʔin gipówá.

28

Oe Malta dijiʔ

1 T'ą̈hkíḏíbo nan deeḏi wówáʔin gipówá ihayḏi, näʔi p'ojâaḏi Malta gin dâytụʔoʔin gínhanginpóe.
2 In t'owa iweʔindi híwó dísígíʔan. Ikwąʔdoḏi nat'êe, heḏiho dâyphaʔt'égi, heḏi dítụʔan iʔ phaa núʔpiye ívíhą̈ąḏi-íḏí ívísúwáʔąmíḏí.

3 Paul iphéʔâywéʔgeʔan iphaʔkw'ôeníḏí, heḏi iphaʔkw'óeʔó ihayḏi wí pą̈ą̈yụ
phaaḏi óesúwánándi phé jâaḏi napee, heḏi Paul-ví man deeḏi ikhuugee-
whiʔk'ûʔ.
4 In t'owa iʔ nangeʔindi iʔ pą̈ą̈yụ Paul-ví man deeḏi nawhiʔk'óeʔin óemûʔ,
heḏi dívítụʔan, "Nä̈ʔi sendá maḏi taʔgendi t'owa t'akhąnuʔiʔ namuu, heḏi tobá
óep'ohaypí wänboʔ, nanbí jôesi 'Ovâyt'owatuhchą̈nundeʔi' gin gínkhą́wą̈ʔiʔḏi
háʔto óewówápeemä̈ání."
5 Hewänbo Paul iví man iwáḏâaʔandi iʔ pą̈ą̈yụ iʔ phaa iwe nakeʔt'ą́, heḏi
háabo Paul wíʔûnpóepí.
6 In t'owa diʔándeʔ iʔ pą̈ą̈yụḏi óekhuugee ee ûntee-íʔin, háa maḏi we-
sebo nachuhkaanú-í. Hewänbo thaa t'ą̈hkí dívítsíkhaʔandi Paul háabo
wíʔûnpóepí, heḏiho inbí ánshaa dâyʔegóʔandi dívítụʔan, "Taʔgendi nä̈ʔi sendá
Jôesi waagiʔbá namuu."
7 Iʔ sen nä̈ʔi p'ojâaḏi ee natsonnändiʔ Publius gin nakhą́wą̈. Ívísúwáʔoʔ iwe
tsowa ûnnavakw'ó, heḏi sígíḏí naʔin díhógiḏi iví tewhá ûnnáʔ diwe poje thaa
díwóyí̱ʔmägi heḏá híwóʔdá díʔą́yîngiʔan.
8 Publius-ví táḏá whohte eeḏi ûnhayk'óe. Natsą́wą̈p'íḏeʔ heḏá nasihayḏi
óeʔą̈ą̈ḏeʔ. Ee nahayk'óe eepiye Paul nats'ú, heḏi iví mandi óetą̈geḏi
ônjûusuʔandi hehkháa óemägi.
9 Nä̈ʔin napóe ihayḏi báyékí in wéʔgen nangewin dihayʔin Paul-víʔpiye
diʔą̈ą̈, heḏi in wáʔ hehkháa ovâymägi.
10 Indi báyékí díhą̈ą̈wímägi naʔin, heḏi poje p'óe naphaḏe ihayḏi iweḏi
gimän dihayḏi iʔ gíntáyʔiʔ t'ą̈hkí dímägi.
11 Wí kophé Alexandria-wi namuuʔiʔ iʔ p'ojâaḏi iwebá iteʔnúphaḏeʔiʔ iwe
ívítógi. Iʔ kophé-á Castor-áḏí Pollux-áḏí gin dâytụʔoʔ. *
12-13 Oe Syracuse búʔ gipówá, heḏi poje thaa iwe ívíwóyí̱ʔ. Iweḏi p'o kíngé
i̱ʔgeḏąʔ gimää, heḏi Rhegium búʔ iwe gipówá. Wíyá tháwä̈n aakonpha̱ʔgeḏi
iwąąʔan, heḏiho wíyá tháwändá Puteoli búʔ gipówá.
14-15 Iwe wên Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin âyshaa, heḏi indi kayʔindi
dítụʔan indáḏí wêe jâaḏi ívíwóyí̱ʔníʔin. Iweḏi wíyá gimändi oe Rome-piye
wây-á tíʔûuwin páaḏéʔin Rome-win dimuuʔin nanbí̱ʔgeḏi dínhanginpóe, heḏiho
gínʔayjayʔą̈ą̈. Dâyhą̈ą̈wíkụʔkw'óeʔó iwe Appius gin dâytụʔoʔ iwehay wáy wên
diʔą̈ą̈, wây-á wêndá wą̈hphaḏe kayi̱ʔ wíḏiʔą̈hpíḏí oe "Poje Kaykhanwówá
Tewhá" gin dâytụʔoʔ iwe díjay. Paul-di ovâymûʔ ihayḏi Jôesi Táḏá óekú̱ʔdaaʔan,
heḏá iví píʔnä khóʔjé-á shánkí nakaypóe. Han âyphaḏe, ihayḏáháʔ wí hą̈yú
thaa iwe oe Rome gipówá.

Oe Rome Paul napannän diwe in Huḏíyo ovâyhíʔmáa

16 Oe Rome gipówá ihayḏi Paul wíʔbo óethayemägi, hewänbo wí sundaḏoḏi
óeʔą́yîngimáa.
17 Poje thaa naphaḏe ihayḏi Paul-di in Huḏíyo p'óʔḏédí̱ʔin oe Rome
dithaaʔin ivíʔwe ovâywéʔgetụʔan. Dipówá ihayḏi ovâytụʔan, "Tíʔûuwin
páaḏéʔin, tobá nanbí thehtáy pahpáʔinbí khuu aʔginkhąnu naa wíḏáyʔanpí
wänboʔ, heḏá nanbí t'owavíʔpiye wên yą̈ʔḏâapíʔin wänbo wíḏáyʔanpí, in
Jerusalem-win p'óʔḏédí̱ʔindi dípankêʔ, heḏi nä̈ʔin Rome-winbí mange díkán.

---

* **28:11** Nä̈ʔi kophé páaḏépiye wíje p'ônbay waagi dakeet'óeʔin dachá, indá in Alexandria t'owavíʔ jôesi dínmuu, Castor-áḏí Pollux-áḏí gin dakhą́wą̈.

18 In Rome-windi háawin t'aywóʾnin naa dáyʾannin dînnuwą̈, hewänbo indá
dínhanginpóe háawin díháyjíʾin wänbo wíḏáyʾanpíḏí, heḏiho díma ʾp'ą̈ą̈ḏi-íʾin
didaʾwän.
19 Hewänbo in Huḏíyo wíḏidaʾpí in Rome-windi díma ʾp'ą̈ą̈ḏi-íʾin, heḏiho
shánkí híwó dînpóe otúụníḏí Caesar-ví tunjówháagé iwe dîntunjóʾnamíʾin.
Naa gin dáyʾan tobá wên t'ehpiḏe tun wíḏómáapí wänbo naví t'owa in Hudíyo
dimuuʾin dovâyt'eʾp'êeḏe-íḏí.
20 Heḏânkun naaḏi wâytụhkánnan näʾi häą̈wí i̱ʾgeḏi wâyhéeʾąmíḏí. Iʾ toʾwí
in Israel-win t'owaḏi óetsíkhaʾmáaʾiviʾpiyebá naa dáywą̈yundeḏânho näʾi
kaḏénaḏi owhimuu."
21 Indi Paul óetụʾan, "Naʾin wên taʾnin wänbo uvíʾgeḏi natûʾnin oe Judea-ḏi
wíʾâykêʾpí, háa wí Huḏíyo tíʾûu páaḏéʾi oweḏi naʾą̈ą̈ʾi wänbo wên híwóhpíʾin
nat'oeʾin uvi̱ʾgeḏi wínatúhpí.
22 Hebo naʾin gínhanginná toʾwên t'ą̈hkí híwóhpí dívíhíʾmáaʾin näʾin
ts'ąamin hąhkan niʾgeḏi. Heḏânho gidaʾ ụʾḏi dítụʾą̈ąmíʾin háawi uví wą̈yụ
úmuuʾin."
23 Heḏiho in Huḏíyo wí thaa dâydeʾman wíyá diʾą̈ą̈-íg̱îʾ, heḏi iʾ thaa napówá
ihayḏi báyékí diʾą̈ą̈. Héḏéndí héʾḏibo iweḏi nakin diwehay báyékí häą̈wí
Paul-di ovâyhéeʾan. Háa Jôesi Táḏáḏí t'ą̈hkí t'owa ovâysígíhóeníʾin nadaʾ waa
ovâythayyan, heḏi Moses-ví tun niʾgeḏi heḏá Jôesi Táḏáví tukheʾminbí tun
niʾgeḏá ovâyt'ôeʾandi ikhą̈ą̈ḏe Jesus-víʾpiye ovâywą̈yụkannamíḏí.
24 Paul-ví híʾ dâysígíʾandi dívíwą̈yụ wáy wên, wáy wêndá joe.
25 Heḏi in Huḏíyo handą̇ʾ wíḏínʾánshaamuupíḏí iweḏi dívíjâaʾan, hewänbo
waʾ dipeepíḏíbo Paul-di näʾi t'ą̈ʾge híʾ ovâytụʾan: "Iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąąḏi
hänʾoe Isaiah óetụʾan unbí thehtáy pahpáʾinbíʾpiye namú-íḏí näʾi Jôesi
Táḏáví híʾ ovâytụʾą̈ąmíḏí:
26 Ihayḏąʾ ít'óʾve-í, hewänbo háʾto íkaʾpóewí,
ihayḏąʾ bînmúʾbe-í, hewänbo háʾto únkeepúuwí.
27 Íp'óhkâymuuḏi wíʾíkaʾpóyaʾpí.
Úvíʾojemankw'óḏiḏáháʾ úvítsíkhą̈mu.
Gin úvíʾanpíḏá unbí tséeḏí bînmúuní
heḏá unbí ojeḏá ít'oe-í
heḏá taʾgendi íkaʾpóewí,
heḏá naví'piye íʾą̈ą̈-í yą̈ʾḏâaʾin wâypaʾíḏí, gin Jôesi Táḏá natụ́.
Näʾi híʾ natụ́ʾi-á taʾgen namuu.
28 Heḏânho nää näʾin únkhâyʾą̈ʾ únhanginnáaníʾin: Jôesi Táḏáví híʾ in Huḏíyo
dimuupíʾin ovâysan ovâyʾaywoeníḏí. Innânkun dívít'ôeyaaní."
29 Paul ihíʾbowa ihayḏi in Huḏíyo dívítụhänboḏi dipee.
30 Paul wíje pąąyo iwe naʾän, heḏi iwáʾâa iʾ tewhá ee nachaníḏí. Toʾwên
ûnpụwą̈pówáʾin t'ą̈hkí ovâysígíhógi.
31 Iʾḏi Jôesi Táḏáví khuu i̱ʾgeḏi ovâyt'ôeʾan, heḏá Jesus Christ iʾ shánkí
natsonjiʾivi̱ʾgeḏá ovâyhą́ʾan. Khunwôedaʾginpíḏíbo ihéeʾan, heḏi toʾwíḏí
wänbo wíʾóekhą̈ąʾanpí.

In Tą̨ʔnin Paul-di In Rome Búuʔúwi Méesateʔin T'owa Ovâytą̨ʔnannin

1 Naa Paul omuuʔiʔ, Jesus Christ-gîʔ dáyt'ôeʔoʔidi năʔin tą̨ʔnin wâysandeʔ un Rome búuʔú iwe íthaaʔin. Yôesi Tádádí naa dídęʔman hedá dísaaníʔ dísóge iví híwǫʔdi tụụ t'owa dovâyt'ôeʔą̨mídí.
2 Hănʔoebo Yôesi natú năʔi híwǫʔdi tụụ naʔin dímãání̃ʔin, hedi iví tukhęʔmin iví tą̨ʔnin diwe i dâytą̨ʔnan.
3-4 Iví ay Jesus Christ naʔinbí tsondi hayʔi gínmuuʔivíʔgedi dâytą̨ʔnan. Naʔaypụyą̈ ihaydi nat'owasenpaa, hedi iví thehtáy pahpâa David i hănʔoeʔi tsondi namuuʔiví tíʔúugé ką̈ʔą̈ʔinbíʔwedihо naʔaypụyą̈. Hedi Jesus nachuudi nawáywówápóe ihaydi i Yą̈ʔdâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨di dînkeeyan taʔgendi Yôesi Tádáví ay wáʔ ûnmuuʔin.
5 Háa Jesus iʔan waa namuudi Yôesi Tádá naviʔpiyeʔ híwǫʔdi namuu, hedihо in Hudíyo dimuupíʔin t'owa wéngé t'ą̈hkí dithaaʔinbíʔpiyeho naa dísan dovâykhą̈gęʔnamídí iví tụụ ipiyeʔ dívíwhą̈yú-ídí hedá ônʔaʔginnamídá. Kin dáyʔoʔ hedânho t'owadi óetegé-ídí.
6 Hedá un wáʔ Yôesi Tádádí wovâytụkánnan Jesus Christ-víʔin ímúnídí.
7 Hedihо un t'ą̈hkí oe Rome íkw'ǫʔnin wâysengitụmáa. Yôesi Tádádí wovâyséegí hedá wovâydęʔman iví t'owa ímúnídí. Idá hedá Naʔinbí Sedó Jesus Christ-didá séegísehkanä wovâymãání̃ hedá wovâykhą̈gęʔnamí ánshaaginpídíboʔ íkwǫʔnídí.

Paul oe Rome-piyeʔ napundaʔ

8 Hedi nää-á hą̈ą̈di Jesus Christ dóhéeʔan ginhay-á Yôesi naví Tádá dókúʔdaaʔoʔ un t'ą̈hkí ímuudi, gá wéngé t'ą̈hkí t'owa dívíhíʔmáadân unbí whą̈yụ iʔgedi.
9-10 Yôesi Tádá-áho ûnhanginná năʔi naa otûʔdi taʔgen namuuʔin. Igîʔ pín taʔge haydi dáyt'ôemáa t'owa dovâytụʔodi i híwǫʔdi tụụ iví ay Jesus-víʔgedi, hedi hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí wâyyûusuʔoʔ. Yôesi dódaʔmáa i-á natúdáho hanwaapídíbo unbíʔpiyeʔ dípunmãání̃,
11 gá hânho oʔádâapundaʔdân. Naa odaʔ hą̈ą̈wí i Yą̈ʔdâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨di naa díhą̨ʔandiʔ wâyphadé-íʔin, hedânho unbí whą̈yụ shánkího únkay-ídí.
12 Kinnân otụʔdaʔ: Undádí naa-ádí wę́ʔge ívíkhą̈gęʔnamí kwee waa sen waa giʔą̨ąnídí, handą̨ʔ ívíwhą̈yundedi.
13 Tíʔûuwin páadéʔin, odaʔ únhanginnáníʔin hą̈yą̈n wänbo dáyʔánshaamáa omú-ídí unbíʔpiyeʔ, hewänbo hą̈ą̈di waa hą̈ą̈wídí díʔahkhándeʔ. Hânho odaʔ báyékídí unbí búuʔúwin Jesus-víʔpiyeʔ dovâywhą̈yụʔą̨míʔin, in wę́ʔgeʔin Hudíyo dimuupíʔin t'owa dovâywhą̈yụʔan waagibá.
14-15 Naa t'ą̈hkí t'owa hą̈ą̈wí ophaamuu waagibá ochąą, tobá háawin dimúní wänboʔ, in Greek tụụdi dívíhéeʔoʔindá in piʔwí tụụdi dívíhéeʔoʔindá, in hânho dihą̨ʔindá in dihą̨hpíʔindá, gá Yôesidi naa dísógedân iví híwǫʔdi tụụ t'ą̈hkí t'owa dovâyt'ôeʔą̨míʔdí. Hedânho shánkí odaʔ un oe Rome diwe íkw'ǫʔnin wáʔ wâyt'ôe'ą̨míʔin.

Yôesi Tádáví híwǫʔdi tụụ-á ûnkay

16 Yôesi Táḏáví híwǫ́ʔdi tṵṵḏi naa wíḏíwôedaʔmähpí. Näʔi tṵṵ-ân nakay, heḏi
i̱ʔgeḏi Yôesiḏi t'ä̱hkí t'owa in ipiyeʔ díví́whä̱yundeʔin ovâyʔaywondeʔ, páaḏé in
Huḏíyo dimuuʔindá, heḏá in Huḏíyo dimuupíʔindá wáʔ.
17 Näʔi híwǫ́ʔdi tṵṵḏi díhą́ʔandi gínhanginná háa Yôesi Táḏáḏí t'owa
ovâychą̨ąmáaʔin t'aywǫ́ʔdi dâymáapí waagi. Hewänbo inbí whä̱yṵ
dínmuuʔiḏiḏą̨ʔ kin iʔoʔ, hä̱ą̨wí híwǫ́ʔdi díví́ʔoʔi namuuḏá yoe, iví tą̨ʔnin diwe
ûntą̨ʔmuu waagi:

Wí toʔwí Yôesiví́ʔpiyeʔ taʔgendi iwhä̱yundeḏáhoʔ, iví whä̱yṵ ûnmuuḏibo Yôesiḏi
óechą̨ąmáa t'aywǫ́ʔdi imáapí waagi,
heḏi wówátsi óemä̃äni.

Yôesi Táḏáḏí wên t'owa ovâytuchä̱nukhâymáa

18 Yôesi Táḏá oe makówá naʔändiḏi dînkeeyoʔ ovâytuchä̱nukhâymáaʔin in
toʔwên óeʔaʔginpíʔindá heḏá in yä̱ʔḏâapîʔ díví́ʔoʔindá, háa díví́ʔoʔin namuuḏi
nat'ayḏi. Heḏi híwǫ́ʔpí díví́ʔoḏibo Yôesiví taʔgen ûnmuuʔin ônkaayo heḏânho
wę́ʔgeʔin t'owa wíḏâytáa-ípíḏí.
19 Dínkoeḏi híwǫ́ʔ dínhanginnáníḏí Yôesiví́ʔgeḏi, gá iḏi ovâyhanginʔânnandân.
20 Yôesi Táḏá pínnán kay imáa hä̃nhay wänbo nahándepíʔin, heḏi iḏą̨ʔ Yôesi
namuu hä̃nhay nanân wänboʔ. Tobá tséeḏí Yôesi âymúndepí wänboʔ, näʔi nan
oepáa ikhíyé ihayḏi waaboʔ thayʔeeḏi näʔi hä̱ą̨wí gínhanginná ivíʔgeḏi i hä̱ą̨wí
ipaaʔiḏi. Heḏânkun t'owa wíḏínkoeḏipí ditṵ́níḏí wíḏínhanginnáhpíʔin.
21 Hewänbo tobá Yôesivíʔgeḏi t'owa dínhanginnân wänboʔ,
óeʔaʔginnamíví́ʔweḏi heḏiháa óekṵ́ʔdaaʔą̨míví́ʔweḏi dínkhâyʔä̱ʔ waagi, inbí
ánshaa wíḏínchä̱ʔmuupí heḏá inbí hangintandá dâymáapíḏí khṵṵ i̱ʔgebo diyiʔ.
22 Báyékí dihą́ kin diʔándeʔ, hewänbo hangintą̨hpíʔindą̨ʔ dimuu.
23 Tobá Yôesi-á t'ä̱hkíví kw'áye namuu wänboʔ, heḏá iví wówátsi-á hä̃nhay
wänbo wíʔûnhándepí, näʔin t'owaḏáho wíyá wíʔóeʔaʔginmähpí; heḏi tobá Yôesi
nachuʔpí wänbo heḏá t'owa-á dit'ą̨hánde wänboʔ, báyékí hä̱ą̨wí t'owa waabá
dínchą̨ąʔin dâykhíyé inbí yôesi dínmúníḏí, heḏá báyékí wíyá hä̱ą̨wí-á dâypaa,
tsíḏé-á p'oekanu-á hä̱ą̨pandá pą̨́ą̨yṵ-á waagá dínchą̨ąʔiʔ, heḏi näʔi hä̱ą̨wí
dâypaaʔi wáʔ dâyʔaʔginmäʔ.
24 Heḏiho Yôesiḏi ovâyyoeʔoʔ díví́ʔą̨míḏí näʔi yä̱ʔḏâapîʔ inbí píʔnä khóʔyéḏí
dikandaʔiʔ, heḏi wôedaʔginpíḏí yä̱ʔḏâapîʔ hä̱ą̨wí wíʔnä táyeḏi inbí túuʔúḏí
dívítsiyeʔoʔ.
25 Wíyá wíḏívít'óyandepí in taʔgen namuuʔin Yôesivíʔgeḏi, heḏi i hôeyó
namuuʔiḏą̨ʔ díví́whä̱yundeʔ. I hä̱ą̨wí Yôesi ikhíyéʔiḏą̨ʔ dâyʔaʔginmäʔ heḏá
ipiyeʔ díví́yûusuʔoʔ, Yôesiví́ʔpiyá yoe, i-á näʔi hä̱ą̨wí ikhíyéʔi namuu. Iḏą̨ʔmân
hayʔi namuu kin t'owa dínkhâyʔä̱ʔ hą̨́ą̨ḏi wänbo t'ä̱hkí ditṵ́níʔin. Hamân.

26 Heḏi in t'owa näʔi yä̱ʔḏâapíkan díví́ʔoʔindá Yôesiḏi ovâyyoeʔoʔ i
wôedaʔwǫ́ʔgí hä̱ą̨wí hânho dikandaʔi wíyá díví́ʔą̨míḏí. In kwiyä̱ʔ wänbo
háa inbí wówátsi thaa dínmúní waagi wíḏithaapí, heḏá wây-á kwiyä̱ʔdáḏí
inbí túuʔúḏí dívít'aywǫ́ʔkanmáa.
27 Heḏi in senäʔ wáʔ han waagibá dívíkanhon. Inbí kweeyôe-áḏí
dívíthâyę́ʔbé-íví́ʔweḏi dínkhâyʔä̱ʔ waagi, shánkíḏí didaʔ wây-á senäʔdáḏí inbí
túuʔúḏí dívít'aywǫ́ʔkanmáʔve-íʔin. Heḏi näʔin senäʔ wôedaʔwǫ́ʔgí wíʔnä táyeḏi
dívítsiyeʔoḏi i tuchą̨nu dínʔä̱ʔi ovâymäʔ, heḏi inbí t'aywǫ́ʔdi dínmuuḏi inbí
túuʔú dâypeḏeeʔoʔ.

28 Dichanpoʔ wínachą̈ʔmuupíʔin Yôesivı̨ʔgeḏi taʔge díví'ʔánshaaʔą̈ąmíḏí,
heḏiho Yôesiḏi ovâyyoeʔoʔ inbí yą̈ʔḏâapîʔ ánshaa-áḏí, i hą̈ą̈wí dínkankhâyʔą̈hpîʔ
díví'ʔąmíḏí.
29 Yą̈ʔḏâapîʔ-áḏí híwǫ́ʔpîʔ-áḏíḏąʔ inbí pí'ʔnä khóʔyé dínto'on; hânho dihąʔt'aa;
wây-á toʔwêndáḏá háaʔwänbo-á dimuu; hânho dithúut'óe; hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí
dit'owat'ąkhąnudaʔ; hânho dívít'aymáa; hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí dívíhôeyómáa;
wây-á t'owavı̨ʔgeḏi yanäkí díví'ʔánshaamáa heḏá dívíhí'ʔmáa;
30 t'owa dâytu̯u̯súuʔoʔ; Yôesi dâyt'ay; t'owa t'ą̈mägîʔ dâytu̯máa; dívíyêngi;
dívípiphuuḏeʔ; wíyá shánkí t'aywǫ́ʔdi ts'ąąbi i̯ʔgeḏi díví'ʔánshaamáa díví'ʔąmíḏí;
inbí táḏá-á yíyá-á wíḏâyt'óyandepí;
31 inbí ánshaa-á wíḏínchą̈ʔmuupí; háa dívítu̯u̯ʔan waa wíḏíví'ʔopí; inbí
maatuʔindá wíḏâyséegípí; wây-á toʔwênbí'ʔpiyeʔ wíḏi'ʔiyapoʔpí.
32 Yôesi natsonpóe in toʔwên haʔwâa díví'ʔoʔindá dínkhâyʔą̈ʔ dihą́ąní'ʔin,
hewänbo nä'i dínhanginnân wänbo handąʔ dívíkanhon, heḏá hą̈ʔiḏąʔbá yoe,
ovâyhı̨ʔan wây-á toʔwên hanbá díví'ʔąmíḏí.

2

Naʔindá wígínk'óepí gitu̯níḏí t'owavı̨ʔgeḏi háa dínʔą̈ʔin

1 Heḏiho wí toʔwíḏí wây-á t'owa ovâytu̯u̯súuʔoḏi natų̂ʔ t'aywǫ́ʔtoʔin
dimuuʔin, i-á háʔto ûnkoeḏí-í natu̯níʔin wí'ʔbo wí'ʔit'aywǫ́ʔnanpí'ʔin, tobá toʔwí
namúní wänboʔ. In wę́ʔgeʔinbí'ʔgeḏi kin waagi ihéeʔoḏi, wí'ʔbo iví t'aywǫ́ʔdi
ipikeekw'óeʔó, gá in waagibá it'aywǫ́ʔdoḏân.
2 Heḏi gínhanginná Yôesi híwǫ́ʔ i'oʔin in t'owa kin díví'ʔoʔin ovâytuchą̈nuḏi, gá
i-á ûnhanginnândân taʔgendi háawin dimuuʔin.
3 Nä'i toʔwíḏí wây-á toʔwên ovâytu̯u̯súuʔoḏi hewänbo in waagibá
it'aywǫ́ʔdoḏi maʔḏi naʔánde Yôesiḏi háʔto óetuchą̈nú-í'ʔin.
4 Heḏá wáʔ tobá Yôesi naʔinbí'ʔpiyeʔ híwǫ́ʔdi namuu wänbo heḏá hânho
naboʔatą̈ wänbo-á, maʔḏi nä'i toʔwí naʔánde hą̈ą̈bo wínamuupí'ʔin. Ti
wí'ʔûnhanginnáhpí'ʔan Yôesi i-áḏí híwǫ́ʔdi namuuʔin, gá Yôesi nadaʔḏân nä'i
toʔwí iví t'aywǫ́ʔdi iyoeʔąmí'ʔin?
5 Hewanbo t'óyanpî'ʔḏąʔ namuuḏi heḏá iví t'aywǫ́ʔdi iyoeʔanpíḏí, iví
tuchą̈nu shánkí pínʔaywǫ́ʔnin ûnmúní owáy Yôesiḏi t'owa ovâytuchą̈nu ihayḏi,
inbí t'aywǫ́ʔdi dínmuuḏi nat'ayḏi. Ihayḏá Yôesi in t'owa ovâytaʔgekeekw'ôení
háa híwǫ́ʔ háa híwǫ́ʔpí díví'ʔannin.
6 Wêndá híwǫ́ʔ ívi'ʔoʔ, heḏá wêndá híwǫ́ʔpí ívi'ʔoʔ, heḏi Yôesiḏi naʔin wı̨ʔínbo
dímäänî hą̈ą̈wí gínʔą̈ʔi'ʔ.
7 Wáy wên t'owa-á hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí híwǫ́ʔ dívíkanhon, heḏi didaʔ Yôesiḏi
ovâytegé-í'ʔin heḏá híwǫ́ʔ ovâymáʔve-í'ʔin, heḏá didaʔ hânhay wänbo t'ą̈hkí
diwówáyę̂ení'ʔin. Nä'ʔin t'owa-á Yôesiḏi wówátsi nahándepí'ʔin ovâymäänî.
8 Wây-á t'owa-á dihą̈ą̈khą̂ąḏá ingî'ʔḏąʔ hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dikandaʔ, heḏi Yôesiví
taʔgen ûnmuuʔin wí'ʔônʔaʔginpí, hewänbo shánkíḏí in yą̈ʔḏâapí'ʔin namuuʔin
díví'ʔkanhon. Kı̨ʔmin t'owa-áho Yôesiḏi ovâytuchą̈nukhâymáa, indáḏí nat'ayḏi.
9 Toʔwên t'ą̈hkí díví'yą̈ʔḏâapítsiyeʔannindá wı̨ʔínbo báyékí t'ôephaḏe dínpúwí,
páaḏé in Huḏíyo dimuuʔindá, hewänbo wáʔ in Huḏíyo dimuupí'ʔindá.
10 Hewänbo in t'owa híwǫ́ʔ díví'ʔannindá Yôesiḏi ovâytegé-í heḏá híwǫ́ʔ
ovâymáʔve-í, heḏá híhchan ánshaa-á ovâymäänî, páaḏé in Huḏíyo dimuuʔindá,
hewänbo wáʔ in Huḏíyo dimuupí'ʔindá,
11 gá Yôesiḏá t'ą̈hkí t'owa handąʔ ovâymáaḏân.

Yôesi Táḏáḏąʼmân ûnk'óe natṵ́níḏí t'owavı̨ʼgeḏi háa dínʼäʼin

12 In Huḏíyo dimuupíʼin wíḏâytaapí i tsontṵṵ Moses itąʼnandiʼ, hewänbo
dívít'aywǫ́doḏiboʼ ovâytuchąnú-í tobá i tsontṵṵ dâymáapí wänboʼ. Heḏá in
Huḏíyo-á näʼi tsontṵṵ-á dâytaa wänboʼ, dívít'aywǫ́ʼdoḏibo i tsontṵṵḏá inbí
t'aywǫ́ʼdi dínmuuʼi ovâykeekw'ôení.
13 In toʼwên Yôesiví tsontṵṵ dâyʼaʼginnannindáho Yôesiḏi ovâychąąmáa
t'aywǫ́ʼdi wíḏâymáapí waagi, in toʼwên diwänpit'oʼindąʼbá yoe.
14 Tobá in Huḏíyo dimuupíʼin Moses-ví tsontṵṵ dâymáapí wänboʼ, háa näʼi
tsontṵṵ natų̰ʼ waagi wíʼbo díví'oḏá, kindiḏi nakeepoʼ ho dínhanginnáʼnin háa
híwǫ́ʼdi namuuʼin heḏá háa híwǫ́ʼdi namuupíʼindá,
15 heḏiho háa díví'oʼin namuuḏi nakeepoʼ i tsontṵṵ Moses itąʼnandibá inbí
ánshaa iwebo dâymáaʼin, heḏi inbí píʼnä khóʼyé wáʼ ditaachanpoʼ háa híwǫ́ʼ
díví'oʼin háa yoe.
16 Heḏiho i thaa napówá-í Yôesi Táḏáḏí t'ąhkí t'owa ovâykeekw'ôeníḏí háa
híwǫ́ʼ háa híwǫ́ʼpí díví'annin, tobá kaaḏi díví'an wänboʼ. Heḏi Christ Jesus-
áho i namuu óesógeʼi kin ovaytṵʼąmíḏí. Kindá ihayḏąʼ t'owa dovâytṵʼoʼ,
Yôesiví híwǫ́ʼdi tṵṵ dovâyt'ôeʼoḏi.

In Huḏíyo-áḏí Yôesiví tsontṵṵ ûnmuuʼi-áḏí

17 Maʼḏi wí toʼwí wíʼbo ivı̨ʼgeḏi ihíʼmáaḏí natų̰ʼ wí koḏiʼdi Huḏíyo
namuuʼin, heḏi naʼánde Moses-ví tsontṵṵ itaaḏiboʼ ônʼaywoeníʼin, heḏi
iyêngihéeʼoḏi natų̰ʼ Yôesi óeʼaʼginmäʼin.
18 I-á ûnhanginná háa Yôesi nadaʼin iʼąmíʼin, heḏá ûnhanginná wáʼ wéʼi wí
yąʼḏâaʼi namuuʼin wéʼi wí yąʼḏâapîʼ namuuʼindá gá Yôesiví tsontṵṵ iweḏi
nahąhpóeḏân,
19 heḏiho naʼándeʼ ovâypahûuwíʼin in toʼwên tsí't'aaʼin waagiʼinbá
dimuuʼin, Yôesivı̨ʼgeḏi wíḏínhanginnáhpíḏí, heḏá in toʼwên phahkhṵṵ ee
dikw'ǫ́ʼningîʼ-á wí kohthay waagibá namuu gin naʼándeʼ.
20 Heḏá wáʼ nadaʼ in toʼwên Yôesivı̨ʼgeḏi hąąbo wíḏínhanginnáhpíʼin
ovâyhąąwíthayyąmíʼin, heḏá in toʼwên áyyąąʼ waagiʼinbá dimuuʼin
ovâyhąʼąmí, gá näʼi tsontṵṵ imáaʼin diweḏi ûnhanginnândân t'ąhkí in taʼgen
namuuʼin.
21 Iḏi piʼwên t'owa ovâyhąʼoʼ, heḏi háaḏan i-á wíʼbo wíʼipihąʼopí? Iḏi
ovâytumakheʼo wíḏívísąʼmamípíḏí, heḏi háaḏan i isąʼboʼ?
22 Wây-á t'owa ovâytṵʼo wíyá toʼwíví sedó-áḏí háa kwiyó-áḏí
wíḏívíwhǫhkwomáʼve-ípí gin, heḏi háaḏan i-á wíʼbo kinbá it'aywǫ́doʼ? I
natų̰ʼ it'ayʼin i hąąwí t'owa dâykhíyéʼiʼ inbí yôesi dínmuu waa dâychąąʼiʼ, heḏi
háaḏan i-á näʼi hąąwíbá isąʼboʼ i tewhá wáyyé nakw'ǫ́ʼ deeye?
23 Iphuuḏeḏi natų̰ʼ Yôesiví tsontṵṵ itaaʼin, heḏi háaḏan näʼi tsontṵṵ
iʼaʼgindopíḏí Yôesi wôedaʼ iwe óesógéndeʼ?
24 Háa Yôesiví tąʼnin diwe natąʼmuu waa napoʼ, kinnân natų̰ʼdi:
Háa un Huḏíyo ímuuʼin úví'oʼin namuuḏi näʼin Huḏíyo dimuupíʼin
Yôesivı̨ʼgeḏi yanäkí dívíhéeʼoʼ.

In Huḏíyoví k'ewęʼ taaḏibo háʼto in ovâyʼaywoení

25 Wí Huḏíyo Yôesiví tsontṵṵ iʼaʼgindoḏáhoʼ, in Huḏíyoví k'ewęʼ taa
imáaʼindá ûnchąʼmuu; hewänbo näʼi tsontṵṵ iʼaʼgindopíḏá, tobá nataamuu
wänboʼ iví taa wíʼûnchąʼmuupí.
26 Heḏi wí Huḏíyo namuupîʼ Yôesiví tsontṵṵ iʼaʼgindoḏi tobá in Huḏíyoví
k'ewęʼ taa imáapí wänboʼ, Yôesiḏi óechąą nataamuu waagibá.

27 Wí toʔwí iví túuʔú ûnk'ewẹʔtaamuupíḏí hewänbo i tsontụụ iʔaʔgindoḏá
un Huḏíyo ímuuʔin wovâykeekw'óeʔó híwọ́ʔ wíʔúvíʔopíḏí, gá i tsontụụ
wívînʔaʔgindopíḏân, tobá näʔi tsontụụ-á úntạʔmuu wänbo heḏá tobá
ík'ewẹʔtaamuu wänboʔ.
28-29 Toʔwí wänbo wí Huḏíyo waa nawänpiʔaypụyäḏibo taʔgendi Huḏíyo
wínamuupí. Heḏi wí toʔwí in taʔgennin k'ewẹʔ taa wíʔimáapí wên k'ewẹʔ
taaḏi iví túuʔú eeḏi óewänpitaaʔandiboʔ. Hewänbo nakhâyʔä̱ʔ wí toʔwí iví
píʔnä khóʔyé-áho koḏiʔdi Huḏíyo namúníʔin heḏânho taʔgendi hạʔbi namúníḏí,
heḏá in taʔgennin k'ewẹʔ taa-á píʔnä khóʔyébá imáʔve-íʔindá ûnkhâyʔä̱ʔ. Heḏi
kin waagi ûnpoʔ i tsontụụ iwänpiʔaʔgindoḏiḏạʔbá yoe, hewänbo i Yä̱ʔḏâaʔi
P'oewạạhâạḏi óetaaʔan waagibá nakhâyʔä̱ʔ. Wí toʔwí hạʔbivíʔgeḏi Yôesi-ân
híwọ́ʔ ihéeʔoʔ, t'owaḏạʔbá yoe.

3

1 Maʔḏi toʔwí naʔâạní, "Hää̱-an in Huḏíyo dâymáa in wẹ́ʔgeʔin t'owa
dâymáapîʔ? Heḏi háagíʔinnan nachä̱ʔmuu hä̱ʔin Huḏíyoví k'ewẹʔ taa?"
2 Gá báyékígíʔinnân. Pääḏé iweho Yôesiḏi in Huḏíyo iví tsontụụ ovâymägi
dâyʔáyîngiʔạmíḏí.
3 Heḏi tobá wáy wên in háa dínkhâyʔä̱ʔ waagi wíḏíviʔopí wänboʔ, ti Yôesi wáʔ
ûnʔóḏe-í iʔạmíḏí háa itụụʔan waagi?
4 Yoe, háʔto ûnʔóḏe-í. Gínkhâyʔä̱ʔ gitụ́níʔin Yôesi-á wíʔihôeyóʔopíʔin tobá
t'ä̱hkí t'owa dihôeyó wänboʔ. Yôesiví tạʔnin diwe ivíʔgeḏi ûntụ̂ʔ waa:
Ihéeʔandá t'owa dínhanginnání taʔge ihíʔmáaʔin.
Heḏi t'owaḏi ônt'eʔp'íḏénde wänbo dínhanginpúwí hä̱nhay wänbo híwọ́ʔpí
wíʔiʔopíʔin.
5 Hewänbo maʔḏi wí toʔwí t'owaḏạʔ namuuḏibo kin naʔándeʔ: "Naa
dáyhíwọ́ʔpíʔandá, Yôesi-á shánkí híwọ́ʔdá iʔoʔin nakeepoʔ; heḏânkun híwọ́ʔ
wínamuupí Yôesiḏi dítuchä̱nú-íʔin."
6 Hewänbo wígínkhâyʔä̱hpí kin waagi ívíhéeʔạmíʔin. Yôesi wíʔbo híwọ́ʔ
iʔopíḏá, hândiḏan i-á ûnkoeḏí-í taʔge natụ́níʔin in t'owa dívít'aywọ́ʔnannin?
7-8 Heḏi maʔḏi toʔwí kinnân natụ́ní: "Naa dáyhôeyóʔandáhoʔ, iweḏi na-
keepoʔ Yôesi-á shánkí hayʔi namuuʔin, gá i-á wínahôeyópíḏân. Heḏiho
kin napoʔḏi Yôesi wíʔûnk'óepí dítụʔä̱ạmíḏí t'aywọ́ʔtoʔi omuuʔin." Hewänbo
toʔwí kin ihéeʔandiví híʔ ûntụʔdaʔ gínkhâyʔä̱ʔ ívít'aywọ́ʔnâamíʔin, heḏânho
naʔinbí t'aywọ́ʔdi iweḏi hä̱ä̱wí híwọ́ʔdi napúwí. Wên t'owa yanäkí navíʔgeḏi
dívíhôeyóhíʔmáaḏí ditụ̂ʔ kin waagi naa ohạ́hkanyiʔin. Hạʔmin t'owa-áho i
tuchä̱nu dínʔä̱ʔiʔ dâyhóní-áheʔ.

T'ä̱hkíḏíbo dívít'aywọ́ʔnan

9 Nää otsikapúwí, ti naʔin Huḏíyo shánkí híwọ́ʔnin gimuu in wẹ́ʔgeʔin
t'owavíʔweḏi? Heḏân yoe. Naaḏi ho wâykeekw'óḏi t'ä̱hkíḏíbo t'aywọ́ʔtoʔindạʔ
gimuuʔin, naʔin Huḏíyo-á heḏá in Huḏíyo dimuupíʔindá.
10 Yôesiví tạʔnin diwe kinnân ûntạʔmuu:
Toʔwí wänbo iví wówátsi taʔge wíʔihonpí, wîʔ wänbo yoe.
11 Toʔwí wänbo wínakaʔpóyạʔpí háa in yä̱ʔḏâaʔin namuuʔin,
toʔwí wänbo wínadaʔpí Yôesi óetaa-íʔin.
12 T'ä̱hkíḏíbo Yôesiví'weḏi dívíhângeʔan,
inbí wówátsi-á hä̱ä̱bo wíḏínchä̱ʔmuupí,
wîʔ wänbo wínaʔänpí híwọ́ʔ iʔoʔiʔ.

13 Wí penípho óehuuḏi nasṵṵ waagibá inbí hí'-á tay'i dínmuu,
hôeyóḏą' inbí hän diwe dínkw'ǫ́,
háa ditṹ' waa whänpṹṵví só'p'oe waagi'bá dínmuu,
14 heḏi inbí sóphogeḏi t'aywǫ́'di hí'-á heḏá hí' nawhąhkant'óe'i-á
báyékího dínpi'.
15 Hä̈ä̈ḏi wänbo t'ä̈hkí dikhâymuu dâyt'owat'ąhąnú-íḏí,
16 wä̈hä̈ä̈ dimää wänbo hä̈ä̈wí dâypeḏee'o', heḏá t'owa-á
ovâyḏaháachando'.
17 Háa inbí wówátsi tsąąginpíḏíbo dâyhûuwí'in wíḏínkoeḏihanginnáhpí,
18 heḏi Yôesi-á hây wänbo-á wíḏây'a'ginpí.

Yôesiḏi in t'owa ovâychąąmáa t'aywǫ́'di wíḏâymáapí waa inbí whäyṵ dínmuuḏibo', háa díví'o'in namuuḏá yoe

19 Gínhanginná t'ä̈hkí Yôesiví tsontṵṵ natṹ'di-á in to'wên dây'a'ginnamíḏí
dívísó'ḏêe'ingí'in namuu'in, heḏânho wíḏitṹnípíḏí wíḏívít'aywǫ́'nanpí'in,
heḏiho t'ä̈hkí t'owa dínhanginnání Yôesiví'piye' dívít'aywǫ́'nannin.
20 Yôesi há'to natṹní wí to'wí t'aywǫ́'di imáapî' waagi namuu iví
tsontṵṵ ôn'a'ginnamíḏí iwänpisó'ḏíndeḏibo', gá nä'i tsontṵṵḏá in t'owa
ovâykeekw'óe'óḏân dívít'aywǫ́'do'in.
21-22 Heḏiho nää-áho nä'in nathaypóe háa t'ä̈hkí Yôesiví tą'nin diwe
ûntṹ' waa: Yôesiḏi in t'owa ovâychąąmáa t'aywǫ́'di wíḏâymáapí waag-
ibá inbí whäyṵ Jesus Christ-ví'piye' dínmuuḏi, i tsontṵṵ dây'a'ginnamíḏí
dívísó'ḏíndeḏiḏą'bá yoe. Nä'i tṵṵ-á t'ä̈hkí t'owagî' namuu, t'ä̈hkí t'owa
ha'mindą' gimuuḏi,
23 gá t'ä̈hkíḏíbo ívít'aywǫ́'nandân, heḏiho to'wí wänbo yä̈'ḏâa'iḏą'
wínamuupí Yôesi t'ä̈hkí yä̈'ḏâa'i namuu waagibá.
24 Gínt'anmuupí wänbo Christ Jesus iví ûnp'oeḏi iwá'âa na'inbí t'aywǫ́'di
iweḏi díma'p'ä̈ḏi-íḏí, heḏi nä'i namuuḏiho Yôesi Táḏáḏí iví séegísehkanä
ûnmuuḏi díchąąmáa t'aywǫ́'di wí'âymáapí waagibá.
25-26 Hänwänbo Yôesi Táḏá i'ánshaamägi Jesus óesaaníḏí, iví ûnp'oe ich'âaníḏí,
heḏânho iví'piye' ívíwhä̈yundeḏáho na'inbí t'aywǫ́'di dînyâa'ąmí. Hänhay
waabo t'owa dívít'aywǫ́'nan wänbo Yôesi Táḏá nabo'atä̈ḏí itsíkha'andi we-
sebo wí'ovâytuchä̈nupí dín'ä̈ waagi. I-á wí'bo t'aywǫ́'di wí'imáapí kin i'an
wänbo', gá Jesus-dáho in t'owaví t'aywǫ́'di ovâyyâakankhâymáaḏân. Heḏiho
nää-á híwǫ́'dą' i'o'in na'in dînkeeyo', to'wên Jesus-ví'piye' dívíwhä̈yunde'in
ovâychąąmáaḏí t'aywǫ́'di wíḏâymáapí waagibá.
27 Heḏiho Yôesi Táḏáḏí ha'wâa na'ingî' i'andi, ti gínk'óe ívíyêngihée'ąmíḏí?
Heḏân yoe. Háaḏí? Gá Yôesi Táḏáḏí díchąąmáaḏân t'aywǫ́'di wí'âymáapí
waagi hä̈ä̈wí híwǫ́'di ívi'andi namuuḏá yoe, hewänbo Jesus-ví'piye'
ívíwänpiwhä̈yundeḏân.
28 Heḏânho gínhanginná Yôesi Táḏáḏí t'owa ovâychąąmáa t'aywǫ́'di
wíḏâymáapí waagi inbí whäyṵ dínmuuḏibo', i tsontṵṵ dây'a'ginnamíḏí
dívíkhä̈ä̈ḏeḏiḏą'bá yoe.
29 Heḏi ti gi'ą̂ąní Yôesi-á in Huḏíyovî'ḏą' namuu'in, in Huḏíyo
dimuupí'inbî'-á yoe? Heḏân yoe. Yôesi-á in Huḏíyo dimuupí'inbî' wá'
namuu,
30 gá wî'ḏą' wí Yôesi na'ändân, heḏi iḏáho ovâychąąmáa in Huḏíyo dimuu'in
Jesus-ví'piye' dívíwhä̈yunde'in t'aywǫ́'di wíḏâymáapí waagibá, heḏá in
Huḏíyo dimuupí'in wá' hanbá.

31 Heḏânho naʔinbí whäyụ gínmuuḏibo ti näʔi tsontụụ-á âyyoegiʔoʔ? Heḏân yoe. Nää-á shánkí gínkoeḏi âyʔaʔginnamíḏí háa natûʔ waa.

4

Abraham-bí whäyụ háawin ûnmuuʔin

1 Nää wâyhíʔkhâymáa Abraham-bíʔgeḏi háa ûnpóeʔin, i-á naʔin Huḏíyo gimuuʔinbí páaḏéʔi thehtáy pahpâa gínmuu.

2 Yôesi natụ́ḏáho iḏá Abraham-dá óechạạmáaʔin t'aywọ́ʔdi imáapí waagi híwọ́ʔ iʔoḏiboʔ, heḏânho Abraham ûnkoeḏí-íwän iví híwọ́ʔdi tsiyekan niʔgeḏi iyêngihéeʔạmíḏí. Hewänbo Yôesi wínatụ́hpí Abraham-dá ûnkoeḏi iyêngihéeʔạmíʔin.

3 Yôesiví tạʔnin diwe kinnân natạʔmuupíʔan:
Abraham Yôesivíʔpiyeʔ iwhäyụḏânkun Yôesiḏi óechạạmáa t'aywọ́ʔdi wíʔimáapí waagi.

4 Kin waagi namuupíʔan: Toʔwí it'ôeʔandi-á óewáʔándeʔ, heḏi iví wáʔâa ûnt'anmuu häỵú it'ôeʔan waagiḏi, wíʔóewänpiḏamähpí.

5 Hewänbo toʔwí wänbo híwọ́ʔdi häạ̈wí iʔandi nawänpimuuḏibo háʔto ûnkoeḏí-í natụ́níḏí t'aywọ́ʔdi wíʔimáapí waagiʔbá namuu. Yôesiḏạʔmân ûnk'óe wí toʔwí óechạạmáʔve-íḏí t'aywọ́ʔdi wíʔimáapí waagi, näʔi toʔwí t'aywọ́ʔtoʔi namuu wänboʔ, heḏi kin óechạạmáa iví whäyụ ûnmuuḏiboʔ, híwọ́ʔ iʔạmíḏí iwänpikhäạ̈ḏeḏiḏá yoe.

6 Heḏânkun David hänʔoe natụ́ in toʔwên Yôesiḏi ovâychạạmáaʔin t'aywọ́ʔdi wíḏâymáapí waagi dihíhchạạ-í, hewänbo híwọ́ʔ díviʔạmíḏí dívíkhäạ̈ḏeʔin namuuḏá yoe.

7 Kinnân itạʔnan:
In toʔwên inbí yäʔḏâapí tsiyekan ovâyʔowóyéʔindáḏí
in toʔwên inbí t'aywọ́ʔdi ovâyyâaʔannindáḏí dihíhchạạ.

8 I toʔwí Yôesiḏi wíyá wíʔóetụʔopí t'aywọ́ʔkandi gin nahíhchạạ.

9 Heḏi toʔgîʔ-an näʔi híhchan namúní? Ti in Huḏíyogîʔḏạʔ? Yoe, in Huḏíyo dimuupíʔingîʔ wáʔ namuupíʔan. Gínhanginnáhpíʔan Yôesi natụ́ʔin iḏi Abraham óechạạmáa t'aywọ́ʔdi wíʔimáapí waagi iví whäyụ ûnmuuḏi.

10 Hewänbo ti Abraham in Huḏíyo-ví k'ewẹʔ taaḏi ho nataamuu ihayḏân kin Yôesi ivíʔgeḏi natụ́? Yoe, waʔḏi óetaaʔanpíḏíbo-ân.

11 Tíʔúugéḏân Yôesi natụ́ Abraham in taa ikéyíʔin nathaypúwíḏí Yôesiḏi ho óechạạmáaʔin t'aywọ́ʔdi wíʔimáapí waagi. Hewänbo kin Yôesi ho iʔan Abraham-bí whäyụ ûnmuuḏibo waʔ in taa imáapíḏíboʔ. Heḏânkun Abraham-dá t'äḩkí in toʔwên taʔgendi Yôesivíʔpiyeʔ díviwhäyundeʔinbí táḏá waagiʔbá dínmúní, tobá näʔin Huḏíyoví k'ewẹʔ taa dâymáapí wänboʔ, heḏi in wáʔ Yôesiḏi ovâychạạmáa t'aywọ́ʔdi wíḏâymáapí waagi.

12 Heḏá in toʔwên kin ditaamuuʔindá wáʔ Abraham-dá inbí táḏá waagiʔbá dínmuu, hewänbo in t'äḩkívîʔ-á yoe. Abraham-bí ây waagiʔin taʔgendi dimúníḏí, indá díntáy iví ạhtaa eeye díviʔạhtuyé-íḏí, i waagibá whäyụ dâymáʔvé-íḏí, in taaḏạʔbá yoe, gá näʔi whäyụ-áho Abraham imáaḏân waʔ in taa ikêʔpíḏíboʔ.

13 Yôesiḏi iví tụụ Abraham óemägi iḏi Abraham-dáḏí iví ây iweḏiʔindáḏí ovâymääníʔin häạ̈wí t'äḩkí nää oepáa k'ayḏiwiʔ, hewänbo kin natụ́ gá Abraham óechạạmáaḏân t'aywọ́ʔdi wíʔimáapí waagi iví whäyụ ûnmuuḏi, i tsontụụ iʔaʔginnamíḏí ikhäạ̈ḏeḏiḏá yoe.

14 Yôesiḏi i häą̈wí ipą̈khâymáaʼiʼ in toʼwên i tsontụụ dâyʼaʼginnamíḏí
dívísóʼḏíndeʼin ovâymäänídáhoʼ, in whą̈yụ iví'piyeʼ wínatâynípí, heḏi i tụụ
Yôesi imägiʼi-á häą̈bo wíʼûnmúnípí.
15 Hewänbo wí toʼwí i tsontụụ iʼaʼginhą́núḏá Yôesiḏi óetuchą̈nundeʼ.
Tsontụụ wänbo nayipíḏá háʼto nakoeḏí-í wí toʼwí iʼaʼginhą́nú-íḏí, hewänbo
nayi-ákun näʼi tsontụụ.
16 Heḏânkun häą̈wí híwǫ́ʼdi íviʼanpíḏíbo Yôesi iví tụụ imägi t'ą̈hkí in
Abraham-bí ây iweḏiʼin dimuuʼin dínkoeḏi iví séegísehkanä dâykéyíʼin
inbí whą̈yụ dínmuuḏi. Heḏi kin Yôesiḏi ovâyʼą̈ąmí in toʼwên i tsontụụ
dâymáaʼindąʼbá yoe, hewänbo t'ą̈hkí in toʼwên dívíwhą̈yundeʼin Abraham
iwhą̈yụ waagibá. Abraham-dá táḏá waagiʼbá gínmuu t'ą̈hkí naʼin taʼgendi
Yôesiviʼ'piyeʼ ívíwhą̈yundeʼingîʼ.
17 Yôesiví tąʼnin diwe ûnkw'ǫ́ háa Yôesi natụ́ waagi:
Abraham, wí táḏá waagi wísóge báyékí t'owagîʼ wéngé dithaa wänboʼ.
Abraham-dá Yôesivípiyeʼ iwhą̈yundeʼ, heḏiho Yôesiḏi i-á ho óechąą häʼin
t'owaví táḏá dínmuu waagi. Yôesi-á ûnkoeḏi chuʼin wänbo ovâywówápaa-
íḏí, heḏá tobáháa häą̈wí waʼ wínapóepí wänboʼ, napúwí gin Yôesi natụ́ḏáhoʼ,
napúwí-ákun.

Háa Abraham Yôesiviʼ'piyeʼ iwhą̈yụ waa naʼin wáʼ gínkhâyʼą̈ʼ ívíwhą̈yụ́-íʼin

18 Heḏiho tobá whą̈yụpíwǫ́ʼ waa namuu wänboʼ Abraham-dá iwhą̈yụ
báyékí t'owa wéngé t'ą̈hkí dithaaʼinbí táḏá dínpuwagít'óeʼin, gá Yôesiḏi
óetụʼandân báyékí tíʼúugé kąʼą̈ąʼin ûnkwǫʼgít'óeʼin, heḏi han ûnpóe.
19 Iví túuʼú i̱ʼgeḏi iʼánshaamáaḏí, háʼto iʼâykw'ôení waa nachąą, maʼḏi tą̈gintą̈
(100) pąąyoʼi ho namuuḏi, heḏá iví kwiyó Sarah-á wą̈hphaḏe kwiyó nää
ûnmuuḏihoʼ, háʼto nasáhpúwí i̱ʼgeḏi wáʼ iʼánshaaʼan. Hewänbo tobá kin
namuu wänbo iví whą̈yụ waʼḏi ûnkay.
20 Yôesiví tụụ óemägiʼin ônwhą̈yụ, heḏi iví whą̈yụ ûnhą́ą́níviʼweḏi shánkí
ûnkaypóe, heḏiho Yôesi-áho kw'áayébo' óemáa.
21 Iví píʼnä khóʼyéhoʼ ûnhanginná Yôesi ûnkoeḏiʼin häą̈wí t'ą̈hkí natụ́ʼiʼ
iʼąmíḏí.
22 Heḏânkun Yôesi natụ́ iḏi Abraham óechąąmáa t'aywǫ́ʼdi wíʼimáapí waagi
iví whą̈yụ ûnmuuḏi.
23 Hewänbo näʼi híʼ Abraham-bi̱ʼgeḏi Yôesi natụ́ʼiʼ Abraham-gîʼḏąʼ
wínatąʼmuupí,
24 hewänbo naʼingîʼ-ân wáʼ natąʼmuu, gá Yôesi-á natụ́ḏân naʼin wáʼ díchąą
t'aywǫ́ʼdi wíʼâymáapí waagi iviʼ'piyeʼ ívíwhą̈yundeḏi, iḏá Jesus naʼinbí tsondi
shánkí hayʼi gínmuuʼiʼ óewáywówápaa.
25 Yôesi Táḏáḏí Jesus óemägi naʼinbí t'aywǫ́ʼdi gínmuuḏi nachúu-íḏí, heḏá
óewáywówápaa nakeepúwídí díchąąmáaʼin t'aywǫ́ʼdi wíʼâymáapí waagi.
Jesus-víʼ'piyeʼ ívíwhą̈yundeḏáho Yôesi Táḏáḏí díchąąmáa t'aywǫ́ʼdi wíʼâymáapí
waagi.

5

1 Heḏiho nää Naʼinbí Sedó Jesus Christ-di naʼindáḏí Yôesi Táḏá-áḏí díwón,
gá Yôesi Táḏáḏá díchąąmáaḏân t'aywǫ́ʼdi wíʼâymáapí waagi naʼinbí whą̈yụ
gínmuuḏi.
2 Heḏi naʼinbí whą̈yụ gínmuuḏibá Jesus-di Yôesi Táḏáviʼ'piyeʼ díkán, iví
séegísehkanä âytáa-íḏí, heḏi häą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí näʼi séegísehkanä-á âymáʼve-í.

Hedi hânho ívíhíhchando', gá gínhanginnândân wáy wí thaa-á Yôesiví sa'wǫ'di kohthay iwe i-ádí gikwǫ'gít'óe'in.

3 Hewänbo hähaydi'dą'bá wígihíhchanpí. Gihíhchan wá' âyt'ôephadende wänbo', gá tobáháa gínpóe wänbo nä'i t'ôephade namuu'idi gihąhpo'dân ívíyäą'ąmídí.

4 Hedá ívíyäą'andá shánkí gikweesenpa', hedi gikweesenpaa iwedáho shánkí gínhanginná ho napúwí'in háa Yôesi natụ waa dípągít'óe'in.

5 Hedi kin ívíwhąyundedá há'to gichanpúwí híwǫ'pî'piye' ívíwhąyunde'in, gá i Yą'dâa'i P'oewąąhąą Yôesidi dímągi'i na'inbí pí'nä khó'yé âymáadân, hedi idá dînthayyo Yôesi Tádádí hânho na'in díséegí'in.

6 Wa'di wí'bo ívípikhągę'namídí yą'dâa'in gimúnídí gínkoedipídíbo', híwǫ' naná' dihaydân Christ nachuu na'in gimuudi, in Yôesi ây'a'ginpí'in gimuu wänbo'.

7 Nabâapu'wan óeshaa-ídí wí to'wí nahíye-í'i wíyá to'wígî' nachúu-ídí, tobáháa i wíyá to'wí i tsontụụ i'a'gindo wänbo'. Ma'dân wí to'wí nahíye-í wíyá to'wí iví wówátsi ta'ge ihondi namuu'igî' nachúu-ídí.

8 Hewänbo wa'di na'inbí wówátsi thaa t'aywǫ'diwe gikw'ǫ' dihaydibo Christ na'ingî' nachuu. Kindidân Yôesi Tádádí dînkeeyan na'in hânho díséegí'in.

9 Hedânkun ta'gendi gínhanginná Jesus-di dîn'aywoení'in Yôesi Tádádí wídítuchänú-ípídí, gá na'ingî' ho nachuudi iví ûnp'oe ich'áadân, hedânho Yôesi Tádádí díchąąmá've-ídí t'aywǫ'di wí'âymáapí waagi.

10 Yôesi Tádáví hänmin gimú'dewän, hewänbo nää-á i-ádí ívíwón iví ay na'ingî' nachuudi. Hediho nää Yôesi Tádá-ádí ívíwóndí gínhanginná ta'gendi dîn'aywoení'in gá iví ay wíyá ûnwówápóedân.

11 Hewänbo hąhaydą'bá wínamuupí, nää-á gihíhchan wá' gá Jesus Christ, i shánkí natsonyi'i namuu'i hedá i Yôesi Tádá-ádí díwóndi-á, idiho dînkeeyan háawi Yôesi Tádá namuu'in.

Háa Adam i'annin namuudi in chuwa na'in dînkán, hewänbo háa Christ i'annin namuudá wówátsi âymáa

12 Wí wî' to'wí Adam gin nakhąwą'i' it'aywǫ'nan, hedi i-á it'aywǫ'nandi t'ąhkí t'owa t'aywǫ'di giyąmu. Adam-dá it'aywǫ'nandi nachuu, hedi na'in wá' ívít'aywǫ'nandibo t'ąhkídíbo git'ąhąąní.

13 Wí tsontụụ wänbo nayipídáho Yôesi há'to natụ́ní t'owa wídâytsontụụ'a'ginmáapí'in hediho wínatụ́nípí dívít'aywǫ'nannin. Hewänbo nää oepáa k'aydi in t'owa-á dívít'aywǫ'doho wa'di Moses i tsontụụ ita'nanpídíbo'.

14 Nä'in gínhanginná gá Adam-bí thaa iwedi Moses-ví thaa iwehay chuwa-á t'ąhkí t'owa dínpówádân, tobá inbí t'aywǫ'di dínmuu'i Adam-bí t'aywǫ'di waagi wídínmuupí wänbo'.

15 Háa Adam ûnpóe'indi díhą'o Jesus-ví'gedi, i-á Adam-bí wówátsi thaa ihaydi wa' nää oepáa k'aydi wínapówápí. Hewänbo háa Adam i'annindá hedá háa Jesus i'annindá handą' wídänmuupí. Häąwí Yôesidi khâągipí dímä'i-á Adam-bí t'aywǫ'diví shánkí nakay. Wî' wí sen Adam namuu'i Yôesiví p'ógégídí ihânge'andibo t'ąhkí t'owa dit'ąhán. Hewänbo Yôesiví séegísehkanä-á hedá häąwí dímä'i-á shánkí gáhąyú'i ûnmuu Adam-bí t'aywǫ'di ûnmuu'iví'wedi, hedi t'ąhkí t'owa dínkoedi nä'i Yôesi imä'i dâyhónídí, wî' wí sen Jesus Christ namuu'iví séegísehkanä ûnmuudi.

16 Hedi háa napóeʾin i Yôesi Tádádí dímäʾ iwedi hedá háa napóeʾin
Adam-bí t'aywǫʾdi iwedá handaʾ wídănmuupí. Näʾin wéhpêe t'aywǫʾnin
Adam iʾannin namuudá Yôesi Tádá natú tuchänu-á naʾää-í, hewänbo tobá
báyékí wây-á t'owa báyékí t'aywǫʾ dívíʾo wänboʾ, Yôesidi wí híwǫʾdi häähwí
wáʾâapídíbo naʾin dímäʾ waagibá idi díchaamáa t'aywǫʾdi wíʾâymáapí waagi.
17 Hedânkun wí wîʾ sen it'aywǫʾnandibo chuwadi naʾin t'ähkí díhógi.
Hewänbo háa näʾi wíyá wí sen Jesus Christ namuuʾiʾ iʾannindá shánkí hayʾin
namuu. Idá hânho báyékí séegísehkanä-á dímäʾ, hedi kinnân dítumáa: Tobá
gínt'anmuupí wänboʾ, i-á natûʾ idi díchaamáa t'aywǫʾdi wíʾâymáapí waagi,
hedi wówátsi nahándepíʾin âymáʾve-í, hedá iwe tsonnin waagiʾinbá githáa-í.
18 Hediho haʾwâagi napóe. Wéhpêe t'aywǫʾnin Adam iʾannin na-
muudiho tuchänu napówá t'ähkí t'owagîʾ, hedá han waagibá wí wîʾ taʾgedaʾ
häähwí Jesus iʾannin namuudi nakoedi t'ähkí t'owa ovâytuʾamídí t'aywǫʾdi
dâymáapíʾin waagiʾin dimuu, hedá wówátsi nahándepíʾindá ovâymäänî.
19 Wí wîʾ toʾwí Adam namuuʾi háa Yôesi Tádádí óetuʾan waa wíʾiʾaʾginpídího
t'ähkí t'owa dit'aywǫʾtoʾinpaa. Hanbá i wíyá wîʾ toʾwí Jesus namuuʾiʾ
iʾaʾginnandibo t'ähkí t'owa dínkoed dipúwíʾin in Yôesidi ovâychaamáaʾin
t'aywǫʾdi wídâymáapí waagi.
20 Yôesi iví tsontuu imägi t'owa ovâythayyamídí häyú hânho
dívít'aywǫʾnannin. Hewänbo i t'aywǫʾdi gínkeepóe ihaydá Yôesiví
séegísehkanä-á shánkí wänbo-á ûnkeepóe.
21 Hediho i t'aywǫʾdi kayʾi namuudibo t'owa ovâyt'andânho chuwaho
dínk'óe, hewänbo Yôesi Tádáví séegísehkanä-á t'aywǫʾdiví shánkí ûnkay, hediho
naʾin díchaamáa t'aywǫʾdi wíʾâymáapí waagi hedânho wówátsi nahándepíʾin
âykéyídí, háa Jesus Christ naʾinbí tsondi hayʾi gínmuuʾi naʾingîʾ iʾannin na-
muudi.

6

Háa Christ iʾannin namuudiho taʾgendi giwówáyêení

1 Báyékí t'aywǫʾdi dînʾowóyéndediho Yôesiví séegísehkanä shánkí ûnkeepoʾ.
Hediho hân gínkhâyʾäʾ íví'amíʾin? Ti in taʾgen gínk'óe ívít'aywǫʾkanhûuwídí
wíyá shánkí iví séegísehkanä ûnkeepúwídíboʾ?
2 Hedân yoe. T'owa chuʾin dimuuʾindá wídívít'aywǫʾdopí, hediho
t'owa chuʾin waagiʾinbá gínkhâyʾäʾ gimúníʾin hedânho t'aywǫʾdi eeye
wíʾívíhûuwípídí.
3 Naʾin díp'óʾp'oeʾan âykeeyamídí Christ Jesus-ádí wîʾdaʾ gimuuʾin. Ti
wíʾúnhanginnáhpíʾan díp'óʾp'oeʾan dihaydi i-ádí gichuu waagibá âykeeyan.
4 Hedânkun díp'óʾp'oeʾan dihaydi, i-ádí gichuudáháʾ díkhäʾkw'ódi waagibá
napoé, hedânho Yôesi Tádáví pínnán kaydi Christ nawáywówápóe waagibá,
naʾindá wáʾ wówátsi ts'aamin âymáʾve-í.
5 I-ádí gichuu waagibá gipóe, hediho kindidi i-ádí wîʾdaʾ waagibá gipóe.
Hedânkun i nawáywówápóe waagibá naʾin wáʾ díwáywówápaa-í.
6 Gínhanginná näʾin: T'aywǫʾtoʾin t'owa gimuuwän, hewänbo Jesus-ádí
phéʾwan deedi gichuu waagibá gínpóe hedânho háa gimúʾde waagiʾin wíyá
wígimúnípídí, hedá iwedá i t'aywǫʾdi iwedi dímaʾp'äʾdi-í,
7 gá toʾwên dichuuʾindá t'aywǫʾ diwedi dimaʾpändân.
8 Näʾin ívíwhäyundeʾ: Christ-ádí gichuudá i-ádíbá giwówáyêení,

9 heḏi gínhanginná Christ nawáywówápóeḏí hǎnhay wänbo wíyá wínachúu-
ípí. Chuwaḏi háʼto wíyá óet'aaní.
10 Christ nachuuḏiho t'aywǫʼdiḏi háʼto wíyá óekéyí, heḏi nää
wíyá nawáywówápóeḏá hǎnhay wänbo t'ąhkí nawówáyę̨ę̨ní i Táḏá
óehíhchanmǎäníḏí.
11 Heḏi un wáʼ chuʼin ímuu waagi kin únkhâyʼą̨ʼ íʼą̨ąníʼin heḏânho
wíʼúvít'aywǫʼkanhûuwípíḏí. Nää-á Jesus Christ-áḏí ímuuḏi unbí wówátsi
bînʼąmí Yôesi Táḏá bînhíhchannamíḏí.
12 Heḏânkun wíʼúvímǎänípí i t'aywǫʼdiḏi wovâyt'aaníḏí, heḏi unbí túuʼú iwe
háa íwänpichąą waagi wíʼúvíkanhûuwípí, näʼi túuʼú-á wáy wí thaa únkhangít'óe.
13 Wáy wí wänboʼ unbí túuʼúḏí t'aywǫʼkan wänbo yą̨ʼdâapíkan wänbo
wívînkanmǎänípí. Shánkíḏí kinnân úvíʼąmí: Unbí wówátsi-á Yôesi Táḏá
bînmǎäní gá iḏân chuwa iweḏi wovâywhahógiḏi wówátsi ts'ąąmin
wovâymägiḏân, heḏá unbí túuʼú t'ąhkíḏá híwǫʼdiḏąʼ Yôesi Táḏágîʼ bînʼąmí.
14 Nää iweḏi t'aywǫʼdiḏi wíyá wíwovâyt'ankhâymáapí gá
wíʼúvíwänpisóʼḏíndepíḏân híwǫʼnin ípúwíḏí i tsontụụ bînʼaʼgindoḏiboʼ,
hewänbo Yôesiví séegísehkanäḏân wovâykhą̨ęʼdo híwǫʼ úvíkanhûuwíḏí.

Gínkhâyʼą̨ʼ híwǫʼdi ívíkanhûuwíʼin

15 Heḏiho kin napoʼḏi hânnan nää íviʼąmí? Ti gínk'óe i tsontụụ
âyʼaʼginhą́nú-íḏí heḏi kin ívít'aywǫʼnâamí? Heḏân yoe.
16 Únpihanginnáhpíʼan wí toʼwíviʼpiyeʼ úvímägiḏá igîʼḏąʼ úvít'ôeʼąmíḏí heḏá
iḏąʼ bînʼaʼginnamíḏá, heḏân näʼi toʼwíví pant'ôeʼin waagiʼinbá ímuu. Heḏiho
hanbá úvíwänpit'aywǫʼkanhondá kindiḏi t'aywǫʼdiví panho ímuu, heḏá
íchúu-í. Hewänbo Yôesiviʼpiyeʼ úvímägiḏá bînʼaʼginnamíḏí, iví pant'ôeʼin
waagiʼin ímuu, heḏi iḏá wovâychąąmáa t'aywǫʼdi wívînmáapí waagi.
17 Naaḏi Yôesi dókúʼdaaʼoʼ, gá tobá úvít'aywǫʼdoḏi näʼi t'aywǫʼdiví
pant'ôeʼin waagiʼin ímúʼde wänboʼ, nää-á pín taʼge haydi in taʼgen hą́hkan
wovâymägiʼin bînʼaʼgindoḏân.
18 Nää-áho t'aywǫʼdi iweḏi íma'p'ą̨, heḏi unbí wówátsi thaa úvímägi
híwǫʼdiḏąʼ úvíʼą̨ąmíḏí.
19 Yą̨ʼḏâakan niʼgeḏá t'ôeḏi íkaʼpóyąʼ, heḏânho näʼin pant'ôeʼinbíʼgeḏi
naaḏi wâyhíʼmáa wâythayyąmíḏí shánkí íkaʼpówá-íḏí. Wáymûu-áho
úvít'aywǫʼdoḏi wên pant'ôeʼin waagiʼinbá ímuuwän, heḏiho unbí túuʼú
t'ąhkíḏí úvít'aywǫʼdowän, heḏá hą̨ą̨ḏi wänbo t'ąhkí híwǫʼpîʼ úvíʼowän.
Hewänbo nää-á Yôesiviʼpiyeʼ úvípimǎäni iví pant'ôeʼin waagiʼin ímúníḏí,
unbí wówátsi taʼge bînhûuwíḏí, heḏânho yą̨ʼḏâaʼindąʼ ímúníḏí háa Yôesi nadaʼ
waagi.
20 T'aywǫʼdiví pant'ôeʼin ímuu ihaydi wíʼídaʼpíwän unbí wówátsi taʼge
bînhûuwíḏí.
21 I t'aywǫʼdi hą̨ą̨wí úvíʼandiḏi nää wovâywôedaʼmäʼ, heḏi hândiḏan näʼi
t'aywǫʼdiḏi wovâykhą̨ęʼnan? Wéngéḏí wänbo yoe. I t'aywǫʼdi úvíʼoʼi na-
muuḏi chuwa iwe ípowagít'óewän.
22 Hewänbo t'aywǫʼdi iweḏi íma'p'ǎndi nää-á Yôesiví pant'ôeʼin waagiʼin
ímuu, heḏi iḏi wovâykhą̨ęʼdoʼ yą̨ʼḏâaʼin ípúwíḏí. Heḏi Yôesiviʼpiyeʼ
úvímägiḏiho wówátsi nahándepíʼin bînkéyí.
23 T'aywǫʼdigîʼ ívít'ôeʼandá chuwa-ân naʼinbí waʼâa-á gínmúní. Hewänbo
Jesus Christ naʼinbí tsondi hayʼi-víʼin gimuuḏá, in wówátsi nahándepíʼin Yôesi
Táḏáḏí dímäʼ.

7

Paul khóhtsąą ị'ge̱di ita'do' he̱dânho wíyá hąąwí gihąhpúwíd́í

1 Tí'ûuwin páade̱'in, tsontụụ ị'ge̱di únhanginná'nin ímuu, he̱diho wâyhí'khâymáa kinnân: Únhanginnáhpí'an únkhây'ą' ną'i tsontụụ bîn'a'ginnamí'in hą̨yụ́ wówátsi úntą̨'än diwe pu'wahayde̱ą'.

2 Gá kinnân: Wí kwee nakhóhtsąą'ändi-á ûnkhây'ą' iví sedó-ádídą' nathá-í'in hą̨yụ́ wówátsi thaa iví sedó ûntą̨'än diwehay. Hewänbo iví sedó ûnchuu ihayde̱áho iví sedó-ádí wíyá wínawhi'änpí. Hannânho natû' in khóhtsąą tsontụụ.

3 He̱di wíyá pi'wí sendádí ithayede̱á wa'de̱i iví sedó ûnwówáyide̱ibo', iví sedóví'piye' it'aywǫ́'do'. Hewänbo iví sedó ûnchuude̱áho in khóhtsąą tsontụụ iwe̱di nawhima'p'ą̨, he̱diho wíyá pi'wí sendádí ikhó'yą̂'de̱áho t'aywǫ́'to'i wínamúnípí.

4 Un wá' kin waagibá únpo', naví tí'ûuwin páade̱'in. Christ-ví túu'ú ûnchuu ihayde̱á un wá' íchuu waagibá únpóe he̱di kindide̱i ną'i tsontụụ Moses ita'nan diwe̱di wovâywiye. * He̱diho nää-á únkoe̱di wíyá to'wívî' ímúní'in, i to'wí nawáywówápóe'i-ân i namuu. He̱diho nää-á ivî' gimuude̱i gínkoe̱di híwǫ́'di hąąwí Yôesi Tádágî' ívi'ą̂mí'in.

5 Háa giwänpida' waagi ívít'aywǫ́'do̱di na'inbí wówátsi âyhonwänho', he̱di ihayde̱á wíyá shánkí ívít'aywǫ́'namí'in gida'po' ną'i tsontụụ git'o'de̱i, he̱di chuwa iwe gipóyą'wän ną'i t'aywǫ́'di̱di na'inbí túu'ú dîntsonmáade̱íbo'.

6 Hewänbo nää-á i tsontụụ iwe̱di gima'p'ą̨. Nää-á Christ-ádí gichuu waagibá gínpo'de̱i i tsontụụde̱i wíde̱ítsonmáapí. Nää-á wíyá ts'ąąbi gihąhpóe Yôesi ây'a'ginmäänídí i Yą̨'de̱âa'i P'oewąąhąąde̱i díhą'o waagi, háa ívi'owän waagá yoe i tsontụụ natą'muu'i' ây'a'ginnamídí ívísǫ́'de̱índe ihayde̱i.

Wáyyédí shánkí i tsontụụ gínhanginnândi shánká ívít'aywǫ́'do'

7 He̱di ti gitúní ną'i tsontụụ-á t'aywǫ́'di namuu gin? He̱dân yoe. I tsontụụde̱ią'mânho dînkeeyan hąąwí ta'gendi t'aywǫ́'di namuu'in. Gá kinnân: I tsontụụ-á natû',
Hąąwí wíyá to'wí ûnkw'ǫ́'di' wí'ída'ípí.
Han natụ́nípíde̱á há'to naa dînhanginnáníwän wíyá to'wíví hąąwí ode̱ada'de̱i dáyt'aywǫ́'do'in.

8 Hewänbo hą̨'in tsontụụ ị'ge̱di ohąhpóe ihayde̱á shánkí dáyt'aywǫ́'namí'indá oda'póe, he̱diho wíyá i hąąwí navî' namuupî' shánkí owänpida'. Hewänbo i tsontụụ nak'óepíde̱á há'to ta'gendi dînhanginnáníwän dáyt'aywǫ́'nannin.

9-10 Naa o'ân owówámuu'in wa' Yôesiví tsontụụ oka'pówápí ihayde̱ibo'. Hewänbo ną'in tsontụụ natụ́'in wídînkhây'ą̨hpí wíyá to'wíví hąąwí oda'í'in ta'gendi oka'pówá ihayde̱á, shánká dáyt'aywǫ́'namí'indá oda', he̱di ochuu waagibá dînhanginpóe. He̱diho tobá na'in wówátsi âykéyídí Yôeside̱i iví tsontụụ dímägi wänbo', naa-á in chuwade̱ą' dînkán.

11 I tsontụụ ị'ge̱di ohąhpóe ihayde̱á, i t'aywǫ́'didá in ta'gen ną'i tsontụụ ị'ge̱di namuu'in dînkaayan, he̱di ną'i t'aywǫ́'dide̱ibá díhay waagibá dînpóe.

12 I tsontụụ Moses ita'nandi-á Yôesiví'wede̱i na'ą̨ą, he̱di t'ą̨hkí i hí' iwe natą'muu'i yą̨'de̱âa'i-á ta'gendi-á híwǫ́'di-á namuu.

---

* **7:4** Ną'i hí' wínatụ'da'pí wígínkhây'ą̨hpí i tsontụụ ây'a'ginnamí'in, hewänbo natụ'da'-á, wígíntáypí i ây'a'ginnamí'in he̱dânho Yôeside̱i díchą̨ąmá've-ídí t'aywǫ́'di wí'âymáapí waagi, gá Jesus-ví'piye' ívíwhą̨yunde̱á han díchą̨ąmáade̱ân.

13 Ti näʔi híwǫ̨ʔdi tsontu̱u̱di wíʔbo in chuwa dînkán? Hedân yoe. Naví
t'aywǫ̨ʔdidân in chuwa dînkán. Hewänbo tobá näʔi tsontu̱u̱-á híwǫ̨ʔdi na-
muu wänboʔ, naa dáyt'aywǫ̨ʔnandânho i tsontu̱u̱ natǫ́ chuwa iwe díkáaníʔin.
Hediho dînhanginpóe taʔgendi háawi i t'aywǫ̨ʔdi namuuʔin. I tsontu̱u̱dân
dînthayyan t'aywǫ̨ʔdi-á hânho yą̈ʔdâapîʔ namuuʔin.

Hą̈ą̈wídi naʔinbí píʔnä khóʔyé díhänbo waagibá gínpoʔ

14 Gínhanginná Yôesiví P'oewa̱a̱hâa̱di näʔi tsontu̱u̱ dímägiʔin. Hewänbo naa-
á wí toʔwí háa okandaʔ waagi dáywänpiʔoʔi omuu, gá t'aywǫ̨ʔdiví pant'ôeʔi
waagibá omuudân.
15 Naa wídînhanginnáhpí háadí kin waagi dáyʔoʔin. Tobá híwǫ̨ʔ okandaʔ
wänboʔ, híwǫ̨ʔ wídáyʔopí, hewänbo i híwǫ̨ʔpîʔ dót'ayʔi-á ihaydaʔ dáyʔoʔ.
16 Hedi híwǫ̨ʔpîʔ taʔgendi wóʔkandaʔpí wänbo dáyʔodá, iwedi nakeepoʔ naa
ochanpoʔin i tsontu̱u̱-á híwǫ̨ʔdi-ânkun namuuʔin.
17 Hediho nää-á naa-á wíʔbo i wóʔmuupí haʔwâagi dáyʔoʔiʔ, hewänbo i
t'aywǫ̨ʔdi naví píʔnä dînkw'ôndidân kin waagi díkandoʔ.
18 T'owa-ân omuudi hą̈ą̈bo híwǫ̨ʔdi naví píʔnä khóʔyé wídînkw'ǫ́hpí. NäʔI-á
dînhanginná gá tobá híwǫ̨ʔ okandaʔ wänbo wídînkoedipídân.
19 Wíyá otǫ́ní: I híwǫ̨ʔdi okandaʔi-á wídáyʔopí, hewänbo i híwǫ̨ʔpîʔ-áho
dáyʔoʔ, odaʔpí wänboʔ.
20 Hedi i okandaʔpîʔ-á dáyʔandáhoʔ, naa-á wíʔbo i wóʔmuupí haʔwâagi
dáyʔoʔiʔ, hewänbo i t'aywǫ̨ʔdi naví píʔnä dînkw'ôndidân kin waagi díkandoʔ.
21 Hedânkun kin waagi hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí dînpoʔ naa: Híwǫ̨ʔ okandaʔ
wänboʔ, shánkí wídînbâapuʔwanpí dáyt'aywǫ̨ʔnamídí.
22 Naví píʔnä khóʔyé-á ochanpoʔ Yôesiví tsontu̱u̱-á híwǫ̨ʔdidaʔ namuuʔin.
23 Hewänbo dînhanginná hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí naví túuʔú t'ą̈hkí iwe wíyá piʔwí
hą̈ą̈wí nayiʔ, i-á naví híwǫ̨ʔdi ánshaa-ádí ihänbo waagibá, hedi naví túuʔú
iwedi owänpit'aywǫ̨ʔdikandaʔdi wí pant'ôeʔi waagi opoʔ.
24-25 Hedi kindidiho naví píʔnä khóʔyé-á taʔgendi Yôesigîʔdaʔ ot'ôedaʔ.
Hewänbo naa t'owadaʔ omuudi dáyt'aywǫ̨ʔdoʔ. Áhkhiʔyowän, toʔdan
díkhą̈gęʔnamí naa, hedânho näʔi túuʔúdí chuwa iwe wídíkáanípídí? Naadi
Yôesi Tádá dókǫ́ʔdaaʔoʔ gá Jesus Christ i shánkí natsonyiʔi namuuʔidáho
díkhą̈gęʔdodân.

8

*I Yą̈ʔdâaʔi P'oewa̱a̱hâa̱di naʔin díkhą̈ʔgęʔmáa naʔinbí wówátsi yą̈ʔdâaʔi
âyhûuwídí*

1 Hediho nää-á in toʔwên Christ Jesus-ádí dimuuʔindá Yôesi Tádádí
wíʔovâytuchą̈nú-ípí,
2 gá Christ Jesus-ádí wîʔdaʔ waagibá gimuudi i Yą̈ʔdâaʔi P'oewa̱a̱hâa̱
i wówátsi napą̈yiʔiʔ ûnkoedidân dímaʔp'ą̈di-ídí t'aywǫ̨ʔdiwedi hedá chuwa
iwedá.
3 NaʔIndá t'owadaʔ gimuudi wígikaypí, hediho Yôesiví tsontu̱u̱ ihay
wíʔâyʔaʔgindopí hedânho t'aywǫ̨ʔdiwedi dînʔaywoenídí. Hewänbo Yôesi Tádá-
ânho ûnkoedi dînʔaywoenídí. Kin iʔa̱mídí iví ay dînsan wí t'owa napáa-ídí, naʔin
kaypíʔin t'aywǫ̨ʔtoʔin t'owa waagibá napóe, hedi tobá t'aywǫ̨ʔdi wíʔiʔanpí
wänbo naʔinbí t'aywǫ̨ʔdi gínmuudi nachuu. Handidiho näʔi t'aywǫ̨ʔdi-á óet'an,
hedânho t'aywǫ̨ʔdidi naʔin wíyá wídít'aanípídí.

4 Hedi kin iʼan hedânho Yôesiví tsontụụ natụ́ waa naʼinbí wówátsi taʼge
âyhûuwí. Hedi nää-á háa giwänpidaʼ waagidạʼ wíʼívíkanhonpí, hewänbo háa
i Yäʼdâaʼi P'oewạạhậạ natụ́ ívíʼạmí waagân.
5 In toʼwên háa diwänpidaʼ waagi díví'oʼindá häädi wänbo t'ạhkí
díví'ánshaaʼo häẗwí dikandaʼ iʼgedidạʼ, hewänbo in toʼwên háa i Yäʼdâaʼi
P'oewạạhậạ nadaʼ waagi díví'oʼindá häädi wänbo t'ạ̈hkí díví'ánshaaʼoʼ i
häẗwí i Yäʼdâaʼi P'oewạạhậạ nadaʼpóeʼiʼ.
6 Hedi háa giwänpidaʼ waagi ívíʼạmíʼin niʼgedidạʼ ívíʼánshaamáadá chuwa
iwe gipówá-í, hewänbo háa i Yäʼdâaʼi P'oewạạhậadi dítụʼan waagi i̱ʼgedi
ívíʼánshaamáadá taʼgennin wówátsi-á híhchan ánshaa-á gínʼäẗ-í.
7 Hedânkun wí toʼwí háa nawänpidaʼ waagi iʼạmíʼindạʼ iʼánshaaʼodi
Yôesiví hänbiʼ waagiʼbá namuu, gá Yôesiví tsontụụ wíʼiʼaʼgindopídân, hedi
wíʼûnkoedipí ônʼaʼginnamídí.
8 Hedi kiʼmin t'owadá háʼto Yôesi óehíhchannamí.
9 Hewänbo Yôesiví P'oewạạhậạ taʼgendi unbí píʼnä khóʼyé únthaadá háa
i natûʼ waagi úvíkanhûuwí, háa íwänpidaʼ waagidạʼbá yoe. Wí toʼwí iví
píʼnä khóʼyé i Yäʼdâaʼi P'oewạạhậạ Christ-di ônsandiʼ imáapídá Christ-vîʼ
wínamuupí.
10 Hewänbo tobá unbí t'aywọ́ʼdi únmuudi unbí túuʼú únchúwí wänboʼ, Christ
unbí píʼnä khóʼyébo bînmáadá i Yäʼdâaʼi P'oewạạhậadi wówátsi nahándepíʼin
wovâymäʼ, gá Yôesi Tádádí wovâychạạmáadân t'aywọ́ʼdi wívînmáapí waagibá.
11 Yôesi Tádádí Jesus óewáywówápaa, hedi iví Yäʼdâaʼi P'oewạạhậạ unbí
píʼnä khóʼyé únthaadá, i Tádádíbá undá wíyá wovâywówápaa-í, Christ Jesus
óewáywówápaa waagibá. Tobá unbí túuʼú únchuu wänboʼ, Yôesiví P'oewạạhậạ
unbí píʼnä khóʼyé únthaadi Yôesidi wówátsi wovâymäänî.
12 Hediho tíʼûuwin páadéʼin, nää-á häẗwí giphaamuu waagibá häẗwí
híwọ́ʼdi gínkhâyʼäẗ ívíʼạmíʼin, háa giwänpidaʼ waagidạʼbá yoe.
13 Háa íwänpidaʼ waagidạʼ unbí wówátsi bînhondá íchuu-í. Hewänbo
i Yäʼdâaʼi P'oewạạhậạ úvímägidáho wovâykhäẗgẹʼnamídí i t'aywọ́ʼdi unbí
túuʼúdí úvíʼoʼi bînyâaʼạmídí, kindidânho in taʼgennin wówátsi bînkéyí.
14 T'ạ̈hkí in toʼwên Yôesiví P'oewạạhậadi ovâypahonnindá Yôesiví ây dimuu.
15 Yôesiví P'oewạạhậạ bînkêʼ ihaydá pant'ôeʼin dikhuwôedaʼin waagiʼin
wíʼímuupí, páadédí íchạạ waagibá. Hewänbo i Yäʼdâaʼi P'oewạạhậadi
wovâyséegíhógi Yôesi Tádáví ây ímúnídí, hedânho Yôesiví'piyeʼ úvíyûusuʼoʼ
ihaydá wíʼínbo bînkhäẗʼní "Naví Tádá" gin.
16 I Yäʼdâaʼi P'oewạạhậadânho naʼinbí píʼnä khóʼyé díhanginʼândoʼ Yôesi
Tádáví ây gimuu gin.
17 Hedi iví âyho gimuudi i häẗwí iví âygîʼ iwiyekw'ódiʼiʼ âyhóní. Christ-ádí
wẹʼge näʼi häẗwí âyhóní. Christ-víʼin gimuudibo âyt'ôephadende i it'ôephade
waagibá, hediho i-ádíbá Yôesi Tádádí heʼennin dípaa-í.

Tobá nää t'ôephade iwe gikw'ôn wänboʼ, wáy wí thaa-á häẗ t'ạ̈hkí híwọ́ʼ gínpúwí

18 Näʼi saʼwọ́ʼdi häẗwí Yôesidi dînkhâymáa i̱ʼgedi dáyʼánshaamáadí, naa
ochanpoʼ nää oepáa k'aydiwi t'ôephade-á häẗbo wínamuupí waagibá.
19 Häẗ t'ạ̈hkí nakhíʼyendi-á nawóʼonpoʼdi natsíkha Yôesi Tádá
ikeekw'ôenídí naʼin taʼgendi iví ây gimuuʼin.

20-21 Yôesi Táa iʼánshaamägi häą̈ą̈wí t'ą̈hkí nakhíʼyendiʼ nachą̈ʼmuupí waagibá napúwíʼin. Näʼi häą̈ą̈wí wíʼbo kin waagi wínapuwagít'óepí, hebo Yôesiân natụ́ kin napúwíʼin. Hewänbo wáʼ natụ́ näʼi häą̈ą̈wí nakhíʼyendibá wíyá híwọ́ʼdi napúwí hedą̂nho wínakhanmú-ípíḏí. Kindiḏi owáy Yôesi Táḏáví ây chuwa iwedi dimaʼp'ändi häą̈ t'ą̈hkí saʼwọ́ʼ ingîʼ dínpóedí, näʼi häą̈ą̈wí nakhíʼyendi-á wáʼ hanbá napúwí.

22 Näʼi gínhanginná, wí kwee naʼeyehaydi ûnhaytṵʼ waagibá, näʼi häą̈ą̈wí t'ą̈hkí nakhíʼyendi-á wáʼ han waagibá napoʼ, waʼḏi wíyá ts'ą̈ą̈bi wínakhíʼyenpíḏí.

23 Hedi kin waagi wíʼûnpoʼpí näʼi häą̈ą̈wí nakhíʼyendiḏą̈ʼ. Naʼin wänbo gínhaytṵʼ waagibá gínpoʼ, giwóʼonpoʼḏi gitsíkhakw'ôndi Yôesi Táḏá ikeeyąmíḏí naʼin iví ây gipúwíḏí díséegíhógiʼin, hedá naʼinbí túuʼú ts'ą̈ą̈bi dînpáa-íḏí wáʼ gitsíkhakw'ọ́. Hedi dînkeeyąmíḏí han dînkhâymáaʼin, idi i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąą̈hą̈ą̈ naʼin dímäg̈i.

24 Yôesiḏi dînʼaywon dihaydi waabo näʼi napúwíḏí ívítsíkhahon. Wí toʼwí wí häą̈ą̈wí itsíkhaʼmáaʼi ho ikêʼḏáhoʼ, hedáho waʼḏi wínatsíkhapí. Háaḏan wí toʼwí wíyá itsíkhaʼą̈mí wí häą̈ą̈wí ho ikêʼḏi?

25 Hewänbo häą̈ą̈wí âykêʼpîʼ waʼḏi âytsíkhaʼmáaḏáhoʼ, nakhâyʼą̈ʼ gibo ʼatą̈-íʼin tobá wóʼondi âytsíkhaʼmáa wänboʼ.

I Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąą̈hą̈ą̈di díkhäg̈eʼmáa

26 Hedá wáʼ kay gíntáydí i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąą̈hą̈ą̈dá díkhäg̈eʼdoʼ. Kaypíʼin gimuudi wáyyédí wígiyûusuhą̈hpí, hedi i híʼ wíʼâyshaaḏepíḏí gínwänpihaytṵʼ. Hewänbo kin gínpoʼḏi, naʼinbí haytụụ iwedibo i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąą̈hą̈ą̈dá naʼingîʼ Yôesi Táḏá óehéeʼoʼ.

27 Yôesi Táḏá-á ûnhanginná häą̈ą̈wí naʼinbí píʼnä khóʼyé gínkw'ọ́ʼdiʼ, hediho ûnhanginná háa i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąą̈hą̈ą̈ natụʼdaʼin, gá Yôesi Táḏá nadaʼ waagi i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąą̈hą̈ą̈-á Yôesi Táḏáví t'owagîʼ iyûusuʼoḏân.

Yôesiḏi naʼin díséegíḏího häą̈ą̈wíḏí wänbo háʼto díwiyé-í ivíʼwedi

28 Näʼi wáʼ gínhanginná: Tobáháa napoʼ wänboʼ, näʼi häą̈ą̈wí napoʼiḏiho Yôesi-á híwọ́ʼ ikhâymáa in toʼwên i óeséegíʼingîʼ, innânkun iví'in ûnmúníḏí ovâytụkánnan, iʼánshaamäg̈i waagi.

29 Hänʼoebo ûnhanginná toʼwên dimúníʼin in iviʼin ûnpuwagít'óeʼin, hedi iwéhpêeʼan indá iví ay Jesus ûnmuuʼi waagibá dipúwíʼin. Kindiḏiho Jesus wí páʼḏây waagibá namúní hedá naʼindá báyékí tíʼûuwin waagiʼinbá-á.

30 In toʼwên haʼmin dipúwíʼin Yôesi Táḏá iwéhpêeʼan dimuuʼindá iḏi ovâytụkánnan iviʼin ûnmúníḏí, hedi iviʼin ûnmúníḏí ovâytụkánnandá natụ́ t'aywọ́ʼdi wíḏâymáapíʼin waagiʼin dimuu, hedi näʼin t'aywọ́ʼdi wíḏâymáapíʼin waagiʼin dimuuʼin ovâytụʼannindá heʼennin ovâypáa-í, háa Jesus namuu waagibá.

31 Hedą̂nkun, näʼi häą̈ą̈wí t'ą̈hkí i̱ʼgedi gínhanginnândi, nää-á taʼgendi näʼin gínkoedi gitụ́níḏí: Yôesi Táḏá-á naʼinbíʼnäpiyeʼ namuudiho toʼwíḏí wänbo háʼto dít'aaní.

32 Yôesi Táḏá-á wínakhą̂ą̈póepíḏí iví ay Jesus imäg̈i naʼin t'owa t'ą̈hkígîʼ nachúu-íḏí. Hedi kin iʼandânkun, nakhą̂ą̈píḏí t'ą̈hkí wę́ʼgeʼi híwọ́ʼdi häą̈ą̈wí wáʼ taʼgendi dímäänî.

33 Yôesi Táḏá-ân namuu i natṵʼdiʼ in toʼwên ovâydę́ʼmannindá t'aywọ́ʼdi wíḏâymáapíʼin waagiʼin dimuu, hedą̂nho toʼwí wänbo wíʼûnkoedipí taʼgendi dînt'aywọ́ʼdichą̈nú-íʼin.

34 Heḏiho toʔwí wänbo wíʔûnk'óepí natṵ́níḏí naʔinbí t'aywǫ́ʔdi gínmuuḏi
gínkhây'ä̱ʔ dítuchä̱nú-íʔin, gá Christ naʔin gimuuḏi nachuuḏân, heḏá wíyá
shánká hä̱ä̱wí-á iʔan, i-á nawáywówápóe-á, heḏi nää-á Yôesi Táḏáví koʔḏínäḏá
naʔän, heḏi iweḏi naʔingîʔ dînyûusuʔoḏiho Yôesi Táḏá dînda'máa.
35 Christ-di díséegíḏí toʔwíḏí wänbo háʔto díwiyé-í iviʔweḏi, tobá
âyt'ôephaḏende wänbo?, háa sehkanäwǫ́ʔ naʔinbí thaa gínmuu wänboʔ, háa
naʔinbí wha̱yṵ gínmuuḏi t'owaḏi díyanäkíʔo wänboʔ, háa koegîʔ-á awegîʔ-á
gíntáy wänboʔ, háa díwhạʔạmíʔindá dít'ạhạ́nú-íʔindá t'owa didaʔ wänboʔ.
36 Kin gínpoʔ háa Yôesiví tạʔnin diwe natạʔmuu waagi:
Naʔinbí Sedó Yôesi, uvíʔin gimuuḏibo naʔindá hä̱ä̱ḏi wänbo t'ä̱hkí
dít'ạkhạnukhâyʔoʔ.
Wên k'úwá ovâyt'ạhạ́nú-íʔin gimuu waagi t'owaḏi dímáa.
37 Hewänbo tobáháa näʔi t'ä̱hkí gínpoʔ wänboʔ, wéngéḏí wänbo wíḏít'aanípí,
hewänbo naʔindáho git'anpoʔ, gá Christ i díséegíʔi namuuḏân, heḏi
díkhä̱gẹʔdoʔ.
38-39 Naa dáykoeḏiwhä̱yunde hä̱ä̱wíḏí wänbo háʔto díwiyé-í Yôesi Táḏáví séegí
iweḏi, näʔi séegí-á Jesus Christ naʔinbí tsondi hayʔi gínmuuʔiḏi dímägi.
Tobá giwówáyiḏi háa gichuu wänboʔ, háʔto iweḏi giwiyeḏée-í. Makówáwin
t'ôepạʔạạʔindi wänbo háʔto iweḏi díwiyé-í, háa p'oewạạhâ̱ạví tsonnindi
heḏiháa wáy wíyá toʔwí tsonkhuu imáaʔiḏi. Tobáháa napóe wänbo nää háa
páaḏépiyeʔ gimän diwe, háa hä̱ä̱wí oepáa kw'áye heḏiháa nansoge núugé
naʔändiḏi, háa wáy wíyá hä̱ä̱wí nakhíʔyendiḏi háʔto iví séegí iweḏi díwiyé-í.

9

Háa Yôesi Táḏáḏí in Israel t'owagîʔ ovâyʔan waa

1 Naa háa otṵgít'óeʔindá taʔgen namuu, naa wíḏáyhôeyómáapí, gá Christ-
vîʔ omuuḏân, heḏá i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewạạhâ̱ạḏá naví píʔnä khóʔyé donmáaḏí
díhanginʔândo taʔge dáyhíʔmáaʔin.
2-3 Naa hânho ok'áykháa, heḏá naví píʔnä khóʔyé hä̱ä̱ḏi wänbo t'ä̱hkí
otaachanpoʔ dáyʔánshaamáaḏí naví t'owavíʔgeḏi, indá nää oepáa k'ayḏi naví
maatuʔin dimuu. Híhchangiḏi Christ-víʔweḏá owiyeḏée-í, kin naa dînpóeʔindi
ovâykhä̱gẹʔnamíḏáhoʔ.
4 Indá Israel-ví ây iweḏiʔinbá dimuu, heḏi Yôesi Táḏáḏí ovâyhógi iví
sówéʔây waagiʔinbá dimúníḏí, heḏá iḏá iví saʔwǫ́ʔdi kohthay iviʔweḏi ûnʔä̱ʔiʔ
ovâykeeyan. Háa iwéhpêeʔannin in Israel-ʔinbá ovâytṵʔan, heḏá iví tsontṵṵ-
á ovâymägi. Ovâyyéye háa óeʔaʔginmääníḏí, heḏá háa ovâykhâymáaʔin
ovâytṵʔan.
5 In hänʔoeʔin seʔdaa-á näʔin Israel-ʔinbí thehtáy pahpáʔin dínmuu, heḏi
Christ nat'owapaa ihayḏi inbíʔweḏiʔibá namuu. I-á Yôesi namuu, i-á t'ä̱hkí
itsonmáa, heḏi t'owa dínkhâyʔä̱ʔ hänhay wänbo t'ä̱hkí óetégẹʔbé-íʔin. Hamân.

Háa Yôesi Táḏá in Israel-ʔin t'owa ovâytṵʔan waaho iʔan

6 Hewänbo naa ok'áykháa gá tobá näʔi t'ä̱hkí dâymáa wänboʔ, Yôesi-áḏí
wíḏimuupíḏân. Naa wóʔtṵʔpí Yôesi Táḏá-á wíʔiʔaʔginpíʔin iví tṵṵ imägiʔin,
hewänbo kinnân napoʔ: Báyékí in Israel-ví ây iweḏiʔindá koḏiʔnin Israel-ʔin
wíḏimuupí, *

* **9:6** Wí toʔwí koḏiʔdi Israel-ʔi namúníḏí ûnkhâyʔä̱ʔ taʔgendi Yôesivíʔpiyeʔ iwhä̱yṵ-íʔin.

7 heḏá wáʾ t'ą̈hkí in Huḏíyo iweḏiʾindá Abraham-bí koḏiʾnin ây iweḏiʾin
wíḏimuupí iví tûu ûnp'oe diwänpimuuḏiboʾ, hewänbo kinnân Yôesi Táḏáḏí
óetụʾan Abraham:
Uví ay Isaac ụ́muuʾiví ây iweḏiʾindąʾmânho taʾgendi uví tíʾúugé kąʾą̈ąʾin kin
ovâytụʾą̂ąmí.
8 Näʾi híʾ kinnân natụʾdaʾ: T'ą̈hkí Abraham-bí tûu ûnp'oe-á Yôesi Táḏáví ây
wíḏimuupí, hewänbo in toʾwên háa Yôesi Táḏá iví tụụ imägi waa diʾâypụyą̈ʾin,
inbı̨ʾgeḏiḏąʾmân gitụ́ní taʾgendi Abraham-bí ây iweḏiʾin dimuu.
9 Kinnânho Yôesi Táḏáḏí iví tụụ Abraham óemägi háa ônkhâymáaʾin:
Wí pąayo nää iweḏi uvíʾpiyeʾ owáyʾą̈ą-í, heḏi ihayḏá uví kwiyó Sarah wí
enúkáy ho iʾaypụyą̈khâymáa.
10-12 Hebo Yôesi wíyá shánkí natụ́. Rebecca-ḏi wên kwâati ovän̂ʾayyan, heḏi
in áyyą̈ą-á wîʾḏąʾ táḏá dänmuu, i-á naʾinbí thehtáy pahpâa Isaac namuu,
Abraham-bí eʾnú. Hewänbo waʾḏi in áyyą̈ą daʾaypụyą̈pídíboʾ, waʾḏi háawên
dänʾanpídíboʾ, háa híwǫ́ʾdi háa híwǫ́ʾpîʾ, Yôesiḏi Rebecca kinnân óetụʾan:
I páaḏéʾi-á i tíʾúugéʾigîʾ it'ôeʾąmí.
Heḏi Yôesi-á kin iʾan nahanginpúwídí i-ân namuu t'owa ovâydẹʾboʾiʾ,
háawên díviʾannin namuuḏiḏąʾbá yoe, hewänbo iḏânho toʾwên napidaʾin
ovâydẹʾboḏân.
13 Yôesi Táḏá-á iví tąʾnin diwe kinnân natų̂ʾ:
Jacob-á dódẹʾman, hewänbo iví páʾḏây Esau-á dóyoegiʾan.

Wígínkhâyʾą̈hpí gitụ́níʾin Yôesi-á híwǫ́ʾpí iʾoʾin háa nadaʾ waa iʾoḏi

14-15 Heḏân ti gitụ́ní Yôesi Táḏá-á taʾge wíʾiʾopí wí toʾwí óedẹʾboḏi heḏá
wíyá toʾwí óeyoegiʾoḏá? Heḏân yoe. I-áho ûnkoeḏi kin iʾąmídí, heḏiho Moses
óetụʾan,
Toʾwívį́ʾpiyeʾ naa odaʾi-áho oʾiyapúwí,
toʾwívíʾpiyeʾ osehkanäkandaʾi-áho dósehkanäʾąmí.
16 Heḏânkun Yôesiví iya ûnmuuḏibo wí toʾwí idẹʾboʾ, näʾi toʾwí óedẹʾmamíʾin
nawänpidaʾḏibo-á yoe, háa isóʾḏíndeḏibo-á yoe.
17 Yôesi Táḏáví tąʾnin diwá ûntąʾmuu háa iḏi i Egypt-wi tsondi hayʾi óetụʾan
waa, kinnân:
Naaḏi wînk'ûʾ untsonchąʾnídí
heḏânho háa wíkhâymáaʾin namuuḏi naví kay dînmuuʾin donkeeyąmídí,
heḏá nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hkí t'owa háawi naa omuuʾin dínhanginnání.
18 Heḏânkun Yôesi háa nadaʾ waa iʾoḏi wáy wênbíʾpiyeʾ naʾiyapoʾ, heḏá wây-á
wêndá t'óyanpíʾin dimúní gin ovâykannan.
19 Maʾḏi wí toʾwídí dítsikáyiʾní naa, “Haʾwâagi Yôesi iʾoḏá háaḏan iḏi in t'owa
ovâyt'eʾp'íḏénde̜ʾ? Tóebo wíʾûnkoeḏipí Yôesi óekhą̂ąʾąmídí iʾąmídí háa nadaʾ
waagi.”
20 Hewänbo naaḏá i kin natų̂ʾdi kinnân dótụʾąmí: “To-an unmuu Yôesi
nâatụwhännamídí, t'owaʾayḏąʾ unmuuḏi? Ti wí nat'úḏí ûnk'óe i nat'úpaʾiʾ
óetụʾą̂ąmídí, ‘Wíʾúkhâyʾą̈hpí háa omuu waagi naa dípaa-íʾin’? Heḏân yoe.
21 I nat'úpaʾi-á ûnk'óepíʾan i píʾîndi hą̈ą̈wí nadaʾiʾ ipáa-ídí. Näʾi
píʾîn diweḏiboʾ ûnkoeḏi wên nat'ú saʾwǫ́ʾgíʾindąʾ ipáa-ídí, heḏá wây-á
hą̈ą̈háakangíʾindá.”
22 Heḏânho Yôesi Táḏá wáʾ ûnk'óe kinnân iʾąmídí: Tobáháa nadaʾ wänbo
ikeeyąmíʾin hânho nat'ayʾin t'owaví t'aywǫ́ʾdi dínmuuḏi, heḏá iví kay
ûnmuuʾin âytáa-íʾin nadaʾ wänbo-á, owáy oeḏi i-á naboʾatą̈ḏí itsíkhaʾoʾ

ovâytuchą̈nú-íḏí in toʔwên inbí t'aywǫ́ʔdi dínmuuḏi nat'aydi, inbáhoʔ
ovâyhą́nú-íʔin dínkhâyʔą̈ʔ.
23 Heḏá wáʔ nadaʔ in toʔwên iví iya ônhógiʔin ovâyhanginʔânnamíʔin háa hayʔi
i namuuʔin, inbá páaḏédíbo ʔ ovâydeʔman báyékí híwǫ́ʔdi hą̈ą̈wí dâyhóníḏí.
24 Hedi naʔinnân gimuu in Yôesi Táḏáḏí dítụkánnannin iví iya âyhóníḏí. Wáy
wêndá Huḏíyo gimuu, hewänbo wây-á wígimuupí.
25 Kinnân Yôesi Táḏá natụ́, hedi Hosea-á hänʔoe itą̨ʔnan:
In toʔwên naví t'owa dînmuupíʔindáho
naaḏi dovâytụʔą̨mí naví t'owa gin.
In toʔwên naaḏi wíḏovâyséegípíwän,
indá nää-á in toʔwên dovâyséegí gin dovâytụʔą̨mí.
26 Heḏi wáy Yôesiḏi wáymûu ovâytụʔan diwe, “Undá naví t'owa wíʔímuupí” gin,
iwebáho nää-á ovâytụʔą̨ą̨mí “Yôesi i nawówáyiʔiví ây” gin.
27 Heḏá hänʔoe Isaiah-á in Israel t'owavíʔgeḏi kaygiʔdi natụ́:
Tobáháa in Israel-win t'owa hânho báyékí diyi wänboʔ, hą̈yụ́ okhą́ i mâap'oe
k'áygé iʔge nakw'ǫ́ʔ dihaybá,
wên hą̈yụ́ḏíḏą̨ʔ ovâyʔaywoení,
28 gá Naʔinbí Sedó Yôesi-á wínahayyêepúwípíḏí iví tuchą̈nu ibowá-íḏí nää
oepáa k'aydi, háa natụ́ waagi.
29 Isaiah wáʔ natụ́ kinnân napúwí gin:
Naʔinbí Sedó i hą̈ą̈wí t'ą̈hkí itsonmáaʔi namuuʔiḏi wên tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔin
dînyoeʔanpíḏá,
gihą́ą̨níwän in t'owa Sodom búuʔúwindáḏí Gomorrah-windáḏí t'ą̈hkí
dihán waagibá.

In Huḏíyo Yôesivíʔwedi dipeḏee

30 Heḏiho háa ots'antụ́ waa kinnân natụʔdaʔ: In t'owa Huḏíyo dimuupíʔin
dívíwhą̈yundeḏi dipóe in toʔwên Yôesi Táḏáḏí ovâychą̨ą̨máaʔin t'aywǫ́ʔdi
wíḏâymáapí waagi, tobáháa háḏíḏí kiʔmin dipúwíʔin dâytụwą̈máapí wänboʔ.
31 Hewänbo in Israel-ʔindá dâynuwände háḏíḏí t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapíʔin
waagiʔin dipúwíʔin, hewänbo wíḏâyshaaḏepí.
32-33 Hedi háaḏan wíḏâyshaaḏepí? Gá dívíwänpiwhą̈yụ́-íví ʔwedi
dívíkhą̈ą̈ḏeḏân híwǫ́ʔ díví ʔą̨míḏí heḏânho Yôesiḏi ovâychą̨ą̨máʔve-íḏí t'aywǫ́ʔdi
wíḏâymáapí waagi. Wí k'uu Yôesi Táḏáví tą̨ʔnin diwe i̧ʔgeḏi natą̨ʔmuuʔiʔ iwe
dip'íḏeḏi dikanu waagibá dínpóe. Kinnân natụ́ʔ:
Bít'óyan, oe Zion búuʔú iwe wí dósóge.
I-á wí k'uu waagiʔbá namuu, t'owa iwe dip'íḏeḏi dikanundeʔ,
hewänbo toʔwên iviʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔindá háʔto dichanpúwí híwǫ́ʔpîʔpiyeʔ
dívíwhą̈yundeʔin. †

10

1 Tíʔûuwin páaḏéʔin, pín taʔge haydi Yôesi Táḏá dódaʔmáa naví t'owa in Israel-
ʔin dimuuʔin ovâyʔaywoeníḏí.
2 Taʔgendi wâytụmáa, indá hânho didaʔ Yôesi óehíhchanmą̈ąníʔin, hewänbo
piháa dívísóʔḏínde díví ʔą̨míḏí.
3 Ho wíḏínhanginnáhpí háa Yôesi iʔoʔin heḏânho iḏi t'owa ovâychą̨ą̨máʔve-íḏí
t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagi, heḏiho indá dâytụwą̈máa háḏíḏí hą̨ʔmin wíʔbo
dívípipáa-íḏí, heḏiho háa Yôesiḏi kin ovâyʔą̨míʔin wíḏâyhóndepí.

† **9:32-33** Christ-á i k'uu namuu, heḏi iviʔpiyeʔ wíḏívíwhą̈yundepíḏí dikanunde waagibá dínpóe.

4 Nääho t'ą̈hkí in toʔwên Christ-víʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔindá wíyá ho
wíḏíntáypí dívísóʔḏêe-íḏí i tsontụụ dâyʔaʔginnamíḏí heḏânho dipúwíḏí in
toʔwên Yôesi Táḏáḏí ovâychạạmáaʔin t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagi.
5 In t'owa dívísóʔḏíndeʔin Yôesiví tsontụụ dâyʔaʔginnamíḏí heḏânho Yôesiḏi
ovâychạạmáʔve-íḏí t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagi, inbį́ʔgeḏi Moses kinnân
itạʔnan:
Wí toʔwí t'ą̈hkí Yôesiví tsontụụ iʔaʔgindoʔi-á wówátsi imáʔve-í.
6 Hewänbo kinnân natạʔmuu in toʔwênbį́ʔgeḏi inbí whą̈yụ dínmuuḏi Yôesiḏi
ovâychạạʔin t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagi:
Wíʔítụ́nípí, "Toʔwí ûnkhâyʔą̈ʔ makówápiyeʔ napée-íʔin."
(Näʔindá natụʔdaʔ, Christ óedaaʔạmíḏí makówáḏí nawhạveʔą̈ą́-íḏí.) Heḏá wáʔ
natạʔmuu:
7 Wíʔítụ́nípí, "Toʔwí ûnkhâyʔą̈ʔ in chuʔin dikw'ǫ́ʔ diwepiyeʔ nawhą́níʔin."
(Näʔindá natụʔdaʔ, in chuwaʔinbíʔweḏi Christ óetegé-íḏí óewówápaa-íḏí.)
8 Hewänbo kinnân natạʔmuu:
Yôesiví tụụ-á undáḏího nayiʔ,
unbí sóeḏí ítụ́ní heḏi unbí píʔnä khóʔyé-á bînmáa.
Heḏi näʔi tụụ whą̈yụ i̦ʔgeḏi namuuʔi-á t'owa âyt'ôeʔoʔ.
9 Heḏânkun t'owaví páaḏépiyeʔ ítụ́ḏí Jesus-á i shánkí natsonyiʔi namuuʔin,
heḏá Yôesi Táḏáḏí wíyá óewáywówápaaʔindá unbí píʔnä khóʔyé-á
úvíwhą̈yundeḏi, wovâyʔaywoení,
10 gá naʔinbí píʔnä khóʔyé Jesus-víʔpiyeʔ ívíwhą̈yundeḏá Yôesi Táḏáḏí
díchạạmáa t'aywǫ́ʔdi wíʔâymáapí waagi, heḏi iviʔpiyeʔ ívíwhą̈yundeʔin gitụ́ḏá,
dînʔaywoení.
11 Yôesiví tạʔnin diwá ûntų̂ʔ,
In toʔwên iviʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔindá háʔto dichanpúwí híwǫ́ʔpîʔpiyeʔ
dívíwhą̈yundeʔin.
12 T'ą̈hkí t'owagîʔ handạʔ napoʔ, in Huḏíyogíʔindá, in Huḏíyo
dimuupíʔingíʔindá wáʔ, gá t'ą̈hkí t'owagîʔ wíʔḏạʔ wí shánkí natsonyiʔi
naʔändân, heḏi iḏá báyékí híwǫ́ʔdi ovâymäʔ in toʔwên iviʔpiyeʔ
dívíyûusuʔannin ovâykhą̈gẹʔnamíḏí.
13 Yôesiví tạʔnin diwá ûntų̂ʔ waagi:
Toʔwên i shánkí natsonyiʔiviʔpiyeʔ dívíyûusuʔandi diʔaywondaʔpóeḏí
iḏá ovâyʔaywoení-ákun.
14 Hewänbo háḏíḏan iviʔpiyeʔ kin dívíyûusuʔạmí iviʔpiyeʔ
wíḏívíwhą̈yundepíḏí, heḏá háḏíḏan dívíwhą̈yú-í ivi̦ʔgeḏi wíḏínhanginnáhpíḏí,
heḏá háḏíḏan dínhanginpúwí toʔwíḏí iví tụụ wíʔovâyt'ôeʔanpíḏí,
15 heḏá háḏíḏan wí toʔwíḏí ovâyt'ôeʔạmí Yôesiḏi wíʔóesanpíḏí? Kinnân Yôesiví
tạʔnin diwe natạʔmuu:
In toʔwên wí híwǫ́ʔdi tụụ dâymáyą̈ʔinbí ạhtaa-á saʔwǫ́ʔ dínkeet'óe.
16 Hewänbo Isaiah natú waagibá, t'ą̈hkí in Huḏíyo Yôesiví híwǫ́ʔdi tụụ
wíḏâyséegíʔanpí. Kinnân itạʔnan:
Naʔinbí Sedó Yôesi, wên hą̈yúhayḏiḏạʔ t'owa i hą̈ą̈wí naviʔweḏi dit'oeʔiʔ
dívíwhą̈yụ.
17 Heḏânkun Yôesivį́ʔpiyeʔ ívíwhą̈yú-íḏí, gíntáy iví tụụ git'óe-íḏí, heḏá näʔi tụụ-á
git'oʔ wí toʔwíḏí Christ-vi̦ʔgeḏi dít'ôeʔoḏi.
18 Héyâa in Israel-ʔin, ti Yôesiví tụụ wíḏit'oepíʔan? Dit'oe-ákun, Yôesiví tạʔnin
diwe ûntų̂ʔ waa:

Yôesiví tụụ-á nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hkí ûntụụmää,
heḏiho t'owa t'ą̈hkí wáyyé t'ą̈hkí dikw'ǫ́ʔnin näʔi tụụ dínpówá.
19 Heḏânkun in Israel-ʔin dínhanginnândákun háa Yôesi ikhâymáaʔin. Kin Moses
páaḏé itąʔnan háa Yôesiḏi ovâytụʔan waa:
Wây-á piʔwên t'owa dimuuʔin naaḏi dovâyʔaywondibo wâythúukannamí,
Háa hą̈ʔin t'owa hangintan dâymáapíʔingîʔ dovâykhâymáaʔin namuuḏi
wâyt'eʔyaʔnamí.
20 Heḏá Isaiah-á shánkí kayʔindá ihíʔmáaḏí näʔi Yôesiví híʔ ûntǫ́:
In toʔwên naa wíḏítụwą̈máapíʔindi naa díshaa.
Inbíʔpiyeʔ dáykeeyan, navı́ʔgeḏi ditsikayipí wänboʔ.
21 Hewänbo in Israel t'owavı́ʔgeḏi Yôesi kinnân ihíʔmáa:
Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí okhóewaaʔän näʔin t'owa dovâyséegíʔą̨míḏí,
tobá wíḏíʔaʔginmáapí wänboʔ
heḏá naví tụụ dînyoegiʔo wänbo-á.

11

Yôesiḏi in Israel-ʔin ovâyséegísehkanäʔandiho wáy wên in ovâydẹʔman

1 Heḏiho ti giʔą̨ání Yôesi Táḏá iví Israel-ʔin t'owa iyoegiʔannin? Heḏân
yoe. Naa wáʔ Israel-wibá omuu, naa-á Abraham-bí ây iweḏiʔibá omuu, heḏá
Benjamin-bí t'owa iweḏiʔbá omuu.
2 Heḏiho Yôesi-á iví t'owa wíʔiyoegiʔanpí, indá hänʔoebo ûnhanginná iviʔin
ûnmúníʔin. Taʔgendi un únhanginnáhpíʔan háa iví tąʔnin diwe Elijah-vı́ʔgeḏi
ûntǫ̂ʔnin. Elijah-ḏi in Israel-ʔinbı́ʔgeḏi Yôesi óehíʔmáaḏí kinnân ovâyt'eʔp'íḏe:
3 Naʔinbí Sedó, t'ą̈hkí in wẹ́ʔgeʔin uví tukhẹʔmin wônt'ą̨hą̨nú,
heḏá t'ą̈hkí uví antâa-á wônnayụ.
Naaḏąʔmân oteʔḏee, heḏi t'owa háḏíḏí naa díhéyíʔin ditụwą̈yiʔ.
4 Heḏi kinnân Yôesiḏi óetụʔanpíʔan:
Tsé maapaasôn (7,000) ihay senäʔ dovâyʔą́yîngimáa heḏi waʔḏi naviʔnäpiyebo
dimuu,
indá Baal-ví páaḏépiyeʔ wíḏívídéʔgendikw'óḏipí óeʔaʔginmäänı́ḏí. *
5 Nää waʔḏi hanbo napoʔ. Yôesi-á naséegísehkanät'óeḏí waʔḏi wên hą̈yǫ́ hayḏi
Israel-ʔin Yôesiḏi ovâydẹʔmannin dikw'ôn.
6 Hewänbo iví séegísehkanä ûnwänpimuuḏibo Yôesiḏi ovâydẹʔman, hą̈ą̈wí
híwǫ́ʔdi díviʔandiḏiḏąʔbá yoe. Heḏi hą̈ą̈wí híwǫ́ʔdi indá díviʔandiḏibo iḏi
ovâydẹʔmandáhoʔ, háʔto iví séegísehkanä ûnmuuʔiḏiḏąʔ ovâydẹʔmamíwän.
7 Heḏiho kinnân napóe: T'ą̈hkí in Israel-win t'owa wíḏínhanginpóepí háḏíḏí
dipúwíʔin in toʔwên Yôesiḏi ovâychą̨ą̨máaʔin t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagi,
hewänbo in toʔwên Yôesi Táḏáḏí ovâydẹʔmannindáho dínhanginpóe, heḏi in
wẹ́ʔgeʔindá t'óyanpíʔindąʔ dipóe.
8 Yôesi Táḏáví tąʔnin diwá näʔin wẹ́ʔgeʔin t'owavı́ʔgeḏi kinnân natąʔmuu:
Yôesiḏi inbí hangintan ovâypeḏeeʔan,
heḏi tsée nakeet'óepîʔ-á, oeyay nat'oʔpîʔ-á ovâymägi,
heḏi nää thaa puʔwahay kinbo dínpoʔ.
9 David wáʔ hänʔoe inbı́ʔgeḏibá natǫ́,
Báyékí hą̈ą̈wí dínkw'ǫ́ʔdibo diʔánde híwǫ́ʔ dínpoʔin, hewänbo Yôesi dódaʔmáa
näʔi hą̈ą̈wí dínkw'ǫ́ʔdibá wên phay iwe diwhêeʔin waagibá dínpúwíḏí,

* **11:4** Baal-á wí hą̈ą̈wí wí sen waagibá ûnchą̨ąʔi namuu, i-á in wẹ́ʔgeʔin t'owa dâykhíyé inbí yôesi dínmúníḏí.

háa hä̱ä̱wí iwe dip'íḏeḏi waagibá dínpúwí iwe dikanú-íḏí,
heḏá iwebo inbí tuchä̱nu dín'ä̱'i-á dâyhóní.
10 Ditsíkhä̱mugí'ṭ'óe waagibá dínpúwí heḏânho wídínkeet'ôenípíḏí,
heḏá hä̱ä̱ḏi wänbo t'ä̱hká inbí túu'ú-á dínbé'gayní dínhéhkháaḏí waagibá.
11 Heḏiho hânnan natṵ'da' nä'i otṵ'i'? Ti natṵ'da' nä'in Israel-'in t'owa
dikanu'in wíyá há'to dikwṇuḏée-í waagibá dínpóe? Heḏân yoe. In Is-
rael t'owaví t'aywǫ'di dínmuuḏiho Yôesiḏi in Israel-'in dimuupí'in t'owa-
áho ovây'aywon, heḏi iweḏiho' in Israel-'in t'owa wá' hânho didá'í hanbá
dínpúwí'in.
12 In Israel-'in t'owa peḏee iwe dipówáḏí Yôesiví'weḏi dívíhânge'an, hebo
iweḏi t'ä̱hkí in wę'ge'in t'owa Israel-'in dimuupí'in Yôesiví tṵṵ dâyhógi, heḏi
handiḏân dikoḏit'owapaa waagi'inbá dipóe. Heḏiho owáy in Israel-win
dívíwhä̱yunde'in shánkí báyékí dipóe ihayḏá, in wę'ge'in t'owa-á wá' wíyá
shánká híwǫ' dínpúwí.

In t'owa Huḏíyo dimuupí'in ovây'aywoení

13 Un Huḏíyo ímuupí'in, nää-á undá wâyhí'khâymáa: Yôesi Táḏáḏí naa
unbí'piye' dísan, heḏiho naa ochanpo' naví t'ôe-á báyékí dîn'a'ginmuu'in.
14 Hä̱ä̱wên naaḏi wây'o'in namuuḏi, ma'ḏi in to'wên naa waagibá Israel-
'in dimuu'in wá' hânho didá'í i tṵṵ un wâymä'i dâyhóníḏí, heḏi kindiḏi wáy
wên in wá' ovây'aywoení.
15 Yôesi Táḏáḏí in Huḏíyo ovâyyoegi'an dihayḏi iḏi in wę'ge'in t'owa
t'ä̱mäpiye' nää oepáa k'ayḏi dithaa'in ovâyk'emahógi. Heḏânkun owáy iḏi in
Huḏíyo ovâywáysęegí'an dihayḏá, shánkí wänbo híwǫ' namúní, ihayḏá indá
chu'in diwáywówápóe'in waagi'inbá dimúní.
16 I páaḏé'i pává dâywhahkê'i Yôesi óemä̱giḏá, t'ä̱hkí i wę'ge'i pává wá' ivî'ḏą'
ûnmuu. Heḏá i taypúu Yôesi óemä̱giḏá, i wa'yáy khóe wá' ivî'bá ûnmuu. †
17 In Huḏíyo wên olive tay óekhä̱hkíḏi'in waagi'inbá dimuu, hewänbo wáy
wên in diweḏi wa'yáy khóe dâyts'â'i waagi'inbá dimuu, heḏi un Huḏíyo
ímuupí'indá wên olive tay nawänpisôe'inbí wa'yáy khóe waagi'inbá-á ímuu,
nä'i wa'yáy dâyts'â'i-á i wę'ge'i wa'yáy-áḏí dâywänpit'ihsaa, heḏiho i taypúu
iweḏiwi tayp'oeḏi i wa'yáy khóe dâyt'ihsaa'i híwǫ' nasôemän waagibá, nää-á
hanbá hä̱ä̱wí in Huḏíyo iweḏi na'ä̱ä̱'iḏi híwǫ' undá wá' únpo'.
18 Heḏiho nää-á wí'í'â̱ąnípí i wę'ge'i wa'yáyví shánkí híwǫ'nin ímuu'in.
Wí'úvíyêngihée'ąmípí, undá wa'yáy khóe waagi'indą' ímuuḏi, heḏiho nä'i
tayp'oe wívînmähpí i taypúu nawówámúníḏí, i taypúuḏân un unbí wówátsi
khóekhṵ̱u-á wovâymä'.
19 Hewänbo ma'ḏi wí Huḏíyo namuupî'-á kin natṵ́ní, "I wę'ge'i wa'yáy
khóe-á óets'â' heḏânho na'in dít'ihsáa-íḏí."
20 Nä'indá ta'gen namuu. In Huḏíyo ovâyts'â' gá Christ-ví'piye'
wíḏívíwhä̱yṵpíḏân, heḏi undá unbí whä̱yṵ ínmuuḏi wovâyt'ihsaa. Hewänbo
úvíyêngihí'má've-íví'weḏi únkhây'ä̱' hânho úví'ǫ́yîngi'ąmí'in.
21 Yôesiḏi in Huḏíyo ovâytuchä̱nu, tobá in tayví koḏi'di wa'yáy khóe
waagi'inbá dimuu wänbo', heḏiho háa dívi'an waagibá úví'oḏáho hanwaag-
ibá un wá' wovâytuchä̱nú-í.
22 Heḏiho iweḏi nakeepo' Yôesi-á t'owaví'piye' hânho híwǫ'di
namuu'in, hewänbo wáy wênbí'piyá kháa'i namuu. In to'wên ivi'weḏi

† **11:16** I páaḏé'i pává-á in taypúu-á in Huḏíyoví páaḏé kä̱'ä̱ä̱'in t'owa Yôesiḏi ovâydę'mannin waagi'bá namuu, heḏi i wę'ge'i pává-á wa'yáy khóe-á in shánkí tí'úugé kä̱'ä̱ä̱'in Huḏíyo waagi'bá-á namuu.

díví̱hânge̱ʼannindá ovâytuchä̱nundeʼ, hewänbo unbíʼpiyá híwǫ́ʼdi namuu, he̱di näʼi híwǫ́ʼdi wovâyʼoʼi bînsé̱egíkénde̱dá kin waagibá waʼdi ikanhûuwí. Hewänbo bînsé̱egíhógipíd̨á un wáʼ wí waʼyáy khóe waagibá wovâyts'âa-í.

23 He̱di in Hud̨íyo ovâyts'âʼin díví̱ʼegóʼandáháʼ wíyá díví̱whä̱yu̱d̨á, Yôesi Tá̱d̨ádí ovâywáyt'ihsáa-í, gá i-á ûnkoe̱di̱d̨ân han iʼa̱míd̨í.

24 He̱d̨ânkun un t'owa Hud̨íyo ímuupíʼin wên olive tay napisôeʼinbí waʼyáy khóe waagiʼinbá ímuu, he̱di iwe̱di wovâyts'âʼd̨i wây-á olive tay óekoeʼin dee̱di wovâyt'ihsaa, tobá páa̱d̨é̱d̨í iwe̱diʼin ímuupí wänboʼ. He̱diho shánkí wínabâapuʼwanpí in Hud̨íyo in tay ee̱dibá ovâywáyt'ihsáa-íd̨í, gá indá in tayví ko̱diʼdi waʼyáy khóe waagiʼinbá-á dimuud̨ân.

Yôesi-á t'ä̱hkí t'owavíʼpiyeʼ nasehkanäpoʼ

25 Tíʼûuwin páa̱d̨éʼin, naa odaʼ un Hud̨íyo ímuupíʼin wên taʼgen niʼge̱di íkaʼpówá-íʼin, he̱d̨ânho únhanginnândi wíʼúvíchä̱aʼä̱a̱mípí. Năwehay̨di năʼin taʼgen waʼdi wínakaʼpowamuupí, he̱di kinnân in namuu: Tä̱hkí in Israel-win t'owa háʼto hä̱ä̱di wänbo t'ä̱hkí yoegikannin dimúní, hewänbo báyékí Hud̨íyo dimuupíʼin t'owa Yôesivíʼpiyeʼ díví̱whä̱yu̱ iwehay̨d̨a̱ʼmân ha̱ʼmin dimúní.

26 He̱di owáy näʼin wé̱ʼgeʼin t'owa Yôesivíʼpiyeʼ diʼä̱ä̱ ihay̨d̨ânho t'ä̱hkí in Israel-ʼin wáʼ ovâyʼaywoení. Yôesi Tá̱d̨ávi ta̱ʼnin diwe ûnta̱ʼmuu háa i natú̱ʼin:
I aywondi-á Zion diwe̱di nakä̱ʼä̱ä̱gít'óe,
he̱di in Israel-ʼinbí yä̱ʼd̨âapíkan ovâyyâaʼa̱mí.

27 He̱di owáy inbí t'aywǫ́ʼdi dovâyʼowóyé ihay̨d̨áho
háa ingîʼ dovâyʼa̱míd̨í dówéhpêeʼan waa napúwí.

28 Yôesivíʼ hí̱wǫ́ʼdi tu̱u̱ in Hud̨íyo dâyyoegiʼandi nää-á Yôesivíʼ hänmin dipóe. Hewänbo háa díví̱ʼannin namuuʼindi un Hud̨íyo ímuupíʼin wovâykhä̱ge̱ʼnan Yôesi bîntáa-íd̨í. Hewänbo Yôesi̱di näʼin Hud̨íyo t'owa ovâyséegí gá iví hehä̱ä̱win thehtáy pahpáʼin ovâyde̱ʼmandân.

29 Yôesi̱d̨á in toʼwên ovâyde̱ʼmannin wíʼovâyyoegiʼopí, he̱d̨á i hä̱ä̱wí hí̱wǫ́ʼdi ovâymägiʼi wíʼovâykwee̱d̨epí.

30 Wáymûu un Hud̨íyo ímuupíʼindá Yôesi Tá̱d̨á wívînʼaʼginmáapí, hewänbo nää in Hud̨íyo̱di óeʼaʼgindopíd̨íhoʼ unbíʼpiyeʼ naʼiyapoʼ.

31 Hanwaagibá in Hud̨íyo̱di nää Yôesi wíʼóeʼaʼgindopí, hewänbo unbíʼpiyeʼ naʼiyapoʼd̨i inbíʼpiyeʼ wáʼ naʼiyapúwí.

32 Yôesi-á natú̱ t'ä̱hkí t'owa̱di wíʼóeʼaʼgindopíd̨í inbí t'aywǫ́ʼdi dínmuuʼid̨iho pan waagiʼinbá dipaa, he̱di kindi̱di̱ t'ä̱hkí t'owa handa̱ʼ ovâymáa̱d̨í t'ä̱hkíví̱ʼpiyeʼ naʼiyapúwí.

Gínkhâyʼä̱ʼ Yôesi Tá̱d̨á âytegé-íʼin

33 Yôesi-á hânho hayʼi namuu. Iví hangintandá há̱ʼi-á hânho báyékí ûnmuu̱di háʼto âytaaya̱mí, he̱di háʼto gínhanginnání háa̱d̨í háa hândi̱di̱ iʼoʼ háa ikanhonnin.

34-35 Iví ta̱ʼnin diwe ûnta̱ʼmuu waa:
Toʼwí wänbo wíʼûnhanginnáhpí háa Yôesi Tá̱d̨á naʼánshaamuuʼin,
toʼwí wänbo wíʼûnkoe̱dipí óetumakhemä̱ä̱ní̱d̨í.
Toʼwí wänbo wíʼûnkoe̱dipí natú̱ní̱d̨í, “Naa̱di hä̱ä̱wí Yôesi dómägi,
he̱d̨ânho i-á ûnkhâyʼä̱ʼ díwáywáʼâa-íʼin.”

36 Yôesi-áho hä̱ä̱wí t'ä̱hkí ikhíyé. Hä̱ä̱ t'ä̱hkí waʼd̨i namän Yôesivíʼ mange imáa̱d̨í, he̱d̨á hä̱ä̱ t'ä̱hká ivíʼ-á ûnmuu. He̱diho hänhay wänbo t'ä̱hkí kw'áayébo̱ʼ ây̨máʼve-í. Hamân.

12

Yôesiví'piye' pín ta'ge haydi ívímäänî

1 Tí'ûuwin páadé'in, Yôesidi iví séegísehkanä wovâykeekw'ódi, hediho nä'in namuudi kaygi'di kinnân wâytumáa: T'owadi in animâa dâyt'ąhánú'in Yôesi óemä', hedi han waagibá unho unbí túu'ú úvímäänî, hewänbo wówá'innân, hedá wá' yä'dâa'indą' ímúní hedânho bînhíhchanmäänídí. Kindidân unbí pí'nä khó'yé Yôesi bîn'a'ginmäänî.

2 Háa in t'owa Yôesi dâytaapí'in díví'o waagibá wí'úvíkanhûuwípí, hewänbo binmää Yôesidi ánshaa ts'aąbi wovâymąąnídí, hedi handidiho unbí wówátsi wovây'egó'ąmídí. Kindidânho únhanginpúwí háa Yôesi nada'in úví'ąmí'indá híwó'nindą' namuu'in, hedá óehíhchando'indá, hedá t'ąhkí ta'gennindá.

3 Hedi Yôesidi naa dînk'û' un wí'ínbo nä'in wâytumakhe'ąmídí: Wí'í'ąąnípí he'ennin ímuu'in ha'min ímuupídí, hewänbo ta'gendi unbí'gedi úví'ánshaa'ąmí, hedânho únhanginnánídí háa únkoedi úví'ąmídí i whąyu Yôesidi wovâymągi'idi.

4-5 Na'inbí túu'ú-á hąyúdíbo gínpa'an, hewänbo nä'i hąąwí-á handą' wí'it'ôe'opí. Hanwaagi'inbá na'in gimuu. Tobáháa báyékídí giyi wänbo wî'dą' waagibá gimuu, gá Christ-ádí wî'dą' gimuudân, hedá giwhi'kw'ó wéhpêe túu'ú gimúnídí waagibá.

6 Yôesidi pi'dinbo magan dímągi, hewänbo t'ąhkí ha'bidą' wígínmuupí. Wí to'wí ûnkoedidi wí Yôesiví tukhe'bi waagibá ihée'ąmídí, i-á ûnkhây'ą' kin i'ąmí'in hąyú iví whąyu ûnmuu ihay iwedi.

7 To'wí méesatewi khągę'di' namúní'in ûnkoedi'i-á ûnkhây'ą' híwó i'ąmí'in. To'wí Yôesiví tuu ovâyhá'ąmí'i namuu'i-á ûnkhây'ą' híwó' ovâyhá'ąmí'in.

8 To'wí natumakhehá'i-á ûnkhây'ą' iví tumakhe imäänî'in. To'wí iví hąąwí ûnkw'ó'di iwiyendedi wé'ge'indádí, i-á pín ta'ge haydi ovâymäänî. To'wí óetsondisóge'i namuu'i-á ûnkhây'ą' hânho it'ôe'ąmí'in. To'wí in sehkanäwó' diwówáyi'in ovâykhągę'do'i-á ûnkhây'ą' híhchangidi kin i'ąmí'in.

9 Un Únkhây'ą' ta'gendi bînt'owaséegíhûuwí'in, wänpididą'bá yoe. I hąąwí t'aywó'di namuu'i-á bînyoe'ąmí hedá hąąwí yä'dâa'i namuu eedá téegí t'aagá úvítsąąsáa-í.

10 Wí'nä táye úvíséegíhûuwí tí'ûuwin páadé'in dínkhây'ą' waagi, hedá úví'a'ginmá've-í hąądi wänbo t'ąhkí.

11 Wí'íbâa-ípí, hewänbo pín ta'ge haydi Na'inbí Sedó Yôesigî' úvít'ôe'ąmí.

12 Yôesiví híwó'di hąąwí wovâypągít'óe'i bîntsíkha'máadíbo' íhíhchąą-í. Bînt'ôephadende wänbo bíyąąą'an. Hąądi wänbo t'ąhkí úvíyûusu'ąąmí.

13 Yôesiví t'owa hąąwí díntáy'indádí i hąąwí únkw'ó'di bînwiyé-í, hedá unbí k'aygipiyá bînséegí'ąmí.

14 Yôesi bîndaa'ąmí idi híwó'dą' ovây'ąąmídí in to'wên wovâyt'ôephadekando'in. Híwó' gin otú, híwó'pí-á yoe.

15 Wí to'wí nahíhchąą'i-ádíbá íhíhchąą-í. Wí to'wí naséeyidá i-ádíbá úvísíhtąą-í.

16 T'ąhkídí handą' úvímá've-í. Wí'úvíyêngi'ánshaamá've-ípí, hewänbo in wąhphade kw'áye'in dimuupí'indádí úvíwóení. Wí'í'ąąnípí hąą t'ąhkí íhą'in.

17 Wí to'wídí yanäkí wovây'odá yanäkídíbá wívînwá'âa-ípí. I hąąwí t'owa t'ąhkí dínhanginná'di híwó'di namuu'indá bîn'ąąmí.

18 Unnânho únk'óe úvíkhąą-ídí hedânho nakoedidáho t'ąhkí t'owa-ádí tsąąginpídíbo unbí wówátsi bînhûuwí.

19 Un wâyséegíʼin, näʼin wâytu̱ʼą̨mí. In tʼowa un wovâywhą̨ʼoʼin
wívînwhą̨ʼą̨mípí, hewänbo Yôesivíʼwe binyoeʼan näʼi tuchą̈nu, gá Yôesiví
tą̨ʼnin diwe kinnân ûntą̨ʼmuuḏân:
“Naa-ân dînkʼóe tʼowa dovâytuchą̈nú-íḏí,
naa-ân dînkʼóe dovâymäänídi̱ häą̈wí dínʼą̈ʼiʼ,”
kin Naʼinbí Sedó Yôesi natu̱.
20 Kin wáʼ natą̨ʼmuu:
Uví hänbi nahą̨hsêndi nákoegîʼmää,
heḏi nap'oesáʼaaḏá nápʼoemää.
Kin úvíʼoḏá i-á hânho nawôedaʼpóeḏí iví wôedaʼḏi óephahą̨núnde waagibá
nachanpúwí.
21 Wívînmäänípí häą̈wí yą̈ʼḏâapîʼ namuuʼiḏi wovâytʼaaníḏí, hewänbo híwǫ́ʼ
úvíʼoḏibo yą̈ʼḏâapîʼ häą̈wí namuuʼiʼ bîntʼaaní.

13

Gínkhâyʼą̈ʼ in tsonnin âyʼaʼgeeníʼin

1 Naʼin tʼą̈hkí gínkhâyʼą̈ʼ in toʼwên dítsonmáaʼinbí khómaphoʼ ívíkwʼôeníʼin,
gá Yôesi natu̱ḏího gíntsonninkwʼôndân, heḏiho Yôesiḏânho inbí tsonkhuu
ovâymäʼ.
2 Heḏânkun toʼwíḏí in toʼwên dâytsonkhuumáaʼin ovâyʼaʼgindopíḏí, häą̈wí
Yôesi ikʼûʼi wänbo wíʼiʼaʼginpí, heḏi wí toʼwí kin iʼoʼi-áho óetuchą̈nú-í.
3 In toʼwên híwǫ́ʼ díví́ʼoʼindá in tsonnin wíḏâykhuwôedaʼípí, hewänbo
in yanäkí díví́ʼoʼindáho dikhuwôedaʼí. Heḏiho i toʼwí natsonnändiʼ
wívînkhuwôedaʼípíʼin ídaʼḏáhoʼ, híwǫ́ʼdą̨ʼ úvíkanhûuwí, heḏi unbí̱ʼgeḏi
híwǫ́ʼdą̨ʼ ihéeʼą̨mí.
4 I-á Yôesiví tʼôeʼi waagiʼbá namuu, i-á unbí híwǫ́ʼgîʼḏą̨ʼ iʼoʼ.
Hewänbo úvíyą̈ʼḏâapíʼoḏá, íkhuwôedaʼí, näʼi tsondi-á wên taʼgen ûnkʼóeḏí
wovâytuchą̈nú-íḏí, gá Yôesiví tʼôeʼi waagiʼbá namuuḏiho tuchą̈nu imáyą̈ʼdân
in toʼwên díví́yą̈ʼḏâapíʼoʼingîʼ.
5 Heḏiho un únkhâyʼą̈ʼ in tsonnin dimuuʼin bînʼaʼginnamíʼin, hewänbo i
tuchą̈nu bînkhuwôedaʼḏidą̨ʼbá yoe. Shánkíḏí bînʼaʼginnamí gá unbí píʼnä
khóʼyé un únhanginnândân näʼindá in taʼgeʼin namuuʼin.
6 Heḏiho i tax chą̈ʼ in tsonnindi wovâyphahsandeʼi-á úvíwáʼánde, gá indá
inbí tʼôe dâyʼoḏibo Yôesigîʼ waagibá dívítʼôemáaḏân.
7 Heḏiho in tʼą̈hkí bînmäání häą̈wí dínʼą̈ʼiʼ. Häą̈wí in tsonnindi
wovâyphahsandeʼi tʼą̈hkí úvíwáʼâa-í, heḏá in toʼwên in tsonkhuu dâymáaʼindá
hânho-á bînpiʼaʼgeení.

Tʼowa âyséegíhûuwí heḏá híwǫ́ʼdá ívíʼą̨mí

8 Únkhâyʼą̈ʼ unbí séegí wíʼnä táye häą̈ḏi wänbo tʼą̈hkí íphaamúníʼin, hewänbo
wíyá häą̈wí wänbo-á yoe. Wí toʼwíḏí tʼowa ovâyséegíhondáhoʼ, kindiḏi tʼą̈hkí
Yôesiví tsontu̱u̱ ônʼaʼgindoʼ.
9 I tsontu̱u̱ kinnân namuu:
Wíyá toʼwíví sedó-áḏí háa kwiyó-áḏí wíʼúvíwhǫhkwomáʼve-ípí,
wívîntʼowatʼą̨hą̨nú-ípí,
wíʼúvísą̈ʼmâamípí,
thúuḏí wíyá toʼwíví häą̈wí wíʼídaʼípí,
heḏá wíyá hą̨ʼbi tsontu̱u̱ wáʼ nakwʼǫ́. Hewänbo tʼą̈hkí näʼi tsontu̱u̱ wę́ʼge wên
wéhpêeḏą̨ʼ tsontu̱u̱ waagiʼbá namuu, kinnân:

Háa un wíʼbo úvípiséegí waagibá, wę̨ʼgeʼin t'owa wáʼ bînséegíhûuwí.
10 Wí toʼwí t'owa t'ąhkí iséegíʼi-á háʼto wíyá toʼwí yanąkí óeʼąmí. Heḏiho taʼgendi bînt'owaséegíḏá, kindiḏi t'ąhkí i tsontu̱u̱ bînʼaʼgindoʼ.
11 Näʼi wâytu̱ʼandi-á úvíʼâąmí, gá únhanginnândân hą̨ą̨ḏi nanáʼnin. Näá-á shánkí tsoʼwa naná Jesus nawáypówá-íḏí dînʼaywoeníḏí páaḏé iviʼpiyeʼ ívíts'anwhą̨yu̱ ihayḏiviʼweḏi, heḏiho näá-á ihayḏiho nanân íyósaʼwó-íḏí waagíbá namuu.
12 Näá-á waʼ nawáypówápíḏíbo gínkhu̱u̱ná waagibá gínpuwamän, hewänbo i khu̱u̱ naphaḏemän heḏi nathayʼą̨ʼ kin waagibá napoʼ, heḏiho i t'aywǫ́ʼdi in t'owa nakhu̱u̱náʼ dihayḏi díviʼoʼiʼ âyyoeʼąmí, heḏi sundaḏo inbí kwą̨k'u hän aaḏi diʼaamuuʼin waagiʼinbá gimúní, nathayná' diwe ívíyíyé-íḏí.
13 Näá-á t'owa thaaḏi dínkhâyʼą̨ʼ waagibá, híwǫ́ʼ naʼinbí wówátsi âyhûuwí. Wáy dínshánkíʼḏipoʼḏi dívít'aywǫ́ʼdoʼ eeye wíʼívímáʼve-ípí, wígisu̱wą̨tsit'ôenípí, tsé waagiʼinbá wígiyę̨ę̨nípí, wíʼívít'aymáʼve-ípí, heḏá wíʼívíthúumáʼve-ípí.
14 Hewänbo wí kwą̨k'u hän aaḏi wovâyʼą̨yîngiʼo waagibá, Naʼinbí Sedó Jesus Christ-dân wíʼbo wovâyʼą̨yîngiʼąmí, heḏi i t'aywǫ́ʼdi kaygiʼdi íkandaʼ i̱ʼgeḏi wíʼúvíʼánshaamáʼve-ípí.

14

Wíʼnä táye wíʼívítu̱u̱súumáʼve-ípí

1 Wí toʼwí iví whą̨yu̱ kayʼin wíʼûnmuupí wänbo binséegíkeʼ, hewänbo hą̨ą̨wí híwǫ́ʼ nakaʼpóyąʼpí i̱ʼgeḏiḏąʼ i-áḏí úvítu̱hänmâamíḏá yoe.
2 Gá kinnân: Maʼḏi wí toʼwí iwhą̨yundeʼ hą̨ą̨wí koegîʼ namuu wänbo ik'oeḏi wíʼit'aywǫ́ʼdopíʼin, hewänbo wíyá toʼwí iví whą̨yu̱ kaypíʼin ûnmuuʼi-á wíʼipívík'ohpí. *
3 I toʼwí koegîʼ t'ąhkí ik'oʼi-á wíʼûnkhâyʼą̨hpí naʼâąníʼin i toʼwí ipívík'ohpîʼví hânho shánkí híwǫ́ʼdi namuuʼin, heḏi i toʼwí ipívík'ohpîʼ wáʼ wínatǫ́nípí ipívík'oʼi-á yą̨ʼḏâapí iʼoʼin, gá Yôesiḏi i wáʼ óeséegímáaḏân.
4 Ụ-á wíʼúk'óepí wíyá toʼwíví t'ôeʼi mântu̱u̱súuʼąmíḏí. I t'ôeʼiví tsondiḏąʼmân ûnk'óe óetu̱ʼąmíḏí háa híwǫ́ʼ háa híwǫ́ʼpîʼ iʼoʼin. Heḏi taʼgendi Naʼinbí Sedóví t'ôeʼi híwǫ́ʼ iʼąmí, gá Naʼinbí Sedó ûnkoeḏiḏân óekhą̨gę̨ʼnamíḏí.
5 Heḏá wáʼ maʼḏi wí toʼwí nachanpoʼ wí thaa shánkí naʼaʼginmuu wę̨ʼgeʼi thaavíʼweḏi, hewänbo wíyá toʼwí-á nachanpoʼ t'ąhkí thaa hąʼbi thaaḏąʼ naná'nin. Gínkhâyʼą̨ʼ wi̱ʼínbo ívípiʼánshaamąąníʼin näʼin niʼgeḏi.
6 I toʼwí wí thaa wíyá thaavi shánkí iʼaʼgindoʼi-á Naʼinbí Sedó óeʼaʼginnamíḏân iʼoʼ. Heḏi i toʼwí t'ąmągîʼ koegiʼ ik'oʼi-á wáʼ Naʼinbí Sedó óeʼaʼgeeníḏí kin iʼoʼ, gá i koegiʼ óemągiḏi Yôesi óekǫ́ʼdaaʼoḏân, heḏi i toʼwí wí hą̨ą̨wí ik'ohpîʼ-á Naʼinbí Sedó óeʼaʼgeeníḏí kin iʼoʼ, i wáʼ nakǫ́ʼdaapóeḏí kinbá iʼoʼ.
7-8 Tobá giwówáyiḏi háa gichuu wänboʼ, wîʼ wänbo naʼingîʼḏąʼmân kin wíʼíviʼopí, gá giwówáyiḏá Naʼinbí Sedógîʼ-ân giwówáyiʼ, heḏi gichuuḏá Naʼinbí Sedógîʼbá gichuʼ. Heḏiho tobá giwówáyiḏi háa gichuu wänbo Naʼinbí Sedóvíʼindąʼ gimuu.
9 Christ nachuu heḏá nawáywówápóe heḏânho t'owa t'ąhkígîʼ i shánkí p'óʼḏę́ḏîʼ namúníḏí, in ho dichuuʼingîʼ-á heḏá in waʼḏi diwówáyiʼingîʼ-áḏí.

* **14:2** Näʼi píví i̱ʼgeḏi ihíʼmáaʼi-á t'owa inbí yôesi dâymągi.

10 Heḏiho wîʾ wänbo wíʾúnk'óepí unbí tíʾûuwin páaḏéʾin bîntṵṵsúuʾą́míʾin,
heḏi wíʾúnk'óepí íchanpúwíʾin undá inbí shánkí híwǫ́ʾnin ímuuʾin. Wáy wí thaa
wänbo naʾin t'ą̈hkí Yôesiví páaḏépiyeʾ gikwi̱nuḏée-í, heḏi ihayḏi i-ânho natṵ́ní
taʾgendi háawin gimuuʾin.
11 Kinnân Yôesiví tą́ʾnin diwe natą́ʾmuu:

"Taʾgendi naa owówáyiʾ" kin natṵ́ Naʾinbí Sedó,
"heḏi taʾgendibá t'ą̈hkí t'owa naví páaḏépiyeʾ dívídéʾgendikwokhâymáa,
heḏá t'ą̈hkíḏíbo-á dituṵgít'óe naa-ânkun taʾgendi Yôesi omuuʾin."
12 Heḏi nä̈ʾi híʾ natṵʾdaʾ naʾin t'ą̈hkí gínkhâyʾą̈ʾ Yôesi âytṵʾą́míʾin háa ívíʾannin
heḏá háaḏí ívíʾannindá.
13 Heḏânkun wíyá ívítṵṵsúuʾą̈ą́míví́ʾweḏi, ívíʾánshaamą̈ą̈ní hą̈ą̈wí wänbo
wíʾívíʾą́mípíʾin naʾinbí tíʾûu páaḏéʾiʾ óet'aywǫ́ʾkannamíʾiʾ.
14 Naʾinbí Sedó Jesus-áḏí omuuḏiho naa dîntaʾgendihanginná hą̈ą̈bo
wíʾbo wígínkhą̈ą́k'óepíʾin, hewänbo wí toʾwí wí hą̈ą̈wí igîʾ ûnkhą̈ą́k'ǫ́eʾin
nachanpóeḏáhoʾ, heḏân taʾgendi hą̈ʾi hą̈ą̈wí-áho ûnkhą̈ą́k'óe-ákun.
15 Gá kinnân: Hą̈ą̈wí bînk'oeʾi namuuḏi unbí tíʾûu páaḏéʾi
bînháachanmáaḏíhoʾ, háa úvíʾoʾindáho nakeepuwagít'óe taʾgendi
wívînséegíhonpíʾin. I hą̈ą̈wí bînk'oʾiḏân wíyá toʾwíví wówátsi
wívînpeḏeeʾą́mípí, igîʾ Christ nachuuḏi.
16 Tobáháa híwǫ́ʾgí úviʾo kin íchanpoʾ wänboʾ, hą̈ą̈wí úvíʾoʾi yanäkí namuu
gin t'owa dituṵḏáhoʾ, wíyá wíʾúvíʾą̈ą́mípí.
17 Yôesigîʾ naʾinbí wówátsi âyhondáho hą̈ą̈wí koegîʾ-á sṵwą̈gîʾ-á namuu
i̱ʾgeḏiḏą́ʾ wíʾívíʾánshaamáapí, hewänbo nä̈ʾiʾ i̱ʾgeḏân: I Yą̈ʾḏâaʾi P'oewą́ą́hą̈ą́ḏi
naʾin díkhą̈gęʾmáa in taʾgeʾin p'óegé i̱ʾge gimú-íḏí, heḏá tsą́ą́ginpíḏíbo-á
naʾinbí wówátsi-á âyhon, heḏá híhchandá âymáa.
18 Toʾwí ḳiʾbi namuuʾi Christ-gîʾ it'ôeʾoʾiḏá Yôesi óehíhchanmäʾ heḏi t'owa-á
wáʾ ditṵ́ní híwǫ́ʾ iʾoʾin.
19 Heḏânkun nää-á ívísóʾḏêe-í ívíʾą́míḏí i hą̈ą̈wí díkhą̈gęʾdoʾi naʾinbí wówátsi
wę́ʾge saʾwǫ́ʾgí âyhûuwíḏí, nä̈ʾi hą̈ą̈wíḏíbá díkhą̈gęʾnamí wíʾnä táye naʾinbí
whą̈yṵ ívíkayʾą́míḏí.
20 Hą̈ą̈wí íwänpikoedaʾḏibo wívînpeḏeeʾą́mípí háa Yôesi wí toʾwígîʾ iʾannin.
Hą̈ą̈wí koegîʾ wänbo wínakhą̈ą́k'óepí óek'oe-íḏí, hewänbo híwǫ́ʾ wínamuupí wí
hą̈ą̈wí toʾwí ik'óe-íḏí, han iʾoḏá wíyá toʾwí-á in taʾgeʾin p'óegę́ḏí óehânge'oḏi.
21 Shánkí híwǫ́ʾ namúní wívînpívík'oe-ípí háa wívînmę́enasṵwą̈́-ípí háa wíyá
hą̈ą̈wí unbí tíʾûu páaḏéʾiʾ in taʾgeʾin p'óegé iweḏi óehânge'oʾi wíʾúvíʾą́mípí.
22 Tobáháa háa nä̈ʾi hą̈ą̈wí i̱ʾgeḏi wí toʾwí nachą́ą́ wänboʾ, i-áḏí Yôesi-áḏíḏą́ʾ
dänkhâyʾą̈ʾ dänhanginnáníʾin. Wí toʾwí híwǫ́ʾ iʾo gin ûnchanpoʾḏi, heḏá
tíʾúugę́ḏá híwǫ́ʾpí iʾannin wínachanpóepíḏí, i-á nahíhchą́ą́.
23 Hewänbo wí toʾwí wí hą̈ą̈wí ik'oeḏáhoʾ, hewänbo wíʾûnkoeḏihanginnáhpí
híwǫ́ʾ namuuʾin ik'óe-íḏí, Yôesi-á natṵ́ní híwǫ́ʾpí iʾannin, gá nä̈ʾi toʾwí-á
taʾgendi wíʾûnhanginnáhpíḏân háa híwǫ́ʾ iʾannin háa yoe, heḏi wí hą̈ą̈wí
ívíʾoḏá hewänbo taʾgendi wígichanpoʾpí híwǫ́ʾ namuuʾin kin ívíʾą́míḏí, hą̈ʾindá
t'aywǫ́ʾnin namuu naʾingîʾ.

15

Wę́ʾgeʾin t'owa bînhíhchanmą̈ą̈ní, undą́ʾbá yoe

1 Naʾinbí whäyu̱ kayʾin gínmuud̲á gínkhâyʾäʾ in toʾwên inbí whäyu̱ kayʾin
dínmuupíʾin âykhäge̱ʾnâamíʾin, wí toʾwíd̲i wíyá toʾwíví hé ôntegende waagibá,
hed̲i háa giwänpidaʾ waagid̲a̱ʾ wíʾívíʾâa̱mípí.
2 Gínkhâyʾäʾ naʾinbí tíʾûuwin páad̲éʾinbí̱ʾged̲i ívíʾánshaaʾâa̱míʾin hed̲á ingîʾ
híwǫ́ʾdá ívíʾâa̱mí hed̲ânho inbí whäyu̱ dínkeʾennídi,
3 gá Christ wänbo-á wíʾbo ivíʾged̲ida̱ʾ wíʾiʾánshaaʾanpídân. Yôesi Tád̲áví
ta̱ʾnin diwe kinnân nata̱ʾmuupíʾan háa Christ-di óetu̱ʾannin Yôesi Tád̲á:
I yanäkí híʾ uvíʾged̲i dívíhéeʾandi-á
naviʾwebá dînpówá.
4 Hed̲i näʾi häa̱wí Yôesi Tád̲áví ta̱ʾnin diwe hänʾoe dâyta̱ʾnandi-á nata̱ʾmuu
hed̲ânho naʾin díháʾa̱mídi̱ âytsíkhaʾa̱mídi̱ i häa̱wí híwǫ́ʾdi Yôesid̲i naʾingîʾ
dînkhâymáaʾiʾ, gá i häa̱wí iwe nata̱ʾmuuʾid̲á naʾin díkweewaasenwaatu̱máad̲ân
hed̲á díkhäge̱ʾdoʾ ívíyäa̱ʾa̱mídi̱.
5-6 Yôesid̲ânho díkweewaasenwaatu̱máa, hed̲i tobá háa gínpoʾ wänbo
díkhäge̱ʾdoʾ ívíyäa̱ʾa̱mídi̱, hed̲i id̲á wovâykhäge̱ʾnamí wáʾ wîʾda̱ʾ waagi
unbí píʾnä khóʾyé ímúnídi. Kindid̲iho úvíʾâa̱mí háa Christ iʾan waagibá,
hed̲ânho t'ä̱hkíd̲íbo wé̱ʾge Yôesi Tád̲á kw'áayébo̱ʾ óemáʾve-íd̲í, i-á Naʾinbí Sedó
Jesus Christ-ví Tád̲á ûnmuu.

In t'owa Hud̲íyo dimuupíʾin wáʾ Yôesi Tád̲áví tu̱u̱ dit'óe-í

7 Wíʾnä táye bíséegíhóʾgí. Christ-di un wovâyséegíhógi waagibá, un wáʾ
wíʾnä táye úvíséegíhûuwí, hed̲ânho t'owa Yôesi Tád̲á dâytegé-íd̲í.
8 Wíʾúnʾóde-ípí näʾin: Christ wí khäge̱ʾdi waagi in Hud̲íyoviʾwe napówá,
t'owa ovâykeekw'ôeníd̲í Yôesi Tád̲á-á taʾgendi iʾoʾin háa naʾinbí hehä̱a̱win
thehtáy pahpáʾin ovâytu̱ʾan waa ikhâymáaʾin,
9 hed̲á wáʾ Christ wí khäge̱ʾdi waagi napóe hed̲ânho in Hud̲íyo
dimuupíʾinbíʾpiyeʾ naʾiyapoʾd̲i indá Yôesi Tád̲á kw'áayébo̱ʾ âymáʾve-íd̲í.
Kinnân Yôesiví ta̱ʾnin diwe ûnta̱ʾmuu:
In Hud̲íyo dimuupíʾindád̲í oyid̲i naad̲i wítegé-í,
hed̲á iwebá dókhaʾwod̲i uví khä̱wä̱ wînkhä̱yä̱ʾní.
10 Wíyá wáygá kinnân nata̱ʾmuu:
Un Hud̲íyo ímuupíʾin Yôesiví t'owa-ád̲í bíhíhchanpuwave.
11 Hed̲á wíyá wáygá wáʾ nata̱ʾmuu:
Un Hud̲íyo ímuupíʾindi Naʾinbí Sedó bintégé,
un t'owa t'ä̱mäpiyeʾ ówînge̱ʾindi báyékí bintégé.
12 Isaiah wáʾ kinnân ita̱ʾnan:
Wí Jesse-ví ây iwed̲iʾi naʾaypu̱yä̱ʾi-á
in Hud̲íyo dimuupíʾingîʾ ôntsondisogekhâymáa,
hed̲i i-ân namuu i dâytsíkhaʾmáaʾiʾ híwǫ́ʾ ingîʾ ovâyʾa̱mídi̱.
13 Yôesi Tád̲ád̲á naʾin díhanginʾândoʾ híwǫ́ʾdi dînkhâymáaʾin, hed̲ihoʾ
ivíʾpiyeʾ úvíwhäyunded̲i id̲ibá báyékí wovâyhíhchanmäání hed̲á
wovâykhäge̱ʾnamí ánshaa iwe wíʾíkwǫʾnípídi, hed̲ânho i Ya̱ʾd̲âaʾi
P'oewa̱a̱hâa̱d̲i kay wovâymäání häa̱wí Yôesi Tád̲ád̲í naʾin dînkhâymáaʾiʾ
hä̱ä̱d̲i wänbo t'ä̱hkí ítsíkhakwǫʾnídi.

Paul-di ovâythayyoʾ háad̲í näʾi häa̱wí i̱ʾged̲i id̲i ovâyta̱ʾdoʾ

14 Naví tíʾûuwin páad̲éʾin, naa-á taʾgendi dáywhäyundeʾ undá hânho
híwǫ́ʾnin ímuuʾin, undá Yôesiví khuu i̱ʾged̲i báyékí únhanginná, undá únkoed̲i
wíʾnä táye úvítumakheʾa̱mídi̱.

15-16 Hewänbo wáy wí häa̱wí i̱ʼgeḏi wóʼyoegipídi wâytąʼnan heḏânho
únʼánpówá-ídi. Kin waagi wâytąʼnan gá Yôesi Táḏá naví'piyeʼ híwǫʼdí
namuuḏi wên t'ôe dímägiḏân dáyʼąmídi, heḏiho nää Christ Jesus-gîʼ
dáyt'ôemáa un t'owa Huḏíyo ímuupí'in wâykhäge̱ʼnamídi. Wí owhaʼ häa̱wí
Yôesi Táḏáví'piyeʼ ihúyąʼ waagibá, naaḏá Yôesiví híwǫʼdi tu̱u̱ in Huḏíyo
dimuupí'in dovâyt'ôeʼoʼ heḏânho indá Yôesi Táḏáví'piyeʼ dovâyhûuwídi, heḏi
iḏá ovâyséegíhónde gá i Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhäąḏi ovâykhäge̱ʼnandân ivíʼin
dimúnídi.

17 Heḏiho Christ Jesus-áḏí wę̱ʼge gamuuḏi naa dînkoeḏi naví t'ôe Yôesigîʼ
i̱ʼgeḏi híwǫʼ dáyhéeʼąmídi.

18-19 Hewänbo häa̱wí Christ-di díkhäge̱ʼnan dáyʼąmí i̱ʼgeḏiḏąʼmânho
wôedaʼginpídíbo dáyhéeʼąmí. Háa otú waagiḏá háa dáyʼan waagiḏá, heḏá
i t'ąmägîʼ pínnán t'ôe i Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhäąḏi díkhäge̱ʼnandi dóʼąmídi
namuuḏá, in Huḏíyo dimuupí'in t'owaḏi Yôesi ǫ́eʼaʼgindoʼ. Heḏiho Jerusalem
búʼú iweḏi oe Illyricum nangepiyeʼ t'ąmäpiyeʼ omändi näʼi híwǫʼdi tu̱u̱
Christ-ví̱ʼgeḏi dovâyt'ôekanhon.

20 Häa̱ḏi wänbo t'ąhkí wáy Christ-ví̱ʼgeḏi wídit'oepí eeyeḏąʼ naa
dáysǫʼḏínde näʼi Yôesiví híwǫʼdi tu̱u̱ t'owa dovâyt'ôeʼąmídi. Wáy wíyá toʼwí
naví páaḏébo ipúupaa iwebá naa wóʼdaʼpí wí häa̱wí dópaa-íʼin,

21 hewänbo háa Yôesi Táḏáví tąʼnin diwe ûntąʼmuu waa odaʼ napúwí'in,
kinnân:

Toʼwên waʼḏi toʼwídi wänbo Yôesiví̱ʼgeḏi ovâyt'ôeʼanpí'indá dínthaypúwí,
in toʼwên waʼḏi ivi̱ʼgeḏi dit'oepí'indá dikaʼpówí.

Paul oe Rome-piyeʼ napundaʼ

22 Heḏiho kin dáyʼoḏi hânho dînwóʼnândi waʼḏi wídînkoeḏipí unbí'piyeʼ
omú-ídi.

23-24 Hewänbo nää-á naví t'ôe t'ąhkí nängé donbowa, heḏi báyékí
pąąyo wâymúní'in odaʼḏi nää-á maʼḏi unbí'piyeʼ omú-í. Oe Spain-piyeʼ
ophaḏemändiboʼ odaʼ wâymúní'in, heḏá wí häyú yâaḏi undádi oʼáḏâachąʼní
heḏi ihayḏi naa odaʼ undi díkhäge̱ʼnamí'in eepiyeʼ omú-ídi.

25 Hewänbo nää-á oe Jerusalem-piyeʼ omän wí häa̱wí in Yôesiví t'owa iweʼin
dovâyhûuwídi,

26 gá in Macedonia-áḏí Greece-áḏíwin méesateʼin t'owa wí chä̱ʼ
dâywę̱ʼgeʼąmídi díví'ánshaamägiḏân, in toʼwên Yôesiví t'owa sehkanäwǫ̱ʼ
diwówáyiʼin oe Jerusalem dimuuʼin ovâymäänídi.

27 In Macedonia-windá in Greece-ʼindádi wí'bo ditú híwǫʼ namúní
kin díví'ąmídi, hewänbo taʼgendi häa̱wí in Jerusalem-ʼin dínphaamuuʼiʼ
ovâywáywáʼánde waagibá díví'oʼ, gá in Huḏíyo dimuuʼindi páaḏé in
Huḏíyo dimuupí'in ovâyyą̱múḏân i híwǫʼdi häa̱wí Yôesi Táḏádí inbí häągîʼ
ovâymägiʼiʼ, heḏi nää-á in Huḏíyo dimuupí'indá dínkhâyʼą̱ʼ ovâyyą̱mú-í'in i
häa̱wí in Huḏíyo dimuuʼin díntáyʼi híwǫʼ ovâykhóekhúumäänídi.

28 Näʼi t'ôe dînbowaḏee ihayḏi i chä̱ʼ in Jerusalem-ʼinbí mange dovâykándí,
iweḏi oe Spain-piyeʼ omän, heḏi ihayḏá dáywóyi̱ʼní wâymúnídi.

29 Naa dînhanginná owáy unbí'we opówá ihayḏá báyékí híwǫʼdi häa̱wí
Christ-ví'weḏi wâyyoeʼąmí.

30 Tí'ûuwin páaḏé'in, unbí whäyu̱ Naʼinbí Sedó Jesus Christ-ví'piyeʼ
únmuuḏi heḏá in séegí i Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhäąḏi naʼin dímägiʼin namuuḏá,

kaygiʼdi naaḏi wâydaʼmáa Yôesi Táḏáviʼpiyeʼ pín taʼge haydi dînyûusuʼąmíḏí, naa wíʼbo wâyyûusuʼo waagibá.

31 Úvíyûusuʼąmí heḏânho in Judea nangewin t'owa Yôesi óeʼaʼgindopíʼindi bahpíbo naa díphaḏemãäní, heḏá Yôesi Táḏáví t'owa oe Jerusalem-windá in khą̈gę̨ʼ dovâyhonnin híhchandi dâyséegíʼąmí.

32 Heḏiho Yôesi Táḏá natų̰ḏáho unbíʼwe híhchandibo opówá-í, heḏá undáḏí oʼän dihayḏi dînkoeḏí-í dáykaykhanwówáʼąmíḏí.

33 Yôesi Táḏáḏí naʼin díkhą̈gę̨ʼdoʼ ánshaaginpíḏíbo gikwǫʼníḏí, ibá un t'ą̈hkí-áḏí nachąʼní. Hamân.

16

Paul-di in méesateʼin t'owa ovâysengitṵmáa

1 Naa odaʼ naʼinbí tíʼûu páaḏéʼi Phoebe bîntáa-íʼin, I-á i Cenchrea búuʼúwi méesateʼi khą̈gę̨ʼdi namuu.

2 I-á Naʼinbí Sedóvîʼ ûnmuuḏi binséegíʼan, Yôesiví t'owa dínkhâyʼą̈ʼ waagibá, heḏá hą̈ą̈wí i ûntáyḏá, hą̈ʼi únkw'ǫ́ʼ diweḏi bînyą̈mú-í, gá iḏá báyékí t'owa ovâykhą̈gę̨ʼnandân, heḏá naa wáʼ díkhą̈gę̨ʼnan.

3 Priscilla-áḏí Aquila-áḏí naví sengitṵṵ-á dovãnsan, indá naa-áḏí Christ Jesus-gîʼ ívít'ôeʼan.

4 Indá dakhâymuu inbí wówátsi dänmãäníḏí naa bahpíbo opúwíḏí. Heḏiho dovãnkṵʼdaaʼoʼ, hewänbo naaḏiḏąʼbá yoe, t'ą̈hkí in Huḏíyo dimuupíʼin méesateʼindi wáʼ ovãnkṵʼdaaʼoʼ.

5 Heḏá in t'owa inbí tewhá ee dívíwę́ʼgeʼoʼin Yôesi óeʼaʼginmãäníḏí, in wáʼ bînsengitṵʼą̈ąmí.

Heḏá nä̃ʼin wę́ʼgeʼin t'owa wáʼ dînsengitṵʼą̈ąmí: Epanetus, naaḏi dóséegíʼiʼ, i-á oe Asia nange i páaḏéʼi Christ-víʼpiyeʼ iwhą̈yṵʼi namuu,

6 heḏá Mary-á, hânho ungîʼ it'ôeʼoʼi namuu,

7 heḏá Andronicus-áḏí Junius-áḏí naví t'owa dînmuuʼindá. Naa-áḏí indáḏí wę́ʼge gipankw'ônwän, heḏi Yôesiví t'ôekhuwaʼindi híwǫ́ʼ ovãntaa. Indá naví páaḏébo Christ-víʼpiyeʼ dänwhą̈yṵ.

8 Heḏá Ampliatus-á wáʼ dînsengitṵʼą̈ąmí, i-á dóséegí heḏi i wáʼ Naʼinbí Sedóvíʼpiyeʼ iwhą̈yundeʼ,

9 heḏá Urbanus-á, i-á naʼindáḏí Christ-gîʼ it'ôeʼan, heḏá Stachys-á, i-á dóséegí,

10 heḏá Apelles-á, nakeepoʼ i-á taʼgendi Christ-vîʼ ûnmuuʼin, heḏá Aristobulus-ví k'aygiʼindá,

11 heḏá Herodion-dá, i-á naví t'owabá dînmuu, heḏá in toʼwên Narcissus-ví k'aygiʼin diweḏi Naʼinbí Sedóvíʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼindá.

12 Heḏá wáʼ dînsêngitṵʼą̈ąmí Tryphena-áḏí Tryphosa-áḏí, indá Naʼinbí Sedógîʼ hânho dänt'ôeʼoʼ, heḏá Persis-á, i-á dóséegí, heḏá i wáʼ Naʼinbí Sedógîʼ hânho it'ôeʼan.

13 Rufus-á wáʼ dînsengitṵʼą̈ąmí, i-á Yôesiḏi óedę̨ʼmandiʼ namuu, heḏá iví yíyá-á, naví yíyá waagibá dóchąą.

14 Dînsengitṵʼą̈ąmí Asyncritus-á, Phlegon-dá, Hermes-á, Patrobus-á, Hermas-á heḏá in tíʼûuwin páaḏéʼin indáḏí diyiʼindá.

15 Heḏá wáʼ dînsengitṵʼą̈ąmí Philologus-áḏí Julia-áḏí, heḏá Nereus-áḏí heḏá i kwee iví tíʼûu ûnmuuʼi-áḏí, heḏá Olympas-á, heḏá t'ą̈hkí in wę́ʼgeʼin Yôesiví t'owa indáḏí diyiʼindá.

16 Wíʔnä táye úvíséegísengitu̱ʔą̈ąmí. T'ą̈hkí Christ-ví méesate eeyewin t'owa
t'ą̈mäpiyeʔ dikw'ǫ́ʔnindi wovâysengitu̱ʔoʔ.

Paul-di ovâytu̱máa dívípiʔą́yîngiʔą̨míʔin

17 Tíʔûuwin páaḏéʔin kaygiʔdi wâytumakhemáa, in toʔwên wovâywiyé-íʔin
heḏá in taʔgeʔin p'ôe iweḏi wovâyhângeʔą̨míʔin didaʔinbí̱ʔgeḏi úvíʔą́yîngiʔą̨mí,
indáho hą̈ą̈wí íhą́hpóeʔiviʔweḏi wíyá pihą́awi wovâyhą́ʔoʔ. Inbíʔweḏi
úvíyâaʔą̨mí.

18 Ki̱ʔmin t'owa-á Naʔinbí Sedó Christ-gîʔ wíḏívít'ôeʔopí, hewänbo
ingîʔdą̨ʔ háa didaʔ waagi dívíwänpiʔoʔ. T'owavi̱ʔgeḏi dívíhíʔmáaḏí inbí híʔ
saʔwǫ́ʔ dínt'oet'óe, hewänbo kindiḏi in toʔwên ihay kaʔpowa dâymáapíʔin
ovâyhôeyóʔoʔ.

19 T'ą̈hkí t'owa dínhanginná undi Yôesi bînʔaʔgindoʔin, heḏiho naa ohíhchą̨ą
han úvíʔoḏi. Hewänbo naa odaʔ in hangintan bînmáʔve-íʔin heḏânho
únhanginnáníḏí wéʔi wí híwǫ́ʔdi namuuʔin heḏi iweḏiho t'aywǫ́ʔkanhą́ʔin
ímúnípíḏí.

20 Yôesi Táḏáḏí naʔin díkhą̈gęʔdoʔ ánshaaginpíḏíbo gikwǫʔníḏí, heḏi iḏibáho
hây napóe ihayḏi Penísendiví kay ônhą́nú-í heḏânho undi bînt'áaníḏí. Christ-
ví séegísehkanä-á bînmáʔve-í.

21 Timothy naa-áḏí Yôesigîʔ it'ôeʔoʔiḏi wovâysengitu̱ʔan, heḏá Lucius-á Jason-
dá heḏá Sopater-á naví t'owa dînmuuʔindi wáʔ wovâysengitu̱ʔan.

22 (Naa Tertius omuuʔiʔ dótą̨ʔdo háa Paul natǫ́ʔin, heḏá naaḏi wáʔ Naʔinbí
Sedóvîʔ omuuḏi wâysengitu̱máa.)

23 Gaius-di wáʔ wovâysengitu̱ʔan. Naa iví k'aygi oʔän, iwebá t'ą̈hkí in
Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔin näʔi búuʔúwin dimuuʔin dívíwę́ʔgeʔoʔ. Heḏá
Erastus-á näʔi búuʔúwi chą̈ʔ iʔą́yi̱ʔdoʔiḏi wáʔ wovâysengitu̱ʔan, heḏá naʔinbí
tíʔûu páaḏéʔi Quartus-di wáʔ.

24 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä bînmáʔve-í t'ą̈hkíḏíboʔ. Hamân.

In Tą̨ʔnin Paul-di In Philippi Búuʔúwi Méesateʔin T'owa Ovâytą̨ʔnannin

1 Naʔin Paul-ádí Timothy-ádí Christ Jesus-gîʔ änt'ôemáa. Näʔin tą̨ʔnin
wâytą̨ʔdoʔ un méesateʔin p'óʔdédíʔindádí in khäge̱ʔnindádí häą̈ Philippi búuʔú
íthaaʔin, hedá t'ą̈hká un wé̱ʔgeʔin Yôesi Tádáví t'owa Christ Jesus-ádí ímuuʔin
wáʔ wâytą̨ʔdoʔ.
2 Yôesi Tádá naʔinbí Tádá gínmuuʔi-ádí hedá Naʔinbí Sedó Jesus Christ-ádí
séegísehkanä wovâymäänî hedá wovâykhäge̱ʔnamí ánshaaginpídíboʔ íkwo̱ʔnídí.

Paul-di in méesateʔin t'owa oe Philippi búuʔú dikw'o̱ʔnin ovâyyûusuʔoʔ

3 Häą̈di unbíʔgedi dáyʔánshaaʔan ginhay naadi naví Yôesi donkúʔdaaʔoʔ un
ímuudi,
4 hedi häą̈di wänbo un t'ą̈hkígîʔ dáyyûusuʔan ginhay-á híhchandi kin dáyʔoʔ,
5 gá i páadéʔi thaa úvíwhäyu̱ iwedibo nää puʔwahaydi naʔin
díkhäge̱ʔnandân i híwo̱ʔdi tu̱u̱ Jesus-víʔgedi t'owa âyt'ôeʔą̨mídí. Páadé
úvíts'anwhäyu̱ ihaydi Yôesi Tádá unbí píʔnä khóʔyé wí häą̈wí híwo̱ʔdi iʔan,
6 hedi naa taʔgendi dînhanginná Yôesi Tádábá namuu näʔi ikhâymáaʔiʔ nää
iwedi páadépiyeʔ, hedi owáy i thaa Christ Jesus nawáypówá ihaydá näʔi híwo̱ʔ
wovâyʔoʔi-á únbowadée-í.
7 Hedi híwo̱ʔ namuu kin ochą̨a-ídí unbíʔpiyeʔ, häą̈di wänbo t'ą̈hkí naví
píʔnä khóʔyé híhchandi unbíʔgedi dáyʔánshaamáadí. Yôesi Tádá naviʔpiyeʔ
híwo̱ʔ nachą̨ą̨di wí t'ôe dímägi dônʔą̨mídí, hedi undidá naa díkhäge̱ʔmáa näʔi
t'ôe dáyʔą̨mídí. Näʔin khäge̱ʔ undi dímäʔ tobá opannän wänbo háa häʔin
tsonninbí páadépiyeʔ owin wänbo Yôesi Tádáví híwo̱ʔdi tu̱u̱ dônʔą̨yînmáʔve-ídí
hedá dovâythayyą̨mídí taʔgen namuuʔin.
8 Yôesi Tádá ûnhanginná in taʔgen naa otûʔnin, unbíʔpiyeʔ báyékí
otaachanpoʔ. Háa Christ Jesus iví píʔnä khóʔyé naséegímuu waagibá naa
wáʔ hanbá unbíʔpiyeʔ ochą̨ą̨.
9 Hediho näʔin namuudi naadi wâyyûusuʔoʔ kin únpúwídí: Shánkí wänbo
unbí séegí únsôe-í, hedi iwedá wíyá shánkí híwo̱ʔdi hangintandá kaʔpowa-á
wovâymäänî.
10 Kindidânho únhanginnání wéʔi wí híwo̱ʔdi namuuʔin hedá wéʔi wí híwo̱ʔpîʔ
namuuʔindá, hedânho i híwo̱ʔpîʔ namuu iwedi úvíyâaʔą̨mí, hediho owáy i
thaa Christ nawáypówá ihaydi yą̈ʔdâaʔindą̨ʔ ímúní hedá toʔwídí wänbo-á háʔto
wovâyt'eʔp'íde-í.
11 Jesus Christ-dânho wovâykhäge̱ʔnamí báyékí híwo̱ʔdi häą̈wí úvíʔą̨ą̨mídí,
hedânho t'owadi Yôesi Tádá kw'áayébo̱ʔ óemáʔve-í, hedá ditúní hayʔi na-
muuʔin.

Paul napannän wänbo Yôesiví tu̱u̱ t'owa ovâyt'ôeʔoʔ

12 Tíʔûuwin páadéʔin, naa odaʔ näʔin únhanginnáníʔin: Háa naa dînpóe
waagidi shánkí báyékí t'owa i híwo̱ʔdi tu̱u̱ Jesus-víʔgedi dit'oe,
13 hediho t'ą̈hkí in áyíʔnin sundado̱ näʔi tsondiví tewhá iweʔin dimuuʔindá
hedá in wé̱ʔgeʔin t'owa näwe dithaaʔindá dínhanginpóe naa Christ-gîʔ
dáywänpit'ôemáadíboʔ opannännin.
14 Hedá naa opannännin dínhanginnândiho t'ą̈hkí waa in tíʔûuwin páadéʔin
nää Rome dithaaʔinbí whäyu̱ Naʔinbí Sedó Yôesivíʔpiyeʔ shánkí dínkaymän,

heḏá nää inbí khuwôedaʾ dínhándeḏi Yôesi Táḏáví tụụ in t'owa shánkí ovâyt'ôeʾoʾ.

15-17 Wáy wên inbí ánshaa híwǫ́ʾdi dínmuuḏiho Christ-vı̨ʾgeḏá t'owa ovâyt'ôeʾoʾ, heḏi indá naa díséegíḏí kin díví́ʾoʾ, dínhanginnândi Yôesi Táḏáḏí naa dísógeʾin i híwǫ́ʾdi tụụ Jesus-vı̨ʾgeḏi dóʾą́yîngiʾą̨míḏí. Hewänbo wây-á wêndá naa díwänpithúumáaḏí heḏá ditụhänt'óeḏá in t'owa Christ-vı̨ʾgeḏi ovâyt'ôeʾoʾ, heḏiho pín taʾge haydi wíḏíví́ʾopí, indá ingîʾḏąʾmân díví́ʾoʾ. Diʾánde naa waʾ nää pan dee oʾändí shánkí wänbo t'ôephaḏe iwe dítôeníʾin.

18 Hewänbo háa indi díʾo wänbo wíḏí́ʾą́yîngimähpí. Háa híwǫ́ʾ háa híwǫ́ʾpí diví́ʾánshaamáa wänboʾ, Christ-vı̨ʾgeḏi in t'owa ovâyt'ôeʾoḏá híwǫ́ʾdi namuu, heḏiho shánkí wänbo naa díhíhchandoʾ.

19 Heḏi waʾḏi híhchandiboʾ omúní. Un t'ą̈hkíḏíbo naa dînyûusuʾoḏi, heḏá i Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąą Jesus Christ-di dímä̈ʾiḏi naa díkhą̈gẹʾdoḏá, handiḏi dînhanginná t'ą̈hkí híwǫ́ʾ naa dînpuwagít'óeʾin.

20 Hânho wên hą̈ą̈wên odaʾ, heḏi dáywhą̈yunde näʾin odaʾin dînpuwagít'óeʾin, heḏi näʾinnân in namuu: Háʾto hą̈ą̈wíḏí díwôedaʾmä̈ä̈níʾi dáyʾąmí. Nää puʾwahay khuwôedaʾginpíḏíboʾ oyiʾ, heḏi nää hąʾbibo omúníʾin odaʾ, heḏânho háa naví wówátsi donhon waagiḏi t'owa ditụ́níḏí Christ hayʾi namuuʾin, tobáháa owówáyiʾ háa díhay wänboʾ.

21 Kinnân naagîʾ namuu: Christ-ân naví wówátsi waagiʾbá dînmuu, heḏi ochuuḏáho shánkí wänbo i-áḏí ochąʾní.

22 Hewänbo waʾḏi nää oepáa k'aydibo naví wówátsi dîntą̈ʾändáhoʾ, shánkí wänbo híwǫ́ʾdi hą̈ą̈wí naví t'ôe heḏi dînpée-í, heḏiho naa wíḏînhanginnáhpí wéʾi wí dódẹʾmamíʾin, háa owówáyę̣ę̣níʾin háa ochúu-íʾin.

23 Naa wêegeʾin ánshaa-á donmáa. Nää oepáa k'aydiʾin wówátsi dóyoeʾą́míʾin odaʾ Christ-áḏí ochąʾníḏí, gá han dînpóeḏáho shánkí híwǫ́ʾ naagîʾ namúníḏân.

24 Hewänbo ungîʾ-áho shánkí natáy waʾḏi nääḏí dáywóyı̨ʾníḏí.

25 Naa dînhanginná näʾin wâytụmáaʾin taʾgen namuuʾin, heḏiho wáʾ dînhanginná nääḏíbo dáywóyı̨ʾníʾin undáḏí owówáyę̣ę̣níḏí, heḏânho unbí whą̈yụ úmuuʾi shánkí únkay-íḏí heḏá iweḏá shánká íhíhchąą-í,

26 heḏá owáy unbíʾwe wíyá opówá ihayḏá Christ-di shánkí báyékí wovâyhíhchanmä̈ä̈ní naa omuuḏi.

27 Hewänbo tobáháa napóe wänbo híwǫ́ʾnin wówátsi bînhûuwí, i híwǫ́ʾdi tụụ Christ-vı̨ʾgeḏi natû́ʾ waabá íthaa-íḏí. Kin únkhâyʾą̨ʾ úví́ʾą́míʾin heḏânho tobá unbíʾpiyeʾ opụwą̨mää wänbo háa omääpí wänboʾ, naa dînhanginnání kayʾindi íwinnin, heḏá unbí ánshaa-á unbí taachandá waʾḏi wêeḏąʾ únmuuʾindá, heḏá i híwǫ́ʾdi tụụ Jesus-vı̨ʾgeḏi t'owa díviwhą̈yụ́-íḏí un wę́ʾge úvísóʾḏínde'indá.

28 Toʾwên unbíʾpiyeʾ híwǫ́ʾ dichąąpíʾin hây wänbo wívînkhuwôedaʾípí. Íkhuwôedaʾpíʾin wovâymúndeḏi bînkeekw'ôení indá dipeḏeemuuʾin, hewänbo undá Yôesi Táḏáḏânho wovâyʾaywoeníʾin.

29 Yôesi Táḏáḏí wovâymäʾ Christ namuuḏi bînt'ôephaḏé-íḏí, iví́ʾpiyeʾ úvíwhą̈yụ́-íḏíḏąʾbá yoe.

30 Undiḏá naa ho dímûʾ háa wí Yôesi Táḏáví sundaḏo waagibá dáyhänboʾin, heḏá nää-á únhanginpóe waʾḏi hanbo dáyʾoʾin. Heḏá un wáʾ nää hanbá bînphaḏendeʾ.

2

Háa Christ iʼan waabá naʼin wáʼ gínkhâyʼąʼ ívíʼąmíʼin

1 Christ-ádí gimuudi gínkoedi wíʼnä táye ívíkweewaasenwaatuʼąąmídí. Idi
díséegídí gínkoedi wíʼnä táye ívíboʼaawówáʼąmídí. I Yąʼdâaʼi P'oewąąhąądi
díwóndedi gínkoedi wîʼdąʼ gimuu waabá gicháą-ídí. Naʼinbí píʼnä khóʼyé
gitaachanpoʼdi gínkoedi wíʼnä táye ívísehkanähûuwídí.
2 Hediho únkhâyʼąʼ wéhpêedąʼ íʼánshaamúníʼin hedá wíʼnä táye-
á úvíséegíhûuwíʼin hedá t'ąhkí unbí hąą-á unbí taachandá handąʼ
únmúníʼindá. Handidiho shánkí wänbo naa díhíhchanmäänî.
3 Wên háawên wänbo ungîʼdąʼ, háa úvípitegé-ídídąʼ wíʼúvíʼąąmípí, hewänbo
áagé úvípikw'ôení hedá in wę́ʼgeʼin t'owa-á unbí shánkí hìwǫ́ʼnin dimuu
waagibá íchanpúwí.
4 Wây-á wę́ʼgeʼin t'owaví wówátsi bînʼą́yîngimáʼve-í, unbîʼdąʼbá yoe.
5 Háa Christ Jesus iʼánshaaʼan waabá un wáʼ únkhâyʼą̨ʼ hanbá
úvíʼánshaaʼąmíʼin.
6 Tobá háa Yôesi Tádá namuu waagiʼbá Christ wáʼ hą̨ą̨di wänbo t'ąhkí
hąʼbibá namuu wänboʼ, wínachanpóepí ûnkhâyʼą̨ʼin waʼdi hąʼbibo namúníʼin,
7 hediho napidaʼdi iví hąą̨wí t'ąhkí iyoeʼan wí pant'ôeʼi waagibá napáa-ídí.
Wí t'owa waagibá naʼaypuyą hedá wí t'owa waagibá-á iví wówátsi ihoʼ.
8 Hedáháʼ Yôesi Tádá óeʼaʼginnandi iví wówátsi imägidi wên phéʼwan deedi
nachuu.
9 Hedi han iʼandi Yôesi Tádádí shánkí kw'áye óesóge, hedá natú i-á toʼwên
t'ąhkíví shánkí hayʼi namuuʼin,
10 hediho t'ąhkídíbo dívídéʼgendikw'ôení Jesus óeʼaʼginmäänídí, t'ąhkí oe
makówá dikw'ǫ́ʼnindá, nää oepáa k'aydi i̯ʼge diyiʼindá, hedá nan soge núugé
dikw'ǫ́ʼnindádí,
11 hedá t'ąhkídíbo-á ditúní Jesus Christ i shánkí p'óʼdédîʼ namuuʼin, hedi
kindidi nakeepúwí Yôesi Tádá hayʼi namuuʼin.

Gínkhâyʼąʼ ívísóʼdêe-íʼin Yôesigîʼ githáa-ídí

12 K'emaʼin, undádí oyiʼ ihaydi hą̨ą̨di wänbo t'ąhkí naví híʼ dînt'óyandeʼ,
hediho nää-á wáʼ tobá undádí wóʼyipí wänbo shánkí dînt'óyaaní. Yôesi Tádádí
wovâyʼaywon, hediho ihaydąʼ úvísóʼdíʼbe-í hąą̨wí únkhâyʼą̨ʼiʼ úvíkanhûuwídí,
hedânho t'owa bînkeeyąmídí in wovâyʼaywonnin ímuuʼin.
13 Yôesi Tádá-ân unbí píʼnä khóʼyé únʼändí iwebá it'ôemáa, hedá idáho
wovâykhą̨geʼmáa hedânho ídaʼídí háa i natsonpóe waa úvíkanhûuwíʼin, hedá
wáʼ wovâykhą̨geʼdoʼ kin úvíʼąąmídí.
14 Tut'ayginpídíbo tuwhänpídíbo hąą̨wí t'ąhkí bînʼąmí.
15 Handidi t'owadi wíwovâytuusúuʼąmípí, hedi unbí píʼnä khóʼyé-á
yąʼdâaʼindąʼ ímúní, hedânho úvípikeekw'ôení Yôesi Tádáví ây taʼgendi ímuuʼin,
hedá yąʼdâaʼindá unbí wówátsi-á bînhûuwí tobá in híwǫ́ʼpíʼin t'owaví yâa
íthaa wänboʼ, indá in taʼgeʼin p'óegé namuupí i̯ʼgedąʼ dimän. Oe makówá
in agóyódí dînkoʼoʼ waagibá nakhâyʼą̨ʼ nää oepáa k'aydibo un wáʼ wí ko
waagiʼinbá ímúníʼin,
16 i tuu nawówátsipąyiʼiʼ in t'owa ovâyhondi. Kin úvíʼandá, owáy i thaa
Christ nawáypówá ihaydi naa dînkoedí-í híhchandi otúnídí híwǫ́ʼ dáyʼannin,
hedá wí ąą̨ʼiʼ ikhą̨ą̨de waagibá naa wáʼ ochanpúwí hânho dáykhą̨ą̨ʼin, hediho
hą̨ą̨wí dáyʼandiʼ wídînpedeepí.

17 T'owaḏi animâa dâyt'ąhąnúʔin Yôesi Táḏá óemäʔ waagibá, undá iviʔpiyeʔ
úvíwhäyundeḏi unbí wówátsi-á iviʔpiyeʔ úvímägi heḏá igîʔ úvít'ôemáa. MaʔḏI
naví ûnp'oe donch'âaní heḏânho unbí t'ôe Yôesigîʔ únbowaḏée-íḏí, hebo tobá
han dînpóe wänbo naa ohíhchanpoʔ, heḏá un wáʔ ḳiʔmin híhchan bînmáʔve-íʔin
odaʔ.
18 Naa ohíhchąą waagibá un wáʔ únkhâyʔą̈ʔ íhíhchąą-íʔin, heḏiho unbí
híhchan oyą̈mu-í.

Timothy-vi̱ʔgeḏi Epaphroditus-vi̱ʔgeḏá Paul itąʔnan

19 Naʔinbí Sedó Jesus natṵḏáho hanwaapíḏíbo Timothy unbíʔpiyeʔ dósaaní
heḏânho háa íkw'ǫʔnin dînhanginpúwíḏí heḏi kindiḏi naa oboʔaawówápúwí.
20 Wíyá toʔwí wänbo i waagi naa-áḏí wínaʔänpí. Iḏąʔmân naʔą́yîngiḏi
taʔgendi unbi̱ʔgeḏi iʔánshaaʔoʔ.
21 T'ą̈hkí in wę́ʔgeʔin inbí wówátsi i̱ʔgeḏiḏąʔ díviʔánshaamáa, Christ Jesus-ví
t'ôe i̱ʔgeḏá yoe.
22 Unbo únpihanginná Timothy-ḏá dînkeeyannin i-á taʔgendi báyékí
nachą̈ʔpoʔin. Wí ay iví táḏá ikhą̈gęʔdo waagibá, iḏá naa báyékí díkhą̈gęʔnan i
híwǫʔdi tṵṵ Jesus-vi̱ʔgeḏi änt'ôeʔąmíḏí.
23 Heḏiho owáy háa naa dînpuwagít'óeʔin dînhanginpóe ihayḏi, wesebo
unbíʔpiyeʔ i dósaaní,
24 heḏi naví píʔnä khóʔyé ochąą Naʔinbí Sedó Yôesiḏi hanwaapíḏíbo naa wáʔ
unbíʔpiyeʔbá dípṵhpą̈gít'óeʔin.
25 Hewänbo naa ochanpoʔ nakhâyʔą̈ʔin Epaphroditus unbíʔpiyeʔ wesebo
dówáysaaníḏí. Dînkhą̈gęʔtáy ihayḏi undá naviʔpiyeʔ i dînsan, heḏi naagîʔ wí
tíʔûu waagiʔbá namuu, naa-áḏá wę́ʔgá änt'ôeʔan, heḏá wíye sundaḏo wę́ʔge
änhänboḏi waagiʔinbá gamuu.
26 Nää hânho un napṵą̈daʔ, heḏá nat'oe un únhanginpóeʔin i-á nahayʔin,
heḏi hą̈ʔindá óeʔą́yîngimägi heḏiho unbíʔpiyeʔ dówáysaaní.
27 Taʔgendi hânho nahaywän, chuwa k'áygého naʔänwän. Hewänbo Yôesi
TáḏÁ ûnʔiyapóeḏí óehehkháamägi. Heḏi han iʔandi naviʔpiyeʔ wáʔ naʔiyapóe,
heḏânho wíyá shánkí wänbo wóʔk'áykháapúwípíḏí.
28 Heḏiho wíyá shánkí wóʔtsíkhadaʔpí unbíʔpiyeʔ dówáysaaníḏí, heḏânho i
bînmúníḏí heḏá íhíhchanpúwíḏí, heḏi handiḏi naa-á ánshaa iwe wóʔchąʔnípí.
29 I-á Naʔinbí Sedó Jesus-vîʔ namuuḏi híwǫʔ híhchandi bînséegíkéyí. I-áḏí
heḏá toʔwên i waagiʔbá dimuuʔindáḏí bînʔaʔginnamí,
30 gá Christ-ví t'ôe ônʔoḏi chuwa k'áygéhay napówáḏân, heḏá hą̈ą̈wí naagîʔ
iʔandi i-á nakhâymuu iví wówátsi imäänníḏí. NäʔI hą̈ą̈wí undá wíʔúnkoeḏipí
dînʔąmíḏí naviʔweḏi kayi̱ʔ diwe íkw'ôndi.

3

Háa in taʔgeʔin wówátsi ívíhûuwíʔin.

1 TíʔûuwIn páaḏéʔin, nää näʔi wâyṭṵʔą̈ąmí: Naʔinbí Sedó Jesus-víʔin
ímuuḏihoʔ úvíhíhchanmáʔve-í. Tobá näʔi hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi wâyṭąʔnan wänboʔ,
kaykhan wíḏînpoʔpí inho wâyṭąʔnanninbá nää wíyá wâyṭąʔnamíḏí, heḏi näʔi
híʔ wâyṭąʔdoʔiḏá wovâyʔaywoení.
2 Úvíʔąyîngiʔąąmí hąʔin hôeyóʔin hąhkannin dimuuʔinbíʔweḏi, indá
yą̈ʔḏâapîʔḏąʔ díviʔoʔ, indá in HuḏíyoVí k'ewęʔ taaḏi ovâytaaʔan wänbo näʔin
taa-á wên tsaa nachą̈ʔmuupíʔindąʔmân inbí túuʔú dínmuu.

3 Naʔinnân in taʔgen k'ewę̨ʔ taa waagiʔinbá âymáaʔin gimuu, gá Yôesiví
P'oewąąhąąḏi naʔin díkhąągę̨ʔdoḏân Yôesi Táḏá âyʔaʔginmäänídí, heḏá naʔindá
híhchandi gitûʔ Christ Jesus-víʔin gimuuʔin, heḏá wíʔívíwhąyundepí hąąwí
wíʔbo ívíʔoʔiḏibo naʔin dînʔowóyé-íʔin.
4 Maʔḏi wí toʔwí nachanpoʔ híwǫ́ʔdi hąąwí iʔoḏibo ônʔowóyé-íʔin, hewänbo
kinho nachanpóeḏáho naa-á dînkoeḏí-í iví shánkí ochanpúwíʔin i hąąwí naa
dáyʔandibo dînʔowóyé-íʔin.
5 Naa-á khâave thaa ihayʔi omuuḏi in Huḏíyoví k'ewę̨ʔ taaḏi dítaaʔan; naví
táḏá-á yíyá-á Israel-ʔin dînmuu; wí Benjamin-bí ây iweḏiʔi-ân omuu, heḏânho
wí koḏiʔdi Hebrew omuu, heḏi Pharisee t'owabá omuuḏi in waagibá Moses-
ví khuu t'ąhkí dônhon;
6 heḏi pín taʔge haydi naví whąyu khuu donhondi in Jesus-víʔpiyeʔ
dívíwhąyundeʔin t'owa t'ôephaḏe iwe dovâykw'óḏi. I tsontuu Moses itąʔnandiʔ
t'ąhkí dóʔaʔgindoḏi toʔwí wänbo wíʔûnkoeḏipí dînt'eʔp'íḏe-íḏí.
7 Näʔi hąąwí namuuḏi naa dáyyêngiʔowän, hewänbo nää Christ dóséegíḏí
näʔi hąąwí nachąʔmuupí waabá dînchanpoʔ.
8 Heḏi näʔi hąąwíḏąʔbá yoe, hąąwí t'ąhkân nachąʔmuupí waagibá
dînchanpoʔ, gá nää-á Christ Jesus naví p'óʔḏéḏîʔ dînmuuʔi dontaaḏân, heḏi
i-á shánkí híwǫ́ʔdi namuu hąąwí t'ąhkívíʔweḏi. Heḏi nää Jesus dótaaḏi näʔi
wę̨ʔgeʔi hąąwí dînpeḏee waagibá dóchąą, heḏi näʔi hąąwí-á phéʔyąvi whée
óechaʔgít'óeʔiḏąʔ waagiʔbá namuu gin otúní heḏânho Christ shánkí híwǫ́ʔ
dótaa-íḏí.
9 Naa odaʔ Christ-áḏí wîʔḏąʔ gamúníʔin heḏânho Yôesi TáḏáḏÍ díchąąmáʔve-
íḏí t'aywǫ́ʔdi wíḏómáapí waagi. Hewänbo háʔto kin díchąą-í i tsontuu
Moses itąʔnandiʔ dóʔaʔginnamíḏí dáykhąąḏeḏiboʔ, hewänbo Christ-víʔpiyeʔ
dáywhąyundeḏân, gá Yôesi Táḏá natûʔdân in toʔwên Christ-víʔpiyeʔ
dívíwhąyundeʔinnân iḏi ovâychąąmáa t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagi.
10 Naa odaʔ taʔgendi Christ dótaa-íʔin. I-á nawáywówápóeḏí in kay imáaʔin
napąyiʔ, heḏi naa odaʔ näʔin kaybá dímäániʔin dómáʔve-íḏí. Heḏá i-á
it'ôephaḏe waagibá naa wáʔ hanbá dont'ôephaḏé-íʔindá odaʔ, heḏá háa i
namuu waagibá nachuu ihayḏi, naa wáʔ hanbá omúníʔindá odaʔ,
11 heḏânho tobáháa napóe wänboʔ owáy naa ochuu ihayḏi owáywówápúwí.

Páaḏépiyeḏąʔ ívíkhąą-í

12 Naa wóʔtûʔpí Christ ho dótaaʔin háa dînkhâyʔąʔ waa, heḏi naa wóʔtûʔpí
ho opóeʔin háa dînkhâyʔąʔ omúní waagi, hewänbo hąʔbi opúwíḏí ihayḏąʔ
dáykhąąḏeʔ i dîntáyʔi donhóníḏí, gá hangîʔ-ân Christ Jesus-diḏá ho naa
díkêʔḏân.
13 Tíʔûuwin páaḏéʔin, wíʔochanpoʔpí t'ąhkí hąʔi dîntáyʔi ho
donhógiʔin, hewänbo näʔindąʔ dáyʔoʔ: Háa ho dînpóeʔindá dáyʔannindá
i̱ʔgeḏi wíḏáyʔánshaaʔopí, hewänbo shánkíḏí háa dáykhâymáa i̱ʔgeḏân
dáyʔánshaakanhon.
14 Wí ąąʔiʔ páaḏébo napówá-íḏí ikhąąḏe waabá naa wáʔ dáykhąąḏe
heḏânho hąąwí Yôesi TáḏáḏÍ dímäániʔin ot'anpúwíḏí. Heḏi kinnân iḏi
dînkhâymáa: Christ Jesus naagîʔ iʔannin namuuḏi Yôesi TáḏáḏÍ makówápiyeʔ
dítukánkhâymáa.
15 T'ąhkíḏíbo hangintan dâymáaḏí taʔgendi dikweesenpaaʔindá dínkhâyʔąʔ
díví́ʔánshaamäániʔin näʔi otúʔi híwǫ́ʔdi namuuʔin. Heḏi wí toʔwí hây piháa
iʔánshaamáaḏá, Yôesi TáḏáḏÍ näʔin wänbo ônthayk'úwí.

16 Heḏiho in nähayḏi gihą́hpóeʔinbá ívíkanhondi, hanbá naʔinbí wówátsi
âyhûuwí.
17 Tíʔûuwin páaḏéʔin, háa naa naví wówátsi donhon waabá un wáʔ t'ą̈hkí
hanbá unbí wówátsi bînhûuwí. In toʔwên yą̈ʔḏâaʔin wówátsi dâyhonnin
háa wâykeeyan waagibá híwǫ́ʔ bînmúní, heḏi háa díví'o waa un wáʔ hanbá
úvíʔą̈ą́mí.
18 Hą̈yą̈n wänbo wâytṵʔan heḏi nää-á séeʔindiḏá wíyá wâytṵmáa, báyékí
t'owa háa inbí wówátsi dâyhon diweḏi nakeepoʔ dâyyoegimáaʔin háa Christ-di
naʔingîʔ dînʔan waa phéʔwan deeḏi nachuu ihayḏi.
19 Indáho péyégépiyeho dimän. Yôesi dâyʔaʔginmäänívíʔweḏi húukandá
sṵwą̈-á i̯ʔgeḏi shánkí díví'ánshaaʔoʔ. Hą̈ą̈wí wôedaʔwǫ́ʔdi díví'oʔ i̯ʔgeḏá
díví'yêngihéeʔoʔ. Indá i hą̈ą̈wí nää oepáa k'ayḏiwi i̯ʔgeḏiḏą́ʔ díví'anshaamáa.
20 Hewänbo naʔindáho makówá i̯ʔgeḏá ívíʔánshaaʔoʔ, gá iwá naʔinbí ṵ́wą̈nä
waagibá gínnândân, heḏiho pín taʔge hayḏi âytsíkhaʔmáa naʔinbí aywondi
gínmuuʔiʔ iweḏi gínwáyʔą̈ą́-íḏí, i-á Naʔinbí Sedó Jesus Christ namuu,
21 heḏi i-áho in kay imáaḏí naʔinbí túuʔú kaypîʔ gínmuuʔi gínchuwagít'óe
wänbo dînʔegókhâymáaḏáháʔ ts'ą̈ą́bi dînpakhâymáa, háa ivîʔ ûnmuu waagibá
nawówápóe waaboʔ. I-áho hą̈ą̈wí t'ą̈hkí i̯ʔgeḏi natsonyiḏi ûnkoeḏi kin iʔą́míḏí.

4

1 Heḏiho naví tíʔûuwin páaḏéʔin, Naʔinbí Sedó Yôesivíʔpiyeʔ kayʔindi
úvíwhą̈yṵhûuwí. Naaḏá un báyékí wâyséegíḏí wâymúníʔin odaʔ. Undiḏá naa
díhíhchandoʔ, heḏi hą̈ą̈wí dáyʔandi ot'anpóeʔi waagiʔinbá ímuu gin wâychą́ą.
2 Euodia-áḏí Syntyche-áḏí kaygiʔdi dovǎntṵmáa dänwóení heḏi wîʔ dänpáa-
í, indáho Naʔinbí Sedó Jesus-víʔin wi̯ʔgín damuuḏi.
3 Heḏá ṵ taʔgendi naa-áḏí bit'ôeʔoʔiʔ unmuuḏi, wídaʔmáa näʔin kwiyą̈ʔ
ovǎnkhą̈gę̨ʔnamíḏí wîʔ dapúwíḏí, indá dänt'ôeʔoʔ i híwǫ́ʔdi tṵṵ Jesus-
vi̯ʔgeḏi t'owa dǎnt'ôeʔą́míḏí. Heḏá Clement-dáḏí wây-á wę́ʔgeʔindáḏí hanbá
dívít'ôeʔoʔ, inbí khą́wą̈-áho in tą́ʔnin diwe díntą́ʔmuu, iwe natų̰ʔ toʔwên dimuu
in wówátsi nahándepíʔin dâymáaʔin.
4 Naʔinbí Sedó Jesus-víʔin ímuuḏi hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí úvíhíhchanmáʔve-í,
heḏá wíyá hanbá wâytṵʔą́ą́mí, úvíhíhchanmáʔve-í.
5 T'ą̈hkí t'owa-áḏí híwǫ́ʔdą́ʔ ímúní, Naʔinbí Sedó Jesus-áho hanwaapíḏíbo
naʔą̈ḏi.
6 Báyékí ánshaa iwe wíʔíkwǫʔnípí, hewänbo hą̈ą̈wí t'ą̈hkí i̯ʔgeḏi
úvíyûusuʔą́ą́mí-á, heḏá Yôesi Táḏá-á hą̈ą̈wí úntáyʔi bîndaaʔą́mí, heḏi kin
úvíʔoḏi bînkṵ́ʔdaaʔą́ą́mí wáʔ.
7 Yôesi Táḏáḏí díkhą̈gę̨ʔdoʔ ánshaaginpíḏíbo gikwǫʔníḏí, tobá naʔin t'owaḏą́ʔ
gimuuḏi wígínhanginnáhpí wänbo háa kin dînʔoʔin. Heḏi kin wovâyʔoḏi t'ą̈hkí
unbí píʔnä khóʔyé bînmáaʔi-á unbí hangintandá wovâyʔą́yînmáʔve-í, Christ
Jesus wę́ʔge ímuuḏi.
8 Tíʔûuwin páaḏéʔin, näʔi-á naví t'ą̈ʔgiḏi híʔ unbíʔpiye dînmuu: Hą̈ą̈ḏi
wänbo t'ą̈hkí näʔi hą̈ą̈wí i̯ʔgeḏi úvíʔánshaaʔą́ą́mí: hą̈ą̈wí taʔgen namuuʔindá
naʔaʔginmuuʔi-á, in taʔgeʔin p'óegé i̯ʔge wovâyhondi-á, i yą̈ʔḏâaʔi namuuʔi-á,
naséegímuuʔi-á, t'owa t'ą̈hkí ovâyhi̯ʔandi-á, i shánkí híwǫ́ʔdi namuuʔi-á, heḏá
i̯ʔgeḏi t'owa híwǫ́ʔ díví'héeʔoʔi-á.
9 Naví híʔ ít'oe heḏá naví tsiyekan dînmûʔ, heḏiho t'ą̈hkí naví'weḏi
íhą́hpóeʔi-áḏí i hą́hkan naví'weḏi bînhógiʔi-áḏí ihayḏą́ʔ úvíkanhûuwí, heḏi

kin úvíʔoḏá Yôesi Táḏá undáḏí nayę̨ę̨ní, iḏá díkhą̈gę̨ʔdoʔ ánshaaginpíḏíbo gikwǫʔníḏí.
10 Tobá híwǫ́ʔ hay thaa naphaḏe wänbo nää undi wíyá naa díʔánshaamáa díkhą̈gę̨ʔnamíḏí, heḏi handiḏân Naʔinbí Sedóḏi báyékí híhchan naa dímägi. Naa dînhanginná taʔgendi navı̨ʔgeḏi ho úvíʔánshaaʔoʔin, hebo nää puʔwahayḏi wíʔúnkoeḏipí háa íchąąʔin dînkeeyąmíḏí.
11 Naa dînhą̈ą̈wítáyʔin wóʔtǫ̨ʔpí. Ohą́hpóe ohíhchąą-íḏí tobá hą̈yǫ́ dînkw'ôn wänboʔ.
12 Naa dînhanginná naví wówátsi donhûuwíʔin wí sehkanäwǫ́ʔ nawówáyiʔi waagibá háa wí koḏit'owa namuuʔi waagibá. Naa ohą́hpóe háḏíḏí ohíhchanpúwíʔin, tobá híwǫ́ʔ dáyhúuyo háa ohąhsên wänboʔ, tobá báyékí dînkw'ôn háa hą̈ą̈wí dîntáy wänboʔ.
13 Christ-di in kay dímäḏiho näʔi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dînkoeḏi dáyʔą̨míʔin.
14 Hewänbo tobá hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dîntáyʔi dómáa waabá ochąą wänboʔ, undá naviʔpiyeʔ híwǫ́ʔnin ímuu díkhą̈gę̨ʔnandi waʔ näwe dont'ôephaḏendeḏiboʔ.
15 Un Philippians, unbo näʔi únhanginná: Oe Macedonia nange iweḏi opáaḏépee ihayḏi i híwǫ́ʔdi tǫ̨ǫ̨ Jesus-vı̨ʔgeḏi t'owa dovâyt'ôeʔą̨míḏí, undiḏąʔmân hą̈ą̈wí naa díyą̈mú, wây-á méesate iweʔindiḏá yoe, undiḏąʔmân dînchą̈ʔsan.
16 Oe Thessalonica búuʔú wänbo oʔändí dînkhą̈gę̨ʔtáy ihayḏi undi wáymûuví shánkí hą̈ą̈wí dînsan.
17 Wíʔíʔą̨ąnípí nää wâydaʔmáaʔin wíyá hą̈ą̈wí dímääníḏí, hewänbo odaʔ unnânho báyékí híwǫ́ʔdi bînhóníʔin Yôesiviʔweḏi, wí toʔwí iví t'ôe iweḏi báyékí wáʔâa ihónde waagibá.
18 Nää-á hą̈ą̈wí dîntáyʔi-á heḏá shánkí wänbo dîntáyʔiviʔweḏi dómáa. Näʔi báyékí hą̈ą̈wi-á dómáa gá Epaphroditus-di hą̈ą̈wí undi dînsandiʔ dînkándân. T'owaḏi hą̈ą̈wí saʔwǫ́ʔ nasǫǫʔi-áḏí heḏá animâa dâyhą́núʔindáḏí Yôesi Táḏá ônhon óemääníḏí, heḏi i-á iséegíhógiḏi nahíhchanpoʔ. Heḏi hanbá näʔi hą̈ą̈wí undi naa dînsandiḏá wáʔ Yôesi Táḏá óehíhchandoʔ.
19 Heḏiho Christ Jesus-víʔin ímuuḏi naví Yôesiḏiho hą̈ą̈wí un úntáyʔi wovâymäání iví báyékí híwǫ́ʔdi hą̈ą̈wí ûnkw'ǫ́ʔ diweḏi.
20 Hänhay wänbo t'ą̈hkí naʔinbí Yôesi kw'áayébo ʔ âymáʔve-í, i-á naʔinbí Táḏá gínmuu. Hamân.

Paul-di ovâysengitǫʔan

21-22 Yôesi Táḏáví t'owa t'ą̈hkí ovâysengitǫʔą̨ąmí, indá Christ Jesus-víʔin dimuuḏi. In tíʔûuwin páaḏéʔin naa-áḏí diyiʔindá heḏá t'ą̈hkí in wę́ʔgeʔin Yôesi Táḏáví t'owa nää dikw'ǫ́ʔnindá wovâysengitǫʔan, i tsondi Caesar-ví tewhá ee dikw'ǫ́ʔnindi shánkí wänboʔ.
23 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí píʔnä khóʔyé bînmáʔve-í.

In PáaḏÉʔIN Tąʔnin Paul-di In Thessalonica Búuʔúwi Méesateʔin T'owa ovâytąʔnannin

1 Naʔin Paul-á Silas-á heḏá Timothy-á gimuuʔindi un méesateʔin t'owa oe
Thessalonica búuʔú íthaaʔin wâytąʔdoʔ, undá Yôesi naʔinbí Táḏávíʔin heḏá
Naʔinbí Sedó Jesus Christ-víʔindá ímuu. Yôesiví séegísehkanä bînmáʔve-í, heḏi
iḏi wovâykhą̈gẹʔnamí ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔníḏí.

Háa Yôesiví t'owa oe Thessalonica búuʔú dithaaʔin díviwhą̈yunde waa heḏá
háa inbí wówátsi dâyhon waa

2 Hą̈ą̈ḏi waa ívíyûusuʔoʔ ihayḏi Yôesi Táḏá âykǫ́ʔdaaʔoʔ un ímuuḏi,
3 heḏi Yôesi naʔinbí Táḏávíʔpiyeʔ ívíhą́ḏíndeḏi ívíyûusuʔąmíḏí hą̈ą̈ḏi wänbo
t'ą̈hkí ívíʔánshaaʔoʔ háa úvíʔoʔin Jesus-víʔpiyeʔ úvíwhą̈yundeḏi, heḏá háa
báyékí úvít'ôemáaʔindá Jesus bînséegíḏí, heḏá háa úvíyą̈ą̈ʔoʔindá Naʔinbí Sedó
Jesus Christ nawáyʔą̈ą-íḏí úvítsíkhaʔmáaḏí.
4 Tíʔûuwin páaḏéʔin, un Yôesi Táḏáḏí wovâyséegíʔin, gínhanginná iḏi
wovâydẹʔmannin iviʔin ímúníḏí.
5 Yôesi Táḏáví híwǫʔdi tụụ naʔindi wâymągiʔi tụụḏąʔ wínamuupí, hewänbo
hą̈ą̈wí kayʔi namuu, heḏi wâyt'ôeʔoḏi i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ą naʔindáḏí nayiʔ,
heḏi gínhanginná näʔi tụụ-á taʔgen namuuʔin. Undá úṇhanginná háawin
wówátsi âyhonnin undáḏí giyiʔ ihayḏi, heḏi t'ą̈hkí ívíʔandi-á ungîʔḏąʔ namuu.
6 Heḏi ihayḏi úvísóʔḏêe naʔin waagiʔinbá heḏá Naʔinbí Sedó Jesus
waagiʔbá-á ímúníḏí, heḏi tobáháa báyékí t'ôephaḏe úṇpówá wänboʔ, i Yą̈ʔḏâaʔi
P'oewąąhą̈ą̈ḏi híhchan wovâymągi naʔinbí tụụ dînhógi ihayḏi.
7 Heḏiho t'ą̈hkí in wẹʔgeʔin Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔin oe Macedonia
nange heḏá Greece nangá dikw'ǫʔnin undá bînkeeyan háawin wówátsi in
dínkhâyʔą̈ʔ dâyhûuwíʔin.
8 I tụụ Naʔinbí Sedó Jesus-vı́ʔgeḏi thayʔeeḏi unbíʔweḏi napeeḏi oe
Macedonia-piyeʔ heḏá Greece-piyá nawaḏeḏee, hewänbo iwepiyeḏąʔbá yoe,
wéngé t'ą̈hkí t'owa ho dit'oe háa Yôesiví'piyeʔ úvíwhą̈yundeʔin, heḏiho
wínatáypí wíyá háawên unbí whą̈yụ i̱ʔgeḏi âytụʔą̈ąmíḏí.
9 Hą̈ʔin t'owabo unbı́ʔgeḏi ditų̂ʔ háa undi naʔin díséegíʔannin, heḏá
háa hą̈ą̈wí bînkhíyéḏí unbí yôesi waa bînchąąʔi bînyoeʔannin Yôesiví'piyeʔ
úvíwhą̈yụ́-íḏí, heḏá háa nää-á i koḏi̱ʔdi Yôesi bînʔaʔginmäʔin, i-á i taʔgendi
nawówáyiʔi namuu,
10 heḏá wáʔ dit'oe háa nää iví ay ûnmuuʔi bîntsíkhaʔmáa makówáḏí
nawáyʔą̈ą-íḏí, i-á Jesus namuu, i Yôesi Táḏáḏí óewáywówápaaʔiʔ, heḏi iḏibá
dînʔaywonkhâymáa owáy ihay thaa Yôesi Táḏáḏí t'owa ovâytuchą̈nu iwe, inbí
t'aywǫʔdi dínmuuḏi nat'ayḏi.

2

Háa Paul oe Thessalonica búuʔú Yôesigîʔ it'ôeʔan waa

1 Tíʔûuwin páaḏéʔin, úṇhanginná unbíʔwe giyiʔ ihayḏi háa ívíʔan waa
wínapeḏeepí.
2 Undá úṇhanginná unbíʔwe gipówápíḏíbo báyékí dít'ôephaḏekannannin
heḏá báyékí híwǫʔpîʔ naʔin díhéeʔannindá oe Philippi búuʔú. Hewänbo

tobáháa báyékí t'owaḏi díʔahkhâaʔąmíʔin didaʔ wänbo naʔinbí Yôesiḏi khuwôedaʔ dînyâaʔan iví híwǫ́ʔdi tụụ wâytụʔąąmíḏí.
3 Naʔindi wâywhąąyụʔąmíḏí ívísóʔḏínde ʔ ihayḏi, in taʔgen namuu iweḏi wíʔívíhânge ʔanpí, heḏá naʔinbí ánshaa-á yąąʔḏâapîʔ wígínmuupí, heḏi hąąwí wänbo unbíʔweḏi wíʔâykaayanpí.
4 Yôesi Táḏáḏí naʔin dítayịʔ, heḏá dímûʔ ihay híwǫ́ʔnin gimuuʔin iví híwǫ́ʔdi tụụ âyt'ôeʔąmíḏí. Heḏiho ívíhíʔmáaḏí wíʔívísóʔḏíndepí t'owa âywänpihíhchannamíḏí, hewänbo Yôesi Táḏá-ân âyhíhchannamíḏân. I-áho hąąwí t'ąąhkí naʔinbí píʔnä khóʔyé âymáaʔiʔ imúndeʔ.
5 Un únhanginná saʔwǫ́ʔgí unbịʔgeḏi wíʔívíwänpihéeʔanpí, heḏá wáʔ wíʔívíhôeyóʔanpí undi hąąwí dímąąníḏí. Yôesi Táḏá ûnhanginná näʔindá in taʔgen namuuʔin.
6 Heḏá undáḏí giyiʔ ihayḏá wíʔívísóʔḏíndepí t'owa naʔinbịʔgeḏi híwǫ́ʔ dívíhéeʔąmíḏí, un wänbo-á háa wây-á toʔwên wänbo-á yoe, tobáháa Christ-ví t'ôekhuwaʔin gimuuḏi gínk'óe wänbo heʔennin dípaa-íḏí.
7 Hewänbo naʔin undáḏí giyiʔ ihayḏi, wí yíyá iví áyyąąʔ itsąąʔoḏi ovâyʔąyînmáa waagibá wâysehkanäʔan.
8 Naʔindi báyékí wâydaʔ, heḏi naʔinbí séegí unbíʔpiyeʔ gínmuuḏânkun gikhâymuu Yôesi Táḏáví híwǫ́ʔdi tụụ wâymąąníḏíḏąʔbá yoe, hewänbo naʔinbí wówátsi wáʔ.
9 Tíʔûuwin páaḏéʔin, ti wíʔúnʔánshaapíʔan, undáḏí gikw'ǫ́ʔ dihayḏi báyékí ívít'ôeʔan. Yôesi Táḏáví híwǫ́ʔdi tụụ wâytụụphaḏendeʔ ihayḏibá khụụ-á thaa-á ívít'ôeʔan wáʔ âychąąʔt'aaníḏí, heḏânho un wíʔbo wíʔúntâynípí hąąwí gíntáyʔi dímąąníḏí.
10 Un Christ-víʔpiyeʔ úvíwhąąyundeʔindáḏí naʔin gikw'ǫ́ʔ dihayḏi, háa naʔinbí wówátsi âyhon waagi yąąʔḏâaʔindá taʔgeʔindá gínmuu, heḏá toʔwí wänbo-á wíʔûnkoeḏipí wên háawên wänbo naʔinbíʔpiyeʔ dîntʼeʔpʼíḏe-íḏí. Un únhanginná heḏá Yôesi Táḏá wáʔ ûnhanginná näʔin in taʔgen namuuʔin.
11-12 Heḏá wáʔ un únhanginná wíʔínbo wâyhéeʔannin, heḏi naʔindi wâytumakheʔan wí táḏá iví áyyąąʔ ihéeʔo waagibá, heḏá wâykweewaasenwaatụʔan, heḏá kaygịʔdiḏá wâyhéeʔan unbí wówátsi híwǫ́ʔ bînhûuwíḏí heḏânho Yôesi Táḏá nahíhchąą-íḏí. Iḏânho wóvâytụkánnan iviʔpiyeʔ íʔąąʔíḏí makówápiyeʔ ímu-íḏí heḏá iwá heʔennin ípúwíḏí.
13 Heḏi wíyá hąąwí namuuḏi wáʔ Yôesi Táḏá hąąḏi wänbo t'ąąhkí âykúʔdaaʔoʔ. Näʔi tụụ wâytụmáaʔiʔ un ít'oeḏi heḏá bînséegíʔandá Yôesiviʔweḏi naʔąąʔin úvíwhąąyụ, t'owaviʔweḏiḏąʔbá yoe. Heḏi taʔgendi Yôesiví tụụ-ân ûnmuu, heḏi näʔi tụụbá un ipiyeʔ úvíwhąąyundeʔinbí píʔnä khóʔyé it'ôemáa.
14 Tíʔûuwin páaḏéʔin, háa in Judea nangewin méesateʔin t'owa Yôesi Táḏá óeʔaʔginmäʔin heḏá Christ Jesus-víʔpiyá dívíwhąąyundeʔin dínpóe waagibá un hanbá únpóe. Unbí ówînge ʔin t'owaḏibo wovâyt'ôephaḏekannan in Huḏíyoḏi inbí t'owa oe Judea ovâyt'ôephaḏekannan waagibá.
15 In Huḏíyoḏânkun hänʔoe Yôesi Táḏáví tukhẹʔmin ovâyhąnú, heḏá indibá Naʔinbí Sedó Jesus óehay, heḏá naʔindá wáʔ díkhẹhpiye. Indiḏá Yôesi Táḏá hây wänbo wíʔóehíhchandopí, heḏá toʔwên t'ąąhkí dâyyoegiʔoʔ.
16 Dívísóʔḏêe díʔahkhâa-íḏí in Huḏíyo dimuupíʔin t'owa háḏídí ovâyʔaywoeníʔin wíʔâyt'ôeʔąąmípídí, heḏi handiḏi näʔin Huḏíyoví t'aywǫ́ʔdi dínsôemän, heḏiho Yôesi Táḏá inbíʔpiyeʔ nat'aydi nää inbí tuchąnu ho dínpówá.

Paul hânho nadaʾ in Thessalonica-win méesateʾin t'owa ovâymúníʾin

17-18 Tíʾûuwin páaḏéʾin, unbíʾweḏi wí hây tą̈hkí giwiyeḏee, hewänbo tobá undáḏí wígikw'ǫ́hpí wänbo waʾḏi naʾinbí píʾnä khóʾyé unbí̱ʾgeḏi wâyʾánshaamáa, heḏiho hânho wíyá wâymúníʾin gidaʾ, heḏi unbíʾpiyeʾ gimú-íḏí ívísóʾḏínde ʾ. Naa Paul hą̈yänbo dáysóʾḏêe wâymúníḏí, hewänbo i Penísendiḏi díʾahkhánde ʾ.

19 Owáy Naʾinbí Sedó Jesus nawáyʾą̈ą̈ḏi iví páaḏépiyeʾ giwin dihayḏi, gitsíkha unnân iwebá wâymúníḏí, heḏá un ímuuḏá gihíhchangít'óe, heḏá unbí̱ʾgeḏá ívíyêngihéeʾą́mí, wí hą̈ą̈wí git'anpóeʾiʾ ímuu waagibá.

20 Un ímuuḏânkun naʾin hânho híwǫ́ʾ gichanpoʾ heḏá ívíhíhchandoʾ.

3

1-3 Naʾin hânho gihanginʾânda ʾ háa un únpoʾin, heḏi báyékí gitaachanpóeḏí wígitsíkhakandaʾpí gínhanginpúwíʾin, heḏânho giʾân shánkí híwǫ́ʾ namúní kinnân ívíʾą́míʾin: Naa oe Athens oʾän dihayḏi iwebo dáywóyí̱ʾ, heḏi iweḏi naʾinbí tíʾûu páaḏéʾi Timothy unbíʾpiyeʾ âysan, i-á naʾindáḏí it'ôeʾoʾ t'owa ovâyt'ôeʾą́míḏí Yôesi Táḏáví híwǫ́ʾdi tu̱u̱ Christ-ví̱ʾgeḏi. Heḏiho unbíʾpiyeʾ i wâysan wovâykweewaasenwaatu̱ʾą̈ą́míḏí heḏá wovâykhą̈geʾnamíḏí shánkí kayʾindi Christ-víʾpiyeʾ úvíwhą̈yǫ́-íḏí, heḏânho i t'ôephaḏe únpóeʾiʾ namuuḏi wíʾúvíyâaʾą́mípíḏí unbí whą̈yu̱ iweḏi. Unbo únpihanginná Yôesi Táḏáḏí nąʾi t'ôephaḏe dînpúuwíʾin imąʾ.

4 Waʾḏi undáḏí giyiʾ ihaydibo waʾ napóepíḏíboʾ ihayḏą̨ʾ wâytu̱ʾoʾ âyt'ôephaḏegít'óeʾin, heḏi únhanginná hanho napóeʾin.

Timothy-ḏi Paul óetu̱ʾan in Thessalonica-win méesateʾin t'owa híwǫ́ʾ dimännin

5 Heḏânkun báyékí otaachanpóeḏí wíḏîntsíkhakoeḏipí Timothy unbíʾpiyeʾ dósaaníḏí. Naa hânho ohanginʾânda ʾ unbí whą̈yu̱ i̱ʾgeḏi háa kayʾin únmuuʾin háa yoe. Ą́yîngi iwe oʾänwän gá oʾândân háḏíwáy i Penísendiḏi wovâyt'annin, heḏi wovâyt'andá hą̈ą̈wí t'ą̈hkí ungîʾ ívíʾandi peḏeeʾin gínpúwí.

6 Hewänbo nää-á Timothy naʾinbíʾwe nawáypówá, heḏi wí híwǫ́ʾdi tu̱u̱ úvíkanhon niʾgeḏi dînkán. Iḏi dítu̱ʾan unbí whą̈yu̱ waʾḏi únkayʾin heḏá séegí-á bînmáaʾin, heḏá hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí naʾinbí̱ʾgeḏi híwǫ́ʾdą̨ʾ úvíʾánshaamáaʾin, heḏá taʾgendá ídaʾin wíyá díwáymúníʾin, naʾindi wâymúníʾin gidaʾ waagibá.

7 Heḏânho tíʾûuwin páaḏéʾin, waʾḏi híwǫ́ʾbo úvíwhą̈yundeʾin gínhanginpóe ihayḏi báyékí gihíhchanpóe, tobáháa báyékí kâyʾi t'ôephaḏe iwe gikw'ôn wänboʾ.

8 Nää gínhanginná unbí whą̈yu̱ Naʾinbí Sedó Jesus-víʾpiyeʾ kayʾin únmuuʾin, heḏiho hânho saʾwǫ́ʾ naʾinbí wǫ́wátsi âyhon.

9 Naʾindi Yôesivíʾpiyeʾ wâyyûusuʾoḏi hânho gihíhchanpoʾ, heḏiho un ímuuḏi tobáháa hą̈yǫ́ Yôesi Táḏá âykǫ́ʾdaaʾo wänboʾ, ihay kǫ́ʾdaa wänbo waʾ wíʾâyʾohpí.

10 Khu̱u̱-á thaa-á pín taʾge haydi Yôesi Táḏáví̱ʾpiyeʾ ívíyûusuʾoʾ iḏi dípunmą̈ąníḏí unbíʾpiyeʾ, heḏânho wíyá wâyhą́ʾamíḏí, heḏi handiḏi wíyá hą̈ą̈wí úntáyʾiʾ íhą́hpúwí shánkí híwǫ́ʾ úvíwhą̈yǫ́-íḏí.

11 Yôesi naʾinbí Táḏá heḏá Jesus naʾinbí tsondi hayʾi-á âydaʾmáa unbíʾpiyeʾ díhûuwíḏí.

12 Gidaʾpoʾ Naʾinbí Sedó Jesus-di wovâykhą̈geʾnamíḏí heḏânho shánkí wänbo wíʾnä táye úvíséegíhûuwí, heḏá wę́ʾgeʾin t'owa-á wáʾ hanbá bînséegíhûuwí.

13 Handiḏânho Naʔinbí Sedó Jesus-di unbí píʔnä khóʔyé shánkí wovâykaymäänî, heḏiho owáy i nawáypówá ihayḏi t'ä̱hkí in wę̱ʔgeʔin t'owa iviʔin ûnmuuʔin wóegé, undá yä̱ʔḏâaʔinbo Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʔ úvíwı̨́nú-í, heḏá wên háawin wên wänbo wovâyt'eʔp'íḏe-íʔin wívînmáʔve-ípí unbí píʔnä khóʔyé.

4

Gínkhâyʔä̱ʔ híwǫ́ʔ naʔinbí wówátsi âyhûuwíʔin Yôesi âyhíhchannamíḏí

1 Tíʔûuwinpáaḏéʔin, nää näʔi wâytu̱ʔä̱ą́mí: Háa unbí wówátsi bînhûuwíʔin Yôesi Táḏá bînhíhchannamíḏí wâyhä̱ʔanhoʔ, hewänbo Naʔinbí Sedó Jesus-di dînk'ûʔ wâydaaʔą́míḏí heḏá wâytumakheʔą́míḏí shánkí wänbo úvísóʔḏêe-íʔin kin úvíʔä̱ą́míḏí.

2 I tsontu̱u̱ wâytu̱ʔandiʔ un únhanginnânhoʔ, heḏi näʔi tsontu̱u̱-á Naʔinbí Sedó Jesus-víʔweḏân naʔä̱ä̱.

3 Kinnân Yôesi Táḏá nadaʔ úvíkanhûuwíʔin: Yä̱ʔḏâaʔindą́ʔ unbí wówátsi bînhûuwí, heḏiho toʔwí unbí sedó háa kwiyó wíʔúnmuupîʔ-áḏí wíʔúvíwhǫhkwomáʔve-ípí.

4-5 Yôesi Táḏá nadaʔ un únhanginnáníʔin háa unbí túuʔú bîntsonmáʔve-íʔin, heḏânho yä̱ʔḏâaʔin ímúní heḏá t'owaḏá wovâyʔaʔgeení, heḏi unbí túuʔúḏí háa íwänpichą̨ą̨ waagiḏą́ʔ wíʔúvíʔä̱ą́mípí, heḏânho in wę̱ʔgeʔin t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔin dívíkanhon waagi wíʔúvíʔä̱ą́mípí.

6 Toʔwí wänbo wíʔûnkhâyʔä̱hpí wíyá toʔwí Jesus-víʔpiyeʔ iwhä̱yundeʔi híwǫ́ʔpí óemáʔve-íʔin háa iví kwee háa sen óekwee-íʔin. Thayʔeeḏi heḏá kayʔindá ho wâytu̱ʔan, Naʔinbí Sedó Yôesiḏi in toʔwên han díviʔoʔindá ovâytuchä̱nukhâymáa.

7 Yôesi Táḏáḏí naʔin dítu̱kánnan iviʔin gimúníḏí heḏânho yä̱ʔḏâaʔindą́ʔ gipúwíḏí, tsé waagiʔinbá giyę̱ę̱niḏá yoe.

8 Heḏiho toʔwên näʔi híwǫ́ʔdi hą́hkan dâyyoegimáaḏáho wí híʔ t'owavîʔḏą́ʔ wíʔovâyyoegiʔopí, hewänbo Yôesi Táḏáví híʔ-ân ônyoegiʔoʔ. Yôesi Táḏáḏânhoiví P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ dímägi, heḏi näʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨-á yä̱ʔḏâaʔi namuu.

9 Wínatáypí naaḏi wâytą́ʔnamíʔin háa únkhâyʔä̱ʔ in wę̱ʔgeʔin Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔin bînséegíhûuwíʔin. Yôesi Táḏáḏí ho wovâyhą́ʔan kin úvíkanhûuwíʔin.

10 Heḏi taʔgendi undi t'ä̱hkí in Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔin hä̱ä̱ Macedonia nange dikw'ǫ́ʔnin bînséegí, hewänbo kaygiʔdi wâytu̱máa wíyá shánkí wänbo bînséegíhûuwí.

11 Úvísóʔḏíʔbe-í unbí wówátsi hanginpí híwǫ́ʔ bînhûuwíḏí, heḏá únʔą́yîngiwǫ́ʔnáhpí i̱ʔge wíʔúvítomáʔve-ípí, heḏá unbí wówátsi únmuuʔigîʔ úvít'ôeʔä̱ą́mí bînpichä̱ʔt'aaníḏí, háa naʔindi wâytu̱ʔan waagibá.

12 Kin úvíkanhondi t'owaví khä̱gęʔ wíʔúntâynípí, heḏá háa unbí wówátsi bînhon waagiḏi t'owa Yôesiviʔpiyeʔ dívíwhä̱yundepíʔin dimuuʔindá wovâyʔaʔginhûuwí.

Háa napuwagít'óeʔin Jesus nawáyʔä̱ä̱ ihayḏi

13 Tíʔûuwinpáaḏéʔin, gidaʔ un únhanginnáníʔin háa in toʔwên inbí wówátsi dâybowaʔin dínpuwagít'óeʔin. Wáy wên t'owa-á i̱ʔgeḏi wíḏínhanginnáhpí, heḏânkun toʔwí nachuu ihayḏi dik'áykháapoʔ. Naa wóʔdaʔpí íchanpúwíʔin háa in dichą̨ą̨ waagibá.

14 Ívíwhäyunde Jesus nachuuʔin heḏá nawáywówápóeʔindá, heḏânkun kin wáʔ ívíwhäyundeʔ: Toʔwên Jesus-víʔpiyeʔ díví́whäyundeʔin inbí wówátsi dâybowa wänboʔ, Yôesi Táḏáḏí ovâywáywówápaa-í Jesus-áḏí dikwǫʔníḏí owáy nawáyʔäą ihayḏi.

15 Näʔin wâytu̱kankhâymáaʔin Naʔinbí Sedó Jesus-ví híʔ ûnmuu: I nawáyʔäą ihayḏi in toʔwên inbí wówátsi dâybowaʔinbí páaḏébo naʔin waʔḏi giwówáyiʔin iviʔpiyeʔ wígimänpí.

16 Kinnân napúwí: T'owa dit'óe-í wên tsontu̱u̱ kaygi nakeetûʔnin waagiʔinbá, heḏá i p'óʔḏéḏîʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔivi tu̱u̱ waagibá-á, heḏá Yôesi Táḏáví tenphé waagibá-á. Ihayḏáháʔ Naʔinbí Sedó Jesus-á makówáḏá nawhąní. Ihayḏibá in toʔwên dihánnin Jesus-víʔpiyeʔ díví́whäyu̱ʔindá diwáywówápúwí,

17 heḏáháʔ naʔin waʔḏi giwówáyiʔindá wę́ʔge in dihánnindáḏí oe okhúwá nakw'ǫʔ diwepiyeʔ dípiyegít'óe, heḏi iwe Naʔinbí Sedó Jesus âyyáy-í, heḏiho i-áḏí hãnhay wänbo t'ąhkí gikwǫʔní.

18 Heḏiho únkhâyʔąʔ näʔi häąwí i̱ʔgeḏi wíʔnä táye úvíhíʔmáʔve-íʔin heḏânho wíʔík'áykháa-ípíḏí.

5

Gínkhâyʔąʔ gikhâymúníʔin Jesus nawáyʔąą-íḏí

1 Tíʔûuwin páaḏéʔin, hą̃ąḏi háa wéʔi thaa Jesus nawáyʔąʔ i̱ʔgeḏi wâytąʔnamíʔin wínatáypí.

2 Unbo taʔgendi únpihanginná Naʔinbí Sedó Jesus nawáyʔąʔin, hewänbo wínahanginnáhpí hą̃ąḏi i thaa nanániʔin. Wí sänbi tsíkhagipí khu̱ʔḏéeḏí naʔäą waagibá, Jesus wáʔ tsíkhagipí napowagít'óe.

3 T'owa ditúʔbe-í, “Häąwí t'ąhkí ąyîngipíḏíbo híwǫʔ gínmän, heḏiho háʔto häąwí wänbo híwǫʔpîʔ gínpúwí.” Hewänbo waʔḏi haʔwâa díví́híʔmáaḏíbo t'ôephaḏe dínpúwí, heḏi háʔto iweḏi bahpíbo dipée-í. Tsíkhagipí näʔi dínpuwagít'óe, wí kwee nats'anʔeyehaypoʔ waagibá.

4 Hewänbo tíʔûuwin páaḏéʔin, undá wên t'owa khu̱u̱ ee dithaaʔin waagiʔin wíʔímuupí, undá híwǫʔ únkeet'óe, heḏiho Jesus nawáyʔąʔi thaaḏi ąyîngipíḏíbo wíwovâyhónípí, wí sänbiḏi wovâyhóní waagibá.

5 Undá t'owa häąwí t'ąhkí thaaḏiḏąʔ úvíʔoʔin heḏá nakohthayná niʔge ímännin waagiʔinbá ímuu, in t'owa häąwí t'ąhkí khu̱u̱ḏi nakohkeet'óepí ee díví́ʔoʔin waagiʔinbá wígimuupí.

6 Heḏânho wígínkhâyʔąhpí t'owa yóʔin dimuuʔin waagiʔinbá gimúníʔin, hewänbo giyósaʔwo waagi gikwǫʔní, heḏá naʔinbí tsiyekandá híwǫʔdá âyʔąyîngihûuwí.

7 Khu̱ʔḏéeḏân t'owa diyókhąyą̃ʔ heḏá dívísu̱wą̃yíyénde.

8 Hewänbo naʔin thaaḏiʔin gimuu, heḏiho naʔinbí tsiyekan gínkhâyʔąʔ âyʔąyîngiʔą̃ąmíʔin. Yôesivípiyeʔ ívíwhäyú-í heḏá t'owa-á âysę́egíhûuwí, heḏi kin íviʔoḏá wên sundaḏo dikhâywinnin waagiʔinbá gimúní, inbí pį́hkhú iweʔi kwą̃k'u aa dívípitógiḏi inbí túuʔú dâyʔąyîngiʔąmíḏí. Heḏá pín taʔgeḏi gitsíkha-í Yôesiḏi dînʔaywoeníḏí, heḏi handiḏá in sundaḏo inbí kwą̃k'u p'ǫ́hkhändá inbí p'ôn dâyʔąyîngiʔoʔin waagiʔinbá gimúní.

9 Naʔinbí Sedó Jesus naʔingîʔ iʔannin namuuḏi Yôesi Táḏáḏí díḏę́ʔman dînʔaywoeníḏí, t'ayḏi dítuchąnú-íḏá yoe.

10 Jesus naʔingîʔ nachuu, hedi owáy naváyʔäą ihaydi tobáháa naʔinbí
wówátsi âybowa wänbo háa waʔ giwówáyi wänboʔ hǎnhay wänbo t'ąhkí i-ádí
gikwoʔní.
11 Hediho wíʔnä táye úvíkayʔąamí hedá úvíkweewaasenwaatuʔąamí, háa nää
úvíkanhon waagibá.

Báyékí häąwí iʔgedi ovâytumakheʔan

12 Tíʔûuwin páadéʔin, näʔin naʔindi wâydaʔmáa: Bînʔaʔginnamí in toʔwên
unbíʔge diyiʔin Naʔinbí Sedó Yôesidi ovâykw'ódiʔin wovâypahûuwídí hedá
wovâyhąʔamídí. Indá kin dâyʔamídí báyékí dívít'ôemáa.
13 Hediho näʔi häąwí wovâyʔoʔi namuudi báyékí bînʔaʔginhûuwí hedá
bînséegíhûuwí. Hedi t'ąhkídíbo tsąąginpídíbo wę́ʔge íthaa-í.
14 Tíʔûuwin páadéʔin, näʔin tumakhe wáʔ wâymǎání: In dit'ôedaʔpíʔin
bîntuʔąamí haʔmin wídimúnípí. In dikhuwôedaʔin dimuuʔin ovâykhągeʔnamí
wídikhuwôedaʔ-ípídí. In kayʔindi dívíwínúndepíʔindá wáʔ ovâykhągeʔnamí.
T'ąhkí t'owa-ádí úvíboʔatąʔąmí.
15 Wí toʔwídí wíyá toʔwí híwóʔpí óeʔandáhoʔ, wívînkanmǎánípí i wîʔdi
híwóʔpíbá ônwáybuunídí, hewänbo undá únkhâyʔąʔ hąądi wänbo t'ąhkí
úvísóʔdêe-íʔin wíʔnä táye híwóʔdąʔ úvíkanhûuwídí, hedá wę́ʔgeʔin t'owa t'ąhká
wáʔ hanbá bînhûuwí.
16 Hąądi wänbo t'ąhkí íhíhchąą-í.
17 Hąądi wänbo t'ąhkí íkhâymúní úvíyûusuʔąamídí.
18 Íkúʔdaapúwí tobáháa háa napóe wänboʔ. Kinnânkun Yôesi Tádá nadaʔ
úvíʔąąamíʔin, gá Christ Jesus-víʔin ímuudân.
19 I Yąʔdâaʔi P'oewąąhąąví t'ôe wívînʔahkhâa-ípí.
20 Yôesi Tádáví tukhęʔmin dimuuʔinbí híʔ häąwí dínchąʔmuupí waagibá
wívînchanhûuwípí.
21 Hewänbo häąwí t'ąhkí híwóʔ bîntayiʔní, hedá i híwóʔdi namuuʔidąʔ
bînkhonhûuwí.
22 T'ąhkí yąʔdâapîʔ namuu iwedi úviyâaʔąmí, tobáháa häąwí namúní
wänboʔ.
23 Yôesi Tádádí díkhągeʔdoʔ ánshaaginpídíbo gikwoʔnídí, hedi idânho
wovâykhągeʔnamí wáʔ yąʔdâaʔindąʔ ímúnídí, hedi idá unbí wówátsi thaa
t'ąhkí wovâyʔąyîngiʔąamí, unbí p'oewąąhąą-á unbí hąą-á hedá unbí túuʔú-á,
hedânho owáy Naʔinbí Sedó Jesus Christ naváyʔäą ihaydi häąwídí wänbo
wíwovâyt'eʔp'íde-ípídí.
24 Hedi Yôesi Tádádí taʔgendi wovâyʔąyîngikhâymáa. Idá wovâytukánnan
iviʔin ímúnídí, hedi háa natûʔ waa taʔgendi iʔoʔ.
25 Tíʔûuwin páadéʔin, dînyûusuʔąamí.
26 T'ąhkí in wę́ʔgeʔin méesateʔin tíʔûuwin páadéʔin iwe dikw'óʔnin
bînséegísengituʔąamí.
27 Naadi wâytsonmáa, näʔin tąʔnin t'ąhkí in wę́ʔgeʔin méesateʔin tíʔûuwin
páadéʔin dit'óe-ídí bîntuuʔąmí, gá Naʔinbí Sedó Jesus kin nadaʔdân.
28 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-di iví séegísehkanä wovâymǎání.

In Eeḏiʼin Taʼnin Paul-di In Thessalonica Búuʼúwi Méesateʼin T'owa Ovâytąʼnannin

1 Naʼin Paul-á Silas-á heḏá Timothy-á gimuuʼindi näʼin tąʼnin wâytąʼdoʼ un
méesateʼin t'owa oe Thessalonica búuʼú íthaaʼin, Yôesi naʼinbí Táḏáváʼin heḏá
Naʼinbí Sedó Jesus Christ-váʼindá ímuu.
2 Yôesi Táḏá-áḏí heḏá Naʼinbí Sedó Jesus Christ-áḏí séegísehkanä
wovâymäänì heḏá wovâykhą̈geʼnamí ánshaaginpíḏíboʼ íkwǫʼníḏí.

Paul-di ovâyyûusuʼoʼ t'ôephaḏe dínpóeḏí

3 Tíʼûuwin páaḏéʼin, un ímuuḏi gínkhâyʼą̈ʼ hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí Yôesi Táḏá
âykúʼdaaʼąmíʼin, heḏá híwǫʼdá namuu han ívíʼąmíʼin, gá unbí whą̈yu Jesus-
víʼpiyeʼ shánkí kayʼin únpuwamändân, heḏá shánkí wänbo-á wíʼnä táye-á
úvíséegíkanhondá.
4 Heḏânkun wą̈hą̈ą̈ wänbo t'ą̈hkí Yôesi óeʼaʼginmäʼ eeye híhchandi unbíʼgeḏi
ívíhéeʼoʼ, gá úvíyą̈ą̈ʼoḏân heḏá úvíwhą̈yuhondá tobáháa unbí whą̈yu
únmuuḏiho t'owaḏi wovâywhąʼo heḏá wovâyt'ôephaḏekando wänboʼ.
5 Yôesi Táḏáváʼin ímuuḏibo nääho un bînt'ôephaḏendeʼ, heḏiho i-ânho natúní
un ihay híwǫʼnin ímuuʼin makówápiyeʼ ímu-íḏí. Heḏi handiḏi iḏi naʼin
dînkeeyo híwǫʼdąʼ iʼoʼin, i híwǫʼdi únʼą̈ʼiʼ wovâymäḏi.
6 Gínhanginná Yôesi Táḏá-á taʼge iʼoʼ, heḏiho in toʼwêndi
wovâyt'ôephaḏekandoʼinbá iḏá hanbá ovâyt'ôephaḏekankhâymáa,
7 hewänbo un nää bînt'ôephaḏendeʼindá unbí t'ôephaḏe iweḏi
wovâyyâakankhâymáa, heḏá naʼindá wáʼ hanbá díkhâymáa. Näʼindáho
napúwí owáy Naʼinbí Sedó Jesus nawáypówá ihayḏi. Owáy makówáḏí
nawáyʼą̈ḏi nakeepuwagít'óe iví kayʼin makówáwin t'ôepąʼą̈ąʼin wóegé heḏá
wí phaa kop'íʼáaḏeʼi nakeet'óeʼi waagiʼbá wóegá.
8 Ihayḏibá in toʼwên i híwǫʼdi tuu namuuʼiʼ ivíʼgeḏi
wíḏâyʼaʼginhonpíʼindáḏí heḏá in Yôesi Táḏá óetaaʼíʼin wíḏidaʼpíʼindáḏí iḏi
ovâytuchą̈nukhâymáa.
9 Heḏi kinnân inbí tuchą̈nu dínmúní: Hänhay wänbo t'ą̈hkí dipeḏeeyę̈ę̈ní,
gá Naʼinbí Sedó Jesus-víʼweḏi ovâywiyekhâymáaḏân, heḏá iví kay báyékí
ûnmuuʼindá háʼto dâymúní.
10 Näʼi napuwagít'óe owáy i thaa Jesus nawáypówá ihayḏi. Ihay
thaa in toʼwên ivíʼpiyeʼ dívímägiʼin heʼennin ovâypáa-í, heḏi näʼin
ivíʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼindibá óetegekhâymáa. Heḏá undá wáʼ naʼinbí híʼ
wâyphaḏeʼandiʼ dînwhą̈yundeḏi indáḏíbá íkwǫʼní.
11 Heḏi näʼi gínhanginnândihoʼ, hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí wâyyûusuʼoʼ.
Naʼinbí Yôesiḏi wovâytukánnan ivíʼin ímúníḏí, heḏiho âydaʼmáa iḏi
wovâykhą̈gęʼnamíḏí híwǫʼ unbí wówátsi bînhûuwíḏí heḏânho i-á
natúníḏí taʼgendi ivíʼin ímuu waagi íthaaʼin. Âydaʼmáa wáʼ in kay
wovâymäänìḏí heḏânho háa ídaʼ waagibá híwǫʼnin ímúní, heḏá iví kayḏi
wáʼ wovâykhą̈gęʼnamí bînbowá-íḏí hą̈ą̈wí t'ą̈hkí úvíʼoʼi Jesus-víʼpiyeʼ
úvíwhą̈yundeḏi.
12 Heḏi owáy näʼi ívíyûusuʼoʼi napóe ihayḏi unbí híwǫʼdi wówátsi únmuuḏi
t'owa ditúní Naʼinbí Sedó Jesus hayʼi namuuʼin, heḏá undá heʼennindá ípúwí

iví'in ímuuḏi. Nä'i-á napuwagít'óe gá Yôesi Táḏá-áḏí heḏá Na'inbí Sedó Jesus Christ-áḏí inbí séegísehkanä wovâymägiḏân.

2

Háa napúwí'in Jesus naway'ąąpíḏíbo'

1 Tí'ûuwin páaḏé'in, Na'inbí Sedó Jesus Christ naway'ą', heḏi i na'än diwe díwę'gekhâymáa, heḏi nää i'geḏi wâyhí'khâymáa.
2 Ma'ḏi wí to'wíḏí wovâytu'ąąmí Jesus-ví thaa ho ûnpówá heḏiho naway'ąą gin. Heḏá wá' ma'ḏi wovâytu'ąąmí nä'i hąąwí i'geḏi ûnhanginná'nin gá wí p'oewąąhąąḏi óetu'andân, háa wí hí' i'geḏi nat'oeḏá, háa wên tą'nin dôntą'nannin diwá kin natą'muuḏá. Hewänbo kin to'wíḏí wovâytu'andáho naaḏi kay'indi wâytumáa wesebo wí'íyashapúwípí háa báyékí ąyîngi-á wíwovâymäänípí.
3 Wívînmäänípí to'wíḏí wänbo wovâyyâa'ąmíḏí in ta'gen namuu iweḏi, tobáháa dívíkhąąḏe wänbo'. Wa' Jesus naway'ąąpíḏíbo nä'i wâytukangít'óe'i napuwagít'óe: Báyékí t'owa Yôesi Táḏáví'weḏi dívíyâakankhâymáa heḏá i to'wí yą'ḏâapíkan t'ąhkí ikhâymáa'i nakeesogegít'óe, i-á hą'bi namuu napeḏeegít'óe'i'.
4 Nä'i to'wí yą'ḏâapíkan t'ąhkí ikhâymáa'i-á hąąwí wänbo t'ąhkí t'owa inbí yôesi dínmuu waa kin dâychąą'i heḏá dây'a'ginmä'i-á iyoegikhâymáaḏáhá' i-áho nä'i hąąwí t'ąhkíví shánkí kw'áye ipitegekhâymáa, heḏá Yôesi Táḏáví méesate hay'i ûnmuu iwe wänbo wí'bo ipisogekhâymáa heḏi natúní "Naa-áho Yôesi omuu."
5 Ti wí'únʼánshaapí'an wa' undáḏí oyi' ihayḏibo nä'i hąąwí t'ąhkí i'geḏi naaḏi wâytu'annin?
6 Owáy nä'i yą'ḏâapíkan t'ąhkí ikhâymáa namuu'iví thaa ûnpóe ihayḏáho i-á nats'ankeepúwí, hewänbo nää hąąwíḏí óe'ahkhánde', heḏi unbo únhanginná hąąwí namuu'in.
7 Nääbo báyékí yą'ḏâapíkan kaaḏibo dâykanmáa, hewänbo wí to'wí nää nä'i yą'ḏâapíkan i'ahkhánde' heḏi kin wa' ikanhûuwí óeyâa'an píhay.
8 Heḏi owáy óeyâa'an dihayḏânho i to'wí yą'ḏâapíkan t'ąhkí ikhâymáa'i namuu'i nakeepúwí. Hewänbo owáy Na'inbí Sedó Jesus napówá ihayḏi nä'i yą'ḏâapíkandiví wówátsi óekwee-í óewänpisiphayḏeeḏibo', Jesus-ví kohthay ûnmuu'iḏibo óehéyí.
9 Hewänbo óehaypíḏíbo' i Penísendiḏi kay óemäání t'ąmägî' pínnán t'ôe i'ąmíḏí t'owa ovâyhôeyówhąyu'amíḏí,
10 heḏi t'ąmägî' yą'ḏâapî' namuu'i wóegé wá' nayêęní in dipeḏeegít'óe'in dimuu'in ovâyhôeyó'ąmíḏí. Indá dipeḏeegít'óe gá in ta'gen namuu'in ovây'aywoení'in wíḏâyséegíkhâymáapíḏân.
11 Heḏiho Yôesi Táḏáḏí in ta'gen namuu'in diweḏi dívíyâa'ąmíḏí ovâymäání, heḏiho hôeyóḏą' dívíwhąyukhâymáa.
12 Heḏi nä'in namuuḏi to'wên t'ąhkí in ta'gen namuupí'in dívíwhąyundeḏi híhchandi dívíyą'ḏâapítsiye'o'indáho Yôesi Táḏáḏí ovâytuchąnukhâymáa.

Nakhây'ą' inbí whąyu kay'in dínmúní'in

13 Tí'ûuwin páaḏé'in, un Na'inbí Sedó Yôesiḏi wovâyséegí'in, un ímuuḏá hąąḏi wänbo t'ąhkí Yôesi Táḏá âykú'daa'o', gá hän'oe naná' dihayḏibo iḏi wovâyḏę'mandân wovây'aywoeníḏí. Heḏi i Yą'ḏâa'i P'oewąąhąąḏi

wovâykhäge̱ʔmáadí Yôesi Táḏáví̱ʔin ípúwíḏí heḏá in taʔgen namuuʔin bînwhäyundeḏi iḏi wovâyʔaywon.
14 Yôesiví híwǫ́ʔdi tu̱u̱ naʔindi wâyt'ôeʔandiʔ ít'oe ihayḏi iḏi wovâytu̱kánnan ivíʔin ímúníḏí, heḏânho Naʔinbí Sedó Jesus Christ hayʔi namuu waagibá un wáʔ heʔenninbá ímúníḏí.
15 Heḏiho tíʔûuwin páaḏéʔin, toʔwí wänbo wívînmäänípí wovâyʔegóʔa̱míḏí háa úvíwhäyunde waagi, heḏá in khuu naʔindi naʔinbí híʔḏá heḏá ta̱ʔnindá wâyhá̱ʔannin wívînyoeʔa̱mípí.
16-17 Yôesi naʔinbí Táḏá gínmuuʔiḏi dînkeeyan iḏi naʔin díséegíʔin, heḏi iví séegísehkanä ûnmuuḏibo naʔin díkhäge̱ʔnan hä̱äḏi wänbo t'ähkí kwee waa sen waa giʔá̱ʔbe-íḏí heḏá taʔgendi gínhanginnánídí hääwí natú̱ʔi dímääníʔin âyhóníʔin. Heḏiho Yôesi Táḏá-á heḏá Naʔinbí Sedó Jesus Christ-á âydaʔmáa shánkí wovâykhäge̱ʔnamíḏí un wáʔ kwee waa sen waa íʔä̱a̱níḏí, heḏá âydaʔmáa in kay wovâymäänídí heḏânho t'ähkí híwǫ́ʔdi namuuʔiḏa̱ʔ úvíʔä̱a̱míḏí heḏá híwǫ́ʔdi i̱ʔgeḏiḏa̱ʔ úvíhéeʔa̱míḏá.

3

Paul-di ovâydaʔmáa ônyûusuʔa̱míḏí

1 Tíʔûuwin páaḏéʔin, nää näʔi wâytu̱ʔä̱amí: Naʔin dînyuusuʔa̱mí, heḏânho háa unbí̱ʔge napóe waagibá Naʔinbí Sedó Jesus-ví tu̱u̱ ûnmuuʔiʔ wesebo t'äpiyeʔ t'owa dínhanginpúwíḏí, heḏá t'owaḏi Yôesi Táḏá kw'áayébo ǫ́emáʔve-íḏí.
2 Hewänbo toʔwên t'ähkí Jesus-víʔpiyeʔ wíḏívíwhäyundepí, heḏiho úvíyûusuʔa̱mí wáʔ Yôesi Táḏáḏí häʔin t'owa hânho yä̱ʔḏâapíʔin dimuuʔin ovâyʔahkhâa-íḏí heḏânho naʔin wíḏíwóyí̱ʔnípíḏí.
3 Naʔinbí Sedó Jesus háa iví tu̱u̱ imägi waagi iʔoʔ, heḏi iḏân in kay wovâypäkhâymáa heḏá i yä̱ʔḏâapíʔ namuuʔiví̱ʔweḏi wovâyʔá̱yîngikhâymáa.
4 Heḏá wáʔ Naʔinbí Sedóḏí naa díkhäge̱ʔmáa näʔi dáywhäyú̱-íḏí: Undá t'ähkí háa wâyyôn waa úvíkanhon, heḏá hanbo-á úvíkankhuʔwakhâymáa.
5 Naʔinbí Sedó Jesus-di wovâypahûuwí heḏânho Yôesi Táḏáví séegí ûnmuuʔin unbí píʔnä khóʔyé bînmáʔve-íḏí, heḏá wáʔ háa Christ iʔan waagibá un wáʔ hääwí t'ähkí i̱ʔgeḏi úvíyä̱ä̱ʔa̱míḏi.

Dínkhâyʔä̱ʔ wí̱ʔínbo híwǫ́ʔ dívít'ôeʔa̱míḏí

6 Tíʔûuwin páaḏéʔin, näʔin tsontu̱u̱ Naʔinbí Sedó Jesus Christ-di dînk'ûʔ wâymäänídí: Wí toʔwí naʔinbí tíʔûu páaḏéʔibá namuuʔi bâaʔin wówátsi ihondáho heḏá naʔindi wâyhá̱ʔan waagi wínathaapíḏá, undá wí toʔwí ki̱ʔbi namuuʔiviʔweḏi úvíyâaʔa̱mí.
7 Unbo únpihanginná háawin wówátsi âyhonnin undáḏí giyiʔ ihayḏi, heḏiho háa naʔin ívíʔo waagibá un wáʔ únkhâyʔä̱ʔ hanbá úvíʔa̱míʔin.
8 Undáḏí giyiʔ ihayḏi naʔin wígibâakw'ǫ́hpí naʔinbí wówátsi âyʔa̱míḏí, heḏá wáʔ wáymûu wänbo-á wáʔâapíḏá wíʔívíhú̱uyanpí, hewänbo khu̱u̱-á thaa-á shánkí ívít'ôeʔan heḏânho un wíʔúntâynípíḏí unbí chä̱ʔ bînhá̱nú-íḏí hääwí dímäänídí.
9 Haʔwâa ívíʔan heḏânho únkeepúwíḏí háa un wáʔ únkhâyʔä̱ʔ waa unbí wówátsi bînhûuwíʔin, heḏi kin ívíʔan tobá wâydaaʔa̱míʔin díhä̱äwímäänídí gínk'óe wänboʔ.
10 Waʔḏi undáḏí giyiʔ ihayḏibo näʔin tsontu̱u̱ wâymägi: Toʔwí nat'ôedaʔpîʔ-á wívînhúuyôenípí.

11 Kin wâyhíʾmáa gínhanginpóeḏí wây wên un diweḏi úvíbâawhaakwomáaʾin.
Báyékí dínwǫ́ʾnân waagibá díví́ʾoʾ, hewänbo dínʾą́yîngiwǫ́ʾnáhpí i̱ʾgeḏąʾmân
dívíwänpitomáa.
12 Naʾinbí Sedó Jesus Christ-di naʾin dînk'ûʾ ḳiʾmin t'owa näʾin tsontu̱u̱
âymäänídí heḏá kaygiʾdi âytu̱ʾą̂ąmídá: Hanginpí híwǫ́ʾ inbí wówátsi dâyhûuwí,
heḏá dívít'ôeʾąmí inbí wówátsiĝîʾ dâychą̈ʾt'aanídí.
13 Hewänbo tíʾûuwin páaḏéʾin, undá ihayḏąʾ híwǫ́ʾdąʾ úvíkanhûuwí,
wíʾúvíwóyi̱ʾnípí.
14 Wí toʾwí näʾi híʾ näʾin tąʾnin diwe wâytąʾnannin iʾaʾginnanpídí, toʾwí
namuuʾin bînʾą́yîngiʾąmí, heḏá i-áḏá wíʾíyę̂ęnípí heḏânho nawôedaʾpúwídí.
15 Naa wóʾtu̱ʾdaʾpí toʾwí hąʾbiʾ namuuʾiʾ unbí hänbiʾ únmuu waagibá
bînchąąmáʾve-íʾin, hewänbo shánkídí unbí tíʾûu bîntumakheʾo waagibá näʾi
toʾwí bîntumakheʾąmí heḏânho i-á ûnhanginpúwídí híwǫ́ʾ wíʾikanhonpíʾin.

I t'ą̈ʾgi híʾ Paul-di ovâytąʾnandiʾ

16 Naʾinbí Sedó Jesus-dân díkhą̈geʾdoʾ ánshaaginpídíbo gikwǫʾnídí, heḏi
tobáháa napóe wänboʾ iḏáho hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí han wovâykhâymáa, heḏá ibá
undáḏá namú-í.
17 Heḏi nää naa Paul omuuʾiḏi naví mandibo wâysengitu̱tąʾdoʾ, kinbá t'ą̈hkí
tąʾdi dósan deeye dáyʾoʾ. Kinhêe dótąʾdo heḏânho únhanginnánídí taʾgendi
naví́ʾweḏi naʾą̈ʾi namuuʾin.
18 Naʾinbí Sedó Jesus Christ-di un t'ą̈hkídí iví séegísehkanä wovâymääní.

In Páaḏéʼin Tąʼnin Paul-di Timothy Ôntąʼnannin

1 Naa Paul omuuʼi näʼin tąʼnin dótąʼdoʼ. Naa Christ Jesus-ví t'ôekhuwaʼi
omuu, Yôesi Táḏá naʼinbí aywondi gínmuuʼiḏi heḏá Christ Jesus i pín taʼge
hayḏi âytsíkhaʼmáaʼiḏá dítụʼandi ḳiʼbi t'ôeʼi omúníʼin.
2 Naaḏi ụ Timothy näʼin wîntąʼdoʼ. Ụ-á naví kodi̱ʼdi ay waagiʼbá unmuu,
naa waagibá Christ-víʼpiyeʼ biwhąyundeḏi. Yôesi Táḏá-áḏí heḏá Naʼinbí
Sedó Christ Jesus-áḏí séegísehkanä wóemäání heḏá uvíʼpiyeʼ daʼiyapúwí heḏá
wóekhągẹʼnamí ánshaaginpíḏíboʼ unchąʼníḏí.

Paul-di ovâytumakheʼan díví̓áyîngi̓ámíḏí in hôeyóʼin hąhkanninbí̓weḏi.

3 Naa oe Macedonia nangepiyeʼ omääpíḏíbo wítumakheʼan, heḏi nää-á inbá
wítumakhekhâymáa: Oe Ephesus búuʼúbo biwóyi̓ʼní, gá iwe wên t'owa pihą́a
dâyhąʼoḏân, heḏi ụḏi ovâyyôení haʼwâa wíḏíví̓ąąmípí̓in.
4 Ovâytụʼąąmí wíḏívíhí̓máʼve-ípí näʼi hąąwí pehtsiyeḏąʼ waagiʼbá na-
muu i̱ʼgeḏi heḏá inbí hehąąwin thehtáy pahpáʼinbí khąwą̨ hąąḏibo hânho
báyékí díntąʼmuu i̱ʼgeḏá. * T'owa näʼi hąąwí i̱ʼgeḏiḏąʼ díví̓hí̓máaḏáho
díví̓wänpit'aymáa, heḏiho kin díví̓oḏá inbí hí̓ḏí háʼto ovâykhągẹʼnamí
díví̓ąmíḏí háa Yôesi Táḏá natsonpóe waa, hewänbo iví̓piyeʼ ívíwhąyundeḏá
gínhanginná háa natsonpóeʼin ívíʼąmíḏí.
5 Heḏiho odaʼ ụḏi kin ovâyyôení̓in heḏânho in séegí dâymáʼve-íʼin.
Heḏi híwọ́ʼdiḏąʼ inbí ánshaa dínmuuḏáhoʼ, heḏá hąąwí híwọ́ʼdi namuuʼin
dínhanginná̓diḏąʼ díví̓oḏá, heḏá Yôesi Táḏáví̓piyá pín taʼge hayḏi
díví̓whąyundeḏá, handiḏânho näʼin séegí dâymáʼve-í.
6 Hewänbo wên t'owa-áho han wíḏíví̓opí, hewänbo hąąwí nachąʼmuupí
i̱ʼgeḏiḏąʼ díví̓héeʼoḏi Yôesiví taʼgeʼin p'óegéḏí díví̓hânge̓an.
7 Didaʼ hąhkannin dipimúní̓in heḏânho t'owa Yôesi Táḏáví tsontụụ in t'owa
ovâyhąʼąmíḏí, hebo inbo wíḏika̓póyąʼpí háa ditûʼnin, heḏi tobá diʼándeʼ
wänbo dínhanginná̓nin háa díví̓hí̓máa i̱ʼgeḏi, taʼgendi wíḏínhanginnáhpí.
8 Gínhanginná Yôesi Táḏáví tsontụụ-á híwọ́ʼdiḏąʼ ûnmuuʼin, hewänbo taʼge
ovâyhąʼąmí̓in nakhâyʼąʼ.
9 Näʼi-áho gínkhâyʼąʼ gínhanginnání̓in: Yôesi Táḏá-á iví tsontụụ wí̓imägipí
in t'owa inbí wówátsi taʼge dâyhonningîʼ, hewänbo t'owa kinnân díví̓oʼingîʼ-
ân: Tsontụụ dâyʼaʼginhąnúndeʼ, t'óyanpí̓indá dimuu, Yôesi Táḏá-á
wí̓óeʼaʼginmähpí, díví̓t'aywọ́ʼdoʼ, Yôesi Táḏá-áḏá wíḏikw'ọ́hpí, Yôesi Táḏáví
hąąwí-á ûnchąʼmuupí waagá dâyʼoʼ, inbí yíyá-á táḏá-á báyékí ovâywhąʼoʼ,
dâyt'owahąnúndeʼ,
10 tsé waagiʼinbá diyiʼ, senäʼdá wây-á senäʼdáḏíbo díví̓whọhkwomáa,
t'owa-á ovâyhónde̓ ovâykụʼch'âaníḏí, hôeyóʼindá dimuu, ovâytụyóʼdoḏá
díví̓wänpihôeyóʼoʼ, heḏá wíyá hąąwí haʼwâagi namuuʼiḏąʼbá díví̓kanhondibo
in taʼgen hąhkan namuuʼin dâyyoegimáa.
11 Yôesi Táḏá i âytegendeʼiḏá naa dísóge t'owa dovâyt'ôeʼąmíḏí háa iví hânho
híwọ́ʼdi tụụ ûntûʼ waa näʼin hąhkan niʼgeḏi.

---

* **1:4** In Huḏíyo inbí hänʼoeʼin thehtáy pahpáʼinbí khąwą̨ dâytąʼkw'óḏi inbi̱ʼgeḏi wíḏínʼóḏe-ípíḏí, hewänbo wá̓ inbi̱ʼgeḏi dâyʼógéḏípaaḏi díví̓tụhkando näʼi ógéḏí i̱ʼgeḏi háa taʼgen namuuʼin háa yoe.

Paul-di Yôesi Táḏá óekṷ́ʼdaaʼan

12 Naʼinbí Sedó Christ Jesus dókṷ́ʼdaaʼoʼ gá nachanpóeḏân naa híwǫ́ʼ
dóʼą̨míʼin háa dítṵʼan waa, heḏiho naa dísóge iví t'ôe dônʼą̨míḏí, heḏá
dókṷ́ʼdaaʼo wáʼ in kay dímägiḏi kin dáykanhûuwíḏí.
13 Heḏi iḏá kin naagîʼ dînʼan tobá aʼginhą́hpí waagi ivi̱ʼgeḏi dáyhíʼmáawän
wänboʼ, heḏá yanäká dóʼan, heḏá iví t'owa-á dovâywhą̨ʼan. Hewänbo Yôesi
Táḏá naníʼpiyeʼ nasehkanäpóe wíḏînhanginnáhpíḏí taʼgendi háa dáyʼoʼin. Näʼi
ą̨ą̨wí dáykanmáa waʼḏi Christ-víʼpiyeʼ dáywhą̨yundepíḏíboʼ.
14 Hewänbo Naʼinbí Sedóḏá hânho báyékí séegísehkanä dímägi. Nää-áho
Christ Jesus-víʼpiyeʼ dáywhą̨yunde heḏá dóséegí wáʼ.
15 Näʼi tṵṵ naaḏi wâytṵkankhâymáaʼi-áho whą̨yṵwǫ́ʼdi namuu, heḏiho
t'owa dínkhâyʼą̨ʼ t'ą̨hkí dâyséegíʼą̨míʼin: Christ Jesus-á nää oepáa k'aydipiyeʼ
naʼą̨ą̨ naʼin t'aywǫ́ʼtoʼin gimuuʼin dînʼowóyé-íḏí. Heḏi náaho i shánkí
p'ändíkîʼ omuu.
16 Hewänbo Yôesi Táḏá naníʼpiyeʼ naʼiyapóe, heḏânho in toʼwên
díníwhą̨yṵkhâymáaḏí in wówátsi nahándepíʼin dâykéyíʼindáho naa i shánkí
p'ändíkîʼ omuuʼi dímúní háa dînpóe waa, heḏiho indá dínhanginpúwí Christ
Jesus hânho naboʼatą̆ʼin.
17 Hą̨ą̨ḏi wänbo t'ą̨hkí Yôesi Táḏá âyʼaʼginhûuwí, heḏá kw'áayébo ʼ âymáʼve-
í. I-ân i tsondi shánkí hayʼi namuu, i-ân wínachuʼpí, i-ân wínakeeʼänpí, i-ân i
wîʼḏą̨ʼ Yôesi namuu. Hamân.

Háa Timothy ûnkhâyʼą̨ʼ iʼą̨míʼin

18 Timothy, ṵ naví ay waagiʼbá unmuuʼiʼ, näʼi wítṵmáaʼi-á odaʼ ą́yîngiḏi
nâaʼą̨míʼin, i-á háa in Yôesi Táḏáví tukhęʼmindi ho wóetṵʼan waa biʼą̨míʼinbá
namuu, heḏi inbí híʼḏiho wóekhą̨gęʼnamí Yôesi Táḏáví t'ôe híwǫ́ʼ mânʼą̨míḏí,
wí híwǫ́ʼdi sundaḏo híwǫ́ʼ ihänbo waagiʼbá unmúníḏí.
19 Biwhą̆yṵʼbé-í näʼin taʼgen hą́hkan, heḏá hą̨ą̨wí ṷ́hanginnáʼdi híwǫ́ʼdi
namuuʼindá bikanhûuwí. Wáy wên t'owa-áho näʼi híwǫ́ʼdi hą̨ą̨wí dâyyoegiʼan,
heḏiho nää-á piháawi hą́hkan díníwhą̨yundeʼ.
20 Hymenaeus-áḏí Alexander-áḏí ho ą̨ʼmin damuu. Indáho Satan
i Penísendiví mange naaḏi dovänyoeʼan heḏânho dahą́hpúwíḏí Yôesi
Táḏávį́ʼgeḏi wíḏänyanäkíhíʼmáʼve-ípíḏí.

2

Háa in méesateʼin t'owa dínkhâyʼą̨ʼ díníʼą̨míʼin díníwéʼgeʼoʼ ihaydi

1 Páaḏé kaygiʼdi wítṵmáa, ṵ-áḏí heḏá uví méesateʼin t'owa-áḏí ṷ́níyûusuʼą̨mí
t'owa t'ą̨hkígîʼ, heḏá ingîʼ-á Yôesi Táḏá-á bînhéeʼą̨mí, heḏá i-á bîndaaʼą̨mí
ą̨ą̨wí díntáyʼiʼ ovâymääníḏí, heḏá bînkṷ́ʼdaaʼą̨ą̨mí.
2 Ṷ́níyûusuʼą̨mí i nangewi tsondi hayʼigîʼ heḏá t'ą̨hkí in wę́ʼgeʼin tsonningîʼ-
á, heḏânho khuwôedaʼginpíḏíbo githáa-í heḏá t'owaḏá t'ą̨mägá wíḏíʼą̨ą̨mípí,
heḏá hą̨ą̨ḏi wänbo Yôesi Táḏá-á heḏá t'owa t'ą̨hká âyʼaʼgéení.
3 Híwǫ́ʼ namuu kin íníyûusuʼą̨míḏí, heḏi kin íníʼoḏi Yôesi Táḏá naʼinbí
aywondi gínmuuʼiʼ âyhíhchandoʼ.
4 Yôesi Táḏá-á nadaʼ t'ą̨hkí t'owa ovâyʼaywoeníʼin heḏá háa in taʼgen
hą́hkan namuuʼin dihą́hpúwíʼindá. Heḏi i-á t'ą̨hkí t'owagîʼ namuu,
5 gá wîʼḏą̨ʼ wí Yôesi naʼändân, heḏi i-áḏí heḏá naʼin t'owa-áḏí naʼinbí pinuḏi
wîʼḏą̨ʼ wí toʼwí gínwin díwóeníḏí, i-á Christ Jesus-ân namuu, heḏi t'owabá
napǫ́e.

6 I-á ipimägiḏi iví wówátsiḏi iwáʼâa heḏânho t'ä̱hkí t'owa wówátsi
ovâymäänídí. Heḏi Yôesi Táḏá ideʼman i thaa hä̱äḏi kin Jesus iʼą̨míʼin,
naʼin dînkeek'úwídí nadaʼin t'ä̱hkí t'owa ovâyʼaywoeníʼin.
7 Heḏi Yôesiḏi naaho dísóge igîʼ dáyhéeʼą̨míḏí heḏá iví t'ôekhuwaʼi-á
omúníḏí, t'owa dovâyt'ôeʼą̨míḏí näʼi hä̱äwí i̱ʼgeḏi. In taʼgen wâytṵmáa,
wídáyhôeyómáapí, naaho dísógeʼi-ân omuu näʼin Huḏíyo dimuupíʼin t'owa
dovâyhą̨ʼą̨míḏí háa dívíwhä̱yú-íʼin heḏá hä̱äwí taʼgen namuuʼi-á.
8 Naa odaʼ t'ä̱hkí i méesate eeye in senäʼ inbí man dâytegé-íḏí
dívíyûusuʼą̨míḏí, hewänbo wídínkhâyʼä̱hpí näʼi mandibá dívít'aywǫʼnâamíʼin,
heḏá wę̨ʼgeʼin t'owa-áḏí wíḏit'áy-ípí, heḏá wíḏívítṵkannâamípí.
9 Heḏá in kwiyä̱ʼ wáʼ odaʼ ha̱ʼminbá dimúníʼin. Indá dínkhâyʼä̱ʼ
híwǫʼdą̨ʼ díviʼáwę̨ʼbé-íʼin, dívíyêngiʼą̨mígîʼḏą̨ʼbá yoe, hewänbo dívípiʼaʼgindo
waa dínchą̨ą-íḏí díviʼawé-í. Wíḏívíwänpiphóhkoeḏiʼą̨ą̨míṕí heḏá
wíḏívíwänpitôenípí báyékí óeḏo-á, saʼwǫʼdi k'uu-á, aa hânho nachä̱ʼmuuʼi-
á, dívíwänpichą̨ą̨ʼą̨ą̨míḏí.
10 Han díviʼą̨ą̨míviʼweḏi in kwiyä̱ʼ dínkhâyʼä̱ʼ saʼwǫʼnin dívípipáa-íʼin
hä̱äwí híwǫʼdi díviʼoʼiḏi. Näʼi-ânho i hä̱äwí híwǫʼdi namuu in kwiyä̱ʼgîʼ, in
Yôesi Táḏá dâyʼaʼgin gin ditṵʼnin.
11 Kwiyä̱ʼdáho hândą̨ʼdibo-á aʼgindi-á ee méesate dikwǫʼní Yôesiví tṵṵ
dihą̨hpúwídí.
12 Naa wóʼdaʼpí kwiyä̱ʼdi in senäʼ ovâyhą̨ʼą̨míʼin háa ovâytsonmáʼve-íʼin,
hewänbo hândą̨ʼdibo dikwǫʼní.
13 Háaḏan kin otṵʼ? Gá i sen Adam páaḏé óekhíyéḏân, ihayḏáháʼ i kwee Eve-
á óekhíyé,
14 heḏá wáʼ i kwee Eve-á i Penísendiḏi iví hôeyó t'ä̱hkí óeḏawhä̱yṵʼan, i sen
Adam-dá yoe, heḏiho i kweeḏi Yôesi Táḏáví tṵṵ ônʼaʼginhą̨nú.
15 Yôesi Táḏáḏáho kwiyä̱ʼ ovâyʼą́yîngiʼą̨mí díviʼayyoʼ ihayḏi iviʼpiyeʼ
dívíwhä̱yundeḏi, heḏá t'owa-á dâyséegíḏá, heḏá yä̱ʼḏâaʼin wówátsi-á
dâyhondá heḏá dívípiʼaʼgindoḏá.

3

In méesateʼin tsonnin háawin dínkhâyʼä̱ʼ dimúníʼin

1 Näʼi tṵṵ t'owa ditṵʼdi-á taʼgeʼiḏą̨ʼ namuu: Wí sen méesatewi tsondi
namúníʼin nadaʼḏáhoʼ, näʼi t'ôe iʼą̨míʼin nadaʼi-á híwǫʼdi-ânkun namuu.
2 Heḏiho wí méesateʼi tsondi-áho ki̱ʼbi namúníʼin ûnkhâyʼä̱ʼ: Híwǫʼ iví
wówátsi ihûuwí heḏânho toʼwí wänbo háʼto ûnkoeḏí-í ivi̱ʼgeḏi natṵníḏí híwǫʼ
wíʼiʼopíʼin, wîʼḏą̨ʼ kwiyó ûnchą̨ʼní, háa iʼo wänbo-á ą́yîngiḏá iʼą̨mí, híwǫʼnin
nap'ônbaymúní, t'owa-áḏá híwǫʼdi-á namúní, iví k'aygi ee-á in t'owa-á
ovâyhéegíʼą̨mí, t'owagîʼ-á híwǫʼdi hą̨hkandi namúní,
3 wí sṵwä̱toʼi-á tsą̨ą̨ʼi-á wínamúnípí, hewänbo ûnp'oe kháapîʼ namúní, wí
t'aytṵwä̱ʼi wínamúnípí, heḏi chä̱ʼ niʼgeḏá wä̱hphaḏá wíʼiʼánshaamáʼve-ípí,
4 iví k'aygiḏá híwǫʼdi tsondi-á namúní heḏá iví áyyä̱ä̱-á háa díviʼo wänbo
t'óyannindá aʼginhą̨ʼindá dimúní.
5 I-á ûnkhâyʼä̱ʼ ki̱ʼbi sen namúníʼin iví tewhá ee, gá wí sen iví k'aygiḏi
híwǫʼdi tsondi namuupíḏá Yôesi Táḏáví méesateʼin t'owa wänbo-á háʼto híwǫʼ
ovâyʼą́yîngiʼą̨mí.

6 Hedi i-áho Jesus-víʔpiyeʔ its'anwhäyuʔi wínamúnípí, gá kiʔbi namuudáho
maʔdi iyêngi-í hedi kin iʔandáho Yôesi Tádá ivíʔgedi natú waabá, iyêngimáadí it'aywóʔnan gin,
háa Yôesi Tádá i Penísendivíʔgedi natú waabá, iyêngimáadí it'aywóʔnan.
7 Hedi nakhâyʔäʔ wáʔ in t'owa méesateʔin dimuupíʔindi näʔi méesatewi
tsondi óeʔaʔgeníʔin, hedânho yäʔdâapí ivíʔgedi wídívíhíʔmáve-ípí hedi
Penísendidáho ônphayk'ûʔ iwá wínawhêe-ípí.

In méesateʔin khägeʔnin háawin dínkhâyʔäʔ dimúníʔin

8 In senäʔ méesateʔin khägeʔnin dimuuʔin wáʔ haʔminbá dimúní, hedânho
ovâyʔaʔginhûuwídí, inbí híʔ wídâyʔegóʔâamípí, báyékí méena wídâysúwäʔbé-
ípí, chäʔ haʔt'aaʔin wídimúnípí,
9 hewänbo pín taʔge haydi in háhkan Yôesi Tádádí naʔin dînthayyannin
dívíwhäyú-í.
10 Waʔ méesate khägeʔgíʔin ovâykw'ódipídíbo nakhâyʔäʔ ovâytayíʔníʔin, hedi
híwóʔnin dipeedáhoʔ ovâydeʔmamí.
11 Nakhâyʔäʔ t'owadi näʔin méesateʔin khägeʔninbí kwiyäʔ wáʔ
ovâyʔaʔgeníʔin, hedá näʔin kwiyäʔdá piʔwênbíʔgedi yanäkí wídívíhíʔmáʔve-
ípí, hedá sưwätoʔindá wídimúnípí, hedá häädi wänbo t'ähkí dívíkanhûuwí
häähwí dínkankhâyʔäʔiʔ.
12 Wí sen méesate khägeʔdi namuuʔi-á ûnkhâyʔäʔ wíʔdaʔ ûnkweechaʔnídí,
hedá híwóʔdi tsondi-á namúní iví k'aygidi iví áyyää-ádí hedá in weʔgeʔin
ûnkw'óʔnindádá.
13 Méesate khägeʔnindá híwóʔ inbí t'ôe dâyʔodá t'owadi kw'áye ovâykw'ôení,
hedi dínkoedí-í khuwôedaʔginpídíbo dívíhéeʔamídí Christ Jesus-víʔpiyeʔ
dívíwhäyundeʔ iʔgedi.

I häähwí Jesus-víʔgedi ívíwhäyundeʔiʔ

14 Tobá oʔánde wänbo hanwaapídíbo uvíʔpiyeʔ omú-íʔin näʔi häähwí-áho
nääbo wîntaʔdoʔ,
15 hediho ohayyêepóedáhoʔ úhanginnání háa t'owa dínkhâyʔäʔ
dívíkanhûuwíʔin in weʔgeʔin Yôesi Tádáví k'aygiʔindádí dívíweʔgeʔan dihaydi.
Näʔin t'owa-áho i nawówáyiʔi Yôesiví kodiʔnin méesateʔin dimuu, hedi in
taʔgeʔin háhkan dâykeeyoʔ hedá dâyʔäyînmáa.
16 Hedi t'ähkídíbo dínkhâyʔäʔ ditúníʔin i häähwí Yôesivíʔgedi ívíwhäyundeʔi-
á taʔgendi heʔendi namuu, näʔi häähwí wígínhanginnáhpí idi naʔin dînthayyan
píhay. Hedi kinnân namuu:
I-á wí t'owabáho napaadi nää oepáa k'aydi napówá.
Hedá iví wówátsi taʔge ihonnin i Yäʔdâaʔi P'oewaahâadá dînkeeyan.
In makówáwin t'ôepaʔaaʔindidá óemûʔ.
In Hudíyo dimuupíʔin t'owa-á ivíʔgedá ovâyt'ôeʔan.
T'owa-á iviʔpiyá dívíwhäyu waʔ nää oepáa k'aydi nayiʔ ihaydibo.
Hedá oe kw'áye saʔwóʔ naná deepiyá napee.

4

Wên hôeyóʔin háhkannin dipowagít'óe

1 I Yäʔdâaʔi P'oewaahâaho thayʔeedi natú i t'äʔgi thaa napowaʔäʔ ihaydi
wên t'owa inbí whäyu Yôesiviʔpiye dâyyoegikankhâymáa hedi kin díviʔandiho
ovâyt'óyankhâymáa in t'owa in dihôeyóʔin p'oewaahâadi ovâymáaʔin, hedá
näʔin yäʔdâapíʔin p'oewaahâaví háhkanho dâyséegíʔamí.

2 Nä'i hąhkandá wên hôeyó'in t'owa paa waagi'inbá dívíyánúmáa'in
dimuu'indi wę'ge'in t'owa ovâyhą'ąmí. Nä'in yä'ḏâapí'in hąhkannindá wí
to'wí iphahąnúḏí na'ôepóeḏí háabo nataachanpo'pî' waagi'inbá dimúní, indá
yä'ḏâapí díví'o wänbo wíḏitaachanpúwípí.
3 Gá kinnân: T'owa ovâykhąąkankhâymáa dívíkhó'yąą-íḏí, heḏá
ovâytu'ąąmí wáy wí koegî'-á wíḏâyk'óe-ípí. Hewänbo Yôesi Táḏá-áho nä'i
hąąwí imągi heḏânho in to'wên ivi'piye' dívíwhąyunde'indáho in ta'gen
dínhanginná'nindi nä'i hąąwígî' óekú'daa'ąmí heḏá dâyk'óe-í.
4 Hąąwí t'ąhkí Yôesi Táḏáḏí dímągi'i-áho híwǫ'di namuu, heḏi
âyyoegi'ąmívi'wedi âyhóní, igî' Yôesi Táḏá âykú'daa'andi.
5 Heḏi nä'i hąąwí-á híwǫ'di namuu gá Yôesi Táḏá han natúḏân, heḏá
âyhónde' ihayḏi ívíyûusu'o'.

Wí Jesus-ví híwǫ'di t'ôe'i háa unkhây'ą' i'ąmí'in

6 Nä'i hąąwí uḏi in méesate'in t'owa ovâyhą'ąmí, heḏi handiḏi Christ Jesus-
gî' híwǫ' bit'ôe'ąmí, heḏi nä'i Yôesi Táḏávi hí' ívíwhąyunde'i-á heḏá nä'i
híwǫ'di hąhkan nâa'a'ginnandi-á koegî' waagi'bá namúní wóekaymąániḏí.
7 Hewänbo nä'i hí' pehtsiye waagi'bá namuu'i-á wínâa'ąyîngi'ąmípí, nä'i
hí'ḏá t'owa-á Yôesi Táḏáví'weḏá ovâywänpiyâa'o'. U-á shánkíḏí úkhây'ą'
bikhąą-í'in uví wówátsi mänhûuwíḏí Yôesi Táḏá nada' waabá.
8 Na'inbí túu'ú âykay'ąmíḏí ívíkhąąḏeḏáho', hâyḏą' gínchą'púwí, hewänbo
háa Yôesi Táḏá natsonpóe waa na'inbí wówátsi âyhondáho hąąwí t'ąhkígî'
gínchą'muu, heḏi gínhanginná ta'gendi na'inbí wówátsi nää nää oepáa k'ayḏi
heḏá in wówátsi na'ą'indá wá' híwǫ' gínpúwí'in.
9 Nä'i tuu wítumáa'i-áho ta'gen namuu, heḏiho t'ąhkí nâaséegí'ąmí.
10 Heḏânkun hânho ívít'ôemáa heḏá ívíkhąąḏe', gínhanginnândi Yôesi
nawówáyi'i-áho ikhâymáa'in háa natú waa. I-á i aywondi namuu t'ąhkí
t'owagî', heḏi in Christ-ví'piye' dívíwhąyunde'indáho' ovây'aywonde'.
11 Nakhây'ą' uḏi t'owa nä'i hąąwí i'geḏi ovâyhą'ąmí'in, heḏá ovayyôení kin
dây'ąmíḏí.
12 Tobáháa ts'ąąbibo' unmuu wänbo híwǫ' uví wówátsi mänhûuwí heḏânho
t'owaḏi wíwóe'a'ginhąnú-ípíḏí, heḏiho uví wówátsi híwǫ'di úmuuḏiho in
Christ-ví'piye' dívíwhąyunde'in ovâykeeyąmí háawin dínkhây'ą' dimúní'in.
Háa dívíhée'ąmí waa ovâykeeyąmí, heḏá háa dívíkanhûuwí waagá, heḏá háa
t'owa ovâyséegíhûuwí'indá, háa Yôesi Táḏáví'piye' dívíwhąyu'bé-í'indá, heḏá
háa yä'ḏâa'indą' dimúní'indá.
13 Heḏi uví'we opówá píhay nakhây'ą' in t'owa i méesate ee
diwę'gekw'ǫ'nin Yôesi Táḏáví tą'nin diweḏi ovâytuu'ąąmí'in, heḏá
ovâytumakhemá've-í'in, heḏá ovâyhą'ąmí'in.
14 In Yôesi Táḏáví tukhę'mindi wóehée'andi in méesate'in tsonnindá
uvî'ḏi dívímankw'óḏiḏi Yôesi Táḏáḏí háawên híwǫ'nin wóemągi heḏânho
iví t'ôe mân'ąmíḏí, heḏiho nää-á nä'in wóemągi'indá úkhây'ą' híwǫ'
mân'ąyîngi'ąąmí'in.
15 Nä'i hąąwí ipiye' bikhąą-í, heḏá bipimąání kin nâa'ąmíḏí, heḏânho
t'owaḏi wóemúníḏí háa thamuwaa u shánkí híwǫ' nâakanhondi.
16 Nakhây'ą' bi'ąyîngi'ąmí'in háa uví wówátsi mänhon waa heḏá hąąwí
ovâyhą'o'i-á. Kin bi'ąąmí heḏânho wí'bo bi'aywoeníḏí heḏá in to'wên
wônt'óyande'indá wá' ovây'aywoení.

5

Háa Timothy-ḏi in méesateʾin t'owa ovâymáʾve-í waa

1 In senäʾ uví shánkí saydôe dimuuʾin ụḏi ovâytumakhemáaḏá t'aygiḏi
wíʾovâyhéeʾạmípí, hewänbo shánkíḏí ovâyhéeʾạmí uví táḏá mänhéeʾo waag-
ibá. Heḏá in shánkí ts'ạạmin senäʾdá uví tíʾûuwin mänhéeʾo waabá
ovâyhéeʾạmí.
2 Heḏi kweeyôe ovâyhíʾmáaḏá uví yíyá mänhéeʾo waabá ovâyhéeʾạmí, heḏi
shánkí ts'ạạmin kwiyä̱ʾ unbí tíʾûuwin mänhéeʾo waabá ovâyhéeʾạmí, heḏi
ovâyhíʾmáaḏá yä̱ʾḏâaʾiʾ ánshaaḏạʾ mänmáʾve-í.
3 In kwiyä̱ʾ inbí senäʾ dínhánnin wíyá tóebo wíḏínʾänpíḏí ovâyʾá̱yîngiʾạmí.
4 Hebo wí kwee iví sen ûnhándiʾ ûnʾâykw'ôndi háa ûnsaʾyâaʾâykw'ôndi, näʾin
ây-á dínkhâyʾä̱ʾ páaḏé inbí k'aygi dithaaʾin ovâyʾá̱yîngiʾạmíʾin heḏi handiḏiho
dihá̱hpúwí Yôesi Táḏá óeʾaʾginhûuwíḏí. Kindiḏihoʾ inbí yíyáʾindá saʾyâaʾindá
ovâywáywáʾánde waabá díviʾâạmí, heḏá wáʾ Yôesi Táḏá-á óehíhchannamí.
5 Wí kwee iví sen ûnhándiʾ, tóebo wíʾûnʾänpíḏí óeʾá̱yîngiʾạmíḏí, heḏiho
wíʾbo namuu, i-áho pín taʾge haydi natsíkha Yôesi Táḏáḏí óekhä̱gẹʾnamíḏí heḏi
khụụ-á thaa-á iyûusuʾo Yôesi Táḏá óekhä̱gẹʾdaʾmáaḏí.
6 Hewänbo i kwee iví sen ûnhándi-á igîʾḏạʾ ipihíhchanmääníḏí iví wówátsi
ihondáhoʾ, i-á ho nachuu waagiʾbá namuu tobá waʾḏi nawówáyi wänboʾ.
7 Näʾi hä̱ä̱wí díviʾạmíḏí ovâyyôení heḏânho toʾwí wänbo háʾto ûnkoeḏí-íḏí
natụ́níḏí híwọ́ʾ wíḏíviʾopíʾin.
8 T'ä̱hkíḏíbo dínkhâyʾä̱ʾ inbí t'owa ovâyʾá̱yîngiʾạmíʾin, shánkí wänbo inbí
k'aygiwin. Wí toʾwí kin iʾopíḏá iví whä̱yụ Christ-víʾpiyeʾ iyoegiʾan waagibá
iʾoʾ, heḏá wí toʾwí hänhay wänbo iwhä̱yundepîʾví shankí p'ändíkîʾ-á namuu.
9 In kwiyä̱ʾ inbí senäʾ dínhánnin diweḏi wáy wêndạʾ inbí khá̱wä̱
ovâytạʾkw'ôení heḏânho khä̱gẹʾ dâyhóníḏí, indá kịʾminnânho dimúní: Síǵíntä̱
(60) pạạyo iweḏi diphaḏemuuʾin, heḏá waʾḏi inbí senäʾ dínwówáyiʾ ihaydibo
indáḏí híwọ́ʾ ditháʾḏeʾin,
10 heḏá inbí́ʾgeḏá t'owa-á dínhanginná hä̱ä̱wí híwọ́ʾdi díviʾannin, kin waabá:
Inbí áyyä̱ä̱ híwọ́ʾgí dâysówé; inbí k'aygi ee-á t'owa-á híwọ́ʾdá dâyséegíʾan;
tobá hä̱ä̱wí namúní wänbo-á Yôesi Táḏáví t'owagîʾ-á ovâyʾan; in t'ôephaḏe iwe
dikw'ọ́ʾnindá ovâykhä̱gẹʾnan; heḏá hä̱ä̱ḏi wänbo dívísọ́ʾḏêe t'ä̱mägîʾ híwọ́ʾdi
wẹ́ʾgeʾi hä̱ä̱wí díviʾạmíḏí.
11-12 Hewänbo in shánkí ts'ạạmin kwiyä̱ʾ inbí senäʾ dínchuuʾindá
wíʾovâykhá̱wä̱tạʾkw'ôenípí, indá wáy kayʾi taachan inbí túuʾú dínmuu iwe
dâymáʾve-í heḏi wíyá dikhóhtsạạdaʾpúuwí, heḏiho háa Christ-gîʾ páaḏé
dívítụụʾan waa wíḏíviʾopíḏí t'owa inbí́ʾgeḏi ditụ́ní híwọ́ʾ wíḏíviʾopí gin.
13 Háa maʾḏi wáʾ bâaʾin dipúwí, heḏá oepiyá näänpiyá diwänpiyệẹní. Heḏá
iweḏá maʾḏi shánkí p'ändíkíʾindá dipúwí, t'owavị́ʾgeḏi t'ä̱mägi dihíʾyệẹní,
heḏá wíḏínʾá̱yîngiwọ́ʾnáhpí ị́ʾgá dívítomáʾve-í heḏá hä̱ä̱wí dínkhâyʾä̱hpîʾ
ditụ́ʾbe-í.
14 Heḏânho otụ̂ʾ shánkí híwọ́ʾ namúníʾin in shánkí ts'ạạmin kwiyä̱ʾ inbí
senäʾ dínchuuʾindá dívíkhóʾyâạ-íḏí heḏá dâyʾâykw'ôení, heḏá inbí k'aygi
dâyʾá̱yîngiʾạmí, heḏânho in toʾwên naʾinbíʾpiyeʾ háa dichạạʾin háabo yanäkí
tụụ namuuʾi wíḏâymáʾve-ípí naʾinbí́ʾgeḏi ditụ́níḏí.
15 Wáy wên näʾin shánkí ts'ạạmin kwiyä̱ʾ inbí senäʾ dínchuuʾindá Yôesi
Táḏáví p'óegéḏí díviyâaʾan, heḏiho i Penísendi Satan-bí p'óegé ị́ʾgá dimän.

16 Hewänbo wí kwee Christ-víʼpiyeʼ iwhäyundeḏi heḏá
ûnmaatut'owakw'ôndá wíʼbo diyoekandeeʼin, i-á ûnkhâyʼäʼ
ovâyʼáyîngiʼąmíʼin. Kindiḏi in wę́ʼgeʼin méesateʼin t'owa báyékí t'ôe
wíḏínpúwípí ovâykhäge̱ʼnamíḏí, heḏá shánkí dínkoeḏí-í ovâykhäge̱ʼnamíḏí
in wę́ʼgeʼin kwiyäʼ inbí senäʼ dínchuuʼin wíyá tóebo wíḏínʼänpíʼin
ovâyʼáyîngiʼąmíḏí.

Háa in méesateʼin t'owaḏi inbí tsonnin ovâymáʼve-í waa

17 In méesateʼin tsonnin dimuuʼindá híwǫ́ʼ inbí t'ôe dívíkanmáaḏí híwǫ́ʼ
ovâywáʼâa-íʼin nakhâyʼäʼ, heḏi in hânho dívít'ôeʼoʼin Yôesiví híʼ ônt'ôeʼąmíḏá
ônhąʼąmíḏá shánká ovâywáʼâa-í.
18 Yôesi Táḏáví tąʼnin diwe hanbá natûʼ. Kinnân natąʼmuu:
Wí wéyu itąʼąʼts'áḏínde̱ʼi-á wívînsówhiʼąmípí hebo bînhúumäänî.
Heḏá wáʼ natûʼ, nakhâyʼäʼ wí toʼwíḏí it'ôeʼoʼi-áho óewáʼâa-íʼin.
19 Wîʼḏąʼ wí toʼwíḏí wên háawên híwǫ́ʼpíʼin wí méesateʼi tsondi
ônchäʼnundeḏi wínâat'óyaanípí. Hebo wên wíye háa poeye t'owa híwǫ́ʼpí
iʼannin ditúḏíḏąʼmânho ovâyt'óyaaní.
20 Hewänbo taʼgendi wí méesateʼi tsondiʼ it'aywǫ́ʼkanhondáhoʼ, in
méesateʼin t'owa t'äʼhkíví páaḏépiyebo iví t'aywǫ́ʼdi nâatụʼąąmí, heḏânho
in wę́ʼgeʼin méesateʼin tsonnin dikhuwôedaʼíḏí dívít'aywǫ́ʼnamíḏí.
21 Yôesi Táḏáví páaḏépiyeboʼ, heḏá Christ Jesus-ví páaḏépiyá, heḏá in
makówáwin t'ôepąʼąąʼin Yôesi Táḏáḏí ovâydę̨ʼmanninbí páaḏépiyá, kayʼindi
wítụmáa, näʼi ho wítụʼandiʼ nâaʼaʼginnamí, heḏi wíʼbo wíʼuntúnípí wí
toʼwívíʼgeḏi háa híwǫ́ʼ háa híwǫ́ʼpí iʼannin úta̱ʼgendihanginnáhpíḏíboʼ, heḏi
wíʼuntúnípí wí toʼwí híwǫ́ʼdi namuuʼin nâawänpihíḏíboʼ.
22 Wíviwóʼonnamípí wí toʼwívîʼḏi bimank'úwíḏi méesateʼi tsondigîʼ
nâasóge-íḏí. Kin biʼandi heyâa i-á t'aywǫ́ʼtoʼi-ân namuuḏá, ụ-áhoʼ iví t'aywǫ́ʼ
iwebá bitóeʼó waagibá biʼoʼ. Bipiʼáyîngiʼąmí heḏânho yäʼḏâaʼibo unmúníḏí.
23 Häyännanho unhaypóe, heḏiho nää p'oeḏąʼ wínâasúwäʼbé-ípí, hewänbo
wí híyäą́ méenaʼây wáʼ nâawóení heḏânho wíʼunsihaypúyąʼbé-ípíḏí. *
24 Wáy wên t'owa-áho keeʼeeḏiho dívít'aywǫ́ʼdoʼ, heḏiho näʼi häąwí díví́ʼoʼi-
á nahanginpoʼ waʼḏi ovâytụyóʼdiwekánpíḏíboʼ. Hewänbo wây-á wên t'owaví
t'aywǫ́ʼdi-á tíʼúugéḏânho nats'anhanginpoʼ.
25 Heḏi híwǫ́ʼdi häąwí t'owa díví́ʼoḏá hanbá napoʼ, wesebo nahanginpoʼ,
hewänbo tobá nää wesebo híwǫ́ʼ wínahanginnáhpí wänboʼ, wáy wí thaa-ânho
nahanginpúwí.

6

Háa in pant'ôeʼin dínkhâyʼäʼ díví́ʼąmíʼin

1 In toʼwên pant'ôeʼin dimuuʼin Jesus-víʼpiyeʼ dívíwhäyundeʼindá häąḏi
wänbo t'äʼhkí dínkhâyʼäʼ inbí tsonnin dâyaʼginhûuwíʼin, heḏânho t'owa yanäkí
wíḏívíhíʼmáʼve-ípíḏí Yôesi Táḏávíʼgeḏi heḏá iví háhkan tụụ ûnmuu i̱ʼgeḏá.
2 Heḏi inbí tsonnin Jesus-víʼpiyeʼ dívíwhäyundeḏáhoʼ, in pant'ôeʼin
wíḏínkhâyʼähpí ovâyʼaʼginhąnú-íʼin tíʼûuwin páaḏéʼin diwänpimuuḏiboʼ,
hewänbo dínkhâyʼäʼ ingîʼ shánkí híwǫ́ʼ wänbo dívít'ôeʼąmíʼin, gá näʼin tsonnin
in panbí t'ôe iweḏi híwǫ́ʼdi dâyhónde̱ʼindá Christ-víʼpiyeʼ dívíwhäyundeʼin
wáʼ dimuuḏân, heḏá Yôesiḏá ovâyséegí.

* **5:23** Inbí p'oe-á wáyyéḏí sụwägîʼ híwǫ́ʼdi wíḏínmuupí, heḏihoʼ iwe dâyméenawónde woegîʼ namúníḏí.

I chą̈ʼ wą̈hphaḏe wíʼâyséegí-ípí

3 Nakhâyʼą̈ʼ ṵḏi in tʼowa ovâyhą́ʼą́míʼin heḏá ovâyyôenímʼin näʼi hą̈ą̈wí
dívíkanhûuwíḏí. Maʼḏi wáy wíyá toʼwíḏá piháa ovâyhą́ʼo, heḏá i taʼgen tṵṵ
Naʼinbí Sedó Jesus Christ natṵ́ʼi-á wíʼovâyhą́ʼopí, heḏá wáʼ wíʼovâyhą́ʼopí háa
Yôesi nadaʼ waagi dívíkanhûuwíḏí.
4 Kiʼmin tʼowa-á dívíwänpiphuuḏeʼ, heḏá hą̈ą̈wí wänbo-á
wíḏínta ʼgendihanginnáhpí. Inbí ánshaa-á híwǫ́ʼdi wíḏínmuupíḏí tʼą̈mägîʼ
hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi ditsikayiʼ heḏá tṵṵ i̱ʼgeḏiḏą̨ʼbá ditṵhänyiʼ. Iweḏiho dithúupoʼ
heḏá tʼayḏą̨ʼ dívímáa, heḏá wíʼnä̈ táyevi̱ʼgeḏi yanä̈kí dívíhíʼmáa, heḏá diʼánde
in wę́ʼgeʼin tʼowa-á yą̈ʼḏâapîʼ ánshaaḏą̨ʼ dínmuuʼin.
5 Inbí ánshaa dínpeḏeemuuḏi heḏá in taʼgen namuuʼin
dínyâapóeḏí dívíwänpitʼaymáa. Indá diʼánshaapoʼ Yôesiví khuu ipiyeʼ
dívíwänpiwhą̈yundeḏibo dikoḏitʼowapáa-í.
6 Hewänbo in toʼwên Yôesiví khuu ipiyeʼ dívíwhą̈yundeʼindáho dihíhchą̨ą̨ i
hą̈ą̈wí dínkwʼǫ́ʼdiḏibo, heḏiho koḏitʼowa waagiʼinbá ho dimuu.
7 Giʼâypṵyą̈ ihayḏi hą̈ą̈wí wänbo wíʼâymaapí nää oepáa kʼayḏipiyeʼ, heḏi
gichuu ihayḏi wänbo-á nää oepáa kʼayḏi iweḏi hą̈ą̈bo wíʼâykhuwakhâymáapí.
8 Heḏiho koegîʼ-á awegîʼ-á gínkwʼǫ́ʼdá gínkhâyʼą̈ʼ gichanpúwíʼin híwǫ́ʼ hay
gínkwʼǫ́ʼnin.
9 Hewänbo in toʼwên dikoḏitʼowapáa-íʼin diwänpidaʼin dimuuʼindá
yą̈ʼḏâapíḏą̨ʼ dívíkanhûuwíʼin dichanpoʼ, i hą̈ą̈wí didaʼi dâyhóníḏí. Inbí
tʼaywǫ́ʼdi dínmúníʼiḏi wên phay ovâykʼûʼ waabá dínpóe, heḏi iwe diwhêe.
Indá díví ʼánshaaʼanpíḏíbo i hą̈ą̈wí ovâywänpiwhą̨hkangítʼóeʼi didaʼ, heḏi näʼi
hą̈ą̈wíḏá áagépiyeʼ ovâywhą́ve-í heḏá peḏee iwe ovâytôení.
10 Tʼowa-á dâychą̈ʼséegíḏí hą̈ą̈wí tʼą̈hkí híwǫ́ʼpîʼḏą̨ʼ dívítsiyeʼoʼ. Wáy
wêndáhoʼ hânho dichą̈ʼdaʼḏihoʼ inbí whą̈yṵ Yôesiví ʼpiyeʼ dínmuu iweḏi
dívíhânge ʼan, heḏiho wíʼbo báyékí dívípiwhą̨ʼan.

Paul-di Timothy óetumakheʼan híwǫ́ʼ iʼą̨míḏí

11 Hewänbo Timothy, ṵ-á Yôesi Táḏávíʼ unmuu, heḏiho näʼi híwǫ́ʼpîʼ hą̈ą̈wí
namuu iweḏi biyâatą̈ą̈-í. Shánkíḏí bikhą̈ą̈-í uví wówátsi taʼge mänhûuwíḏí
heḏá háa Yôesi nadaʼ waagá úvíkanhûuwí, heḏá Yôesiví ʼpiyá biwhą̈yṵhûuwí,
tʼowa-á ovâyséegíhûuwí, biyą̈ą̈ʼą̨míʼ tobá ṵ́khá amän wänboʼ, heḏá tʼayyaaʼi-á
wíʼunmúnípí.
12 Wí ą̈ą̈ʼi háa wí tsą̨ą̨ʼiʼ ikhą̈ą̈ḏeʼ waabá ṵ wáʼ kayʼindi bikhą̈ą̈-í
híwǫ́ʼ uví wówátsi mänhûuwíḏí. Yôesi Táḏáḏí wóetṵkánnan in wówátsi
nahándepíʼin mänkéyíḏí, heḏi báyékí tʼowaví páaḏépiyeʼbo untṵ́ Jesus-víʼpiyeʼ
biwhą̈yundeʼin, heḏiho in wówátsi nahándepíʼin iweho bitsą̨ą̨kêení.
13 Nää hą̈ą̈wí Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʼbo wíyôení, i-á hą̈ą̈wí tʼą̈hkí
nawówámuuʼiʼ nawówátsipą̈yiʼ, heḏá Christ Jesus-ví páaḏépiyeʼbo-á, iḏá
Pontius Pilate in taʼgen óetṵʼan Pilate-ví páaḏépiyeʼ nawin dihayḏi. Kinnân
ṵ́khâyʼą̈ʼ bitsiyeʼą̨míʼin:
14 I tsontṵṵ wóetṵʼandiʼ nâaʼaʼginnamí, heḏânho uví wówátsi híwǫ́ʼnindą̨ʼ
ṵ́múní heḏá toʼwíḏí wänbo-á hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏá háʼto wônchą̈nú-í. Kin bikanhûuwí
Naʼinbí Sedó Jesus Christ nawáyʼą̈ą̈ píhay.
15 Hą̈ą̈diʼi thaa ideʼman dihayḏiho Yôesi Táḏáḏí Christ óekeesogekhâymáa.
Yôesi Táḏáḏáho namuu i naʼindi âyʼaʼginmą̈ąníʼiʼ, ibá tʼą̈hkíví shánkí kay-á
imáa, ibá-á shánkí natsonyiʼ tʼą̈hkí wę́ʼgeʼin tsonnin dimuuʼinbíʼweḏi, heḏá
ibá-á in kwʼáye dimuuʼinbíʼweḏá shánkí kwʼáyeʼi-á namuu.

16 Iḏąʾmân hänhay wänbo háʾto nachúu-í, iḏąʾ wíʾbo nakohthaynáʾ diwá naʾän, näʾi ko-á hânho nakayḏi tóebo háʾto ee núʾ iwepiyeʾ ihąḏi-í. Toʾwíḏí wänbo wáymûu wänbo wíʾóemûʾpí, heḏá toʾwíḏí wänbo-á hänhay wänbo-á háʾto ûnkoeḏí-í óemúníʾin. Yaho kw'áye âytegé-í heḏá hąäḏi wänbo-á naʾinbí tsondi-á gínmúní. Hamân.

In koḏit'owa dimuuʾin háa dínkhâyʾąʾ díví'ąmíʾin

17 In toʾwên koḏit'owa dimuuʾin báyékí nää oepáa k'aydiwi hąäwí dínkw'ǫʾnin ovâytụʾąąmí wíḏívíyêngiʾąąmípíʾin, heḏá wíḏiʾąąnípí inbí chąʾdá hąäwí t'ąhkí i̧ʾgeḏá ovâykhąge̱ʾnâamíʾin, gá inbí chąʾdáho hąäḏi nanân wänbo dínhąąníḏân. Hewänbo shánkí dínkhâyʾąʾ díví̧whąyụ́-íʾin Yôesi Táḏáḏânho ovâykhąge̱ʾnamíʾin. Iḏânho näʾi báyékí hąäwí naʾin t'owa dímäʾ díhíhchannamíḏí.

18 Näʾin koḏit'owa dimuuʾin ovâytụʾąąmí híwǫʾgí dívíkanhûuwíʾin. Indá báyékí hąäwí híwǫʾdi dínkw'ǫ, heḏiho dínkhâyʾąʾ báyékí híwǫʾdi-á díví'ąąmíʾin, heḏá inbí hąäwí iweḏá wíḏihąäkhąą-ípí, heḏá wę̨ʾgeʾin t'owa-áḏá dívíwiyé-í.

19 Kin dívíkanhondáho inbí híwǫʾdi tsiyekan dínmuuʾi-á wên kayʾin tepú waagiʾbá namúní inbí wówátsigîʾ, heḏi hąäwí shánkí nachąʾmuuʾi dâyteʾkw'óeʾó waagibá díví'ąmí, gá handiḏi in koḏi̧ʾnin wówátsi namúníʾin dâykéyíḏân.

I t'ąʾgi híʾ Paul-di Timothy ônta̧ʾnandiʾ

20-21 Timothy, hąʾin hąhkan Yôesi Táḏáḏí uví mange wônyoeʾannin nâaʾąyîngiʾąmí. In toʾwên Yôesi óeʾaʾginpí waa dívíhéeʾoʾin wíʾovâyt'óyaanípí. Inbí híʾ dínmuuʾi wíḏínchąʾmuupí. Heḏá in toʾwên háa dívíhéeʾoʾin ihayḏąʾ dâyʾegóʾoʾin wänbo-á wíʾovâyt'óyaanípí. Indá diʾándeʾ hąäwí dínhanginnáʾnin, hewänbo taʾgendi wíḏínhanginnáhpí. Wáy wên hąʾmin t'owa-á in taʾgen whąyụ namuuʾin diweḏi dívíyâaʾan.

Yôesi Táḏáḏí iví séegísehkanä-áho wovâymäänî.

In Eeḏiʾin Tąʾnin Paul-di Timothy Ôntąʾnannin

1 Naa Paul-á Jesus Christ-ví t'ôekhuwaʾi-ân omuu, Yôesi Táḏá natsonpóeḏí
kı̨ʾbiʾ omúníʾin, heḏânho t'owa dovâyt'ôeʾą̨̂amíḏí Yôesi Táḏá iví tụụ imągiʾin
toʾwên Christ Jesus-víʾpiyeʾ díví́whā̧yundeʾindáho in wówátsi nahándepíʾin
ovâymąąni.
2 Nąąʾin tąʾnin naaḏi ụ Timothy wîntąʾdoʾ, ụ-á naví ay waagibá wíchąą
heḏi wíséegí. Yôesi naʾinbí Táḏá-áḏí heḏá Naʾinbí Sedó Jesus Christ-áḏí
séegísehkanä wóemąąni, heḏá uvíʾpiyeʾ nasehkanäpúwí, heḏá wóekhą̄geʾnamí
ánshaaginpíḏíboʾ unchąʾníḏí.

Timothy-vı̨ʾgeḏi Paul iʾánshaamáaḏí Yôesi Táḏá óekụʾdaaʾoʾ

3 Naa Yôesi Táḏá dókı̨ʾdaaʾoʾ, i-á namuu iví t'ôe dônkanmáaʾiʾ, heḏi
dînhanginná pín taʾge haydi kin dáyʾoʾin, naví thehtáy pahpáʾin díví́ʾan
waabá. I dókı̨ʾdaaʾoʾ ụʾ unmuuḏi, khụụ-á thaa-á ų̣gîʾ dáyyûusuʾoḏi.
4 Naa hânho odaʾ wíyá wímúníʾin heḏânho ohíhchanpúwíḏí, uvı̨ʾgeḏi báyékí
ánshaa dînpóyąʾdi háa bisíhtą̄ą̄ʾin änwiye ihayḏi.
5 Heḏi dáyʾánshaaʾoʾ háa Jesus-víʾpiyeʾ taʾgendi biwhā̧yundeʾin. Páaḏé uví
saʾyâa Lois heḏáháʾ uví yíyá Eunice-á inbí píʾnä khóʾyé-á dänwhā̧yụ, heḏá
naa dînhanginná ụ-á wáʾ hanbá biwhā̧yundeʾ.

Paul-di Timothy óetụʾan Yôesiví tụụ t'owa híwǫʾ ovâyt'ôeʾą̨míḏí

6 Heḏânkun ụ wíʾánshaakannamí, naa uví p'óʾḏé dáymank'ûʾ ihayḏi Yôesi
Táḏáḏí wí hą̄ą̄wí wóeyôn mânʾą̨míḏí. Nää wíyá bipimąąni hą̄ʾi t'ôe híwǫʾ
mânʾą̨̂amíḏí, páaḏé ihayḏi bitsiyeʾo waagibá.
7 Yôesi Táḏáḏí naʾin khuwôedaʾ wíḏímągipí naʾinbí píʾnä khóʾyé, hewänbo
kay-áho dímäʾ, heḏá díkhą̄geʾdo t'owa âyséegímáʾve-íḏí, heḏá hangintandá
dímäʾ naʾinbí wówátsi híwǫʾ âyhûuwíḏí.
8 Heḏiho wíʾunwôedaʾípí Nanbí Sedó Jesus-vı̨ʾgeḏi t'owa ovâyt'ôeʾą̨míḏí,
heḏá wíḏíwôedaʾípí tobá iví t'ôe dônʾoḏibo dípansóge wänboʾ, hewänbo
shánkíḏí naa t'ôephaḏe iwe oʾän waagibá un wáʾ unkhâymúní mänt'ôephaḏé-
íḏí Yôesi Táḏáví híwǫʾdi tụụ t'owa ovâyt'ôeʾą̨míḏí, heḏi Yôesi Táḏáḏáho kay
wóemąąni kin biʾą̨míḏí.
9 Iḏânkunho naʾin dînʾaywon heḏá íví́ʾindąʾ gimúníḏí dítụkánnan. Heḏi kin
iʾan wên háawên íví́ʾannin namuuḏiḏąʾbá yoe, hewänbo báyékí séegísehkanä
imáaḏân. Hänʾoebo waʾ hą̄ą̄wí nakhí́ʾyenpíḏíbo wí́ʾbo iʾánshaamągi kin
iʾą̨míḏí, Christ Jesus-di dînkhâymáaʾin namuuḏi.
10 Heḏi nääho Yôesi Táḏáḏí nąʾi séegísehkanä naʾin dînkeeyan Christ Jesus-á
napówá ihayḏi dînʾaywoeníḏí. Christ-dáho in chuwa namuuʾin naʾinbí́ʾweḏá
dînyâaʾan, heḏá handiḏá dînkeekw'óḏi háḏíḏí Yôesi Táḏáví híwǫʾdi tụụ
âywhā̧yundeḏi nąʾin wówátsi nahándepíʾin âykéyíḏí.
11 Heḏi Yôesi Táḏáḏáho naa dísóge t'ôekhuwaʾi-á heḏá hą́hkandi-á omúníḏí,
iví híwǫʾdi tụụ ûnmuu i̧ʾgeḏi t'owa dovâyt'ôeʾą̨̂amíḏí.
12 Heḏi nąʾi t'ôe dáyʾoʾi namuuḏi naa t'ôephaḏe iwe nää oʾän. Hewänbo
tobáháa kin dînpoʾ wänbo wóʾwôedaʾpí, dînhanginnândi toʾwí́ʾpiyeʾ naa
dáywhā̧yundeʾin, heḏá híwǫʾdá dînhanginná i-á ûnkoeḏiʾin i hääwí iví mange
dônyoeʾandiʾ dînʾą́yîngiʾą̨míḏí i t'ą̄ʾgi thaa napówá píhay.

13 Naadi wînthayyan háawin in taʾgen háhkan namuuʾin, hediho u-á úkhâyʾäʾ näʾin háhkan diwebá bitsaakêeníʾin. Hedi kin biʾodi in whäyu-á in séegí-á Christ Jesus napäyiʾi nâahûuwí.
14 Näʾi híwóʾdi häähwí Yôesi Tádádí uví mange wônyoeʾandiʾ mänʾáyîngihûuwí. I Yäʾdâaʾi P'oewaahâa naʾinbí píʾnä khóʾyé gínthaaʾidáho wóekhägeʾnamí kin biʾamídí.

Wáy wêndi Paul óeyoeʾan hewänbo Onesiphorus-dá yoe

15 Úhanginná t'ähkí in Asia nangewin t'owadi naa díyoeʾan, Phygelus-ádí Hermogenes-ádí indi wänbo díyoeʾan.
16 Naʾinbí Sedóvíʾpiyeʾ dáyyûusuʾoʾ in Onesiphorus-ví k'aygiʾinbíʾpiyeʾ nasehkanäpúwídí, idá naa häyännanho díboʾaawówáʾan, hedá tobá nää pan tewhá ee owhiʾän wänbo wídíwôedaʾpí.
17 Nawôedaʾívíʾwedi nää Rome-piyeʾ naʾää, hedi napówá ihaydá ihe'yidibo naa dítuwämáa díshaa píhay.
18 Naa dáyyûusuʾoʾ owáy i t'äʾgi thaa napówá ihaydi Naʾinbí Sedó iviʾpiyeʾ nasehkanäpúwí. Ubo híwóʾ úhanginná, oe Ephesus búuʾú iwe i-ádí naa-ádí gayiʾ ihaydi idi báyékí díkhägeʾnannin.

2

Timothy ûnkhâyʾäʾ híwóʾ Yôesigîʾ it'ôeʾamíʾin

1 Naví ay, Christ Jesus-di iví séegísehkanä ûnmuuʾin dímägi, hedi näʾindibá wóekayʾamí.
2 I häähwí naadi báyékí t'owa dovâyhäʾandiʾ unt'oe, hedi nää näʾi unt'oeʾibá wây-á t'owa ovâyhähphadé-í, indá dínkhâyʾäʾ häädi wänbo t'ähkí háa dínwóʾnân waa díviíkanhûuwíʾindá dimúníʾin, hedáháʾ indá wáʾ dínkoedí-í wéʾgeʾin t'owa-á ovâyhäʾamídí.
3 U-á wí sundado Jesus Christ-vîʾ waagiʾbá unmuu, hediho naa dont'ôephadende waagibá u wáʾ úkhâyʾäʾ unkhâymúníʾin igîʾ mänt'ôephadé-ídí.
4 Wí sundado namuuʾi-á waʾdi háa óeyôn waa iʾodibo háʾto iwedi iyâaʾamí iʾamídí háa in sundado dimuupíʾin díviʾo waagibá, gá iví p'óʾdédîʾ ihíhchannamíʾin nadaʾdân.
5 Hedá toʾwí iʾádâamáaʾi-á háa ûnkhâyʾäʾ waa iʾádâaʾopídá háʾto häähwí in dit'anpoʾin ovâymäʾiʾ óemäänî.
6 Hedá wí toʾwí nava iwe báyékí it'ôeʾandi-á ûnkhâyʾäʾ i páadéʾi namúníʾin i häähwí napaa iwedi ihónídí.
7 Híwóʾ biʾánshaaʾamí näʾi wítumáa iʾgedi, hedânho Naʾinbí Sedódí híwóʾdi kaʾpowa wóemäänî häähwí t'ähkí útáyʾiʾ unkaʾpówá-ídí.
8 Jesus Christ-víʾgedi biʾánshaaʾamí. I-á nachuu wänbo nawáywówápóe, i-á David-ví ây iwediʾibá namuu. Näʾi-ân namuu i híwóʾdi tuu ivíʾgedi t'owa dovâyt'ôeʾoʾ.
9 Näʾi tuubá namuudi t'ôephade iwe oʾän, hedi wí yanäkíkandi waagibá nää pan tewhá iwe owhiʾän, hewänbo Yôesi Tádáví tuu-á ûnkaydi wíʾûnwhimuupí.
10 Tobá háa naa dînpoʾ wänbo dáyyäähäʾoʾ in Yôesi Tádádí ovâydeʾmannin dimuuʾin dovâykhägeʾnamídí hedânho in wáʾ Christ Jesus-di ovâyʾaywoenídí, hediho hänhay wänbo t'ähkí saʾwóʾdaʾ naná' diwe dithá-í.
11 Näʾi hí' nää otúníʾi-á taʾgendaʾ namuu: Christ-ádí gichuudá i-ádíbá wáy naʾän diwebá giwówákwoʾní.

12 Ívít'ôephaḏeyäą̈ʔandáhoʔ, i-áḏí wę̨ʔge gitsonyę̨ęní. Hewänbo i wíʔâytaapí
gin gitṷḏáhoʔ, i wáʔ natṷ́ní naʔin wänbo-á wíḏítaapíʔin.
13 Tobáháa naʔin háa gínkhâyʔą̈ʔ waa wíʔíviʔanpí wänboʔ, i-áho hą̈ą̈ḏi wänbo
t'ą̈hkí háa ûnkhâyʔą̈ʔ waa iʔoʔ, gá wíʔûnkoeḏipíḏân iʔegóʔą́míḏí iví híʔ natṷ́ʔin.

Timothy in taʔgen namuuʔin ihûuwíʔin ûnkhâyʔą̈ʔ, heḏi in taʔgen namuupíʔindá iyoeʔą́mí

14 Ṷ-á ṷ́khâyʔą̈ʔ in méesateʔin t'owa näʔi hą̈ą̈wí wítṷʔan niʔgeḏi
ovâyʔánshaakannamíʔin, heḏá Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʔ kayʔindiḏá
ovâytṷʔą̂ą́mí tṷṷ iʔgeḏiḏąʔ wíḏívítṷhänmáʔve-ípí. Han dívítṷhkanmáaḏáhoʔ
wíḏínchą̈ʔmuupí, heḏi in toʔwên dívít'óyandeʔinbí ánshaa-á ovâywänpipeḏeeʔoʔ.
15 Hą̈ą̈ḏi wänbo uví t'ôe ą́yîngiḏi mänʔą̂ą́mí heḏânho Yôesi Táḏá natṷ́níḏí
híwǫ́ʔ biʔannin, heḏá háa biʔoʔin namuuḏi wíʔunwôedaʔípí, heḏá Yôesi Táḏáví
taʔgen tṷṷ ûnmuuʔi t'owa taʔge ovâyt'ôeʔą̂ą́mí.
16 In t'owa Yôesi dâyʔaʔginpí waa dívíhéeʔoʔinbíʔweḏi heḏá toʔwên inbí híʔ
dínchą̈ʔmuupíʔinbíʔweḏi biyâaʔą́mí. Haʔwâaʔiʔíʔḏí t'owa Yôesiviʔweḏi shánkí
ovâyyâaʔoʔ.
17 Wí phée nawówąʔpîʔ nawaḏediʔḏá i khowa óeháʔḏą̈ndo waagibá, näʔin
t'owaví híʔ-áho t'ą̈mäpiyeʔ dínwaḏeḏiʔ, heḏi handiḏi t'owa ovâyháʔḏą̈ndoʔ.
Hymenaeus-áḏí Philetus-áḏí wên wíye senäʔ damuu in haʔwâa dívíhéeʔoʔin
diweḏi.
18 Indáho in taʔgen namuuʔin diweḏi dänyâaʔan. Kinnân datṷ̂ʔ: Christ-
víʔpiyeʔ ívíwhą̈yṷ ihayḏiho giwáywówápóe waabá ho gínpóe, heḏiho owáy
gichuu ihayḏáho naʔinbí túuʔú wígiwáywówápúwípí. Inbí tṷṷḏiho báyékí
t'owa inbí whą̈yṷ iweḏi ovâyyâakanhon.
19 Hewänbo Yôesi Táḏáví tṷṷ ûnmuuʔi-áho wên kayʔin tepú naʔingîʔ dînk'ûʔ
waagiʔinbá namuu, heḏi iví tą̨ʔnin diwe kinnân ûntą̨ʔmuu:

Naʔinbí Sedó-áho ûnhanginná wéʔin iví t'owa ûnmuuʔin.
Heḏá kindá wáʔ natą̨ʔmuu:

Toʔwên t'ą̈hkí ditṷ̂ʔnin Naʔinbí Sedóvíʔin dimuuʔindáho
dívít'aywǫ́ʔkanwóyį́ʔníʔin dínkhâyʔą̈ʔ.

20 Wí koḏit'owa namuuʔiví tewhá ee wí są̈ʔą̈wé ûnsaa óeḏoḏi háa kwą̈ʔ
ts'ą̈ʔiḏi napaʔandiʔ, heḏi näʔi są̈ʔą̈wé-áho i hą̈ą̈wí shánkí híwǫ́ʔdi namuuʔìʔ
óesaaʔigîʔ namuu. Hewänbo wáʔ wíyá są̈ʔą́wé-áho phéḏá nap'oḏá napaʔandiʔ
nasaa, heḏi i-áho i wą̈hphaḏe híwǫ́ʔ namuupíʔ hą̈ą̈wí óesaa-ígîʔ-á namuu.
21 Hą̈ą̈wí yą̈ʔḏâapîʔ namuuʔiviʔweḏi ívíyâaʔandá, handiḏi i są̈ʔą̈wé hą̈ą̈wí
híwǫ́ʔdi óesandi waagiʔbá gimúní, heḏá NaʔinbíSedóvíʔindáho taʔgendá
gipúwí, heḏi iḏiho wí t'ôe dímą̈äni igîʔ ívíʔą́míḏí, hangîʔ ívíkhâyʔoḏi, heḏi näʔi
t'ôe dímäʔi-á híwǫ́ʔ ívíʔą́mí.
22 Näʔihíwǫ́ʔpîʔ taachan wáy wên eʔnûn dâymáaʔiviʔweḏi óyâaʔan. Shánkíḏí
bikhą̈ą̈-í uví wówátsi taʔge mänhûuwíḏí, heḏá Yôesiviʔpiyeʔ biwhą̈yṷʔbé-
íḏí, heḏá t'owa-á ovâyséegíhûuwíḏí, heḏá indáḏá tsą̨ąginpíḏíbo-á untháa-íḏí.
Kin biʔandá in toʔwên yą̈ʔḏâaʔin inbí píʔnä khóʔyé dimuuḏi Yôesiviʔpiyeʔ
dívíyûusukanmáaʔin waagiʔinbá unmúní.
23 T'owa ánshaapíʔin dimuuʔin heḏá hą̈ą̈wí wänbo wíḏínhanginnáhpíʔin
dimuuʔindá dívítṷhkandoḏi wíʔovâyt'óyaanípí. Haʔwâaʔiʔíʔ dâypiyemáaʔin
dimuuʔindá wíʔnä táye dívíwänpit'ayyaaʔoʔ.

24 Hebo toʾwên Naʾinbí Sedógîʾ dívít'ôeʾoʾindá wídínkhâyʾähpí
t'aytuhkannin dimúníʾin, hewänbo shánkídí t'ähkí t'owa-ádí híwóʾnin
dimúní, hedá híwóʾnin háhkannindá boʾatäʾindá dimúní.
25 Dínkhâyʾäʾ in toʾwên Yôesiví híʾ ônséegíʾopíʾin ovâythayyamíʾin pihá-a
díviʾoʾin, hewänbo kin ovâythayyodi t'aynginpídíboʾ ovâyhéeʾâamí, hedi
maʾdânho Yôesi Tádádí ovâykhägeʾnamí inbí t'aywóʾdi dâyyoeʾamídí, hedânho
in taʾgen namuuʾin diháhpúwídí,
26 hedi kindidáho inbí hangintan dâywáykéyí, hedá Penísendiviʾwedáho
dívíyâaʾamí. Idá wên phay ovâyk'ûʾ waagibá iʾandi iwe diwhêe, hediho iví
pan waagiʾinbá dipóedí há-a natú waa ho díviʾoʾ.

3

Há-a napúwíʾin i t'äʾgi thaa napowaʾäʾ ihaydi

1 Naa odaʾ näʾin wítukankhâymáaʾin úhanginnáníʾin: I t'äʾgi thaa
napowaʾäʾ ihaydi báyékí kâyʾin napuwagít'óe.
2 T'owa-áho wíʾbo dívípiséegíkhâymáa hedá inbí chäʾ niʾgedidaʾ
díviʾánshaakhâymáa. Indá dívíyêngikhâymáa, kw'áye-á dívípitegekhâymáa,
t'owa-á t'ämägi-á ovâytukankhâymáa, inbí yíyáʾindá tádáʾindá
wíʾovâyʾaʾgeenípí, kúʾdaa-á wídívímäänípí, Yôesiví häähwí-á wíʾônʾaʾgeenípí.
3 Inbí k'aygiʾin wänbo wíʾovâyséegí-ípí, häädi wänbo t'ähkí dívíyäʾbe-íʾin
didáʾí, piʾwên t'owavíʾgedá yanäkí-á dihíʾyêení, há-a diwänpichaa waagá
dívíkhâymáa, háaʾwänbo dimúní, hedá i híwóʾdi häähwí namuuʾi-á dâyt'áy-í,
4 inbí k'emaʾindá inbí maatu t'owaʾindá näʾinbí hänmin dínmuuʾinbí
mangá ovâykáaní, díviʾánshaaʾanpídíbo häähwí t'ähkí dívíkhâymáa, dívípiphúu-
í, Yôesi Tádá dâyséegímáʾve-íviʾwedi indaʾbá dívípihíhchannamíʾindá didáʾí,
5 indáho Yôesiviʾnäpiyeʾ dimuu waabá dívíkanhûuwí, hewänbo há-awin iví kay
ûnmuu wänbo wídínhanginnánípí. Haʾwâaʾin t'owaviʾwedi biyâatäähí.
6 Wáy wên haʾwâaʾin inbí hôeyó wóegé tewhá eeye dits'úyaʾ, wáy kwiyäʾ
ánshaapíʾin dimuuʾin dithaa eeye, kwiyäʾ báyékí t'aywóʾdi dâymáaʾin hedá
t'ämägîʾ híwóʾpîʾ taachandi ovâykaygimáaʾin, hedi näʾin kiʾmin kwiyäʾ
in dihôeyóʾindá dívísóʾdíndeʾ inbí háhkan ovâywhäyuʾamídí inbíʾnäpiyeʾ
ovâymáʾídí.
7 Näʾin kwiyäʾdidá in hôeyóʾin háhkannin ovâyt'óyandedi häädi wänbo
t'ähkí wíyá shánkí didaʾ diháhpúwíʾin, hewänbo háʾto in taʾgen namuuʾin
diháhpúwí.
8 Haʾmin háhkannindá in taʾgen namuuʾin dâyyoegiʾoʾ, hänʾoe Jannes-ádí
Jambres-ádí Moses-ví híʾ dänyoegiʾan waabá. Näʾin háhkanninbí ánshaa
yäʾdâapîʾdaʾ dínmuudi inbí whäyu Yôesiviʾpiyeho wídínchäʾmuupí.
9 Hewänbo há-a díví́kanhon waa háʾto híwóʾ dínpúwí. Iwebo nakeepúwí
ánshaapíʾin dimuuʾin, in wíye senäʾ Jannes-ádí Jambres-ádí dänpóe waagibá.

Timothy in taʾgen namuuʾin ûnhanginnândi híwóʾ ikanhûuwí

10 Hewänbo udá áyîngidi ho naa dímûʾ há-a dáykanhon waa, hediho
úhanginná häähwí in t'owa dovâyháʾoʾiʾ, hedá há-a naví wówátsi donhon
waagidá, hedá häähwí ipiyeʾ dáykhäädeʾindá, hedá há-a dáywhäyundeʾindá,
hedá há-a dáybo'atäʾoʾindá, hedá há-a t'owa dovâyséegíʾindá, hedá há-a
dáyyääʾoʾindá.
11 Hedá dímûʾ há-a t'owadi naví whäyu dînmuudi díyanäkíʾannindá, hedá
há-a indi dít'ôephadekannannindá. I búuʾú Antioch-á Iconium-dá hedá

Lystra-á eeye kin naa dînpóe. Hebo tobá díyanäkíʾan wänboʾ, Naʾinbí Sedódí
näʾi häąwí tʼąhkí iwedi dînʾaywon.
12 Hedá toʾwên tʼąhkí didaʾin inbí wówátsi dâyhûuwíʾin Yôesi
Tádá óehíhchanmäänídí, in waʾ Christ Jesus-víʾin dimuudibo
ovâyyanäkíkankhâymáa.
13 Hedi näʾin yąʾdâapíʾin tʼowa dimuuʾindá hedá in tʼowa
dâyhôeyóhąʾoʾindáho shánkí pʼändíkíʾinho dipuwagítʼóe. Näʾindá wây-á
tʼowa-á in taʾgen namuuʾin diwedá ovâyyâakankhâymáa, hedá in waʾ in
taʾgen namuu iwedibá dívípiyâakankhâymáa.
14 Hewänbo u-á úhanginná toʾwídí wóehąʾannin. hediho téegí tʼaagi háa
unhąhpóeʾin diwe hedá háa biwhąyundeʾin diwá bitsąąkêení.
15 Híyąąʾi unmuu ihaydi waabo näʾi taʾkan Yôesi Tádáviʾwedi naʾąąʾiʾ
úhanginná, hedi näʾi taʾkan namuuʾidibá wóehąʾoʾ háa Christ Jesus-víʾpiyeʾ
biwhąyundedi wônʾaywoeníʾin.
16 Häąwí tʼąhkí Yôesi Tádáví taʾnin diwe natąʾmuuʾi-á i Yąʾdâaʾi
Pʼoewąąhâąviʾwedi naʾąądidąʾ namuu, hediho báyékí nachąʾmuu
díkhągeʾnamídí in taʾgen namuuʾin gihąhpúwídí, hedá háa híwǫʾpíʾ íviʾoʾin
dînthayyąmídá, hedá in taʾgeʾin pʼôe namúníʾin dînkeeyąmídá, hedá háa iʾge
ívíhûuwíʾin díhąʾąmídá.
17 Hediho näʾin hąhkan gihądího naʾin Yôesi Tádágîʾ ívítʼôeʾoʾindáho häąwí
tʼąhkí gíntáyʾiʾ âymáa hedânho híwǫʾ igîʾ ívítʼôeʾąmídí, hedi hangîʾ wíyá hąąbo
wígínteʾdée-ípí.

4

1-2 Yôesi Tádáví páadépiyeʾ hedá Naʾinbí Sedó Jesus Christ-ví páadépiyá
wítumáa kinnân biʾąmídí: Yôesiví tuu tʼowa ovâytuuphaded-í hedá hąądi
nanân wänbo unkhâymúní kin biʾąmídí. Híwǫʾpí in tʼowa díviʾodá
ovâythayyąmí, hedi ovâytuʾąąmí haʾwâa wídíviʾąąmípíʾin, hewänbo i híwǫʾdi
namuuʾidąʾ dívíkanhûuwí. Häądi waa kin ovâyhąʾodi indádí bibo'ätąąmí.
Näʾi kin wâytumáa gá Naʾinbí Sedó Jesus-di tʼąhkí tʼowa ovâykeekwʼôenídân
háa híwǫʾ háa híwǫʾpí díviʾannin, in diwówáyiʾindá in ho dichuuʾindádí, hedi
kin ikhâymáa owáy nawáypówádí napʼóʾdédîʾsogedee ihaydi.
3 Hediho näá úkhâyʾąʾ Yôesi Tádáví tuu tʼowa ovâytʼôeʾąąmíʾin, gá wáy wí
thaa nanáʾ diwáho in tʼowa in taʾgen hąhkan namuuʾin háʾto ditʼóyandáʾí,
hewänbo shánkídí báyékí hôeyóʾin hąhkannin ovâytuwąkhâymáa, hedi
díviwänpihíhchannamídí didáʾí näʾin hąhkannindi ovâytuʾąąmíʾin häąwí
ditʼoedaʾidąʾ.
4 Hedá in taʾgen namuuʾin wídítʼóe-ípídí díviʾoyephohtidikhâymáa,
hewänbo i híʾ taʾgen namuupîʾ pehtsiye waagiʾbá namuuʾiʾ ditʼóe-ídí
díviʾoyephohkhuukhâymáa.
5 Hewänbo u-á úkhâyʾąʾ taʾgedąʾ bíʾánshaaʾąmíʾin, hedá
mänt'ôephadendedá biyąąʾąmí, hedá tʼąmäpiyeʾ unyęęní Yôesiví híwǫʾdi tuu
in tʼowa ovâytʼôeʾąąmídí, hedá in tʼôe Yôesidi wóeyônnin híwǫʾdá bikanhûuwí.
6 Näʾi häąwí wítuʾan gá nääho Yôesigîʾ naví ûnpʼoe
dontsʼanchaʾkhâymáadân, naví wówátsi dáypąkhâymáa, ihaydiho naná
nää oepáa kʼaydidi dáyyâaʾąmídí.
7 Wí tsąąʾi háa wí ąąʾi hânho isóʾdínde waagibá naa waʾ dáysóʾdêe Yôesiví
híwǫʾdi tʼôe dônʾąmídí, hedá háa díyôn waagá dônbowa, hedá i häąwí
ívíwhąyundeʾi-á dǫʾąyîngiʾan.

8 Hediho in toʾwên díviʾäädedi páade dipówáʾin wí hääwí dit'anpoʾ
waabá, naa wáʾ hääwí naagîʾ dînteʾkw'ódiʾiʾ donkekhâymáa, gá naví
wówátsi taʾge donhondân. Naʾinbí Sedó Jesus-á namuu i toʾwí t'owa
taʾge ovâytukankhâymáaʾi háa híwóʾ háa híwóʾpí díviʾannin, hedi idáho näʾi
dînteʾkw'ódiʾi naa dímäänî, hewänbo naadaʾbá yoe, in wéʾgeʾin t'owa pín
taʾge haydi óetsíkhaʾmáaʾin nawáyʾää-ídí, innân wáʾ hanbá ovâymäänî.

Wên t'owavíʾgedi Paul itaʾnan

9 Bisóʾdêe-í hanwaapídíbo naviʾpiyeʾ unʾää-ídí.
10 Demas-didáho díyoeʾan, i-á näʾi oepáa k'aydiwi hääwí shánkí iséegídíhoʾ,
hediho oe Thessalonica búuʾúpiyeʾ namää. Crescens-á oe Galatia nangepiyá
namää, hedá Titus-á oe Dalmatia nangepiyá.
11 Nää-á Luke-daʾmân naa-ádí naʾän. Mark-á nâamáʾí, i-á ûnkoedi naví t'ôe
iwe díkhägeʾnamíʾin.
12 Tychicus-á oe Ephesus búuʾúpiyeʾ dósan.
13 Hedi unʾädi naví k'éwéʾin aa oe Troas búuʾú Carpus-víʾwe donyoeʾannin
dînmáʾí, hedá naví taʾdi-á wáʾ dînmáʾí, hewänbo shánkídá i púye eedi
nataʾmuuʾi taʾdi-á.
14 Alexander i kwäk'udi ihääwípaʾidá naa báyékí díyanäkíʾan, hediho i
híwóʾpîʾ díʾandi namuudi Naʾinbí Sedódáho báyékí óetuchänukhâymáa.
15 U-áho häʾi senbíʾwedi óʾáyîngiʾan, i-á naʾinbí híʾ t'aygidi iyoegiʾandi.
16 Páade naa dítuyóʾdiwekándí naa wíʾbo dáyʾaywoenídí dáyhéeʾan dihaydi
tóebo wíʾiwínúpí naa díkhägeʾnamídí. T'ähkídíbo díyoeʾan. Naa odaʾ Yôesidi
ovâyʾowóyé-íʾin tobá han díviʾan wänboʾ.
17 Hewänbo Naʾinbí Sedó-á naa-ádí nayidi idân díkhägeʾnan, hedá in
kay-á dímägi t'ähkí iví tuu t'owa dovâyt'ôeʾamídí, hediho t'ähkí in Hudíyo
dimuupíʾin iwe diyiʾin dit'oe. Hedi Yôesidi naa dînʾaywon, wí toʾwí wí khänbí
wää iwedi óewhahkêʾ waabá naa díʾan.
18 Hedi Naʾinbí Sedódáho t'ähkí i híwóʾpîʾ t'owadi díkhâymáaʾin didaʾ iwedi
díwhahkéyí, hedá idá oe makówá wáy i natsonnän diwepiyeʾ bahpíbo díhûuwí.
Hänhay wänbo t'ähkí t'owa dínkhâyʾäʾ kw'áayébo ʾ óemáʾve-íʾin. Hamân.

Wí sengituu namuuʾiʾ

19 Priscilla-á Aquila-á ovänsengituʾäami, hedá in Onesiphorus-ví
k'aygiwindá wáʾ.
20 Erastus-á oe Corinth búuʾúbo iwóyíʾ, hedi Trophimus-á nahaydi oe
Miletus búuʾú iwá dóyoeʾan.
21 Bisóʾdêe-í waʾdi nateʾnúpóepídíboʾ unpówá-ídí. Eubulus-dá
wóesengituʾan, hedá Pudens-dá Linus-dá, Claudia-dá, hedá t'ähkí in wéʾgeʾin
tíʾûuwin páadéʾindá inbí sengituu wônsan.
22 Naʾinbí Sedó Jesus uví píʾnä khóʾyé mänmáʾve-í, hedá iví séegísehkanä-á
wóemäänî.

In Tạʾnin Paul-di Titus Ônta̱ʾnannin

1 Naa Paul omuuʾi näʾin tạʾnin dótạʾdoʾ. Naa Yôesi Tádáví t'ôeʾi
hedá Jesus Christ-ví t'ôekhuwaʾi-á omuu. Naa dísan in toʾwên Yôesi
Tádádí ovâydẹʾmanninbíʾpiyeʾ, hedânho dovâykhägẹʾnamídí shánkí ivíʾpiyeʾ
dívíwhäyú-ídí, hedá in taʾgendá dovâyhą́ʾạmídá, hedânho háa Yôesi nadaʾ
waagi inbí wówátsi dâyhûuwídí.
2 In wówátsi nahándepíʾin gínʾäʾin âytsíkhaʾmáa âykéyídí. Yôesi-á
wíʾihôeyóʾopí, hedi hänʾoebo iví tụụ imägi kiʾmin wówátsi dímäänídí,
3 hedi híwọʾ naná̱ʾ dihaydi i̱ʾgedi díhanginʾânnan. Yôesi naʾinbí aywondidi
naa díyôn hedá dísóge näʾi tụụ t'owa dovâytụụphadé-ídí.
4 Naadi ụ Titus wîntạʾdoʾ, ụ-á naví taʾgendi ay waagibá wíchạạ, naa
dáywhäyundeʾibá ụ wáʾ biwhäyundedi. Yôesi i Tádá-ádí hedá Christ
Jesus naʾinbí aywondi-ádí séegísehkanä wóemäání hedá wóekhägẹʾnamí
ánshaaginpídíboʾ unchạʾnídí.

Háa Titus oe Crete p'oyâadi iʾạmí waa

5 Naadi oe Crete p'oyâadi iwe wíyoeʾan hedânho hääwí iwe waʾdi natáyʾi
biʾạmídí, hedá méesateʾin tsonnin t'ą̈hkí búuʾú eeye ovâykw'ôenídá. Kinnân
hêe wítụʾan:
6 Wí méesateʾi tsondi-á ûnkhâyʾą̈ʾ wí sen toʾwídí wänbo wí t'aywọʾdi
wíʾônsháa-ípîʾ namúníʾin. I-á ûnkhâyʾą̈ʾ wîʾ kwee-ádídạʾ nakhóhtsạạchạʾníʾin,
hedá iví ây-á whäyụʾindạʾ dimúní, hedá näʾin âyvíʾgedi t'owa wídítụ́nípí háa
diwänpidaʾ waagi díviʾoʾin hedíháa t'óyanpíʾin dimuuʾin.
7 Wí méesateʾi tsondidá Yôesiví t'ôe ônʾáyînmáa, hedânho otú waa ûnkhâyʾą̈ʾ
wí sen toʾwídí wänbo wí t'aywọʾdi wänbo wíʾônsháa-ípîʾ namúníʾin. I-á
wínaʾą̈ạnípí idạʾmân in taʾgen imáaʾin, hedá wesebo wínat'ayyaapúyạʾbe-ípí,
hedá sụwäto̱ʾiʾ háa tsạạto̱ʾiʾ háa nachą̈ʾhạʾt'aaʾiʾ namúníʾin wíʾûnkhâyʾą̈hpí.
8 Shánkídí ûnkhâyʾą̈ʾ iví k'aygidi nat'owaséegít'ôeníʾin, i yą̈ʾdâaʾi namuuʾi-
á iséegí-í, hanginta̱ʾdi-á namúní, iví wówátsi-á taʾge ihûuwí, hääwí Yôesi nat-
sonpóeʾi-á hą̈ą̈di waa iʾą̈ạmí, hedá áyîngidi iví wówátsi ihûuwíʾin ûnkhâyʾą̈ʾ.
9 Yôesiví híʾ whäyụwọʾdi ûnmuu, hediho i méesateʾi tsondi-á háa
nahą́hpóe waa näʾi híʾ ipiyeʾ iwhäyụhûuwí, hedânho in wẹʾgeʾin t'owa
ovâykhägẹʾnamídí näʾin taʾgen hą́hkan dipiyeʾ shánkí díviwhäyú-ídí,
hedá in toʾwên näʾin hą́hkan dâysẹegíʾanpíʾindá piháa diʾánshaamuu kin
ovâythayyạmí.
10 Han i méesateʾi tsondi ikanhûuwí gá báyékí t'owa-á t'óyandaʾpíʾindạʾ
dimuudân, hedi inbí híʾ-á wídínchą̈ʾmuupí, hedi inbí híʾdí wây-á t'owa-á
piháa ovâyʾánshaakandoʾ. In Hudíyo dimuuʾin shánkí wänbo hạʾmin dimuu.
11 Nakhâyʾą̈ʾ näʾi kiʾbi híʾ ây'ahkhâa-íʾin, gá hääwí dínkhâyʾą̈hpîʾ
dâyhą́ʾoʾdân hôeyódí dâywänpichą̈ʾt'aanídí, hediho báyékí tádą́ʾindá yíyáʾindá
inbí ây wóegé ovâypedeeʾoʾ.
12 Wí Crete-wi sen wänboʾ, i-á inbí khuu i̱ʾgedi itumakheʾoʾiʾ namuuʾi
natú, “In Crete-win häädi wänbo t'ą̈hkí dihôeyó, khän t'ayyaaʾin waagiʾinbá
dimuu, bâaʾin dẹʾdeʾin dimuu.”
13 Näʾin inbíʾgedi natúʾindá taʾgen namuu. Hediho ụ-á ų́khâyʾą̈ʾ kaygiʾdi
ovâytumakheʾạmíʾin hedânho inbí whäyụ Yôesiviʾpiyeʾ taʾge dínmúnídí,

14 heḏá wíḏâyt'óyaanípíḏí in Huḏíyoví pehtsiye-áḏí heḏá i tsontṵṵ in t'owa
in taʼgen namuu iweḏi díví́yâaʼannin dâypipaaʼi-áḏí.
15 In toʼwên yą̈ʼḏâaʼin dimuuʼingîʼ häą̈wí t'ą̈hkí híwǫʼdi namuu, hewänbo
in yą̈ʼḏâapíʼin dimuuʼin heḏá wíḏívíwhą̈yundepíʼingîʼ-á häą̈bo híwǫʼdi
wíḏínmuupí. Näʼinbí ánshaa wänbo yą̈ʼḏâapîʼ dínmuuḏi wíḏínhanginnáhpí weʼi
wí híwǫʼdi namuu, weʼi wí híwǫʼpîʼ namuuʼindá.
16 Yôesi dâytaa gin ditûʼ, hewänbo háa díví́kanhon waagiḏi nakeepoʼ taʼgendi
wíḏâytaapíʼin. Daháa díví́ʼoʼ, wíḏiʼaʼginhą́hpí, heḏá häą̈wí híwǫʼdi namuu
wänbo díví́ʼą́míʼin wíḏínkoeḏipí.

2

In taʼgen hą́hkan namuuʼin

1 Hewänbo uvíʼwân ṵ́k'óe t'owa ovâyhą́ʼamíḏí háa inbí wówátsi
dâyhûuwíʼin, in taʼgen namuuʼin díví́whą̈yuṵmäʼ dihayḏi.
2 Saydôe ovâyhą́ʼą́mí wíḏisuṵwą̈t'ôenípíḏí, heḏá híwǫʼdá inbí wówátsi-
á dâyhûuwíḏí heḏânho t'owaḏi ovâyʼaʼgeeníḏí. Ovâyhą́ʼą́mí hangintąʼnin
dimúníḏí, heḏá in taʼgendi whą̈yu-áḏí séegí-áḏí dâymáʼve-íḏí, heḏá tobáháa
napoʼ wänbo díví́yą̈ą́ʼą́míḏí.
3 Heḏá kweeyôe-á wáʼ ovâyhą́ʼą́mí háa inbí wówátsi dâyhon waagiḏi
dâykeeyą́míḏí Yôesi dâyʼaʼginhonnin. Wây-á t'owavíʼgeḏi yanäkíwǫʼ
wíḏíví́ʼmáʼve-ípí, heḏá sṵwą̈toʼin wíḏimúnípí. Indá dínkhâyʼą̈ʼ häą̈wí híwǫʼdi
namuuʼi dâyhą́ʼą́míʼin,
4 heḏânho in shánkí ts'ą́ą́min kwiyą̈ʼ ovâyyéye-íḏí inbí senäʼdáḏí inbí ây-áḏí
dâyséegíhûuwíḏí,
5 heḏá hangintąʼnindá dimúní, yą̈ʼḏâaʼin wówátsi-á dâyhûuwí, inbí k'aygi-á
híwǫʼdá dâyʼáyîngiʼą́mí, diséegít'ôení, heḏá inbí senäʼdá dâyʼaʼginnamí. Han
díví́ʼoḏi toʼwí wänbo há́ʼto ûnkoeḏí-í híwǫʼpí ihéeʼą́míḏí Yôesiví tṵṵ i̱ʼgeḏi.
6 Hanwaagibá in senäʼ shánkí ts'ą́ą́min dimuuʼin kaygi̱ʼdi ovâyhą́ʼamí
hangintąʼnin dimúníḏí.
7 T'ą̈hkí ṵ biʼoʼi híwǫʼdąʼ biʼą̂ą́mí, heḏi handiḏi näʼin shánkí ts'ą́ą́min
dimuuʼindi wóemúndeḏi ṵḏi ovâykeeyą́mí háa indá dínkhâyʼą̈ʼ díví́ʼą̂ą́míʼin.
Ovâyhą́ʼoḏi in taʼgendąʼbá bihéeʼą́mí, heḏá ovâykeeyą́mí pín taʼge haydi
biwhą̈yundeʼin.
8 Uví hí́ʼ taʼgeʼiḏąʼ ú́múní heḏânho tóebo wí́ʼûnkoeḏí-ípíḏí wóetṵṵsúuʼą́míḏí.
Handiḏi toʼwí uví́ʼnäpiyeʼ namuupîʼ nawôedaʼpúwí, häą̈wí wänbo híwǫʼpîʼ
wí́ʼishaaḏepíḏí naʼinbį́ʼgeḏi natṵ́níḏí.
9 In pant'ôeʼin dimuuʼin ovâytṵʼą̂ą́mí inbí tsonninbí tṵṵ dâyt'óyaaní, heḏá i
t'ôe dâyʼoʼiḏi inbí tsonnin ovâyhíhchannamí, heḏá wáʼ wíḏívítṵwhännâamípí,
10 heḏá wíḏívísą̈ʼmâamípí. Shánkíḏí dâykeeyą́mí są̈htoʼindá hôeyóʼindá
wíḏimuupíʼin, heḏânho háa inbí wówátsi dâyhon waagiḏi nakeepúwíḏí i
häą̈wí Yôesi naʼinbí aywondivį́ʼgeḏi âyhą́ʼandiʼ saʼwǫʼdi namuuʼin.
11 Yôesi Táḏáḏí iví séegísehkanä naʼin dînkeeyan, heḏi näʼi séegísehkanä-á
ûnkoeḏi t'ą̈hkí t'owa ovâyʼaywoeníḏí.
12 Heḏi iví séegísehkanä iweḏi gihą́hpóe näʼi aʼginhą́hpí häą̈wí Yôesiví́ʼpiyeʼ
ívíʼoʼiʼ âyyoeʼą́míḏí, heḏá i híwǫʼpí häą̈wí in t'owa Yôesi dâytaapíʼin kayʼindi
dikandaʼi-á âyyoegiʼą́mí, heḏi nää oepáa k'aydi naʼinbí wówátsi taʼgá heḏá
hangintąʼdiḏá âyhûuwí, háa Yôesi nadaʼ waa.

13 Hedi gitsíkha i häa̱wí híwǫ̨ʔdi Yôesidi dípägít'óeʔiʔ, hedi kinnân namúní:
Jesus Christ nakeepúwí iví saʔwǫ̨ʔdi kohthay wóegé, i-á i hayʔi Yôesi-á hedá i
dînʔaywondi-á namuu.
14 I-á naʔingîʔ ipimägi naʔinbí t'aywǫ̨ʔdi iwedi díma̱ʔp'ä̱di-ídí hedá näʔi
t'aywǫ̨ʔdi dînyâaʔa̱mídá, hedânho taʔgendi iví t'owa gimúnídí, hedi pín taʔge
haydi gidaʔídí híwǫ̨ʔdą̨ ívíkanhûuwídí.
15 NäʔI häa̱wí i̱ʔgedi t'owa ovâyhéeʔa̱mí. Kaygiʔdi ovâytu̱ʔâa̱mí háa
díví̱ʔâa̱mí̱ʔin, hedá in toʔwên híwǫ̨ʔpí dívíkanhonnin ovâytaʔgep'óegésaaní. U̱-á
ú̱k'óe kin biʔa̱mídí, hedânho toʔwí wänbo wíʔûnkoedipídí wóeʔaʔginhą̨nú-ídí.

3

Háa Titus-di in Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔin ovâyhą̨ʔa̱mí waa

1 Ihaydą̨ʔ in t'owa ovâyʔánshaakannâamí t'ä̱hkí in nangeʔin tsonkhuu
dâymáaʔinbí khómapohʔ dívíkw'ôení. Dínkhâyʔä̱ʔ diʔaʔgint'ôení̱ʔin, hedá
dikhâymúní häa̱wí t'ä̱hkí híwǫ̨ʔdi namuuʔiʔ díví̱ʔâa̱mídí.
2 Ovâytu̱ʔâa̱mí wây-á toʔwênbí̱ʔgedi yanäkí wídívíhí̱ʔmáʔve-ípí, hedá
wídívítu̱hkanmáʔve-ípí. Shánkídí ûnp'oe kháapí̱ʔin dimúní hedá t'ä̱hkí t'owa-
ádí aʔgindibo dívíhûuwí.
3 Gínkhâyʔä̱ʔ kin waagi íví̱ʔâa̱mí̱ʔin, gá wáymûu naʔin wáʔ hanginta̱hpí̱ʔin
gimúʔdedân, hedá t'óyanpí̱ʔindá gimuuwän, in taʔgen namuu iwedi
gihângepóewän, háa naʔinbí túuʔú iwe gichąą waagidą̨ʔ íví̱ʔodi wí̱ʔbo
ívípihíhchanmädi näʔi híwǫ̨ʔpîʔ häa̱wídí naʔin dípanhógi waa gínpóe, naʔinbí
wówátsi-á t'ä̱hkí yä̱ʔdâapídą̨ʔ íví̱ʔowän, githúut'óewän, wây-á t'owadá
dít'aywän hedi naʔindi wáʔ indá âyt'aywän.
4 Hewänbo Yôesi naʔinbí aywondidá dînkeeyan i-á t'owa-ádí híwǫ̨ʔdi na-
muuʔin hedá inbí̱ʔpiyeʔ séegí-á imáaʔindá,
5 hediho dînʔaywon, hewänbo naʔin híwǫ̨ʔdi häa̱wí íví̱ʔannin namuudá yoe,
iví sehkanä ûnmuudân dînʔaywon. Dí̱ʔowídidi waagibá wówátsi ts'ąą̨min
dímägi, hedá i Yä̱ʔdâaʔi P'oewąąhâądá ts'ąą̨min waagiʔinbá dípaa.
6 Jesus Christ naʔinbí aywondi naʔingîʔ iʔannin namuudi, Yôesi Tádádí i
Yä̱ʔdâaʔi P'oewąąhâą̨ą̨ báyékí dímägi.
7 Hediho Yôesi Tádá iví séegísehkanä ûnmuudi díchąą̨máa t'aywǫ̨ʔdi
wí̱ʔâymáapí waagi, hediho in wówátsi nahándepí̱ʔin gitsíkhaʔin âykéyí.
8 NäʔI otú̱ʔi-á taʔgen namuu, hedi odaʔ udi in t'owa ihaydą̨ʔ i̱ʔgedi
ovâyhí̱ʔmáʔve-í̱ʔin, hedânho in Yôesiví̱ʔpiyeʔ ho dívíwhä̱yundeʔin hä̱ä̱di wänbo
t'ä̱hkí híwǫ̨ʔdą̨ʔ díví̱ʔâa̱mí.
NäʔI otú̱ʔi-á híwǫ̨ʔdidą̨ʔ namuu, hedá in t'owa t'ä̱hká ovâykhä̱gęʔdoʔ.
9 Hewänbo in toʔwên hanginta̱hpí tsika dívítsikaʔmáaʔin wí̱ʔovâyt'óyaanípí,
hedá toʔwên inbí thehtáy pahpáʔinbí khą̨wä̱ʔ i̱ʔgedi ihaydą̨ʔ díví̱hée̱ʔoʔindá,
* hedá toʔwên Moses-ví tsontu̱u̱ i̱ʔgedi dívíwänpitu̱hkandoʔindá. Ki̱ʔbi hí̱ʔdá
tóebo wí̱ʔóekhä̱gęʔdopí hedi wínachä̱ʔmuupí.
10 Wí toʔwí piháa iwhä̱yundedi nat'owawiyet'óeʔi namuuʔiʔ undádí nayidá
nâatu̱ʔa̱mí han wí̱ʔiʔa̱mípí, hedi natáydá wíyá hanbá nâatu̱ʔa̱mí, hedi
it'óyanpídá nâayoegiʔa̱mí.
11 Ú̱hanginná wí toʔwí ki̱ʔbi namuuʔi-á t'aywǫ̨ʔtoʔidą̨ʔ namuuʔin hedá in
taʔgeʔin p'ôe i̱ʔgá wínamänpí. I-á wí̱ʔbo ûnpihanginná híwǫ̨ʔpí ikanhonnin.

---

* **3:9** Námúʔdí i thaykangîʔ hí̱ʔ 1 Timothy 1:4 iwe natą̨ʔmuuʔiʔ.

I tˈąʔgi híʔ Paul-di Titus ônta̧ʔnandiʔ

12 Háa Artemis háa Tychicus uvíʔpiyeʔ dósankhâymáa, hedi owáy wéʔi wí napówá ihaydá, bisóʔdêe-í oe Nicopolis búuʔú díyay-ídí. Naa dáyʔánshaamägi nää teʔnú iwebo dáywóyíʔnídí.

13 Zenas i sen i tsontu̧u̧ itaaʔi namuuʔi-á hedá Apollos-á wáypiyeʔ damän. Bisóʔdêe-í ovãnkhą̈geʔnamídí hedânho hą̈ą̈wí wänbo wídäntâynípídí.

14 Naʔinbí tˈowa dínkhâyʔą̈ʔ dihą̨hpúwíʔin híwǫ́ʔdąʔ hą̈ą̈di wänbo tˈą̈hkí dívíkanhûuwídí, hedânho in toʔwên hą̈ą̈wí díntáyʔin ovâykhą̈geʔnamídí. Han díviʔopídá inbí wówátsi wídínchą̈ʔpúwípí.

15 In näwe naa-ádí dikwˈǫ́ʔnindi inbí sengitu̧u̧ wônsan. Udá in toʔwên Christ-víʔpiyeʔ dívíwhą̈yundedi naʔin díséegíʔin ovâysengitu̧ʔą̈ą̨mí. Yôesi Tádáví séegísehkanä tˈą̈hkídíbo bînmáʔve-í.

In Tą̨ʼnin Paul-di Philemon Ônta̧ʼnannin

1 Naa Paul omuuʼiʼ opannăn Christ Jesus-gîʼ dáyt'ôeʼoḏi. Naa-áḏí heḏá naʼinbí tíʼûu páaḏéʼi Timothy-áḏí ṵ Philemon wîntą̨ʼdoʼ, ṵ-á naʼinbí tíʼûu wíséegíʼi heḏá naʼinbí t'ôe iwe díkhą̈geʼdoʼi-á unmuu.
2 Heḏá in méesateʼin t'owa uví k'aygi díví́weʼgeʼoʼin wáʼ ăntą̨ʼdoʼ, heḏá naʼinbí tíʼûu Apphia-á, heḏá Archippus-á, i-á wí sundaḏo naʼinbí hânge nawindi díkhą̈geʼnamíḏí waagiʼbá namuu.
3 Yôesi naʼinbí Táḏáḏá heḏá Naʼinbí Sedó Jesus Christ-dá inbí séegísehkanä wovâymäänî heḏá wovâykhą̈geʼnamí ánshaaginpíḏíboʼ íkwǫʼníḏí.

Philemon-bí séegí ûnmuu i̯ʼgeḏi ôntą̨ʼdoʼ

4 Philemon, hą̈ą̈ḏi wänbo wînyûusuʼan ginhay Yôesi igîʼ dáyt'ôemáaʼi dókṵʼdaaʼoʼ,
5 dînhanginpóeḏí uví whą̈yṵ Naʼinbí Sedó Jesus-víʼpiyeʼ ṵ́muu i̯ʼgeḏi, heḏá wáʼ dînhanginpóe Yôesi Táḏáví t'owa t'ą̈hkí ṵḏi ovâyséegíʼin.
6 Ṵ-áḏí naa-áḏí handą̨ʼ änwhą̈yundeʼ, heḏi naa dáyyûusuʼoʼ näʼin whą̈yṵ gänmuuʼindi wóekhą̈geʼnamíḏí shánkí wänbo ṵ́hanginnáníḏí t'ą̈hkí i híwǫ́ʼdi hą̈ą̈wí änmáaʼiʼ Christ wę́ʼge gamuuḏi.
7 Naví tíʼûu páaḏéʼiʼ, ṵḏi Yôesi Táḏáví t'owa inbí píʼnä khóʼyé ovâyhíhchannan, heḏiho uví séegí mänmáaʼiḏi naa wáʼ díhíhchannan, heḏá báyékí díkhą̈geʼnan sen waa oʼą̨ą̨níḏí.

Paul-di Philemon óedaaʼan Onesimus óeséegíkéyíḏí

8-9 Heḏiho wíʼnä táye änséegíhondi hą̈ą̈wí biʼą̨míḏí wídaʼkhâymáa. Tobá Christ-di dînk'ûʼ wänbo thayʼeeḏi wíyôeníḏí háa ṵ́khâyʼą̈ʼ biʼą̨míʼin, wên tsontṵṵ wímäänívíʼweḏi naaḏi wíwänpidaʼkhâymáa. Wíʼṵ́ʼóḏe-ípí naa Paul sedó omuuʼin, heḏá Jesus Christ-vîʼ omuuḏihoʼ opannăn.
10 Wí hą̈ą̈wí Onesimus-gîʼ mânʼą̨míḏí kaygiʼdi wídaʼmáa. I-á naví eʼnú waagiʼbá dînmuu, naa waʼ nää opannăn dihayḏiboʼ iví táḏá waagiʼbá opóeḏí.
11 Tobá i-á páaḏéḏí ų̰gîʼ ṵ́chą̈ʼpóepí wänboʼ, nää-áho wí́ʼgíndígîʼ ų̰gîʼ-áḏí naagîʼ-áḏí gänchą̈ʼpóe. *
12 Nää-á i uvíʼpiyeʼ dówáysankhâymáa, heḏi báyékí dóseegíḏí naví pín wáʼ i-áḏíbá ihon waagibá ochanpoʼ.
13 Yôesi Táḏáví híwǫ́ʼdi tṵṵ t'owa dovâyt'ôeʼoʼin namuuḏi nää waʼḏi opannändí naa odaʼwän Onesimus năwe naa-áḏí dówóyi̯ʼníʼin, heḏânho iḏi uví̯ʼgeḏi naa díkhą̈geʼnamí.
14 Hewänbo naa wóʼdaʼpí uví pą̈píḏíbo dówóyi̯ʼníʼin. Naa wóʼdaʼpí wíkaygiʼą̨míʼin hą̈ą̈wí híwǫ́ʼdi biʼą̨míḏí, shánkíḏí odaʼ ṵ wíʼbo kin biʼą̨míʼin.
15 Maʼḏi Onesimus uvíʼweḏi wí hây tą̈hkíḏą̨ʼ nawiyeḏee heḏânho uvíʼpiyeʼ nawáymu-íḏí heḏá ṵ-áḏíbá hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí nachą̨ʼníḏí.
16 Páaḏéḏí pan namuu, hewänbo nää-á pan wínamuupí, nää-á wí panbí shánkí hayʼi namuu, nää-á naʼinbí tíʼûu páaḏéʼi gänpóe änséegíhûuwígîʼ. Heḏiho naaḏi hânho dóséegí, hewänbo ṵḏá shánká nâaséegíhûuwí, t'owa namuuḏi heḏá nää-á Naʼinbí Sedó Jesus-vîʼ namuuḏá.

---

* **1:11** In khą̨wą̨ Onesimus-á natṵʼdaʼ "Toʼwí nachą̈ʼmuuʼiʼ" gin.

17 Hedi ụ-ádí naa-ádí wẹ́ʔge änt'ôeʔo waagibá unchạạdáhoʔ, Onesimus náséegíkeʔ naa díséegíkéyí waagibá.
18 Hedi uvíʔpiyeʔ it'aywọ́ʔnandáhoʔ, háa uvíʔpiyeʔ häähwí naphaamuudáhoʔ, naa díphahsaaní.
19 Näbâa naabo näʔi híʔ dótạʔkankhâymáa: “Naa Paul omuuʔidi wíwáʔâa-í.” Hewänbo nää wóʔdaʔpí wíʔánshaakannamíʔin, ụ-á uví wówátsi-ân naa unphaamuuʔin.
20 Tíʔûu páadéʔiʔ, Naʔinbí Sedó Jesus-ádí wẹ́ʔge gamuu, hedihо odaʔ ụdá näʔi híwọ́ʔdi häähwí wídaaʔandiʔ naa dînʔạmíʔin. Handidi Christ-víʔin gamuudi naví píʔnä khóʔyé naa díhíhchannamí.
21 Näʔin tạʔnin wîntạʔdoʔ dînhanginnândi i häähwí odaʔpóeʔi nâaʔaʔginkhâymáaʔin, hedi shánkí wänbo häähwí wáʔ nâakhâymáa.

Wí sengitụụ namuuʔiʔ

22 Hedi nää waʔdi wíyá häähwí wídaaʔạmí: Ti wí íve dînkhâyʔạmí dáywhonwóyíʔnídí? Undi dînyûusuʔodiho naa ochạạ hanwaapídíbo Yôesi Tádádí díwáypunmäänníʔin unbíwepiyeʔ.
23 Epaphras-di iví sengitụụ wônsan, i-á wáʔ Christ Jesus-gîʔ it'ôemáadíbo naa-ádíbá napannän.
24 Hedá Mark-á, Aristarchus-á, Demas-á, hedá Luke-á naa-ádí wẹ́ʔge dívít'ôemáaʔindi wáʔ wóesengitụʔan.
25 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí píʔnä khóʔyé mänmáʔve-í.

In Tą̨ʼnin James Itą̨ʼnannin

1 Naa James omuu, Yôesi Tá̱d̲áví t'ôeʼi he̱d̲á Jesus Christ i shánkí nat-
sonyiʼivíʼ-á. Naad̲i un tą̈ʼd̲i wêegeʼin Israel t'owa t'ą̈mäpiye íwad̲ekw'ǫ́ʼnin
wâysengitu̱tą̨ʼdoʼ.

T'ôephad̲e-ád̲í he̱d̲á whą̈yu̱-ád̲í i̱ʼge̱d̲i itą̨ʼdoʼ

2 Tíʼûuwin páad̲éʼin, hânho bíhíhchanpuwave tobáháa bînt'ôephad̲ende
wänboʼ,
3 gá únhanginnândân unbí whą̈yu̱ wovâytayinde̱d̲á shánkí
íyą̈ą̈kanhąhpúwíʼin.
4 Hewänbo hą̈ą̈d̲i wänbo t'ą̈hkí úvíyą̈ą̈ʼą̨amí taʼgendi íkweesenpáa-íd̲í,
he̱d̲ânho wíyá hą̈ą̈wí wänbo wíʼúnteʼd̲ee-ípí ki̱ʼmin ímúníd̲í.
5 He̱d̲i wénä wí wänbo un diwe̱d̲i ûnhanginnáhpíd̲í háa kin iʼą̨míʼin,
i-á ûnkhâyʼą̈ʼ Yôesivíʼpiyeʼ iyûusuʼą̨míʼin, he̱d̲iho in hangintan óemą̈äni
ûnhanginnánid̲í. Naʼinbí Sedó Yôesi khą̨agipí t'owa t'ą̈hkí báyékí hą̈ą̈wí
napą̈yiʼ, he̱d̲i wíʼovâyt'eʼyopí didaʼpóe̱d̲í.
6 Hewänbo bîndaaʼandi, pín taʼge hay̱d̲i úvíwhą̈yu̱-í wovâymą̈äníʼin.
Wíʼúvíʼą́yîngimą̈änípí háa wovâymą̈äníʼin háa wovâymą̈änípíʼin. Wí toʼwí
pín taʼge hay̱d̲i iwhą̈yundepîʼ-á wí p'oe oepiyá nąąpiyá wąąd̲i óechą̈numáaʼi
waagiʼbá namuu.
7-8 Wí toʼwí ki̱ʼbi namuuʼiví ánshaa wíʼûntaʼgemuupí, he̱d̲i tobá hą̈ą̈wí iʼan
wänbo híwǫ́ʼ wíʼiʼą̨hkée-ípí. He̱d̲iho i-á wíʼûnkhâyʼą̈hpí naʼą̨ąníʼin hą̈ą̈wí
nadaʼpóeʼi Naʼinbí Sedó Yôesid̲i óemą̈äníʼin.

To-an taʼgendi ko̱d̲it'owa namuu?

9 Wí toʼwí Jesus-víʼpiyeʼ iwhą̈yundeʼi namuuʼi sehkanäwǫ́ʼgí wówátsi thaa
ihondá ûnkhâyʼą̈ʼ nahíhchanpúwíʼin, gá Yôesi Tá̱d̲ád̲í kw'áye ǫ́esógeḑân.
10 He̱d̲á wí toʼwí Jesus-víʼpiyeʼ iwhą̈yundeʼi ko̱d̲it'owa namuuʼi-á wáʼ
ûnkhâyʼą̈ʼ nahíhchanpúwíʼin Yôesi Tá̱d̲ád̲í áagépiyeʼ óesógeḑi, gá in ko̱d̲it'owa
dimuuʼindá hą̈ą̈ ahkónu i̱ʼgewi póviʼây nasaaʼi waagibá dihą̨ąníd̲ân.
11 I than napeeḑi natsą́wą̈pǫe ihay̱d̲i, i táa t'ą̈hkí óet'awendeʼ, he̱d̲á i póvi-á
t'ą̈hká nathanändeḑá wíyá saʼwǫ́ʼdi wínamuupí. Wí toʼwí ko̱d̲it'owa namuuʼi-
á wáʼ hanbá ûnpoʼ. Waʼd̲i wíyá shánkí chą̈ʼ it'andeḑibo nahą̨ąní.

Híwǫ́ʼdi-á híwǫ́ʼpîʼ-á, wą̈hą̈ą̈dan naʼą̈ʼ?

12 Wí toʼwí óetayindeʼiʼ it'ôephad̲eyą̈ą̈ʼandi-á nahíhchanpúwí, gá híwǫ́ʼ iví
tayi̱ʼ diwe̱d̲i napee ihay̱d̲i wówátsi nahándepíʼin ûntsą̨ąwhihke̱d̲ée-í, wí ą̈ą̈ʼi
páad̲é napówáʼi hą̈ą̈wí híwǫ́ʼdi ikénde waagibá. Yôesi Táa iví tu̱u̱ imągi kin
ovâykhâymáaʼin in toʼwêndi óeséegíʼingíʼin.
13 Hewänbo wí toʼwí óetayindeʼ ihay̱d̲i wên t'aywǫ́ʼnin nakandaʼd̲á
wíʼûnkhâyʼą̈hpí Yôesi Tá̱d̲á ônchą̈nú-íʼin. Hą̈ą̈wí yą̈ʼd̲âapîʼ namuuʼi háʼto
ûnkoe̱d̲í-í Yôesi Tá̱d̲á óekannamíd̲í nat'aywǫ́ʼkandáʼ-íd̲í, he̱d̲i Yôesi Tá̱d̲ád̲í
wänbo-á toʼwí wänbo wíʼóet'aywǫ́ʼdikanyómäʼpí.
14 Hewänbo wí toʼwí hą̈ą̈wí hânho nadaʼd̲ibo t'aywǫ́ʼdiwe itóeʼó ikéyíd̲í.
15 He̱d̲i iví píʼnä khóʼyé nat'aywǫ́ʼkandaʼd̲i, iwe̱d̲i t'aywǫ́ʼdiho napu̱yą̈,
he̱d̲á shánkí wänbo wíyá it'aywǫ́ʼdo̱d̲i pe̱d̲ee iwe napóyą̨ʼ.
16 He̱d̲ânho naví tíʼûuwin páad̲éʼin wâyséegíʼin, pihá̱a wíʼúvíʼánshaamáʼve-ípí
näʼi hą̈ą̈wí i̱ʼge̱d̲i. Yôesid̲á wíd̲ítu̱máapí git'aywǫ́ʼdikandáʼ-íd̲í.

17 Häą̈wí t'ą̈hkí híwǫ̨ʔdi namuuʔi dímägiʔi-ádí, hedá häą̈wí taʔgendi
yą̈ʔdâaʔidąʔ namuuʔi dînmáyą̈ʔdádí, makówádí gínpóyąʔ. Yôesi Tádá t'ą̈hkí i
kohthay oe makówá nasaaʔi ikhíyé, hedi näʔi kohthay-á háa nakeet'óe waagi
naʔegópoʔ hedá dâyʔóhkhụụʔoʔ, hewänbo Yôesi-á wínaʔegópoʔpí.
18 I-ân napidaʔdi wówátsi ts'ąamin dímägi, iví taʔgen tụụ ûnmuuʔi ívíwhäyụ
ihaydi. Kin iʔan hedânho t'ą̈hkí ts'ąabi häą̈wí ipakhâymáa iwedi naʔindá in
páadéʔin ts'ąamin gimuuʔin waagiʔinbá gipúwídí.

Háa Yôesidi naʔin dítụmáa waa wígiwänpidat'óe-ípí, hewänbo ívíʔąmí-á

19 Naví tíʔûuwin páadéʔin wâyséegíʔin, näʔi häą̈wí wâytụʔandiʔ
únhanginnânhoʔ. Hedânho hą̈ą̈di waa íkhâymúní Yôesiví tụụ úvít'óyaanídí.
Wíʔúvíwóʔonnamípí úvíhéeʔąmídí, hedi häą̈wí hį́ʔíndidibo wíʔít'ayyaapúyąʔbé-
ípí.
20 Git'ayyáapóedá Yôesiví tụụ wíʔâyʔaʔgindopí, hediho i häą̈wí i natų̂ʔ híwǫ̨ʔdi
namuuʔin wíʔâyʔopí.
21 Hediho t'ą̈hkí i híwǫ̨ʔpîʔ namuuʔiʔ úvíkanmáaʔi bînyoeʔąmí, hedá
näʔi báyékí híwǫ̨ʔdi namuupîʔ unbí píʔnä khóʔyé únkw'ǫ̨ʔdi-á bînyâaʔąmí.
Yêngipídíbo Yôesiví tụụ bînkéyí. Näʔi tụụ-á unbí píʔnä khóʔyé únsogedee wí
koʔyi waabá, hedi nasôedi in kay imáa unbí hą̈ą wovâyʔaywoenídí.
22 Hewänbo iví tụụ bînʔaʔginnamí, wíʔíwänpit'óe-ípí. Yôesiví tụụ ít'oedi
hewänbo íʔándedi wíʔúnkhâyʔą̈hpí háa natų̂ waa úvíʔąmíʔin, unbí ánshaa-á
piháa únmuu.
23 Wí toʔwí Yôesi Tádáví tụụ nat'oedi hewänbo iʔaʔgindopídá, i-á wí toʔwí
waagiʔbá namuu ip'oetsíwhayedi iví ts'ay háa ûnchąą waa imúndeʔiʔ,
24 hewänbo tobá ipimûʔ wänboʔ, i p'oetsíwhaye namuu iwedi iyâaʔan di-
haydi, wesboʔ ûnʔódénde ʔ háa ûnchąą waagi.
25 Hewänbo wí toʔwí Yôesi Tádáví tsontụụ híwǫ̨ʔ ônt'óyandedi, hedi
wíʔûnʔódę̨ʔpí háa nat'oeʔin, hewänbo háa Yôesidi óetụʔo waagi iʔodi, t'ą̈hkí iví
tsiyekan diwe nahíhchanpúwí. Näʔi tsontụụ-á t'ą̈hkí híwǫ̨ʔdidąʔ namuu, hedi
t'owa ovâymaʔp'ą̈dínde ʔ inbí t'aywǫ̨ʔdi iwedi.
26 Wí toʔwí naʔándedi Yôesi óeʔaʔginmäʔin, hewänbo häsóʔyóʔi namuudá,
wíʔbo ipihôeyóʔoʔ, hedi iví tsiyekandá háagîʔ wänbo wíʔûnchą̈ʔmuupí.
27 Hewänbo wí toʔwídí Yôesi naʔinbí Tádá taʔgendi óeʔaʔginmäʔi-á kinnân
ikhâymáa: In toʔwên yíyápíʔindá tádápíʔindá dimuuʔin hedá in kwiyą̈ʔ inbí
senäʔ dínchuuʔin dimuuʔindá idi ovâypụwą̈khâymáa ovâykhą̈geʔnamídí
inbí t'ôephade iwedi ovâyyâaʔąmídí, hedá wáʔ ipiʔą́yîngiʔąmí hedânho
näʔi yą̈ʔdâapíkan in t'owa Yôesi Tádá dâytaapíʔin díví́ʔoʔi namuuʔidi
wíʔóepedeeʔąmípídí.

2

Wígínkhâyʔą̈hpí git'owayoegit'ôeníʔin

1 Tíʔûuwin páadéʔin, Naʔinbí Sedó Jesus Christ i shánkí hayʔiví́ʔpiyeʔ
úvíwhäyundeʔ. Hediho wáy wên t'owa shánkí híwǫ̨ʔ wívînmáʔve-ípí in
wę́ʔgeʔinbíʔwedi.
2 MaʔdI kinbáho namúní: Wíye senäʔ unbí méesate ee dats'ûndi, i wîʔ namán-
tomuu óedodi napaʔannin, saʔwǫ̨ʔdá naʔaamuu, hedi i wîʔ-á sehkanäwǫ̨ʔdá
naʔaamuu,

3 heḏi maʼḏi i shánkí saʼwǫ́ʼdi naʼaamuuʼi bînʼaʼgindi bîntṵmáa, “Häʼi
shánkí híwǫ́ʼdi púwéḏé eeḏi ósoge,” hewänbo i sen híwǫ́ʼ naʼaamuupîʼ-á
bîntṵmáa, “Owáy hângeḏibo ówı́nú, háa naví ân núʼbo ósoge,”
4 heḏáho kin úvíʼoḏá nakeepoʼ íchanpoʼin wí sen shánkí híwǫ́ʼdi na-
muuʼin i wîʼvíʼweḏi, heḏânho unbí ánshaa híwǫ́ʼpí únmuuḏibo t'owavı́ʼgeḏi
úvíʼánshaamäʼ háawin dimuuʼin.
5 Bít'óyanbe naví tíʼûuwin páaḏéʼin wâyséegíʼin, Yôesi Táḏáḏí in t'owa
ovâydẹʼman in wẹ́ʼgeʼin t'owaḏi ovâytṵmáaʼin sehkanäwǫ́ʼ diwówáyiʼin
dimuuʼin, hewänbo shánkí koḏit'owa waagiʼinbá dimuu píʼnä khóʼyé inbí
whäyṵ Jesus-víʼpiye dínmuuḏi. Yôesi Táḏá iví tṵṵ imägi in toʼwêndi óeséegíʼin
i-áḏíbá oe makówá dikwǫʼní.
6 I sehkanäwǫ́ʼ nawówáyiʼi namuuʼi-á bînháawaagimáa. Hewänbo ti
wíʼúnhanginnáhpîʼan in koḏit'owa dimuuʼindiḏânho wovâyt'ä̱ämáa, heḏá
wovâytṵyóʼdiwekáyä̱ʼ.
7 Christ-ví khą́wą̆ ûnʼaʼginmuu, heḏi t'owaḏi in Christ-víʼin ímuu
gin wovâykhą́yä̱ʼdeʼ, hewänbo in koḏit'owa dimuuʼindiḏá iví khą́wą̆-á
ônʼaʼginhą́núndeḏâʼ.
8 Näʼin tsontṵṵ Yôesiví tą́ʼnin diwe nak'óeʼin in shánkíʼin namuu:
Un úvípiséegí waabá, toʼwên t'ä̱hkí bînséegíhûuwí.
Heḏi näʼin tsontṵṵ bînʼaʼgindoḏáhoʼ, híwǫ́ʼ úvíkanhon.
9 Hewänbo wáy wên t'owaḏą́ʼ in wẹ́ʼgeʼinbí shánkí híwǫ́ʼ bînmáaḏá, handiḏi
úvít'aywǫ́ʼdoʼ, heḏi Yôesi Táaḏí t'aywǫ́ʼkannin wovâyshaa, gá iví tsontṵṵ
ûnmuuʼin bînʼaʼginhą́núndeḏân.
10 Wí toʼwí wên wéhpíʼindą́ʼ Yôesiví tsontṵṵ ûnmuuʼin iʼaʼginnanpíḏá, tobá i
wẹ́ʼgeʼi tsontṵṵ iʼaʼgindo wänboʼ, hanbá namuu t'ä̱hkí tsontṵṵ iʼaʼginhą́nú
waabá.
11 Kinho namuu: Yôesi Táḏá natṵ́,
Wíyá toʼwíví kwiyó-áḏí háa sedó-áḏí wíʼúvíwhǫhkwomáʼve-ípí.
Heḏá Yôesi Táḏábá natṵ́,
Wívînt'owat'ą́hą́nuʼbé-ípí.
Heḏânho tobá wíyá toʼwíví kwiyó-áḏí háa sedó-áḏí wíʼúvíwhǫhkwomáapí
wänboʼ, wí toʼwí bînhayḏi Yôesiví tsontṵṵ t'ä̱hkí bînʼaʼginhą́nú waagibá
úvíʼan.
12 Yôesi Táḏáḏí dítṵkankhâymáa háa híwǫ́ʼ âyʼaʼginnin háa âyʼaʼginpíʼin
iví tsontṵṵ, näʼi tsontṵṵ-á ûnkoeḏi naʼinbí t'aywǫ́ʼdi iweḏi díma'p'ä̱ḏi-íḏí.
Heḏânho úvíʼą́yîngiʼą́mí háa ítṵ̂ʼinḏá úvíʼoʼindá.
13 Nää-á t'owavíʼpiyeʼ naʼin gisehkanäpóepíḏí, owáy i thaa Yôesi Táḏáḏí t'owa
háa híwǫ́ʼ háa híwǫ́ʼpí díviʼannin ovâykeekw'óḏi ihayḏi, i-á wáʼ naʼinbíʼpiyeʼ
wínasehkanäpuwagít'óepí; hewänbo gisehkanäpóeḏáhoʼ, háʼto dítuchą̆nú-í.

Naʼinbí whäyṵ-áḏí heḏá naʼinbí tsiyekandáḏí

14 Naví tíʼûuwin páaḏéʼin, tobá wí toʼwí natṵ̂ʼ wänbo in whäyṵ Jesus-
víʼpiyeʼ imáaʼin, wây-á t'owa iḏi híwǫ́ʼ wíʼovâyʼohpíḏáhoʼ, ti näʼi toʼwíví híʼ
ûnchą̆ʼmuu? Ti Yôesi Táḏáḏí ônʼaywoení wí toʼwí kı́ʼmin whäyṵ ûnmuuḏibo?
Yoe, háʼtoʼ.
15-16 Gá kinnân: Maʼḏi wí sen háa wí kwee Jesus-víʼpiyeʼ iwhäyundeʼi koegî-
á awegîʼ-á ûntáy, heḏi bînwänpitṵmáa, “Sengiḏi ópûn, Naʼinbí Sedó Yôesiḏânho
wóekhäge̱ʼnamí uví awegîʼ-áḏí koegîʼ-áḏí mänhónı́ḏí.” Kin úvíʼoḏi hebo undi
wíʼbo i hą̆ą̆wí ûntáyʼi wívînmähpíḏá, unbí tṵṵ háagîʼ wänbo wíʼúnchą̆ʼmuupí.

17 Hedihо whäyudaʔ bînmáadí hewänbo wây-á t'owagîʔ híwóʔ wívînʔohpídí,
unbí whäyu-á wíʔúnchäʔmuupí.
18 Hewänbo maʔdi wí toʔwí natúní, “Wáy wên t'owa in whäyudaʔ
dâymáa, híwóʔdi tsiyekandá yoe, hedá wây-á wêndá híwóʔdi tsiyekandaʔ
dâymáa, whäyu-á yoe.” Hewänbo toʔwí kin natúdáho naadi dótuʔâamí,
“Wíʔúkoedipí dînkeeyamíʔin Jesus-víʔpiyeʔ biwhäyundeʔin híwóʔgí hääwí
bikanhonpídí, hewänbo naadá wînkeeyamí naa dáywhäyundeʔin i híwóʔgí
hääwí dáyʔoʔidibo ʔ.”
19 Untúʔ wíʔdaʔ Yôesi naʔän gin biwhäyundeʔ. Híwóʔ namuu haʔwâa
biwhäyundedi, hewänbo in yäʔdâapíʔin p'oewaahâa wänbo wáʔ
hanbá díviwhäyundeʔ, hebo híwóʔ díviʔâamíviʔwedi diwänpithathapoʔ
dikhuwôedaʔdi.
20 U ánshaapîʔ unmuuʔiʔ, naadi wítuʔanpíʔan, tobáháa Christ-víʔpiyeʔ
biwhäyunde wänboʔ, híwóʔgí hääwí bikanhonpídá uví whäyu-á
wíʔúchäʔmuupí. Ti wíyá wînthaykw'ôenîʔin undaʔ?
21 Ti wíʔúʔánshaapíʔan, naʔinbí hehääwi thehtáy pahpâa Abraham
nakhâymuuwän iví ay Isaac ipihéyídí i antâa k'éwé, háa Yôesi Tádádí óeyôn
waagi. Gá kin nakhâymuudânhoʔ, Yôesi Tádádí óechaa t'aywóʔdi wíʔimáapí
waagi.
22 Úhanginná háa ûnpóeʔin. Yôesiviʔpiyeʔ iwhäyu, hedá wáʔ háa Yôesi
natsonpóe waa iʔan. Hedihо háa Yôesi natsonpóe waagi iʔandiboʔ ikeeyan
taʔgendi Yôesiviʔpiyeʔ iwhäyundeʔin,
23 hedihо iwedi nathaypóe háa Yôesiví taʔnin diwe Abraham-bíʔgedi
nataʔmuu waa, kinnân:
Abraham-di Yôesi Tádáví híʔ ônwhäyu,
hedi iví whäyu ûnmuudi Yôesi Tádádí óechaa t'aywóʔdi wíʔimáapí waagi,
hedá Yôesiví k'ema ûnmuu kin óetuʔan.
24 Hedihо únhanginná Yôesi Tádádí wí toʔwí óechaamáa t'aywóʔdi
wíʔimáapí waagi iví híwóʔdi tsiyekandi iwhäyukeeyodi, in whäyu imáaʔin
nawänpitúdídaʔbá yoe.
25 Hedi hanbá ûnpóe näʔi kwee Rahab wänboʔ, i-á senäʔbíʔpiyeʔ
ikuʔp'áyʔéʔi namuu. Hebo tobá haʔbi namuu wänboʔ, in wíye Hudíyo
senäʔ kaadi dapówáʔin i búuʔú dänmúnídí ovänkhägeʔnan, hedi wây-á
piʔwên p'óegé iʔgedi dawáymu-í kin oväntuʔan hedânho in búuʔúwin t'owadi
wíʔovänhéyípídí. Hedáho kin ovänkhägeʔnandibo Yôesi Tádádí Rahab óechaa
t'aywóʔdi wíʔimáapí waagi.
26 Wí toʔwí iví túuʔúdí i p'oewaahâa ûnpeedá chuʔi namuu. Hedi hanbá
namuu wí toʔwí iwhäyundeʔi hewänbo híwóʔgí hääwí wíʔiʔopídí. Iví whäyu-á
chuʔin waagiʔinbá ûnmuu.

3

Naʔinbí hän niʔgedi James itaʔnan

1 Tíʔûuwin páadéʔin, báyékí un diwedi wíʔúnkhâyʔähpí ídaʔíʔin háhkannin
íkwodee-íʔin Yôesiví tuu in t'owa ovâyháʔamídí, gá gínhanginnândân Yôesidi
naʔin háhkannin gimuuʔin háa íviʔoʔin shánkí áyîngidi dînmúníʔin in wéʔgeʔin
t'owa háa díviʔoʔinbíʔwedi.
2 T'ähkídíbo häyän wänbo piháa íviʔoʔ. Wí toʔwí piháa natuhpiʔ-á t'ähkí
yäʔdâaʔi namuu, i-á iví wówátsi t'ähkí itsonmáa.

3 In kwą̈ą̈yêe âysówhiʼopíʼan, heḏânho háa gidaʼ waa díviʼąmíḏí. Handiḏi
inbí túuʼú t'ą̈hkí âybéeḏeʼ.
4 Bíʼánshaaʼan wáʼ wí p'oe iwe nayiʼi kophênbay i̱ʼgeḏi. Tobáháa gáhą̈yṵʼi
namuu wänboʼ, heḏá wí wąą kayʼiḏi óesayhúyąʼ wänbo-á, i toʼwí isanhondiʼ
wên phéphaʼay híyą̈ą̈ʼindąʼ tíʼûupiyeʼ nachą́ʼnin namuuʼindiḏibo hanginpí
ibéeḏeʼ háa nadaʼ waa.
5 Heḏi hanbá namuu naʼinbí hän. Tobáháa naʼinbí túuʼú eeḏi in hän
híyą̈ą̈ʼindąʼ namuu wänboʼ, báyékí ívíyêngihéeʼoʼ, hą̈ą̈wí t'ą̈hkí gihą́ waabá.
Wí teʼk'ayâa iwe nakoyẹʼdi nakop'íʼáa waabá napúwí, tobá páaḏé ihayḏi i
phaa híyą̈ą̈ʼi namuu wänboʼ.
6 Heḏi hanbá naʼinbí hän gínmuu wí phaa waagibá. I phaa oe péyégé
nakw'ǫʼdiḏá naʼinbí hän dînphaaʼoʼ waagibá gínpoʼ, heḏi wí phaa waagibá
naʼinbí händibá naʼinbí wówátsi t'ą̈hkí dînpeḏeeʼoʼ. Báyékí híwǫʼpîʼ naʼinbí
hän diweḏi gínpiʼ, heḏi wíyá hą̈ą̈wíḏí wänbo naʼinbí túuʼú iwe gínkw'ǫʼdiḏi
yą̈ʼḏâapíʼin wíḏípaʼpí in händi díʼo waagi.
7 T'owa ho dâysahą́nú heḏá nää waʼ dâysahą́núndeʼ t'ą̈mägíʼin animâa
dimúníʼin, tsíḏé hą̈ą̈wêndá, pą̈ą̈yṵ hą̈ą̈wêndá, heḏá mâap'oe iwe
dívíkohsaymáaʼin dimuuʼindá.
8 Hewänbo toʼwí wänbo wíʼûnkoeḏipí iví hän isahą́nú-íḏí. Naʼinbí händá
näʼi yą̈ʼḏâapîʼ tụụ wínahíʼwóyi̱ʼdiʼpí, heḏá whänpų̰ụví sóʼp'oe waagiʼbáḏá
napiʼḏen.
9 Naʼinbí händi naʼinbí Táḏá Yôesivi̱ʼgeḏi híwǫʼgí ívíhéeʼoʼ, hewänbo naʼinbí
händibá t'owavi̱ʼgeḏá híwǫʼpîʼ namúníʼi-á ívíhéeʼoʼ, tobá Yôesiḏi in t'owa i
namuu waagibá ovâykhíyé wänboʼ.
10 Heḏi kindiḏi näʼin sóphogeḏá wi̱ʼgíndí híwǫʼdi-á híwǫʼpîʼ-á gíntụhpiʼ
tobá wéhpíʼindąʼ gisóphomuu wänboʼ. Naví tíʼûuwin páaḏéʼin, kindá
wígínkhâyʼą̈hpí ívíʼą̈ąmíʼin.
11 Ti wí p'ohpee iweḏi wêegeʼi p'oe napée-í, sụwą̈gîʼ híwǫʼdi-áḏí híwǫʼpîʼ-
áḏí? Yoe, háʼto.
12 Naví tíʼûuwin páaḏéʼin, ti wên fig tay iweḏi na-olive-páa-í, heḏiháa wên
úuva áaphą̈ą̈ iweḏi na-fig-páa-í? Heḏân yoe. Heḏá wáʼ wí p'ohpee ą́hsą̈ą̈ʼiʼ
iweḏi híwǫʼdi p'oe sụwą̈gíʼ namuuʼi háʼto napée-í.

In koḏiʼnin hangintan háawin namuu

13 Ti toʼwí un diweḏi báyékí ûnhanginná heḏá ihangintanmáa? I-á ûnkhâyʼą̈ʼ
yą̈ʼḏâaʼin wówátsi ihûuwíʼin, heḏá híwǫʼdá ikanhûuwí, heḏi iyêngiʼanpíḏí
ikeeyą̈ąmí taʼgendi ihangintanmáaʼin.
14 Hewänbo unbí píʼnä khóʼyé wây-á t'owa bînkaygiʼąmíʼin ídaʼḏi, heḏiháa
shánkí kw'áye úvípitegé-íʼin ídaʼḏi in wę́ʼgeʼinbíʼweḏi, wíʼúvíyêngihéeʼąmípí
báyékí íhą́ waagi. Han úvíʼoḏáhoʼ úvíwänpihôeyómáa.
15 Yôesiḏi taʼgennin hangintan dímägiḏá ki̱ʼmin wígimúnípí, hewänbo in
toʼwên han dívíkanhonnindáho i hą̈ą̈wí nää oepáa k'ayḏi namuu i̱ʼgeḏiḏąʼ
díviʼánshaaʼoʼ, heḏá háa inbí píʼnä khóʼyé diwänpichąą waagiḏąʼ díviʼoʼ, heḏá
hą̈ą̈wí i Penísendi naʼą̈ʼi-á dâyhon.
16 Heḏi toʼwêndi in wę́ʼgeʼin t'owa ovâykaygiʼąmíʼin didaʼḏi, háa shánkí
dívípitegé-íʼin didaʼḏi in wę́ʼgeʼinbíʼweḏi, iweḏi dínwänpit'aypaʼ, heḏá hą̈ą̈wí
t'ą̈hkí híwǫʼ namuupîʼ dívíkhâymáa.
17 Hewänbo i toʼwí oe kw'áye naʼändiḏi híwǫʼnin hangintan dímägiḏá,
naʼin píʼnä khóʼyé híwǫʼdiḏąʼ gínkw'ǫ, heḏânho wíʼívíyą́ʼbe-ípí, heḏá

ûnp'oe kháapíʾin gimúní, heḏá wę́ʾgeʾinbí ánshaa-á âyʾaʾginnamí, heḏá in dâyt'ôephaḏehonninbíʾpiyá gisehkanäpúwí heḏiho báyékí híwǫ́ʾdi ingîʾ âyʾâą́mí, heḏá t'ą̈hkí t'owa handąʾ âymáʾve-í, heḏá wí paa waagibá wíʾívíyánúmáʾve-ípí.

18 Heḏi wên toʾwên dívít'aymáaḏí naʾindi âywóyı́ʾdáhoʾ, kindiḏi naʾin wáʾ wíʾívít'aymáʾve-ípí, heḏiho iweḏi báyékí híwǫ́ʾdi napiʾ, wí híwǫ́ʾdi koʾyi óekoe iweḏi báyékí nahą̈ą̈payeḏiʾ waabá.

4

Háaḏan i hą̈ą̈wí ídaʾiʾ wíʾúnʾą̈hpíʾ

1 Háaḏan wáy wên un t'owa úvíyándeʾ heḏá úvít'aymáa? Hą̈ą̈wíḏí unbí píʾnä khóʾyé wovâyhänbo waa íchąą, gá hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí únwänpihéegínáníʾindąʾ ídaʾḏân.

2 Ihaykanpíʾindąʾ ímuu, hewänbo hą̈ą̈wí ídaʾi wíʾúnkw'ǫ́hpí, heḏânkun íḏakhâymuu bînt'owat'ąhánú-íḏí inbí hą̈ą̈wí dínmuuʾi bînhóníḏí. Thúutoʾin ímuuḏi wę́ʾgeʾin t'owavı́ hą̈ą̈wí ídaʾ, hewänbo wívînhóndepíḏí indáḏí úvíyánde heḏá úvít'eʾyoʾ. Hewänbo hą̈ą̈wí wíʾúnkw'ǫ́hpí gá Yôesi wívîndaaʾopíḏân.

3 Heḏi bîndaaʾoḏá wíwovâymähpí, híwǫ́ʾdi ánshaa únmuuḏibo wívîndaaʾopíḏí, wíʾbo wovâywänpihíhchannamíḏí näʾi hą̈ą̈wí bînhóníʾin ídaʾḏi.

4 Ti wíʾúnhanginnáhpíʾan wí toʾwí in t'owa Yôesi dâytaapíʾinbí tsiyekan óehı́ʾandá Yôesiví hänbiʾ waagiʾbá napaa. Undá haʾwâa úvíkanmáa, heḏi handiḏi näʾi hą̈ą̈wí Yôesiví shánkí bînséegíḏíhoʾ, wên kwiyą̈ʾ waagiʾinbá ípaa inbí senäʾ dâyyoeʾandi wây-á piʾwên senäʾdáḏí dívíthayé-íḏí.

5 Wíʾíʾâą́nípí piháa natų̂ʾnin näʾi hí Yôesiví tąʾnin diwe natąʾmuuʾiʾ, “I p'oewąąhą́ą Yôesiḏi dîntógiʾi nathúupoʾḏi hânho nahą̈ą̈wídaʾ.”

6 Hewänbo Yôesi-á báyékí naʾinbíʾpiyeʾ nakhą̈gę́ʾpą̈ʾt'óe. Heḏânkun iví tąʾnin diwe ûntų̂ʾ:

Toʾwên diyêngit'óeʾin dimuuʾin Yôesi Táḏáḏí ovâyyoegiʾoʾ.

Hewänbo toʾwên diyêngit'óepíʾin dimuuʾindá Yôesi Táḏáḏí iví séegísehkanä ovâymäʾ.

7 Heḏáho Yôesi Táavíʾpiye bípimää heḏânho i-á unbí tsondi únmúníḏí, heḏá bíkayʾan Penísendi bînyoetųʾąmíḏí, heḏânho i-á unbíʾweḏi nashą́ní.

8 Yôesiví núʾpiye bíhąḏi, heḏá i-á unbí núʾpiyá shánká ihą́ḏi-í. Un t'aywǫ́ʾkannin ímuuʾin, bînyą̈ʾḏâapítsiyekanwóyı́ʾ. Un toʾwên unbí ánshaa wíʾúntaʾgemuupíʾin, binyâaʾan hą̈ʾi t'aywǫ́ʾdi unbí píʾnä khóʾyé bînmáaʾiʾ.

9 Unbí t'aywǫ́ʾdi únmuuḏi bítaachanpuwave, heḏá bík'áykháapuwave, heḏá bísíhtą̈ą̈. Íséeyę̂níʾin únkhâyʾą̈ʾ íp'âayę̂níví́ʾweḏi. Íhíhchąą-ívíʾweḏi, bînkeeyąmí ík'áykháapóeʾin.

10 Yôesiví páaḏépiyeʾ áagéʾin bípuwave, heḏi iḏáho shánkí kw'âayá wovâytegé-í.

Wây-á t'owavı́ʾgeḏi híwǫ́ʾpí wíʾúvíhéeʾąmípí

11 Tíʾûuwin páaḏéʾin, wíʾnä táye wíʾúvítųųsúumáʾve-ípí. Wí toʾwíḏí in Jesus-víʾpiyeʾ dívíwhą̈yundeʾin ovâytųųsúuʾoḏi háa inbı́ʾgeḏi natų̂ʾ híwǫ́ʾpíʾin dimuuʾin, hanbá Yôesiví tsontųų ûnmuuʾin ônʾoʾ, gá Yôesiḏá dítųmáaḏân naʾinbí tíʾûuwin páaḏéʾin han wíʾâyʾąmípíʾin. Heḏiho wí toʾwí naʾándeḏi wíʾûnkhâyʾą̈hpíʾin iʾâą́míʾin háa Yôesiví tsontųų ûntų̂ʾ waa, i-á iʾaʾginnâamívíʾweḏi iwänpikeeyoʾ nachanpoʾin näʾi tsontųų-á híwǫ́ʾdi wínamuupíʾin.

12 Yôesiḏąʾmân tsontụụpäʾi namuu, heḏi iḏąʾbá ûnkoeḏi natụ́níḏí háa
âyʾaʾgindoʾ háa yoe. Iḏąʾmân ûnkoeḏi naʾinbí wówátsi dînʾaywoeníḏí háa
díkwee-íḏí. Heḏânho ti unbíʾwe únk'óe wí toʾwí bînt'aywǫ́ʾdichąnú-íḏí? Yoe,
háʾtoʾ.

Wíʾúvípiphúu-ípí

13 Bít'óyan un kin úvíhéeʾoʾin, "Nää thaa háa maʾḏi thąʾdi wí búuʾú gidaʾ
iwepiyeʾ gimän, heḏi i búuʾú iwebo wí pąąyo gikwǫʾní, âyhąąwíkụmä-íḏí
âykụʾch'âaníḏá, báyékí wíyá chąʾ âyt'aaníḏí."

14 Wíʾúnhanginnáhpí háa unbí wówátsi thąʾdi únmúníʾin. Unbí wówátsi-á wí
okhí hây tąhkí nakeepoʾi heḏi wesebo nahánde'i waagibá únmuu.

15 Shánkí híwǫ́ʾ namuu kinnân ítụ́níḏí: "Yôesi natụ́ḏáho giwówáyę́ęní, heḏi
kindá kindá ívíkhâymáa."

16 Hewänbo nää íyêngiḏi úvíwänpiphuuḏeʾ háa úvíkhâymáa i̧ʾgeḏi. Heḏi kin
úvíhíʾmáaḏí, t'ąhkí yąʾḏâapíʾḏąʾ namuu.

17 Toʾwí ûnhanginnândi ûnkhâyʾąʾin híwǫ́ʾ iʾąmíʾin hewänbo iʾanpíḏá, i-á
it'aywǫ́ʾdoʾ.

5

In dikoḏit'owamuuʾinbí t'aywǫ́ʾdi

1 Nää bít'óyan un koḏit'owa ímuuʾin, unbí tsíʾp'oe únmúníʾi binch'aʾ heḏá
bísítụwí̧nú, gá báyékí t'ôephaḏe únʾąḏân.

2 I báyékí hąąwí únkw'ǫ́ʾdi únpeḏeepuwamän, heḏá unbí aa hąąwí
únmúníʾi-á khąʾnindiḏá wovâykhąʾhon.

3 Unbí óeḏo-á kwąʾ ts'ąʾi-á t'ąhkí únphénpeemän bînwänpiteʾkw'óḏiḏi,
heḏi iweḏiho nakeepuwagít'óe íkhąąʾin, heḏi han úvíʾandibo
bînt'ôephaḏekhâymáa, unbí túuʾú únmuuʾi phaaḏi wovâyphakhąnukhâymáa
waagibá. Unbí hąąwí báyékí únmuuʾi bînteʾkw'óḏi hewänbo i t'ąʾgi thaa-áho
napowaʾąʾ.

4 Bít'óyan, in táhtsaaʾin unbí nava i̧ʾge dívít'ôeʾanninbí kąʾąą wívînwáʾâapí,
heḏi i chąʾ wíʾovâymägipîʾ-á Yôesi imúnde heḏi ûnhanginná in t'ôeʾin
bînʾáywannin. Hewänbo Yôesi oe makówá t'ąhkí itsonmáaʾi nat'oe in
dívít'ôeʾannin diphahsanyiḏi dívítụwí̧núndeʾ.

5 Nää oepáa k'ayḏi unbí wówátsi thaa saʾwǫ́ʾgí bînphaḏendeʾ, heḏi t'ąhkí
úntáyʾi heḏá ídaʾi-á bînkụmändeʾ únwänpihéegínáníḏí. Wên wáasí tûuʾin
waagiʾinbá ímuu, hewänbo ki̧ʾmin wáasí ovâyhąnúnde waagibá i thaa napówá
Yôesi Táḏáḏí wovâytuchąnú-i̧ḏí.

6 Undi hąʾin híwǫ́ʾnin t'owa bînpankw'óeʾó heḏá bînt'ąhąnúndeʾ, heḏi indá
wíḏínkoeḏipí wovâyʾahkhâa-íḏí.

Boʾatąḏ i̧ʾgeḏi James itąʾnan

7 Heḏáho tíʾûuwin páaḏéʾin, boʾatąḏí bítsíkhakw'oʾ i shánkí natsonyiʾi na-
muuʾi nawáyʾąą píʾwehayḏi. Un únhanginná háa wí toʾwí ikoʾyikoʾi namuuʾi
boʾatąḏí itsíkhaʾoʾin iví híwǫ́ʾdi hąąpaye iví nava iwe ûnkhâymuu píʾwehay.
I-á ûnkhâyʾąʾ itsíkhaʾąmíʾin i páaḏéʾi kwandá i tíʾúugéʾi kwandáḏí napówá
píʾwehay.

8 Un wáʾ hanbá boʾatąḏí úvítsíkhaʾąąmí. Unbí píʾnä khóʾyé bíkayʾan, gá i
shánkí natsonyiʾi namuuʾi hanwaapíḏąʾdibo naʾąḏân.

9 Tíʾûuwin páaḏéʾin, bînt'ôephaḏendeḏá wíʾnä táye wíʾúvíchąnuʾąąmípí.
Wíʾnä táye úvíchąnuʾandá Yôesi natụ́ní híwǫ́ʾpí úvíʾannin. Christ-ân namuu

i toʔwí t'owa ovâykeekw'ôeníʔi háa híwǫ́ʔ háa híwǫ́ʔpí díviʔannin, heḏi i-á hanwaapíḏíbo naʔäą́-í.
10 Tíʔûuwin páaḏéʔin, háḏíḏí úvíyäąʔąmíʔin únhanginnáníḏí, bíʔánshaaʔan in hänʔoeʔin Yôesiví tukhẹʔminbíʔgeḏi, indá Naʔinbí Sedó Yôesigîʔ díviheeʔan, heḏi t'ôephaḏe iwe ovâykw'óḏi wänbo díviyäąʔan.
11 In diyäąʔindá híhchannin dimuu gin âytụʔoʔ. Ít'oe háa hänʔoe Job iyäąʔannin it'ôephaḏende wänboʔ, heḏá háa Naʔinbí Sedó Yôesiḏi äągéwän híwǫ́ʔdi igîʔ ônʔannindá. Kindiḏiho gínhanginná Naʔinbí Sedó Yôesi hânho naséegísehkanät'óeʔin.

Taʔgeḏąʔ ívíheeʔąmí

12 Tíʔûuwin páaḏéʔin, háa nää wâytụkankhâymáaʔindá báyékí nachäąʔmuu. Unbí tụụ úvímäḏi wíʔítụ́nípí, “Taʔgendi näʔi oepáa k'ayḏi háa makówá nanân waagibá, taʔgenbá naví híʔ dînmuu.” Näʔi tụụ háa wíyá tụụ kịʔbi wíʔítụ́nípí. * Hewänbo “hąą” gin ítụ́ḏáhoʔ, hąą in namúní, heḏá “yoe” gin ítụ́ḏá, yoe indáho namúní, heḏânho Yôesiḏi wíwovâytụʔâąmípíḏí híwǫ́ʔpí úvíhéeʔannin.

Yûusu i̱ʔgeḏi James itąʔnan

13 Wénä wên un bînt'ôephaḏendeḏi únkhâyʔäąʔ úvíyûusuʔąmíʔin; heḏi íhíhchandiḏá bînkhaʔwąmí Yôesi bîntegé-íḏí.
14 Wí toʔwí nahayḏá in méesatewin tsonnin ovâytụkánnamí, heḏi indá Naʔinbí Sedó Jesus-ví khąẃą̈ ônkhąáyäʔdeḏi näʔi nahayʔiví núʔ diwindi ônyûusuʔąmí, heḏá wí olive kąʔp'oeḏá óeʔäyú-í.
15 Úvíyûusuʔoḏi Yôesiviʔpiye úvíwhäąyundeḏá, i nahayʔi nawówa-í unbí yûusu únmuuḏi. Kindiḏi Yôesiḏi i nahayʔi hehkháa óemäänî, heḏi it'aywǫ́ʔnandáhoʔ, iví t'aywǫ́ʔdi-á ônʔowóyé-í.
16 Heḏânho wíʔnä táye úvít'aywǫ́ʔdihäątsiʔąmí, heḏá wíʔnä táyegîʔ-á úvíyûusuʔâąmí, heḏiho handiḏi wovâyhehkháaʔąmí. Wí toʔwí iví wówátsi taʔge ihondiví yûusu-á ûnkayḏi báyékí ûnkankoeḏi.
17 Yôesiví tukhẹʔbi ûnmuuʔiʔ, Elijah gin nakhąẃąʔiʔ t'owaḏąʔbá namuu, i-á naʔin waagiʔbá namuu. Hewänbo kaygi̱ʔdi iyûusuʔandi nadaʔpóe wíʔikwąʔnamípíḏí, heḏi poeyeḏá pí̱ʔge pąąyo ee nange kwan wänbo wíḏiyemupí.
18 Heḏi wíyá iyûusuʔan dihayḏá, Yôesiḏi báyékí kwan ovâyyemu, heḏi wíyá dínhäąẃípayeḏee inbí nan diwe.
19-20 Naví tíʔûuwin páaḏéʔin, näʔin niʔgeḏi úvíʔánshaaʔąmí: Wí toʔwí in taʔgeʔin p'óegé namuuʔin diweḏi ihângeʔandi, heḏi wíyá toʔwíḏí óebundá, i toʔwíḏí näʔi it'aywǫ́ʔnandiʔ óebundi óekhäągeʔnan iví hąą ûnmuuʔi péyégépiye wíʔûnmú-ípíḏí, heḏá Yôesiḏá iví báyékí t'aywǫ́ʔdi ûnmuuʔiʔ ônyâaʔąmí.

---

* **5:12** In Huḏíyo wíḏidaʔpí Yôesiví khąẃą̈ ditụ́níʔin, hewänbo Yôesi-á häąą t'ähkí ikhíyéʔi namuu, heḏiho makówá-á näʔi oepáa k'ayḏá i̱ʔgeḏi díviníʔmáaḏí taʔgendi Yôesivi̱ʔgeḏi díviníʔmáaʔin nathayk'óe.

In Páaḏéʼin Taʼnin Peter Itaʼnannin

1 Naa Peter omuu, Jesus Christ-ví t'ôekhuwaʼiʼ, heḏi näʼin taʼnin wâytaʼdoʼ
un t'owa Jôesi Táḏáḏí wovâydeʼmannin, un íthaaʼin näʼi wéʼgeʼi nange eeje:
Pontus-á, Galatia-á, Cappadocia-á, Asia-á, heḏá Bythinia-á. Unbí ówîngeḏi
t'owaḏi wovâykhehpiye, heḏi nää näʼi nan deeje íwaḏekw'ó.
2 Jôesi Táḏá hänʼoebo ho ûnhanginnândi undá iviʼin ípúuwíʼin wovâydeʼman,
heḏi iví Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhąąḏá wovâykhäge̱ʼdo yä̱ʼḏâaʼin ípúuwíḏí.
Wovâydeʼman heḏânho Jesus Christ bînʼaʼginnamíḏí heḏá iví ûnp'oe
ich'áaʼiʼḏá wovâyʼowêeḏi-íḏí. Jôesi Táḏáḏá iví sígísehkanä báyékíbo
wovâymäání heḏá wovâykhäge̱ʼnamí ánshaaginpíḏíboʼ íkwoníḏí.

Gínhanginná häąwí hânho híwóʼdi namuuʼiʼ dípąkhâymáaʼin

3 Gínkhâyʼä̱ʼ báyékíbo Jôesi Táḏá âykúʼdaaʼąmíʼin, i-á Nanbí Sedó Jesus
Christ-ví Táḏá ûnmuu. Hânho naʼinbíʼpiye nasehkanäpóeḏí Jesus Christ
óewáywówápaaḏi naʼin wáʼ wówátsi ts'ąąmin dímägi. Heḏiho nää-á näʼin
wówátsi âymáaḏí naʼin giwóʼonpoeʼoḏi gitsíkha háa Jôesi Táḏáḏí dînʼąmí waa.
4 Wí táḏá iví ây wí häąwí ovâyjoeʼan waagibá, oe makówá Jôesi Táḏáḏí häąwí
naʼingîʼ dîndenkw'óḏiʼiʼ dípąkhâymáa, heḏi näʼi-á hänhay wänbo wínakayjee-
ípí, háa wínapeḏee-ípí, háa wínahąąnípí.
5 Jôesiviʼpiyeʼ úvíwäyundeḏiho iví kay ûnmuuʼiʼḏi wovâyʼáyîngikhâymáa
owáy iʼ t'ä̱ʼgeʼi thaa napówá píhay. Heḏi iʼ thaa-á háḏíḏí iʼḏi
wovâyʼaywonkhâymáaʼin nakeepúuwí.
6 Heḏiho nää úvíhíhchanmáʼve-í tobáháa t'ąmäge häąwí únpoeʼo wänbo
wovâytayi̱ʼníḏí, heḏi iweḏiho wí hây tąhkí bînt'ôephaḏende wänboʼ.
7 T'owa wí óeḏo phaaḏi dâytayindeʼ, dínhanginpúuwíḏí háa häąwí híwóhpîʼ
i-áḏí nawóemuu háa joe. Heḏi hanbá näʼi häąwí kháaʼi-á únpoeʼo unbí wäyu̱
wovâytayi̱ʼníḏí, heḏânho nakeepúuwíḏí háa taʼgendi úvíwäyundeʼin háa joe.
Hewänbo unbí wäyu̱-á näʼi óeḏoví shánkí wänbo únchä̱ʼmuu. Wáy wí thaa-áho
óeḏo-á nahąąní. Hewänbo owáy Jesus Christ wíyá ipikeeyan dihayḏáho unbí
wäyu̱ únmuuʼi únta̱ʼyindi iʼḏi wovâytu̱ʼąmí híwó̱ʼ úvíʼannin, heḏá heʼennindá
wovâypaʼí, heḏiho kw'áye wovâykw'ôení.
8 Undi Jesus bînsígí tobá wáymûu wänbo bînmûʼpí wänboʼ. Heḏi tobá
nää bînmúndepí wänboʼ iviʼpiye úvíwäyundeʼ, heḏá iweḏi hânho-á íhíhchan.
Unbí híhchandá báyékí únmuu heḏá hânho saʼwóʼdi-á únmuuḏi ihay híʼ-á
wíʼúnkw'óhpí bînthayyąmíḏí háawi únmuuʼin.
9 Heḏi unbí wäyu̱ únmuuḏiho únhanginná wovâyʼaywoeníʼin.
10 Hänʼoe in Jôesi Táḏáví tukheʼmin ąyîngiḏi díví́hąʼo shánkí
dínhanginnáaníḏí háa Jôesi Táḏáḏí t'owa ovâyʼaywonde i̱ʼgeḏi, heḏi iʼ häąwí
híwóʼdi Jôesi Táḏáḏí wovâypäg̃íʼo i̱ʼgeḏá díví́hée'oʼ.
11 Christ-ví P'oewąąhąą inbí píʼnä khóʼjé dâymáaʼiʼḏiho ovâytu̱ʼan
Christ-vi̱ʼgeḏi háa ûnpuwagíʼoʼin waʼḏi ûnpóepíḏíboʼ. Ovâytu̱ʼan Christ
it'ôephaḏekhâymáaʼin, hewänbo tíʼúugédí báyékí hayʼi napuwagíʼo,
heḏiho hânho díví́sóʼḏínde dínhanginpúuwíḏí häąḏi heḏá hádíḏí näʼi häąwí
napuwagíʼoʼin.
12 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí ovâythayyan näʼi häąwí i̱ʼgeḏi dâytaʼnandi-á ingîʼ
wíḏínmuupíʼin, hewänbo ungîʼ-ân. Näʼi häąwi̱-á hânho heʼendi namuuḏi in

makówáwin t'ôepąʼąąʼin wänbo hânho didaʼ i̱ʼgeḏi shánkí dínhanginpúuwíʼin. Heḏi nää näʼi thaa eeje iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhąą makówáḏí dînsandiʼḏi wây-á toʼwên wáʼ ovâykhäägeʼnan Jôesi Táḏáví híwóʼḏi tun wovâyt'ôeʼąmíḏí, heḏi indá hanbá wovâytu̱máa háa Jôesiví hänʼoeʼin tukheʼmin ditú̱ waagibá.

Jôesiḏi dítu̱máa gínkhâyʼä̱ʼ yä̱ʼḏâaʼin wówátsi âyhûuwíʼin

13 Heḏiho un únkhâyʼä̱ʼ íkhâymúuníʼin taʼge úvíʼánshaaʼąmíḏí, unbí tsiyekandá bînʼą́yîngiʼąmí, heḏá pín taʼgeḏi ítsíkhakwoní i híwóʼḏi häąwí bînhóeníʼiʼ owáy Jesus Christ wíyá nawáyʼäąḏi nakeepóe ihayḏi.

14 Undá Jôesi Táḏáví ây ímuu, heḏiho háa natsonpóe waagi úvíkanhûuwí. Waʼ Jôesi Táḏá bîntaapíḏíbo háa íwänpichąą waa úvíʼan, hebo nää-á haʼwâa unbí wówátsi wívînhûuwípí.

15 Jôesi Táḏá yä̱ʼḏâaʼiḏąʼ namuu, heḏi iʼḏi wovâytu̱hkánnan iviʼin ímúuníḏí, heḏiho nää-á häąḏi wänbo t'ąhkí yä̱ʼḏâaʼiḏąʼ úvíkanhûuwí.

16 Iví taʼnin diwe iví híʼ ûnmuuʼi ginnân ûntaʼmuu:
Naa yä̱ʼḏâaʼiḏąʼ omuuḏi un wáʼ únkhâyʼä̱ʼ yä̱ʼḏâaʼindąʼ ímúuníʼin.

17 Jôesi Táḏáviʼpiye úvíjûusuʼoḏi bîntu̱ʼo "Nanbí Táḏá" gin, heḏi i-ân namuu iʼ ûnhanginnáʼdiʼ háa naʼin t'owa wíʼínbo íviʼoʼin, heḏiho handąʼ dímáaḏí wíʼínbo taʼgendi dítu̱ʼoʼ háa híwó háa híwóhpí íviʼannin. Heḏânho waʼḏi nää oepáa k'ayḏi íkw'ôndibo únkhâyʼä̱ʼ unbí wówátsi bînhûuwíʼin iʼ bînʼaʼginmáaḏí.

18 Unbí hehąąwin thehtáy pahpáʼindá inbí wówátsi dâyhonnin wíḏínchąʼmuupí, heḏi iweḏibáho un íhąhpóe unbí wówátsi hanbá bînhûuwíʼin. Hewänbo híwó únhanginná häąwíḏí nawáʼâamuuʼin unbí t'aywóʼdi iweḏi ímaʼp'ąníḏí heḏânho gin waagi wíyá unbí wówátsi wívînhûuwípíḏí. Iʼ häąwí nawáʼâamuuʼi-á kwąk'u ts'ąʼi háa óeḏo wínamuupí. Ąʼbi häąwí-áho hanwaapíḏíbo nahánde.

19 Hewänbo Christ-á iví ûnp'oe ûnchąʼmuuʼiʼ ich'áaʼiʼḏi iwáʼâa. I-á wí k'úwáʼay ts'ąʼiḏąʼ nataamuupîʼ waagiʼbá namuu. *

20 Waʼḏi Jôesi Táḏá náʼi nan oepáa ikhíjépíḏíbo Christ óedeʼman nachuu-íḏí, hewänbo nää iʼ t'ąʼgeʼi thaa napowaʼąʼ ihayḏiho nää oepáa k'ayḏi napówá gin ungîʼ iʼąmíḏí.

21 Heḏi Christ iʼannin namuuḏânho Jôesi Táḏáviʼpiye úvíwäyundeʼ. Iʼḏá Christ nachuu wänbo óewáywówápaa heḏá hayʼi namúuníḏí óesóge. Heḏiho nää-á Jôesi Táḏáviʼpiye úvíwäyunde heḏá ítsíkha háa iʼḏi ungîʼ wovâykhâymáaʼin.

22 In taʼgen hąhkan namuuʼin ho bînʼaʼginnandi unbí t'aywóʼdi únmuuʼiʼ wovâyjâaʼan, heḏiho nää-á únkoḏi taʼgendi unbí tíʼûuwin páaḏéʼin bînsígí-íḏí. Heḏiho úvíkhäą-í pín taʼgeḏi bînsígíhûuwíḏí.

23 Wíyá íʼâypu̱yä waagibá ípóe, heḏiho nää-á iʼ toʼwí hänhay wänbo nachuu-íʼpîʼví ây ípóe, wí toʼwí nachuuʼuvíʼindá joe. Ginho únpóe Jôesi Táḏáví tun bînwäyundeḏiboʼ. Näʼi tundá wówáʼi-á heḏá naʼegópoeʼopîʼ-á namuu, Jôesi Táḏáví taʼnin diwe nataʼmuu waagi. Ginnân natû̱ʼ:

24 Iʼ ahkónuwi táa nakhangíʼo waagibá, t'ąhkí t'owa-áho dihąąní,
heḏá t'owaví saʼwóʼdi häąwí-á wáʼ dínkhangíʼo, iʼ póvi táa jâa nasôʼiʼ nahąąní waagiʼbá,
gá iʼ táa-á nat'aʼḏân, iʼ póvi-á nawänpithanändeʼ.

25 Hewänbo Nanbí Sedó Jôesiví tundá háʼto hänhay wänbo ûnhąąní.

---

* **1:19** Wên k'úwáʼây giʼmin in Huḏíyo t'owa dâyhąnúnde Jôesi Táḏá óemääníḏí heḏânho inbí t'aywóʼdi dínmuuʼiʼ ovâyʼowóejé-íḏí.

Hedi iví hí'-á wovâyt'ôe'andi-ânho namuu.

2

1 Hedânkun, t'ähkí yä'dâapíkan bînjoe'amí. Wí'úvíhójo'amípí, paa
dívíjánúmáa'in waaginbá wí'ímúunípí, wí'íthúut'ôenípí, hedá pi'wênbi'gedá
wí'úvíjänäkíhí'má've-ípí.
2 Wí hínchä'i ay nats'anʼaypuyä'i nawâap'oda' waagibá, un wá' únkhây'ä'
hânho ída'í'in Jôesiví tun íháhpúuwí'in. Iví tundá yä'dâa'idá' ûnmuu, hedá
nä'i tundá unbí pí'nä khó'jé únkw'ôndi wovâykhóekhúumä', hediho bînhógidá
unbí wäyu-á únkaypúuwí, hedá wovây'aywoení.
3 Häähwí nak'âagi'i bîndäädi híwó'di namuu'in únhanginpóe waagibá,
únhanginpóe wá' háa Nanbí Sedó Jesus unbí'piye hânho híwó'di namuu'in.

Háawin Jôesi Tádáví t'owa dimuu i'gedi ithayyan

4 Jesus-á wí wówá'i k'uu waagi'bá namuu, hedi tobá t'owadi óejoegi'an
wänbo Jôesi Tádádí óede'man, hedá Jôesi Tádágî'-á báyékí nachä'muu.
5 Un wá' wówátsi wovâymägidiho wówá'i k'uu waaginbá ípóe. Hediho
Jesus-ví'piye úvíhâadi-í, hedânho un diwedi Jôesi Tádá wí méesate waag-
ibá ik'úuwídí i' Yä'dâa'i P'oewaahâa iwe ithaayé-ídí. Hedi iwe un Jôesi
Tádáví'piye úvípimägi'indá owha' waaginbá ímuu, hedi in Hudíyo owha'
häähwí Jôesi Tádá óemä' waagibá, undá häähwí unbí pí'nä khó'jé bînmáa'i-
á bînmä', hedi Jesus Christ-di wovâykhäge'dodi nä'i bînmä'i'dá Jôesi Tádá
óehíhchando'.
6 Jôesi Tádáví ta'nin diwe nä'i tun ûnta'muu háa i' Christ-vi'gedi natú waa:
Bít'ôeyan, naadi wí to'wí dóde'man,
i-á oe Zion diwe dósogekhâymáa. *
I-á wí k'uu tehpaa bé'dí shánkí natáy'i' waagi'bá namuu.
To'wên iví'piye dívíwäyunde'indá há'to dichanpúuwí híwóhpî'piye
dívíwäyunde'in.
7 Hediho un iví'piye úvíwäyunde'ingî' i-á báyékí nachä'muu, hewänbo in
to'wên dívíwäyundepí'ingî'-á nä'in ivi'gedi nata'muu:
I-á wí k'uu waagi'bá namuu,
hedi in t'owa-á tewhátehpaa'in waaginbá-á dimuu.
Hedi tobá nä'i k'uu dâyjoegi'an wänbo
i-á i' k'uu ee tehpaa bé'dí shánkí natáy'i waagibá napóe.
8 Hedá nä'in wá' Jesus-vi'gedi nata'muu:
I-á wí k'uu waagi'bá namuu,
t'owa iwe dip'ídé'dedi dikanunde'.
Ha'wâa dínpoe'o Jôesi Tádáví tun ûnmuu'in wídây'a'gindopídí, hediho i-áho
natú nakhây'ä' gin dínpúuwí'in.
9 Hewänbo unnânkun in t'owa Jôesi Tádádí wovâyde'mannin ímuu. Undá
owha' i' tsondi hay'idi wovâykw'ódi'in waaginbá ímuu. Undá in to'wên
Jôesi Tádádí in wé'gen t'owaví'wedi wovâywije'in ímuu. Undá in t'owa Jôesi
Tádáví'indá' ímuu, hedânho i' shánkí he'endi häähwí i'an ni'gedi wé'gen t'owa
bînhangin'ânnamídí. Jôesi Tádádânkun wovâytuhkánnan iví'in ímúunídí, hedi
khun diwedi wovâywhahógidi iví sa'wó'di kohthay iwe wovâykw'ódi.

* **2:6** Zion-dá Jerusalem bú'-ân namuu.

10 Wáymûu Jôesi Táḏáví t'owa wíʾímuupíwän, hebo nää-áho iviʾin ímuu.
Wáymûu-á Jôesiví sehkanä wívîntaapíwän, hewanbo nää-áho únhanginná iví
sehkanä wovâymägiʾin.

Unbí wówátsi Jôesigîʾḏąʾ bînhûuwí

11 Un naaḏi wâysígíʾindá, nää oepáa k'ayḏi unbí k'aygi taʾgendi wíʾúnmuupí,
näwe hây tąhkíḏąʾmân ípíyéthaa. Heḏânho kayʾindi wâyṭumáa, näʾi
yąʾḏâapíkan in wéʾgen t'owa inbí túʾ iwe dichąąḏi hânho dikandaʾi-áho
wíʾúvíʾąąmípí. Giʾbi hąąwí-á unbí hąą-áḏí ihänboʾ.

12 Undá näʾin t'owa Jôesiviʾpiye dívíwąyundepíʾinbí jâa íjiʾ, heḏiho yąʾḏâaʾi
wówátsiḏąʾ bînhûuwíʾin únkhâyʾąʾ. Gindiḏiho tobáháa híwóhpí úvíʾoʾin ditûʾ
wänboʾ, in híwóʾnin úvíkanhonnin dâymúuní, heḏiho owáy Jôesi dínpówá
ihayḏáho indi kw'áayébo óemáʾve-í.

13 T'ąhkí in nangeʾin tsonnin dimuuʾinbí khómaphoʾ íkwoníʾin únkhâyʾąʾ,
heḏi gindiḏi Nanbí Sedó Jesus bînhíhchannamí. Háa iʾ nangewi kw'áyeʾi tsondi
namuuʾiʾ natsonpoeʾo waa úvíkanhûuwí,

14 heḏá in wéʾgen tsonnin wáʾ bînt'ôeyaaní, gá indáho näʾi kw'áyewi tsondiḏi
ovâykw'óḏiḏân in t'owa yąʾdâapíkan díviʾoʾin ovâytuhchąąnú-íḏí heḏá in t'owa
yąʾḏâa díviʾoʾinbi̱ʾgeḏá híwó díviháeʾąmíḏá.

15 Jôesi nadaʾ híwó úviʾąąmíʾin heḏânho t'owa ánshaapíʾin dimuuʾin heḏá
háa díviháʾmáaʾin dínhanginnáhpíʾin dimuuʾin háabo híwóhpîʾ wíḏâymáʾve-ípí
unbi̱ʾgeḏi ditúúníḏí.

16 Undá pan wíʾímuupí, heḏiho pan dimuupíʾin waagiʾin unbí wówátsi
bînhûuwí. Hewänbo ímaʾp'äʾnin íwänpimuuḏibo wíʾíʾąąnípí únkoḏiʾin
ąyîngipíḏíbo yąʾḏâapíkan úviʾąąmíḏí. Nää-á Jôesiví t'ôeʾin ímuu, heḏiho iʾgîʾḏąʾ
unbí wówátsi bînhûuwí.

17 T'ąhkí t'owa bînʾaʾginhûuwí. In méesateʾin tíʾûuwin páaḏéʾindá
bînsígíhûuwí. Jôesi-á bînʾaʾginmäání. Heḏá i nangewi kw'áyeʾi tsondi
namuuʾi wáʾ bînʾaʾgeení.

In pant'ôeʾin Christ-ví t'ôephaḏe iweḏi dihąhpúuwí

18 Un pant'ôeʾin ímuuʾin, unbí tsonninbí khómaphoʾ úvípikw'ôení tobáháa
wovâytsonmáa wänboʾ. In t'ąhkí bînʾaʾgeení, in híwóʾnin dimuuʾin heḏá in
ûnp'oe kháapíʾin dimuuʾindąʾbá joe, hewänbo in t'ayjaaʾin dimuuʾin wáʾ.

19 Tobá wên háawên híwóhpíʾin wíʾúvíʾanpí wänbo
wovâyt'ôephaḏekannandáhoʾ, Jôesivi̱ʾgeḏi úvíʾánshaamáaḏí näʾi wąhkan
wovâyʾandiʾ úvíyąąʾandá, Jôesi-á undáḏí nahíhchanpúuwí.

20 Yąʾḏâapíkan úvíʾodi wovâywhąḏiḏi úvíyąąʾandáhoʾ, i̱ʾgeḏi
wíʾúvíjêngihéeʾąmípí. Hewänbo tobá híwó úvíʾo wänbo
wovâyt'ôephadekandoḏáhoʾ, heḏá úvíyąąʾandá, Jôesi Táḏá undáḏí
nahíhchanpúuwí.

21 Jôesi Táḏáḏí wovâyṭuhkánnan iviʾin ímúuníḏí heḏânho bînt'ôephaḏende
wänbo úvíyąąʾamíʾin íhąhpúuwí, gá Christ wáʾ ungîʾ it'ôephaḏeḏân. Gindiḏi
wovâyjéye háa únkhâyʾąʾ úviʾąąmíʾin, heḏi iví ąhtaa i̱ʾgebá ímú-í.

22 Christ wáymûu wänbo wíʾit'aywóʾnanpí, hójo wänbo iví sóphogeḏi
wíʾûnpeepí.

23 Jänäkí óehéeʾandi óetunsúuʾan dihayḏá, in toʾwên gin óeʾannin
wíʾovâytunsúuʾanpí. Óet'ôephaḏekannan dihayḏá wínatúhpí t'ôephaḏeḏibá
ovâyʾwáywá'âa-íʾin, hewänbo Jôesi Táḏáví mange wíʾbo ijoeʾan, gá Jôesi
Táḏáḏąʾmânho taʾge natûʾdân háa híwó háa híwóhpí wí toʾwí iʾoʾin.

24 Christ-dá phéʾwin deeḏi óet'óhtą̈gek'ûʾḏi iví túʾḏí nanbí t'aywóʾdi dînhoʾ.
Nachuu ihayḏá naʾin wáʾ gichuu waagibá gipóe, nanbí t'aywóʾdi iweḏi
díweejé-íḏí, heḏiho nää-á nanbí wówátsi taʾge âyhûuwíʾin gínkhâyʾą̈ʾ. Christ-
ví wąhkandi undá íwówa waagibá ípóe.
25 Wên k'úwá dipeḏeejiʾin waaginbá ímuuwän, hebo nää-á unbí
ą́yíʾdiviʾpiyebá íwáypówá, iʾḏá unbí hą̈ą̨ wovâyʾą́yíʾdoʾ.

3

Háa in dikhóhtsąąkw'óʾnin dínkhâyʾą̈ʾ dithaaníʾin

1-2 Un kwiyą̈ʾ íkhóhtsąąkw'óʾnindá wáʾ wâytụʾą̨mí, únkhâyʾą̈ʾ unbí
senäʾbí khómaphoʾḏi íkwoníʾin. Maḏi wáy wên senäʾdá Jôesi Táḏáví tun
wíʾônwą̈yundepí, hewänbo Jôesi bînʾaʾgindoḏi yą̈ʾḏâaʾin ímuuḏá, unbí wówátsi
wovâymúuní, heḏi gindiḏi tobá undá háabo Jôesivı́ʾgeḏi ítúhpí wänbo in wáʾ
maḏi iníʾnäpiye dívíjáanú-í.
3 Wíʾúvíkhą̈ą̈-ípí shánkí saʾwóʾnin ímúuníḏí unbí phó hânho bînkoḏiʾoḏiboʾ,
háa báyékí hą̈ą̈wí óeḏoḏi napaʾandi úvítóeʾóḏíboʾ, háa nachą̈ʾmuuʾiʾ aaḏi
úvíʾawendeḏiboʾ.
4 Gin úvíʾą̈ąmíviʾweḏi unbí píʾnä khóʾjé nakeet'óepí iwe yą̈ʾḏâaʾin ímúuní.
Gindiḏân shánkí saʾwóʾnin waaginbá ímúuní. Unbí wówátsi jêngiginpíḏíbo
heḏá hanginpí híwó bînhondi, gindiḏá hą̈ą̈ḏi waa saʾwóʾnin ímúuní. Jôesi
Táḏá-á natú, gin úvíʾoḏá, näʾi-á shánkí igîʾ ûnchą̈ʾmuu.
5 Gindiḏânkun in hänʾoeʾin kwiyą̈ʾ Jôesiviʾpiye dívíwą̈yundeʾin saʾwóʾnin
waaginbá dimuu, inbí senäʾbí khómaphoʾ dikw'ôndi.
6 Sarah wáʾ haʾwâa ikanhon. Iví sedó Abraham ônt'ôeyandeʾ, heḏi
óetụʾoʾ iví tsondi gin. Heḏi nää undá yą̈ʾḏâaḏą̨ʾ úvíkanhondáho heḏá
khunwôedaʾginpíḏíbo jashaginpíḏíboʾ íthaaḏá, undá Sarah-ví aʾyûn ímuu
waagibá napúuwi.
7 Un senäʾ íkhóhtsąąkw'óʾnin wáʾ únkhâyʾą̈ʾ híwóʾdi hangintandi unbí
kwiyą̈ʾdáḏí íthaaníʾin. Indá un waagi wíḏikaypí, heḏá wáʾ in wówátsi
nahándepíʾin Jôesi imäʾin indáḏí wéʾge bînkhonkhâymáa, heḏiho únkhâyʾą̈ʾ
bînʾaʾgeeníʾin. Híwó bînmáʾve-í heḏânho híwó únkoeḏí-íḏí wéʾge indáḏí
úvíjûusuʾą̨míḏí.

Híwó íviʾą̨ąmí tobáháa dít'ôephaḏekando wänboʾ

8 Heḏá nää-á t'ą̈hkíḏíbo-á wâytụhkankhâymáa, únkhâyʾą̈ʾ wéhpêe
ánshaaʾindą̨ʾ ímúuníʾin, wíʾnä táyeviʾpiye ítaachanpúuwí, tíʾûuwin
páaḏéʾin ímuuʾin waagibá úvímáʾve-í, wíʾnä táye úvísehkanähûuwí, heḏá
wíʾíjêngit'ôenípí.
9 Wí toʾwíḏí jänäkí wovâyʾandi háa wovâytunsúuʾandi, híwóhpîʾḏibá
wívînwáywáʾâa-ípí, hewänbo Jôesi bîndaaʾą̨mí híwó ônʾą̨míḏí. Hannânkun
Jôesiḏi wovâytụʾan úvíʾą̈ąʾą̨míḏí, iviʾin ímúuníḏí wovâytụhkánnan dihayḏi,
heḏânho un wáʾ híwó iʾḏi wovâyʾą̈ąmíḏí.
10 Iví taʾnin diwe ginnân ûntaʾmuu:
Wí toʾwí iví wówátsi híhchandi ihûuwíʾin nadaʾiʾ
heḏá híwóʾdi thaa nadaʾḏá,
wíʾûnkhâyʾą̈hpí yą̈ʾḏâapí tun ihéeʾą̨míʾin
heḏá wínahójot'ôenípí.
11 Iʾ yą̈ʾḏâapîʾ namuu iweḏi ijâaʾą̨míʾin ûnkhâyʾą̈ʾ heḏá iʾ yą̈ʾḏâaʾi namuuʾiḏą̨ʾ
iʾą̈ąmí.

Pín taʾgeḏi ikhää̱-í hää̱ḏi wänbo t'ä̱hkí tsäänginpíḏíbo iví wówátsi ihûuwíḏí,
12 gá Nanbí Sedó Jôesiḏi in toʾwên in taʾgeʾin p'ôe i̱ʾge dimännin
ovãyʾäyíʾdoḏân,
heḏá inbí jûusu-á häädi wänbo t'ä̱hká ovâyt'ôeyandeʾ,
hewänbo in yä̱ʾḏâapí díví'oʾindá t'aygi ovâymúndeʾ.
13 Taʾgendi úvíkhäädeḏi híwóʾdiḏäʾ úvíʾäämídí, ti toʾwíḏí wovâywäʾäämí? Heḏân joe.
14 Hewänbo tobá híwóʾdi namuuʾiḏäʾ bînʾo wänbo t'owaḏi wovâyt'ôephaḏekandoḏáhoʾ, undáho híhchan bînshaa-í. Heḏiho häʾmin t'owa wívînkhunwôedaʾípí heḏá wä̱hphaḏe wí'úvíʾäyîngimäänípí.
15 Hewänbo unbí píʾnä khóʾjébo Christ bînʾaʾginmäänî, heḏânho i-á unbí tsondi únmúuníḏí. Heḏi toʾwíḏí wovâytsikaʾyandi háaḏan gin úvíwä̱yundeʾin, únkhâyʾä̱ʾ íkhâymúuníʾin bînthayyäämíḏí. Hewänbo t'ayginpíḏíbo-á aʾgindibo-á bînhéeʾäämí.
16 Häädi wänbo t'ä̱hkí únkhâyʾä̱ʾ unbí píʾnä khóʾjé únhanginnáaníʾin yä̱ʾḏâaḏäʾ úvíkanhonnin, heḏânho wí toʾwí jänäkí unbíʾgeḏi ihéeʾan wänbo nawôedaʾpúuwí iví híʾ ûnmuuḏi, gá Christ-víʾpiye úvíwä̱yundeḏi yä̱ʾḏâaʾin wówátsi bînhondân.
17 Tobá híwó úvíkanhon wänbo t'ôephaḏe únpúuwíʾin Jôesi natúḏáhoʾ, näʾindá shánkí híwóʾnin namuu bînt'ôephaaḏé-íví'weḏi yä̱ʾḏâapí úvíʾoʾin namuuḏi.
18 Wíʾúnʾôeḏe-ípí Christ wáʾ óet'ôephaḏekannannin. I-á híwóʾdiḏäʾ namuu, hewänbo in híwóhpíʾin t'owa dimuuʾingîʾ nachuu. Wáymûuḏäʾ nachuu nanbí t'aywóʾdi gínmuuḏi heḏânho Jôesi Táḏáví'piye díkáaníḏí. Hewänbo tobá iví túʾ ônhay wänbo iví p'oewäähäänä-á wówáʾi ûnmuu.
19 Iví p'oewäähäänä-á in wéʾgen hänʾoe dihánninbí p'oewäähäänäví'piyebá namää, indá dipankw'ôn waaginbá dimuu, heḏi Jôesi Táḏáví híʾ ovâyhanginʾânnan.
20 Häʾin t'owa-á Noah-ví wówátsi thaa ihayḏiwinbá dimuu. Waʾḏi Noah iʾ kophé hayʾiʾ ipaʾ ihayḏi, Jôesi Táḏá in t'owa-áḏí báyékí iyä̱ä̱ʾoḏi ovâytsíkhaʾmáa ivíʾpiye díví'wä̱ä̱yú-íḏí, hewänbo wíḏívít'ôeyandepí. Heḏânkun wên chä̱ä̱ḏiḏäʾ t'owa iʾ kophé iwe díví'kuu. Iʾ kophé óep'oekêʾ ihayḏi kháve ihayḏäʾ díví'wówáwhahógi.
21 Heḏi häʾi p'oe-á iʾ p'oe wovâyp'óp'oeʾandiʾ waagiʾbá namuu. Nää-á wovâyʾaywonde näʾi p'óʾp'oekandi unbí túʾ khäänpí wovâyʾowíḏíndeḏiḏäʾbá joe, hewänbo Jôesi Táa bîndaʾmáaḏân wovâykhä̱ägeʾnamídí únhanginnáaníḏí unbí t'aywóʾdi únmuuʾi wovâyjâaʾannin, heḏi Jesus Christ nawáywówápóeḏího wovâyʾaywondeʾ.
22 I-á nawáywówápóe ihayḏá makówápiye napee, heḏi nää-á Jôesi Táḏáví koʾḏíngéḏí naʾän. Iweḏiho t'ä̱hkí in makówáwin t'ôepäʾäänʾindá heḏá in toʾwên tsonkhuu dâymáaʾindá t'ä̱hká ovâytsonmáa.

4

Gínkhâyʾä̱ʾ Jôesigîʾḏäʾ nanbí wówátsi âyhûuwíʾin

1 Heḏiho Christ iví túʾ iwe it'ôephaḏeḏi, háa naʾánshaamuu waa un wáʾ únkhâyʾä̱ʾ íʾánshaamúuníʾin heḏânho shánkí íkay-íḏí, heḏá íkhâymúuní bînt'ôephaaḏé-íḏí. Wí toʾwí Christ-víʾpiye iwä̱yundeʾiʾ iví túʾ iwe it'ôephaḏeḏá wíyá wínadaʾpí it'aywóʾnamíʾin.

2 Heḏiho nää iweḏi waʼḏi nää oepáa k'aydi unbí wówátsi bînhon dihayḏi,
iʼ t'aywóʼdi in wéʼgen t'owa inbí túʼḏí dikandaʼi wíʼúnkhâyʼą̈hpí úvíʼą̨mį́ʼin,
hewänbo háa Jôesi Táḏá nadaʼ waagân úvíkanhûuwí.
3 Híwóhay thaa unbí wówátsi phaḏe iwá háa in wéʼgen t'owa Jôesi
dâytaapíʼin díviʼo waagibá úvíʼowän. Wên tsé waagibá íjiwän, heḏáháʼ háa
unbí túʼḏí íchanpóe waagiḏą̨ʼ úvíʼowän. Íháapoeʼowän, heḏá wéʼgen t'owa-áḏá
úvíwéʼgeʼowän bînwänpisṵṵwą̈-íḏí heḏá wíyá haʼwâagiʼi t'aywóʼdi úvíʼą̨mį́ḏí.
Hą̈ą̈wí bînkhíjéʼiʼ unbí jôesi únmuu waa bînchą̨ʼi-á unbí aʼgin bînmäwän, näʼi-
á Jôesi Táḏá nakhą̨ą̨póe.
4 Heḏi nää-á in t'owa Jôesi Táḏá dâytaapíʼindáḏíbá wíyá
wíʼúvít'aywóʼdopíḏí, indá wíḏínhanginnáhpí háa díviʼánshaaʼą̨míʼin,
heḏânkunho jänäkí t'ą̈mäge unbį́ʼgeḏi díviʼhéeʼoʼ.
5 Hewänbo wáy wí thaa-áho Jôesi Táḏáví páaḏépiye diwin dihayḏi iʼḏi
ovâytsikaʼyą̨ą̨mí háaḏí gin díviʼoʼin. Hây napóe ihayḏi i-áho t'ą̈hkí t'owa
ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpí díviʼoʼin, in diwówájiʼindá in ho
dichuuʼindáḏí.
6 Jôesi Táḏáví híwóʼdi tundá in ho dichuuʼin wänbo ovâyt'ôeʼan, heḏiho tobá
ovâytuhchą̈nuḏi inbí túʼ dínchumuu wänboʼ, t'ą̈hkí t'owa dínpoeʼo waagibá,
inbí p'oewą̨ą̨hą̨ą̨-áho dínwówáyę̨ę̨ní, Jôesi Táḏá nawówájiʼ waagibá.

Gínkhâyʼą̈ʼ hą̈ą̈wí Jôesi Táḏáḏí dímäʼiʼ âyʼą́yîngiʼą̨míʼin

7 Hanwaapíḏíbo näʼi nan oepáa nakhangíʼo. Heḏânkun t'ą̈hkí háa
úvíkanhonnin úvíʼą́yîngiʼą̨mí, heḏá íkhâymúuní híwó úvíjûusuʼą̨ą̨míḏí.
8 Näʼindá shánkí nachą̈ʼmuu: Pín taʼgeḏi wíʼnä táye úvísígíhûuwí, gá t'owa
bînsígíḏá báyékí inbí t'aywóʼdi bînʼowójéndeḏân.
9 Híhchandi unbí k'aygi wíʼnä táye úvísígíhóení.
10 Jôesi Táḏáḏí t'ą̈hkíḏíbo wíʼínbo magan wovâymägi, heḏiho näʼi magandi
wíʼnä táye úvíkhą̈geʼhûuwí. Gindiḏiho näʼi wovâymägiʼiʼḏi híwó úvíkanhûuwí,
tobá hą̈ą̈wí namúuní wänboʼ.
11 Gá ginnân: Wí toʼwí híwó nahíʼhą́ḏí, Jôesi Táḏáví tunnân t'owa
ovâyt'ôeʼą̨mí. Wí toʼwí nat'owakhą̈geʼhą́ʼi-á ûnkhâyʼą̈ʼ ovâykhą̈geʼnamíʼin
gá Jôesi Táḏáḏân kay óemäḏân gin iʼą̨míḏí. Gin úvíkanhûuwí t'ą̈hkí t'owa
dínhanginnáaníḏí Jesus Christ namuuḏânkun gin úvíʼoʼin, heḏiho Jôesi Táḏá-
á kw'áayébo dâymáʼve-í. I-á taʼgendi hayʼi namuu, heḏá báyékí kay-á imáa,
heḏi iví tsonkhuu-á hą̈nhay wänbo háʼto ûnhą̨ą̨ní. Hamân.

In toʼwên Christ-víʼin ûnmuuʼin dâyt'ôephaḏekhâymáa

12 Un naaḏi wâysígíʼin, tobáháa báyékí bînt'ôephaḏendeḏi phaa i̦ʼge
ímän waagibá íchą̨ą̨ wänboʼ, wíʼítsikapúuwípí, “Háaḏan naa gin dînpoeʼo?”
Wíʼítṵṵnípí, “Naa oʼân näʼi dînpoeʼoʼi-á háʼto dînpúuwíʼin.” Näʼi-á
wovâytayi̦ʼníḏânho únpoeʼo.
13 Undá wíʼínbo hi̦ʼíngin bînt'ôephaḏende Christ it'ôephaḏe waagibá, heḏiho
bíhíhchanpuwave gin únpoeʼoḏi. Heḏânho wáy wí thaa hą̈yṵ hayʼi i-á namuuʼin
nakeepóe ihayḏiho shánkí wänbo íhíhchanpúuwí.
14 Christ-víʼin ímuuḏibo t'owa jänäkí unbį́ʼgeḏi díviʼhíʼmáa wänbo
bíhíhchanpuwave, gá Jôesiví P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ iʼ shánkí hayʼi namuuʼi-á undáḏíbá
hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí najiḏân.
15 T'owat'akhą̨nuʼin, háa sänmin, háa yą̈ʼḏâapíkannin wíʼímúunípí, heḏá
wây-á t'owaví ą́yîngi wíʼúnwóʼnáhpí eeje wíʼúvítomáʼve-ípí, heḏânho
wíwovâytuhchą̈nut'ôephaḏekannamípíḏí.

16 Hewänbo Christ-ví'piye úvíwäyundeḏibo wovâyt'ôephaḏekandoḏá,
wí'íwôeda'-ípí. Shánkíḏí Jôesi Táḏá bînkṵ'daa'ą̨mí gá in wé'gen t'owaḏi
Christ-ví t'owa ímuu gin wovâytṵ'andân.
17 Ihayḏiho naná Jôesi Táḏáḏí t'owa háawin dimuu'in ovâykeekw'ôeníḏí, heḏi
iví t'owa ûnmuu'in páaḏé gin ovâykhâymáa, indá iví k'aygiwin waaginbá
dimuu. Heḏi in iví'in ûnmuu'in t'owa wänbo gin ovâykhâymáaḏá, in to'wên
iví híwó'di tun ônwäyundepí'in dimuu'in shánkí báyékí kháa'in dínpúuwí.
18 Jôesi Táḏáví ta'nin diwe ûntṵ':
To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon wänbo kháa'in dínpúuwí,
heḏiho to'wên Jôesi Táḏá dây'a'ginmähpí'in heḏá t'aywóhkannin
dimuu'indá shánkí p'ändíkí wänbo dâyphaaḏé-í.
19 Heḏânkun tobá Jôesi Táḏá natṵ wänbo bînt'ôephaaḏé-í gin, hą̈ą̈ḏi wänbo
t'ą̈hkí híwó úvíkanhûuwí, heḏá iví mangá pín ta'geḏá úvímäání. I-á i'
wovâykhíjé'i' namuu, heḏi háa iví tun imägi waa hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí i'o'.

5

Peter-di ovâytumakhe'o' in méesate'in tsonnindáḏí in e'nûndáḏí

1 Nää-á un méesate'in tsonnindá wâyhée'ą̨mí. Naa wá' méesate'i tsondi'bá
omuu. Naaḏá Christ nachuu ihayḏi dómû' it'ôephaḏendeḏi, heḏi naa wá'
i' sa'wó'di hą̈ą̨wí Christ-di dípą̈khâymáa'i' donkhonkhâymáa. Heḏânho pín
ta'geḏi nä'in wâytṵkankhâymáa:
2 Jôesi Táḏáví t'owa unbí mange bînmáa'indá k'úwá waaginbá dimuu,
heḏá undá inbí ą́yí'nin waaginbá-á ímuu. Heḏânho bîn'ą́yîngihûuwí
únwänpikhây'ą̈ḏiḏą̨'bá joe, hewänbo ída'ḏân. Wí'íchą̈'hą̨t'aa-ípí, hewänbo
híhchandi bînkhą̈ge'namí.
3 In to'wên unbí mange wovâymägi'in bîn'ą́yîngi'ą̨míḏí
wívîntsonchą̈numá've-ípí, hewänbo un wovâymúndeḏi háa íthaa waagiḏi
bînjâyye-í híwó inbí wówátsi dâyhûuwíḏí.
4 Christ-á i' k'úwá ą́yí'di p'ó'ḏéḏî' waagi'bá namuu. Heḏi híwó igî'
úvít'ôemáaḏá, owáy nawáypówá ihayḏi i' únt'anmuu'i' bînhóení, hą̈'i-á
hänhay wänbo sa'wó'di namúuní heḏá há'to nahą́ą̨ní.
5 Heḏi un wé'gen méesate'in shánkí ts'ą̨ą̨min ímuu'indá, háa in méesate'in
tsonnindi wovâytṵ'an waa bînt'ôeyaaní. T'ą̈hkíḏíbo háa wí'nä táye úví'o'in
jêngiginpíḏíbo bîn'ą̨mí, gá Jôesi Táḏáví ta'nin diwá ginnân ûntṵ'ḏân:
In dijêngit'óe'indá Jôesi Táḏáḏí ovâyjoegi'o',
hewänbo in dijêngit'óepí'in dimuu'indá iví sígísehkanä-á ovâymä'.
6 Heḏânkun Jôesi Táḏáví páaḏépiye áagé úvípikw'ôení, gá iví tsonkhuu-á báyékí
hay'in ûnmuuḏân, heḏi híwó' dihayḏi ûnnândiho i'ḏibo kw'áye wovâykw'ôení.
7 Báyékí ą́yîngi bînmáaḏá wí hé un bîn'íhon waagi'bá namuu. Hewänbo nä'i
ą́yîngi-á Jôesi Táḏáví mange bînjoe'ą̨mí, heḏânho i'ḏi wovâyjâa'ą̨míḏí, gá i'ḏá
wovây'ą́yîngi'ą̨mí'in nada'ḏân.
8 Hą̈ą̈ḏi waa ą́yîngiḏi íyę̂ení, yó'in waagin wí'ímúunípí, gá i' Penísendi-á unbí
hänbi únmuuḏân heḏi hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí itséemáa wovâywą̨'ą̨míḏí. Wí khän
nahąhsêndi wí to'wí óek'o'ídí natṵwäyi'i waagi'bá namuu.
9 Wívînmäänípí i'ḏi wovâyt'aaníḏí, hewänbo pín ta'geḏi Jôesi Táḏáví'piye
úvíwäyṵ'bé-í. Wí'ún'ôeḏe-ípí nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hká wây-á tí'ûuwin páaḏé'in
únkw'ó'nin un waagibá t'ôephaḏe dâyphaḏende'in dimuu.

10 Wí hây tą̈hkídą̱ʔmân bînt'ôephaḏekhâymáa, ihayḏáháʔ Jôesi Táḏáḏíbo
hą̈ą̈wí úntáyʔi t'ą̈hkí wovâymą̈ąąní, iʔḏi wovâytę̨ę̨gíkwi̱nukhą̈geʔnamí,
wovâykayʔą̱mí, heḏá wên tepú waagiʔbá unbí wówátsigîʔ wovâymą̈ąąní. Jôesi
Táḏá-áho t'ą̈hkí iví sígísehkanä naʔin dímäʔi namuu, heḏi iḏá wovâytu̱hkánnan
ivíʔin ímúunídí heʔennin wovâypaa-ídí, i-á hą̈nhay wänbo t'ą̈hkí báyékí hayʔi
namuu waagibá. Christ-áḏí wîʔḏą̱ʔ ímuuḏiho näʔin únpoeʔo.
11 Jôesi Táḏá-á báyékí tsonkhuu imáa, heḏi iví kay-á hą̈nhay wänbo
wíʔûnhándepí. Hamân.

Peter-di ovâysengitu̱ʔan

12 Silas-dá naa díkhą̈geʔnan näʔin taʔninʔay wâytaʔnamídí. Naa dînhanginná
i-á nanbí tíʔûu páaḏéʔì gínmuuʔin hą̈ą̈ḏi waa háa ûnkhâyʔą̈ʔ waa ikanhondiʔ.
Naaḏi wâytaʔdo wâykweewaasenwaatu̱ʔą̱míḏí, heḏá hą̈yú naa dînhanginnáʔnin
Jôesi Táḏáví taʔgennin sígísehkanä i̱ʔgeḏi wâytu̱ʔą̈ą̱míḏá, heḏiho tę̨ę̨gí t'aagi iwe
úvítsą̱ą̱saʔí.
13 In Babylon búʔ iweʔin méesateʔin t'owaḏi inbí sengitun wovâysan, indá
un waagibá Jôesi Táḏáḏí ovâydeʔman. Mark-di wáʔ wovâysengitu̱ʔan, i-á naví
ay dînmuu waagibá dóchą̱ą̱.
14 Wíʔnä táye úvísígísengitu̱ʔą̈ą̱mí. Un Christ-víʔin ímuuʔindá ánshaaginpídíboʔ
íkwoní.

In Páaḏéʼin Tąʼnin John Itąʼnannin

John itąʼdoʼ i toʼwí In Tụụ kin nakhą́wäʼiviʼgeḏi

1 I toʼwí hän̓oe ts'anpáaḏébo nayiʼiviʼgeḏi naaḏi wâytąʼdoʼ, i-á in Tụụ kin nakhą́wą̈, heḏá in wówátsi napą̈yiʼi-ân namuu. Háa i natṷʼin git'oe, heḏá naʼinbíʼpiyá nakeepóeḏí naʼinbí tséeḏíbo-á âypimûʼ, heḏá naʼinbí mandiḏá âytą̈ge.

2 Näʼi nawówátsipą̈yiʼiʼ nakeepóe ihayḏi âymûʼ, heḏá háa iviʼgeḏi naʼin gihą́hpóeʼi-á wę̨ʼgeʼin t'owa âyt'ôeʼoʼ. Näʼi in wówátsi nahándepíʼin napą̈yiʼiviʼgeḏi wâytụmáa, i-á Yôesi Táḏá-áḏí naʼän, heḏá naʼinbíʼpiyá ipikeeyan.

3 Háa âymûʼin heḏá háa iviʼweḏi git'oeʼindá un wáʼ wâytụmáa, heḏânho un wáʼ únhanginpúwíḏí, heḏá undáḏí naʼindáḏí naʼinbí wówátsi wę̨ʼge âyhûuwíḏí. Heḏi taʼgendi Yôesi Táḏá-áḏí heḏá iví ay Jesus Christ-áḏí naʼinbí wówátsi âyhon.

4 Heḏiho näʼi hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi unbíʼpiyeʼ wâytąʼdoʼ heḏânho un wáʼ t'ą̈hkí híhchan bînmáʼve-íḏí.

Yôesi Táḏá-áḏí gimuuḏá háʼto ívít'aywǫʼkanhûuwí

5 Näʼi híʼ nää wâytụkankhâymáaʼi-á Yôesi Táḏáví ay Jesus Christ-víʼweḏi git'oeʼi namuu. Yôesi Táḏá-á wí kohthay waagiʼbá namuu, heḏá wáygé wänbo wíʼûnkhụụ̱náhpí.

6 Yôesi Táḏá-áḏí naʼinbí wówátsi âyhondi gitṷ́ḏáhoʼ, hewänbo waʼ t'aywǫʼdi i̱ʼgebo gimändáhoʼ, ívíwänpihôeyóʼoʼ, heḏi khụụ̱ eeḏi waagibá giyiḏi in taʼgen namuuʼindá wíʼâyhonpí.

7 Hewänbo nakohthayná ni̱ʼge Yôesi Táḏá naʼän diwe giyiḏáhoʼ, unḏáḏí naʼindáḏí naʼinbí wówátsi wę̨ʼge gínmuu, heḏá iví ay Jesus-ví ûnp'oe ich'áaʼiḏá díʼowíḏiḏi naʼinbí t'aywǫʼdi t'ą̈hkí dînyâaʼoʼ.

8 Naʼin wên t'aywǫʼnin wänbo wíʼâymáapí gin gitṷ́ḏáho wíʼbo ívípihôeyóʼoʼ, heḏá naʼinbí píʼnä khóʼyé-á in taʼgendá wíʼâymáapí.

9 Hewänbo Yôesi Táḏáviʼpiyeʼ ívít'aywǫʼdihą̈ą̈tsiʼandáhoʼ, iḏá naʼinbí t'aywǫʼdi gínmuuʼi dînʼowóyé-í, heḏi i yą̈ʼḏâapíkan íviʼandiʼ dînyâaʼą̨mí, gá iví tụụ imägi waa iʼoḏân, heḏá i-á híwǫʼdą̨ʼbá iʼoʼ.

10 Yôesi Táḏá ho natṷ́ naʼin t'owa t'ą̈hkí ívít'aywǫʼdoʼ, heḏiho wáymûu wänbo wíʼívít'aywǫʼnanpí gin gitṷ́ḏáhoʼ, kindiḏá Yôesi Táḏá ihôeyóʼan waagibá gitṷ̂ʼ, heḏá iví híʼ naʼinbí píʼnä khóʼyé wíʼâymáapí.

2

1 Naví áyyą̈ą̈, näʼi hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi wâytąʼdo heḏânho wíʼúvít'aywǫʼnâamípíḏí. Hewänbo wí toʼwí it'aywǫʼnandáhoʼ, wí toʼwí ûnʼän Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʼ igîʼ iʼaywondaaʼą̨míḏí, i-á Jesus Christ i t'ą̈hkí híwǫʼdi namuu.

2 Heḏi i-ân iví wówátsi imägi naʼinbí t'aywǫʼdi dînʼowóyé-íḏí, hewänbo naʼinbîʼḏąʼbá yoe, t'ą̈hkí t'owaví t'aywǫʼdi dínmuuḏân.

Yôesi Táḏá âytaaḏá iví tsontụụ âyʼaʼginnamí

3 Hândiḏan gínhanginnání taʼgendi Yôesi Táḏá âytaaʼin? Gá iví tsontụụ ûnmuuʼiʼ âyʼaʼgindoḏân.

4 Wí toʔwí Yôesi Táḏá óetaa gin natṷḏí hewänbo iví tsontṷṷ
wíʔônʔaʔgindopíḏá, i-áho wí hôeyóʔi namuu, heḏá in taʔgen namuuʔin iví
píʔnä khóʔyé wíʔimáapí.
5 Hewänbo toʔwíḏí Yôesi Táḏáví tṷṷ ûnmuuʔiʔ ônʔaʔgindoḏá taʔgendi pín taʔge
haydi óeséegí, heḏi kindiḏân gínhanginná i-áḏí gimuuʔin.
6 Hewänbo toʔwên ditûʔnin Yôesi Táḏá-áḏí dimuuʔin, indá dínkhâyʔą̈ʔ inbí
wówátsi dâyhûuwíʔin Christ iví wówátsi ihoʔ waagibá.
7 Un wâyséegíʔin, näʔin tsontṷṷ natûʔnin ívíséegíhûuwí i̱ʔgeḏi wâytąʔdoʔin
ts'ąąmin wínamuupí, indá in páaḏédíbo bînmáaʔin namuu, i híʔ ho ít'oeʔibá
namuu.
8 Hewänbo näʔin tsontṷṷ nää wíyá wâytąʔdoḏi ts'ąąmin waagiʔinbá namuu,
gá âyʔaʔgindoḏáho i khṷṷ nakhanmän waagibá gínpoʔḏân, heḏá i koḏi̱ʔdi ko
namuuʔi-áho nakeepoʔ. Taʔgendi Christ näʔin tsontṷṷ-á iʔaʔginnan, heḏá un
wáʔ bînʔaʔgindoʔ.
9 Wí toʔwí nakohthaynáʔ niʔge iví wówátsi ihon gin natṷḏí, hewänbo iví tíʔûu
páaḏéʔi it'ayḏá, i-á waʔḏi khṷṷ i̱ʔgebo nayiʔ.
10 Toʔwên näʔin tíʔûuwin páaḏéʔin dâyséegíʔin, indáho nakonáʔ niʔge diyiʔ,
heḏiho inbí píʔnä khóʔyé hą̈ą̈bo in taʔgeʔin p'ôe iweḏi ovâyhânge̱ʔąmíʔi
wíḏâymáapí.
11 Hewänbo wí toʔwí iví tíʔûu páaḏéʔiʔ it'ayḏá khṷṷ iwebo naʔän. I-á
khṷṷ i̱ʔge nayiḏi wíʔûnhanginnáhpí wépiyeʔ namännin, gá wí tsíʔt'aaʔi waagibá
ûnkhṷṷnândân.

Háa in wę̨ʔgeʔin t'owa Yôesi dâytaapíʔin inbí wówátsi dâyhon waa in t'owa i dâyséegíʔin wíḏínkhâyʔą̈hpí ovâyhi̱ʔąmíʔin

12 Naví áyyą̈ą̈, naaḏi wâytąʔdo gá Christ iʔannin namuuḏi unbí t'aywǫ́ʔdi
únmuuʔi wovâyʔowóyéḏân.
13 Un táḏáʔindá, naaḏi wâytąʔdoʔ gá i to hänʔoe ts'anpáaḏébo nayiʔiʔ
bîntaaḏân. Un eʔnûndá, wâytąʔdoʔ gá i Penísendi ho bînt'andân.
14 Un áyyą̈ą̈ ímuuʔin, wâytąʔnan gá Yôesi Táḏá bîntaaḏân. Un táḏáʔindá,
naaḏi wâytąʔnan gá i to hänʔoe ts'anpáaḏebo nayiʔiʔ bîntaaḏân. Un eʔnûndá,
wâytąʔnan gá undá íkayḏân, heḏá unbí píʔnä khóʔyé-á Yôesi Táḏáví híʔ-á
kayʔindiḏá bînmáa, heḏá handiḏá i Penísendi-á ho bînt'an.
15 Wíwovâyhi̱ʔąmípí unbí wówátsi bînhûuwíḏí háa in t'owa Yôesi Táḏá
dâytaapíʔin inbí wówátsi dâyhon waagibá, heḏá i yą̈ʔḏâapîʔ hą̈ą̈wí indá
ovâyhi̱ʔandi-á wíwovâyhi̱ʔąmípí. Wí toʔwí näʔi híwǫ́ʔpîʔ namuuʔiʔ óehi̱ʔandáho
Yôesi Táḏá pín taʔge haydi wíʔóeséegípí.
16 Kinnân in Yôesi Táḏá dâytaapíʔin dívį́ʔoʔ: Háa inbí túuʔú iwe diwänpichąą
waagi kaygi̱ʔdi dívį́ʔąmíʔin didaʔ, heḏá hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dâymûʔi-á wáʔ kaygi̱ʔdi-
á didaʔ, heḏá inbí hą̈ą̈wí shánkí híwǫ́ʔdi dínmuu waagi dichąąḏi dívį́yêngiʔoʔ.
In Yôesi Táḏa dâytaapíʔinnânho haʔwâa dívį́ʔoʔ, hewänbo ki̱ʔbi tsiyekandá
Yôesivį́ʔweḏi wínaʔą̈hpí.
17 Háa näʔin Yôesi Táḏá dâytaapíʔin dívį́ʔo waa dínkhangít'óe, heḏá t'ą̈hkí näʔi
híwǫ́ʔpîʔ hą̈ą̈wí kaygi̱ʔdi didaʔi-á wáʔ nakhangít'óe. Hewänbo toʔwên háa Yôesi
Táḏá natsonpoʔ waa dívį́ʔoʔindá hänhay wänbo t'ą̈hkí diwówáyę̨ę̨ní.

Christ-ví hänbi ho naʔą̈ʔ

18 Naví áyyą̈ą̈, näähо i t'ą̈ʔgi thaa tsoʔwa naʔą̈ʔ. Wovâytṷʔanho Christ-ví
hänbi naʔą̈ʔ, heḏi nääbo báyékí ki̱ʔmin dikeepoʔ. Kin napoʔḏi gínhanginná
näähо i t'ą̈ʔgi thaa tsoʔwa nanáʔnin.

19 Nä̱ʔin t'owaḏá taʔgendi naʔinbíʔnäpiyeʔin wídimuupídí naʔin díyoeʔan.
Naʔinbíʔnäpiyeʔin dimuuḏáhoʔ, naʔindáḏíbo dívíwóyíʔníwän. Hewänbo indá
naʔin díyoeʔan dihayḏi nakeepóe wîʔ wänbo in diweḏi naʔinbíʔnäpiyeʔ
wínamuupíʔin.
20 Hewänbo undá in waagiʔin wíʔímuupí. I toʔwí shánkí híwǫ́ʔdi namuuʔiḏi
i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą wovâymägi, heḏiho un t'ąhkí in taʔgen namuuʔin
únhanginná.
21 Naaḏi nä̱ʔin tąʔnin wâytąʔdo gá in taʔgen namuuʔin únhanginnândân,
únhanginnáhpíḏá yoe, heḏá wáʔ únhanginná wí toʔwí in taʔgen natû̱ʔdi-á
wíʔihôeyóʔopíʔin.
22 To-an wí hôeyóʔi namuu? Gá wí toʔwí natû̱ʔdi-ân Jesus-á wínamuupíʔin
i toʔwí Yôesi Táḏádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí. Wí toʔwí haʔwâagiʔi
namuuʔiḏá wíʔgíndíbo Yôesi i Táḏá-áḏí heḏá iví ay-áḏí ovä̱nyoegiʔoʔ, heḏiho
Christ-ví hä̱nbiʔ namuu.
23 Wí toʔwí natúḏí Jesus-á Yôesi Táḏáví ay wíʔûnmuupíʔin, i-á Yôesi Táḏá
wänbo iví píʔnä khóʔyé wíʔimáapí. Hewänbo wí toʔwí natúḏí Jesus-á Yôesi
Táḏáví ay ûnmuuʔindá Yôesi Táḏá wáʔ iví píʔnä khóʔyé imáa.
24 Hewänbo undá hä̱ąwí páaḏé úvíts'anwhąyu ihayḏiboʔ ít'oeʔiʔ únkhâyʔą̈ʔ
unbí píʔnä khóʔyé bînmáʔve-íʔin. Han úvíʔoḏáho Yôesi Táḏá-áḏí heḏá iví ay-áḏí
wę́ʔge ímúní.
25 Heḏi Yôesi Táḏáví ay-á iví tụụ imägi in wówátsi nahándepíʔin naʔin
dípągít'óeʔin.
26 Wáy wên t'owa didaʔ in taʔgen namuu iweḏi wovâyyâaʔąmíʔin, heḏânkun
nä̱ʔin tąʔnin wâytąʔdoʔ.
27 Hewänbo Yôesi Táḏáḏí i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą wovâymägi, heḏá unbí píʔnä
khóʔyébo bînmáa, heḏiho wíʔúntáypí wíyá toʔwíḏí Yôesivíʔgeḏi wovâyhą́ʔąmíḏí,
gá i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏá hä̱ąwí t'ąhkí wovâyhą́ʔoḏân, heḏi i hä̱ąwí
wovâyhą́ʔoʔi-á taʔgen namuu, wên hôeyó wänbo wínamuupí. Heḏiho únkhâyʔą̈ʔ
Christ-áḏí wę́ʔge ímúníʔin, háa i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi wovâyhą́ʔan waabá.
28 Naví áyyą̈ą̈, háa otụ́ waa Christ-áḏí wę́ʔge únkhâyʔą̈ʔ ímúníʔin, heḏânho
owáy i wíyá nakeepóe ihayḏi wíʔíkhuwôedaʔípíḏí, heḏá wôedaʔḏi iviʔweḏi
wíʔúvíkaakwomáʔve-ípí.
29 Únhanginná Christ-ân híwǫ́ʔdąʔ iʔoʔin, heḏiho únhanginná wáʔ t'ąhkí
toʔwên inbí wówátsi taʔge dâyhonnindá Yôesi Táḏáviʔweḏi diʔâypụyą̈ʔin.

In Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔindá Yôesi Táḏáví ây dimuu

3

1 Bíʔánshaaʔan Yôesi Táḏáḏí naʔin báyékí díséegíʔin, heḏi báyékí díséegíḏânkun
iví ây kin dítụʔoʔ. Heḏi taʔgendi iví ây-ânkun gimuu. Heḏiho in toʔwên
Yôesi Táḏá dâytaapíʔin dimuuʔindá wíḏínhanginnáhpí háawin gimuuʔin, háawi i
namuu wänbo wíḏínhanginnáhpíḏí.
2 Un wâyséegíʔin, tobá nää Yôesi Táḏáví ây gimuu wänboʔ, waʔḏi
wínahanginnáhpí háawin gipuwagít'óeʔin. Hewänbo nä̱ʔindá gínhanginná:
Christ nawáyʔą̈ą̈ ihayḏá i waagiʔinbá gipúwí, gá taʔgendi háawi i namuu
waagi âymúníḏân.
3 Toʔwên t'ąhkí nä̱ʔin napúwíʔin pín taʔge haydi dâytsíkhaʔmáaʔindá
yą̈ʔḏâapíkan t'ąhkí iweḏi dívíyâaʔoʔ, háa Christ iweḏi iyâaʔan waagibá.

Toʔwên Yôesi Táḏáví ây ûnmuuʔin wíḏívít'aywǫ́ʔkanhonpí

4 Toʔwên t'ą̈hkí dívít'aywǫ́ʔkanhonnindá Yôesi Táḏáví tsontụų̣ dâyyoegiʔoʔ,
heḏi iví tsontụų̣ ônyoegiʔandáho t'aywǫ́ʔninho namuu.
5 Únhanginná Christ ho nää oepáa k'aydipiyeʔ naʔą̈ą̈ʔin t'owa t'ą̈hkíví
t'aywǫ́ʔdi ovâyyâaʔą̨míḏí, heḏi i-á wên t'aywǫ́ʔnin wänbo wíʔimáapí.
6 Toʔwí wänbo Christ-áḏí nayiʔi-á wíʔit'aywǫ́ʔkanhonpí, hewänbo wí
toʔwí it'aywǫ́ʔkanhondi-á háawi Christ namuuʔin taʔgendi wínakaʔpóyą̨ʔpíḏá
taʔgendi wíʔóetaapí.
7 Naví áyyą̈ą̈, toʔwên hą̈ą̈ḏi waa in taʔgeʔin p'ôe i̱ʔge dimännindą̨ʔmân
inbí wówátsi taʔge dínmuu, Christ-ví wówátsi ûnmuu waagibá. Heḏiho
wíʔúvímą̈ą̈nípí toʔwíḏí wänbo in taʔgen namuu iweḏi wovâyyâaʔą̨míḏí.
8 Penísendi páaḏé iweḏiboʔ it'aywǫ́ʔkanhon, heḏiho toʔwên hą̈ą̈ḏi waa
dívít'aywǫ́ʔkanhonnindá Penísendiviʔin dimuu. Heḏi Penísendiví tsiyekan
ônhą̨nú-íḏí-ânkun Yôesi Táḏáví ay nää oepáa k'aydipiyeʔ naʔą̈ą̈.
9 Wí toʔwí taʔgendi Yôesi Táḏáviʔweḏi naʔaypụyą̈ʔi-á wíʔit'aywǫ́ʔkanhonpí,
gá Yôesi Táḏáviʔweḏi wówátsi ts'ą̨ą̨min ikêʔḏân, heḏiho Yôesi Táḏáviʔweḏi
naʔaypụyą̈ḏi wíʔûnkoeḏipí hą̈ą̈ḏi waa it'aywǫ́ʔdikanhûuwíḏí.
10 Toʔwên inbí wówátsi taʔge dâyhonpíḏí háa inbí tíʔûuwin páaḏéʔin
dâyséegípíḏí Yôesi Táḏáviʔin wíḏimuupí. Heḏi kindiḏânho nahanginná wéʔin
t'owa Penísendiví ây ûnmuuʔin heḏá wéʔin Yôesi Táḏáví ây ûnmuuʔindá.

Yôesi Táḏáví ây ûnmuuʔin dívíséegímáa

11 Nąʔinnân namuu in híʔ ít'oeʔin páaḏé iweḏiboʔ: Gínkhâyʔą̈ʔ wíʔnä táye
ívíséegíhûuwíʔin.
12 Wígínkhâyʔą̈hpí Cain waagiʔinbá gimúníʔin. I-á i Penísendivîʔ ûnmuu,
heḏânkun iví tíʔûu ihay. Heḏi háaḏan Cain-di óehay? Gá iví tíʔûu-á
iyą̈ʔḏâakanhondân, hewänbo i-á híwǫ́ʔpíḏą̨ʔ iʔoʔ.
13 Heḏiho tíʔûuwin páaḏéʔin, in Yôesi Táḏá dâytaapíʔindi wovâyt'aydáhoʔ,
wíʔítsikaʔyę̨ę̨nípí, “Háaḏan hêe dít'ay?”
14 Naʔinbí tíʔûuwin páaḏéʔin âyséegíḏího gínhanginná chuʔin waagiʔinbá
gimúʔde wänbo nää-á in wówátsi ts'ą̨ą̨min âymáaʔin. Wí toʔwí iséegímáapîʔ-á
waʔ chuʔi waagiʔbá namuu.
15 Toʔwên inbí tíʔûuwin páaḏéʔin dínmuuʔin dâyt'ayhonnindá
t'owa t'ą̨khą̨nuʔin waagiʔinbá dimuu, heḏi un únhanginná wí toʔwí
nat'owat'ą̨khą̨nut'óeʔi-á in wówátsi nahándepíʔin wíʔimáapíʔin.
16 Christ iví wówátsi naʔin gimuuḏi imągi, heḏânkunho gínhanginná háawin
in koḏiʔnin séegí namuuʔin. Heḏiho naʔin wáʔ gínkhâyʔą̈ʔ gikhâymúníʔin
naʔinbí tíʔûuwin páaḏéʔingîʔ-á naʔinbí wówátsi âymąąníḏí.
17 Wí toʔwí híwǫ́ʔ hay hą̈ą̈wí iví wówátsi iʔą̨míḡîʔ ûnkw'ôndá, heḏi iví
tíʔûu páaḏéʔi hą̈ą̈wí ûntáyḏí imúndeḏi, hewänbo waʔḏi iví píʔnä khóʔyé
wínasehkanätaachanpoʔpíḏí óekhą̈geʔnamíḏí, ti näʔi toʔwí taʔgendi Yôesi Táḏáví
séegí iví píʔnä khóʔyé imáa? Heḏân yoe.
18 Naví áyyą̈ą̈, séegí i̱ʔgeḏi wíʔívíwänpiḏahíʔmáʔve-ípí, hewänbo híwǫ́ʔdi
hą̈ą̈wí íví ʔoḏiboʔ âykeeyą̨mí in taʔgennin séegí âymáaʔin.
19-20 Heḏi in séegí âymáaḏáho gínhanginná in taʔgen namuuʔin wáʔ âymáaʔin,
heḏá hą̈ą̈ḏi wänbo Yôesi Táḏáviʔpiyeʔ ívíbée ihayḏá áyîngipíḏíbo naʔinbí
píʔnä khóʔyé gicháą-í. Maʔḏi wáyyéḏí gichąą i̱ḏi dítuhchą̈nukhâymáa waagi,
hewänbo Yôesiḏá naʔinbí shánkí hayʔi namuuḏi naʔinbí ánshaa ûnhanginná,
heḏiho i-á ûnhanginná näʔin séegí âymáaʔin, i-á hą̈ą̈wí t'ą̈hkí ûnhanginná.

21 K'emaʾin, Yôesiḏi wíḏítuchą̈nukhâymáapíʾin naʾinbí píʾnä khóʾyé
gichąąḏáhoʾ, iviʾpiyeʾ ívíbéeḏí háʾto gikhuwôedaʾí,
22 heḏi hą̈ą̈wí namúní wänbo âydaaʾandi-á âyhónde, gá iví tsontụụ
âyʾaʾgindoḏân heḏá háa íviʾoʾindiḏá âyhíhchandoḏá.
23 Heḏi näʾinnân iví tsontụụ ûnmuu: Gínkhâyʾą̈ʾ iví ay Jesus Christ-víʾpiyeʾ
ívíwhą̈yụ́-íʾin, heḏá iḏá díyôn waagibá wíʾnä táye-á ívíséegíhûuwí.
24 Toʾwên Yôesi Táḏáví tsontụụ ônʾaʾginhonnindá i-áḏí wę́ʾge dimuu, heḏá
i-á indáḏíbá namuu, heḏi näʾin gínhanginná gá iví Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhą̈ą
dímäǧiḏân.

In toʾwên ditų̣ʾnin i Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhą̈ą dâymáaʾindá bîntayi̱ʾní

4

1 Un wâyséegíʾin, t'ą̈hkí toʾwên ditų̣ʾnin Yôesigîʾ dívíhéeʾoʾin wíʾúvíwhą̈yụ́-
ípí. Páaḏé bîntayi̱ʾní únhanginpúwíḏí tigú taʾgendi Yôesiví P'oewąąhą̈ą
dâymáaʾin, gá báyékí dihôeyóʾin wáyyé t'ą̈hkí dikw'ôndân, indá Yôesi Táḏáví
tukhę́ʾmin dimuu gin ditų̣ʾ.
2 Wâytụkankhâymáa háḏíḏí únhanginnáníʾin háa Yôesiví P'oewąąhą̈ą
dâymáaʾin háa yoe: Toʾwên t'ą̈hkí t'owaví páaḏépiyeʾ ditų̣ʾnin Jesus Christ i
nat'owapaaʾiviʾpiyeʾ dívíwhą̈yundeʾindáho Yôesiví P'oewąąhą̈ą dâymáa.
3 Hewänbo toʾwên t'ą̈hkí Jesus-vi̱ʾgeḏi han wíḏívíhíʾmáapíʾindá Yôesiví
P'oewąąhą̈ą wíḏâymáapí. In toʾwên ki̱ʾmin dimuuʾin Christ-ví hänmin
waagiʾinbá dimuu. Ho wovâytụʾan näʾin ki̱ʾmin diką̈ʾą̈ą́gít'óeʾin, heḏi nää
wéngé t'ą̈hkí diyihoʾ.
4 Naví áyyą̈ą̈, undá Yôesi Táḏáviʾin ímuu, heḏi toʾwên hôeyóḏí ditų̣ʾnin
Yôesi Táḏáví tukhę́ʾmin dimuuʾindá bînt'anhoʾ, gá i Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhą̈ą
unbí píʾnä khóʾyé bînmáaḏân heḏi i-á shánkí nakay i Penísendiviʾweḏi, näʾi
Penísendi-á in Yôesi Táḏá dâytaapíʾinbí píʾnä khóʾyé dâymáa.
5 Näʾin hôeyóʾin dimuuʾindá Yôesi Táḏá dâytaapíʾindąʾ dimuu, heḏânho in
wę́ʾgeʾin Yôesi Táḏá dâytaapíʾin dimuuʾin waagibá dívíhéeʾoʾ, heḏá in t'owa
dâyt'óyandeʾindá Yôesi Táḏá dâytaapíʾin wáʾ dimuu.
6 Hewänbo naʾindá Yôesi Táḏáviʾin gimuu, heḏiho in toʾwên i dâytaaʾindi
naʾin dînt'óyandeʾ, hewänbo in toʾwên iviʾin dimuupíʾindá wíḏînt'óyandepí.
Handiḏân gínhanginná wéʾin in taʾgen dívíhéeʾoʾin dimuuʾin heḏá wéʾin in
hôeyóḏąʾ dívíhéeʾoʾin dimuuʾindá.

Yôesi Táḏá iví ây ûnmuuʾin iséegí, heḏânho indá wáʾ dínkhâyʾą̈ʾ wíʾnä táye dívíséegíhûuwíʾin

7 Un wâyséegíʾin, wíʾnä táye ívíséegíhûuwí, gá in séegí Yôesi Táḏáviʾweḏi
naʾą̈ḏân, heḏi toʾwên t'ą̈hkí in séegí dâymáaʾinda Yôesi Táḏáviʾweḏi diʾâypụyą̈,
heḏá Yôesi Táḏá-á dâytaa.
8 Yôesi Táḏá-á naséegít'óeʾi namuu, heḏiho toʾwên dâyséegíhonpíʾindá Yôesi
Táḏá wíḏâytaapí.
9 Kinnân Yôesi Táḏáḏí dînkeeyan díséegíʾin: I-á iví wîʾ ayḏąʾ ûnʾändiʾ isan nää
oepáa k'aydipiyeʾ heḏânho in koḏi̱ʾnin wówátsi dímäänídí.
10 Kindiḏân gínhanginná háawin in séegí namuuʾin: Tobá naʾindi Yôesi Táḏá
wíʾâyséegípí wänboʾ, iḏá naʾin díséegíḏí iví ay nää oepáa k'aydipiyeʾ isan iví
wówátsi imäänídí naʾinbí t'aywǫ́ʾdi gínmuuʾi dînʾowóyé-ídí.
11 Un wâyséegíʾin, haʾwâagiḏi Yôesi Táḏáḏí naʾin díséegíḏânho naʾin wáʾ
gínkhâyʾą̈ʾ wíʾnä táye ívíséegíhûuwíʾin.

12 Toʔwíḏí wänbo hǎnhay wänbo Yôesi Táḏá wíʔóemûʔpí, hewänbo wíʔnä táye
ívíséegíḏá i-á naʔindáḏí namuu, heḏá iví séegí iḏi dímäʔi-á naʔinbí píʔnä khóʔyé
gínsôemäʔ.
13 Kindiḏân gínhanginná Yôesi Táḏá-áḏí wę̣ʔge gimuuʔin heḏá i-á naʔindáḏá:
Iḏi iví Yạ̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą dímägi.
14 Heḏá wáʔ âymûʔ iví ay isannin t'ą̈hkí t'owaví aywondi dínmúníḏí, heḏiho
i̦ʔgeḏi t'owa t'ą̈hkí âyt'ôeʔoʔ.
15 T'ą̈hkí toʔwên in t'owaví páaḏépiyeʔ ditûʔnin Jesus-á Yôesi Táḏáví ay
namuuʔin, Yôesi Táḏá indáḏí namuu heḏá indá i-áḏá.
16 Heḏiho gihąhpóe heḏá ívíwhą̈yunde Yôesi Táḏáḏí díséegíʔin. I-ân
naséegít'óe, heḏi toʔwên in séegí dâyhonnindá Yôesi Táḏá-áḏí dimuu heḏá i-á
indáḏá.
17 Heḏi owáy ihay thaa t'owa háa híwǫ́ʔ háa híwǫ́ʔpí díví'annin
ovâykeekw'óḏi ihayḏi, in séegí naʔinbí píʔnä khóʔyé ho gínsôeḏá
wígikhuwôedaʔípí, gá waʔ nää oepáa k'ayḏi giyiḏibo Christ waagiʔbá gipóeḏân.
18 Yôesi Táḏá âyséegíḏáho wíʔâykhuwôedaʔípí, heḏi taʔgendi pín taʔge haydi
i âyséegíḏí naʔinbí khuwôedaʔ gínyâapoʔ. Hewänbo âykhuwôedaʔḏáho taʔgendi
pín taʔge hayḏi wíʔâyséegípí, heḏiho tuchą̈nu i̦ʔgeḏi íví'ánshaaʔoʔ.
19 Yôesi Táḏáḏí páaḏébo naʔin díséegí, heḏânkun in séegí âymáa.
20 Wí toʔwí natǫ́ḏí, "Naaḏi Yôesi Táḏá dóséegí," hewänbo iví tíʔûu páaḏéʔiʔ
it'ayḏáhoʔ, wí hôeyóʔi namuu. Iví tíʔûu páaḏéʔiʔ imúndeʔiʔ iséegípíḏí, háʔto Yôesi
Táḏá óemúndepîʔ wänbo-á óeséegí-í.
21 Heḏi näʔin in tsontu̦u̦ Christ-di dímägiʔin namuu: Toʔwên Yôesi Táḏá
dâyséegíʔindá dínkhâyʔą̈ʔ inbí tíʔûuwin páaḏéʔin wáʔ dâyséegíhûuwíʔin.

5

1 Jesus-á i toʔwí namuu Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí. Toʔwên
näʔin dívíwhą̈yundeʔindá Yôesi Táḏáví'weḏi ho wíyá diʔâypu̦yą̈, heḏi toʔwên i
Táḏá dâyséegíʔindá, iví ây wáʔ dâyséegí.
2 Yôesi Táḏá âyséegíḏá heḏá iví tsontu̦u̦ âyʔaʔgindoḏá, handiḏânho
gínhanginná iví ây wáʔ âyséegíʔin.
3 Heḏiho iví tsontu̦u̦ âyʔaʔginhondi âykeeyo taʔgendi i âyséegíʔin. Iví
tsontu̦u̦-á wą̈hphaḏe wíʔûnkháapí âyʔaʔginnamíḏí,
4 gá toʔwên t'ą̈hkí Yôesi Táḏáví'weḏi wíyá diʔâypu̦yą̈ʔindá dínkoeḏiḏân i
yạ̈ʔḏâapîʔ nää oepáa k'ayḏiwi namuuʔi dâyt'aaníḏí. Heḏi naʔinbí whą̈yu̦
gínmuuʔiḏânho git'anpoʔ.

Yôesi Táḏáḏí iví ay Jesus-vi̦ʔgeḏi dítu̦ʔan

5 Toʔwí iwhą̈yundeḏi Jesus-á Yôesi Táḏáví ay namuuʔin, iḏą̈ʔmânho i nää
oepáa k'ayḏiwi yą̈ʔḏâapîʔ namuuʔiʔ óet'andeʔ.
6-8 Jesus Christ-ân nää oepáa k'ayḏipiyeʔ naʔą̈ą̈ʔiʔ namuu, heḏi p'oeḏi
óep'óʔp'oeʔan heḏá iví ûnp'oe-á ich'áa. Naʔą̈ą̈ ivi ûnp'oe ich'âaníḏí, p'oeḏi
óep'óʔp'oeʔąmíḏíḏąʔbá yoe. I Yạ̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏân dítu̦ʔo näʔin taʔgen
namuuʔin, i-á taʔge natu̦kanyiḏi. Heḏiho näʔin poeyeḏi wéhpêe tu̦u̦ḏąʔ
dâymáa: I Yạ̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą-á i p'oe-á heḏá i ûnp'oe-á. Heḏi indiḏá Jesus
Christ-vi̦ʔgeḏi naʔin díhangin'ândoʔ.
9 Háa t'owaḏi dítu̦ʔo waa ívíwhą̈yundeʔ, hewänbo háa Yôesi Táḏáḏí dítu̦ʔo waa
shánkí gínkhâyʔą̈ʔ ívíwhą̈yú̦-íʔin, iví híʔ-á shánkí ûnchą̈ʔmuuḏi, heḏi iḏânho iví
ay Jesus-vi̦ʔgeḏi dítu̦ʔoʔ.

10 Toʔwên Yôesi Táḏáví ayvíʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔindá inbí píʔnä khóʔyé
dínhanginná háa Yôesi Táḏá natṵ waa taʔgen namuuʔin. Hewänbo toʔwên
Yôesi Táḏáví híʔ wíʔônwhą̈yundepíʔindá wí hôeyóʔi waagibá óepaʔ, háa iḏi iví
ayvíʔgeḏi dítṵʔannin wíḏívíwhą̈yundepíḏí.
11 Heḏi kinnân Yôesi Táḏáḏí naʔin dítṵmáa: In wówátsi nahándepíʔinnânho
dímägi, heḏi iví ay âytaaḏiho ḳiʔmin wówátsi âymáa.
12 Toʔwên Yôesi Táḏáví ay Jesus inbí píʔnä khóʔyé dínʔännindáho ḳiʔmin
wówátsi dâymáa. Hewänbo toʔwên Yôesi Táḏáví ay inbí píʔnä khóʔyé
wíḏínʔänpíʔindáho ḳiʔmin wówátsi-á wíḏâymáapí.

Yôesi Táḏáḏí wówátsi nahándepíʔin dímägi

13 Naaḏi un Yôesi Táḏáví ayvíʔpiyeʔ úvíwhą̈yundeʔin näʔi t'ą̈hkí wâytą̨doʔ
heḏânho taʔgendi únhanginnáníḏí in wówátsi nahándepíʔin ho bînmáaʔin.
14 Heḏi hą̈ą̈ḏi Yôesi Táḏávíʔpiyeʔ ívíbéeḏí ívíyûusuʔą̨míḏí, háa nadaʔ waagiʔi
hą̈ą̈wí gidaʔpoʔḏi, taʔgendi gínhanginná Yôesi Táḏáḏí dînt'óyandeʔin.
15 Heḏi hą̈ą̈wí gidaʔpoʔḏi dînt'óyandeʔin gínhanginnândi, gínhanginnân wáʔ
hą̈ą̈wí âydaaʔandiʔ ho dímäʔin.
16 Wí toʔwí iví méesatewi tíʔûu páaḏéʔiʔ it'aywǫ́ʔdoḏi imûʔḏi, hewänbo in
t'aywǫ́ʔnin iʔoʔindá hąʔmin wínamuupíḏí in wówátsi nahándepíʔin diweḏi
óeyâaʔą̨míḏí, näʔi toʔwí ḳiʔmin t'aywǫ́ʔnin iʔandigîʔ Yôesiví́ʔpiyeʔ ônyûusuʔą̨mí,
heḏiho in wówátsi óemäänî. Hewänbo wên t'aywǫ́ʔnin nayiʔ, indá in wówátsi
nahándepíʔin diweḏi wovâyyâaʔą̨míʔin namuu, heḏi naa wóʔtṵ̂ʔpí wí toʔwí
hąʔmin t'aywǫ́ʔnin iʔandi bînyûusuʔą̨míʔin.
17 T'ą̈hkí yą̈ʔḏâapí tsiyekan íví́ʔoʔi-á t'aywǫ́ʔdiḏą̨ʔ namuu, hewänbo wên
t'aywǫ́ʔnin nayiʔ hąʔmin wínamuupí in t'owa in wówátsi nahándepíʔin diweḏi
ovâyyâaʔą̨míʔin.
18 Gínhanginná toʔwên Yôesi Táḏáví́ʔweḏi diʔâypṵyą̈ʔindá hą̈ą̈ḏi wänbo
wíḏívít'aywǫ́ʔkanhonpíʔin, gá Yôesi Táḏáví ay Jesus-di ovâyʔą́yînmáaḏân,
heḏiho i Penísendi wíʔûnkoeḏipí ovâyhóníḏí.
19 Gínhanginná naʔindá Yôesi Táḏáví́ʔin gimuuʔin, hewänbo toʔwên t'ą̈hkí in
Yôesi Táḏá dâytaapíʔin dimuuʔindá i Penísendiḏi ovâytsonmáa.
20 Heḏá wáʔ gínhanginná Yôesi Táḏáví ay nää oepáa k'ayḏipiyeʔ naʔą̈ą̈ʔin,
heḏi iḏi kaʔpowa dímägi heḏânho i taʔgendi Yôesi namuuʔi âytáa-íḏí. Heḏiho
näʔi taʔgendi Yôesi namuuʔi-áḏí wę́ʔge ívíhon, iví ay Jesus Christ-áḏá wę́ʔge
gimuuḏi. I-ân i taʔgendi Yôesi namuu, heḏi ibá in wówátsi nahándepíʔin
napą̈yiʔi namuu.
21 Naví áyyą̨ą̈, i hą̈ą̈wí in t'owa inbí yôesi dínmuu waa dâychą̨ą̨máaʔiví́ʔweḏá
bíʔą́yîngiʔan.

In Eeḏiʼin Tąʼnin John Itąʼnannin

John-di in toʼwên ovâytąʼnannin ovâysengitụʼan

1 Naa wí méesatewi p'óʼḏédîʼ omuuʼiḏi wâytąʼdoʼ un, wí kwee Yôesi Táḏáḏí
wóedẹʼmandiʼ heḏá uví ây-á. * Taʼgendi naaḏi un t'ą̈hkí wâyséegí, hewänbo
naaḏiḏąʼbá yoe, t'ą̈hkí in toʼwên in taʼgen namuuʼin dâytaaʼindiḏá wáʼ
wovâysêegí.
2 Naʼindi wâyséegí in taʼgen namuuʼin naʼinbí píʼnä khóʼyé âymáaḏí, heḏá
hänhay wänbo t'ą̈hká âymáʼve-í.
3 Yôesi Táḏáḏá heḏá Jesus Christ, i Táḏáví ay ûnmuuʼiḏá taʼgendi díséegíḏí
naʼinbíʼpiyeʼ gínsehkanäpúwí, heḏá séegísehkanä naʼin dímäání, heḏá
díkhą̈gẹʼnamí ánshaaginpíḏíbo gikwọʼníḏí.

In taʼgen âyséegí, hewänbo naaḏiḏąʼbá yoe, t'ą̈hkí in toʼwên inamuuʼin bînhûuwí heḏá wíʼnä táye-á úvíséegíhûuwí

4 Naa hânho ohíhchanpóe dînhanginpóeḏí wáy wên unbí ây in taʼgen na-
muuʼin dâyhonnin, Yôesi Táḏá natsonpóe waagibá.
5 Heḏi nää kóʼôe, naaḏi wên tsontụụ namuu i̱ʼgeḏi wîntąʼdoʼ, indá páaḏé
iweḏiboʼ âymáaʼin. Näʼin tsontụụ-á ts'ąąmin wínamuupí, heḏi kinnân namuu:
Wíʼnä táye ívíséegíhûuwí.
6 Naʼinbí wówátsi Yôesi Táḏáví tsontụụ ûntûʼ waagibá âyhondáhoʼ, kindiḏi
âykeeyoʼ in séegí âymáaʼin. Heḏi näʼin tsontụụ páaḏé iweḏiboʼ ít'oʼ: Iví séegí
wóegé unbí wówátsi bînhûuwí.
7 Nää-á t'ąmäpiyeʼ báyékí diyiʼ, indá in t'owa in taʼgen namuuʼin diweḏi
ovâyyâaʼoʼ, indá wíḏívíwhą̈yundepí Jesus nat'owapaaʼin heḏá ibá i Yôesi
Táḏáḏí óesógeʼi t'owa ovâyʼaywoeníḏí namuuʼin. Toʼwên ḳi̱ʼmin dimuuʼin
in t'owa in taʼgen namuuʼin diweḏi dâyyâaʼoʼindá heḏá Christ-ví hänmindá
dimuu.
8 Heḏiho bípiʼą́yîngiʼan heḏânho hą̈ą̈wí úvíʼandi wíʼúnpeḏée-ípíḏí, heḏá
t'ą̈hká Yôesiḏi wovâymäänídí wovâykhâyʼoʼi bînhóní.
9 Toʼwên háa Christ-di díhą́ʼannin namuuʼin diweḏi dívíhânge̱ʼannin heḏá
wíḏâyhonpíʼin, indá Yôesi Táḏá inbí píʼnä khóʼyé wíḏâymáapí. Hewänbo
toʼwên háa Christ-di díhą́ʼan waa dâyhonnindá, Yôesi Táḏá-áḏí heḏá iví ay-áḏí
wi̱ʼgíndíbo inbí píʼnä khóʼyé dínʼän.
10 Wí toʼwí unbíʼwe napówáḏí wovâyhą́ʼąmíḏí hewänbo Christ-ví háhkan
ûnmuuʼin imáapíḏá, wívîntsuḏemäänípí wovâyhą́ʼąmíḏí, heḏi namän dihayḏá
wívîntụʼą̈ąmípí, "Yôesiḏi wóepahûuwí."
11 Toʼwên kin óetụʼannindá óekhą̈gẹʼmáa iví yą̈ʼḏâapíkan iʼąmíḏí.

I t'ą̈ʼgi híʼ John-di ovâytąʼnandiʼ

12 Waʼḏi báyékí wíyá hą̈ą̈wí wâytụʼą̈ąmíʼiʼ dómáa, hewänbo wóʼdaʼpí näʼin
tąʼnin diwe dótąʼnamíʼin. Naa ochanpoʼ unbíʼpiyeʼ opụwą̈mú-íʼin, heḏi
ívímûʼ ihayḏi wẹ́ʼge ívíhéeʼąmí, heḏi handiḏi shánkí gihíhchanpúwí.
13 I kwee uví tíʼûu ụ́muuʼi Yôesi Táḏáḏí óedẹʼmandiví âyḏi wóesengitụʼan. †

---

* **1:1** Wáy wên t'owa diʼánde näʼi kwee-á taʼgendi wí kwee wínmuupí, hewänbo wí méesate-ân namuu, heḏá iví ây-á in méesateʼin t'owa-á dimuu. † **1:13** Iví tíʼûu-á maʼḏi wíyá méesate-ân namuu, heḏá in áyyą̈ą̈-á in méesateʼin t'owa-á dimuu.

In Powageʔin Tąʔnin John Itąʔnannin

John-di i toʔwí ôntąʔnandiʔ óesengitụʔan

1 Naví híwǫʔdi k'ema Gaius, taʔgendi wíséegíʔiʔ unmuu. Naa wí méesatewi
tsondi omuuʔiḏi näʔin tąʔnin wîntąʔdoʔ.
2 Ụ wíséegíʔiʔ, dáyyûusuʔo hą̈ą̈wí t'ąhkí híwǫʔ ụ́púwíḏí, heḏá uví túuʔúḏá
híwǫʔdá unchą́ą-íḏá uví píʔnä khóʔyé híwǫʔ unchąą waagibá.
3 Wên méesateʔin tíʔûuwin páaḏéʔin naa dînpówáḏí dînt'ôekán in taʔgen
namuuʔin nâamáaʔin heḏá nâahonnindá, heḏi näʔiḏi hânho díhíhchannan.
4 In toʔwên naví ây waagiʔinbá dimuuʔin in taʔgen namuuʔin dâyhondi
naa dînhanginpoʔḏi, hânho ohíhchanpoʔ, heḏi wíyá hą̈ą̈wíḏí wänbo shánkí
wíḏíhíhchandopí.

Gaius híwǫʔ iʔan

5 Ụ wíséegíʔiʔ, hą̈ą̈di wänbo t'ąhkí háa ụ́khâyʔą̈ʔ waa bikanhon in méesateʔin
tíʔûuwin páaḏéʔin híwǫʔ ovâyʔą́yîngiʔoḏi, tobáháa ovâytaapíʔin dimuu wänboʔ.
6 NäʔIn tíʔûuwin páaḏéʔindi in méesate iweʔin t'owa näwe dikw'ǫʔnin uví
séegí ụ́muu i̱ʔgeḏi ho ovâyt'ôeʔan. Híwǫʔ bikanhon inbí p'óegé dimän dipiyeʔ
ovâykhą̈geʔdoḏi, heḏi kin bikanhondi Yôesi Táḏá nâahíhchandoʔ.
7 Indá dimän t'owa Christ-víʔgeḏi ovâyhanginʔânnamíḏí, heḏá hą̈ą̈bo-á in
dívíwhą̈yundepíʔinbíʔweḏi wíḏâyhóndepí.
8 Heḏiho naʔindá gínkhâyʔą̈ʔ näʔin tíʔûuwin páaḏéʔin âykhą̈geʔnamíʔin, heḏi
handiḏi wę́ʔge ívít'ôeʔąmí in taʔgen namuu i̱ʔgeḏi t'owa âyhanginʔânnamíḏí.

Diotrephes híwǫʔpí iʔan, hewänbo Demetrius-á híwǫʔdi-á iʔoʔ

9 Naaḏi wên háawên uví méesateʔin t'owa dovâytąʔnan, hewänbo naví
híʔ dînmuuʔin Diotrephes-di wíḏînséegíʔanpí. I-á inbí p'óʔḏéḏîʔ namúníʔin
óehi̱ʔan.
10 Heḏiho owáy naa opówá ihayḏi t'ąhkí háa iʔan niʔgeḏi
wâyʔánshaakannamí. I-á naʔinbi̱ʔgeḏi yanäkí ihéeʔoʔ, hewänbo iví híʔ ûnmuuʔi
wíʔûnchą̈ʔmuupí. Hewänbo kin iʔoʔin waʔḏi ihay wíʔûnmuupí, shánkí wänbo
p'ändíkîʔ ikanhon, in méesateʔin tíʔûuwin páaḏéʔin Yôesi Táḏáví tụụ wóegé
dipóyąʔnin wíʔovâyséegíhóndepí, heḏá in wę́ʔgeʔin méesateʔin näʔin dipóyąʔnin
ovâyséegíʔąmíʔin didaʔin wänbo-á iḏi ovâykhą̨ąʔoʔ, heḏá iḏá oe méesate iweḏá
ovâykhę́hpiyendeʔ.
11 Ụ wíséegíʔiʔ, in toʔwên híwǫʔ dívítsiyekanhonnin waagiʔbá unmúní, in
híwǫʔpîʔ dívítsiyekanhonnin waagá yoe. Toʔwên híwǫʔ dívítsiyekanhonnindá
Yôesi Táḏáviʔin dimuu, hewänbo in toʔwên híwǫʔpîʔ dívítsiyekanhonnindá
wíḏínhanginnáhpí háawi i namuuʔin.
12 T'ąhkíḏíbo Demetrius-vi̱ʔgeḏi híwǫʔdąʔ dívíhéeʔoʔ, heḏi nakeepoʔ in
taʔgen namuuʔin imáaʔin. Naʔin wáʔ hanbá híwǫʔ ivi̱ʔgeḏi ívíhéeʔoʔ, heḏi ụ
ụ́hanginná näʔi gitụ̂ʔdi-á in taʔgenbá namuuʔin.

I t'ą̈ʔgi híʔ John-di ôntąʔnandiʔ

13 Waʔḏi báyékí wíyá hą̈ą̈wí wítụʔą̨ąmíʔiʔ dómáa, hewänbo wóʔdaʔpí näʔin
tąʔnin diwe dótąʔnamíʔin.
14 Hewänbo naa ochanpoʔ hanwaapíḏíbo wímúníʔin heḏi ihayḏá wę́ʔge
änhéeʔąmí.

15 Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní. Uví k'emaʔin näwe diyiʔindi wóesengitṵʔan. Ṵḏá
naví k'emaʔin owe diyiʔindá wı̨ʔíngin ovâysengitṵʔâą̨mí.